ISSN 2307-7891

ХАБАРШЫ
ВЕСТНИК
BULLETIN

«Көптілді білім беру және шетел тілдері филологиясы» сериясы

«ПӘНДІК ИНТЕГРАЦИЯЛАНҒАН ОҚЫТУ: ТӘЖІРИБЕ ЖӘНЕ ОНЫ ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ ЖОЛДАРЫ» АТТЫ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ-ПРАКТИКАЛЫҚ КОНФЕРЕНЦИЯҒА АРНАЛҒАН ЖИНАҚ

АЛМАТЫ

БАС РЕДАКТОР

Т.Т.АЯПОВА - ф.ғ.д., профессор

БАС РЕДАКТОР ОРЫНБАСАРЛАРЫ:
Сейдалиева Г.О. – PhD, оқытушы

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ:
Абуов Ж.А. - ф.ғ.д., профессор
Мирзоев К.И. - ф.ғ.д., профессор
Букабаева Б..Е. - ф.ғ.к., доцент
Кемелбекова З.А. - ф.ғ.к., доцент
Баданбекқызы З - ф.ғ.к., доцент
Али Али Шабан – PhD Каир (Египет)
Фатима Шнан-Давен - PhD (Франция)
Әлімсейіт Әбілғазы – ф.ғ.д., профессор (ҚХР)
Иноятова У.И. – п.ғ.д. (Өзбекстан)
Осман Кабадайы – PhD (Турция)

НӨМІРГЕ ЖАУАПТЫ ТҰЛҒА:

Есенаман С.Е – магистр ,оқытушы

РЕДАКТОР-КОРРЕКТОРЛАР :

Балмуханова С.Н.- ф.ғ.к., доцент
Сейдалиева Г.О.- PhD оқытушы
Оразова Р.К.- аға оқытушы
Есбосынов Е.З- ф.ғ.к., доцент
Аширова Б.С.- ф.ғ.к., оқытушы
Айтказы С - PhD оқытушы
Есенаман С.Е – магистр ,оқытушы

ЖАУАПТЫ ХАТШЫ:
Есенаман С.Е - магистр, оқытушы

Журнал Қазақстан Республикасы Мәдениет және ақпарат министрлігіне 12.02.2013 жылы тіркеліп, №13343-Ж куәлігі берілді.

Шығарылу мерзімі жылына 4 рет.

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР

Т.Т. АЯПОВА - д.ф.н., профессор

ЗАМЕСТИТЕЛИ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА:
Сейдалиева Г.О. – PhD , старший преподаватель

СОСТАВ РЕДАКЦИОННОГО СОВЕТА:
Абуов Ж. А. -д.ф.н., профессор
Мирзоев К.И. - д.ф.н., профессор
БукабаеваБ.Е. - к.ф.н., доцент
Кемелбекова З.А. - к.ф.н., доцент
Баданбекқызы З - к.ф.н., доцент
Али Али Шабан - PhD Каир (Египет)
Фатима Шнан–Давен - PhD (Франция)
Әлімсейіт Әбілғазы – д.ф.н.(КНР)
Иноятова У.И. – д.п.н (Узбекистан)
Осман Кабадайы – PhD (Турция)

ОТВЕТСТВЕННЫЙ ЗА ВЫПУСК ЖУРНАЛА:

Есенаман С.Е- преподаватель,магистр

РЕДАКТОРЫ- КОРРЕКТОРЫ:
Балмуханова С.Н.- к.ф.н., доцент
Сейдалиева Г.О.- PhD , старший преподватель
Оразова Р.К.- старший преподватель
Есбосынов Е.З- к.ф.н., доцент
Аширова Б.С.- к.ф.н ., преподватель
Айтказы С - PhD , старший преподватель
Есенаман С.Е- преподаватель,магистр

ОТВЕТСТВЕННЫЙ СЕКРЕТАРЬ:
Есенаман С.Е- преподаватель,магистр

Журнал зарегистртрован в Министерстве культуры и информации Республики Казахстан 12 февраля 2013 г. № 13343-Ж

Периодичность 4 раза в год.

EDITOR-IN-CHIEF

Tanat T. Ayapova - Doctor of Philological Sciences, Professor

EDITOR-IN-CHIEF'S ASSISTANTS:

Seydalieva G.O.- PhD, senior teacher

EDITORIAL STAFF:

Zhumagaly A.Abuov -Doctor of Philological Sciences, Professor
Knyaz I. Mirzoyev- Doctor of Philological Sciences, Professor
Bakhytkul E. Bukabayeva- Candidate of Philological Sciences, Associate Professor
Zada A. Kemelbekova- Candidate of Philological Sciences, Associate Professor
Zaure.Badanbekkyzy -Candidate of Philological Sciences, Associate Professor
Ali Ali Shaban- PhD Kair (Egypt**)**
Hans Shahl- PhD (Austria)
Fatima Shnah- Daven- PhD (France)
Alimseyit Abilkazy- PhD (China)
Inoyatova U.I. – Doctor of Philological(Uzbekistan)
Osman Kabadayı – PhD (Turkey)

EXECUTIVE SECRETARY:

Saule Yessenaman- MA, teacher

EDITORS - CORRECTORS:

Balmukhanova S.N.- Candidate of Philological Sciences, Associate Professor
Seydalieva G.O.- PhD, senior Lecturer
Orazova R.K.- senior teacher
Yesbosynov E.Z- Candidate of Philological Sciences, Associate Professor
Ashirova B.S.- Candidate of Philological Sciences, senior teacher
Aiktazy S - PhD, senior teacher
Yessenaman S.Y. - MA, teacher

Journal is registered at the Ministry of Culture and Information of the Republic of Kazakhstan (Certificate № 13343-J) 2013, February 12

Periodicity 4 times a year

ШЕТЕЛ ТІЛІНДЕ БІЛІМ БЕРУ
ИНОЯЗЫЧНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ
FOREIGN LANGUAGE EDUCATION

МРНТИ 14.35.09

Florinela Şerbănică[1]
[1]*PhD, Maître de conférences*
Département des Langues Etrangères Appliquées
Faculté de Théologie, Lettres, Histoire et Arts
Université de Pitesti, Roumanie

L'ENSEIGNEMENT DU FRANÇAIS AUX ETUDIANTS NON-PHILOLOGUES. UNE EXPERIENCE ROUMAINE

Résumé:

Dans cet article, nous discutons les enjeux et les défis de l'enseignement du français aux étudiants non-philologues, en nous rapportant à notre expérience d'enseignante dans une université roumaine. Ce type d'enseignement présente des particularités qui le rendent en égale mesure intéressant et problématique et met à l'épreuve le professeur, dans la recherche des solutions didactiques les plus appropriées.

Mots-clés: français general, français professionnel, français de spécialité, non-philologue

Florinela Şerbănică[1]
[1]*PhD, Senior Lecturer*
Department of Applied Foreign Languages
Faculty of Theology, Letters, History and Arts
University of Pitesti, Romania

TEACHING FRENCH TO NON-PHILOLOGICAL STUDENTS. A ROMANIAN EXPERIENCE

Abstract:

In this article, we discuss the issues and challenges of teaching French to non-philologist students, referring to our experience as a teacher in a Romanian university. This type of teaching has peculiarities which make it equally interesting and problematic and test the teacher in the search for the most appropriate didactic solutions.

Keywords: general French, professional French, specialized French, non-philologist

Флоринела Чербэникэ[1]
[1] *PHD , старший преподаватель*
Кафедра прикладных иностранных языков

Факультет теологии, литературы, истории и искусств
Университет Питешти, Румыния

Аннотация

В этой статье мы обсуждаем вопросы и проблемы преподавания французского языка студентам-нефилологам, ссылаясь на наш опыт преподавания в румынском университете. Этот тип обучения имеет особенности, которые делают его одинаково интересным и проблематичным и испытывают учителя в поисках наиболее подходящих дидактических решений.

Ключевые слова: общий французский, профессиональный французский, специализированный французский, нефилолог.

Contexte éducatif et économique de l'enseignement du français dans le département d'Argeş

Après avoir connu un succès remarquable après la Révolution roumaine de 1989, le français perd du terrain actuellement dans l'enseignement des langues en Roumaine. En effet, comme dans tout le monde, l'anglais s'impose partout, de plus, parmi les autres langues étrangères, d'autres langues, telle l'allemand, semblent susciter un intérêt accru de la part des apprenants. Pour ce qui est du département d'Argeş, qui abrite notre université, dans l'enseignement secondaire, le français n'est plus que dans quelques écoles rurales la première langue étrangère d'étude, alors que dans la ville il arrive qu'il soit remplacé de plus en plus depuis quelques années avec l'allemand, sur la proposition de l'école ou bien sur la demande des parents. Par contre, si dans les écoles il y a toujours deux langues étrangères étudiées, une fois arrivés à l'université, les étudiants non-philologues doivent exprimer leur choix pour une seule langue qu'ils vont continuer à étudier.

Au niveau du pays, le département d'Argeş est un département fortement industrialisé, siège des usines Dacia- Renault et de nombreuses autres petites ou moyennes entreprises exerçant leur activité dans l'industrie de l'automobile. Le français est encore une langue intéressante sur le marché du travail local, ce qui ne peut pas, paradoxalement, empêcher sa baisse dans les écoles. Francophone par tradition, membre de l'AUF depuis une dizaine d'années, avec un master technique en français qui se déroule depuis une trentaine d'années, avec une équipe d'enseignants du français compétents, et de nombreux autres enseignants formés dans des établissents prestigieux de France, notre université soutient fortement l'étude du français à l'université, dans le domaine des *Lettres,* mais aussi comme langue étrangère étudiée par les étudiants non-philologues. Ainsi, même si d'autres langues (l'allemand et l'espagnol) peuvent être choisies par les étudiants en *Lettres,* les étudiants non-philologues ne peuvent choisir que l'anglais ou le français pour leurs études. Ces dernières années, entre 5% et 10% des étudiants ont effectivement opté pour étudier le français, dans les filières économique, juridique, médicale, scientifique et technique.

Les cours de français pour les étudiants non-philologues au niveau de la licence

Notre université compte parmi les universités roumaines qui prêtent une attention particulière à la formation linguistique des étudiants, quel que soit le parcours suivi. Ainsi, les étudiants bénéficient du cours de langue étrangère pendant les deux premières années de la licence, à raison de deux heures par semaine, soit 28 heures de cours par semestre, 56 par année

et 112 heures au total. Le cours est conçu comme un séminaire ou travail dirigé: les activités pratiques sont prioritaires, les étudiants sont notés pour leur participation active, le contrôle continu a un poids important dans l'évaluation, la note de l'épreuve finale ayant une contribution plus réduite dans le calcul de la note finale.

Pour la première année d'étude, tous les étudiants non-philologues de l'université suivent le même programme pour la discipline *Langue française*. Il s'agit d'un cours de *Français professionnel*, qui met au premier plan différentes situations que les étudiants pourront rencontrer dans leur vie professionnelle: rechercher un emploi, rédiger son CV et sa lettre de motivation, se présenter, accueillir un visiteur dans une entreprise, décrire l'entreprise, demander et indiquer un chemin, parler de son travail, parler au téléphone, fixer, annuler, reporter un rendez-vous, etc. Par contre, pendant la deuxième année d'étude, les étudiants suivent un cours de *Français de spécialité*, dans le cadre duquel les thèmes abordés appartiennent à leur domaine d'étude (économique, juridique, médical, scientifique, technique), avec un intérêt particulier portant sur le texte écrit et sur le lexique de spécialité.

Acquis linguistiques des étudiants avant l'entrée à l'université

Dans l'enseignement roumain, le français est majoritairement deuxième langue d'étude dans les écoles. Néanmoins, le niveau de français que les futurs étudiants sont censés posséder à la fin de leurs études secondaires reste assez élevé[1]:

- **Langue 1**: niveau **B2** pour toutes les compétences
- **Langue 2**: niveau **B2** pour les compétences de reception, niveau **B1** pour les compétences de production
- **Langue 3**: niveau **A2** pour toutes les compétences.

Malgré ces niveaux cibles envisagés dans les programmes scolaires, la réalité des faits montre que de nombreux élèves roumains ne possèdent pas ces niveaux à la fin de leurs études secondaires, notamment ceux qui ont suivi d'autres filières que la *Philologie* ou les *Sciences humaines*. A l'université, il faut donc procéder à un réajustement des objectifs, ce qui implique de prendre en fait le niveau A2 comme niveau de départ des étudiants.

Cependant, dans la plupart des cas, le professeur de français se retrouve devant des groupes d'étudiants en même temps réduits, en raison de la baisse des options pour le français, et très hétérogènes quant au niveau de départ des étudiants. En effet, le choix du français a souvent des motivations particulières chez les étudiants, alors que l'anglais peut constituer un choix fait en l'absence d'une préférence pour le français. Ainsi, à part les étudiants qui choisissent le français parce qu'ils n'ont pas pu apprendre l'anglais à un niveau suffisant, il existe également des étudiants ayant une passion réelle pour le français, la France et la francophonie, des étudiants qui ont eu des expériences d'enseignement ou personnelles liées au français et qui peuvent avoir un niveau très haut de connaissance du français. Même s'ils ne comptent qu'une dizaine d'étudiants, les groupes de français réunissent donc très souvent des étudiants dont les niveaux s'étalent du niveau A2 au niveau B2 et même au-dessous du niveau A2 et au-dessus du niveau B2.

Enjeux et défis de l'enseignement/ apprentissage du français à l'université

[1] Programmes scolaires pour la discipline *Langue française*, pour les deux dernières années d'étude au lycée, http://oldsite.edu.ro/index.php/articles/curriculum/c556+587/?startnum=41

Après avoir étudié le français général au lycée, les étudiants se pencherons à l'université sur le français professionnel et le français de spécialité, c'est-à-dire le français qu'ils serait bien qu'ils puissant utiliser dans leur vie professionnelle future. Cette nouvelle orientation devrait s'avérer à la fois motivante et bénéfique et elle l'est réellement pour leur avenir professionnel. Néanmoins, de nombreux inconvénients jalonnent ce parcours accompagné par le professeur, aussi bien du côté des étudiants que du côté de l'enseignant.

Ainsi, en première année, les étudiants se retrouvent dans la situation d'aborder des thèmes qui peuvent ne pas faire partie de leur vécu immédiat, tout en étant intéressants. En l'absence d'une expérience professionnelle déjà entamée, le monde du travail représente une réalité tout à fait nouvelle pour eux, dont ils ne peuvent pas parler, même en utilisant la langue maternelle. Aborder des sujets liés à la vie professionnelle soulève chez les étudiants des difficultés qui ne relèvent pas de la maîtrise de la langue, mais d'un savoir qui dépasse largement le savoir acquis lors de la scolarisation. Heureusement, l'enseignant a à sa portée de nombreuses méthodes de français professionnel exploitables en cours, même si lui-même peut se sentir destabilisés à certains moments.

Ensuite, en deuxième année, les textes de spécialité soulèvent encore plus de difficultés aux étudiants. Ayant parcouru à peine un tiers (pour les licences sur trois années) ou un quart (pour les licences sur quatre années) de leur parcours universitare, les étudiants sont loin de connaître le domaine spécialisé qu'ils ont choisi et certains thèmes les mettent sérieusement en difficulté. Obligé cette fois-ci d'élaborer son matériel pédagogique, le professeur rencontre à son tour de plus en plus de difficultés: sélection (thématique, lexique, degré de spécialisation), compréhension approfondie, exploitation des textes.

Si les cours de langue générale et même les cours de langue professionnelle se passent sans difficultés majeures pour l'enseignant, tel n'est plus le cas pour les cours de langue spécialisée. En effet, malheureusement, les enseignants ne possèdent pas la double spécialisation qu'un tel enseignement implique, de plus, la collaboration enseignant – étudiants ne fonctionnent pas au niveau attendu, les étudiants ne pouvant pas correspondre à l'interlocuteur professionnel du domaine, qui apporte à l'enseignant l'appui dont il aurait besoin pour aborder les questions de spécialité. De cette manière, l'enseignant se trouve dans une situation d'enseignement plutôt inconfortable, difficile à gérer et surtout difficile à évaluer et à ajuster du point de vue de son appropriation aux besoins des étudiants. Evidemment, l'enseignant peut toujours discuter en cours avec les étudiants, mais très souvent les étudiants ne savent pas plus que le professeur sur leur domaine de spécialité.

Les choses se compliquent encore dans le cas des groupes qui réunissent des étudiants provenant de plusieurs spécialités, même apparentées (par exemple: *Administration des affaires, Comptabilité de gestion, Economie du tourisme, Finances et banques, Management)*. Dans le cas de tels groupes, il est pratiquement impossible d'illuster tous les domaines, tout en gardant éveillé l'intérêt de tous les étudiants.

Quelques solutions possibles – en guise de conclusion

Les solutions aux difficultés que nous avons pu inventorier sont plus faciles à envisager qu'à mettre effectivement en oeuvre dans l'activité didactique, pour des raisons diverses, qui concernent la gestion des ressources financières, la gestion du temps, la gestion des ressources humaines.

Les différentes facettes que l'enseignement du français/ en fraçais aux étudiants non-philologues peut revêtir sont décrites de manière nuancée dans les travaux des spécialistes de la didactique. Ainsi, au-delà du *Français langue étrangère* (FLE), les spécialistes parlent du *Français sur objectif universitaire* (FOU), du *Français sur objectif spécifique* (FOS), du *Français de spécialité* (FS), de *La spécialité en français*, cette dernière n'ayant plus rien à voir

avec un cours de langue. Cela implique des perspectives différentes, des objectifs différents, des stratégies différentes, donc un évantail de pistes à explorer et à mettre en oeuvre dans l'activité didactique.

Néanmoins, la solution aux problèmes évoqués se retrouve moins du côté de l'enseignant que du côté de l'institution: par exemple, prévoir dès le début de la licence un cours de *Français sur objectif universitaire* (nécessaire et utile pour mieux comprendre la réalité de la vie étudiante française et de la vie étudiante en général, avec le lexique approprié), tout en cherchant à récupérer les éléments du français général que les étudiants ne possèdent pas encore. Cela supposerait que la langue professionnelle et la langue de spécialité soient abordées plus tard, lorsque les étudiants auraient une vision plus adéquate du monde du travail et des compétences linguistiques plus solides. Ne plus réunir plusieurs spécialités dans un seul groupe serait une autre solution possible, en réalité absolument désastreuse pour l'université sur le plan financier.

Entre l'idéal et la réalité des faits, le cours de *Langue française* pour les étudiants non-philologues reste donc un grand défi pour l'enseignant, mais également une véritable source de satisfaction professionnelle.

Bibliographie :

Bouibhirne, S., 2019, *Quel français enseigner dans les licences professionnelles au Maroc ?*, Recherches et pratique pédagogiques en langues de spécialité, vol. 38, no. 1 (en ligne), mis en ligne le 15 mars 2019, consulté le 12 octobre 2020 (https://pdfs.semanticscholar.org/66ee/617a1d4da8a33bbd1e875371c4bdecd3e3f8.pdf)

Keyong, L., Vandevelde, D., 2008, *Du français de spécialité à la spécialité en français*, Synergie Chine no. 3, p. 31-40

Lerat, P., 1997, *Approches linguistiques des langues spécialisées*, ASp, 15 – 18 (en ligne), mis en ligne 16 avril 2012, consulté le 12 octobre 2020 (https://journals.openedition.org/asp/2926)

Mangiante J.-M., Parpette, C., 2011, *Le Français sur Objectifs Universitaires : de la maîtrise linguistiques aux compétences universitares*, Le Français sur Objectifs Universitaires, p. 115 – 134

Messaoudi, L., 2010, *Langue spécialisée et technolecte; quelle relation?*, Meta: journal des traducteurs / Meta: Translators' Journal, vol. 55, n° 1, 2010, p. 127-135.

МРНТИ 14.35.09

Букабаева Б.Е[1], Токсеркеева А.Ж[2]
[1]к.филол.наук, старший преподаватель института филологии и полиязычного образования Казахского национального педагогического университета имени Абая, г. Алматы, Казахстан
[2]учитель английского языка общеобразовательной средней школы-лицей №7 имени Ахмета Байтурсынулы г.Талгар, Алматинская область

МОДУЛЬ ЯЗЫКОВОЙ ПОДГОТОВКИ CLIL- ПЕДАГОГА

Аннотация

В статье отмечается актуальность языковой подготовки CLIL-педагога в контексте полиязычного образования в Казахстане. Сегодня подготовка полиязычных специалистов является важнейшей стратегией и одним из главных направлений развития государства. Современному обществу нужны не только специалисты, но и специалисты, способных вступать в международные и межкультурные отношения. Поэтому формирование иноязычной компетенции (когнитивная/академической языковой компетенции) у CLIL специалистов при подготовке педагогов в высших учебных заведениях становится все более актуальным и приобретает новые направления для модернизации обучения.

В статье рассматривается важность и содержание модуля языковой подготовки в Центре, а также навыки и умения CLIL-педагога которую приобретает слушатель по окончанию модуля.

Ключевые слова: Послание перзидента, полиязычное образование, CLIL- педагог, когнитивная/академическая компетенция, языковая подготовка, модуль языковой подготовки.

Б.Е.Букабаева[1], А.Ж.Токсеркеева[2]
[1]филология ғылымдарының кандидаты, Абай атындағы, филология және көптіліді білім беру институтының аға оқытушысы
Алматы қ., Қазақстан
[2]Ахмет Байтұрсынұлы атындағы №7 жалпы білім беретін лицей орта мектебінің ағылшын тілі мұғалімі
Талғар қ. Алматы облысы

CLIL – ПЕДАГОГТЫ ДАЯРЛАУДАҒА ТІЛДІК МОДУЛЬ

Аңдатпа

Мақалада Қазақстанда көптілді білім беру жағдайында CLIL- педагогтің тілдік даярлаудың өзектілігі айтылады. Қазіргі қоғамға тек мамандар ғана емес, сонымен қатар халықаралық және мәдениаралық қатынастарға түсуге қабілетті мамандар қажет. Сондықтан жоғары оқу орындарында оқытушыларды даярлауда CLIL мамандарының бойында шеттілдік құзырет (когнитивті/академиялық тілдік құзырет) қалыптастыру күннен-күнге өзекті болып, білім беруді жаңартудың жаңа бағыттарына ие болуда.

Мақалада Орталықтағы тілдік даярлау модулінің маңыздылығы мен мазмұны, сондай-ақ модульді аяқтағанда тыңдаушы бойында қалыптасатын күтілетін нәтижелер: CLIL мұғалімінің дағдылары мен қабілеттері қарастырылады.

Тірек сөздер: Жолдау, көптілді білім беру, CLIL- педагог, когнитивті/акакдемиялық тілдік құзырет, тілдік даярлау, тілдік даярлау модулі.

Bukabayeva B.E.[1]
[1]Cand. of philological science, senior lecturer of the Institute of Philology and Multilingual Education at Abai KazNPU,
Almaty, Kazakhstan
Tokserkeeva A.Zh.
[2]English Teacher of General educational secondary school-lyceum №7 named after Ahmet Baytursynuly

Almaty oblast, t.Talgar

CLIL TEACHER LANGUAGE TRAINING MODULE

Abstract

The article deals with the relevance of the language training of a CLIL teacher in the context of multilingual education in Kazakhstan. Training of multilingual specialists is the most important strategy and one of the main directions of the state's development. Modern society needs not only specialists, but also specialists who are capable to communicate in the content of international and intercultural relations. Therefore, the formation of foreign language competence (cognitive / academic language competence) in CLIL specialists in training teachers in higher educational institutions is becoming more and more relevant and acquires new directions for the modernization of education.

The importance and content of the language training module at the Center, as well as the skills and abilities of the CLIL teacher that the student acquires at the end of the module are also considered in this article discusses

Keywords: Presidential message, multilingual education, CLIL specialist, cognitive/academic language competence, language training, Language training module

Модуль языковой подготовки CLIL- педагога

В современном Казахстане в рамках Государственной программы развития образования и науки на 2016-2019 идет процесс внедрения новой системы образования - обновленное содержание образования. Базовое содержание обновленного образования реализуется в рамках политики трехъязычного образования. Поэтапный переход к обучению на казахском, русском и английском языках осуществляется в рамках реализации 79 шага Плана Нации «100 шагов» и ГПРОН на 2016-2019 годы [1]. Определены четыре предмета естественно-математического цикла общеобразовательной школы, по которым в старших классах обучение будет вестись на английском языке – физика, химия, биология, информатика. Для поэтапного перехода на трехъязычное образование министерство образования и науки РК активизировало подготовку действующих учителей-предметников для обучения их английскому языку и методике преподавания предмета на английском языке. По данным, в 2017 году на языковых курсах и курсах повышения квалификации 12 604 учителя предметов физика, химия, биология, информатика средних общеобразовательных школ обучались, как с нулевым, так и с более высоким уровнем владения языка [2].

В рамках трехъязычного образования предметы общеобразовательных школ такие как, химия, биология, физика и информатика введутся по CLIL методу. Обучающийся изучает определенные предметы на иностранном языке. Если обучения проводиться на не родном языке,следует различать язык общения и язык мышления, которые являются двумя разными типами языковой компетентности. Эмперическая и теоретическая дифференцация этих двух типов языка по Дж. Куммингсу, это язык общения (BICS), другой – академический язык или язык мышления (CALP) [3]. В обучении CLIL формируется когнитивная/академическая языковая компетенция обучающегося, в частности его когнитивного и академического компонентов. Соответсвенно процессуальный компонент CLIL включает в себя стратегии, методы, формы и средства, а также использование иностранного языка педагогом-CLIL.

Поскольку обучение иностранному языкув CLIL не является целью, а средством изучения, то возникают определенная проблема, сложность реализации обучения, т.е.

преподаватель иностранного языка не всегда владеет тем предметом или темой (химия, биология....), которым он обучает с помощью языка, а предметник не достаточно владеет иностранным языком которым он обучает на иностранном языке.

Казахстанские ученые языкового и иноязычного образования в рамках реализации культурного проекта «Триединство языков в Республике Казахстан» за основу ранжирования языковой подготовки и оценки уровневой обученности языкам берут общеизвестную уровневую модель Общеевропейских языковых компетенций, интегрированная с моделью профессионально-ориентированного обучения иностранным языкам [4] в подготовке специалистов образовательных учереждении (колледжи, институты, университеты). Однако, есть целый сегмент данного явления, которому, несмотря на всю очевидность, до сих пор не уделялось должного внимания со стороны отечественных исследователей – подготовка и переподготовка педагогов для предметно-языкового интегрированного обучения.

Учитывая выше указанные, Центр ставит своей целью проведение языковой подготовки из 2-х этапов (уровням владения языком по CEFR A2, B1, B2) и 3-й этап методическая подготовка (C1 уровень владения языком) преподавателей КазНПУ имени Абая, так как конечной целью CLIL является формирование навыков CALP (CALP когнитивная/академическая языковая компетенция).

По Европейскому стандарту подготовки учителей для интегрированного преподавания предмета и языка (CLIL) составлены (Дэвид Марш, Питер Мехисто, Дитер Вольф, Мария Хисус Фриго-Мартен) на базе Европейского Центра Современных Языков (Совет Европы) CLIL-преподаватель владеет предметной и языковой компетенцией одновременно. В CLIL успешное обучение предметному содержанию, прежде всего, зависит от языка, а углубленное изучение языка зависит от предметного содержания. Исследовательский подход к знанию взаимозависимости языков (Я1, Я2, Я3) и развитие познавательных способностей способствует изучению и предметного содержания, и языка. Задачей данного Стандарта не является обеспечение развития специальных компетенций в рамках какого-либо предмета или языка. Он больше акцентирует компетенции, необходимые для обучения предметам и дополнительному языку методом интеграции. CLIL включает в себя стратегии, методы, формы и средства [5].

Проблема языковой подготовки и переподготовки CLIL-преподавателей в условиях полиязычного образования приобретает особую актуальность. Исследуя это, в Центре разработана УМКД «Английский язык» (I-II этапы A2, B1, B2уровни), целью которой является повышение языкового уровня предметников КазНПУ имени Абая с позиций предметно-языковогог интегративного подхода, базируясь на Концепции развития иноязычного образования РК [6], Госстандарт образования РК «Языки триединства» [7] и Общеевропейские компетенции владения иностранным языком [5], European Framework for CLIL teacher education [8]

Конечной *целью модуля языковой подготовки педагога CLIL* является формирование профессиональной иноязычной коммуникативной компетенции у специалиста CLIL нацеленной на качественное владение базовым иностранным языком и на овладение CALP (когнитивная/академическая языковая компетенция).

Задачей модуля языковой подготовки педагога CLIL является формирование профессиональной иноязычной коммуникативной компетенции, которая включает в себя компетенции лингвистическую, коммуникативно-когнитивную, социо-культурную, дискурсивную, стратегическую и учебно-познавательную.

Целевую аудиторию модуля языковой подготовки должны составлять специалисты предметники, поскольку CLIL подразумевает преподавание содержания предмета на изучаемом языке.

Модуль ставит перед собой задачу обучать слушателей требованиям к коммуникативным умениям во всех видах речевой деятельности, формируемых на основе предметного содержания того или иного уровня и соответствующего языкового материала.

Языковой материал модуля характеризуется нормативной правильностью и включает наиболее употребительные фонетические, лексические и грамматические явления, призванные обеспечить практическое овладение основами устного и письменного общения в пределах изучаемой на курсе тематики в соответствии со сферой и ситуациями общения, предусмотренными для уровней А1, А2, В1.

Полный курс обучения рассчитан на 288 часов общей трудоемкости (из них 144 часов – аудиторных занятий, 144 – самостоятельной подготовки), обучение проводится в течение 3 месяцев. Формами обучения являются практические занятия, самостоятельная работа слушателей. Занятия проводятся 2-3 раза в неделю по 2-3 аудиторных часа в вечернее время.

Для достижения функциональной грамотности во владении иностранным языком, сформированности коммуникативных умений в четырех видах речевой деятельности, что обеспечивает достаточно свободное использование иностранного языка как средства межличностного и межкультурного общения в сферах.

В области говорения слушатели курса овладевают подготовленной и неподготовленной диалогической и монологической речью.Целью обучения диалогической форме речи является формирование у слушателей способности к реализации коммуникативного намерения и реагирования на высказывания партнера в соответствии с функциональными разновидностями диалога (диалог-обмен информацией, обмен мнениями и др.), сферой общения и речевой тематикой. Целью обучения монологической речи является формирование у слушателей способности к реализации коммуникативных намерений в виде описания (места жительства, семьи, будущей профессии и др.) или микроповествования (о событиях, мечте, надежде и др.), в соответствии с указанной речевой тематикой и сферой общения.

В области аудирования предполагается формирование умений слушать и понимать речь в исполнении носителей языка в звукозаписи, а также речь преподавателей и слушателей. Обучение аудированию осуществляется на базе аутентичных аудио- и видеотекстов монологического или диалогического характера на основе изучаемой речевой тематики, сферы общения и языкового материала.

В области чтения как одного из видов речевой деятельности предполагается развитие у слушателей техники чтения иноязычного текста, а также умений извлекать информацию из различных источников. Обучение чтению осуществляется на базе несложных разножанровых аутентичных текстов небольшого объема, построенных на языковом материале и речевой тематике.

В области письма и письменной речи предполагается с одной стороны, формирование навыков графически, пунктуационно и орфографически грамотного письма, с другой, - постепенное овладение продуктивной письменной речью в пределах

языкового материала курса в соответствии с композиционно-коммуникативными типами речи и нормативными требованиями изучаемого языка.

Метаязык

Безусловно, в процессе интерированного перметно-языкового обучения необходимость погружения в языковую среду для возможности обсуждения тематического материала значительно повышает мотивацию использования языка в контексте изучаемой темы. При этом особое внимание уделяется как на содержании специальных текстов, так и на необходимой предметной терминологии т.е., метаязыка.

В лингвистике, при описании естественных языков метаязык используется как язык для описания языка. Естественный язык может являться своим же метаязыком, или отличаться лишь частично, например, специальной терминологией [9]. Так как использование метаязыка в учебном процессе создает возможности для изучения предмета через различные точки зрения, в Центре предусмотрено третий этап языковой подготовки, где CLIL-педагог приобретает навыки и умения эффективного использования терминологии в процессе интерированного обучения. Дидактическим материалом послужила понятийно-терминологический тезуарус по специальности, раскрывающий содержание основных понятий, необходимых для профессиональной деятельности CLIL-учителей. Эффективное использование его позволяет развивать у CLIL- педагога навыки межкультурного общения, способствует улучшению языковой компетенции, способствует реализации интергрированного подхода, повышению мотивации и уверенности в иностранном языке и изучаемом предмете.

По окончанию модуля CLIL-педагог должен:

- обмениваться информацией на повседневные и другие темы из области личных или общепрофессиональных интересов;
- принимать участие в беседе на знакомую тему в конкретной ситуации без подготовки;
- довольно бегло, несложным языком описывать что-либо или рассказывать в форме ряда последовательных утверждений;
- писать краткие доклады, несложные по форме и содержанию с фактической информацией повседневного характера и объяснением необходимых действий;
- понимать простые информационные сообщения на тему из повседневной и профессиональной жизни;
- читать и извлекать необходимую информацию из буклетов, каталогов, проспектов, меню, расписаний и принимать ее к действию или сведению.
- использовать метаязык

Таким образом, подводя итоги вышесказанного, следует отметить, что модуль языковой подготовки педагога CLIL позволяет увидеть системное формирование профессиональной иноязычной коммуникативной компетенции у специалиста CLIL нацеленной на качественное владение базовым иностранным языком и на овладение CALP (когнитивная/академическая языковая компетенция).

Список литературы:

1. План нации – 100 конкретных шагов по реализации пяти институциональных реформ Главы государства Нурсултана Назарбаева [Электронный ресурс] http://www.inform.kz/kz/plan-nacii-100-shagov-po-realizacii-pyatiinstitucional-nyh-reform-n-nazarbaeva_a
2. https://www.kazpravda.kz/fresh/view/perehodim-k-trehyazichnomu-obucheniu
3. Cummins J. BICS and CALP: Empirical and Theoretical Status of the Distinction, 2008.
4. Чакликова А.Т. Научно-методические основы полиязычия в РК. Журнал Вестник КарГУ, 2017. https://articlekz.com/article/17955
5. Общеевропейские компетенции владения иностранным языком: Изучение, обучение, оценка. Департамент по языковой политике, Страсбург.© Московский государственный лингвистический университет (русская версия), 2003.- 259 с
6. Кунанбаева С.С. Концепция языкового образования Республики Казахстан/ С.С. Кунанбаева, А.Т. Чакликова, К.К. Дуйсекова, А.М. Иванова. — Алматы: КазУМОиМЯ им. Абылай хана, 2010. https://multiurok.ru/blog/kontsieptsiia-iazykovogho-obrazovaniia-riespubliki-kazakhstan.html
7. Госстандарт образования РК «Языки триединства» был утвержден Приказом МОН РК от 3 ноября 2010 г. за № 514.
8. D.Marsh, P.Mehisto. European Framework for CLIL Teacher Education. A framework for the professional development of CLIL teachers, 2011
9. https://ru.wikipedia.org/wiki/2%D0%B0%D1%8F%D0%B7%D1%8B%D0%BA.

МРНТИ: 14.35.09

Әшір Д.Ж.[1] Уматова Ж.М.[2]
[1 2]Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ
[1]7М01704 - Шетел тілі: екі шетел тілі мамандығының 2 курс магистранты
[2]Ғылыми жетекші., Филология ғылымдарының кандидаты

АҒЫЛШЫН ТІЛІН ОҚЫТУДЫҢ БАСТАПҚЫ КЕЗЕҢІНДЕГІ АРТИКУЛЯЦИЯНЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ КЕЗІНДЕГІ ФОНЕТИКАЛЫҚ ИНТЕРФЕРЕНЦИЯСЫ

Аңдатпа

Мақалада лингвистикалық емес жоғары оқу орнында ағылшын тілін үйрену кезінде студенттердің сөйлеуіндегі фонетикалық қателіктердің негізгі себептерін анықтаудың өзекті мәселесі қарастырылады. Сондай-ақ, мәтінде үш тілдің алфавитінің бірқатар

әріптері мен олардың дыбыстарын жіктеу негізінде мәтіндерді сөйлеу және оқу процесінде дыбыстардың артикуляциясының ұқсастығы мен айырмашылығы тұрғысынан фонетикалық талдау жасалады. Автор зерттеудің гипотезасын алға тарта отырып, студенттер ағылшын тілінде мәтіндерді оқуда және сөйлеуде фонетикалық қателіктер жіберетіні, әр түрлі тілдік топтарға жататын осы тілдердің дыбысталуындағы айырмашылықтардан туындайды. Әрі қарай, мақалада автордың университеттің бірінші курс студенттерінің топтарында жүргізген, орыс тілді студенттердің сөйлеуіндегі ағылшын сөздерінің айтылуындағы типтік қателіктерді зерттеудің өзіндік нәтижелері келтірілген. Сондай-ақ автор олардың ағылшын тілінің дыбысталуындағы қиындықтарды атап өтті. Мақала соңында фонетикалық қателіктердің негізгі себептері қарастырылады.

Кілт сөздер: артикуляция, сөйлеу әрекеті, фонетикалық қателер, артикуляциялық аппарат, интерференция.

Ашир Д.Ж.[1] Уматова Ж.М.
[1 2]КазНУ им. Аль-Фараби
[1]Магистрант 2 курса специальности 7М01704 - Иностранный язык: два иностранных языка
[2] Научный руководитель., Кандидат филологических наук

ФОНЕТИЧЕСКАЯ ИНТЕРФЕРЕНЦИЯ ПРИ ПОСТАНОВКЕ АРТИКУЛЯЦИИ НА НАЧАЛЬНОМ ЭТАПЕ ОБУЧЕНИЯ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ

Аннотация

В статье рассматривается актуальный вопрос выявления основных причин фонетических ошибок в речи студентов при изучении английского языка в неязыковом вузе. В тексте также представлен фонетический анализ сходств и различий в артикуляции звуков в процессе говорения и чтения текстов на основе классификации ряда букв алфавита трех языков и их звуков. Автор предполагает, что учащиеся допускают фонетические ошибки при чтении и говорении текстов на английском языке из-за различий в произношении этих языков, принадлежащих к разным языковым группам. Далее в статье представлены собственные результаты исследования типичных ошибок произношения английских слов в речи русскоязычных студентов проведенного в группах первокурсников вуза. Также автор отметила у них трудности с произношением английского языка. В конце статьи рассматриваются основные причины фонетических ошибок.

Ключевые слова: артикуляция, речевая деятельность, фонетические ошибки, артикуляционный аппарат, интерференция.

Ashir D.Zh.[1] Umatova Zh.M. [2]
[1 2]KazNU named after Al-Farabi
[1]Master Degree 2 course of speciality 7M01704 - Foreign language : two foreign languages
[2]Scientific advisor., Candidate of Philology

PHONETIC INTERFERENCE DURING THE ARTICULATION FORMATION IN THE EARLY STAGE OF TEACHING ENGLISH

Abstract

The article discusses the topical issue of identifying the main causes of phonetic errors in students' speech when studying English in a non-linguistic university. The text also presents a phonetic analysis of the similarities and differences in the articulation of sounds in the process of speaking and reading texts based on the classification of a number of letters of the alphabet of three languages and their sounds. The author assumes that students make phonetic mistakes when speaking and reading texts in English due to differences in pronunciation of those languages belonging to different language groups. Further, the article presents our own results of a study of typical mistakes in the pronunciation of English words in the speech of russian-speaking students, conducted in groups of university freshmen. Also, the author noted the difficulties that students have with the pronunciation of the english language. At the end of the article, the main causes of phonetic mistakes are considered.

Key words: articulation, speech activity, phonetic mistakes, articulatory sistem, interference.

Кіріспе. Дыбыс - кез-келген тілдің фонетикалық жүйесінің негізгі компоненті. Физика тұрғысынан сөйлеу дыбыстары, біз күнделікті өмірде қабылдайтын басқа дыбыстар сияқты, ауа бөлшектерінің толқын тәрізді тербелісі болып табылады. Алайда олардың, мысалы, құстардың сайраған дыбыстарынан немесе жұмыс істеп тұрған қозғалтқыштың шуынан айырмашылығы мынада: әрқайсысы өздігінен ешқандай мағынаға ие болмайтын әр түрлі дыбыстық тіркестер, дыбыстық бейнені немесе дыбыстық конвертті сөздерді құрайтын тізбектер құрайды және сөз арқылы белгілі бір мағынаны беруге қатысады.

Сөйлеу дыбыстарын әр түрлі тұрғыдан қарастыруға болады. Оларды осы дыбыстарды шығаратын аппарат негізінде зерттеуге болады. Бұл бағыт артикуляция деп аталады.

Сөйлеу дыбыстарын олардың физикалық қасиеттері, мысалы ұзақтығы, күші, қарқыны сияқты талдау арқылы зерттеуге болады. Бұл бағыт акустикалық деп аталады.

Сөйлеу дыбыстарын олардың мағыналық ерекшелігі тұрғысынан зерттеу фонетикадағы тағы бір бағыт – функционалды деп аталады.

Сонымен қатар сөйлеу дыбыстарын тыңдаушыға қабылданған дыбыстарды және олардың реттілігін дұрыс түсіндіруге мүмкіндік беретін сол артикуляциялық және акустикалық сипаттамаларды анықтау үшін зерттеуге болады. Бұл бағыт перцептивті деп аталады [1., 15].

Жаһандану дың осы кезеңінде әмбебап тілді халықаралық қатынас құралы ретінде игеру қажеттілігі күмән тудырмайды. Осыған байланысты мамандар үшін де, жаңадан бастаушылар үшін де осы маңызды халықаралық коммуникация құралын білудің сапалы деңгейі сияқты маңызды мәселе ретінде белгілеу қажет. Әрине, тілді ерекше терең және жан-жақты зерттеу осындай деңгейге әкелуі мүмкін, бұл грамматикалық, лексикалық, стилистикалық және мәдени аспектілермен қатар (әрине, өте маңызды) оның фонологиялық аспектісін мұқият талдауды қажет етеді.

Ағылшын тілі тұрғысынан мәселе әсіресе өткір болып тұр - дәл оның фонологиялық жүйесі ең икемді, жаңашылдыққа ашық және артикуляциялық деңгейде де, просодикалық деңгейде де әртүрлі өзгерістерге ұшырайды. Ағылшын тілін үйреніп жүрген кез-келген адам дыбыстардың мүлдем жаңа жүйесін, оның күрделі үйлесімділіктерімен, байланыстарымен және ерекше интонациясымен меңгеруі керек - бұл қазіргі заманғы лингва-франканың осы саласын түсінуді қиындатады. Сөйлеу мүшелері белгілі бір әдіспен жұмыс істеуге дағдыланған және адам оның фонетикалық жағын ескермей, ана тілінің дыбыстарын бөтен тілге аударады; нәтижесінде сөйлеудің негізгі және қажетті элементі бұрмаланады, бұл әңгімелесушінің түсінігін едәуір қиындатады және жиі адамдар

арасындағы қақтығыстарға ғана емес, тіпті этникалық қарама-қайшылықтарға әкелуі мүмкін.

Ең алдымен, ағылшын тілінің вокалдық және дауыссыз жүйелерінің сипаттамалық ерекшеліктерін зерттегенде студенттер көбіне жеткілікті ынтамен жұмыс жасамайтындығын атап өту керек - олардың фонетикалық дәйектілігін түзету, дыбыстардың оқшауланған және үйлесімді дұрыс артикуляциясына қол жеткізу үшін айтарлықтай күш салу қажет. Сонымен қатар, бұл ең алдымен ойды жеткізетін дыбыстық бірліктердің дәйектілігі - дыбысты дұрыс қабылдамау және оны дәл және еркін жеткізе алмау қарым-қатынасты қиындатады және кейбір жағдайларда оны мүмкін емес етеді. Сөйлеушінің ана тілінде дыбыстық және семантикалық аспектілер генетикалық алғышарттар мен сөйлеу әдеттеріне байланысты бірлік болып табылады, ал шет тілінде бұл компоненттер бірлікке айналуы керек. Бұған жаттығулар жасау, яғни үнемі дұрыс дыбыстарды тыңдау, олардың физиологиясын түсіну, фонетикалық контексті талдау, дыбыстарды және олардың тіркесімдерін бірнеше рет айтуға тырысу арқылы қол жеткізуге болады.

Тілдің фонологиялық жағын зерттеу тілдік дағдыларды қалыптастырудың бастапқы кезеңінде қарастырылуы керек екенін атап өткен жөн, өйткені уақыт өте келе артикуляцияны меңгеру қабілеті әлсірейді. Бұған қоса, айтылым бойынша жұмыс жасау физикалық күш-жігерді де қажет етеді, өйткені сөйлеуші бұлшықеттерді өздеріне мүлдем, әдеттен тыс қимылдарға дағдыландырып, үнемі өзін-өзі бақылау жағдайында болуы керек. Ана тілінде сөйлеу кезінде адам бұлшықет күшін 19% жағдайда пайдаланады, ал шет тілінде сөйлеу барысында жақ-бет бұлшықеттері 89% жағдайда қатысады. Осылайша, ағылшын дыбыстарын артикуляциялау кезінде, сіз беттің барлық бұлшықет топтарын қолданып, олармен белсенді жұмыс жасауыңыз керек [2., 99-100].

Жұмыстың мақсаты - көптілділік жағдайындағы интерференция себептері мен олардың салдарын анықтау және лингвистикалық емес жоғары оқу орындарындағы орыс тілді студенттердің ағылшын тілін үйренуіндегі фонетикалық қателіктерді айқындау.

Зерттеудің гипотезасы келесідей болды: орыс тілді студенттер үшін қазақ тілі мен орыс тілінің интерференциясы ағылшын тілін үйренуде қиындықтар тудырады. Бұл әр түрлі топтарға жататын екі тілдің дыбыстарының айтылуындағы айырмашылықтардан туындайтын оқу және сөйлеу кезінде фонетикалық қателіктерге әкеледі.

Зерттеудің өзектілігі біздің елдегі адамдарға қазақ-орыс билингвизмінің тән екендігіне және кез-келген шет тілін (бұл жағдайда ағылшын тілін) оқып үйрену кезінде осы тілдердің фонетикалық жүйелерінің өзара әсері болатындығына байланысты. Қазақстан Республикасындағы ағылшын тілі халықаралық қатынас пен әлемдік экономикаға интеграциялану тіліне айналғандықтан, қазіргі уақытта ағылшын тілінде дұрыс айтылуын үйрету өте маңызды.

Әдістеме. Ағылшын тілі әлемде кең таралған тілдердің бірі. Ол жарты миллиардқа жуық адамдардың туған тілі болып, ал 60-тан аса елдің екінші мемлекеттік немесе ресми тілі болып табылады. Бұл санға ағылшын тілін шет тілі ретінде үйреніп жүргендерді қоса аламыз. Қазақстанда ағылшын тілін мектеп қабырғасынан, ал кейбір жерлерде балабақшадан бастап үйренеді.

Осылайша жоғары оқу орнына түскен студенттер, тіл игеруде біршама дағдысы болады. Дегенмен, тәжірибе көрсеткендей көптеген студенттер әлі де болса еркін түрде сөйлей алмайды және мәтінді оқу мен тыңдауда айтарлықтай қиындықтарға тап болады.

Мұғалімдер атап өткендей, бұны қателіктер грамматикалық қателермен қоса, түсінуді қиындататын және шет тілінде қарым-қатынас жасауға мүмкіндік бермейтін фонетикалық қателердің болуында.

Біріншіден, ең типтік мысалдардың қатарында «ТН» әріп тіркесімін айтудағы қателіктер бар, студенттер бұл тіркесімді көбінесе [f] және [t] деп оқылады, бірақ еш уақытта [θ] немесе [ð] емес [3., 106-107].

Екі немесе одан да көп тілдер байланысқа түскенде, қабылдау функциялары соқтығысады және тілдік нормалар «конфронтацияға» енеді, соның нәтижесінде интерференция-ассимиляция құбылысы туындайды, яғни бір тілдің нормасы екінші тілдің нормасын бағындыруға ұмтылады.

Зерттеудің негізгі мақсаты, жоғарыда айтқанымыздай, көптілді ортадағы интерференциялардың пайда болу себептерін анықтау. Ол үшін, ең алдымен, ағылшын тілін үйрену кезінде айтылу кезінде қателіктерге әкелетін осы себептерді анықтау қажет.

Қазақ тілі мен ағылшын тілдері генетикалық жағынан байланысты емес болып келеді. Сонымен қатар олар әр түрлі морфологиялық типтерге жатады. Ал орыс және ағылшын тілдеріне келетін болсақ, бұл тілдер генетикалық тұрғыдан бір-біріне жақын. Бұған қоса орыс және ағылшын тілдері әр түрлі жүйеде болғанымен, фонетикалық жағынан айырмашылықтардан гөрі ұқсастықтары көп. Екеуі де буынды емес, екпінді және сингармоникалық емес типке жатады.

Қазақ тілінде ағылшын тіліне қарағанда екі фонема аз. Ағылшын тіліндегі дауыссыз фонемалардың жалпы саны - 24 фонема.

Ағылшын тілінің артикуляциясына үйретуді келесіде қарастырып өтелік. [ı] – қысаң, езулік, қысқа дауысты дыбыс. Бұл дыбысты тіл алға қарай жылжып, тілдің ұшы астыңғы тіске тиіп тұрады, алдыңғы бөлігі жоғары көтеріліп, бірақ қазақ тіліндегі (и) - астындағыдан біршама төмен тұрады, екі ерін астыңғы еріндегідей созылады. Мысалы: fit, lip [‘lip] (ерін), singer.

[i:] – қысаң, езулік, созылыңқы дауысты дыбыс. Бұл дыбыста тіл алға қарай созылып, ұшы астыңғы тіске тиіп, тілдің таңдайға көтеріліп, екі ерін керіліп, астыңғы, үстіңгі тістер қосылып тұрады. [i:] дыбысы қазақтың (и) дыбысына қарағанда созылады. Мысалы: tea [ti:] (шай), deed [di:d] (ерлік).

[e] – орташа көтеріңкі, езулік, қысқа дауысты дыбыс. Оны айтқанда тіл алға қарай созылып, тілдің ұшы асытыңғы тілдің ортаңғы бөлігі орташа көтеріліп, ілгері иіліп тұрады. Жақ орташа ашылып, астыңғы үстіңгі тістер көрініп тұрады. Қазақтың (е) дыбысына қарағанда қарқынды және қысқа болады. Мысалы: let [let], bell [bel] (қоңырау), pen [pen] (қалам).

[æ] - дауыссыздардың алдында қысқа, ұяң және үнді созылыңқы айтылады. (ә) дыбысы басқа дыбыстардан гөрі қазақ тілінде сирек қолданады. Ағылшынның [æ]-сі сөздің ортасында кездеседі: sanatory [sænət(ə)ry], cat [cæt].

[ə] – орташа созылыңқы, езулік, қысқа дауысты дыбыс. Оны айтқанда тіл тұтасымен жартылай \орташа\ астыңғы тіске тиіп тұрады. Бұл дыбыстардың бірнеше түрі бар. Ал сөздің соңында және. [k], [g] дыбыстарымен айтқан жағдайда қазақтың ә-дыбысына ұқсас айтылады. Дәл ұқсасы қазақ тілінде жоқ. Әр түрлі жағдайларда қазақ тіліндегі дыбыстарына

ұқсас айтылады [4., 62].

Нәтиже. Бақылау тобы ретінде менің педагогикалық іс-тәжірибеден өту барысында маған түскен, ағылшын тілін оқып жүрген Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-ның «шетел тілі: екі шет тілі» мамандығының 1 курс студенттері алынды.

Жұмыстың келесі кезеңінде студенттердің ағылшын тілі сабағында айтылым кезінде кездесетін қателіктерді зерттеу болды. Зерттеуге бірінші курс студенттері (30 адам) қатысты. Олардың барлығы бұрын мектепте бірнеше жыл ағылшын тілін оқыған және тілдің фонетикалық жүйесі оларда қалай болғанда да қалыптасқанын айта кеткен жөн.

Зерртеудің басты мәні орыс тілінен едәуір айырмашылығы бар дыбыстар мен баламасы жоқ дыбыстар болды. Екеуі де артикуляциялық аппаратты қайта құруды талап

етті. Нәтижесінде, лингвистикалық емес оқу орынның студенттерінің айтылымға аз көңіл бөлетіндігі анықталды. Студенттер мәтінді оқығанда немесе мазмұндағанда, оқытушы көрсеткен дыбыстардың айтылымын түзетуге көңіл бөлмей, сол бір сөздерден қателіктер жібереді.

Әдетте жіберілетін қателіктер :

● ағылшын дыбыстарын айту кезінде дыбыс ұзындығының айырмашылығы ажыратылмайды (ұзақ және қысқа дыбыстар бірдей айтылады);

● [θ] және [ð] тістер аралық дыбыстардың айтылу ережелерін білгеніне қарамастан, студенттердің 90% -ына дейін бұл дыбыстарды айту кезінде қателіктер жібереді, бірақ оқшауланған күйде олар бұл дыбыстарды дұрыс айтады.

● сонымен қатар студенттер үшін айтарлықтай қиындық тудырған [ŋ], [ə:] және [ɔ:] дыбыстары болды.[3., 107].

Шет тілдерін оқып-үйрену кезінде фонематикалық интерференция көптеген қиындықтарды тудырады.

Интерференция тілдердің фонетикалық жүйесінің барлық деңгейлерінде - дыбыс, буын, сөз екпіні, интонация деңгейінде көрінеді. Сондықтан студент ағылшын дыбысы мен буынының артикуляциясының ерекшеліктерін, сонымен қатар ағылшын тілінің екпіні мен интонациясының сипаттамаларын үйренуі керек. Зерттелетін тілдің фонетикалық базасын меңгеру үшін ең алдымен осы тілде сөйлейтіндерге тән артикуляциялық құрылымды меңгеру қажет [5., 163].

Талқылау. Әрі қарай біз бақылау топтарының ағылшынша сабақтарында оқушылардың фонетикалық қателіктерін зерттедік, көбіне қайталанатындарды бөліп көрсетеміз, көптеген субъектілердің айтылуында болады. Біздің зерттеу жұмысымыз үшін, ең алдымен, оқушылары үшін ана тілінен оқылуымен ерекшеленетін дыбыстар және онда кездеспейтін дыбыстар қызығушылық тудырды. Дыбысты дұрыс айту үшін екі дыбыс тобы да оқу үдерісіне және артикуляциялық аппаратты қайта құруға мұқтаж болды. Нәтижесінде, бұрын бұл процеске ағылшын тілін үйренуде мән берілмегендігі және оны студенттер түсінбейтіндігі айқын болды. Олар айтылуындағы айырмашылықтарға мән бермейді, сонымен қатар олар орыс тілінің жүйесін қолдануға тырысады. Мұғалімдер, өз кезегінде, фонетикалық қателіктерге назар аудармайды немесе тілдің грамматикалық аспектісіне, техникалық тесттердің аудармасына назар аударады. Мәтіндерді оқып, қайта айтуға келгенде, мұғалімнің ескертуіне назар аудармай, оқушылар бір сөзден қате жіберетінін байқау қиын емес. Сондай-ақ, ең көп таралған қателіктер:

- ұзақ және қысқа дыбыстардың бірдей айтылуы, т.с.

дыбыстарды дыбыс ұзындығы бойынша саралаудың болмауы;

- тістер аралық [θ] немесе [ð] дыбысының орысша [t], [f], [s], [h] болып айтылуында ауыстыру. Сонымен бірге, студенттер осы дыбысты беретін әріптер тіркесінің айтылу ерекшелігімен таныс және оны оқшауланған жағдайда дұрыс айта алады, сөйлеу ағынында бұл бақылау тобындағы студенттердің 90% -ына өте қиын;

- ана тіліне тән емес тағы бірнеше дыбыстарды айтудың қиындығы (мұрын [ŋ], [ə:].

Зерттеу жұмысы барысында алынған мәліметтерді зерттей келе, біз мынандай қорытындыға келдік:

1. Студенттердің көпшілігі ағылшын тілінде сөйлегенде және оқыған кезде бірдей қателіктер жібереді, бұл оларды орыс тілді студенттерге тән деп ажыратуға мүмкіндік берді.

2. Бұл құбылыстың басты себептерінің бірі - орыс және ағылшын тілдерінің фонетикалық жүйелерінің айырмашылығы, артикуляциялық аппараттарды орнатуға және бекітуге арнайы дайындықты қажет ететін орыс тілінде жоқ аналогтардың болуы.

3. Бұрын ағылшын тілін оқытудың көптеген жылдарына қарамастан, студенттерде тілдің фонетикалық жүйесі қалыптаспаған және нәтижесінде ағылшын дыбыстарын орыстандыру, т.с.с. ыңғайлы және таныс тәсілмен айтылуы.

4. Тілдерді оқытудың әр түрлі деңгейіндегі мұғалімдер фонетикалық аспектке жеткілікті назар аудармайды, сөйлеу барысында айтылу қателерін бақыламайды және түзетпейді.

5. Сонымен, оқушылардың өздері дұрыс айтылымды үйретуге мүдделі емес, өйткені лингвистикалық емес университетте оқыған кезде олар тек мәтіндерді оқумен шектеліп, ана тілінде сөйлейтіндермен сөйлесу тәжірибесіне ие емес [7., 238].

Қорытынды.

Аутентті материалдармен жұмыс істеу барысында білім алушылардың алдында тілдік, этномәдениет кедергісі пайда болады. Шет тілін, тарихын түсіну қажеттілігі айқындала бастайды. Себебі кез-келген шет тілін оқыту, сол елдің мәдениетімен тығыз байланысты. Осыдан - коммуникативті әрекетке қатысушылар - әр түрлі лингво-этномәдениет өкілдері арасындағы әлеуметтік өзара әрекеттестік қажеттілігі туындайды. Екі немесе бір шет тілін қатарлас оқыту, тек коммуникативті ғана емес, сонымен қатар мәдениетаралық құзыреттілікке жететін күрделі интегративті тұтастықты білдіреді. Өзінің лингвомәдени тәжірибесі мен өзінің ұлттық-мәдени дәстүрлері мен әдеттерін қолдана отырып, мәдениетаралық қарым-қатынас субъектісі бір уақытта басқа тілдік кодты ғана емес, сонымен қатар басқа әдет-ғұрыптар мен әдеттерді, басқа да әлеуметтік мінез-құлық нормаларын ескеруге тырысады, сонымен бірге олардың өзіне бөтен екендігін түсінеді.

Дәл осы жағдай мәдениетаралық құзыреттілік негізінен тұлғаны қалыптастырудың онтологиялық аспектісін, ал коммуникативті - оның тілдік және сөйлеу қабілеттерін қамтиды деп айтуға негіз береді [6., 185].

Әрбір нақты сөйлеушінің ауызша сөйлеуіндегі дыбыстардың дұрыс артикуляциялық сипаттамаларының жиынтығы сөзсіз маңызды, бірақ өз алдына айтылымның мағынасын дұрыс берудің кепілі емес және нәтижесінде түсіну - дауысты және дауыссыз дыбыстардың екпінсіз айтылуын игеруден басқа, студенттер осындай қажетті дағдыларды дамытуға көп көңіл бөлуі керек зейін мен үнемі өзін-өзі бақылау сияқты. Адамның сөйлеуі - бұл күрделі, көп қырлы процесс, ол ең алдымен дыбыстық және просодикалық факторларға тәуелді, ал синтаксистік құрылымдарды білу және контекстке немесе мәдени ақпаратқа сүйену әрдайым табысты қарым-қатынасқа кепіл бола бермейді. Көбіне студенттер детальдарға назар аударады да, дауысты және дауыссыз дыбыстардың артикуляциясындағы қателіктер тек осы дыбыстардың фонологиялық сипаттамаларын бұрмалаумен ғана емес, сонымен қатар дыбыстың өзін дұрыс таңдамауымен де байланысты екенін ұмытып, суретке толық назар аудармайды, бұл өте асығыс немесе немқұрайдылықтың нәтижесі. Ағылшын тілінің дауысты және дауыссыз элементтеріне тән сипаттамалардың көпшілігі мағыналы қызмет атқарады және сөйлеу кезінде бұл ерекшелікті ерекше ескеру қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1) Бурая Е.А., Фонетика современного английского языка. Теоретический курс: учеб. для студ. лингв. вузов и фак. / Е.А. Бурая., И.Е. Галочкина., Т.И. Шевченко. – 3-е изд., стер. – М.: Издательский центр «Академия», 2009. – 272 с.

2) Куликова К.С., Восприятие замены звука и искаженного смысла высказывания студентами-англофонами в британской устной речи // Вестник МГЛУ. Гуманитарные науки. Вып. 5 (821) / 2019, 99-100.

3) Якунина А.А., Чугунова Э.И. Фонетические ошибки в английском произношении у студентов в неязыковом вузе // Научное обозрение. Педагогические науки. – 2019. – № 2 (1) – С. 106-108.
4) Джусупов М.Д. Звуковые системы русского и казахского языков: Слог. Интерференция. Обучение произношению. Ташкент: Фан, 1991. – С. 62.
5) М.В. Разумова Проблема интерференции и переноса в обучении иностранным языкам на фонологическом уровне Известия ПГПУ Сектор молодых ученых №3(7) 2017. – С. 163.
6) Сидакова Н.В. Обучение второму иностранному языку как билингвальный процесс в образовании студентов неязыковых специальностей // Балтийский гуманитарный журнал. 2016. Т. 5. № 3(16)
7) Чугунова Э.И. Фонетические системы языка и трудности произношения английских слов русскоязычными студентами // Образовательная деятельность вуза в современных условиях : материалы международной научно-методической конференции (23-24 мая 2019 г.). — Караваево : Костромская ГСХА, 2019. — С. 232-239.

МРНТИ: 14.35.09

Қайранов М.А.[1] Досанова А.М.[2]
[1 2]Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ
[1]7М01704 - Шетел тілі: екі шетел тілі мамандығының 2 курс магистранты
[2]Ғылыми жетекші., PhD докторы

ШЕТЕЛ ТІЛДЕРІН ОҚЫТУДА ҚАЛЫПТАСТЫРУШЫ ЖӘНЕ ЖИЫНТЫҚ БАҒАЛАУДЫ ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Аңдатпа

Мақала шет тілін оқытуда жаңа тиімді әдістерін зерттеу мәселесіне арналған. Бүгінгі таңда білім алушының тұлғалық дамуына бағытталған жаңа бағалау технологияларын күнделікті оқу процесіне енгізудің және оларды оңтайлы қолдану арқылы танымдық белсенділікті арттыру жолдары қарастырылады. Қазіргі заманауи білім беру саласына жаңалық енгізу, дүниежүзілік озық тәжірибелерге сүйеніп білім беру мен бағалаудың тиімділігін арттыру білім беру процесін айтарлықтай өзгертетін, жетілдіретін немесе жаңарта алатын педагогикалық тың тақырып болып келеді. Сонымен қатар, жоғарғы оқу орын базасында бағалалаудың бұл түрлерін пайдаланудағы тиімділігін, бағаның нақты бір білім алушыға, оның білім мазмұнын меңгерудегі кемшіліктері мен тиімділігін анықтау қажет. Алдағы уақытта осы бағыт бойынша жоғарғы оқу орындарында жаңа бағалау технологиясына бейімделген білім беру процесінде бағалаудың жаңа формалары мен әдістерін пайдалану мен дүниежүзілік білім беру кеңістігіне бағалаудың жаңа технологиялық жүйесіне сәйкестендірудің жолдарын қарастырып, осы аталған бағалау жүйесіне түбегейлі көшу жолдарын зерттеу қажет.

Кілт сөздер: бағалау, критериалды бағалау, қалыптастырушы және жиынтық бағалау, білім берудегі жаңа технология, шет тілі.

Кайранов М.А.[1] Досанова А.М.[2]
[1 2]КазНУ им. Аль-Фараби
[1]Магистрант 2 курса специальности 7М01704 - Иностранный язык: два иностранных языка
[2] Научный руководитель., Доктор PhD

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ФОРМАТИВНОГО И СУММАТИВНОГО ОЦЕНИВАНИЯ В ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКАМ

Аннотация

Статья посвящена изучению новых эффективных методик обучения иностранному языку. Сегодня рассматриваются пути повышения познавательной активности за счет внедрения новых технологий оценивания в повседневный процесс обучения и их оптимального использования, направленного на личностное развитие учащегося . Инновации в современном образовании, повышение эффективности обучения и оценивание на основе лучших мировых практик - новая педагогическая тема, способная существенно изменить, улучшить или обновить образовательный процесс. Также необходимо определить эффективность использования данных видов оценивания исходя из вуза, недостатков и эффективности оценивания для конкретного студента, его владения содержанием обучения. В будущем необходимо рассмотреть пути использования новых форм и методов оценивания в образовательном процессе, адаптированных к новой технологии оценивания в высшем образовании, и привести их в соответствие с новой технологической системой оценивания в мировом образовательном пространстве.

Ключевые слова: оценивание, критериальное оценивание, формативное и суммативное оценивание, новые технологии в обучении, иностранный язык.

Kairanov M.A. [1] *Dosanova A.M.* [2]
[1 2]*KazNU named after Al-Farabi*
[1]*Master Degree 2 course of speciality 7M01704 - Foreign language : two foreign languages*
[2]*Scientific advisor., PhD Doctor*

EFFICIENCY USE OF FORMATIVE AND SUMMATIVE ASSESSMENT IN FOREIGN LAПGUAGE TEACHING

Abstract

The article is devoted to the study of new effective methods of teaching a foreign language. Today they consider ways to increase cognitive activity at the expense of the introduction of new technologies in the daily process of training and their optimal use, aimed at the personal development of the student. Innovation in modern education, increasing the effectiveness of training and evaluation of the basis of the best world practice - a new pedagogical topic, able to change, improve or update the educational process. It is also necessary to determine the effectiveness of the use of these types of assessment, leaving the university, the shortcomings and the effectiveness of the assessment for a particular student, his authority over the content of training. In the future, it is necessary to consider the ways of using new forms and methods of assessment in the educational process, adapted to new technologies of assessment in higher education and to bring them into line with the new system of assessment of technology.

Key words: assessment, criteria-based assessment, formative and summative assessment, new technologies in teaching, foreign language.

Кіріспе. Оқу үлгерімін дәл бағалау мәселесі білім беру жүйесіндегі негізгілердің бірі болып табылады. Сондықтан бағалау процесі қазіргі кездегі оқыту мен білім берудің маңызды элементтерінің бірі болып табылады. Бүгінгі таңда білім беру сапасын жақсарту үшін бағалаудың жаңа нысандары жасалуда. Ол үшін оқу процесін басқарудың тиімділігін дұрыс бағалау маңызды. Ағымдағы бағалау икемді, көп инструменталды, анық және

психологиялық тұрғыдан қолайлы болуы керек. Бағалаудың қазіргі түрлері: қалыптастырушы және жиынтық бағалау.

Қалыптастырушы бағалау - күнделікті оқытудың дамуына әсер етеді, жиынтық бағалау - оқушының берілген сыныптағы оқу нәтижесін көрсете алады. Оқушыларды критериалды бағалау бағалаудың ең тиімді нысаны болып табылады. Критериалды бағалау қазіргі білім беру жүйесінде өте маңызды. Себебі қазір студенттердің білім алуы басты рөл атқарып қана қоймай, сонымен қатар олардың құзіреттіліктерін, жеке тұлғаларын дамыту, қоршаған ортамен дұрыс қарым-қатынас жасау, өзін-өзі дамыту және өзін-өзі тәрбиелеу болып табылады. Критериалды бағалау осы мақсаттар мен міндеттердің талаптарын қанағаттандыруға арналған.

Орта білім беру тиімділігінің маңызды көрсеткіштерінің бірі оқушылардың оқу жетістіктерінің деңгейі болып табылады, бұл мектептегі оқу іс-әрекеті оқушылардың қалай жұмыс істейтінін, дамитынын және әсер ететінін және олардың нәтижелілігін көрсетеді.

Сондықтан, білім беру сапасын жоғарылатудың әлеуеті деңгейі оқушылардың оқу жетістіктерін бағалау жүйесі қаншалықты құрылғанына байланысты [1; 4].

Әдістеме. Критерийлерді бағалау дегеніміз нақты белгіленген критерийлер негізінде студенттердің нақты қол жеткізген оқу нәтижелерін салыстыру процесі. Әр пәнге арналған критерийлер жиынтығын қолдана отырып, өзіңіздің жетістік деңгейіңізді анықтап қана қоймай, сонымен қатар әр түрлі дағдылар, қабілеттер мен білім деңгейін анықтай аласыз.

«Бағалаудың объективтілігі» және «жоғары нәтижеге қол жеткізу үшін жағдай жасау» критериалды бағалаудың ажырамас бөлігі болып табылады.

Әр пән мұғалімі сіздерге критерийлердің мазмұнын, қандай жұмыс түрлерін жасау керектігін және жетістік деңгейіңізді қалай жақсартуға болатындығын түсіндіретін ақпараттық тақталар дайындады. Демек, сізді күтетін критерийлер туралы алдын-ала білесіз. Бұл тағы бір плюс [1., 4].

Критерийлерді бағалау келесі принциптерге негізделеді:

• Оқу мен бағалаудың өзара байланысы. Бағалау оқытудың ажырамас бөлігі болып табылады және оқу жоспарының мақсаттары мен күтілетін нәтижелерге тікелей байланысты.

Сондықтан, нені және қалай оқыту керек, оқушылардың қажеттіліктері қандай және оқу нәтижелеріне қол жеткізуге қалай көмектесу керек деген сұрақтарға жауап іздеу бағалау тәжірибесінде жүргізілуі керек.

• Объективтілік, сенімділік және жарамдылық. Бағалау дәл және сенімді ақпарат береді. Пайдаланылған өлшемдер мен құралдар оқу мақсаттары мен күтілетін нәтижелерге қол жеткізуді өлшейтініне сенім бар. Объективтілік, сенімділік және нақтылық бірге бағалаудың сапасын анықтайды. Ең мағыналы сипат - бұл бағалаудың дұрыстығы, ол дәл нені өлшейтінімізді және қаншалықты дұрыс жүргізгенімізді көрсетеді. Осы принципті іске асыру мыналарды қамтиды:

- бағалау керек нәрсені нақты түсіну және анықтау;
- бағалау критерийлерін құрастыру және негіздеу;
- тапсырмаларды әзірлеу және рәсімдерді жоспарлау.

• Айқындық және қол жетімділік. Бағалау анық және айқын ақпаратты қамтамасыз етеді, барлық білім беру процесіне қатысушылардың жауапкершілігі мен белсенділігін арттырады. Бұл принцип бағалаудағы мақсаттар мен процедуралар анық, нұсқаулар нақты және анық, нәтижелері пайдалы және қол жетімді болуы керек деп болжайды. Бағалау процесінде оның орындылығы мен дұрыстығына күмән болмауы керек. Өз кезегінде, білім беру процесіне қатысушылардың өзара сенімділігі мен өзара әрекеттесуіне қол жеткізу олардың қатысуын арттырады және оқу нәтижелеріне оң әсер етеді.

• Үздіксіздік. Бағалау - бұл оқушылардың оқу жетістіктерінің барысын уақытылы және жүйелі бақылауға мүмкіндік беретін үздіксіз процесс. Бағалау процесінің бірізділігі қалыптастырушы бағалауға назар аударту, жиынтық бағалау кестесін құру және процедуралар арасындағы байланысты анықтайтын және бағалаудың бірыңғай жүйесін құратын баллдық тетіктерді қолдану арқылы қамтамасыз етіледі.

• Дамуға көңіл бөлу. Бағалау білім беру жүйесінің, мектептердің, мұғалімдер мен студенттердің даму бағытын бастайды және анықтайды [1., 8].

Нәтиже. Аткин мен Блэктің (2003) пікірі бойынша қалыптастырушы және жиынтық мақсаттардың арасындағы айырмашылықты құру идеясы 1960 жылдардың соңында оқу жоспарын бағалау контекстінде пайда болған. Бұнда формативті бағалау бағдарламаны нақты анықтауға емес, оны жақсартуға бағытталған әрекеттерді сипаттайды. Бұл айырмашылық көп ұзамай білім алушыларды бағалау контекстінде қабылданды. Мысалы, білім алушылардың оқуын қалыптастырушы және жиынтық бағалау туралы анықтамалықта, оқу мен оқытудың бір бөлігі ретінде сыныпты бағалау мен оқу нәтижелерін бақылау ретінде бағалауды саралау үшін «қалыптастырушы» және «жиынтық» терминдері формальды және академиялық тұрғыдан, мұғалімдермен қарым-қатынаста «оқуға бағалау» және «оқуды бағалау» балама тіркестерін басқалардың арасында бағалауды реформалау тобы да (ARG 1999) қолданды.

Теорияда бағалаудың мақсаттары мен қолданылуын, бағалауды өткізуге себеп болатын мақсаттарды және бағалау нәтижелерімен нақты жасалған нәрселерді ажыратуға болады. Пеллегрино және басқаларымен (2001) талқыланған мақсаттардың жалпы көрінісі, бағалаудың үш негізгі мақсаты бар екендігі айтылады:

• Оқуға көмектесуді бағалау - қалыптастырушы бағалау.

• Оқушылардың жеке жетістіктерін бағалау - жиынтық бағалау.

• Бағдарламаларды бағалау үшін бағалау.

Ньютон атап өткендей, бұлардың біріншісі нақты мақсат болса, екіншісі мақсат емес, бірақ бірнеше мақсаттар мен қолданыстарға ие болуы мүмкін бағалау субъектісінің тұжырымы болып табылады. Қалыптастырушы бағалау жағдайында ақпаратты пайдаланудың бір ғана негізгі әдісі бар, ол оқуға көмектесу. Егер ол осы мақсатта қолданылмаса, онда бұл процесті қалыптастырушы бағалау (немесе оқытуға арналған бағалау) деп сипаттауға болмайды. Керісінше, білім алушылардың оқу жетістіктерін жиынтық бағалау (немесе оқуды бағалау) мәліметтерін бірнеше тәсілдермен қолдануға болады, олардың кейбіреулері жеке студенттерге, ал кейбіреулері топтар мен халықтың жиынтық нәтижелеріне қатысты, барлығы бірдей немесе жарамды емес. Ньютон қолданудың он сегіз түрін атады, соның ішінде студенттердің үлгерімін бақылау, студенттерді оқу топтарына орналастыру, оқушылардың қиындықтарын диагностикалау, ата-аналарға есеп беру, болашақта оқу және жұмысқа орналасу туралы шешімдерді басшылыққа алу және т.б. Қолдану бағдарламалары мен институттарын бағалауды да қамтиды. Осылайша, жоғарыда айтылған үшінші мақсатты басқа бір мақсат ретінде емес, оқушылардың жетістіктері туралы мәліметтерді пайдалану ретінде қарастыруға болады. Бұл мақсат пен қолдану арасындағы айырмашылықты сақтау қиынға соғатынын білдіреді. Сондықтан Мансель және басқалардың (2009) кең санаттағы үш түрлі қолданыстарға сілтеме жасай отырып, осы талқылауды жеңілдету туралы шешімін ұстанған пайдалы:

1. Оқушылардың түсінігін қалыптастыруға көмектесу үшін бағалауды қолдану.

2. Бағалауды ата-аналарға, әрі қарай оқу орындарына және жұмыс берушілерге оқушылардың жетістіктері туралы ақпарат беру үшін пайдалану.

3. Жеке тұлғаларды және мекемелерді жауапқа тарту үшін бағалау деректерін пайдалану.

Оқуға көмектесу мақсатында оқыту мен оқудың бір бөлігі ретінде өткізілетін бағалау «қалыптастырушы» бағалау немесе оқуды бағалау деп сипатталады. Бұл мұғалімдер мен

студенттерді сабақтың немесе бөлімнің мақсатына жетуге қалай көмектесуге болатындығы туралы шешім қабылдаған кезде орын алады себебі бұл кері байланыс жағдайында оқытудың дәлелдерін қолдануға қатысады.

1.1 Кесте. Қалыптастырушы бағалаудың негізгі белгілері (оқуды бағалау)

• Қалай жақсартуға немесе алға жылжуға болатыны туралы кеңес беретін және басқа студенттермен салыстырудан аулақ болатын студенттердің кері байланысы. • Студенттер өз жұмысының мақсатын және сапалы жұмыс деген не екенін түсінеді. • Студенттер өзін-өзі бағалауға қатысады, осылайша олар қалай алға жылжуға немесе жақсарту үшін не істеу керектігін анықтауға қатысады. • Студенттер мұғалімдердің ашық және жеке сұрақтарына жауап беру арқылы өздерінің көзқарастары мен дағдыларын білдіреді және бөліседі. • Мұғалім мен студенттер арасындағы диалог, олардың оқуы туралы ойлануға итермелейді. • Мұғалімдер ағымдық оқу ақпаратын, барлық студенттердің оқуға мүмкіндік беретін етіп түзетуге қолданады.

Бастауыш және орта мектеп мұғалімдерінің сауалнамасы қалыптастырушы бағалаудың түсінігі көбінесе осы тұжырымдарға сәйкес келетінін, мектеп кезеңі мен жұмыс өтілі бойынша біршама өзгеретіндігін көрсетті.

Белгілі бір уақытта оқушылардың оқу жетістіктерін қорытындылау және есеп беру мақсатында өткізілген бағалау, мысалы, курстың немесе бағдарламаның аяқталуы, «жиынтық» немесе оқуды бағалау деп сипатталады.

Бұл оқуға әсер етуі немесе әсер етпеуі мүмкін, ал нәтижесі оқыту туралы кейінгі шешімдерде қолданылуы мүмкін немесе қолданылмауы мүмкін, бірақ мұндай әсер оның негізгі себебі емес.

1.2 Кесте. Жиынтық бағалаудың негізгі сипаттамалары (оқуды бағалау)

• Белгілі бір оқу іс-әрекетінің мақсаттарына емес, жалпы мағынасында айтылған кең мақсаттарға жетуге қатысты. • Нәтижелер оқудың күнделікті бөлігі ретінде емес белгілі бір уақытта хабарланады. • Студенттер арнайы жұмыстарға немесе сынақтарға қатысқан кезде алынған дәлелдемелерді тұрақты жұмыс бөлігі ретінде немесе оған қосымша ретінде қолданады. • Мұғалімдердің пікірлеріне, тесттерге немесе олардың жиынтығына негізделуі мүмкін. • Барлық оқушылардың үлгерімін бірдей критерийлерге немесе бағалау сызбасына сәйкес бағалауға қатысады. • Сенімділікті қамтамасыз ету үшін кейбір шаралар қажет. • Әдетте оқушылардың өзін-өзі бағалауы үшін шектеулі мүмкіндіктер бар.

Бағалау процесі екі жағдайда да бірдей болатындығын және бағалауды жүргізудің көптеген құралдары мен стратегияларын екі контекстте де қолдануға болатындығын ескерген жөн. «Формативті» және «суммативті» сын есімдер формадағы емес, мақсаттағы айырмашылықтарды сипаттайды. Теорияда бағалауды оқуға көмектесу және оны білгендері туралы есеп беру үшін пайдалану арасында бөлуге болады, бірақ іс жүзінде бұл өткір нәрсе емес.

1.1 және 1.2-кестелерде қалыптастырушы және жиынтық бағалаудың сипаттамаларының тізімдері екі бағалау мақсаттарының арасындағы айырмашылықтарды атап көрсетеді, айырмашылықтар өте нақты ескерілуі керек, әсіресе олардың екеуі де

мұғалімдер жүргізген кезде. Мұғалімдердің барлық бағалауы қалыптастырушы немесе қандай да бір жолмен жиі жүргізілетін бағалау болса қалыптастырушы болып табылады деген болжам жиі қабылданады. Егер бағалау үнемі жүргізіліп жатқан оқуға көмектесу үшін қолданылмаса, мұндай жағдай болмайды және қалыптастырушы бағалаудың шын мәніндегі мәні жүзеге асырылмайды. Фелан (және басқалардың 2011) зерттеулері түсінуді тексеруге арналған тесттер ретінде қалыптастырушы бағалаудың интерпретациясын көрсетеді. Нәтижелер мұғалімдердің біліктілігін арттыруды қамтитын араласу үлгерімнің жақсаруына әкелгенін көрсетті. Бұл жақсарту Блэк пен Уиллиам (1998) жариялаған төмендеу үлгерушілер ең үлкен нәтижелерге жеткені туралы тұжырымдамаға қарағанда, жоғары балл жинайтын студенттер үшін жақсы нәтиже болғанын көрсетті.

Тағы бір ерекшелігі, жиынтық бағалау оқу тәжірибесінің маңызды бөлігі болып табылады, өйткені студенттердің оқуы туралы есептер бірнеше себептерге байланысты жасалуы керек және жазбалар сақталуы керек; студенттердің оқуы туралы қысқаша мәлімет алудың қажеті жоқ. Керісінше, қалыптастырушы бағалауды ерікті деп санауға болады, яғни мұғалімдер оның олардың практикасына қаншалықты енгізілгенін өздері шешеді. Сонымен қатар оқытудың ажырамас бөлігі болып табылатын қалыптастырушы бағалау байқалмайды; ал жиынтық бағалау әдетте өте байқалады. Зерттеулер (мысалы, Англиядағы Pollard 2000), жиынтық бағалау өте жоғары бейінге ие болған кезде, ол сыныптағы этика мен бағалауды қалыптастырушы қолдануды жоққа шығаратын қауіптерге үстемдік ете алатындығын көрсетті. Нәтиже жетістікке жету үшін күш-жігер мен дәлелдеуден гөрі студенттер мен оқытушылар үшін маңызды деңгейге немесе дәрежеге жетуге септігін тигізеді. Сонымен, жиынтық бағалау сөзсіз болғандықтан, оны қалыптастырушы бағалауға теріс әсер етпестен, оны өткізудің жолдарын табу керек.

Оқуға көмектесу үшін жиынтық бағалауды қолдану мұғалімдердің қалыптастырушы бағалауды жүзеге асырудың тиімді тәсілдері деп тапқан Блэк (және басқалары 2003) хабарлаған төрт тәжірибенің бірі болды. Алайда, жиынтық бағалаудың мәні бойынша қысқаша сипаттамасы, әдетте, белгілі бір іс-шараларға оралу үшін жеткілікті түрде егжей-тегжейлі сипатталмағандығын және ең жақсы жағдайда студенттерге олардың жұмысының сәтсіз бөліктерін қайта қарауға мүмкіндік беретінін білдіреді.

Қалыптастырушы бағалау мұғалімнің қолында болғандықтан, дәл осы тәсілде жиынтық бағалауда қолданылатын дәлелдемелерді мұғалімдер өздері жинайды. Бұл екі ықтимал проблеманы туғызады: біріншіден, алынған дәлелдер ұсынылған оқу тәжірибесіне байланысты; екіншіден, бұл мұғалімнің дәлел жинау қабілетіне байланысты. Күнделікті оқу тапсырмаларында жиналған нақты дәлелдерден жетістіктерді қорытындылауға көшу, студенттер қолданатын оқу бағдарламасының кеңдігі туралы сенімділікті талап етеді, сондықтан дәлелдер сенімді және оқу мақсаттары мен пайымдаулардың сенімділігін көрсету үшін қолданылады.

«Бағалау оқу ретінде» туралы ескерту бағалау бойынша кейбір авторлар «бағалау ретінде оқыту» түсінігін бағалаудың жеке мақсаты ретінде ұсынады. Бұл идеяның негізгі қайнар көзі - Лорна Эрл және оның Канададағы әріптестері. Олар мынаны ұсынады.

«Оқу ретінде бағалау» дегеніміз - студенттердің метаконференцияны дамыту және қолдау процесі. Оқыту ретінде бағалау студенттердің бағалау мен оқыту арасындағы сыни байланыс құралы ретіндегі рөліне баса назар аударады. Оқушылар белсенді, ынталы және сыни бағалаушылар болған кезде олар ақпаратты түсінеді, оны алдыңғы біліммен байланыстырады және оны жаңа оқу үшін қолданады. Бұл метакогнитациядағы реттеу процесі. Бұл студенттер өздерінің оқуын бақылап отырғанда және осы бақылаудың кері байланысын түзету, бейімдеу және тіпті олар түсінген кездегі маңызды өзгерістер үшін пайдаланады.

Сондай-ақ, авторлар мұнда сипатталғанның жоғарыдағы көрсетілген қалыптастырушы бағалаудың сипаттамасына енгенін мойындайды (1.1-кестені қараңыз)

және көптеген авторлар сыныптық бағалауды тек екі мақсатты: оқытуды бағалауды және оқуды бағалауды сипаттайды деп санайды. Студенттің өзін-өзі бағалауын оқуға арналған бағалаудан бөлек ұғым ретінде анықтау қазіргі әдебиетте көп көрініс тапқан жоқ. Сонымен қатар, бағалауды оқу ретінде қабылдау бағалау мен оқытудың арасындағы оң қарым-қатынасқа қатысты болады, мұнда бағалау тәжірибесі оқу тәжірибесінде басым болады. Бұл есепте қалыптастырушы бағалаудың бөлігі ретінде оқуға (мета-таным) көмектесу үшін бағалауды қолданудағы білім алушының рөлі қарастырылады [3., 11-14].

Талқылау. Білім сапасын арттыру үшін қалыптастырушы тапсырмаларды қолдану үшін тапсырмаларды мұқият жоспарлап, модульдер мен бағдарламаларға біріктіру керек. Студенттердің тапсырмалар түрлері, оларды орындау уақыты және олардың орындалуы қалай бағаланатыны туралы білуі маңызды. Бұл ақпарат әр модульге арналған нұсқаулықта болуы керек. Оқу сапасын жақсарту, өзін-өзі бағалауға және курстастарының бағалауына ықпал ету үшін студенттер осы бағалаудың мақсатын түсіндіруі керек. Нұсқаушының міндеті - студенттерде кері байланысты үйрену дағдыларын дамыту және оларға жақсы құрылымдалған, сындарлы, оқушыларға ыңғайлы кері байланыс беру. Қалыптастырушы кері байланыстың негізгі принциптері:

- студенттер оқу мақсаттары туралы нақты болуы керек;
- кері байланыс қазіргі кездегі студенттің позициясын / деңгейін бағалап, жұмысқа бағыт беруі керек;
- қалыптастырушы коммуникация оқушының қазіргі кездегі білім деңгейінің жағдайы мен оқыту мақсаттары арасындағы алшақтықты жою құралы ретінде қолданылуы керек;
- бұл байланыс тиімді және сапалы болуы керек.

Оқушылардың кері байланысын ұсыну тәрбиеші рөлінің маңызды құрамдас бөлігі болып табылады. Бұл студенттерге бағалаудан сабақ алуға мүмкіндік береді және ішкі (оқуға деген ықылас) және сыртқы (оқуға деген қажеттілік) мотивацияға үлкен әсер етеді. Кері байланыстың сапасы мен уақтылығы студенттердің оқу процесінде де, оқушы мен мұғалім арасындағы жемісті қарым-қатынасты құруда да маңызды. Қалыптастырушы бағалау және кері байланыс мұғалімді тағы бір рет олардың қандай мақсатқа қол жеткізгісі келетіндігі және оның оқушының оқу ортасын қалай жақсартуға болатындығы туралы ойлауға мәжбүр етеді [4., 146].

Блэк пен Уильям (1998) «зерттеулердің көпшілігі тағы бір маңызды қорытындыға әкеледі: жетілдірілген қалыптастырушы бағалау басқа студенттерге қарағанда танымдық көрсеткіштері төмен оқушыларға көмектеседі және осылайша жалпы жетістік деңгейлерін жақсарта отырып, жетістік деңгейлеріндегі айырмашылықтарды азайтады. «. Блэк пен Уильям қалыптастырушы бағалауды «білім берудегі тағы бір сиқырлы таяқша» деп санамаса да, «формативті бағалау - тиімді оқытудың мәні» деп атап өтті. Олар «қалыптастырушы бағалау тәжірибесін жақсартатын инновациялар маңызды және көбінесе маңызды мақсаттарға жетеді» деп атап өтті [2., 5].

Қорытынды. Қалыптастырушы бағалаудың негізгі идеясы - жинақталған материал оқытудың барлық кезеңдерінде қолданылуы керек. Сонымен, формативті бағалау, жиынтық бағалауға қарағанда, оқыту кезеңдерінде сипаттауға (бейне реттілігі сияқты), оқушының қазіргі жағдайы мен болашақта қол жеткізілетін мақсат арасындағы олқылықтардың орнын толтыру үшін ақпаратты анықтауға және ұсынуға көмектеседі. Сонымен қатар, оларды жүзеге асыру тәжірибесі мұғалімдерде формативті бағалауға байланысты бірқатар мәселелер туындайтындығын көрсетеді. Біріншіден, бағалау туралы жасырын шатасушылық бар. Мұғалімдердің қабылдауы басым стереотиптермен шартталған және ішінара бағалау үрдісі барысында сынып түсінетін іс-әрекеттермен байланысты әдістер жиынтығы ретінде емес, құрал мен механизм ретінде қарастырылған дәстүрлі бағалау көзқарасының әсерімен көрінеді. Екіншіден, бағалау мен оқыту

практикасы арасындағы байланыс екі жақты. Егер бір жағынан мұғалімдер стандартталған тесттер мен тест әдістеріне күмәнмен қараса; екінші жағынан, олар оқытудың қолданыстағы мониторингі мен валидациясынан басқа баламалы бағалау түрлеріне бірдей жарамдылықты жатқызбайтын сияқты. Олардың қабылдаулары өте поляризациялануға бейім: сыныптағы жиынтық бағалауды өлшеу бақылау мен техникалық компоненттердің «қатаң» аспектілеріне жатады; қалыптастырушы өлшемге, екінші жағынан, жұмсақ және сұйық аспектілер. Сондықтан, біз осы нұсқаулықта формативті бағалаудың мәні, олардың жиынтықтан айырмашылығы, формациялық бағалауды жүзеге асыруға мысалдар келтірілген. Жақын арада қандай қадамдар жасау керек? Когерентті, үздіксіз жүйеге қол жеткізу үшін сыныптың микро деңгейінен бастап, оқыту жағдайында бағалаудың орталықтандырылуын растаудың төмендеуі маңызды, ол бағалауды да қамтуы мүмкін. Қалыпты бағалауды білім беру үдерісімен тиімді интеграциялауға болатын іс-әрекеттер мен стратегияларды анықтай отырып, әдістер мен құралдар арқылы жүзеге асырылатын білім беру зерттеулеріне басты рөл бөлінуі керек. Сонымен, қалыптастырушы бағалау оңтайлы дидактикалық жағдайлар жасау арқылы, тиімді әдістер, тәсілдер мен бағалау құралдары арқылы оны бағалау үдерісімен интеграциялану негізінде оқу процесін жүзеге асыруға ықпал етеді [2., 43].

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1) Руководство по критериальному оцениванию для учителей основной и общей средней школ: Учебно-метод. Пособие. / Под ред. О.И.Можаевой, А.С.Шилибековой, Д.Б.Зиеденовой. – Астана: АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы», 2016. - 56 с.
2) Кохаева Е.Н. Формативное (формирующее) оценивание: методическое пособие / Е.Н. Кохаева. – Астана: АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы» Центр педагогического мастерства, 2014. – 66 с.
3) Wynne Harlen Sandra Johnson A review of current thinking and practices in assessment inrelation to the Primary Years Programme/Report submitted by Assessment Europe to the International Baccalaureate January 2014. – 11-14 p.
4) Коледова Л.А. Современные тенденции в оценивании результатов обучения // МГПУ В сборнике: Качественное образование: проблемы и перспективы. сборник научных статей. Москва, 2016. С. 141-147.

МРНТИ: 14.35.09

Сартаева К.Д.[1] Алдашева К.С.[2]
[1 2]Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ
[1]7М01704 - Шетел тілі: екі шетел тілі мамандығының 2 курс магистранты
[2]Ғылыми жетекші., PhD докторы

ВЕБ-КВЕСТ ТЕХНОЛОГИЯСЫ ЖӘНЕ ОНЫҢ БІЛІМ БЕРУ ҮРДІСІНДЕГІ ҚОЛДАНЫЛУЫ

Аңдатпа

Мақала веб-квест технологиясын білім беру үрдісінде қолдану мәселесіне арналған. Зерттеудің негізгі әдістері жаңа технология құралдары арқылы білім алушылардың оқу іс-әрекетін дамыту, өздігінен оқу дағдысын қалыптастыру мүмкіндіктерін талдау болып табылады. Веб-квесттер қазіргі заманғы ақпараттық технологиялар негізінде құрылып, белгілі бір тақырыпты оқығанда ынтаны арттыру, заманауи технологияларға тарту,

аутентикалық дереккөздерден білім алу кезінде интернеттің мүмкіндіктерін барынша қолдану және білім беру мақсатында жаһандық компьютер желісінің ақпарат кеңістігінің байлығы мен шексіздігін пайдаланады. Зерттеушілер интернет-технологияларын оқыту процесіне енгізудің өзектілігі мен маңыздылығына еш күмән келтірмейді. Соңғы жылдары шыққан көптеген жарияланымдар интернет-ресурстарды білім беруде, әсіресе коммуникативті құзыреттілікті дамыту үшін пайдаланудың артықшылықтарын ашып көрсетеді. Бұл мақалада студенттерде шет тілінде сөйлеу құзыреттілігін дамыту мақсатында «веб-квест» ақпараттық-коммуникациялық технологиясын оқу үдерісінде қолдану мүмкіндіктері қарастырылады және талданады.

Кілт сөздер: веб-квест, коммуникативті құзыреттілік, интернет-технологиялар, электрондық ресурстар, оқу процесі, инновациялық білім беру технологиялары, студенттердің өзіндік жұмысы.

Сартаева К.Д. [1] *Алдашева К.С.* [2]
[1 2]*КазНУ им. Аль-Фараби*
[1]*Магистрант 2 курса специальности 7М01704 - Иностранный язык: два иностранных языка*
[2] *Научный руководитель., Доктор PhD*

ТЕХНОЛОГИЯ WEB-QUEST И ЕЕ ПРИМЕНЕНИЕ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ

Аннотация

Статья посвящена применению технологии веб-квестов в учебном процессе. Основными методами исследования являются анализ возможностей развития учебной деятельности студентов, формирование у них самостоятельных навыков обучения за счет использования новых технологий. Веб-квесты основаны на современных информационных технологиях и используют богатство и бесконечность информационного пространства глобальной компьютерной сети, чтобы повысить мотивацию в обучении определенной темы, освоению современных технологий, максимального использования возможностей интернета в приобретении знаний из аутентичных источников. У исследователей нет сомнений в актуальности и важности внедрения интернет-технологий в образовательный процесс. Во многих публикациях последних лет подчеркиваются преимущества использования интернет-ресурсов в образовании, особенно для развития коммуникативных компетенций. В статье рассматриваются и анализируются возможности использования информационно-коммуникационной технологии «веб-квест» в учебном процессе с целью развития у учащихся разговорных навыков на иностранном языке.

Ключевые слова: веб-квест, коммуникативная компетенция, интернет-технологии, электронные ресурсы, учебный процесс, инновационные образовательные технологии, самостоятельная работа студентов.

Sartayeva K.D. [1] *Aldasheva K.S.* [2]
[1 2]*KazNU named after Al-Farabi*
[1]*Master Degree 2 course of speciality 7M01704 - Foreign language : two foreign languages*
[2]*Scientific advisor., PhD Doctor*

WEB-QUEST TECHNOLOGY AND ITS APPLICATION IN THE EDUCATIONAL PROCESS

Abstract

The article is devoted to the application of web quest technology in the educational process. The main research methods are the analysis of opportunities for the development of students' educational activities, the formation of their independent learning skills through the use of new technologies. Web quests are based on modern information technologies and use the richness and infinity of the information space of the global computer network to increase motivation in learning a specific topic, mastering modern technologies, maximizing the use of the Internet's capabilities in acquiring knowledge from authentic sources. Researchers have no doubts about the relevance and importance of introducing Internet technologies into the educational process. Many publications in recent years have emphasized the benefits of using Internet resources in education, especially for the development of communicative competencies. The article considers and analyzes the possibilities of using the information and communication technology "web quest" in the educational process in order to develop students' speaking skills in a foreign language.

Key words: web quest, communicative competence, Internet technologies, electronic resources, educational process, innovative educational technologies, students' independent work.

Кіріспе. Студенттер арасында шетел тілінің коммуникативті құзыреттілігін қалыптастыру – жоғары кәсіби білім беру жүйесінде шетел тілін оқытудың басты мақсаты. Қазіргі кезеңдегі осы құзыреттіліктің қалыптасуы мен дамуын ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолданбай, ғаламдық компьютерлік ақпараттық желіні құру аясында елестету мүмкін емес. Студенттер, біздің еліміздің көптеген тұрғындары сияқты, көп уақытты интернетке арнайды. Осыдан шығатын болсақ, оның ресурстарын оқытуда қолданған жөн және студенттердің интернеттегі іздеу қызметі саласындағы күш-жігерін шет тілін үйрену барысында өздеріне жүктелген білім беру міндеттерін орындауға бағыттаған жөн [1., 294].

Қазіргі кезде қоғам дамуының жоғары қарқынына байланысты білім сапасын арттыру үшін үнемі педагогикалық жаңалықтарды іздеудің объективті қажеттілігі туындайды. Осыған сәйкес, жастар бізге ақпараттық даму дәуірінде ескі технологиялармен жұмыс істеуге мүмкіндік бермейді. Сол үшін де, біз жаңа формаларды, әдістерді, ақпараттық орталарды, интерактивтіліктің әр түрлі түрлерін игеріп, оларды жаңа және жоғары деңгейде интеграциялап қолдануымыз керек. Әрбір студент өзіндік белсенділік тәжірибесі мен жеке жауапкершілікті игеріп, оларды болашақ іс-әрекетте қолдана білу керек, яғни қазіргі білім сапасын анықтайтын негізгі құзіреттіліктерді игеру.

Қазіргі жастарды оқытуға ең қолайлы технологиялардың бірі – веб-квест технологиясы, ол интернеттің таралуы және әр түрлі коммуникациялық технологиялардың кең қолданылуы аясында біздің еліміздің педагогикалық технологиялары арасында лайықты орын таба алады.

Веб-квест – бұл оқытушының студенттерді өз бетінше білім алуға, сол іс-әрекеттің параметрлерін орнатуға, оны басқаруға және уақыт шектерін анықтауға ынталандыратын, оның аясында олардың интерактивті іздеу әрекетін қалыптастыратын білім беру технологиясы. Бұл технология (үш-бес студенті бар) топтарда жұмыс жасауға, әрқайсысының коммуникативтілік, көшбасшылық қасиеттерін дамытуға мүмкіндік береді. Сонымен қатар білімге деген ынтаны ғана емес, өз іс-әрекетінің нәтижелеріне деген жауапкершілікті де арттырады [2., 25].

Бұл инфотехнологияның негізін қалаушы – Сан-Диего университетінің білім беру технологияларының профессоры Берни Додж. Ғалым әр түрлі пәндерді оқып-үйрену барысында оқу үдерісіне интеграцияланатын инновациялық интернет қосымшаларын әзірледі.

Додж Web Quest-ті оқытудың супер креативті құралы, басқаша айтқанда, интернет-ресурстарды іске асыруды қажет ететін рөлдік ойын элементтері бар проблемалық тапсырманы құрайды деп тұжырымдады. Берни Додж Web-квесттердің негізгі бағыттарын анықтайды:

- іске асыру ұзақтығы бойынша: қысқа және ұзақ мерзімді;
- пән мазмұны бойынша: монопроекттер және пән аралық веб-квесттер;
- тапсырмалар түрі бойынша [3., 137].

Веб-квесттердің ерекшелігі – студенттердің өзіндік немесе топтық жұмысына арналған сайтта берілген ақпараттың бір бөлігі немесе барлығы сол сайттың өзінде немесе әр түрлі веб-сайттарда орналасады. Гиперсілтемелердің арқасында студенттер біртұтас ақпараттық кеңістікте жұмыс істейді, деректердің бөлшектелуін және орындалудың күрделілігін сезінбейді, ал біреу үшін бұл немесе басқа ақпараттың нақты орны маңызды емес.

Білім алушыға белгілі бір тапсырма ұсынылады, оны орындау үшін ол интернетте сол немесе басқа тақырып негізінде материал жинауы керек.

Кейбір дереккөздерге сілтемелерді оқытушы берсе, ал кейбірін студенттердің өздері әдеттегі іздеу жүйелерінің көмегімен таба алады. Квест аяқталғаннан кейін студенттер тақырып бойынша өз веб-парақтарын немесе басқа шығармашылық жұмыстарды электронды, баспа немесе басқа формада ұсынады [2., 26].

Әдістеме. Алғашқы күндерден бастап оқытушылар өз студенттерін XXI ғасыр талап ететін ойлау түрлеріне баулу арқылы интернетті тиімді пайдалану тәсілі ретінде веб-квесттерді қолдана бастады. Сонымен, бұл іс-шаралардың нақты анықталған құрылымы бар, олар тек негізгі нұсқаулық ретінде қабылдануы керек және әркім өзінің веб-квесттерін студенттердің қажеттіліктері мен оқу стиліне сәйкес құрастыруы керек.

Әдетте Web-Quest бағдарламасының орташа төрт-алты негізгі компоненттері бар:

1. Кіріспе кезеңі әдетте Web-квесттің жалпы тақырыбын енгізу үшін қолданылады. Оған тақырып бойынша бастапқы ақпарат беру кіреді және тілді үйрену контексінде берілген тапсырманы орындау үшін студенттер түсінуі керек болатын негізгі лексика мен концептерді жиі ұсынады. Нұсқаушы сабақтың өту кезеңін белгілеп, студенттердің назарын аударып, оларды тапсырмаға қызықтырып, бастапқы ақпарат беруі керек.

2. Web-Quest-тің тапсырмалар бөлімі студенттердің Web-Quest арқылы жұмыс жасау барысында не істеу керектігін нақты және дәл түсіндіреді. Тапсырма студенттер үшін өте ынталандырғыш және қызықты және өмірдегі жағдаймен тығыз байланысты болуы керек. Бұл жиі студенттерге белгілі бір жағдайда белгілі бір рөлдік ойындарға тартады (мысалы, олар екі нақты қала немесе елді мекен арасындағы билеттің шамамен алғандағы бағасы туралы; мейрамханалардың түрлері туралы ақпарат, мектептің әлеуметтік ұйымдастырушысы өз сыныбының ағылшын тілінде сөйлейтін елге саяхатын ұйымдастыруы керек; саяхат агенті Лондонда конференция ұйымдастыруы керек; ол өмірдегі жағдайды түсінуге көмектесетін нақты деректерді білуі керек (компаниялар, брондау, баға, аттракциондар, ойын-сауық, шолу және интернетте іздеу дағдылары және т.б.); білім алушылар бортта көрсетілген қызметтерге сәйкес әр түрлі ұшақтардың ішінен сәйкес ұшақты таңдайды, пойыздағы борт қызметтері туралы, мысалы, «қоғамдық тамақтану», «шпалдың түрі» немесе онлайн-бланкте табуға болатын басқа да сұраныстар туралы ақпаратпен алмасу). Сонымен қатар, мұнда студенттерден не талап етілетінін, жолда күтпеген жағдайларды болдырмауды, қандай өнімдер күтілетінін және оларды шығару үшін қолданылатын құралдарды егжей-тегжейлі баяндау қажет. Мұның мәні – студенттердің Web-Quest-те не жасайтыны туралы ресми сипаттама. Тапсырма мағыналы және көңілді болуы керек. Бұны құру – Web-Quest-ті құрудың ең қиын және шығармашылық бөлігі.

3. Web-Quest-тің технологиялық бөлігі көптеген алдын-ала анықталған ресурстарды қолдана отырып, көптеген іс-шаралар мен зерттеу тапсырмалары арқылы білім алушыларды бағыттайды. Бұл ресурстар интернеттегі ең жақсылары және әдетте тапсырма құжатында интерактивті түрде ұсынылады. Тілдік Web-Quest жағдайында, Web-Quest-тің процесс кезеңі тапсырма үшін маңызды лексикалық аймақтарды немесе грамматикалық мәселелерді енгізуі (немесе көбейтуі) мүмкін. Сонымен қатар, әдетте студенттер соңында ұсынуға тиісті бір (немесе кейде бірнеше) «материалға» ие болады. Олар көбінесе бағалау кезеңінің негізі болады. Бұл бөлімде қысқаша және нақты жазылған қадамдық сипаттама берілуі керек; Интернет-сайттарға қадамдар бойынша сілтемелер берілуі керек. Студенттер тапсырманы орындауы керек. Жазбаша процесті кейбір демонстрациялармен нығайту жиі тиімді.

4. Бағалау кезеңі білім алушыларды өзін-өзі бағалауға, өздері құрған нәрсені бірге оқитындармен салыстыруға және қарсы қойып салыстыруға және өздері танып білген, қол жеткізген нәрселер туралы кері байланыс беруге және т.с.с. тартуы мүмкін. Студенттердің қызметін бағалау әдісі өте маңызды болып келеді. Стандарттар әділ, айқын, дәйекті және қойылған міндеттерге сәйкес болуы керек. Оған мұғалімнің бағалауы кіреді және жақсы веб-квесттер мұғалімге процестің осы бөлігі үшін бағыт береді, түпкілікті нәтижені мүмкіндігінше объективті бағалау үшін нұсқаулар жиынтығын көрсетеді. Бұл бөлімде контактілерге сұрақ қою үшін кішкене орын қалдыру керек.

5. Студенттер пайдаланатын ресурстар веб-квесттердің осы бөлігінде көрсетілген. Бұл көмекті көрсету кезінде студенттер ақпаратты орналастыруда емес, оларды өңдеуге арналған жаттығуларға назар аударуы керек. Нұсқаушы желідегі ресурстарды жеке қадам ретінде іздеуі мүмкін болғанымен, ресурстарды басқа бөліктерге ұзын тізім ретінде енгізгеннен гөрі, қажет болатын жердегі сілтемелер ретінде енгізу пайдалы. Дәріс берушілер мен мүсіндер сияқты оффлайн ресурстардың болуы студенттердің қызығушылығын едәуір арттыра алады.

6. Тәжірибені жинақтайтын қорытынды бөлімде процестің көрінісі, басқа уақытта зерттелуі мүмкін жоғары деңгейлі сұрақтар ұсынылуы керек. Оқытушылар оларға алынған ақпаратты қайда қолдануға болатындығы туралы «ой» салуы керек. Тұжырымдаманы әзірлеушілер Доктор Берни Додж және Том Марч берілген шеңберді өз қолдарымен тексеруге, оның әлсіз және күшті жақтарын анықтауға, ненің мықты болатынын тексеруге және сабақтағы нәтижелерге түсініктеме беруге қатысты бірнеше жақсы кеңес береді, себебі бұл Web-Quest қолданушыларының арқасында тек 15 минут қана уақыт алады [4., 209-210].

Нәтиже. Тілдерді оқыту кәсібінің көптеген мүшелері студенттердің оқу әлеуеті веб-квесттерге деген көзқарас оң болғанда және оны орындауға деген ынта артқан кезде жоғарлайтынын түсінеді. Олар Web-Quest сабағының форматын тілді оқытуға қосуды және кейбір іс-шараларды бірыңғай ұйымдастырушылық негізде қолдануды ойластырады, оны ағылшын тілі (EFL) лекторлары жобалар әдісін сабақта және оның сыртында студенттерге көбірек автономия беру арқылы тілді оқытуға енгізу үшін қолдана алады. Ағылшын тілі мұғалімдері веб-квесттердің оқыту мен оқудағы маңыздылығын елемей немесе жоққа шығара алмайды. Тәжірибе көрсеткендей, курстың байланыс сағаттарында қажетті немесе талап етілетін барлық тілдік жұмыстарды қамтуға уақыт ешқашан жетіспейді.

Міне, сондықтан да шет тілін оқудың / оқытудың ең күрделі аспектілерінің бірі - жеке өзіндік тапсырма. Осылайша, қазіргі студенттерді сабақтан тыс уақытта ағылшын тілінде жұмыс істеуге шақыратын кез-келген тапсырма немесе іс-шара көтермелеуі керек. Студенттер оқу процесінде белсенділік танытып, оқуларына жауапкершілікпен қарап, оған әсер ететін шешімдерге қатысқан кезде оқыту тиімдірек болатыны айтпаса да түсінікті. Мұғалімнің мақсаты – білім алушыларға сабақта және одан тыс уақытта күрделі

және мағыналы іс-әрекеттерді құруға көп көңіл бөлу. Үй тапсырмасын түзету оқытуға емес, оқуға бағытталған болуы керек. Ол студенттерді үйге тапсырма беру арқылы оқытудың өзіндік стратегиясын жасауға ынталандыруға бағытталуы керек [4., 210].

Талқылау. Web-Quest студенттердің ынтасын келесі жолдармен арттыра алады:

• Оқудағы психо-эмоционалды көңіл-күйді жақсарту. Сонымен, мотивациялық компонентті жүзеге асыра отырып, квестке әр түрлі ойын формаларын енгізуге болады. Ойын-сауық пен иллюстративтілік материалды ерекше түрде әрлейді, білімді игеру процесін тартымды етеді, қиял еркіндігін береді, жағымды эмоциялардың қалыптасуына ықпал етеді, табысқа деген сенімділік береді және білім алушылардың денсаулығын сақтауға үлес қосады. • Ақпаратты қабылдаудың мүмкіндігінше сенсорлық арналарын пайдалану. Бұл жерде мультимедиа құралдары ерекше құнды. Зерттелген материалды бейнелеу есте сақтау мен сөйлеуді дамытуға жағдай туғызады, білімді ашық етеді, тәрбиелік күші зор және жақсы зерттеу құралы ретінде қызмет етеді. Иллюстрациялар объектілерді тікелей бақылауға қол жетімсіз болған кезде, әсіресе оқытушының сөзі зерттелетін объект немесе құбылыс туралы түсінік беру үшін жеткіліксіз болып шыққанда қажет.

• Квест көмегімен сіз динамикалық процестерді де, статикалық кескіндерді де қысқа мерзімде көрсетуге болады. Бұл заттар мен құбылыстарды салыстыру, фактілерді жалпылау, басты нәрсені бөліп көрсету және ассоциативті байланыстарды ашу қабілетін дамытуда әсіресе маңызды.

• Оқу материалының презентациясын құрылымдау. Модельге қатысты веб-квест дегеніміз – бұл анық логикалық байланыстарды ұйымдастыруға, зерттеліп отырған мәселені тұтас түсінуге ықпал ететін, зерттелетін тақырыптың мазмұнын тез түзетуге, студенттерге жеке оқу жолын өз бетінше құруға мүмкіндік беретін, гипер сілтемелер арқылы жүзеге асырылатын ақпарат ұсынудың тармақталған құрылымы.

• Оқытушы мен білім алушылардың зерттеу қызметін жандандыру. Интернетке қол жетімділік – ақпарат көзін таңдаудың үлкен мүмкіндіктерін ұсынады. Оны іздеу мен өңдеуді студенттер мен компьютер арасындағы интерактивті диалог деп санауға болады, онда коммуникацияның нақты мақсаттары жүзеге асырылады (ақпарат сұрау және алу), онда компьютер байланыс серіктесі ретінде әрекет етеді. Ақпараттың үлкен көлемімен жұмыс жасау кезінде студенттерде сыни ойлау қабілеттері дамиды, таңдау жасау және оған жауапкершілікпен қарау, ақпаратты іздеу тиімділігін бағалау, ұсынылатын ақпарат көлемін дұрыс анықтау. Осылайша, ақпараттық-коммуникативтік құзыреттіліктің қалыптасуы жүреді.

• Еңбек нәтижелерін визуалдау және атқарылған жұмыстарды бағалау. Экранда көрсетілген жұмыстың кезеңдік нәтижелері студенттердің іс-әрекетін бағалауды визуалды, рефлексияны - саналы етеді.

Бұл модель келесі міндеттерді шешу үшін қолданылады:

1. Пән, бөлім немесе курстың тақырыбы бойынша негізгі білімді игеру.
2. Алған білімдерді жүйелеу.
3. Өзін-өзі бақылау дағдыларын қалыптастыру.
4. Жалпы оқуға деген мотивацияны қалыптастыру.
5. Оқу материалы бойынша студенттерге өзіндік жұмыс жасауда оқу-әдістемелік көмек көрсету [5., 245-246].

Қорытынды. Қорытындылай келе, веб-квестке негізделген оқу жұмысын талдау негізінде келесі тұжырымдар жасауға болады.

Шетел тілін оқытуда Web-Quest технологиясын қолдану студенттерде келесі дағдылар мен машықтардың қалыптасуы мен дамуына ықпал етеді:

- ақпараттық белсенділік дағдылары;
- шет тілін сапалы меңгеру дағдылары мен машықтары;

- оқу материалдарын игеру стратегиясын меңгерудің жалпы дағдылары;
- жалпы тілдік, ойлау қабілеттері мен жеке қасиеттерін шетел тіліндегі қарым-қатынас процесінде кешенді түрде қолдана білу;
- өзіндік іс-әрекетін жобалау және талдау мүмкіндігі.

Сонымен қатар, Web-Quest:

- шет тілін оқыту процесінде шет тілінің шынайы оқу материалын ұсынудың ерекше формасын пайдалануға;
- студенттердің шығармашылық әлеуетін көбірек пайдалануға;
- тесттерге дайындық процесін күрделілігі жағынан тиімді және қол жетімді ету, себебі барлық қажетті материалдар студенттердің шет тілін меңгеру деңгейіне байланысты бейімделген және оқытушымен жүйеге келтіргендіктен;
- шет тілін оқытудың модульдік технологиясының (алгоритмдердің) қадамдық әдістерін қолдану, өйткені веб-квесттің жалпы тақырыбының әрқайсысы оқу материалының белгілі бір бөлігін ғана қамтитын бөлімдерге бөлінген;
- шет тілін үйрену кезінде оқыту үдерісіне жағымды эмоционалды қатынасты қалыптастыру;
- шет тілін үйренуге деген ынтаны арттыру;
- өз жұмысына жауапкершілікпен қарауға және өз бетінше жұмыс істеуге үйрету;
- білім беру үдерісін, оның ішінде студенттердің шет тіліндегі сабақтағы өзіндік белсенділігі мен оған қажетті ақпаратты таңдауды ұйымдастыруға;
- бұл ақпаратты оқытушы білім алушылардың сөйлеу дағдылары мен машықтарын дамыту үшін, сондай-ақ дайын интерактивті тестілерді қолдану арқылы лексикалық және грамматикалық материалдар бойынша білімдерін тексеру үшін қолданылатын шет тілінің сөйлеу мәнерін оқуға, қабылдауға және түсінуге арналған аутентикалық, кәсіби бағытталған мәтіндерді қамтиды;
- оқылатын тілде өз бетінше жұмыс істеу дағдылары мен машықтарын дамыту, өйткені тапсырмалар жеке жұмыс үшін берілгендіктен, оларды орындау бойынша әдістемелік нұсқаулықтар, сондай-ақ веб-квесттерде орналастырылған сілтемелері бар оқу материалдары, қосымша ақпарат немесе көрнекі материалдарды табуға болады.
- студенттердің жобалық жұмыстарын жүзеге асыруға шығармашылық көзқарасты, сонымен қатар сабақта және сабақтан тыс уақытта жеке және топтық жұмыс түрлерін қолдана отырып, жобалық іс-әрекеттерді жүзеге асыруды ұйымдастыру;
- студенттердің танымдық іс-әрекетінің нақты нәтижесін және олардың күш-жігерін объективті бағалауға көмектесу;
- Web-Quest сияқты интерактивті оқыту әдісін қолдана отырып, оқу үдерісін белсендіру;
- студенттердің сабақтан тыс ғылыми-зерттеу жұмысы шеңберінде оқылатын шет тіліндегі интеграцияланған аудиториялар, семинарлар, ағынды конференциялар, мультимедиялық презентациялар конкурстарын өткізу барысында әр түрлі пән мұғалімдерінің бірлескен жұмысын ұйымдастыру.

Web-Quest-ті шет тілдерін оқыту әдістемесі тұрғысынан қарастыра отырып, оның шет тілін оқытумен байланысты сарқылмас мүмкіндіктерін атап өткен жөн. Осы ақпараттық-коммуникациялық технологияны жасаушылар, оқу үдерісінде веб-квесттерді сәтті жүзеге асыратын американдық оқытушылар Берни Додж және Том Марчтың пікірінше, Web-Quest технологиясы шет тілін өнімді оқытудың екі негізгі компонентін ұсынады: проблемалық және шынайы. Сонымен қатар, Web-Quest интерактивті болып табылады, бұл шет тілін оқытудың жетекші факторы болып табылады [1., 299-301].

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1) Павлова Л.П. Информационно-коммуникационная технология «веб-квест» как средство развития иноязычной речевой компетенции // Информационно-технологическое обеспечение образовательного процесса современного университета [Электронный ресурс] : сб. докл. междунар. интернет-конф., Минск, 1–30 нояб. 2013 г. – Минск, 2014. - С. 293-301.
2) Щербина А. Н. Веб-квест — как инновационная технология в системе реализации ФГОС // Наука и перспективы. — 2016. — № 4. — С. 25–31.
3) Медведева Я.С. Применение Web-квест технологии как современной модели обучения // Молодой учёный, 2016. № 17 (121). С. 136-138.
4) Pererva K.M. Web-quests in the english language studying and teaching as a valuable resource and effective tool // Наука та прогрес транспорту. Вісник Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту, 2015. № 3 (57). С. 208-2014.
5) Горбунова О. В., Кузьминова Н. С. Веб-квест в педагогике, или Как обучить работать с информацией // Народное образование.— 2013.— № 6. — С. 242–249.

МРНТИ 14.35.09

Turlybekov Berdibay Duysenbekovich[1], Patullayev Shukurjon Muroduly[2]
[1]PhD, Khoja Akhmet Yassawi International Kazakh-Turkish University
[2]Master student, Khoja Akhmet Yassawi International Kazakh-Turkish University

COGNITIVE-PRAGMATIC AND FORMAL CHARACTERISTICS OF THE ENGLISH ORAL ACADEMIC DISCOURSE

Abstract

With the development of functionalism in linguistics in the twentieth century the concept of discourse becomes one of the central issues, both in theoretical studies and in linguodidactics. In this paper the English oral scientific academic discourse is considered as a complex communicative and cognitive phenomenon and its essence, features and place in the system of scientific discourse are theoretically substantiated. The methodological basis of the study is a cognitive-discursive approach to learning a foreign language. In our study, we define discourse as a text embracing extra-linguistic, pragmatic, sociocultural, psycholinguistic and other discourse factors which are important for foreign language communication. We consider the scientific academic discourse as an integrative concept combining the features of scientific and academic types of discourses. To describe the English oral scientific academic discourse, the features of oral scientific and academic speech and scientific text are considered. Particular attention is paid to the consideration of the popular scientific substyle. Popular science texts are distinguished by the simplicity, expressiveness and figurativeness of speech, etc. Popular science discourse (literature) retains the main specific features of the scientific style: popular science literature outlines the knowledge gained in the field of scientific activities. The cognitive-pragmatic and linguistic-stylistic characteristics of English oral scientific academic discourse have been identified, which are expressed in the use of certain lexical, grammatical and syntactic units, focused on the transfer of scientific knowledge. As a result of the study, the English oral scientific academic discourse is defined, on the one hand, as a dynamic process of language

activity in English within the social context of educational and scientific activities, conditioned by the subject of activities, and, on the other hand, as a result of such language activity, represented in a specific English text. The oral scientific and academic discourse under study is realized in conditions of publicity in the scientific and academic sphere. The types of scientific and academic oral discourse considered in this research (scientific-academic excursion and Slam presentation) are genres of oral scientific and academic discourse that operate within the general communicative sphere, but in different communicative situations. The revealed cognitive-pragmatic and linguistic-stylistic characteristics of the English oral scientific and academic discourse manifest themselves in the use of certain lexical, grammatical and syntactic tools aimed at the transfer of scientific knowledge and the involvement of communicants in the perception and understanding of this information. Keywords: scientific academic discourse; scientific style; oral scientific speech.

Keywords: scientific and academic discourse; scientific style; oral scientific speech.

Д.Б. Тұрлыбеков[1], М.Ш. Патуллаев [2]
[1]Доктор (PhD), аға оқытушы, Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті
[2] Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің магистранты

АҒЫЛШЫН АУЫЗША АКАДЕМИЯЛЫҚ ДИСКУРСЫНЫҢ ТАНЫМДЫҚ-ПРАГМАТИКАЛЫҚ ЖӘНЕ ФОРМАЛЬДЫ СИПАТТАМАЛАРЫ

Аңдатпа

ХХ ғасырда тіл білімінде функционализмнің дамуымен дискурс ұғымы теориялық зерттеулерде де, лингводидактикада да басты мәселелердің біріне айналады. Бұл мақалада ағылшын тіліндегі ауызша ғылыми академиялық дискурс күрделі коммуникативті-танымдық құбылыс ретінде қарастырылады және оның мәні, ерекшеліктері мен ғылыми дискурс жүйесіндегі орны теориялық тұрғыдан негізделген. Зерттеудің әдіснамалық негізі шет тілін үйренуге когнитивті-дискурсивті көзқарас болып табылады. Біздің зерттеуімізде біз дискурсты шет тілдік қарым-қатынас үшін маңызды экстралингвистикалық, прагматикалық, әлеуметтік-мәдени, психолингвистикалық және басқа да дискурсивті факторларды қамтитын мәтін ретінде анықтаймыз. Біз ғылыми академиялық дискурсты ғылыми және академиялық дискурстардың ерекшеліктерін біріктіретін интегративті ұғым ретінде қарастырамыз. Ағылшын ауызша ғылыми-академиялық дискурсын сипаттау үшін ауызша ғылыми-академиялық сөйлеу мен ғылыми мәтіннің ерекшеліктері қарастырылады. Танымал ғылыми қоқысты қарастыруға ерекше назар аударылады. Танымал ғылыми дискурс (әдебиет) ғылыми стильдің негізгі ерекшеліктерін сақтайды: танымал ғылыми әдебиеттер ғылыми қызмет саласында алған білімдерін сипаттайды. Ғылыми білімді беруге бағытталған белгілі бір лексикалық, грамматикалық және синтаксистік бірліктерді қолдануда көрінетін ағылшын ауызша ғылыми академиялық дискурсының когнитивті-прагматикалық және лингвостилистикалық ерекшеліктері анықталды. Зерттеу нәтижесінде ағылшын тіліндегі ауызша ғылыми академиялық дискурс, бір жағынан, қызмет субъектісі анықтаған оқу және ғылыми қызметтің әлеуметтік контекстіндегі ағылшын тіліндегі тілдік қызметтің динамикалық процесі, екінші жағынан, нақты

ағылшын мәтінінде ұсынылған осындай тілдік әрекеттің нәтижесі ретінде анықталады. Зерттелетін ауызша ғылыми-академиялық дискурс ғылыми-академиялық салада жариялылық жағдайында жүзеге асырылады. Осы зерттеуде қарастырылған ғылыми-академиялық ауызша дискурстың түрлері (ғылыми-академиялық экскурсия және слэм-презентация) жалпы коммуникативтік сала шеңберінде жұмыс істейтін, бірақ әртүрлі коммуникативтік жағдайларда ауызша ғылыми-академиялық дискурстың жанрлары болып табылады. Ағылшын ауызша ғылыми-академиялық дискурсының анықталған танымдық-прагматикалық және лингвистикалық-стилистикалық ерекшеліктері ғылыми білімді жеткізуге және коммуниканттарды осы ақпаратты қабылдау мен түсінуге тартуға бағытталған белгілі бір лексикалық, грамматикалық және синтаксистік құралдарды қолдануда көрінеді. Түйінді сөздер: ғылыми академиялық дискурс; ғылыми стиль; ауызша ғылыми сөйлеу.

Түйінді сөздер: ғылыми-академиялық дискурс; ғылыми стиль; ауызша ғылыми сөйлеу.

Д.Б. Тұрлыбеков[1],М.Ш. Патуллаев [2]
[1]Доктор (PhD), старший преподаватель Международного казахско-турецкого университета имени Ходжи Ахмеда Ясави
[2]Магистрант Международного казахско-турецкого университета имени Ходжи Ахмеда Ясави

КОГНИТИВНО-ПРАГМАТИЧЕСКИЕ И ФОРМАЛЬНЫЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ АНГЛИЙСКОГО УСТНОГО АКАДЕМИЧЕСКОГО ДИСКУРСА

Аннотация

С развитием функционализма в лингвистике в XX веке понятие дискурса становится одним из центральных вопросов как в теоретических исследованиях, так и в лингводидактике. В данной статье английский устный научный академический дискурс рассматривается как сложное коммуникативно-когнитивное явление и теоретически обосновываются его сущность, особенности и место в системе научного дискурса. Методологической основой исследования является когнитивно-дискурсивный подход к изучению иностранного языка. В нашем исследовании мы определяем дискурс как текст, охватывающий экстралингвистические, прагматические, социокультурные, психолингвистические и другие дискурсивные факторы, важные для иноязычной коммуникации. Мы рассматриваем научный академический дискурс как интегративное понятие, сочетающее в себе черты научного и академического типов дискурсов. Для описания английского устного научно-академического дискурса рассматриваются особенности устной научно-академической речи и научного текста. Особое внимание уделено рассмотрению научно-популярного подстиля. Научно-популярные тексты отличаются простотой, выразительностью и образностью речи и др. Научно-популярный дискурс (литература) сохраняет основные специфические черты научного стиля: научно-популярная литература очерчивает знания, полученные в области научной деятельности. Выявлены когнитивно-прагматические и лингвостилистические особенности английского устного научного академического дискурса, которые выражаются в употреблении определенных лексических, грамматических и синтаксических единиц, ориентированных на передачу научного знания. В результате проведенного исследования английский

устный научный академический дискурс определяется, с одной стороны, как динамический процесс языковой деятельности на английском языке в социальном контексте учебной и научной деятельности, обусловленный субъектом деятельности, а с другой стороны, как результат такой языковой деятельности, представленный в конкретном английском тексте. Исследуемый устный научно-академический дискурс реализуется в условиях публичности в научно-академической сфере. Рассмотренные в данном исследовании типы научно-академического устного дискурса (научно-академическая экскурсия и слэм-презентация) представляют собой жанры устного научно-академического дискурса, функционирующие в рамках общей коммуникативной сферы, но в различных коммуникативных ситуациях. Выявленные когнитивно-прагматические и лингвостилистические особенности английского устного научно-академического дискурса проявляются в использовании определенных лексических, грамматических и синтаксических средств, направленных на передачу научных знаний и вовлечение коммуникантов в восприятие и понимание этой информации. Ключевые слова: научный академический дискурс; научный стиль; устная научная речь.

Ключевые слова: научно-академический дискурс; научный стиль; устная научная речь.

Introduction

With the development of functionalism in linguistics in the twentieth century, the concept of discourse becomes one of the Central problems in both theoretical research and linguodidactics. This article will examine the English-language oral discourse in the field of science as a complex communicative and cognitive phenomenon. If in the early 70s of the twentieth century this concept was interpreted as a sequence of speech acts, a related text, an oral colloquial form of the text, a dialogue, a group of statements related in meaning, a speech work as a given – written or oral [1. P. 467], then in modern linguistic science, discourse is interpreted as a "complex communicative phenomenon" that combines "what to say" and "how to say" [2, 3]. The appeal to discourse is due to its ability to represent the entire complex of language, cognitive, and subject aspects that characterize the communicative process, which allows us to build foreign language learning on a cognitive-discursive basis [4]. This research is based on the understanding of discourse as a dynamic process that includes two components at the same time, namely, the process of speech activity inscribed in the social context, and the result of such speech activity, i.e. the text [5-8].

Note that the analysis of the definitions of discourse and text allows us to conclude that most of the existing definitions are based on their correlation, while the concepts of "discourse" and "text" are used by scientists in different ways- sometimes as interchangeable, sometimes as different or in generic relationships [9-11]. This is due to the ambiguous understanding of the status of the text in relation to the language–speech dichotomy, which goes back to the ideas of V. von Humboldt and F. de Saussure. T. A. Filonenko identifies the following common features of discourse and text: written or oral fixation, completeness, integrity, coherence, stylistic design, communicative orientation. The main difference is that the discourse is characterized by the presence of a motive, a synchronous process of generating a text and its perception, a direct connection with "living life", a system of pragmatic, socio-cultural, psychological and other factors [12. P. 22].

The versatility of the concept of "discourse" is associated with a number of circumstances in which it was generated. These circumstances include the following: a) the author's communicative intention; b) the relationship of roles between the author of the discourse and its recipient; C) characteristic features of the socio-cultural context of the discourse; d) characteristic features of specific personalities of the addressee and author of the discourse; e)

stylistic and genre characteristics of communication; f) previous experience of communication in a given social and cultural context [13. P. 45]. Generalization of views Of N. D. Arutyunova, S. K. Gural, T. A. van Dyck, E. S. Kubryakova, Yu. N. Karaulov, V. V. Petrov, V. E. Chernyavsky leads us to the understanding of discourse as a multi-faceted communicative manifestation of speech activity, which includes the text in the aggregate of all its extralinguistic factors (knowledge about the world, opinions, attitudes, goals of the addressee) necessary for understanding the text.

Thus, we consider discourse as the "maximum unit of text" [14], which is created and perceived "taking into account the social, situational, communicative, cultural and other conditions (prerequisites) of its generation (creation) and functioning" [15. P.20-21]. The discourse reflects a complex hierarchy of different knowledge, which is necessary both for its generation and for its perception [16]. Sharing the opinion of V. E. Chernyavskaya [17], we can conclude that a text becomes a discourse when it is correlated with the communicative situation of communication, with the system of communicative and pragmatic components, with the cognitive processes of its generation and perception, and is included in the system of a broad cultural context.

The research materials used are scientific and popular science texts, speeches of scientists delivered directly to the audience when direct contact is maintained between the speaker and the audience, as well as experimental material of the project-3 research conducted within the framework of the laboratory of sociocognitive linguistics and teaching foreign language discourse at Tomsk state University under the supervision of Professor I. Kechkesh. In this study, we consider discourse as a carrier of cognitive-pragmatic and linguistic-stylistic information in the context of scientific and academic space.

Research methodology

The theoretical and methodological basis of the research is the works of domestic and foreign scientists in the field of the theory of discourse and its varieties (N. D. Arutyunova, V. G. Borbotko, S. K. Gural, V. I. Karasik, Yu.N. Karaulov, A. A. Kibrik, E. S. kubryakova, M. L. Makarov, T. A. van Dyck, K. Hyland); language, speech and text (R. S. Alikaev, O. S. akhmanova, M. N. Kozhina, O. D. Mitrofanova, A. L. Nazarenko, O. A. Nechaeva); pragmalinguistics (I. kechkesh); genre theory(V. I. Karassik, A. A. Kibrik, E. S. Kubryakova, N. L. Nikulshina, T. V. Mordovina, J. M. Swales). The methodological base of the research is based on a cognitive-discursive approach to teaching a foreign language (O. A. Obdalova). The hypothesis of the research is that the approach chosen by us will allow us to give a systematic idea of scientific and academic discourse and theoretically justify its essence, features and place in the system of scientific discourse.

There are different approaches to identifying types of discourse. So, A. A. Kibrik puts forward the modus (channel of information transmission), category of formality, genre, and functional style as criteria for classifying discourses [18]. Oral, written, and mental discourses are distinguished by the channel of information transmission. Functional styles are determined based on the spheres of human activity; according to this criterion, there are every day, scientific, official, journalistic and artistic types of discourse [Ibid.]. From the standpoint of sociolinguistics, there are two main types of discourse: personal (person-oriented) and institutional [19]. According to the sphere and environment of communication, there are household, scientific, political, business, and confessional [20]. By national-linguistic-cultural parameter, the discourse includes Russian national discourse, English discourse, Spanish discourse, etc. [21]. In this article, we will consider the English-language oral scientific and academic discourse. The task of the research in this context is to determine the essential characteristics of this subtype of discourse and fit it into the system of existing classification of types of discourse. The study takes into account the functional-style and intra-style differentiation of the scientific text.

Research and results

To the question of the typology of scientific discourse and the place of English-language oral scientific and academic discourse. It is known that scientific discourse belongs to the institutional type. In this type of discourse, communicants are revealed only as representatives of social groups or public institutions. Scientific discourse is the process and result of expressing and interpreting scientific knowledge with the aim of further step – by-step improvement of existing or synthesis of new scientific knowledge [22. P. 3]. In the structure of scientific oral discourse, there are: the author (scientist) who produces a scientific message / text for its subsequent transmission to the recipient, the scientific message itself, a certain genre of scientific work, a communication channel between the sender of the scientific text and its recipient and the addressee (listener) to whom the scientific message is intended message.

The main purpose of scientific discourse is to transfer scientific knowledge about the research conducted in the form accepted in the scientific community, as well as to discuss scientific results in the form of a scientific discussion. As is known, researchers are participants in scientific discourse [19]. The specificity of scientific discourse is associated with a special type of human mental activity and is subject to strict laws of logic and pragmatics. The sphere of science is characterized by an intellectual and conceptual way of thinking, the desire for the most generalized, objective character. The specific nature of scientific discourse involves considering scientific style as a specific register of communication, although the discourse is not limited to a functional style. In Philology, the number of varieties of scientific style is still discussed. According to some scientists, the scientific style as a functional variety of language is divided into a number of sub-layers, internally differentiated, but in the aggregate, all the sub-layers of the scientific functional style are connected by common laws.

R. S. Alikaev identifies the actual scientific, scientific-educational, scientific-technical, scientific-informational, scientific-journalistic and scientific-conversational substyles [23]. Traditionally, Philology distinguishes the actual scientific, scientific-educational, popular scientific litter. Educational and scientific discourse is understood as a type of scientific discourse, the purpose of which is to transmit information of educational and scientific content to students [24]. One of the main differences between scientific and academic discourse is in the participants of communication. Scientific and academic discourse is a special type of institutional discourse and combines the properties of scientific discourse as a set of texts that meets the goals of scientific communication and verbalize scientific knowledge, and academic discourse – texts descriptive-prescriptive nature, not assuming the equality of the recipient addressee. Along with the concept of scientific and educational discourse, the concepts of "academic discourse" and "scientific and academic discourse" are often used [25].

K. Hyland interprets academic discourse as referring to "the way of thinking and the use of language within an educational institution" [26]. Analysis of scientific sources has shown that there is no consensus among scientists regarding the concept of "academic discourse". Some researchers identify the concepts of "academic discourse" and "scientific discourse" [27]. Academic discourse is also understood as the interaction of teacher and student / teacher and student [28, 29]. Scientists use the following terms to refer to this type of discourse: educational, pedagogical, educational, and academic [30]. The researcher L. V. Kulikova uses integrated an approach to the definition of the term "academic discourse", including in this concept a normatively organized speech interaction that has both linguistic and extralinguistic plans, taking into account the status and role characteristics of communication participants (scientists as researchers and / or teachers, as well as students in the field of University education) [31. P. 298].

Characteristic features of oral scientific and academic speech. Since the object of our interest is the oral scientific and academic discourse, we will consider the features of oral scientific speech. The genres of oral scientific and academic discourse include scientific

dialogue, discussion, debate, defense of project works, seminar, consultation, conversation (Dialogic genres), as well as a report, lecture, presentation of a speech, poster report, message, report (monologue genres). In addition to these genres, we distinguish two new genres, which are the scientific and academic tour [25] and the performance in the Science Slam genre. Note that the genre should be understood as an established group of scientific works that are United by a set of content and formal properties. The two new genres identified by us represent a conversational format of communication between a scientist (researcher) and an audience that is not necessarily representatives of science. Therefore, speech acquires special qualities – expressiveness, persuasiveness and visual quality.

Foreign language monologue speech is an organized form of oral discourse that requires the selection of language tools for the correct and accurate expression of thoughts in a foreign language [32]. However, it retains a number of features that are inherent in all forms of oral speech. It is known that in an oral monologue speech, both the motive of the statement and the General idea created by the speaker must be present. Both of these factors should have a determining influence on the flow of the entire expanded monologue utterance, consisting of several semantic groups (chunks), connected to each other in a complete, "closed" structure. Oral monologue, as well as oral Dialogic speech, has in addition to the means of language codes, a number of additional expressive means or markers. These include "prosodic" markers: intonation, voice selection of individual text components, use of a pause system, etc., as well as non-linguistic means such as facial expressions and expressive gestures [33.P. 186-187]. Oral discourse is characterized by synchronicity of communication, contact between the sender and recipient of information, and the use of non-verbal means of communication.

So, the main form of communication in oral scientific speech is a monologue, but, in fact, this speech is also dialogical and takes into account responses addressee (understanding / misunderstanding of the audience, its consent / disagreement, readiness / lack of preparation, presence / absence of previous experience, etc.). Modern requirements for public communication, including for oral scientific speech, are mandatory feedback from the audience.

In oral discourse, generation and understanding are synchronized, and in oral discourse there is a phenomenon of fragmentation: speech is generated by shocks, portions, quanta – so-called prosodic units that are typically separated from each other by pauses, have signs of prosodic completeness and autonomy (a single intonation contour, the presence of one main accent, tempo and volume patterns). The second fundamental consequence of the difference between oral and written modes is the presence / absence of contact between the speaker and the addressee in time and space. As a result, in oral discourse, there is an involvement of the speaker and the addressee in the situation, which is reflected in the instructions to the thinking processes and emotions of the speaker and the addressee, in the use of gestures and other non-verbal means, etc. [18]. However, it should be noted that the oral scientific speech is two - dimensional. On the one hand, it is an oral form of scientific presentation, an oral manifestation of this functional style, which has a "sign of scientific character" and features of the book-written type of speech. On the other hand, the oral form of the scientific style of speech is influenced by the oral-colloquial form of communication. Oral scientific speech is characterized by: 1. Thematic integrity of the message. In any type of utterance, the sentences that organize it are not equivalent in their semantic value: the initial phrases that formulate the topic, continue it, and end it differ. The thematic integrity of the message is provided by the movement of the topic, the choice of a sentence that provides inter-phrase communication, a certain intonation, etc.2. The presence of clearly defined logical relations between the parts of the utterance [34].

Currently, the scientific language is actively penetrated by elements of colloquial style, dialogue, oral spontaneous speech, etc. In this regard, it is important to consider the popular scientific style of the litter. In modern linguistics, the question of the status of a popular scientific type of speech has not been resolved definitively. Some linguists consider popular science

literature as a manifestation of an independent functional style [35, 36]. However, according to O. D. According to Mitrofanova, there is no reason to attribute the popular science style to a special functional style, since here the same means of scientific style are used to convey scientific content- terms, stable and phraseological combinations, syntactic [37]. L. G. Khakimova agrees with O. D. Mitrofanova and believes that the connection between popular science and scientific prose is expressed primarily in the generality of the subject of information. For example, the object of scientific style is science, scientific hypotheses, theories and discoveries, discussions on scientific topics, the history of scientific discoveries, the history of the lives of people who advance science. Speaking about the standard status of the addressee, L. G. Khakimova believes that he must have a deep knowledge of the subject of the description, the ability to present scientific material in an accessible way, and literary talent. The addressee of a popular scientific work is not a specialist in this field of knowledge [38]. M. N. Kozhina also considers popular scientific style as a sub-style of scientific style. She notes that popular scientific texts are characterized by simplicity of presentation of the reported scientific knowledge, expressiveness and imagery of speech, and a number of other peculiar features. As an underlying type of scientific style, popular science discourse (literature) "retains the main specific features characteristic of the scientific style: popular science literature presents the knowledge obtained in the field of scientific activity; the content of popular science literature is basically the same as in the actual scientific literature" [39. P. 121].

For our research, it is important that, like scientific texts themselves, popular science texts have an invariant cognitive basis (related to the implementation of the language function of the message) and a variable dynamic system of means of language expression (used for the implementation of the impact function). Popular science literature differs from the actual scientific target setting and audience. On the one hand, popular science texts are close to educational texts, since they are United by common didactic goals that are organically embedded in their nature: to interest, explain, and teach [40]. On the other hand, having a scientific fact as the object of description, popular science discourse widely uses the means of fiction, its linguistic basis is a kind of "conglomerate" of heterogeneous elements, and it itself is located at the junction of two spheres of language use: science and verbal and artistic creativity. Intimization of the narrative is achieved by using elements of colloquial vocabulary, personal and possessive pronouns, and dialogization of the narrative. All methods of intimization serve to bring the author and the listener closer together in order to create a relaxed atmosphere of communication, an atmosphere of trust, in which information is transmitted and perceived with optimal effect is shown in the use of question-and-answer complexes [41]. At the same time, popular science discourse synthesizes features of many functional styles. It organically combines the stylistic features of scientific functional style, stylistic means of colloquial and everyday speech. Thus, texts of popular scientific style are always focused on their addressee: in accordance with the level of their education, special training in a particular field – and depending on this level – cognitive information is transmitted in a special way [40].

Any discourse unfolds within a certain social context that corresponds to the understanding of discourse as speech "immersed in life" [42]. The communicative situation is of great importance for the implementation of oral communication. The elements of the situation include statements, subjects of communication and relations between them, the degree of readiness of the speaker, the place and time of communication, the reason for communication, the subject and purpose of the message, the social situation and external conditions of communication, as well as the phenomena of reality reflected in the minds of communicants and in the generated (and perceived) text. These components have a significant impact on the generation and perception of speech works, and the role of the subjects of communication is especially important [43, 44]. Depending on the context of the discourse, the scientist can act as researcher, engaged in production and synthesis of new knowledge; the teacher, transmitting new

knowledge to the next generation of scientists; experts in quality assessment of new knowledge; the promoter of the achievements of science in an easier to understand the usual form [13. S. 48-49].

Since our research deals with the English-language oral scientific and academic discourse, it is necessary to consider its features. Some features of the English-language oral discourse are known and described at various times by numerous researchers. These include: conciseness, preference for simple sentences over complex ones; non-categorical; respect for personal autonomy, or privacy; the permissibility and even desirability of humor in communication during presentations, etc.; a high degree of conventionality of speech etiquette in comparison with Russian-language discourse [45-47]. The purpose of this research is to identify cognitive-pragmatic and linguo-stylistic features of the English-language oral scientific and academic discourse.

Scientific text as an object of research. The discourse is implemented in the text, despite the fact that the oral form of scientific speech is secondary, since it is based on a pre-written text. Consider the scientific text. N. L. Nikulshina proves that the scientific text certain properties are inherent: structurality, coherence, coherence, informativeness, intertextuality [48]. Classical text categories are considered to include: 1) connectivity, 2) structure, 3) integrity, 4) modality, 5) functional-semantic type. Connectedness is, on the one hand, a formal-structural syntactic organization of a text that has explicit lexicogrammatically ways of expression, on the other hand, a combination of facts, phenomena, etc. reflected, transmitted, or created by speech into one closed whole. As for structure, a scientific text is a unity of thematic, logical-compositional and semantic organization. The most characteristic types of texts that are distinguished by their subject matter include texts about the concepts and categories of science, about the properties, structure, and functioning of objects, about events, phenomena, and processes. The logical and compositional structure of a scientific text is largely determined by its belonging to the genre. It is noted that the deductive style of presentation is the leading one for scientific texts. The content structure reflects the semantic connections between objects and concepts considered in the text, and can be represented as a system of denotations indicating the relations between them, or as a hierarchy of predicates belonging to different levels of complexity [49]. In contrast to coherence, which determines the external organization of the text, integrity characterizes the internal, meaningful, semantic unity of the text. Unlike coherence, a linguistic category, wholeness is a psycholinguistic category that does not directly relate to linguistic units and occurs in the process of comprehension and understanding of the text as a result of the recipient's analytical and synthetic activity.

In the scientific literature, there are descriptions, narratives, and arguments [Ibid.]. Descriptive texts by the type of basic intent are informing, informing, they contain information about the object, its properties, features, character, structure, and differ in being modality. Scientific argumentative texts contain an expression of the speaker's opinion and thoughts about the object and, as a rule, are persuasive, evidence-based and explanatory in nature. This is expressed using various types of objective modality [23]. In scientific texts, the dominant form of thinking, as the analysis shows, is the concept, and the language implementation is reflected in judgments and conclusions and is characterized by a fairly strict logical sequence of their presentation. Special attention is paid to scientific views and judgments.

Cognitive and pragmatic features of English-language oral scientific and academic discourse. Cognitive linguistics is concerned with the speech in terms of how knowledge representation structures are represented and how they participate in information processing. Linguistic analysis is a method of accessing cognitive structures in the human mind. Of great importance for cognitive linguistics is the question of how concepts are formed in the human mind and what is the mechanism of their formation. The pragmatic components that mediate the communication process are the intentional factor as dominant in the speaker, and the perception

factor, or interpretation, in the listener. The relevance of the pragmatic study of linguistic phenomena in the study of discourse due to the fact that it is impossible to fully explore the essential characteristics of language means without regard to such extralinguistic factors as the goal of the speaker's competence, the level of language and intellectual readiness of the listener to speech perception, features of the communicative situation and context of communication.

The scientific style is one of the functional styles characterized by the communication of new information in a strict, logically organized and objective form. In the works devoted to the description of scientific style, the key goal of scientific activity is defined – accurate, logical and unambiguous transmission of scientific information. It seems that attention to the function of the message can be explained, first, by the authors ' desire for clarity, brevity, even conciseness and logical sequence of presentation with maximum information content. Among the linguistic conditions of functioning and features of the scientific style researcher L. K. Salnaya highlights the preliminary consideration of the utterance, the monological nature of speech, the strict selection of language tools, and the desire for normalized speech [50]. Generalizing the features of the language of science, we distinguish the following specific features: accuracy, conciseness, expressiveness, logic, clarity, generality, abstraction, abstraction of presentation, evidence; objectivity, saturation of factual information, unambiguity; neutrality, completeness of the utterance, conceptual and speech correspondence of the author of scientific speech to the reader or listener, language and communication orientation, taking into account the pragmatic attitude, integrity and coherence.

The main functions of scientific speech are informative and influencing. The informative function is associated with the message of essential features of the subject, explaining the cause of phenomena. The influencing function is aimed at convincing the listener of the correctness of the stated idea [51. P. 211]. The differences between English-language and Russian academic discourses are largely due to the situation is complicated by a number of factors, namely: in the process of interpretation, it is necessary to take into account the specifics of the mentality of scientists in Anglo-Saxon culture and in Russia. This, of course, affects the pragmatic component of the analyzed object. The richness of scientific and academic discourse with concepts and the presence of a variety of speech strategies and tactics determine the validity of the proposed approach to the analysis of this phenomenon. The mutual influence and complementarity of discursive and cognitive-pragmatic approaches, taking into account the ethno-cultural content in the study of mental structures through the analysis of their linguistic representation and pragmatic implementation, contribute to the deepening of existing ideas about scientific and academic discourse. The main purpose of information communication is to communicate and transmit information. The information strategy is most clearly shown in the scientific discourse. When transmitting information, the addressee is the interactively dominant Communicator. Argumentative or persuasive communication is characterized by influencing the interlocutor. The purpose of the argument is to change, transform, and modify the communicant's "picture of the world", which is only part of the objective picture of the situation and represents the knowledge, beliefs, faith, and emotional and intellectual state of the communicant. The effectiveness of a persuasion, its success or failure as an intentional move, is reflected in the recipient's response to a non-verbal action (or imperfection) of the action. The choice of means of speech influence is determined to a certain extent by the characteristics of the communicative act, as well as the logical structure that the addressee chooses. From the point of view of the interactive approach, argumentative discourse is a sequence of utterances in a certain communicative situation, during the deployment of which speakers alternately perform speech steps with a certain communicative and pragmatic goal, namely, to convince [52].

Based on the approach we have chosen, scientific and academic discourse in such genres as excursion to the laboratory and Science Slam presentation is a sounding text, a monologue with elements of dialogization. The purpose of the tour text is to communicate new knowledge

that expands the scientific and cultural horizons of students (non – specialists in this field) and convince recipients that the laboratory's researchers are working at a global level and the laboratory's developments are breakthrough. If excursions to the laboratory are organized for undergraduate students, the purpose of the text is also to convince students to choose a spin formation about the research for non-professionals and convincing the listener of the relevance of the research, as well as the author's self-presentation. In both cases, the popular science style bedding described above is used.

***Lexical features of the English-language oral scientific and academic discourse*.** Let's consider the lexical features of the scientific style of presentation in English that are characteristic of oral discourse. As is known, in the sphere of scientific speech there are no special means of expression, lexical or grammatical, which would be completely alien to other functional varieties of language [49]. It is established that the dictionary of scientific works is divided into three parts: General literature, General science and special [53. P. 66].

It should be noted that scientific texts contain a large number of international words. It is known that over 80% of the English scientific vocabulary consists of words of Greek and Latin origin [54]. For example, words of Latin origin benefit, foundation, transformation, vacuum, origin, produce, evacuate, generate, transmit, describe, irregular, sensitive, solar, logic, important, and words borrowed from Greek, such as parameter, symbol, system, thesis, zone, scheme, kinetic, empirical, parallel, basic, dynamic, and others are an integral part of the language of scientific communication [Ibid.]. Stable expressions (as the result of, at the end) and phrasal verbs are also used. Words expressing the order of sequence (first, second, finally) are widely used [36]. To create the coherence of scientific speech, standard language tools are used, so-called language staples, whose functions are reduced to indicating the composition and structure (moreover, finally), the way the author considers the issue (in particular, in general, on the one hand, on the other hand, however, vice versa, on the contrary), the conclusion, result, generalization, consequence (thus, hence, therefore, to conclude), specification, clarification, addition (e.g. for example, in addition, moreover, in particular, namely). These groups of words are joined by cliched expressions of connection with previous information or indications of subsequent information (as was already mentioned, as was shown). Yu. V. Rozhdestvensky [52] notes that although scientific speech is mainly nominal in nature, its basis is still a verb. It is the verb base that is most often distinguished in scientific speech as the morphological base on which the entire system of words of Other lexical and grammatical classes is built. Akhmanova, studying the style and language of scientific presentation with her colleagues, determined that words in scientific texts are organized in such a way that they make up six semantic groups. it is convenient to illustrate these semantic groups with the meanings of verbs, since the verb meanings lie intern of this semantic group: 1) verbs that Express the idea of an approach to research, such as suggest, expect, postulate, etc.; 2) verbs that Express the idea of obtaining knowledge, such as study, investigate, examine, do research, discover, develop, etc.; 3) verbs that Express the idea of fixing and systematizing knowledge, such as specify, define, determine, classify, compare, match, establish, connect, etc.; 4) verbs that Express the idea of verifying data and research results, such as control, verify, test, consider, mismatch, correspond, determine, define, etc.; 5) verbs that Express the idea of reasoning and drawing conclusions, such as analyze, estimate, characterize, summarize, conclude, etc.; 6) verbs that Express the idea of publishing, discussing, and distributing research results, such as discuss, describe, demonstrate, explain, illustrate, show, etc. [22]. Six semantic groups of verbs cover the corresponding derived vocabulary, such as verbal nouns and participles. These words connect any scientific texts due to the fact that they reflect and depict the process of scientific activity in General, regardless of the specific science. The unity of these six semantic groups of words is manifested, in particular, in the fact that the same word can be included in different meanings characteristic of a scientific text in more than one group of words [53].

In the scientific style, cliched phrases are widely used. It is worth adding that special attention should be paid to the rules of speech communication in the scientific community. These rules are implemented in a system of stable formulas and expressions that are appropriate in a particular communication situation. The study of communication formulas includes: typical speech turns and individual phrases used in the implementation of oral scientific discourse; speech turns and phrases used in the introductory part of the report; speech turns and phrases used in the main part of the report and providing logical connections and transitions within the report; speech turns and phrases that help the speaker attract the audience's attention and manage it throughout the speech; speech turns and phrases used in the final part of the report; typical speech turns and individual phrases used in conducting a scientific dialogue: speech turns and phrases used in a scientific discussion during the exchange of questions and answers between participants in communication [25].

Mastering the norms of scientific and academic speech contributes to mastering the semantic and speech categories necessary for scientific communication, such as agreement, disagreement, doubt, confidence, uncertainty, commenting, argumentation, evaluation of the arguments put forward, explanation or defense of the point of view, addition of the thoughts of the Respondent (speaker), approval, denial, etc. [34].

If we turn to popular science texts, according to the researcher E. M. Evdokimova [55], the English language implements a small set of obligator frames that are typical for articles on any scientific topic. These frames are combined with each other and provide a certain composition of the text. Obligatory frames include such frames as "Terminology", "Research", "Intensives", "verbs of thought activity", "Verbs of speaking", "Creation of a material object", "Mystery / amazing". The terminology includes General scientific terms (system, research, pattern, analysis), special terms, and highly specialized terms. In popular science texts, the use of highly specialized terms is minimal. The "research" frame (investigation, university, a team of physicists) focuses on the participants, subject, and results of the study. The paper defines 12 groups of verbs of mental activity. Among them are verbs that describe research (to study, to investigate, to explore, to analyze, to test, to survey), getting information (to learn, to find, to reveal), having information (to think, to know), gaining understanding (to understand, to realize), assumption (to hope, to predict, to expect, to forecast), judging an object (to consider, to estimate), logical output (to decide, to show, to conclude), creating an intelligent product (to invent, to design, to develop, to create, to build), fixing information for further use (to remember, to memorize) and explanation (to convince, to persuade, to explain, to interpret). Verbs describing the creation of a material object (equipment, publication) (to build, to generate, to produce, to write) are important for the popular science context. As for the "Intensives" frame, nouns and numerals (billions of stars), adjectives and adverbs (enormous, tiny, extremely) can act as quantitative intensives. Qualitative intensives describe the nature of research (detailed study, meticulous analysis) or the features of the results obtained (significant success). In the text of an English-language popular scientific article, all functioning obligator frames are interrelated. The field of physics is characterized by such frames as new and old, efficiency, price, new technologies / devices.

Grammatical features of the English-language oral scientific and academic discourse. In oral discourse, there is an involvement of the speaker and the addressee in the situation, which is reflected in the use of pronouns of the 1st and 2nd person. For example, when describing a scientific experiment, the author of the article is more likely to write the phrase "This phenomenon was observed only once", and when describing the same experiment verbally, he is more likely to say: "I observed this a phenomenon only once" [18]. More widely than in other styles of speech, scientific and academic discourse uses personal pronouns in the form of the 3rd person, which are substitutes for nouns, as well as the adjectival pronouns any, any, each, other, other, some [49]. Indefinite groups are most functionally loaded in the language of scientific

description (scientific prose). This is quite understandable, since the authors describe methods, principles, methods, and theories. A very often used form the Present Perfect, because it carries in addition to the value directly preceding the moment of speech and the value of performance, completeness of the actions and often in their passive version, which, as you know, along with the impersonal constructions is also the specificity of the scientific text. The main purpose of a scientific text is the transmission and suggestion of information, and for this purpose these temporary forms (Indefinite and Present Perfect) are the most suitable [Ibid.]. The desire for objectivity leads to an impersonal manner of presentation of the material. The scientific style is characterized by the use of impersonal, vaguely personal and passive constructions, which allows you to create an objective tone of the narrative. In terms of syntax, oral discourse is dominated by short sentences with free word order, and rhetorical questions are also used.

New genres of scientific and academic discourse. Recently, there has been an active popularization of science, when the results of scientific research and projects are conveyed in a modern and accessible form to a wide range of people who are not always specialists in the scientific field. These new genres are the academic field trip and Science Slam.

These genres, especially the latter, were born recently, which is caused by the urgent need to develop the economy and promote new ideas and young scientists. If earlier the media and the Internet were the channel of scientific popularization, now there is an exit of science to the public, to the broad masses. Scientific and academic excursion is an academic genre, since speech tends to follow the norms of scientific academic speech described above. Science Slam is a new phenomenon that characterizes this format of communication, when a young scientist or researcher, during a short speech, usually 10-15 minutes, tries to convey the essence of their own scientific research to the audience in original ways and means (linguistic and extralinguistic). Born in 2011 in Germany, Science Slam as a format of scientific battle (competition) between young scientists is actively spreading in the world. Events in this genre are held in the UK, USA and Russia. Science Slam takes place at the Tomsk forum of young scientists U-NOVUS since 2014 Tomsk became the first city in Siberia to organize Science Slam under the auspices of the Tomsk region administration.

Cognitive-pragmatic and linguistic-stylistic characteristics of Science Slam as a genre of English-language oral scientific-academic discourse manifest themselves or are found in the situational-communicative situation peculiar to this genre. The communicative need of the speaker-speaker forces him to resort to emotional productive colloquial speech, dialogization of speech due to the appeal to the listener in the expectation of his active support here and now. The communicative goal is to convey the subject content of scientific knowledge to the listener in a clear form. The subject-thematic aspect of the discourse has structural and semantic components that serve to reveal and concretize the content and object of scientific study. Speech actions – clarification of information, clarification, proof of the significance of the reported monologue in the form of prepared or untrained speech, accompanied by various visual means.

Conclusion

Thus, we define English-language scientific and academic discourse as a subdiscourse of scientific discourse that has both common characteristics with scientific and educational discourses, and its own characteristics, since it serves a certain sphere of human activity. Scientific and academic discourse is based on the synthesis of the foundations of genre specificity, in which today there is a diffuseness that causes the interpenetration of various features. Its distinctive features are the availability of information, its relation to the subject activity, the oral form of presentation, the use of scientific style, as well as the popular scientific sub-style of speech. We define the English oral academic discourse, on the one hand, as a dynamic process of language activity in English, inscribed in the social context of educational and scientific activity caused by the subject activity, and with another – as a result of this

language activity, represented in a particular English text. The selected oral scientific and academic discourse is implemented in the conditions of publicity in the scientific and academic sphere. The types of scientific and academic oral discourse considered in this study (scientific excursion, Slam presentation) are genres of oral scientific and academic discourse that function within the General communicative sphere, but in different communicative situations. Identified cognitive-pragmatic and linguistic-stylistic the main characteristics of the English-language oral scientific and academic discourse are expressed in the use of certain lexical, grammatical and syntactic means aimed at transmitting scientific knowledge and involving communicants in the perception and understanding of this information.

Literature

1. Nikolaeva T. M. Short dictionary of text linguistics terms // New in foreign linguistics. Issue VIII: linguistics of the text, Moscow : Progress, 1978. 479 p.
2. Kecskes I., Obdalova O. A., Minakova L. Yu., Soboleva A.V. Study of the Perception of Situation-Bound Utterances as Culture-Specific Pragmatic Units by Russian Learners of English // System. 2018. Vol. 76, August. P. 219-232. DOI: 10.1016/j. system.2018.06.002.url: https://www.sciencedirect.com/journal/system/vol/76
3. Obdalova O. A., Minakova L. Yu., Soboleva A.V. Discourse as a unit of communicative and speech-thinking process in the communication of representatives of different linguistic cultures // Language and culture. 2017. no. 37. Pp. 205-228.
4. Obdalova O. A. Cognitive-discursive system of teaching foreign-language intercultural communication to students of natural Sciences : dis. ... doctor of pedagogical Sciences. N. Novgorod, 2017. 426 p.
5. Gural S. K. Teaching foreign-language discourse as a super-complex self-developing system : dis. ... doctor of pedagogical Sciences. Tomsk, 2009. 589 p.
6. Gural S. K. Teaching discourse analysis in the light of synergetic vision. Yalta, 2012. 195 p.
7. Kibrik A. A. Analysis of discourse in a cognitive perspective : an autoref. dis. ... d-RA filol. M., 2003. 90 p.
8. Mordovina T. V. Training of undergraduates in written scientific discourse: based on the material of a scientific article: English : author's thesis ... candidate of pedagogical Sciences. Tambov, 2013. 24 p.
9. Makarov M. L. Fundamentals of the theory of discourse. M.: Gnosis, 2003.280 p.
10. Borbotko V. G. Elements of the theory of discourse : textbook. stipend. Grozny : publishing House of the Chechen-Ingush University named after L. N. Tolstoy, 1981. 113 p.
11. Popov A. Yu. Main differences between the text and the discourse // Text and discourse. Problems of economic discourse : collection of scientific articles of St. Petersburg. : Spbguef publishing house, 2001, pp. 38-45.
12. Filonenko T. A. genre and stylistic Characteristics of the English-language scientific and methodological discourse : dis. ... kand. filol. sciences'. Samara, 2005. 181 p.
13. amerkhanova O. O. Training of postgraduates in a foreign language written scientific discourse based on the tandem method : English : dis. ... candidate of pedagogical Sciences. Tambov, 2018. 199 p.

14. Karamova A. A. Text and discourse: correlation of concepts // Bulletin of SUSU. Ser. Linguistics. 2013. No. 2. C. 21. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/tekst-i-diskurssootnoshenie-ponyatiy (accessed: 08.06.2019).
15. Vasiliev L. M. General problems of linguistics: theory and methods : textbook. stipend. Ufa: RITS Bashgu, 2012. 206 p.

МРНТИ 14.35.09

Абдрахим Н.Н[1] , Аяпова Т.Т. [2]
Абай атындағы ҚазҰПУ,
[1]7М01703- Шетел тілі: екі шетел тілі мамандығының 2 курс магистранты
[2] Ғылыми жетекші, ф.ғ.д., профессор

ШЕТ ТІЛДІ ОҚЫТУДАҒЫ БАҒАЛАУДЫҢ МАҢЫЗЫ

Аңдатпа

Мақала шет тілдік білім берудегі бағалаудың маңызын қарастырады. Қазіргі қоғамның өзекті мәселелерінің бірі – әлеуметтік, экономикалық өзгермелі жағдайларда өмір сүруге дайын болып қана қоймай, сонымен қатар оны жүзеге асыруға, жақсартуға игі ықпал ететін жеке тұлғаны қалыптастыру. Мұндай тұлғаға қойылатын бірінші кезектегі нақты талаптар – шығармашылық, белсенділік, жауаптылық, терең білімділік, кәсіби сауаттылық. Бұны шешу жолдарының бірден-бір жолы оқушы білімін критериалды бағалау жүйесі бойынша сараптау. Мақала бақылаудың, тәжірибенің, ойлау мен талқылаудың нәтижесінде алынған ақпаратты ойлауға,бағалауға, талдауға және синтездеуге бағытталған.

Кілт сөздер:формативті, критериалды , суммативті, синтездеу, ақпараттық-диагностикалық, рефлексия, нормативтік, кері байланыс, модерация

Абдрахим Н.Н[1], Аяпова. Т.Т.[2]
КазНПУ имени Абая,
[1] Магистрант 2 курса специальности 7М01703- Иностранный язык: два иностранных языка
[2] Научный руководитель, д.ф.н.,профессор

ВАЖНОСТЬ ОЦЕНИВАНИЯ В ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ

Аннотация

В статье обсуждается важность оценки в обучении иностранному языку. Одним из ключевых вопросов современного общества является формирование личности, которая не только готова жить в изменяющейся социально-экономической среде, но и оказывает положительное влияние на ее реализацию и совершенствование. Первыми и главными требованиями к такому человеку являются креативность, активность, ответственность, глубокие знания, профессиональная грамотность. Единственный способ решить эту проблему - проанализировать знания студента в соответствии с системой критериальной оценки. Статья посвящена размышлению, оценке, анализу и обобщению информации, полученной в результате наблюдения, опыта, мышления и обсуждения.

Ключевые слова: формативный, критериальный, суммативный, синтезировать, информационная-диагностика, рефлексия, нормативный, обратная связь, модерация

AbdrakhimN.N[1] , Ayapova T.T.[2]
AbayKazNPU,
[1]Master Degree 2 course of specialty 7M01703- Foreign language: two foreign languages
[2]Scientific advisor: Doctor of Philology, professor

THE IMPORTANCE OF ASSESSMENT IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING

Abstract

The article discusses the importance of assessment in teaching a foreign language. One of the key issues of modern society is the formation of a person who is not only ready to live in a changing socio-economic environment, but also has a positive impact on its implementation and improvement. The first and main requirements for such a person are creativity, activity, responsibility, deep knowledge, professional literacy. The only way to solve this problem is to analyze the student's knowledge in accordance with the system of criteria-based assessment. The article is devoted to reflection, evaluation, analysis and generalization of information obtained as a result of observation, experience, thinking and discussion.

Keywords: formative, criteria-based, summative, synthesize, informational-diagnostics, reflection, normative, feedback, moderation

Кіріспе. Білім беру тиімділігінің маңызды көрсеткіштерінің бірі- білім алушылардың оқу жетістіктерінің деңгейі болып табылады, ол оқу орнындағы білім беру қызметінің қалай жұмыс істейтінін, дамитынын, білім алушыларға және олардың нәтижелілігіне әсер ететінін көрсетеді. Сондықтан білім сапасын арттырудағы әлеуеттің деңгейі білім алушылардың оқу жетістіктерін бағалау жүйесінің қаншалықты сапалы құрылғанына байланысты. Мемлекет басшысы "100 нақты қадам" Ұлт жоспарында экономикалық өсудің іргелі негізі ретінде ЭЫДҰ - (экономикалық ынтымақтастық пен даму ұйымы) елдерінің стандарттары негізінде адами капиталдың сапасын арттыруды атап өтті [1,б.12]. Осы бағытты іске асыру білім алушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту үшін стандарттар мен бағалау жүйесін жаңартуды көздейді.

Білім беру жүйесінің маңызды міндеттерінің бірі – өкілдері бәсекеге қабілетті, білімді меңгерген, ой-өрісі дамыған ғана емес, жоғары азаматтық және адамгершілік ұстанымы, отансүйгіштік сезімі мен әлеуметтік жауапкершілігі қалыптасқан зияткер ұлтты қалыптастыру болып табылады. Білім беру жүйесі бойынша білім алушылардың өзіндік жұмысын ұйымдастыруда өзін-өзі талдау, өзін- өзі бағалау және өздігінен дамуға жағдай жасау.

Бағалау білім беруде және оқу процесінде маңызды рөл атқарады. Соңғы уақытта мұғалімдер мен ғалымдар шет тілін оқыту шеңберіндегі бағалау процедураларының сонымен қатар оқыту процесінің талаптарына көбірек қызығушылық танытуда, өйткені бағалау формалары өзгеруде. Бағалау рәсімдері түпнұсқалыққа, практикалыққа, сенімділікке, негізділікке, кері байланысқа байланысты және шет тілін оқу мен оқытуда бағалаудың негізгі қағидаттары болып саналады. Жоғарыда аталған принциптердің басты құндылығы-бағалаудың әсерін ажырату және мұғалім мен оқушы арасындағы сыныптағы кез-келген мәселелерді талдау. Бағалау процесі мұғалімдерге де, оқушыларға да әсер ететіндіктен, шет тілдерін оқыту кезінде бағалау бөліміне баса назар аудару қажет. Дұрыс

бағалау арқылы мұғалімдер өз оқушыларын жіктей және бағалай алады, кері байланыс жасай алады әрі оқуын тиісті түрде құра алады.

Бағалау білім беру мазмұнының құрамдас бөлігі болып табылады, бағдарлама мақсаттары мен күтілетін нәтижелермен тікелей байланысты болып келеді. Ол мақсаттардың айқындығын қамтамасыз ете отыра, бағалау түрлерінің (қалыптастырушы және жиынтық) және бағалау рәсімінің оқу бағдарламасына сәйкестігін анықтайды.Қазіргі сабақтың нәтижелерін бағалау және қорытындылау үлкен өзгерістерге ұшырады. Негізгі жалпы білімнің талаптарына сәйкес бағалау әр түрлі оқу нәтижелеріне қол жеткізуге бағытталған: пәндік, мета-пәндік және жеке, үздіксіз процесте, сонымен қатар сыныпта да, оқушының сабақтан тыс іс-шараларында. Жаңа стандарт мұғалім мен студенттерге жаңа талаптар қояды. Білім берудегі бағалау - бұл алынған білім мен сөйлеу дағдылары мен қосалқы дағдылардың маңыздылығын, көлемін немесе құнын анықтауға бағытталған іс-әрекет[2, б. 32]. Білім беруде қолданылатын бағалаудың түпкі мақсаты тәжірибешілер мен зерттеушілердің теориялық негіздеріне, олардың адам ақылының табиғаты, білімнің пайда болуы мен оқу процесі туралы пікірлері мен сенімдеріне байланысты.

Әдістер. Оқуды тиімді бағалау әдісі — білім беру мен оқытудағы ең негізгі кезең. Өйткені, ол оқыту барысында оқушыны алға ілгерлеу қадамдарын айқын жасауына және нәтижеге жетуіне ықпал ететін күш. Бүгінгі саналы ұрпақты жаңа әдіс-тәсілдермен оқыта отырып, бағалау немесе өздеріне бағалату мұғалім үшін де, оқушылар үшін де жауаптылықты қажет етеді. Күнделікті сабақта білім алушылар топтық жұмыста өздерін бағалай алады. Олар әр жұмыстың өзінше критерийі барын түсіне келе, оны салыстыра отырып, шынайы бағаға талаптана алады.

Критериалды (бұл білім алушылардың нақты қол жеткізген оқу нәтижелерін нақты тұжырымдалған критерийлер негізінде күтілетін оқу нәтижелерімен салыстыру процесі) бағалаудың мақсаты бағалау критерийлері негізінде білім алушылардың оқыту нәтижелері туралы объективті ақпарат алу және оны оқу процесін одан әрі жетілдіру үшін барлық мүдделі қатысушыларға ұсыну болып табылады [3, б. 56]. Критериалды бағалау – бұл оқушылардың білім мазмұны мен мақсаттарына сай, оқу-танымдық құзіреттілігін қалыптастыруда нақты анықталған, ұжыммен қалыптастырылған, алдын-ала оқушылардың барлығына белгілі білім жетістіктерін бағалауға негізделген үдеріс.

Формативті бағалау (күнделікті жұмыс барысында жүргізілетін бағалау түрі, білім алушылардың үлгерімінің ағымдағы көрсеткіші болып табылады) оқу процесінің ажырамас бөлігі болып табылады және оны мұғалім тоқсан бойы үнемі жүргізіп отырады. Қалыптастырушы бағалау білім алушы мен мұғалім арасында үздіксіз кері байланысты қамтамасыз етеді. Қалыптастырушы бағалау кезінде білім алушы қателікке және оны түзетуге құқылы. Бұл оқушының мүмкіндіктерін анықтауға, қиындықтарды анықтауға, жетістікке жетуге көмектеседі.Критериалды бағалаудың формативті түрі - күнделікті алған білімнің меңгеру деңгейін анықтайды және негізгі бақылау жұмысына дейін білімін жүйелейді.

Жиынтық бағалау (суммативті түрі) мұғалімдерге, білім алушыларға және ата-аналарға оқу бағдарламаларының бөлімдерін/толассыз тақырыптарын және белгілі бір оқу кезеңін (тоқсан, жартыжылдық, оқу жылы, орта білім деңгейі) аяқтағаннан кейін білім алушылардың үлгерімі туралы балл және баға қоя отырып, ақпарат беру үшін жүргізіледі Бұл белгілі бір кезеңдегі оқу бағдарламасының мазмұнын меңгеру деңгейін анықтауға және белгілеуге мүмкіндік береді.

Суммативті (жиынтық бағалау-белгілі бір оқу кезеңі (тоқсан, триместр, оқу жылы), сондай-ақ оқу бағдарламасына сәйкес бөлімдерді зерделеу аяқталғаннан кейін жүргізі бағалау)түрі- негізгі бағалау белгілі бір тақырыпты қорытындылау мақсатында орындалады, негізгі бағалаудағы оқушының алған бағасы тоқсандық баға болып табылады. Бұдан мұғалім мен оқушы арасындағы байланыс нығайып, сабақтың деңгейі

артады. Бағалау парақшасына зейін қоя отырып, оны қолдануға бейімделе бастайды. Әр оқушы өзін көшбасшы ретінде қатарға қоя алады. Бұл да еркіндік, бұл да жаңаға ұмтылыс.Бағалау жүйесі оқыту жетістігін өлшеу мен оқыту мәселелері диагностикасы болып табылады, оқытудың стратегиясы мен тактикасы бойынша түбегейлі шешім қабылдау, күтілетін нәтижелерді бағалау түрі мен білім мазмұнын жетілдіру ретінде білім беру процесі сапасын анықтауға мүмкіндік береді[4, б. 28]. Тиімді қалыптастырушы және жиынтық бағалау білім алушылардың жетістіктері оқытудың қойылған мақсаттарына қаншалықты сәйкес келетінін көруге мүмкіндік береді.

Нәтижелер. Оқыту мен бағалаудың өзара байланысы. Бағалау оқытудың ажырамас бөлігі,синтезі(берілген қасиеттерін ескере отырып, бүтінді құру) болып табылады және оқу бағдарламасының мақсаттарымен және күтілетін нәтижелермен тікелей байланысты. Сондықтан сұрақтарға жауап іздеу нені және қалай оқыту керек, оқушылардың қажеттіліктері қандай, модерацияның (студенттердің жұмыстарын талқылау процесі стандарттау мақсатында тоқсан бойынша жиынтық бағалауобъективтілік пен ашықтықты қамтамасыз ету үшін балл қою,бағалау) пайдасы неде және оқу нәтижелеріне қол жеткізуге қалай көмектесу керек, бағалау практикасында жүзеге асырылуы керек. Бағалау түсінікті және ашық ақпарат береді, білім беру процесіне барлық қатысушылардың тартылуы мен жауапкершілігін арттырады. Бұл қағидат бағалаудағы мақсаттар мен рәсімдер түсінікті, нұсқаулар айқын және анық , нәтижелер пайдалы және қол жетімді болуы керек деп болжайды. Бағалау процесінде оның орындылығы мен дұрыстылығына күмән болмауы керек. Өз кезегінде, білім беру процесіне қатысушылар арасындағы сенімі олардың өзара іс-қимылға қол жеткізуі және тартылуын арттырады, сонымен қатар оқыту нәтижелеріне оң әсерін етеді.

Бағалау білім алушылардың оқу жетістіктерін уақытылы және жүйелі түрде қадағалауға мүмкіндік беретін үздіксіз процесс болып табылады. Бағалау процесінің тұрақтылығы қалыптастырушы бағалауға назар аудару, жиынтық бағалау кестесін құру және рәсімдер арасындағы өзара байланысты анықтайтын сонымен қатар бірыңғай бағалау жүйесін құратын балл қою тетіктерін пайдалану арқылы қамтамасыз етіледі. Білім беру жүйесінің, мектептің, мұғалімдер мен білім алушылардың даму бағытын бастамашылық етеді және айқындайды. Білім алушылардың қандай білімі мен дағдылары бар екендігі туралы ақпаратты жинауға және талдауға негізделген. Бағалау білім беру процесінде одан әрі қадамдар туралы негізделген шешімдер қабылдауға мүмкіндік береді. Бағалау мақсаттарына сараланған көзқарас бағалау рәсімдерін қолдану нәтижелерін бақылауға және талдауға мүмкіндік береді. Жағымсыз салдарға жол бермеу керек, яғни бағалау оқудағы дұрыс емес әдеттердің пайда болуына әкелмеуі керек, мысалы, материалды түсінбестен және қолданбастан жаттап алу немесе саралау арқылы.

Талқылау. Бағалау жүйесі белгілі бір оқу материалының қаншалықты сәтті игерілгенін, белгілі бір практикалық дағдының қалыптасқанын анықтауға мүмкіндік береді. Білім беру қызметтерінің сапасын арттыруға ықпал ететін объективті және ашық бағалау жүйесінің жұмыс істеуі. Оқу-танымдық іс-әрекетті бағалаусыз ұйымдастыру мүмкін емес. Бағалау-бұл білім сапасын бақылау, одан әрі оқыту туралы шешім қабылдау мақсатында оқыту нәтижелерін жүйелі түрде жинақтауға бағытталған қызметті белгілеу үшін пайдаланылатын санат. "Бағалау" категориясы латын тілінен аударғанда "жақын жерде отыру" дегенді білдіретіні кездейсоқ емес, өйткені бағалаудың нық белгісі-мұғалім оқушының не айтқанын, не өзін-өзі бағалаған жағдайда өз оқушыларының білімі туралы ойланатындығын мұқият бақылайды және де бұл білім беру процесіне табиғи түрде кіріктірілген үздіксіз процесс. Бағалау тек әр академиялық тоқсанның немесе жылдың соңында ғана емес, әр сабақта өткізіледі. Оқыту үшін бағалаудың негізгі идеясының бірі оқушылар мен мұғалімдерде жұмыстың белгілі бір бөлігінде оқытудағы мақсаттың ортақ түсінігі болуы тиіс, сонда ғана олар өздері қол жеткізетін деңгейде бағалай алады.

Мұғалім тапсырманы орындаудағы жетістіктің, жартылай жетістік немесе жетістікке жетудегі кемшіліктің неден құралатынын анық түрде жеткізсе ғана, оқушылар өздерінің күшті жақтарын және оны жетілдірудің салалары қандай екенін бағалай алады. Тапсырма нәтижесі тек жиынтық балл түрінде болған кезде, оқушылар мұғалімнің мұндай балды қойғанына немесе келесі жолы өз балын жақсарту үшін не істеу керектігіне қатысты сараптама жүргізеді. Жетістіктерді анықтайтын айқын өлшемдердің болуы жеке тұлғаның, жұмыстың алдыңғы нәтижесі немесе тіпті жазу мәнері сияқты факторлардың мұғалімге әсер етпеуін қамтамасыз етіп, баға қою сенімділігін жақсартады.

Қорытынды. Білім беру жетістіктерін бағалау кезінде алынған нәтижелері мен оқыту кезіндегі жоспарланған мақсаттарға жетудің маңызы зор. Мұғалім критериалды бағалауды оқушылардың өз нәтижелері үшін жауапкершілігін ынталандыру үшін қолданады; қателіктерінен үйренуге көмектесу; жұмыс істемейтін нәрсені және қандай дәрежеде түсінуге көмектесу; маңызды және қажет нәрсені түсінуге көмектесу; белгілі бір дағдылардың болуын анықтау; сәтсіздіктерді түзету, бірақ олар үшін жазаламау; оқушылардың үлгерімін бағалау; оқушыларды жетістікке жетуге ынталандыру. Критериалды бағалау жағдайында мұғалім оқушылардың өзін, өзінің жетістіктері мен кемшіліктерін, іс-әрекеттері мен мүмкіндіктерін, яғни өзін-өзі бағалауды қалыптастыратындай етіп оқу процесін ұйымдастыруға тырысады. Сондықтан мектепте жұмыс істейтін мұғалімдердің алдында тұрған басты міндеттердің бірі — балаларда өз іс-әрекетінің нәтижесін бағалау қабілетін қалыптастыру деп санаймын. Әрбір тапсырма әрбір дұрыс орындалған тексерілетін элемент үшін балл сомасы бойынша бағаланады. Критериалды бағалау студенттер өздерінің жетістіктері мен сәтсіздіктері туралы ақпарат алған кезде кері байланыс функциясын орындайды. Сонымен қатар, аралық жұмыстың ең қанағаттанарлықсыз нәтижелерін студенттер тек өз нәтижелерін жақсарту үшін ұсыныстар ретінде қабылдайды. Критериалды бағалауда әр баллға сәйкес жетістіктер деңгейі сипатталған. Бағалауға критериалды тәсіл студенттерді объективті бағалау мәселесін шешіп, оларды жоғары нәтижеге жетуге ынталандыруы керек, содан кейін олардың маңыздылығы бойынша бірқатар мәселелер келесідей көрінуі мүмкін.

Бағалау жүйесін жетілдіру қажеттігі критериалды бағалау жүйесіне қатысты көпфункционалды жүйені құруға ықпал етеді. Бағалау жүйесінің бірнеше қызметін бөліп көрсетуге болады: Нормативтік қызмет бекітілген мемлекеттік стандартқа қатысты білім алушылардың жетістігін тіркейді және жекелеген оқушылардың үлгерімін, мектеп сыныптарының, олардың дайындық деңгейі мен мұғалім жұмысының сапасын қадағалайды. Ақпараттық-диагностикалық қызмет білім алушылардың мазмұнды және эмоциялық рефлексиясын (өзін-өзі тануға, өз іс-әрекетінің нәтижелерін қайта қарастыруға және талдауға бағытталған ойлау процесі), соның ішінде ерекше қажеттіліктерін, барлық білім беру процесі қатысушыларының арасындағы мазмұнды байланысты қамтамасыз етеді [5, б. 7]. Сонымен қатар білім алушылардың оқу жетістігін бағалау кезінде білім алушылардың психикасына байқап қарау, оған нұсқан келтіретін жағдаяттардан қашып, баланың психологиялық даму ерекшеліктерін ескеру керек.

Жоғарыда көрсетілген бағалау жүйесінің тәсілдері білім беру процесінің барлық қатысушылары бағалау жүйесіне құрал ретінде қарауды, жетістікпен білім алу үшін, кері байланысты жүзеге асыру үшін қажет екендігін түсінуді қамтамасыз ету керек. Аталған ережелер бағалау жүйесінің негіздерін қалыптастыру керек және оның қызмет ету жалпы аясына бағыт береді, бір уақытта жетістік критерилеріне және әрбір нақты білім жүйесін толыққандылығына қызмет етеді[6, б.45].

Бағалау оқу мен оқытудағы маңызды аспектілердің бірі. Сондықтан мұғалімдер балаға ұсынылатын критерийлер туралы терең ойланғаны маңызды. Дұрыс ұйымдастырылмаған кез-келген әрекет оқушының оқуы мен дамуына кері әсер етуі мүмкін. Критериалды бағалау кері байланыс қызметін атқарады. Ол кері байланыс

оқушыға берілген тапсырманы қайта орындайтын болса, тапсырманың қай тұсы бойынша ойланып, басқаша жасау керектігі туралы ақпарат беретін болу керек. Осыған орай оқу үдерісінде бағалаудың қызметі мен мүмкіндіктері аясын кеңейту,жүйелі кері байланыс орнату арқылы білім алушылардың өзін-өзі үнемі жетілдіріп отыруына жағдай жасау,бірыңғай стандарттарды, сапалы бағалау құралдарын, механизмдерін қалыптастыруға көмектесу басты негіз болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1) Қазақстанда білім беруді дамыту //Егеменді Қазақстан. 2004. – 3 б.
2) Мектептегі шет тілі. Республикалық әдістемелік – педагогикалық журнал. №3(45), 2010.
3) Система критериального оценивания учебных достижений учащихся. Методическое пособие. – Астана: Национальная академия образования им. Ы.Алтынсарина, 2013. – 80 с
4) Карпенко М. П. Будущему образованию — технологию будущего. // Дистанционное образование. 2010 № 4, стр. 28–33
5) Глоссарий к уровневым Программам курсов повышения квалификации педагогических работников Республики Казахстан: учебнометодическое пособие. - Астана: Центр педагогического мастерства АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы», 2012.
6) Шамова Т.И. Современные средства оценивания результатов обучения в школе. – М.: Педагогическое общество России, 2007.

МРНТИ 14.35.09

Aydoskyzy Indıra[1]
[1]*The Internatıonal Kazakh-Turkısh Unıversıty of Akmet Yassawı*
Master degree student

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL ASPECTS OF STUDENT MOTIVATION IN FLT

Abstract

Integration of Kazakhstani policy to the world community and the resulting internationalization of all spheres of daily life of the society stimulated the emergence in our country of opportunities for the real use of foreign languages as a means of interaction between different national cultures and traditions.

In the new millennium, a new system of values and goals of education is emerging and widely discussed in the world educational process, and the concept of personality is being revived, based on the ideas of cultural expediency and individual-personal development. Both domestic and foreign researchers attach great importance to the training of a new generation of teaching staff capable of carrying out educational activities in a multicultural society and globalization of social relations.

All these circumstances lead to the need to introduce a child to a foreign language as early as possible, not only as a means of communication, but also as a means of learning another national culture. This will allow the student to compare the culture of his or her own country with that of the language he or she is learning, and to increase his or her opportunities to participate in intercultural communication.

Key words: innovative technologies, self-efficiency, motivation, teaching foreign languages,foreign language education

Айдоскызы Индира[1]
[1]*Международный казахстанско-тюркский университет Акмета Яссавы*
Магистрант

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ И ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ МОТИВАЦИИ СТУДЕНТОВ В ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ

Аннотация

Интеграция казахстанской политики в мировое сообщество и связанная с этим интернационализация всех сфер повседневной жизни общества стимулировали появление в нашей стране возможностей для реального использования иностранных языков как средства взаимодействия различных национальных культур и традиций.

В новом тысячелетии формируется и широко обсуждается в мировом образовательном процессе новая система ценностей и целей образования, возрождается концепция личности, основанная на идеях культурной целесообразности и индивидуально-личностного развития. Как отечественные, так и зарубежные исследователи придают большое значение подготовке нового поколения педагогических кадров, способных вести образовательную деятельность в мультикультурном обществе и глобализации социальных отношений.

Все эти обстоятельства приводят к необходимости как можно раньше познакомить ребенка с иностранным языком не только как средство общения, но и как средство познания другой национальной культуры. Это позволит студенту сравнить культуру своей страны с культурой языка, который он изучает, и расширить его или ее возможности для участия в межкультурном общении.

Ключевые слова: инновационные технологии, самоэффективность, мотивация, обучение иностранным языкам, иноязычное образование.

Айдосқызы Индира[1]
[1] *Ахмет Ясауи Халықаралық қазақ-түрік университеті*
Магистрант

СТУДЕНТТЕРДІ ШЕТЕЛ ТІЛІН ОҚЫТУДАҒЫ МОТИВАЦИЯНЫҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ЖӘНЕ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ

Аңдатпа

Қазақстандық саясаттың әлемдік қауымдастыққа интеграциясы және соған байланысты қоғамның күнделікті өмірінің барлық салаларын интернационалдандыру

біздің елімізде әр түрлі ұлттық мәдениеттер мен дәстүрлердің өзара әрекеттесу құралы ретінде шет тілдерін нақты қолдану мүмкіндіктерінің пайда болуын ынталандырды.

Жаңа мыңжылдықта білім берудің құндылықтары мен мақсаттарының жаңа жүйесі қалыптасып, әлемдік білім беру процесінде кеңінен талқылануда, мәдени мақсаттылық пен жеке тұлғаны дамыту идеяларына негізделген тұлға тұжырымдамасы қайта жаңғыртылуда. Отандық та, шетелдік те зерттеушілер көпмәдениетті қоғамда және әлеуметтік қатынастардың жаһандануында білім беру қызметін жүргізуге қабілетті жаңа буын оқытушылар құрамын дайындауға үлкен мән береді.

Осы жағдайлардың барлығы баланы қарым-қатынас құралы ретінде ғана емес, басқа ұлттық мәдениетті үйрену құралы ретінде мүмкіндігінше ертерек шет тілімен таныстыру қажеттілігіне әкеледі. Бұл студенттің өз елінің мәдениетін және оқып жатқан тілінің мәдениетімен салыстыруына мүмкіндік береді және оның мәдениаралық қарым-қатынас жасау қабілетін кеңейтеді.

Түйін сөздер: инновациялық технологиялар, өзіндік тиімділік, мотивация, шет тілдерін оқыту, шет тіліне білім беру.

Introduction

Nowadays English proficiency is gaining more and more practical advantages, so learning it has become a necessity. One of the aspects should be considered is student motivation in learning foreign languages. However, for all its importance and undeniable advantages, students in non-linguistic professions, for the most part, do not consider it as a necessary subject to study. And they are guided by the view that they will not need English either in life or in professional life, or they simply do not like it because of its complexity. There is no doubt that English is a difficult subject and that it requires a lot of effort to master it. As a result, the motivation to learn a foreign language is reduced.

Motivation is studied in many different aspects and therefore the concept itself is treated differently. X. Heccausen, motivation is not a single process that permeates the behavioral act evenly from beginning to end. Rather, it consists of heterogeneous processes that perform the function of self-regulation at the individual phases of the behavioral act, primarily before and after the action.

Students' motivation includes a set of stimuli that determine the behavior of a particular individual. It is therefore a set of actions by the educator to improve the ability of students to work in the classroom, as well as ways to nurture and train qualified and talented professionals.

Students' motivation as a means of increasing productivity in class is a major issue in the educational policy of any institution of further education. A properly designed model of student motivation can help to increase productivity in class and comes to the aid not only when it is necessary to motivate students to work better in class, but also when it is necessary to motivate them for prevention purposes. As a system to improve student productivity, any educational organization first and foremost seeks to motivate its students to improve their performance.

Even ancient philosophers (Socrates, Plato, Aristotle, A. Schopenhauer, etc.) were interested in the question: what motivates people to action, directs its activity for many years, and sometimes the whole life? In Plato's works various types of human soul are described, which determine his activity. On the basis of these types Plato divides people into three groups: producers (craftsmen, peasants, traders (intermediaries)); those who protect the law and the state (warriors, guards); rulers-philosophers who govern the state [1].

Motivation is defined as "a set of inducing factors that determine an individual's activity; these include motives, needs, stimuli, and situational factors that determine a person's behavior" [2, 18p.]. "Motives" are relatively stable manifestations, personality traits. For example, by

claiming that a certain person has a cognitive motive, we mean that in many situations he or she has cognitive motivation.

Findings and discussion

Motives are relatively stable personal entities, but motivation includes not only motives, but also situational factors (the influence of different people, specific activities and situations). Situational factors such as the complexity of the task, the requirements of the management, the attitudes of the people around, strongly influence the motivation of the person in a certain period of time. Situational factors are dynamic and easily change, so there are opportunities to influence them and the activity in general. The intensity of actual (active "here and now") motivation consists of the strength of motivation and the intensity of situational determinants of motivation (requirements and influence of other people, complexity of tasks, etc.).

Thus, motivation is a set of all factors (both personal and situational) that induce a person to be active.Despite the considerable number of works devoted to the problem of motivation, there is still no unified approach to understanding the essence of motivation, which is associated with the multidimensionality and complexity of this problem. However, all theories consider motivation as causality, conditionality of human activity.

At the same time, motivation is one of the main problems of modern psychological science, and especially the psychology of professional activity, as the importance of studying the problem of motivation is connected with the analysis of sources of activity and activity, driving forces of activity, i.e. it can be said that motivation stimulates, induces and determines the direction of action.

Psychology looks at motivation from the perspective of needing something. Need, the feeling of discomfort associated with it, entirely depends on the situation - the environment, mood [2, 34p.].

A person's capabilities depend on abilities, weapons and knowledge - competencies. This is how motivation can stimulate internal development of abilities, learning to lead to a goal. However, the absence of one of the elements will lead to the fact that the willpower will not be formed, and the witlessness will lead to disappointment, stress.

Motivation consists of two parts:

- a person's inner psychological attitude towards action or inaction;
- the ability to effectively match opportunities and abilities to achieve a goal [3, 56p.].

It comes to a person in the form of specific experiences that are associated with positive emotions from the achievement of the subject or the realization of an idea. But a motive is realized only when it coincides with the ideals and cultural values of the individual and society at a given moment in time.

A motive has several characteristics:

- gives energy for activity;
- directs action towards the goal;
- determines the selectivity of attention;
- prepares for typical reaction scenarios [3].

External motivation is a call to action that can bring money, approval, promotion. To be engaged in interesting business for satisfaction, self-actualization - is an internal motivation. External - can be due to a motive from the inside - a view of the situation, the inner state of the person. As a result - external and internal motivation have erased boundaries. Motive - what affects a person's consciousness depends on his or her picture of the world. Therefore, the need for movement necessarily includes characteristics of internal and external motivations: by taking action, a person changes the world around him and his attitude towards it.

Internal Motivation is a term introduced by R. Woodworths: a human being is born with the purpose of exploring the world through behavior - effective interaction with surrounding

objects. Other varieties of internal motivation are considered by R. White as a search for a "sense of efficiency", when a person acts for the sake of the need for efficiency, competence and skill.

In psychology people are divided according to their motivation for success or their desire to avoid failure, which is determined by the developed tests. However, people who are motivated for success, in case of failure - look for the guilty. People who seek to avoid failure, on the contrary, look for the cause of failure within themselves, so they are always ready to look for reserves to improve performance [4, 102p.].

Practical part

The relationship between internal and external is shown in types of motivation, expressing the desire for success, popularity, recognition of significance, overcoming and self-overcoming (improvement), vocation. These types are presented as a ladder of human self-development. They show how the orientation to external success creates people who are satisfied with their work.

Factors that determine the level of motivation

The power of motivation consists of the factors that make it up: the inner motive - the need for action, development, change - forms the cause of movement. Purpose or desired subject (result of action) - must be so significant as to influence the picture of the world, capture consciousness and attention.

The capacity to meet a need is sometimes much less than the circumstances that have to be overcome. Therefore, a sober assessment of weaknesses and strengths is important.

Ability to plan - the plan does not have to be on paper, but only in the head. To perform an action, you need to have knowledge, instructions to complete it. Lack of knowledge may be the reason for low motivation [5, 69p.].

Self-monitoring and plan execution depends on what you have to sacrifice to achieve the goal. Insufficient remuneration can be disappointing - so motivation always consists of internal and external factors.

Psychology of motivation studies three aspects [9, 48p.]:

- biological and physiological mechanisms involved
- meeting basic needs;
- behavioural or non-psychological stimuli from the internal and external environment are conditioned reflexes;
- psychological - psychological factors (unconscious, internal and external stimuli, social factors, humanistic - human consciousness) are considered.

There are different areas of psychology that have studied aspects of behavior.

The types of motivation considered in management are based on structuring the needs of people. Maslow identified five groups of needs, which differ significantly depending on the level of development of the country, culture and society. McClelland introduced the following types of needs: power, success and belonging. Herzberg suggested that factors influencing the satisfaction of needs should be taken into account in the process. Working conditions, his wages, his team relations - hygienic factors - may cause dissatisfaction, but improving them will not lead to satisfaction of the need. Herzberg mentions as motivating factors the feeling of success in career growth, empowerment, recognition from colleagues and superiors [10].

The methods of inducement depend on the object of the effort. The term motivation is used to force a person to act in a certain way. To be more precise, motivation increases the efficiency of human activity in any sphere. The methods of action depend on the sphere of application.

Teachers should take into account age-specific features of attention, thinking and memory in order to organize cognitive activity of students of different ages. Most often they use classical words - bright, emotional storytelling;

Visual and practical aids - task cards, laboratory exercises that open up the desire to experiment in children;

Reproductive and exploratory methods of problem situations aimed at developing creative potential;

*Independent work*as preparation of essays from a group or a student, making observations that link theory with practice [6].

We need to remember that work provides an opportunity for something more, serves as a financial source. What do you need? To find an activity that gives energy for action and routine tasks. To use negative motives, among other things. Look for yourself in other areas where the result of the activity will coincide with the inner motive.

Affirmations are used to overwrite negative settings. Instead of *"I can't do it"*, saying, *"I can easily try new things. I like to try new things."*

Biographies of famous personalities –it's time for stories. Now everyone can create their own legend with the help of social networks and find admirers who will motivate them. F.M. Dostoevsky described the story of his own addiction in his novel "The Player" and turned the collapse into a triumph. To turn weaknesses into strengths - to find opportunities - is within everyone's power. We need a thorough analysis, study of analogies.

Visualization- is not a magical technique that subordinates the turns of fate, but the very oasis that makes you go forward to get drunk. You shouldn't think that thinking about a fancy office would make it that easy. The dream makes the heart beat harder, produces endorphins, stimulates brain activity.

According to the theory of expectation, motivation arises when a person believes that his or her efforts will help to achieve the goal and get rewarded. The theory of justice states that a person subjectively compares the amount of reward and effort. Encouragement arises when work is overestimated and this gives an incentive for greater effort.

Interests are reflected in the motivations for working life. It is a conscious internal motivation to work to meet needs. The motive predetermines a person's behavior, choice of activity, building knowledge and skills to achieve goals. Motivation is a set of related motives.

Conclusion

In general, student motivation is a guide to behavior. When a student wants something, the brain independently finds clues to achieve success. Motivation is a broad concept, but generally reflects the causes of human behavior. In various scientific spheres, a person is the object of research in various directions. Therefore, different types of motivation are considered. In psychology it is a carrier of consciousness, in economics it is a subject of economic activity with needs, and in management it is an employee whose activity is subordinated to the company goals. Teachers are motivated by increasing the cognitive activity of schoolchildren and students.

References

1. Arrestova O.N. Modern psychology of motivation : [Collected articles] under edition of D.A. Leontiev. - Moscow : Sense, 2002. - 342 p.
2. Altunina I.R. Motives and motivation of social behavior: textbook / method. manual / Altunina I.R.; Moscow. psychol. in-t. - Moscow: Published in Moscow. psychol. in-ta, 2006. – 143 p.
3. Lazarev B. C., Martirosyan B. P. Pedagogical innovation: object, subject and basic concepts // Pedagogy. 2004. № 4. P. 11–21.
4. Andreev V.I. Pedagogics. Training course for creative self-development. 2nd ed. Kazan : Center of Innovative Technologies, 2000.

5. Khutorova A. B. Didactic Heuristic. Theory and Technology of Creative Learning. M. Moscow State University Publishing House, 2003.
6. Gusev A. V. Motivation of the personnel under the "potential pit" presence in a society (in Russian) / A.V. Gusev [et al.] // Staff management. - 2006. - N 3. – P. 54-60.

МРНТИ 14.35.09

А.А.Абдуллаева[1]
[1]Абай атындағыКазУПУ
Шетел тілдері: Екі шет тілі мамандығының магистранты
Алматы қ., Қазақстан

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ШЕТ ТІЛДІК БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНІҢ ОРНЫ

Аңдатпа

Шетел тілінде білім беру - бұл елдің дамуындағы маңызды элементтердің бірі. Қазақстанда шет тілдерін үйренуге көп көңіл бөлінеді, себебі бұл біздің ұлтымыздың өркендеуінің алғашқы қадамы болып саналады. 19-20-шы жылдары «Шет тілдері әдістемесі» термині кеңінен қолданылды, және ол шет тілін және қоғамды оқытуда сәйкес келді. XX ғасырдың аяғы мен XXI ғасырдың басында жаңа термин пайда болды - бұл «шет тілінде білім беру». Бұл термин қоғамдағы үлкен өзгерістердің, әсіресе қоғамдағы адамның танымдық деңгейінің нәтижесінде пайда болды. Тәуелсіздік жарияланғаннан бері айтылғанындай, қазақ халқының өмірінің барлық саласында ағылшын тілінің маңызы артып келеді. Бүгінгі таңда бұл арнайы дайындалған әдістемелік ережелері бар арнайы педагогикалық ғылым.Қазақстанның әлемдік қоғамдастыққа қарқынды енуі — инновациялық-индустриалдық экономика, қоғамның ақпаратануы, білім кеңістігінің сәйкестілігі және халықаралық стандарттың енгізілуі адамның санасын және мінез-құлқын түбірінен өзгертеді, адам баласы осылардың көмегі арқылы өзін қоршаған ортаны өзгертеді және өзі де өзгереді. 2015 жылға дейінгі Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың тұжырымдамасы әлемдік стандарт талабына сай білікті кәсіби мамандарды дайындаудың формасы мен әдістерін сапалы жаңартуға бағытталған. Бұл жерде осыған орай рөлі өсіп отырған, және жас ұрпақты өзара байланысты және өзара бағынышты әлемде өмір сүру жағдайына дайындаудың тиімді құралы ретінде қарастырылатын, көптілдік білім беруге басты назар аударылады.

Кілт сөздер: шет тілдік білім беру,құзырет,құзыреттілікқh және методикалар.

Абдуллаева А.А. [1]
[1]КазНПУ им. Абая
Магистр иностранных языков; два иностранных языка
Алматы, Казахстан

РОЛЬ ПРЕПОДАВАНИЯ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА В КАЗАХСТАНЕ

Аннотация

Образование на иностранном языке является одним из важнейших элементов развития страны. Казахстан уделяет большое внимание изучению иностранных языков, потому что это первый шаг к процветанию нашего народа. В 19 - 20 годах широко использовался термин "Методология иностранного языка", что соответствовало преподаванию иностранного языка и общества. В конце XX - начале XXI века появился новый термин - "образование на иностранном языке". Этот термин возник в результате больших изменений в обществе, особенно познавательного уровня человека в обществе. Как было сказано с момента обретения независимости, английский язык растет во всех сферах жизни казахского народа. Сегодня это специальная педагогическая наука со специально разработанными методическими правилами. Интенсивное вхождение Казахстана в мировое сообщество - инновационно-промышленную экономику, информированность населения, прозрачность образовательного пространства и внедрение международных стандартов в корне меняют сознание и поведение человека, с помощью которых человек меняет и меняет свое окружение. Концепция развития образования Республики Казахстан до 2015 года направлена на качественное обновление форм и методов подготовки квалифицированных специалистов в соответствии с требованиями стандарта. Здесь особое внимание уделяется многопрофильному образованию, роль которого растет, которое рассматривается как эффективный инструмент подготовки подрастающего поколения к условиям жизни во взаимосвязанной и взаимозависимой стране.

Ключевые слова: обучение иностранному языку, компетентность, компетентность и техника

Abdullayeva A.A[1].
[1]KazNPU named after Abay
MA student of the faculty of Foreign Languages;two foreign language
Almaty, Kazakhstan

THE ROLE OF FOREIGN LANGUAGE TEACHING IN KAZAKHSTAN

Abstract

Education in a foreign language is one of the most important elements of the country's development. Kazakhstan pays great attention to the study of foreign languages, because this is the first step towards the prosperity of our nation. In 19-20, the term "Foreign Language Methodology" was widely used, which corresponded to the teaching of a foreign language and society. In the late XX - early XXI centuries, a new term appeared - "education in a foreign language." This term arose as a result of large changes in society, especially the cognitive level of a person in society. As it has been said since independence, English is growing in all spheres of life of the Kazakh people. Today it is a special pedagogical science with specially developed methodological rules. The intensive entry of Kazakhstan into the global community - innovative-industrial economy, public awareness, transparency of the educational space and the introduction of international standards fundamentally change the consciousness and behavior of a person, with the help of which a person changes and changes his environment. The concept of development of education of the Republic of Kazakhstan until 2015 is aimed at qualitative updating of forms and methods of training of qualified specialists in accordance with the requirements of the standard. Here, special attention is paid to multidisciplinary education, whose role is growing, which is considered as an effective tool for preparing the younger generation for the conditions of life in an interconnected and interdependent country.

Keywords: foreign language education, competence, competence and technique.

Кіріспе бөлімі. Ғылыми зерттеулер және туған тіл мен шет тілді өзара байланыс арқылы оқыту практикасы тұлғаның жан-жақты дамуына тілдердің жақсы әсер ететінін және өзара байытатынын дәлелдейді. Қоғамдағы әлеуметтік-экономикалық және саяси жағдай қазақ, орыс, және шетел тілдерін меңгерген мамандарды дайындауға байланысты әлеуметтік тапсырысты қалыптастырғаны белгілі. Осындай мамандарға деген қоғамдық сұраныс көптілдік білім берудің рөлін арттыруда. Қоғамда ғылымдағы, техникадағы, әр түрлі елдердің мәдениетімен танысудағы жетістікке байланысты, шетелдіктермен жаңа кәсіби, жеке, мәдени, ғылыми қарым-қатынас жасауға қызығушылық неғұрлым үлкен болса, кәсіби тиімді тәжірибе алмасу үшін, кәсіби қарым-қатынас жасауды реттеу құралы ретінде және осыған байланысты маманның жеке кәсіби тұрғыдан қалыптасуында көптілдіктің дәрежесі соғұрлым жоғары болады. Осы кезеңдегі жоғары мектептің міндеті болашақ мамандарды көптілдік және көпмәдениеттік әлеммен өзара әрекет жасауға дайындау болып табылады. Жаңа кезеңдегі білім берудің мақсаттары тек қана білім беру емес, сонымен қатар жас мамандардың болашақ қоғамдағы өмірлерінде көмек болатын негізгі құзыреттерді қалыптастыру болып табылады. Еуропа кеңесі бүгінгі таңда жас маманға қажетті болатын бес базалық құзыреттерді анықтады. Солардың арасында бірнеше шет тілдерді меңгеруді болжайтын — ауызша және жазбаша қарым-қатынас құру шеберлігі. Жоғарғы мектептің негізгі міндеті көптілді біліммен және көп мәдени дүниежүзімен өзара әрекеттесуге дайын болашақ полилингвалдық мамандарды дайындау болып табылады. Жаңа міндеттердің қойылуы оқытушыдан шетел тілінде қарым-қатынас жасауға дәстүрлі оқыту түрінен еуропалық білім беру мен әлеуметтік мәдениет негізінде жүзеге асырылатын, мәдениаралық дидактика бойынша оқытуға көшуді талап етеді.

Қазақстанның білім беру жүйесінде шет тілдерін оқытудың қалыптасқан тарихи-мәдени дәстүрі бар.XX ғасырдың 90-жылдарының басында Президент Н.Ә. Назарбаевтың елімізді әлемдік экономикалық қоғамдастыққа интеграциялау міндеті, қазақстандық білім беру жүйесі едәуір модернизациялауды көздеді. Көптілді, соның ішінде шетел тілдерін оқыту қазақстандық қоғамның басты назарына айналды: тілдер туралы заңдар және олардың мәртебелері талқыланды және қабылданды, шет тілдерін үйренудің мәртебесі мен мазмұны, негізінен ағылшын тіліне қатысты психикалық, әлеуметтік және заңнамалық түрде өзгертілді. Шетелдік білім беруді дамытудың жаңа векторының мәнін Президент кейіннен дәл және нақты білдірді: «Қазақстан бүкіл әлемде халқы үш тілді қолданатын жоғары білімді ел ретінде қабылдануы керек: қазақ тілі - мемлекеттік тіл, орыс тілі - халықаралық қатынас тілі, ал ағылшын тілі - сәтті интеграцияның тілі. жаһандық экономикаға ». Осыған байланысты «педагогикалық теория мен білім беру практикасында терең өзгерістер болды, өйткені өзгерістер қазақстандық және шетелдік білім беру бағдарламаларын үйлестіруге және отандық жоғары білімнің конвертациялануын қамтамасыз етуге бағытталған». 90-шы жылдардың өзінде. Ағылшын тілі жас маманның танымдық және кәсіби іс-әрекетінің негізгі құралдарының бірі ретінде жалпыға бірдей қабылданды.Осы тілді оқу, бұл өзекті қажеттілікке айналды, өйткені оның білімінсіз ғаламдық деңгейге толық және кең қол жеткізу өте қиын болды. жүйелер мен Интернеттегі ақпарат көздері. Алайда оқытудың жаңа нысандары (ақпараттық технологиялар, электронды оқулықтар, қашықтықтан оқыту) туралы айтуға әлі ерте, өйткені бұл формалар кем дегенде екі тілді (ана және шет тілдерін) еркін меңгерген

тәжірибешілердің болуын талап етті. Жоғарыда аталған білім беру нысандарын дамыту қажеттілігін сезіне отырып, Қазақстан кешенді білім беру саясатын белсенді түрде әзірледі. 1993 жылы Қазақстан Республикасы Президентінің «Болашақ» халықаралық стипендиясын құру идеясы, оның мақсаты ел экономикасының басым секторлары үшін (ғылыми дәреже алу және әлемнің жетекші университеттерінде ғылыми / өндірістік тәжірибе алу) кадрлар мен мамандарды даярлау болып табылады, ол инновациялық және ерекше болды.

Талдау.Білім беру жүйесінің барлық деңгейлерінде шет тілін оқытудағы интеграциялық үрдіс орта мектептер мен университеттердің халықаралық белсенділігінің күшеюімен қатар жүрді: студенттер мен оқытушылардың академиялық және туристік ақпараттық ұтқырлығы (бір семестр / жылдағы студенттермен алмасу, CCUSA, WorkandTrave l) жастар бағдарламалары; менеджерлердің қатысуы әр түрлі халықаралық білім беру бағдарламаларында және шетелдік ұйымдардың жобаларында (Британдық Кеңес, АҚШ елшілігі, СоросФунд) білім беру саласының қызметкерлері. Сіздердің назарларыңызға осы халықаралық байланыстар негізінен АҚШ, Ұлыбритания және бірқатар Еуропа елдеріне (Германия, Франция) қатысты екендігіне назар аударамын. Қазақстан Республикасының шет тілдік білім беруді дамыту тұжырымдамасы (бұдан әрі - Тұжырымдама) шет тілдік білім берудің жалпы стратегиясын, мақсаттарын, міндеттерін, деңгейлерін, мазмұны мен негізгі бағыттарын айқындайтын ғылыми, практикалық, әдістемелік құжат болып табылады. Бұл құжат Қазақстан Республикасының білім беру саласындағы нормативтік-құқықтық базаға, Қазақстан Республикасының 2015 жылға дейінгі білім беруді дамыту тұжырымдамасына, Техникалық және кәсіптік білім туралы Конвенцияның, Лиссабон конвенциясының, Жоғары білім туралы дүниежүзілік конференцияның декларациясына және Болонадағы Еуропалық министрлер конференциясының ұсыныстарына сәйкес әзірленді. , Үздіксіз білім беру бойынша ЮНЕСКО ұсыныстары.Шетелдік білім беруді дамыту тұжырымдамасы Қазақстан Республикасы білімін дамытудың стратегиялық бағытын отандық шет тілін білім беруді сапалы жаңартуға және осы салада дүниежүзілік стандарттарға сәйкес келетін кәсіби кадрларды даярлауға алып келеді.Соңғы онжылдықта қарқынды дамып келе жатқан интеграциялық процестер, кәсіби және академиялық алмасулардың өсуі, халықаралық ынтымақтастықты тереңдету шет тілін оқытудың үдемелі дамуына түрткі болды. Осы жағдайда шет тілі қазіргі тарихи кезеңде жаңа мемлекеттің дамуының негізгі ресурстарының біріне айналатын қоғамның зияткерлік әлеуетін қалыптастырудың тиімді құралы мәртебесіне ие болады.Мәдени құбылыс - ұлттық және жалпыадамзаттық құбылыс ретінде тілді зерттеу арқылы идея әлемнің сыртқы көрінісі, өз қоғамымызда және басқа да қоғамдарда үйлесімді қарым-қатынас жасай білу, мәдениеттердің тарихи, саяси және діни айырмашылықтарынан туындаған қақтығыстардың алдын алу және жеңу мүмкіндігі туралы түсінік қалыптасады. Осылайша, тіл арқылы халықаралық және мәдениаралық түсінуге тиімді негіз жасалады.Сонымен бірге, Қазақстандағы шет тілін оқытудың қазіргі жағдайын талдау көрсеткендей, осы саладағы белгілі бір жетістіктерге қарамастан, жалпы орта білім беретін мектептерде де, жоғары оқу орындарында да студенттердің шет тілін оқыту деңгейі қазіргі әлеуметтік тапсырысқа сәйкес келмейді. Шетел тілдерін оқытудың отандық жүйесін модернизациялаудың қажеттілігі университет ұжымында XXI ғасырдың талаптарына

сәйкес келетін «Шетел тілін оқытудың деңгейлік моделі» жасалды. Бұл модель оқу орындарының әр типі үшін деңгейлердің нақты санын және олардың маңызды аспектілерін анықтай отырып, шет тілінде білім беру сапасының үздіксіздігі, сабақтастығы және үдемелі дамуы принциптерін жүзеге асыруды қамтамасыз етеді. Ол отандық шет тілін оқыту жүйесінің пәндік мазмұнын және әр деңгей үшін шет тілін үйренудің халықаралық стандарттық механизмін үйлесімді түрде үйлестіреді. Оқу процесін деңгейлік ұйымдастыруға көшу шет тілінде білім беру сапасын едәуір жақсарта алады.

Қорытынды.Қазақстан Республикасының білім беру жүйесін реформалаудың жалпы бағдарламасын іске асырудың серпінді құрылымы ретінде шет тілін оқытудың деңгейлік моделі - Қазақстанның әлемдік білім кеңістігіне ену жолындағы нақты іс-қимыл.Қазақстан Республикасының білім беру жүйесінің білім мазмұнындағы құзіреттілікке негізделген тәсілге бағдарлануы мәдениетті құзіреттілікті қалыптастыруда шет тілдерін оқыту саласында тұлғаның мәдениетаралық деңгейде шет тілдік қарым-қатынасқа тиімді қатысу қабілетін қалыптастырудың көрсеткіші ретінде көрініс табады. Мәдениетаралық парадигма контекстіндегі шет тілін оқытудың мақсатты және мазмұндық аспектілерінің ерекшелігі оқушы деңгейлік модельдің орталық элементі ретінде оқу процесінің субъектісі және мәдениаралық қарым-қатынас субъектісі ретінде әрекет ететіндігіне байланысты.Қазақстан Республикасындағы шет тілдік білім беруді дамыту тұжырымдамасы мемлекеттік тіл саясатын дамытуға, отандық шет тілін оқыту жүйесін жаңғыртуға негіз береді және шет тілдерін оқыту саласындағы нормативтік-әкімшілік және оқу-әдістемелік құжаттаманы жетілдіруге негіз жасайды

Пайдаланылған әдебиеттер:

(Л.Выготский, А.Лионтев, Н.Жинкин, А.Лурия, И.Зимная), лингвистикалық теория: (И.Арнольд, И.Гальперин, Г.Ризель, Н.Разговорова, И.Суханова, И.Вольская) және коммуникативті әдіснаманың негіздері (Е.Пасов, Н.Гальскова, С.Кунанбаева, И.Оразбекова).

МРНТИ 14.35.09

Айнабек Ж.А.[1] , Т.Т.Аяпова[2]
Абай атындағы ҚазҰПУ,
[1] 7М01703 - Шетел тілі: екі шетел тілі мамандығының 2 курс магистранты
[2]Ғылыми жетекші, ф.ғ.д., профессор

ЗАМАНАУИ ШЕТТІЛДІК БІЛІМ БЕРУ АЯСЫ МӘНІНДЕ

Аңдатпа

Бұл мақала білім беру, Қазақстан Республикасы тәуелсіздік алғаннан кейінгі білім беру жүйесінің кезеңдерге бөлінуі, және бүгінде маңызды мәселердің бірі болып табылатын «шеттілдік білім беру» тақырыбына арналған. Мақалада терминологияның шетел тілін оқытудан шеттілдік білім беруге ауысуын негіздейтін факторлар қарастырылады. Тілді оқыту барсында онымен қоса сол елдің мәдениеті де қоса бірге оқытылуы басты шарт болып табылады. Себебі, өзге ұлт өкілін түсіну үшін, оның тілінде сөйлеу үшін оның мәдениетін, өмір сүру салтын, дәстүрін, наным – сенімдерін де білу өте маңызды. Бұл шетел тілін мәдениетаралық қарым-қатынас құралы ретінде ғана емес, сонымен қатар өзге мәдениетті тану және өз мәдениетін насихаттаудың өзіндік бір құралы ретінде қарастыруды міндеттейді.

Кілт сөздер: білім беру**,** шеттілдік білім беру, шетел тілін оқыту,мәдениет, мәдениетаралық қарым-қатынас, салт - дәстүр.

Айнабек Ж.А.[1] , Т.Т.Аяпова[2]
КазНПУ имени Абая,
[1]Магистрант 2 курса специальности 7М01703 - Иностранный язык: два иностранных языка
[2]Научный руководитель, д.ф.н.,профессор

В ЗНАЧЕНИИ СОВРЕМЕННОГО ИНОЯЗЫЧНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация

Данная статья посвящена образованию, разделению системы образования после обретения независимости Республики Казахстан на этапы и «иноязычному образованию», что является одним из важнейших вопросов современности. В статье рассматриваются факторы, оправдывающие переход терминологии от преподавания иностранного языка к обучению иностранному языку. Основным условием изучения языка является изучение культуры страны вместе с ней. Потому что для того, чтобы понять человека другой национальности, говорить на его языке, очень важно знать его культуру, образ жизни, традиции, убеждения. Это обязывает рассматривать иностранный язык не только как средство межкультурного общения, но и как средство признания других культур и продвижения своей собственной культуры.

Ключевые слова: образование, иноязычное образование, обучение иностранному языку, культура, межкультурная коммуникация, традиции.

Ainabek Zh.A.[1] ,Ayapova T.T.[2]
Abay KazNPU,
[1]Master Degree 2 course of speciality 7M01703 - Foreign language : two foreign languages
[2] Scientific advisor: Doctor of Philology, professor

THE MEANING OF FOREIGN LANGUAGE EDUCATION

Abstract

This article is devoted to education, the division of the education system after the independence of the Republic of Kazakhstan into stages and “foreign language education”, which is one of the most important issues of our time. The article discusses the factors that justify the transition of terminology from teaching a foreign language to teaching a foreign language. The main condition for learning a language is to study the country's culture with it. Because in order to understand a person of a different nationality, speak his language, it is very important to know his culture, lifestyle, traditions, beliefs. This obliges us to consider a foreign language not only as a means of intercultural communication, but also as a means of recognizing other cultures and promoting our own culture.

Key words: education, foreign language education, teaching a foreign language, culture, intercultural communication, tradition.

Білім беру - тиісті оқу орны арқылы ғылыми ақпарат беріп, адамның танымын, білімін, дағдысын, дүниеге көзқарасын жетілдіру процесі; қоғам мүшелерінің мәдениетін дамытудың негізгі шарты; мақсаты - қоғам мүшелерінің адамгершілік, интектуалды, мәдени дамуында және олардың денесінің дамуында, кәсіптік біліктілігінде жоғары деңгейге қол жеткізу болып табылатын тәрбие мен оқытудың үздіксіз процесі; жүйеге келтірілген білім, іскерлік дағды және ойлау тәсілдері көлемін меңгеру процесі мен натижесі [1].

Білім саласы қай заманда болмасын кез – келген мемлекеттің дамуына үлкен үлес қосатын сала болып табылады. Біздің елімізде де ежелгі заманнан білімге көп көңіл бөлген. Қазіргі кезде Қазақстан Республикасы білім беру жүйесін заман талабына сай модернизациялауға бет алды. Кеңестік дәуірдің білім беру жүйесінің заман талабына сай бөліктерін Батыстық білім беру жүйесімен ұштастыра отыра өскелең ұрпаққа дұрыс білім мен тәлім – тәрбие беретін білім жүйесін қалыптастыру негізгі мақсат болып табылады.

Жалпы, Қазақстанның тәуелсіздік алғаннан кейінгі білім беру жүйесін келесі кезеңдерге бөліп қарастыруға болады:

1.1991-1994 жж. - жоғары білімнің заңнамалық және нормативтік - құқықтық базасының қалыптасуы;

2. 1995-1998 жж. - жоғары білім беру жүйесін және оның мазмұнын жаңарту;

3. 1999-2004 жж. - білім беруді басқару мен қаржыландыру, білім беру ұйымдарына

академиялық еркіндік беру;
4. 2005-2010 жж. - «2015 жылға дейінгі Қазақстанның білім беру жүйесін дамыту тұжырымдамасы» негізінде нарықтық экономикаға жоғары білім беру жүйесін бейімдеу;
5. 2011 жж. қазіргі уақытқа дейін - жаңа кезең, инновациялық дамуға бейімделген, еңбек нарығында бәсекеге қабілетті мамандарды дайындаудың ұлттық моделін қалыптастыру [2].

Білім беру саласында қазіргі таңда актуалды мәселелердің бірі білім беру бағдарламасына шетел тілін енгізу болып табылады. Әлемде нарықтың кеңюі, жаңа ақпатараттық технологиялардың дамуы, ұлтаралық және мемлекетаралық қатынастардың өрістеуі, яғни қоғамдағы жаһандық өзгерістерге байланысты бүкіл әлемде және Қазақстанда да білім бері саласында шет тілінің рөлі өзгерді. Шет тілі қарапайым оқу пәнінен тұлғаның кәсіби дамуына жету құралына айналды.

«Шеттілдік білім беру» XX ғасырдың 90 жылдарында Ресей педагогтарымен дами бастады. Е.И. Пассов "Шеттілдік білім беру" терминін ғылыми қолданыста шетел тілін "оқу пәні" емес, "білім беру пәні" ретінде қарастыратын енгізді [3]. Оның пікіріне сүйенетін болсақ, шетел тілін оқыту дегеніміз – адамның жеке тұлға ретіндегі білімі (қалыптасуы): рухани байлығын, қабілеттіліктерін дамыту, қажеттіліктерін көтеру, моральдық – жауапты және әлеуметтік бейімделген адамды тәрбиелеу. Нәтижесінде, білім – мәдениетке кірігу арқылы адамның қалыптасуы жүзеге асады және оны сіңіре отырып адам оның субъектісі болады деген [4].

Отандық ғалым С.С.Құнанбаева өзінің «Заманауи шетел тілі білімі: әдіснамалар мен теориялар» атты еңбегінде «шет тілі» пәндік саласының «шеттілдік білім беру» деңгейіне дейін кеңеюін, ал ғылыми және дидактикалық зерттеу нысанының «тілден» «лингвомәдениет» категориясына ауысуын ең алдымен шет тілін оқытудағы мақсатты бағыттардың өзгеруімен, сонымен қатар шет тілін оқытудың өзге түпкі нәтижеге – өзара әрекеттестіктің толық құқықты субъектісі ретінде "мәдениетаралық қарым-қатынас субъектісі" болып анықталатын тұлғаның мәдениетаралық құзыреті мен мәдениетаралық қарым-қатынасқа түсу қабілеттілігінің қалыптасуына бағытталуымен түсіндіреді [5].

Шеттілдік білім беру – білім алушылардың мәдени баюы, мәдениеттердің диалогтарының өзара әрекеттесуін, шетел тілі арқылы әр түрлі салаларда өз бетімен білімін жетілдіруі мен игеруді іске асырады.

Шетел тілін оқыту - бұл келесі компонеттердің жиынтығы есебінде қарастырылады: адам тек қарым қатыныс жасап қана қоймайды сонымен бірге әлемді талдап, онда болып жатқан үрдістерді терең түсінетін, пайымдайтын, өзінің әлемге деген көзқарасын құрастыратын ойлау құралдары; ақыл, білім, мәдениет, толеранттылық, өзін жалпы әлемнің перзенті ретінде сезіну, бөгде адамның қайғысына ортақтасу, бүкіл халықтарды тепе – тең ретінде тану секілді тұлғалық қасиеттерді дамытуға бағытталған тәрбиелеу құралы; шетел тілінің құралдарымен шешуге болатын сөйлеу, ойлау тапсырмасын күрделендіре отырып жасалатын тұлғалық дамыту құралы; барысында мәдени тәжірбие меңгеріліп, жинақталып тұлғаның әлеуметтенуіне, адамның қоғамға сіңісуіне ықпал ететін мәдениетаралық өзара әрекеттесуді қамтамасыз ететін тілдесу құралы.

Қазіргі таңда шетел тілін оқытудың негізгі мақсатының бірі -мәдениетаралық қарым - қатынасқа қабілетті, шетел тілін сол тілде сөйлеушінің барлық ерекшеліктеріне

сай, тілді дұрыс қолдана алатын, білімді де мәдениетті мамандар даярлау болып табылады.

Сонымен, «шеттілдік білім беру» дегеніміз - бұл

- «білім берудің» белгілі сипаттамаларына, әсіресе олардың маңыздысы болып саналатын әдіснамалық тәуелсіздік пен дербестік сипаттамасына сәйкес келетін дербес дидактикалық сала;
- ғылыми таным мен нақты ғылыми саланы зерттеудің когнитивті - лингвомәдени әдіснамасы бар білім берудің ерекше түрі;
- бірыңғай теориялық тұғырнамасы (шеттілдік білім берудің мәдениетаралық - қатысымдық тұжырымдамасы), біртұтас пәнаралық - кешенді зерттеу нысаны (шет тілі — шетел мәдениеті - тұлға) және акыргы нәтижесі (мәдениетаралық катысым субъектісі) бар гылыми-практикалык сала; теориялық дербестігін дәлелдейтін өз ұғымдары мен категорияларының жүйесі бар салалық ғылымның негізі; оның құрамындағы «шет тілі – шетел мәдениеті – тұлға» танымының кешенді нысаны: а) әлемнің саналы (когнитивті) түрде қайта тұжырымдануын; ә) «екінші когнитивті сананың» калыптасуын және б) жана тіл мен лингвомәдениетті үйреткенде «әлемнің екінші көрінісінің» құрылуын білдіреді.

Жоғарыда айтылғандарды түйіндей келе, шеттілдік білім беру – бұл білім алушыларға "шет тілі" пәнінің мазмұны мен құралдарымен оқыту, тәрбиелеу және дамытудың біртұтас педагогикалық үдерісі; жеке тұлғаның жаңа психикалық үдерістері мен қасиеттерінің қалыптасуында зор маңызы бар танымдық, құндылықты-бағдарлы, коммуникативті, олай болса қайта жасаушы қызмет; оқылатын тіл елінің әлеуметтік-мәдени ерекшеліктері туралы білім алу құралы, дамыту және тәрбиелеу, еңбек, таным және тілдесу субъектісі ретіндегі дамушы және қалыптасушы тұлғаға әсер ету құралы; оқылатын тіл елінің мәдениеті туралы білімді адамгершілікті - эстетикалық сенімдерге, рухани өмірдің нормалары мен ұстанымдарына, шығармашылық қызметтің қабілеттері мен икемділіктеріне қайта жасауға жағдай жасайтын әлеуметтік - мәдени ағарту, ал шеттілдік білім берудің нәтижесі болып мәдениетаралық, әлеуметтік-мәдени, коммуникативті және оқу-танымдық құзыреттіліктердің жиынтығы табылады – тұлғаның дамуы, оның мәдениетінің қалыптасуы, шетел тілінің көмегімен білімнің әр түрлі салаларында алдағы өз бетімен білім алуға қабілеті мен дайындығының дамуына себеп болатын мәдениетаралық тілдесу жағдайларында адекватты өзара әрекеттесуге қабілеті мен дайындығы [6].

Шеттілдік білім беру көпқырлы феномен болып табылады. Білім беру феномені ретінде шеттілдік білім берудің мақсаты – білім алушылардың мәдени баюы мен шығармашылық дамуына жақсы жағынан әсер ететін, оларды шет тілінің мазмұны мен құралдарымен оқыту және тәрбиелеу болып табылатын ұлттық білім беру жүйесінің қосымша бөлігі болып табылады. Шетел тілінің білім берудегі тәрбиелік тұсы білім алушының өзінің және өзгенің мәдениетінің диалогына негізделе келе рухани жетілуге бағытталған.

Қолданылған әдебиеттер

1. https://kk.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D1%96%D0%BB%D1%96%D0%BC_%D0%B1%D0%B5%D1%80%D1%83
2. https://strategy2050.kz/news/52406/
3. Пассов Е.И. Программа-концепция коммуникативного иноязычного образования. – М., 2000. – 170 с.
4. Пассов Е.И. Основы методики обучения иностранным языкам. – М.: Рус.яз., 1977. – 180 с.
5. Кунанбаева С.С. Теория и практика современного иноязычного образования. – Алматы, 2010 – 344 с.
6. Ветчинова М. Н. Теория и практика иноязычного образования в отечественной педагогике второй половины XIX - начала XX века: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01 / Ветчинова Марина Николаевна; Курский гос. ун-т. - М., 2009. - 51 с

МРНТИ 14.35.09

Badanbekkyzy Zaure[1]
[1]*Abay University*

IMPLEMENTING CLIL APPROACH AT THE ENGLISH LESSONS

Abstract

On the basis of analyzing and summarizing textbooks of different authors for the secondary and high school students and taking into consideration the pros and cons of them a textbook for the second year students of Civil Aviation Academy on the subject proffessionaly-oriented English language as a teacher of English using some elements of CLIL approach was created. This paper offers a sample lesson model how this might be constructed and evaluates the framework within an action research model. So that the students can be able to study the target language more effectively and put the learning to practical use.

Key words: textbook, compiling, share, experience, use, CLIL elements.

Баданбекқызы Зәуре[1]
[1] *Абай атындағы ҚазҰПУ*

АҒЫЛШЫН САБАҚТАРЫНДА КЛИЛ ТӘСІЛІН ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ

Аңдатпа

Орта және жоғары сынып оқушылары үшін әр түрлі авторлардың оқулықтарын талдау және қорытындылау және олардың оң және теріс жақтарын ескеру негізінде Азаматтық авиация академиясының екінші курс студенттеріне кәсіби бағдарланған ағылшын тілі пәні мұғалімі ретінде оқулық CLIL тәсілінің кейбір элементтерін қолдана

отырып ағылшын тілі құрылды. Бұл жұмыста сабақ үлгісін ұсынуға болады, оны қалай құруға болады және іс-әрекетті зерттеу моделі шеңберін бағалайды. Студенттер оқылатын тілді тиімдірек оқып, оқуды іс жүзінде қолдана алатындай етіп.

Тірек сөздер: оқулық, құрастыру, бөлісу, тәжірибе, пайдалану, CLIL элементтері.

Баданбеккызы Зауре[1]
[1]*КазНПУ им Абая*

ВНЕДРЕНИЕ ПОДХОДА CLIL НА УРОКАХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Аннотация

На основе анализа и обобщения учебников разных авторов для учащихся средних и старших классов и с учетом их плюсов и минусов подготовлен учебник для студентов второго курса Академии гражданской авиации по предмету профессионально ориентированный английский язык как преподаватель. английского языка с использованием некоторых элементов подхода CLIL. В этой статье предлагается образец урока, как это можно построить, и оценивается структура в рамках модели исследования действий. Чтобы студенты могли более эффективно изучать изучаемый язык и применять полученные знания на практике.

Ключевые слова: учебник, составление, обмен, опыт, использование, элементы CLIL.

1. Introduction

Learning the English language is very important in high schools, it helps the learners to develop communicative skills, also to develop skills in their mother tongue. In the article [1], communicative knowledge of languages was used, which differs from their native language. Communicative knowledge of languages can be achieved in teaching a language in many ways. One of the methods is the content and language integrated teaching (CLIL). The paper [2] provides an overview of the events that led to the reintroduction of formal teaching in learning a second (L2) language. The paper also discusses various areas of support for integrating an approach known as form-oriented teaching within the framework of communicative language teaching. The paper [3] reports on the results of a pilot study that examined the impact of the process approach genre on the academic performance of basic students at Shinas College of Technology, Oman, during the third semester (April-July) of 2013. This study included intervention program, in which the study group was trained using a context-based materials using a process approach of the genre. The researchers encourage [4], self-esteem and overall uses the case studies , immediately to answer the question and how to apply the recommended methods to content audience.The article [5] emphasizes the need of greater attention to the intercultural communicative competence in teaching aviation English. The article [6] presents the historical background and safety justification of introducing the ICAO language to qualification requirements. In the work [7], teaching methods are presented in teaching English which are associated with other languages of the world. The article [8] discusses the history and development of ESP, the concept of needs analysis in an ESP conditions, and some important components of ESP analysis of needs. Theoretical models are considered to some extent similar to the fact that they are aimed at identifying students' needs in English. This document provides

readers with a comprehensive overview of some ESP needs assessment models. The article [9] discusses the development of video narratives for contextualizing content for ESL students: an example of a development process in an interactive learning environment.
The Kazakhstani teachers in the secondary and high schools are implementing CLIL approach at their lessons. It is known that language teachers want to teach more about subject content and subject teachers want to teach the language skills. They have different purposes. But there is a proverb:" If there is a will, there is a way". If the subject teachers and language teachers will cooperate with each other in learning and teaching the students with CLIL they will find an effective way. I am a teacher of English, but the seminars which we were taught to CLIL approach methodology represents the attempt to improve skills for the CLIL lessons. In addition, there are a lot of literature about CLIL. And I had an opportunity to attend CLIL teachers lessons (the biology subject, mathematics were conducted in English) at Abai Kazakh National Pedagogical University and lessons of CLIL teacher in the Civil Aviation Academy. Taking into consideration these experiences some elements of CLIL are used at the English lessons of the second year students of Civil Aviation Academy on the subject proffessionaly-oriented English language. They were taught by the textbook which was compiled by us. We would like to share with the experience in compiling this textbook, if it helps to some authors we would be very happy. And I would like to mention that this is the first kind of Kazakhstani authors of compiling such types of textbooks. The purpose of the textbook is to use content and language integrated learning methodology (CLIL) and teaching the students on the basis of development of four types of speech activity: speaking, listening, reading, writing to form students professionally-oriented knowledge and skills in the field of Civil Aviation. The textbook consists of an introduction, 6 modules, texts for the SIW, glossary and English-Kazakh-Russian aviation dictionary and grammatical databases. Modules consist of such topics as history of aviation, types of airlines and airplanes, components of airports, ICAO, IATA and the safeguarding of civil aviation.

The textbook is intended for practical classes. The texts are taken from Internet sources. Before each text the objectives of the topic, and the tasks that contribute and organize the understanding of the text, brainstorming questions in order to give impetus to the preparation of students for mastering the material are given.
The texts are accompanied by illustrations and videos. Each module is completed by revision tests to control and self-control of mastering the educational material.

A positive aspect is the clear structure of step-by-step training of students in communicative strategies of intercultural professional communication in English. The formation of intercultural competence takes place in accordance with the main methodological principles: from performing a variety of various speech and communicative exercises on the conceptual-cognitive and information-accumulative stages of working with the presented linguistic material to solving pragmatic professional assignments and final video projects at a pragmatic-representative stage. Using of the problematic presentation of educational material, communication and creative tasks, authentic communication situations aimed at the formation and development of critical thinking skills of the students, communicative and interdisciplinary approaches in organizing the structure and content of the textbook.

2. Research methodology

Currently there are three main methods of compiling textbooks. The first method is the impressionistic method, it includes the analysis of the textbook based on the general impression.

The general impression is understood what you can get by reading the ad and the content of a page, and then flipping through the textbook to get an idea of the organization, topics, layout and visual effects.The impressionistic method is not purely adequate, but it is combined with other methods, such as the checklist method. The checklist method is a systematic method in which the criteria in the list are marked in a specific list and order. Using this method, it is very easy to compare different materials, and it does not take much time compared to other methods. The third method is an in-depth method, which involves a thorough study of representative functions, it enters as a design of one specific block or exercise, or processing certain language elements. There are drawbacks of this method —the selected section in the textbook may not be generally representative of the book. In this study, the first and second methods were used. In [10], two types of material evaluation were investigated, namely: forecast assessment and retrospective assessment. To make decisions about what materials were used, a predictive assessment is used. In order to which materials are best suited for certain purposes, they must conduct a predictive assessment. After the materials have been used, a retrospective assessment is used, in which a further evaluation is carried out to find out if the materials were developed for specific purposes. From the two assessments, we can conclude that they are aimed in making the learning environment more effective, but the second type is accepted only for the present study. When choosing a textbook, you need to consider many different factors. In the article [11], the researchers listed a number of factors of a student and a teacher when choosing a textbook. The first teaching factor is the student's teaching factor, it focuses on factors such as age range, level of knowledge of the target language, gender distribution, and so on. The second factor of the student is a list of student needs, for example, dialect, emphasis on language skills, emphasis on the language system (grammar, vocabulary, phonology) and attention to spelling, punctuation. Teacher factor, the focus was on linguistic competence, methodological competence, awareness and teaching experience. Also important for consideration is information about the institution and the specific program for which the material is intended. In the article [11] it was mentioned about the level in the education system (kindergarten, primary, secondary), class size and goals of the program, curriculum and so on. In the article [12] some factors were listed which must be established before the evaluation process begins. It is required information about students, a teacher, an institution and so on. The article [12], recommends first glance assessment, although she names this process a survey in which the most inappropriate textbooks can be excluded. In this research, the content and language learning method (CLIL) is used. CLIL is an approach that combines teaching subject matter with teaching of a non-native language.

3. Results

The practical part of the article is based on introduction of some exercises from the textbook module I.

Module I Aviation

1.Answer the brainstorming questions, and discuss them with your partner.

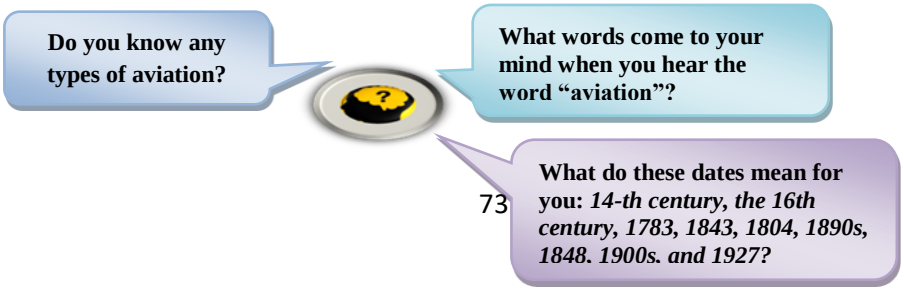

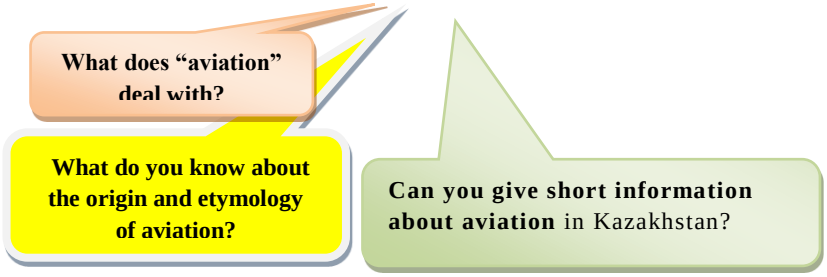

Figure.1 The practical part of the exercises from the training module I.

2. Skim the text. Find information about the following items and discuss getting information in small groups:

1. Who is Guillaume Joseph Gabriel de La Landelle ?
2. What language does the word "avier" come from?
3. What does the word "*avis*" mean?
4. What is the definition of 'aviation'?

Look at the pictures. Do you know them? / Who are they? Use the language: *if I am not mistaken…, it seems to me…, to my mind…, no idea…, I am not sure… but… .*

Figure.2 View text

2. Skim the text. Find the answers from the text.

1. Who are the Wright brothers?
2. What did they invent?
3. What did they make?

3. Skim the text again and find information about the following items:

1.The Wright brothers, Orville and Wilbur, ……..,

2. The Wright brothers were……who are generally credited with inventing, building, and flying the world's first successful airplane.

3.They made the first controlled, sustained……..

1.Work in pairs and tell what do these pictures mean for you? Use language: *oh, I remember… that, the first, second… picture tells us about…, as soon as…, if I am not mistaken…, do you remember…?I quite agree with …., no I don`t think so* **.Use 4 types of questions (yes/no, alternative, tail, wh- and how- questions).**

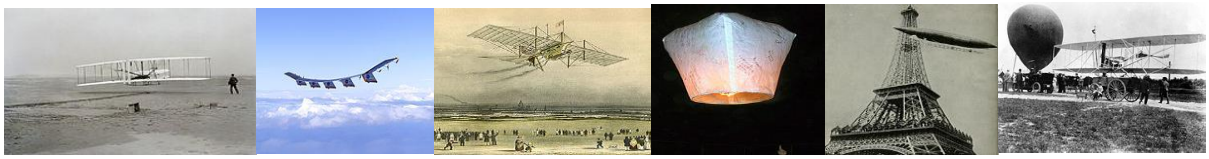

Figure .3 Story about pictures using English

2. Scan the text and label the paragraphs into correct order and try to remember the dates.

New ideas, New achievements in Aviation, Wright Brothers success, French people's achievements, and Commercial usage of aircraft, New Era -New challenges , The first scientific principles of human flight appeared.

Table 1.

1. ……..
2. ……..
3. ……..
4. ……...
5. ……...
6. ……...
7.……

3.Match the sentences to the pictures in correct order and number them. Speak about them.

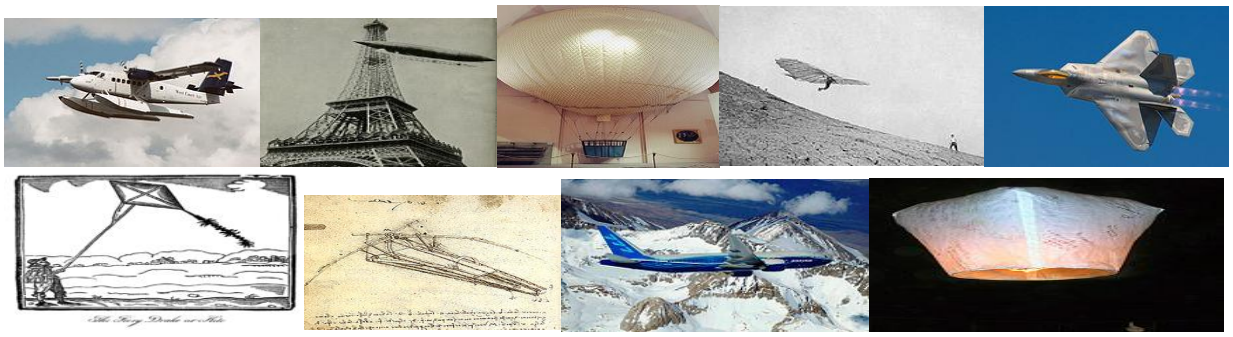

Figure 4. Match sentences with images in the correct order

1. Otto Lilienthal, May 29, 1895.Otto Lilienthal became known as the "Glider King" or "Flying Man" of Germany.
2. Airships were originally called "dirigible balloons" and are still sometimes called dirigibles today.
3. From ancient times the Chinese have understood that hot air rises and have applied the principle to a type of small hot air balloon called a sky lantern.
4. Woodcut prints of a kite from John Bate's 1635 book The Mysteries of Nature and Art.
5. Leonardo da Vinci's Ornithopter design.
6. Propeller aircraft use one or more propellers (airscrews) to create thrust in a forward direction.
7. Jet aircraft use airbreathing jet engines, which take in air, burn fuel with it in a combustion chamber, and accelerate the exhaust rearwards to provide thrust.
8. The Boeing 777-200LR is the longest-range airliner, capable of flights of more than halfway around the world.
9. French reconnaissance balloon L'Intrépide of 1796, the oldest existing flying device, in the heeresgeschichtliches Museum, Vienna.

4. Skim the text and find information about the following items:

1. When has the history of aviation extended?
2. When the first scientific principles of human flight appeared?
3. When did Leonardo de Vinci invent the airscrew and parachute?
4. Who are the Montgolfiers?
5. What did Montgolfiers succeed in?
6. By whom and when patented plans for an airplane with an engine were developed?
7. When and by whom the glider had been invented?
8. Who was the first glider pilot?
9. Who created a small, steam powered model plane?

5.Make up a dialogue about etymology and history of aviation. *Use the language: oh, I remember… that, as soon as…, if I am not mistaken…, do you remember…?I quite agree with …., no I don`t think so .*

LISTENING #1 Listening for gist.

1. Listen and write the numerals (years) words.

_____— The first kites were invented by the Chinese 11th Century — Oliver of Malmesbury, a Benedictine Monk, is the first person to fly for some distance (125 paces) with the aid of wings.

_____— Leonardo da Vinci designed the ornithopter, a wing-flapping aircraft that would use

almost every muscle of the human body.
_____— A glider designed by Sir George Cayley lifted a ten year old boy briefly into the air.
_____— Russians launched Sputnik I, the first man-made satellite.
_____— Russian Valentina Tereshkova was the first woman in space. She orbited earth 48 times, traveling 1.2 million miles.
_____— United States Apollo11 astronauts landed on the moon.

2. Listening for gist. Fill in the gaps with prepositions.

1.The first kites were invented ___ the Chinese.
2.Oliver of Malmesbury, a Benedictine Monk, is the first person to fly ___some distance (125 paces) __ the aid __wings.
3. Leonardo da Vinci designed the ornithopter, a wing-flapping aircraft that would use almost every muscle ___ the human body.
4.A glider designed ___Sir George Cayley lifted a ten year old boy briefly ___ the air.
5. Russian Valentina Tereshkova was the first woman__ space.
6.United States Apollo11 astronauts landed ___ the moon.

PAST SIMPLE TENSE AND PASSIVE

1. Put a tick (√) next to the correct forms of the Past Simple Tense and Past Passive, and cross out those which are incorrect. Was designed, was invented, landed, orbited, wered, landeded, succeed, becamed, was designet, understoods, airship were called, was make , maked, succeeded , creating, created, floated_, were studied, observeded, credited , failt, failed, tested , made , lasted, ushered , was born.

2. Put in the correct form of the verbs in brackets ( ).

Fiat (>) *was started* (start) by a group of Italian businessmen in 1899.The Antonov An-225 Mriya _____ (to be) a strategic airlift cargo aircraft that_____ (is designed) by the Antonov Design Bureau in the Soviet Union in the 1980s. It_____ (power) by six turbofan engines and is the longest and heaviest airplane ever_____ (build), with a maximum takeoff weight of 640 tonnes (710 short tons). It also____ (have) the largest wingspan of any aircraft in operational service. The single example built has the Ukrainian civil registration UR-82060. A second airframe with a slightly different configuration____ partially ____(build). Its construction _____ (to held) in 1994 because of lack of funding and interest, but_____ (revive) briefly in 2009, bringing it to 60%-70% completion. On 30 August 2016, Antonov_____ (agree) to complete the second airframe for Aviation Industry Corporation of China as a prelude to AICC commencing series production.

PRONUNCIATION

1.How do you pronounce the past simple of these verbs?

_____

be plan decide invite go seem surprise walk come laugh bring

2. Circle the irregular verb with different vowel sound.

brought saw told caught came said paid made seem send seen been

3. When do you pronounce the *e* in *ed*?

_____

/t/ **/ d /** **/ɪd/**

walk**ed** /*check**ed*** /*joined/surprised*/plann**ed**/invit**ed**/decid**ed**
I walked to the airport. We joined them. We decided to go outside.
Video #1. Listen and watch the video "The history of aviation" https://youtu.be/JVJrWgU2Xfs and then proceed to exercises #1 and exercise #2.
Listening and watching for gist. Exercise 1. What do these dates mean?

1903	XIX century	World War I	1924	1945	1947	1952	1963	1969	1970

Exercise 2. Write an essay about the history of aviation. Use the words.

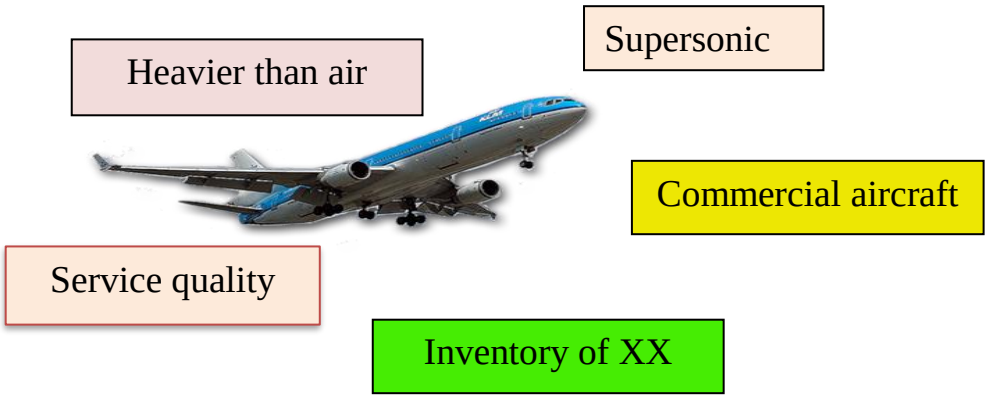

Figure 5.Writing an essay on the history of aviation.

Case study
Create your own film "History of aviation in Kazakhstan". Use new vocabulary and correct grammar.
These are the examples of the Module 1.1. of the textbook. Of course there are other different types of exercises and tasks in the other models of the textbook to develop reading, writing, listening and speaking skills of the students.

In conclusion we want to say that we have studied and analyzed one unit from the textbook related to CLIL approach and we can conclude that using CLIL approach at the English lesson is one of the effective way of developing communicative skills. But also develop four skills. And we think the content teachers and language teachers should compile Kazakhstani textbooks for high schools, first of all the teachers know what their students need and want to; they know their culture and mentality; secondly it will be far better and far cheaper than buying books written by foreign authors.

References

1.DI MSc Peter Anzenberger Students' and Teachers' Perceptions of English in CLIL Lessons at an Austrian HTL for Business Informatics and Medical and Health Informatics Master's Thesis, 2015 98 Pages, Grade: A English - Pedagogy, Didactics, Literature Studies

2.Adbel, D., & El-Dakhs, E. (2015). The integration of form-focused instruction within Communicative Language Teaching: Instructional options. Journal of Language Teaching and Research, 6(5), 1125-1131.
3.Batel, A. E. (2014). The effectiveness of videos vs. written text in English comprehension and acquisition of ESL students. Arab World English Journal, 5(4), 326-335.
4.Blumberg, P., & Weimer, M. (2012). Developing learner-centered teaching: A practical guide for faculty. San Francisco, CA: John Wiley & Sons.
5.Hazrati, A. (2015). Intercultural communication and discourse analysis: The case of Aviation English. Procedia - Social and Behavioral Sciences, 192(2015), 244-251.
6.International Civil Aviation Organization (ICAO). (2010). Manual on the implementation of ICAO language proficiency requirements (2nd ed.) (Doc. 9835). Montreal, Canada: ICAO.
7.Larsen-Freeman, D., & Anderson, M. (2011). Techniques & principles in language teaching (3rd ed.). New York, NY: Oxford University Press.
8.Rahman, M. (2015). English for specific purposes (ESP): A holistic review. Universal Journal of Educational Research, 3(1), 24-31.
9.South, B. J., Gabbitas B., & Merrill, F. P. (2008). Designing video narratives to contextualize content for ESL learners: A design process case study. Interactive Learning Environments, 16(3), 231-243.
10.Ellis, Rod. (1997). The empirical evaluation of language teaching materials. ELT Journal, 51(1), pp. 36-42
11.McGrath, Ian. (2001). Materials Evaluation and Design for Language Teaching. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2001.
12. Skierso, Alexandra. (1991). Textbook Selection and Evaluation. In M. Celce-Murcia (Ed.), Teaching English as a second or foreign
language, 432-453. Boston: Heinle and Heinle Publishers.

МРНТИ 14.35.09

Зейнехан Күзекова[1]
[1]*Назарбаев университеті*
Нұр-Сұлтан, Қазақстан

ҚАЗАҚ ТІЛІНДЕГІ ДИНАМИКАЛЫҚ КЕҢІСТІКТІК ҚАТЫНАСТЫҢ БЕРІЛУІ

Аңдатпа

Бұл мақалада біз қазақ тіліндегі кеңістіктік қатынастар туралы баяндаймыз. Кеңістіктік қатынастар деп объектінің немесе адамның әр түрлі жағдайдағы, кеңістіктің ішіндегі немесе сыртындағы, бір нәрсеге жақын немесе жанындағы және т.б. күйін түсінуге болады. Орынды сипаттау үшін қолданылатын кеңістіктік тіркестер, кеңістіктік семантиканы білдіретін сөз тіркестері лексикалық, грамматикалық құралдар тілде кеңінен қолданылады. Бұл тілдерді дамыту үшін ғана маңызды ғана емес, сонымен қатар шетелдіктерге қазақ тілін үйретуге де пайдалы. Сондай - ақ біз қазақ тіліндегі кеңістіктік қатынас құрылымдарын әр түрлі деңгейдегі оқу материалдарымен біріктіреміз, өйткені тілді семантиканы қолдану арқылы үйрену тиімдірек болады. Біз қазақ және шет тілін үйренудің әртүрлі деңгейлерін жіктеуге және интеграциялауға назар аударамыз.

Тірек сөздер: кеңістіктік қатынас, қозғалыс етістіктері, қозғалыс етістіктерінің түрлері, динамикалық кеңістіктік қатынас.

Zeinekhan Kuzekova[1]
[1]*Nazarbayev University*
Nur-Sultan, Kazakhstan

TRANSMISSION OF DYNAMIC SPACE RELATIONSHIP IN KAZAKH LANGUAGE

Abstract

The spatial relationships of languages are the relative representations of the discipline about space. In this article we are going to talk about the spatial relationships of in Kazakh the spatial relationships can be understood as a state of the object or person at different conditions, inside of the space or outside, near or next to something, etc. and other spatial phrases used to describe the location. Phrases that represent the spatial semantics lexical, grammatical tools are used in language widely. These are not only valuable for the development of the language maintenance but also helpful for teaching Kazakh for foreigners; thus, we compare the similarity and differences of spatial relationships in Kazakh. In addition, we will integrate the categorized spatial relationships in Kazakh into teaching materials with different levels, since learning language can be facilitated by using semantics. We focus on categorization and integration of different levels of learning Kazakh and heritage language or foreign language.

Key words: spatial relations, verbs of motion, verbs of motion, types of verbs of motion, daynamic spatial relationship.

Зейнехан Кузекова[1]
[1]*Назарбаев Университет*
Нур-Султан, Казахстан

ПЕРЕДАЧА ДИНАМИЧЕСКИХ ПРОСТРАНСТВЕННЫХ ОТНОШЕНИЙ НА КАЗАХСКОМ ЯЗЫКЕ

Аннотация

В этой статье мы расскажем о пространственных отношениях на казахском языке. Пространственные отношения определяются как положение объекта или человека в различных ситуациях, внутри или вне пространства, рядом с чем-то или рядом с ним и так далее. можно понять. В языке широко используются пространственные фразы, используемые для описания места, словосочетания, выражающие пространственную семантику, лексические и грамматические приемы. Это не только важно для развития языков, но и полезно для обучения казахскому языку иностранцев. Также мы сочетаем структуры пространственного общения на казахском языке с учебными материалами разного уровня, так как более эффективно изучать язык, используя семантику. Мы делаем упор на классификации и интеграции разных уровней изучения казахского и иностранного языков.

Ключевые слова: пространственные отношения, глаголы движения, типы глаголов движения, динамические пространственные отношения.

Кеңістік дегеніміз – материяның өмір сүру формаларының бірі. Оның басты сипаты – үшөлшемділігі. Оның үш бағыты бар: солға, оңға, алға артқа, жоғары төмен. Жалпы кеңістіктегі қозғалыс та үш элементтен тұрады – бастапқы шығу нүктесі, соңғы

жету нүктесі және жолы, яғни субъектінің қозғалысын және шығу, бару нүктелерін біріктіретін қозғалыс траекториясы.

Тілдік құралдар арқылы берілген кеңістіктік көрініс – уақытпен қатар материалдық әлемнің басты параметрлерінің бірі болып табылады. Тілдік сана арқылы қалыптасқан кеңістіктік - уақыттық көріністер әрбір мәдениет аясында әлемнің өзіндік ерекше моделін құруға қатысады. Кеңістіктік қатынасты білдіру құралдары – әр түрлі лексикалық, морфологиялық, синтаксистік құралдары бар маңызды функционалды семантикалық жүйе. Зерттеушілер кеңістіктік категорияны тілдегі әр түрлі қабатты қамтитын функционалды семантикалық өріс ретінде қарастырады. Б. Тошовичтің пікірінше, кеңістікте үш негізгі процесс бар: қозғалыс, бір жерден екінші жерге ауысу, позициясын өзгерту [1: с.163]. Қозғалыс дегеніміз – кезкелген белсенді процесс, яғни кеңістіктегі өзгеріс, кеңістіктегі мекеніне жету, мекенін табу.

XX – XXI ғасырда кеңістіктік категория туралы тақырып лингвистерді, этнографтарды, философтарды қызықтыра түсті деуге болады. Себебі жан - жақты зерттеулер пайда бола бастады. Көптеген ғалымдар бұл тақырыпты әр қырынан зерттеген: кеңістіктік қатынастың жеке аспектілері мен оның білдіретін тілдік құралдарды этномәдениет тұрғысынан [Кононов 1978; Топоров 1982; Иманалиева 1989], философиялық жағынан [Гак 1996; Телия 1981; Мартынов 1982; Всеволодова, Владимирский 1982, Селиверстова 1982, 1983], кеңістіктік дейксис [Апресян 1974,1986; Падучева 2010;] еңбектерінде сипатталса, кеңістіктік өріс [Бондарко1996;], кеңістіктік концепт [Арутюнова 2000] еңбектерінде, ал В.А. Плунгян [2002) редакциясымен жарияланған еңбектер тілдік кеңістіктік жүйені және кеңістіктік мағынаның грамматикалануын сипаттауға арналған. салыстырмалы-типологиялық аспектіде Сібір халықтарынан шор тілі материалдары негізінде [Невская 1997, 2005;], [Чугунекова, 2016] тағы басқалар ғылыми еңбектер жазған.

Кеңістіктік қатынас қазақ тілі туралы еңбектерде негізінен жатыс септігі мекендік мағынаны білдіреді, барыс септігі бағыттық мағынаны білдіреді деген бағытта жазылып жүр, алайда бұл септік жалғауларының функциясы толықтай қамтылмаған. Біздің мақсатымыз – осы септік тұлғаларының кеңістіктік қатынасқа тікелей қатысты екендігін нақтылау.

Кеңістіктік қатынас дегеніміз – қоршаған ортадағы объектілердің өзара әрекеті, мекенденудің (локализация - localization) әртүрлі нұсқасын білдіреді: оқиғалық - жағдаяттық (оқиғаның орны, жағдаят), оқиғалық - динамикалық (объектілердің жылжуы, қозғалысы), заттардың бір - біріне қатысты мекен жайы, параметрлік және бағыттық мекен жайы.

Субъекті мен объектінің кеңістіктік қатынасын сипаттау барысында оның дамуын үш нұсқаға: кеңістік шегіндегі қозғалыс, кеңістік шекарасынан шығу, кеңістік шекарасына ену деп бөлуге болады.

Ғылыми теориялық зерттеулерде заттың, тұлғаның қай жерде болуына байланысты кеңістіктік қатынас үш типке бөлінеді: «… ситуативтік, топологиялық және эгоцентрлік қатынас. Әр типтің өзінің мазмұндық ерекшелігі бар., кеңістіктік функционалды өрістің субөрісі ретінде қарастырыла алады. [2].

Қазақ тілінде кеңістік категориясын зерттеуге арналған арнайы зерттеулер жоқтың қасы. Лексикалық құралдар зерттелмеген, назардан тыс қалған. Біздің зерттеуімізде динамикалық кеңістік қатынас қарастырылады.

Кеңістіктік қатынас – мекенденудің бірнеше нұсқасын (оқиғалық жағдаяттық – мекен, оқиға, жағдаят; оқиғалық динамикалық – объектілердің ауысуы; зат предметтердің орнын табуы, орнына жетуі; параметрлік және субъектілік ориентрлік – мекенін табуы және сөйлеушінің қабылдауы) қамтитын объектінің қоршаған ортадағы өзара іс қимыл әрекетінің бірі.

Субъекті мен объектінің қатысына қарай екі түрлі тәсілді айтуға болады: динамикалық және статикалық кеңістіктік қатынас. Статикалық кеңістікке қарағанда, динамикалық кеңістіктік қатынас күрделірек. Кеңістіктік қатынастың динамикалық түрі кеңістіктегі қозғалыс етістіктері мен және бір орыннан екінші орынға ауысуға қатысты етістіктерді байланыстырады. Себебі қозғалыс етістіктері кеңістіктік қатынасты білдіретін басты құралдардың бірі болып табылады. Лексика грамматикалық құралдар арқылы берілетін тілдегі динамикалық кеңістік мағыналардың бар түрін екі негізгі топқа бөлуге болады: 1) кеңістіктегі іс - әрекет қозғалысының жалпы мағыналы бағыты ; 2) заттың, предметтің жалпы мағыналы мекені немесе іс - әрекет қозғалысының кеңістікте таралуының нақты бір нүктесі.

Қазақ тіліндегі динамикалық кеңістіктік қатынастың берілуі

Кеңістік категориясы тілде әр түрлі элементтер арқылы беріледі, алайда сөйлемдердегі кеңістікті қатынастың берілуінде негізгі рөлді етістік лексемалар атқарады.

Етістік лексикасының лексика семантикалық топтарға бөлінуі ($ЛСТ_1$)және лексика семантикалық *топшаларға* ($ЛСТ_2$) бөлінуі теориялық жағынан ғана маңызды емес, практикалық тұрғыдан да маңызды. Осылайша бөлудің оқыту әдістемесінде құндылығы жоғары, әсіресе тілді оқыту шетелдіктерге арналған болса.

Әрбір тілдегі етістіктердің $ЛСТ_1$ және $ЛСТ_2$ - ні негізге ала отырып, басқа тілді оқыту, яғни пәнді меңгеруін әлдеқайда жеңілдетеді. Етістікті меңгеру олардың мағыналық мазмұнымен , семантикасымен тығыз байланысты. Әрбір $ЛСТ_1$ мен $ЛСТ_2$ меңгеру жағынан болсын, сөздермен тіркесімі жағынан болсын өзіндік ерекшелігі бар.

Түркі тілдес тілдер етістігінің лексика семантикалық топтары туралы бірқатар зерттеу еңбектері бар: Тенишев Э.Р.[1961], А.А.Юлдашев [1961], Н.З.Гаджиева және А.А.Коклянова [1961], В.Ф.Вещилова [1961], Кулиев Г.К. [1992], И.Кучкартаев [1978], Д.Г.Тумашева [1986; 1987[, К.Ш.Хусаинов [1988], М.Оразов [1983], С. А. Рзаев [1970], Иманалиева, Р. [1989], Ибрагимова, В.Л. [1992]. М.Г.Усманова [2002], С. Күзекова [2005, 2011].

Етістіктердің бәрімізге белгілі дәстүрлі бөлінуі бар: іс әрекет етстіктері, және қалып күй етістіктері. Қазіргі лингвистикалық позицияда осы бағыт чех лингвисі Ф. Данеште [1971] және Т.А. Кильдибековада [1985] бар. Г. Золотова да [1982] етістіктерді төрт негізгі топқа бөледі: реляциялық, экзистенциялдық, статикалық және акционалдық (олар әрі қарай топшаларға бөлінеді).

Сөздердің семантикасын зерттеу – тіл біліміндегі өзекті мәселелердің бірі. Бұл сұрақ қазақ тілінде де көтеріліп келеді. Сөз таптарының лексика семантикалық топтастырылуы, соның ішінде зат есімнің, сын есімнің, етістіктің топтастырылуы назардан тыс қалып келді. Алғаш рет қазақ тіліндегі етістіктердің семантикасын М.Оразов [1983] жан - жақты жүйеледі.

Етістік лексикасын семантикалық аспект бойынша топтастыру барысында үш ұстаным бар: тақырыптық, парадигматикалық, семантикалық.

Тақырыптық топтастыру жағынан етістік лексикасының құрамы мағыналық топтарға бөлінеді: қозғалыс етістіктері, қалып - күйді білдіретін етістіктер, тұрмыс мәнді етістіктер, сезім етістіктері, ойлау етістіктері, жұмыс операцияларын білдіретін етістіктер, қатысым етістіктері, күрес мәнді етістіктер және тағы басқа. [3, 75]

Қозғалыс етістіктерінің кеңістіктік потенциалы өте бай. Қазіргі зерттеулерде семантика бойынша етістік әдеттегідей предикаттың бір түрі ретінде – негізгі предикат ретінде, предикаттық қатынастың ядросы ретінде қарастырылатынын бәріміз білеміз. Етістіктердің үлкен бір тобы қозғалыс етістіктері әр қырынан кең тұрғыда зерттелді. Қазіргі орыс тілінде қозғалыс етістіктері әр түрлі аспектіде қарастырған: қозғалыс етістіктерінің сөзжасамдық ерекшеліктері жайлы С.М.Сайкиева; қозғалыс етістіктерінің синтаксистік ерекшеліктері жайлы Н.С.Дмитриев Ю.М.Гордеев, Э.А. Московая; қозғалыс

етістіктерінің семантикалық ерекшеліктері туралы А.М. Хамидуллина, В.Л. Ибрагимова еңбектерінде қарастылды.

Осы тақырып бойынша құнды мәліметтер тюркологтардың еңбектерінде де айтарлықтай бар. Н.К. Дмитриев түркі тілдеріндегі қозғалыс етістіктерінің негізгі белгісі қозғалыстың бағыты деп санайды [Дмитриев: 1962: 590]. Соңғы кездері етістік семантикасына тюркологтар мұқият назар аудара бастады. Тюркологияда етістіктердің семантикалық топтастырылуының негізін салған Н.К. Дмитриев [1962]. Э.Р. Тенишевтің топтастыруында қозғалыс етістіктері екі үлкен топқа бөлінеді: жалпы мағыналы етістіктер, жеке мағыналы етістіктер [1961]. Бірінші топқа бағыт - бағдарлы мағынасы бар етістіктерді жатқызады, ал екінші топқа қозғалыс амалын білдіретін етістіктерді және қозғалыс кедергісін еңсеру мағынасын білдіретін етістіктерді, қозғалыс жылдамдығын білдіретін етістіктерді жатқызады.

В.Ф. Вещилова да түркі тілінің грамматикалық, лексикалық ерекшеліктерін талдай келе, қозғалыс етістіктерін қозғалыс бағытын білдіретін және қозғалыс амалдарын білдіретін етістіктер деп топтайды [1962]. Аталған топтардан басқа автор қозғалыс етістіктерін тағы да басқаша аралық жағдайды қамтитын етістіктерге топтайды: а) қозғалыстың амалын және бағытын білдіретін етістіктер: *құлау* бағыт төменге, амалы – *құлау*); б) не амалды не бағытты білдірмейтін тек қозғалысты білдіретін етістіктер: - *жүру, қозғалу;* Сондай - ақ Вещилова етістіктердің ішінен бір мезгілде қозғалысты да, қалып - күйді де, статикалықты да, динамикалықты да меңгеруге байланысты білдіретін етістіктер тобын да бөліп көрсетеді; *тізеге отыру, тізеде отыру, портта тұру, портқа кіру.* Осы етістіктерді тағы да әрі қарай ұсақ топшаларға бөледі: бағыт бағдар мағыналы етістіктер горизоталь бағыттағы және вертикал бағыттағы қозғалысты білдіретін етістіктер болып бөлінеді. Ал вертикал бағыт етістіктерін *жоғары және төменге* қозғалысты білдіретін етістіктер болып бөлінеді.

Г.К. Кулиев В.Ф. Вещилова көрсеткен қозғалыс етістіктерінің семантикалық разрядтары барлық түркі тілдеріне тән деп санайды [1975].

Ал қазақ тіліндегі қозғалыс етістіктерін Оразов [4]. бірнеше семантикалық топқа бөледі:

- жердегі орнын ауыстыруын білдіретін
- судағы қозғалысты білдіретін етістіктер;
- ауадағы қозғалысты білдіретін етістіктер;
- бағыт бағдарсыз қозғалысты білдіретін етістіктер;
- сөйлеушіге немес басқа объектіге жақындауын білдіретін етістіктер;
- сөйлеушіден немес объектіден алыстауды білдіретін етістіктер;
- белгілі бір бағытқа қатысты қозғалысты білдіретін етістіктер (*бет бұр, бетке ұста, бет түзе, қайт*);
- төменнен жоғарыға бағытталған қозғалысты білдіретін етістіктер;
- қозғалыс темпіне байланысты қолданылатын етістіктер [Оразов, 1983] деп бөледі.

Біздіңше, көптеген ғалымдардың қозғалыс етістіктерін түрліше топтағанымен, ұсыныстарында ортақ сипат бар. Қозғалыссыз кеңістікте белгілі бір орынды алуға болмайды. Қозғалыс етістігі, бір орыннан екінші орынға ауысуды білдіретін етістіктер, кеңістіктегі орнының себебін білдіретін етістіктердің бәрі де бір лексика - семантикалық өріске жатады – кеңістіктік іс әрекет пен қалып күй өрісіне жатады. Олардың ортақ семасы *кеңістіктегі қозғалыс* болып табылады.

Әлемнің ұғымдық картинасын құратын маңызды концептілердің бірі – қозғалыс. Қозғалыс етістіктерінің өзіндік ерекшелігі бар. Қозғалыс етістіктерінің басты семантикалық белгісі – субъект мен объектінің қозғалыс бағытын білдіреді. Басқа түркі тілдеріндегі сияқты қазақ тілінде де қозғалыс етістіктерінің органикалық белгісі қозғалыс

бағыты болып табылады, Кеңістік конкретизаторлары: қозғалыс трассасы, шығу және мәреге жету (соңғы нүктеге жету), қозғалыс амалдары, қозғалыс жылдамдығы.

Қозғалыс етістіктерінің ерекше сипатына алғаш рет назар аударған, қозғалыс етістіктерін басқа топтан бөліп көрсете отырып, қозғалыс етістіктерінің зерттелуіне бастау болған А.А. Шахматов [1941:47]. Қозғалыс етістіктері кезкелген тілдің етістік вокабулярындағы маңызды бөлігі болып табылады. Қозғалыс етістіктерінің семантикалық ядросын қазақ тілінде *бару, келу, шығу, кіру, түсу* етістіктері құрайды. *Бару, келу* етістігі бір бағыттағы қозғалысты білдіреді, сондықтан осы етістіктер барыс септікті сөзбен, шығыс септікті сөзбен тіркеседі.

Қозғалыс етістіктерінің перифериялық семантикалық өрісін *жүгіру, қыдыру, ұшу, жүзу, еңбектеу, тасу, апару, сырғанау* тағы басқа етістіктер құрайды. Қозғалыс етістіктері субъектінің көзге көрінетін физикалық қозғалысын білдіреді, олардың мағынасында бір орыннан екінші орынға ауысу, жылжу, жету, орналасу бар.

Қозғалыстың жүзеге асу сипатына қарай қозғалыс етістіктерін екі топқа бөлуге болады: бағыттылыққа қатысты ілгерілемелі қозғалыс етістіктері, және бағыттылыққа қатысты емес қозғалыс етістіктері (*айналу, тербелу, шайқалу сияқты*).

Басқа түркі тілдеріндегі сияқты қазақ тіліндегі ілгерілемелі етістіктердің белгісі етістіктің мағыналық құрылымында қатаң сараланатын қозғалыстың бағыттылығы болып табылады. Саралану келесі абстрактлық семантикалық категориялар негізінде жүзеге асады: вертикал бойынша қозғалыс – горизантал бойынша қозғалыс, субъекті бағытына қарай қозғалыс, субъектіден кері қозғалыс, объектіге қарай қозғалыс, объектіден кері қозғалыс. Ал ілгерілемелі қозғалыс етістіктерін де а) бағытталған (бару, келу); б) қозғалыс ориентациясы анық емес етістіктер жүгіру, еңбектеу, жүзу тағы басқа) деп бөлуге болады. Қозғалыстың қайда болатындығына байланысты ілгерілемелі етістіктерді жердегі қозғалыс, ауадағы қозғалыс, судағы қозғалыс деп жіктейміз.

Вертикал қозғалыс семантикасына бойынша а) жоғарыға және б) төменге қарай қозғалыс етістіктері деп бөлінетінін белгілі.

Жоғарыға қарай қозғалыс етістіктерін қарастырайық: осы топшадағы етістіктер *көтерілу, жоғарыға бару* мағынасымен біріккен. Бұл етістіктерге : *шығу, көтерілу, өрмелеу, өрлеу* тағы басқа етістіктер жатады. Мысалы: *Күн ұясынан енді шықты. Күн арқан бойы көтерілді. Ұшақ біртіндеп көтерілді. Олар жәйлап тауға өрлеп келеді.*

Ал төменге қарай бағытталған қозғалыс етістіктері *түсу, құлау, құлдырау, ұшып түсу, төмендеу* мағыналы етістіктердің жалпы мағынасымен біріккен: *Айбек аттан түсті. Ол шатырдан құлады.*

Осы етістіктер тобы жауын шашынға да қатысты және *шаң, жапырақ. тамшы* тағы басқа жеңіл заттардың төменге қарай қозғалысына да қатысты. *Қазанның соңына қарай жерге қар түсті. Ағаш жапырағы сарғайып, жерге түсіп жатыр. Төбеден су тамшылап тұр. Сыртта жаңбыр құйып тұр.*

Кеңістіктегі көлбеу қозғалыс

Қазақ тіліндегі осы топшаны негізінен екі етістік – *кір, шық, келу* етістіктері құрайды. Бұлар қозғалыс бағытының ішке және сыртқа белгісі бойынша ажыратылады. Кіру етістігі *кіру, кіріп шығу , кіріп келу, көшу, жету, бір нәрсені бастау, бастауға кірісу* сияқты мағыналарды қамтиды. Осы топшаның етістіктері «*ішке қарай»* мағынасымен байланысты. Мысалы: *Ол күнде осы кабинетке кіріп шығады. Бәріміз үйге кірдік. Бірде ол менің досымның үйіне кіріп шығыпты. Әншілер таңертең жолға шықты.* Мына екі сөйлем мағынасы сыртқа шығуды білдірмейді, яғни шығу сөзінің мағынасы мұнда кәсібіне кірісуді білдіріп тұр. *Ол ағасымен бірге аңға шықты. Жұмысқа шықты. Жұмысқа қаңтардың басында шықты.*

Тұрақты тіркестерде де осы етістіктердің ішке қарай, сыртқа қарай қозғалыс мағынасы басым сипатта: *көңілінін шықты, мына сөз көңіліне келді, қолына келді, мына өрнектердің бәрі өз қолынан шыққан, көңілінен шықпады, сеніміне кірді, сенімінен шықты, еркіндікке шығу, тұрмысқа шығу.*

Қозғалыстың субъект бағдарына қатысты және **объект бағдарына** қатысты етістіктерді де талдау динамикалық кеңістіктік қатынас аясын аша түседі. Қозғалыстың объектіге бағдарын және объектіден кері жылжу, алыстауға қатысты етістік топшалары да қазақ тілінде көптеп кездеседі.

Мысалы: *жету, жақындау, оралу, жиналу* т.б. Жету етістігі қозғалыстың соңғы нүктесін, қозғалыстың аяқталу мағынасын білдіреді. Мысалы: *Таңға жуық <u>үйге жеттік</u>. Бәріміз <u>қарашаңырақ</u>қа жиналдық. Әупірімдеп, әрең дегенде <u>үйге жеттік</u>. Жақындау* етістігі ориентирге бағыталған қозғалыс мағынасын ғана білдірмейді,оған жақындау мағынасын да білдіреді: *Поезд станцияға жақындады.*

Оралу, қайту етістіктерінің де өз ерекшелігі бар. Бұл етістіктер кері бағытты яғни барып, қайтуды білдіреді. *Қызым үйге екі айдан соң оралды. Ол ертесіне үйге қайтты.*

Объектіден кері қозғалыс бағдарын білдіретін етістіктерге *жасырыну, кету, қашу, тығылу, ұзау, шашылу* және т.б. етістіктер жатады. Мысалы: *Мәриям <u>әжесіне қашып кетті.</u> Ит <u>орманға қашып кетті</u>. Бала <u>үйден қашып кетті</u>. Ол <u>әжесінен</u> қорқып, бақта <u>тығылып қалды.</u> Ат <u>үйге қарай қашты.</u>*

Тағы бір синонимдік қатарды *шашылу, тарау, бытырау, жайылу, төгілу* , *шашырау* және т.б. етістігі құрайды және осы етістіктің бәрі барыс септігін меңгереді. Мысалы: *Жиналыстан соң, <u>үйді - үйімізге тарастық.</u> Үзілген моншақ <u>жан - жаққа</u> тарыдай <u>шашылды</u>. Өзен арнасынан асқан су <u>далаға</u> <u>жайылып жатыр.</u>*

Ал *көшу* етістігі де динамикалық кеңістікке қатысты: *Ол <u>Астанаға</u> әлдеқашан <u>көшіп келген.</u> Анам екеуміз туған жеріміздің <u>қалаға көштік</u>.*

Сөздердің мағыналық, ұғымдық жағы типіне қарай жүйеленуі мүмкін және оқиғалардың, предметтің және шынайы әлемдегі процесстің ұқсастығына қарай жүйеленуі мүмкін. Сөздердің лексика семантикалық тобы бойынша бөлінуі – сөздерді топтаудың *парадигматикалық түрі*. Яғни мағыналық жағынан ұқсас сөздер мен дифференциалдық компоненттерді топтау.

Синтагматикалық амал бойынша етістіктік валенттілігінің саны мен сапасы (семантикалық мазмұны) ескеріледі. Кеңістіктік бағдарға қатысты етістіктердің спецификалық валенттік сипаттары болады, етістікті конструкцияда әрбір қозғалыс бағыты зат есім мен септеуліктердің болуымен анықталады. Бір бағыттағы қозғалыс етістігі кеңістіктік бағдарды білдіретін зат есіммен шығыс септігі немесе барыс септікті арқылы тіркеседі.

«Алматыдан шығысымен бірден қалалық поштадан хат жолдады» деген сөйлемде қозғалыс етістігінің септік тұлғалы сөзбен тіркесі субъектінің кеңістіктен ауысуын көрсетеді. Осындағы валенттілік «қайдан?» қозғалыстың шығу нүктесіне сәйкес келеді. Қозғалыс етістіктерінің пысықтауыштық валенттілігі септік тұлғалы сөздермен және үстеу арқылы жүзеге асады. Қозғалыс етістіктерін әлсіз және күшті валенттілікке бөлуге болады. *Қалаға жаңа кітаптар үшін кетті* деген сөйлемдегі *қалаға кетті* дегендегі қозғалыс етістігінде етістік қозғалыс бағытын – (*қалаға*) көрсетіп тұр. Мұнда бағыттың күшті позициясы бар. Нақ осы позиция бағыты және мақсаты (не үшін кетті? *кітаптарға, кітаптар үшін*) етістік семантикасын нақтылап тұр. Қозғалыс етістігі үшін орын, мекен позициясы және қозғалыс құралдары қабысатын бағыт позициясы міндетті болып табылады. *Ол есікті әрең ашып, қараңғы бөлмеге кірді*. Қозғалыс етістігі болып тұрған *«кірді»* етістігі субъектінің белгілі бір орынға ауысқанын көрсетеді. Мұнда мекендік позиция күштірек.

Кеңістіктік қатынасты білдірудің ең жиі қолданыстағы амалының бірі –қозғалыс етістіктерінің мен есімдердің жанама септіктермен тіркесі. Осы тіркестер кеңістіктегі заттардың әр түрлі жағдаятын, әр түрлі бағытқа қозғалысын нақтырақ білдіреді.

Түйіндей келгенде, динамикалық кеңістіктік қатынастың білдіретін мағыналары: бағыттық қатынас, оның негізгі семантикалық белгісі – қозғалыс динамикасы. Бағыттық қатынасты әрі қарай ішке қарай, сыртқа қарай қозғалыс, бір нәрсеге жақындауды білдіретін қозғалыс, бастапқы шығу нүктесін білдіретін қозғалыс, қозғалыстың соңғы нүктесін білдіретін қозғалыс деп жіктеледі.

Қазіргі қазақ тілінде кеңістіктік қатынас сөз тіркесі деңгейінде көрінеді, құрамында етістік және септік жалғаулы зат есім болады. Сондай - ақ мекен мағыналы үстеу болады. Қозғалыс етістіктерінің мекен мағыналы немесе бағыт мағыналы сөздермен тіркесі кеңістіктік қатынасты білдіретін ең қолданымды грамматикалық амал болып табылады. Қозғалыс етістіктері өзінің семантикалық потенциалын мекен мағыналы сөздермен, және бағыт мағыналы сөздермен ғана көрсете алады.

Әдебиеттер:

1. Toshovich, B. (2000). *Glagoly kauzatsii polozheniia v prostranctve* // M.: Iazyki russkoi kultury,. – (pp. 163-178). [in Russian].
2. Nevskaia, I.A. (1997). *Tipologiia lokativnykh konstruktsii v tiurkskikh iazykakh Yuzhnoi Sibiri (na material shorskogo iazyka*) aftoref. dis. doktora nauk. Novosibirsk. s. 45. [*Typology of locative constructions in the Turkic languages of Southern Siberia (on the material of the Shor language):* Extended abstract of doctor's thesis. (p.45)] [In Russian].
3. Kuzekova, Z.S. (2011). *Tematicheskii leksicheskii minimum vladeniia kazakhskim iazykom.* – Astana.(s.156). [*Lexico thematic minimum of the kazakh language knowledge*. (p.156).] [in Kazakh, in English, in Russian].
4. Orazov,M. (1983). *Semantica kazakhskogo glagola* (opyt semanticheskoi klassifikatsii) aftoreferat dis. doctora nauk. Alma - Ata., c45. *The semantics of the Kazakh verb*. Extended abstract of Doctor's thesis. (pp. 45).[in Kazakh].

МРНТИ 14.35.09

Karakulova Ulbosyn Erzhanovna[1], Seitova Gunaz Madikhanovna[2]
[1]Senior teacher of Koja Akhmet Yassawi International Kazakh-Turkish University, Turkistan, Kazakhstan
[2]English teacher of secondary school № 19, Turkistan, Kazakhstan

INTEGRATED TEACHING OF FOREIGN LANGUAGES AS A PEDAGOGICALPROBLEM

Abstract

The essence of integrated teaching of foreign languages is analyzed. The main features of an integrated learning process are indicated. The difference between integrated teaching of a foreign language and teaching based on interdisciplinary connections is considered, the goals of these two types of teaching are distinguished. The essence of pedagogical integration was

investigated, which made it possible to establish two types of integrity: subject and procedural, the description of which is presented in the work. It has been established that in integration, methods of teaching subject content are used that are adequate to methods of teaching a foreign language, therefore, in integrated teaching, subject and foreign language knowledge is simultaneously acquired.

Key words: integrated learning, interdisciplinary connections, pedagogical integration, integrated teaching of foreign languages, formation of motivation, integrated learning process, subject integrity, foreign language speech skills, holistic perception, scale of integration.

Қарақұлова Ұлбосын Ержанқызы[1], Сейітова Гүназ Мадиханқызы[2]
[1]Қожа Ахмет Яссауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің аға оқытушысы, Түркістан, Қазақстан
[2]№19 орта мектептің ағылшын тілі мұғалімі, Түркістан, Қазақстан

ШЕТЕЛ ТІЛДЕРІН ПЕДАГОГИКАЛЫҚ МӘСЕЛЕ РЕТІНДЕ КІРІКТІРІП ОҚЫТУ

Аңдатпа

Мақалада шетел тілдерін кіріктіріп оқытудың мәні қарастырылады.Кіріктірілген оқу процесінің негізгі ерекшеліктері көрсетілген. Шетел тілін кіріктіріп оқыту мен пәнаралық байланыстарға негізделген оқытудың айырмашылығы қарастырылған және осы екі типтің мақсаттары ажыратылған. Педагогикалық интеграцияның мәні зерттелді, ал бұл өз кезегінде бұл тұтастықтың екі түрін орнатуға мүмкіндік берді: сипаттама және процедуралық. Интеграция кезінде пәндік мазмұнды оқыту әдістемесі шет тілін оқыту әдістемесіне сәйкес келетіндігі анықталды, сондықтан кіріктірілген оқытуда пәндік және шет тілдік білім бір уақытта алынады.

Кілт сөздер: интеграцияланған оқыту, пәнаралық байланыс, педагогикалық интеграция, шет тілдерін интеграцияланған оқыту, мотивацияны қалыптастыру, интеграцияланған оқыту процесі, пәндік тұтастық, шет тілінде сөйлеу дағдылары, тұтас қабылдау, интеграция ауқымы.

Каракулова Улбосын Ержановна[1], Сеитова Гуназ Мадихановна[2]
[1]Старший преподаватель Международного казахско-турецкого университета имени Коджа Ахмета Яссави, Туркестан, Казахстан
[2]Преподаватель английского языка средней школы № 19, Туркестан, Казахстан.

КОМПЛЕКСНОЕ ОБУЧЕНИЕ ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКАМ КАК ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПРОБЛЕМА

Аннотация

Проанализирована сущность интегрированного обучения иностранным языкам. Указаны основные признаки интегрированного процесса обучения. Рассмотрена разница между интегрированным обучением иностранному языку и обучением на основе межпредметных связей, разграничены цели этих двух видов обучения. Исследована сущность педагогической интеграции, что позволило установить два вида целостности: предметную и процессуальную, описание которых представлено в работе. Установлено,

что в интеграции используются методы обучения предметному содержанию, адекватные методам обучения иностранному языку, следовательно, в интегрированном обучении одновременно приобретаются предметные и иноязычные знания.

Ключевые слова: интегрированное обучение, межпредметные связи, педагогическая интеграция, интегрированное обучение иностранным языкам, формирование мотивации, интегрированный процесс обучения, предметная целостность, иноязычные речевые умения, целостное восприятие, масштаб интегрированности.

Recently, more and more attention has been paid to teaching a foreign language in terms of solving not only educational, but also vital tasks, which is characteristic of integrated teaching methods. At the same time, “as a result of the synthesis of several learning processes into one, students simultaneously develop skills in various types of activity, one of which is foreign language” [1, p. 81]. Now a foreign language has not yet fully fulfilled its main function - serving the needs of a person's communicative life, which is possible only in the process of its integrated study.

A foreign language, without its own semantic content, is easily integrated with any academic discipline - and in this case, it is a means of studying it. A foreign language is also easily integrated with any extracurricular, cognitive, educational or artistic theatrical activity; and in this case he is a means of organizing and conducting them. Students have the opportunity to speak a foreign language not only in the classroom and to get a grade, but to express themselves as a linguistically developed personality, to communicate with their friends in an informal setting, for foreign language speech contacts with those who participate in such events.
Unfortunately, so far methodologists rarely share the idea of integrated teaching of a foreign language, mainly considering a foreign language only as an academic discipline. Therefore, the purpose of our work was to study the essence of integrated teaching of a foreign language as a pedagogical problem.

The purpose of the article is to reveal the features of integrated teaching of a foreign language based on integrated teaching in a modern university.

Let's consider the essence of the integrated teaching of a foreign language (Integrated Teaching Approach) in more detail. N. Serdyukova defines integration as a process of rapprochement and connection of sciences that occurs along with the processes of differentiation and represents a high form of embodiment of intersubject connections at a qualitatively new stage of education [2, p. 105]. S. Smirnova adheres to the same point of view. She points out that “the differentiation of science does not turn its branches into closed, isolated disciplines. Simultaneously with specialization, there is a process of interpenetration of private sciences, strengthening of their contacts and relationships, which become deeper and more multifaceted. At the present stage of development of scientific knowledge, the question of the interaction of sciences has acquired particular relevance, which is posed as a radical, qualitative change in the very structure of modern theoretical knowledge of the emergence of an integrative approach as a whole ”[3, p. fourteen].

Some researchers equate integrated teaching of a foreign language with teaching based on interdisciplinary connections. And although there is a certain connection between these two types of education, they are far from adequate to each other. This position is clearly determined from the following objective scientific and pedagogical data set forth in the studies of famous scientists.

In classical pedagogy, the idea of intersubject connections was born in the course of searching for ways to reflect the integrity of nature in the content of educational material.

Everything that is in mutual connection should be taught in the same connection, J. Komensky believed. He understood how important it is to establish connections between subjects for the formation of a system of knowledge among students and to ensure the integrity of the learning process [4, p. 232].

I.Pestalozzi revealed the variety of interconnections of educational subjects. He proceeded from the requirement: "bring in your consciousness all essentially interconnected objects into the very connection in which they are in nature" [5, p. 8].

The most complete psychological and pedagogical substantiation of the didactic significance of intersubject connections was given by K. Ushinsky, who deduces them from various associative connections reflecting the objective relationships of objects and phenomena. In his theory, the idea of interdisciplinary connections appears as part of a more general problem of the systematic nature of teaching [6, p. 456].

Thus, the history of pedagogy has accumulated a valuable legacy in the theory and practice of intersubject connections, namely: formed (from the standpoint of psychology, pedagogy and teaching methods) the objective need to reflect in educational knowledge the real relationships of objects and phenomena of nature and society; the worldview and developmental functions of intersubject connections, their positive influence on the formation of a true system of scientific knowledge and the general mental development of the student, were distinguished; a methodology for coordinated teaching in various academic subjects appeared, attempts were made to prepare teachers for the implementation of interdisciplinary connections in practice.

From the standpoint of philosophical analysis, interdisciplinary connections are a didactic form of the general principle of consistency. In the didactic theory of intersubject communications, teachers have identified three main groups:

• by type of knowledge - content-informational (scientific);
• by types of skills - operational-active, identification, practical, value-orientational;
• by the way of implementation in the educational process - organizational and methodological.

The implementation of interdisciplinary connections, in accordance with these groups, led students to the following: 1) more meaningful and deep knowledge of the studied disciplines; 2) the acquisition of multi-level, all-round skills in those activities that served as the basis for the application of the knowledge gained; 3) a complex multi-aspect view of the phenomena of the surrounding reality.

We find such an integrated shade of intersubject connections in the definition of S. Goncharenko. The scientist says that "interdisciplinary connections reflect the mutual agreement of curricula determined by the system of sciences and the didactic purpose of their study. They implement an integrated approach to education and training, which makes it possible to highlight both the main elements of the content of education, and the relationship between academic subjects. At any stage of training, interdisciplinary connections perform educational, developmental and determinative functions due to the integration of knowledge that increase the productivity of mental processes. Interdisciplinary connections form concrete knowledge of students, include them in the operation of cognitive methods that are of a general scientific nature: abstraction, modeling, analogy, generalization, etc." [7, p. 210].

Almost all of the above definitions of the concept of "intersubject connections" show their basis for the development of integrated subjects, and hence the integrated learning processes.

Having become the basis for the development of the integration of knowledge, intersubject connections retained their specific features, just as they did not accept all the characteristics of their improved transformation.

I. Zverev pointed out a significant difference between integration and intersubject connections. He divides the concepts of "integration" and "coordination". "Integration proper" means the unification of several academic subjects into one, in which scientific concepts are

linked by a common meaning and teaching methods ", and" coordination is a carefully developed interconnection of academic subjects, which is intersubject connections "[8, p. 10].
Recognizing the significant difference between teaching various subjects based on interdisciplinary connections, that is, using the content of some disciplines for an in-depth interpretation of others, and integrated learning, that is, the aggregate content of various subjects as a single subject integrity, scientists named different goals of these two types of education.

In the first case, the intersubject relationship in the learning process was carried out in order to:

1) leveling information fragmentation in the study of technical and humanitarian subjects;
2) the formation of students 'motivation in the study of different subjects, the content of which, although not identical, is quite interrelated and therefore aimed at expanding the range of students' mental activity. So, for example, if, when studying the laws of physics, the teacher explains not only their essence, but also reveals the historical and economic preconditions for their emergence, students have a chance of a deeper understanding and a longer memorization.
In the second case, the integration of subjects into one subject integrity was carried out with the aim of: 1) compact study of the foundations of sciences, which is currently caused by the rapid accumulation of new diverse information and the impossibility, as well as the absence of the need for its detailed study by all students for a limited academic time;
2) the formation of students' holistic perception of events and phenomena of the surrounding reality, the development of their creative thinking and the right to independently choose subjects for in-depth study.

The essential features of the integrated learning process in the 80s of the last century are described by Yu. Tyunnikov. He proceeds from the following propositions: "firstly, the elements that were previously somehow disunited, secondly, there are objective prerequisites for their unification, thirdly, they are united not summatively, but through synthesis, and fourthly, the result of such unification is a system with the properties of integrity. " Hence, the "key moments" of integration are derived, which are "any previously versatile elements", "objective prerequisites for their unification", "the process of combining these elements", "the whole as a result of integration" [9, p. 7].

The author defines the "passport characteristics of the integrated process in pedagogy," which include: 1) target characteristics; 2) content characteristics;
3) levels of integrativity; 4) the scale of integrativity; 5) forms of organization and control of the results of integrated learning [9, p. 8].

In the research of Yu. Tyunnikov, the integrated learning process is based on the integration of various subjects that form a single subject community. Therefore, under the "target characteristics" of the learning process, he understands the achievement of a high level of assimilation of information contained in the aggregate academic subject and on the basis of this multi-aspect awareness of the studied content. By the "content characteristics" of the integrated learning process, the author understood the semantic interrelation of the parts of the subject content, which made it possible to combine information of different aspects. The "levels of integrativity" should be understood as the degree of penetration of one branch of knowledge into another, that is, the dependence in the amount of information attracted from related areas of knowledge when presenting the main one. The "scale of integration" assumed the completeness and breadth of the studied information within each block of information. The more additional, interdisciplinary knowledge the trainees acquired, the greater the scale of integration was considered. To "control the results of integrated learning", tasks were involved, although they were typical for a variety of subjects, but all of them had to be connected by semantic threads with the aggregate educational content, which, when performed, showed the versatility of the tested knowledge, their depth, completeness and the ability of a holistic perception of the surrounding picture of the world [9, p. 10].

V. Bezrukova called this interaction of the components of the integration process of teaching "the highest form of interconnection", which is expressed in the unity of goals, principles, content, forms of organizing the process of teaching and upbringing; it leads to the creation of enlarged pedagogical units, consisting of several integral content blocks [10, p. 25]. At the same time, integrity serves to designate qualities and properties that are not inherent in individual parts of the system, but arising as a synthetic result of the interaction of these parts. Integrity is the uniformity, unity of parts, sides of the elements of the system [11, p. nine]. And this integrity can only be created by those elements that can interact with each other on the basis of the commonality of their content, which is different scientific knowledge.

Further research into the essence of R. Martynova's pedagogical integration made it possible to establish two types of integrity: objective and procedural.

Subject integrity is such a fusion of related disciplines that creates a generalized aggregate subject that has common goals, objectives and learning content. An example of such a subject can be the course of intellectual and spiritual development developed by A. Vostrikov for pupils of grades 1 and 2 "Humanities", in which a person is studied in all his vital aspects: anatomy, physiology, psychology, ethics, aesthetics, socialization [12]. However, all these aspects are studied in their native language, and therefore the trainees face one global task: to get to know a person.

As for the subject “Foreign language”, it cannot be integrated on a subject basis with any of the existing disciplines, since the foreign language itself does not have its own content. It is this fact that allows him to integrate with any subject, but not by the generality of content, but by the generality of teaching.

The foregoing allows us to conclude that procedural integrity is such a fusion of learning processes into one educational and pedagogical activity, in which the goals of teaching any content are achieved by achieving the goal of a foreign language.

In the process of integration, methods of teaching subject content are also used that are adequate to methods of teaching a foreign language. For example, if a teacher presents a new concept by means of its new interpretation, then the same method of introducing a new concept is used to assimilate its meaning in a foreign language. Consequently, in the integrated learning process, subject and foreign language knowledge is simultaneously acquired - in other words, subject knowledge is acquired in a foreign language, and from here they simultaneously develop the corresponding subject and foreign language speech skills, since the latter serve as a means of developing skills according to the studied content.

Thus, it follows from the foregoing that the integration of the process of teaching a foreign language includes two main elements subject to procedural unification. This is subject and foreign language knowledge, which means subject and foreign language speech skills.

In this regard, it seems to us that there is a need to expand the scope of application of foreign language knowledge and skills, and to consider teaching a foreign language from the perspective of integrated learning, in which skills are simultaneously developed in various types of activities.

References:

1. Martynova R. YU. Vidy integrirovannykh protsessov obucheniya professional'noy deyatel'nosti studentov neyazykovykh vuzov / R. YU. Martynova. // Naukoviy v1snik PNPU 1mesh K. D. Ushins'kogo: zb. nauk. prats'. - Odesa, 2010. - № 9-10.- S. 80-88.

2. Serdyukova N. S. O podgotovke uchitelya k innovatsionnoy rabote v shkole / N. S. Serdyukova // Innovatsii v obrazovanii: teoriya i praktika. - Belgorod, 1998. - S. 105-108.

3. Smirnova S. A. Pedagogicheskiye teorii, sistemy, tekhnologii / S. A. Smirnova. - M.: Izd. dom «Akademiya», 2003. - 512 s.

4. Komenskiy YA. A. Izbrannyye pedagogicheskiye sochineniya / YA. A. Komenskiy. - M.: Pedagogika, 1982. - 656 s.
5. Pestalotstsi I. G. Izbrannyye pedagogicheskiye sochineniya: v 2-kh t.; pod red. V. A. Rotenberg, V. M. Klarina / I. G. Pestalotstsi. - M.: Pedagogika, 1981. - T. 2. - 416 s.
6. Ushinskiy K. D. Sobraniye sochineniy: v 8 t. / K. D. Ushinskiy. - M.; L.: Izd-vo APN SSSR, 1950. -T. 8. - 769 s.
7. Goncharenko S. U. Ukrashs'kiy pedagopchniy slovnik / S. U. Goncharenko. - K.: Libvd', 1997. - 374 s.
8. Zverev I. D. Mezhpredmetnyye svyazi kak pedagogicheskaya problema / I. D. Zverev // Sovetskaya pedagogika. - 1974. - № 12. - S. 10-16.
9.Tyunikov YU. S. Metodika vyyavleniya i opisaniya integrativnykh protsessov v uchebno-vospitatel'noy rabote SPTU / YU. S. Tyunikov. - M.: Izd-vo APN SSSR, 1988. - 46 s.
10. Bezrukova V. S. Innovatsionnaya gotovnost' pedagoga - kachestvo integrativnoye / V. S. Bezrukova, G. A. Karpova // Innovatsionnyye osnovy proyektirovaniya pedagogicheskikh tekhnologiy. -Yekaterinburg: Izd-vo Sverdlov. inzh.-ped. in-ta, 1993. - S. 25-27.
11.Fedorets G. F. Mezhpredmetnyye svyazi pedagogiki s psikhologiyey: ucheb. posobiye k spetskursu / G. F. Fedorets. - L.: LGPI, 1988. - 87 s. 12. Vostrikov A. A. Chelovekovedeniye: v 2 ch.: kurs intellektual'nogo i dukhovnogo razvitiya dlya 1 i 2 klassa: teoriya i tekhnologiya prepodavaniya: kniga dlya uchitelya / A. A. Vostrikov. - Odessa: Psikhopedagogika, 1996. - CH. 2. - 305 s.

МРНТИ 14.35.09

Kashkinbayeva Kulmarash[1], Yessenaliyeva Makhpal[2]
[1]Civil Aviation Academy, Almaty, Kazakhstan
Senior teacher
[2] Civil Aviation Academy, Almaty, Kazakhstan
Senior teacher

THE EFFECTIVENESS OF CLIL METHOD IN TEACHING ENGLISH TO FUTURE AVIATION SPECIALISTS

Abstract

At present time, there is a demand for integrated language learning, that is, the use of CLIL methods in the classroom. This method allows to teach both subjects at the same time. The method of integrated training, as the whole didactics is currently experiencing a difficult period. The article is considered a brief overview of the history of the CLIL method, its effectiveness, as well as it contributes a lot to the development of language skills as listening skills, writing, and reading and speaking in the classroom. In the process of methodological research, some scientific provisions of the theory of pedagogical integration as a whole provide the following concepts: development and deepening of interdisciplinary links between sciences; transition from teaching of different disciplines to their teaching in-depth interaction. The complex teaching of the subject and language or CLIL technology form students` and schoolchildren`s ability to work in groups, flexibility of thinking, the ability to learn independently, initiativeness, motivation, mastery of innovative technologies. There is also given an example lesson of the English language using the CLIL method for training future aviation specialists Using the CLIL method in the complex teaching of the subject helps students to learn their specialization in

English, to improve their professional skills, to master the language environment, to develop cultural competencies.

Key words: CLIL, pilots, English language, methods, interests, improvement, tool, skills, habits.

Кашкинбаева Кулмараш[1], Есеналиева Макпал[2]
[1] Азаматтық авиация академиясы, аға оқытушы
[2] Азаматтық авиация академиясы, аға оқытушы

АВИАЦИЯ САЛАСЫНЫҢ БОЛАШАҚ МАМАНДАРЫН ДАЯРЛАУДА АҒЫЛШЫН ТІЛІН ОҚЫТУ БАРЫСЫНДА CLIL ӘДІСІН ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Аңдатпа

Қазіргі таңда пәнді-тілдік кіріктіріп оқытуға, яғни CLIL әдістерін сабақ барысында пайдалануға деген талаптар күшейіп отыр. Бұл тәсіл бір мезетте екі пәнді бірдей оқытуды жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Кіріктіріп оқыту әдісі жалпы барлық дидактика тәрізді, қазіргі кезде қиын кезеңнен өтуде. Мақалада осы CLIL әдісінің шығу тарихына қысқаша шолу жасалумен қатар, оның тиімді жағы, сабақ барысында тілдік тыңдау, жазу, оқу, сөйлеу қабілеттерінің дамуына көп септігін тигізетіндігі туралы қарастырылды. Әдістемелік тұрғыдан зерттеу барысында педагогикалық кіріктіру теориясының кейбір ғылыми ережелері жалпылама мына түсініктерді қарастырады: ғылымдардың арасындағы байланысты жүзеге асыратын пәнаралық байланыстарды дамыту және тереңдету; әртүрлі пәндерді келісе оқытудан оларды өзара терең байланыста оқытуға көшу. Пән мен тілді кіріктіре оқытуда қолданылатын CLIL технологиясы студенттердің немесе оқушылардың топпен жұмыс істеу қабілетін, ойлау икемділігін, өз бетімен білім алу қабілетін, ынталылық, бастамашылық, инновациялық технологияларды меңгеру қабілеттерін қалыптастырады. Сонымен қатар авиация саласының мамандарын даярлау кезінде CLIL әдісін қолдана өткізілген сабақ үлгісі ұсынылып отыр. CLIL әдісін пәнді кіріктіре оқытуда қолдану студенттердің өз мамандықтарын ағылшын тілінде оқуына, тілдік деңгейлерін кәсіби дәрежеде жетілдіруіне, тілдік ортада өздерін еркін ұстауына, мәдени құзыреттіліктерін дамытуына көмектеседі.

Тірек сөздер: CLIL, ұшқыштар, ағылшын тілі, әдістер, қызығушылықтар, жетілдіру, құрал, дағдылар, қабілет.

Кашкинбаева Кульмараш ,[1] Есеналиева Макпал[2]
[1] Академия гражданской авиации, старший преподаватель
[2] Академия гражданской авиации, старший преподаватель

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ CLIL В ОБУЧЕНИИ БУДУЩИХ АВИАЦИОННЫХ ПРОФЕССИОНАЛОВ ИНЖЕНЕРИИ

Аннотация

В настоящее время растут требования на интегрированное обучение языку, то есть на использование методов CLIL в классе. Такой подход позволяет преподавать оба предмета одновременно. Метод интегрированного обучения, как и вся дидактика в целом, сейчас

переживает непростой период. В статье даётся краткий обзор истории метода CLIL, а также его эффективности, который в значительной степени способствует развитию навыков аудирования, письма, чтения и разговорной речи в классе. В процессе методологического исследования некоторые научные положения теории педагогической интеграции в целом предусматривают следующие концепции: развитие и углубление междисциплинарных связей между науками; переход от согласованного преподавания различных дисциплин к их преподаванию в глубоком взаимодействии. Технология CLIL, применяемая в комплексном преподавании предмета и языка, развивает у студентов умение работать в группах, гибкость мышления, способность учиться самостоятельно, инициативность, владение инновационными технологиями. Также существует примерный урок английского языка с использованием метода CLIL для обучения будущих специалистов в сфере авиации . Использование метода CLIL в комплексном преподавании предмета помогает студентам изучать свои специальности на английском языке, повышать свои профессиональные навыки, свободно владеть языковой средой, развивать культурные компетенции.

Ключевые слова: CLIL, пилоты, английский язык, методы, интересы, улучшение, инструмент, навыки, привычки.

Introduction. The pedagogical system has significant changes in each historical epoch. The world experience shows that the reform of the education system in highly -developed countries is carried out on average every ten years. At the same time, it is necessary to pay attention to the quality of training of students at all stages of development of society, which requires new strategies and new pedagogical technologies. At present time, the Republic of Kazakhstan is taking large-scale measures to develop and informatize the education system, including the improvement of higher education. Within the framework of the Decree “On the Strategic Development Plan of the Republic of Kazakhstan until 2020”, the cultural policy “Trinity of Languages" and the State Program for the Development of Education and Science in the Republic of Kazakhstan for 2016-2019, a number of specific disciplines as geography, mathematics, biology, chemistry, physics and computer science should be taught in English [1].

Within the framework of this state program, since 2008, 33 schools have been specialized and a national mechanism has been formed for teaching the specific subjects in a foreign language. At the same time, the Nazarbayev Intellectual School has become a model of multilingual education. On the basis of a continuous partnership between the university and schools, university graduates are taught these specific in a foreign language and experts in their subject. Therefore, taking into account the political, economic, historical and cultural situation in the country, the domestic multilingual education system has already formed its own model. The system of multilingual education supported by all universities helps university graduates to find their place in the future, to contribute to the dialogue of intercultural relations, to develop functional literacy and competencies of young professionals [2].

Literature review. Further, there is a brief history of this CLIL method in our article. In the 90s, the CLIL method was developed as part of the policy of multilingual development in Europe. It should be noted that there are bilingual schools in Hungary that teach various subjects in a foreign language. In Bulgaria, the CLIL method has been used effectively in the education system for almost 50 years. In bilingual schools, subjects such as mathematics, geography, biology, history, philosophy, chemistry are taught in English, German and French.

Basically, the word “CLIL” in English means *Content and Language Integrated Learning*. Subsequent research gives the following definition as: “CLIL is - a didactic method that allows students to develop linguistic and communication skills in a foreign language”.

Since 1994, David Marsh and other scholars who have conducted research on the development of multilingual education have developed the CLIL method as a project.

Initially, the term was intended to teach a particular subject or within a subject in a foreign language, and then to achieve the main goal of the learning process was a dual purpose: teaching the subject and teaching the language along with the subject. David Marsh did a lot of research over the years, and in 2003, in his article "The relevance and potential of content and language integrated learning (CLIL) for achieving MT + 2 in Europe", he developed a method of integrated subject and language teaching and described it as follows: as a tool for learning a foreign language, teaching another subject. According to the author, this method allows us to teach two subjects at once, and gives opportunity students to learn a wide range and content in one subject.

Thus, the CLIL method treats a foreign language as a "tool" for the study of other subjects, and in the original David Marsh notes that the language and the subject play a combined or dual role [3].

The history of the CLIL method can be illustrated as follows.

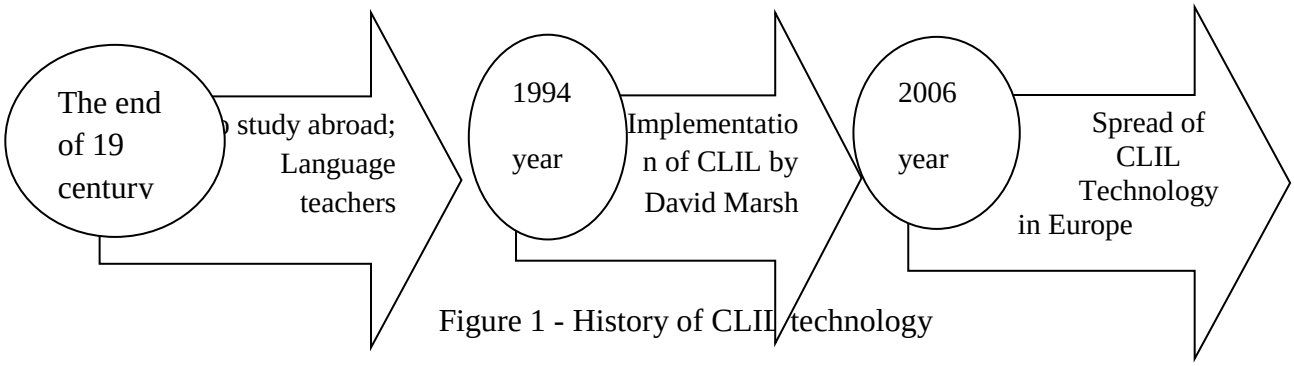

Figure 1 - History of CLIL technology

In 1999, Professor Du Coyle developed the basic and important 4 "C" principles of lesson planning using the CLIL method. This set of principles differs from the established didactic principles of language teaching. For example, within the principles of the CLIL method, content (subject content, interdisciplinary communication), language and cognition (critical thinking process) are presented. These mentioned principles are defined as the basis of a CLIL lesson. For instance, the content of the lesson is interdisciplinary communication, the ability of students to express themselves through a foreign language, it can be in the form of dialogue or monologue or in another form. The following cognitive tasks increase students' worldview and expand their desire to learn about the world. The latter, created by the principles of culture, allows students to determine their views on the situation in the world and improve their thinking [4].

Methods. There are taken some of the scientific principles or developments in the theory of pedagogical integration, which consider the following in the most general form of integration in teaching:

- development and deepening of interdisciplinary relations between the sciences;
- the transition from the harmonious teaching of different disciplines to their teaching in deep interaction.

Let's first look at the concepts of integrated learning, integrated teaching. Integrated learning means:

- firstly, to consider the development and deepening of interdisciplinary connection in the classroom, the transition from the original of their interdisciplinary ties, that is, the combination of teaching different disciplines, to their deep interconnection;
- secondly, a system that combines knowledge in individual disciplines, on the basis of this system is formed children's perception of the world as a whole;
- thirdly, it contributes to the activation of students' thinking skills, cognitive activity and interests, the development of independent work, focuses on the generalization of knowledge in various fields of science.

According to some methodological analyzes, the main purpose of the principles of integrated teaching is to develop students' thinking skills. Development of the integration of the educational process, which allows to qualitatively solve the problems of teaching and educating students, creates the following opportunities:

CLIL technology, used in integrated subject and language teaching, develops the abilities of students or learners as follows:

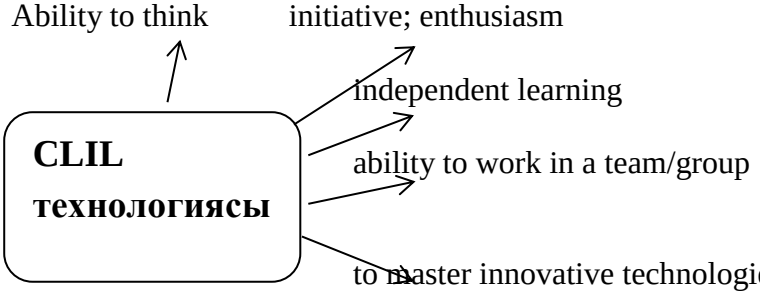

Diagram 2- abilities formed through CLIL technology

In the process of integrated learning, the mnemonics method is suitable for students to memorize speech material. As well as, listening and visual capability are also developed. Talking pictures, descriptive drawings are interesting and help to solve the problem. Objectives of the mnemonic method are: training in the correct pronunciation of sounds of a foreign language, enrichment, activation and consolidation of vocabulary, the implementation of grammatical correctness of speech and language development. The use of "video" method, interactive-multimedia methods, based on the introduction of information technology in modern mnemonics, is very useful. Interactive exercises are a necessary tool for students to memorize and check themselves [5].

It is important to consider the formation of interdisciplinary links in the classroom, that is, CLIL technology is considered as a necessary tool for teaching a foreign language in other disciplines. If the traditional lesson is aimed at equipping students with knowledge and solving general educational problems, mainly through explanatory work, and integrated lessons are based on a combination of different teaching methods and tools, as well as to solve many problems of science and English. The integration uses explanatory-visual, search, research methods, discussions, various sources of knowledge, TV programs, film clips, multimedia courses, Internet technologies, other technical means of teaching and control. In addition, individual, group, pair and team work is widely used. In such lessons, cognitive tasks are implemented, students are given many opportunities and conditions for the realization of their creative potential [6].

In this article, we share the CLIL methods used in the teaching English for future pilots and air engineers.

In any lesson, a positive factor that helps learners to master a new topic and be active in the lesson is to get exercises that have a positive effect on their mood and increase their motivation, in past time all our English teachers used to do warm up with English proverbs, tongue-twister, poems to create a "psychological atmosphere". For example, if we take the topic of "Satellite Flight", we can take the following misconceptions or games:

Deary dolphins dive deep,
Up and down when they leap…
A man of words and not of deeds like a garden full of weeds.

Also, listen to the sounds of birds with music; start wishing each other well; there is no doubt that such insignificant types of exercises have a positive effect on students.

There is no doubt that the method of "brainstorming" helps to increase the cognitive abilities of the learner, who learns the types of logical work, both in the introduction to a new topic and in the final work.

1. **AIRPLANES:** Students walk around the class and talk to other students about airplanes. Change partners often and share your findings.

2. CHAT: In pairs / groups, talk about these topics or words from the article. What will the article say about them? What can you say about these words and your life?

employee / newspapers / whistleblower / truth / environment / airline / fuel / money /documentary / the wrong thing to do / flight / atmosphere / example / profit /

This is a kind of working with new vocabulary.

3.TWO FLIGHTS:

Students A **strongly** believe we should only be allowed to fly twice a year to save the environment;

Students B **strongly** believe this is wrong. Change partners again and talk about your conversations.

4. BAD FOR THE ENVIRONMENT: How bad are these for the environment? What can we do about them? Complete this table with your partner(s). Change partners often and share what you wrote.

	How Bad?	**What We Can Do?**
Flying		
Eating meat		
Plastic bags		
Logging		
Golf courses		
Cars		

After brainstorming, new vocabulary students read the given authentic English text concerning to airlines use "fuel-tankering" that was taken from the special website "Englishbreakingnews.com".

5**. FUEL:** Spend one minute writing down all of the different words you associate with the word "fuel". Share your words with your partner(s) and talk about them. Together, put the words into different categories.

6. FLYING: Rank these with your partner. Put the best things about flying at the top. Change partners often and share your rankings.

- ✧ Getting there
- ✧ Airplane food
- ✧ In-flight entertainment
- ✧ The departure lounge
- ✧ Airplanes
- ✧ The service

To consolidate topic, there are given questions concerning to the text.

Airports

1. What is the name of the British Airways whistleblower?
2. What do airlines want to save by using fuel-tankering?
3. What did the article say fuel-tankering is bad for?
4. Where do airlines want to buy their fuel?
5. What does fuel-tankering put as much CO2 into the air as?
6. Who promised to look at how British Airways carries fuel?
7. What did a CEO say was "maybe the wrong thing to do"?
8. How much did a London-Italy flight save recently by fuel-tankering?
9. How much extra CO2 does a fuel-tankered London-Italy flight create?
10. What did Greenpeace say airlines wanted to boost?

The best way of improving students` English while using CLIL method is a role play.

Role A – Getting There

You think getting there is the best thing about flying. Tell the others three reasons why. Tell them what is wrong with their things. Also, tell the others which is the worst of these (and why): airplane food, in-flight entertainment or the airport.

Role B – Airplane Food

You think airplane food is the best thing about flying. Tell the others three reasons why. Tell them what is wrong with their things. Also, tell the others which is the worst of these (and why): getting there, in-flight entertainment or the airport.

Role C – In-flight Entertainment

You think in-flight entertainment is the best thing about flying. Tell the others three reasons why. Tell them what is wrong with their things. Also, tell the others which is the worst of these (and why): airplane food, getting there or the airport.

Role D – The Airport

You think the airport is the best thing about flying. Tell the others three reasons why. Tell them what is wrong with their things. Also, tell the others which is the worst of these (and why): airplane food, in-flight entertainment or getting there.

These given paragrahs help language learners to memorize the spelling of the new words about their speciality.

Paragraph 1

1. An oleeyepm who works for British Airways
2. aeirngct more CO2
3. The umaennd person is a whistleblower
4. bad for the ntonnrmevei
5. get to their niisttndaeo and back
6. buying more nxvspeeie fuel

Paragraph 2

1. A yemrdcutnoa about British Airways
2. the fuel-tankering omedht
3. saved just $50 on the lhgift
4. CO2 was put into the perhtoaems
5. a siaclsc example

6. a small boost to their profit nragmi

Homework has to be organized as following:

1. **AIRPLANES:** Make a poster about airplanes. Show your work to your classmates in the next lesson. Did you all have similar things?
2. **CO2:** Write a magazine article about airlines paying for the CO2 they create. Include imaginary interviews with people who are for and against this. Read what you wrote to your classmates in the next lesson. Write down any new words and expressions you hear from your partner(s).
3. **LETTER:** Write a letter to an expert on airplanes. Ask him/her three questions about them. Give him/her three of your ideas on how to make them better. Read your letter to your partner(s) in your next lesson. Your partner(s) will answer your questions.

In conclusion, one of the foundations of updating the content of education is the active use of modern CLIL in trilingual education, which is very effective and gives good results. Planning of the lesson using CLIL technology. When planning an integrated lesson, teachers should adhere to the basic principle of "all teachers are language teachers". The use of CLIL in the classroom has two purposes: thematic and linguistic. Lesson planning requires that the teacher anticipate and "eliminate" possible language difficulties for his or her students in order to master the subject materials.

References

1. The state program of development of education and science in the Republic of Kazakhstan for 2016-2019. Astana, 2016. Approved by the Decree of the President of the Republic of Kazakhstan dated March 1, 2016 № 205.
2. "Roadmap for the development of trilingual education for 2015-2020". Acting Minister of Education and Science of the Republic of Kazakhstan Approved by the joint order of the Minister of Culture and Sports of the Republic of Kazakhstan dated November 5, 2015 № 622, November 9, 2015 № 344 and the Minister of Investment and Development of the Republic of Kazakhstan dated November 13, 2015 № 1066.
3. Marsh D. CLIL/EMILE – The European Dimension: Actions, Trends and Foresights Potential. Jyväskylä: University of Jyväskylä, Finland, 2002.
4. Martynova M.V. Integrated learning. pedagogical technologies, types and forms of integrated lessons. Guidelines. http://ido.tsu.ru/ss/?unit=199
5. Shekhinova I. V. Metasubject approach and its implementation in foreign language lessons. https://infourok.ru/user/ceunova-irina-valentinovna
6. Implementation of the principles of subject-language integrated learning using web 2.0 technologies in a technical university. http://cis.rudn.ru/doc/2538
7. Deller, S, and Price, C (2007) Teaching Other Subjects Through English (CLIL). - 2007. Oxford: Oxford University Press.

МРНТИ 14.35.09

Б.Е.Букабаева[1]
[1]филология ғылымдарының кандидаты, Қ.И.Сәтбаев атындағы Қазақ Ұлттық Техникалық Зерттеу университеті, Әл-Машани атындағы базалық білім беру институтының қауымдастырылған профессоры
Алматы қ., Қазақстан

КӨПТІЛДІ БІЛІМ БЕРУДЕГІ КӨПМӘДЕНИЕТТІ ТҰЛҒАНЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ НЕГІЗДЕРІ

Аңдатпа

Мақалада көптілді білім беру жағдайында көптілді маман даярлауда ана тілін меңгеру принциптерін негізге алу маңыздылығы қарастырылады. Мәдениетаралық қарым-қатынас субъектісі, екінші тілдік тұлға немесе көп тілді тұлғаның қалыптасуы ана тілінің, және төл мәдениеттің негізінде қалыптасатының теориялық негізі сараланады.

Сөйлеу әрекеті түрлері шетел тілін үйрету барысында түгел қолданылып отырса, жағдаяттар арқылы компоненттер меңгеріліп отырса, тіл үйренушімен кәсіби немесе басқа тақырыптарда сөйлесу қиындық туындатпауы ана тілін меңгеру принциптерін ескерудің бірден-бір тиімділігі екені айтылады. Мақалада Көптілді білім беруде көптілділік, көпмәдениетті/полимәдениетті тұлғаның қалыптасуы тіл, мәдениет, ойлау арақатынасының тығыз байланысы арқылы жүзеге асатыны, және де көптілді тілдік тұлғаның шетел тілінде өз ойын білдіру барысында мәдениетаралық алшақтықты игеру әдісін, қос сананы бірігу қажеттілігінің туындауы сөз етіледі.

Тірек сөздер: көптілді білім беру, көптілділік, көпмәдениетті/ полимәдениетті тұлға, мәдениетаралық қарым-қатынас субъектісі, мәдениет диалогі, ана тілін меңгеру принциптері.

Букабаева Б.Е.[1]
[1]к.филол.наук, ассоциированный профессор института базового образования имени аль-Машани КазНИТУ имени К.И.Сатпаева
г. Алматы, Казахстан

ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ ПОЛИКУЛЬТУРНОЙ ЛИЧНОСТИ В ПЛИЯЗЫЧНОМ ОБРАЗОВАНИИ

Аннотация

В статье рассматривается важность учета принципов овладения родного языка при подготовке полиязычных специалистов в контексте полиязычного образования. В статье проанализированы теоретические основы формирования субъекта межкультурной коммуникации, второй или полиязычной личности на основе принципов овладения родного языка и родной культуры. В статье подчеркивается, что преимущество учета принципов овладения родного языка является то, что несложно общаться на профессиональные или другие темы на изучающем языке, если в обучении иностранному языку используются все виды речевой деятельности, а также компоненты осваиваются через ситуации. В статье отмечается, что в полиязычном образовании формирование полиязычной, поликультурной личности осуществляется через тесную связь языка, культуры.

Ключевые слова: полиязычное образование, полиязычность, полиязычная/поликультурная личность, субьект межкультурной коммуникации, диалог культур, принципы овладения родного языка.

Bukabayeva B.E.[1]

[1]Cand. of philological science, associate prof. of the Al-Mashani Institute of Basic Education at Satbayev University
Almaty, Kazakhstan

BASIS OF THE FORMATION OF A MULTICULTURAL PERSONALITY IN MULTILINGUAL EDUCATION

Abstract

The article deals with the importance of taking into account the principles of first language acquisition in training multilingual specialists in the context of multilingual education. The article analyzes the theoretical basis of the formation of the subject of intercultural communication, a second or multilingual personality, based on the principles of first language acquisition and native culture. The article emphasizes that advantages of taking into account the principles of first language acquisition is that it is easy to communicate on professional or other topics in the target language, if all types of speech activity are used in teaching a foreign language, as well as the components are mastered through situations.

The article notes that in multilingual education, the formation of a multilingual, multicultural personality is carried out through the close connection of language and culture.

Key words: multilingual education, multilingualism, multilingual/multicultural personality, a subject of intercultural communication, culture dialogue, first language acquisition

Бүгінгі таңда барлық ЖОО-да көптілді білім беру жүйеленіп келеді, өйткені Қазақстанға дүниежүзілік технологиялық, ғылыми жаңалықтарды өзінің ана тілінде халқының игілігіне пайдаланатын, халықаралық байланыстарды нығайтатын, әлемдік білім қауымдастығына шығатын көптілді меңгерген мамандар даярлау қажеттілігі туындап отыр.

Көптілді маман көпмәдениетті меңгерген тұлға болып табылады. Көптілді, көпмәдениетті тұлға тілдер мен мәдениеттер байланысының нәтижесі ретінде бүкіл әлемде орын алып отырған дамытушы құбылыс ретінде бағаланады.

Тілдік, энциклопедиялық сөздіктерде *көптілді білім беру, көптілділік, көпмәдениетті/ полимәдениетті тұлға терминдеріне келесі сипаттар берілген. Көптілді білім беру* дегеніміз мақсатты, ұйымдастырылған, үштік білім беру үрдісі; бірнеше тілді бір мезетте меңгерген көптілді тұлға ретінде жеке тұлғаны қалыптастыру мен дамыту үрдісі деп түсіндіріледі. Ал, *көптілділік* белгілі бір көпұлтты аумақта бірнеше (үш және одан да көп) тілдердің әрекет етуі; тұлғаның сөйлесу қажеттілігіне қарай бірнеше тілді білуі мен қолдануы.

Көптілділік лингвистикалық, психолингвистикалық, психологиялық, педагогикалық, әдістемелік, мәдениетаралық қарым-қатынас, философиялық және әлеуметтік аспектілерде қарастырылады. Көптілділікті лингвистикалық аспектіде қарастырғанда жеке тілдердің семантикалық, лексикалық құрылымдарында орын алатын тілдік қарым-қатынас мәселелері ескеріледі. Бірнеше тілде сөйлеуді зерттеу мәселелері, яғни тілді оқыту және үйрену кезінде орын алатын көптілділік әрекеттің психикалық құбылысы, көптілділік қалыптасуының заңдылықтары психологиялық аспектіде қарастырылады. Көптілділік жағдайындағы тілдерді тиімді оқыту тәсілдері және әдістері, тұлғаның көпмәдениетті, әрі көптілді болып қалыптасуы педагогикалық аспектіде сараланады. Қоғамдағы көптілділіктің рөлі мен әртүрлі үдерістерге көптілділіктің әсер ету мәселелері философиялық және әлеуметтік аспектісі болып табылады.

Отандық және шетелдік философиялық, психологиялық және педагогикалық әдебиеттерде көпмәдениетті тұлға кеңінен қарастырылып, сипаттамалар берілген.

Мәселен, өз еңбектерінде Л.П. Халяпина, П.В. Сысоевтар көпмәдениетті тілдік тұлғаны [1], С.Л. Яковлева, Е.М. Щегловалар көпмәдениетті құзыреттілікті, Колобова Л.В. көпмәдениетті тұлғаны қарастырады. Ал, осылардың қалыптасу жолдары мен көпмәдениетті тұлғаның құрылымдық компоненттерін И.А. Зимняя, П.Д. Павленка, А.Н. Савиновалар талқылайды.

Иванова Л.В., Агранат Ю.В. шетел тілін оқыту контекстінде студенттерде копмәдениеттілікті қалыптастыру мәселесін қарастыра отырып, келесі сипаттаманы береді, «*Поликультурная личность* – это личность, являющаяся субъектом полилога культур, имеющая активную жизненную позицию, обладающая развитым чувством эмпатии и толерантности, эмоциональной устойчивостью, умением жить в мире и согласии с людьми как представителями разных культурных групп, способная к успешному самоопределению и продуктивной профессиональной деятельности в условиях культурного многообразия общества» [2]

«Мәдениет» ұғымы заманауи гуманитарлық ғылымдағы іргелі ұғымдар қатарына кіреді. Оның көптеген мағыналық қырлары бар және ол әр түрлі мән мәтіндерде қолданылады. Мәдениет дегеніміз жеке адамның өмір сүру мақсаты мен құндылық жүйесі, адамның өмір сүрген ортамен қарым-қатынасы. Ол - өзара қарым-қатынас нәтижесінде қалыптасатын ерекше құбылыс Бір жағынан алғанда, тіл - мәдениет туындысы және оны білдіру құралы болса, екінші жағынан алсақ, ол мәдениеттің ажырамас бөлігі [3]. Демек, бұл құбылыс тіл арқылы көрініс береді. Тіл аталған әлемді ұғыну құралы болып табылады, ол әлем туралы білім мен түсініктердің жиынтығын түгелдей сіңіреді және жинақтайды. Өмірдің жаңа талабына сәйкес көптілді маман даярлау түбегейлі өзгеріске түсіп отыр. Заманауи қоғамға тек маман ғана емес халықаралық және мәдениетаралық қарым-қатынасқа түсе алатын маман қажет. Сол себепті, жоғары оқу орындарында маман даярлауда шетел тілін үйрету үрдісі түбегейлі өзгеріске түсіп, жаңа келбет алуда. Қазіргі таңда шеттілдік білім беру мәселесі өзектілігін артып отыр.

Шеттілдік білім беру мен мәдениетаралық қарым-қатынас арасы өте тығыз байланысты. Шеттілдік білім беру түпкі мақсаты мәдениетаралық қарым-қатынас субъектісін қалыптастыру және ол когнитивтік-лингвомәдени негізде жүзеге асатыны белгілі.

Мәдениетаралық қарым-қатынас субъектісі, екінші тілдік тұлға немесе көп тілді тұлғаның қалыптасуының негізі ана тілінің, төл мәдениеттің негізінде қалыптасатыны шетелдік, отандық ғалымдар еңбектерінен белгілі. Мәселен, Л.С. Выготский «…развитие иностранного языка потому и является своеобразным процессом, что оно использует всю семантическую сторону родного языка, возникшую в процессе длительного развития. Обучение школьника иностранному языку, таким образом, *опирается как на свою основу на знание родного языка*» [4], деп айтуы тіл үйренушінің санасында қалыптасқан өзінің төл мәдениетінің негізінде тілін үйреніп жатқан елдің мәдениеті арқылы, сол шет тілін меңгереді. Себебі тіл мәдениет арқылы меңгеріледі. Демек, тіл үйренуші санасында мәдениеттер диалогы жүреді.

Тіл үйренушінің шетел тілімен танысуымен, әрі оны үйренуімен бірге, үйреніп жатқан тілдегі жаңа ұлттық мәдениетке енетіні шексіз рухани байлыққа кенелетіні сөзсіз. Әр шетел тілі сабағы мәдениеттер тоғысы, бұл мәдениетаралық қарым-қатынас тәжірибесі, себебі әр шетел тілі сөзі шетел әлемін, шетел мәдениетін көрсетеді, яғни тұл үйренуші үшін әр сөз артында ұлттық сана мен әлемді қабылдау болып тұрады.

Шетел тілін қатынас құралы ретінде үйрету үшін шынайы қарым-қатынас жағдаятын туындату керек, яғни шетел тілін шынайы, нағыз жағдаяттар, аутентикалық материалдар қолдану қажет. Олар: шетелдік маманды қатыстыра отырып немесе онсыз, шетел тілінде ғылыми дискуссия жүргізу, әдебиеттер талқылау т.б. Аудиториядан тыс

қарым-қатынасқа түсу формаларын дамыту қажет: олар тілдік клубтар, үйірмелер, ашық лекциялар, on-line лекциялар, әр түрлі мамандық студенттерінің ортақ ғылыми қызығушылығын туындататын мәселелер бойынша дөңгелек үстел, пікір сайыс т.б.

Сонымен, шет тілін меңгеру бір психологиялық құралға ие болмай, сонымен қатар басқа мәдениетке араласу, жаңа әлеуметтік-мәдени мазмұнды меңгеру болып табылады. Шетел тілін үйрету мәдениетаралық араласудың ортақ форматындағы қос мәдениет, яғни тіл үйренушінің төл және үйреніп жатқан елдің, шет тілдік мәдениет диалогы ретінде қарастырылады. Мәдениет диалогы әртүрлі лингвистикалық-мәдени қауымдастықтардың, олардың өзіндік ерекшелігі мен өзгешелігін есепке алғандағы өзара тең мәдени әрекеттестігі.

Шетел тілін үйренушіде мәдениетаралық құзыреттілік, көпмәдениеттілік құзыреттілігі мәдениет диалогы арқылы қалыптасады. Мәдениетаралық құзыреттілік тіл үйренушіден келесі күтілетін нәтижелер арқылы көрініс берді: төл мәдениетін біледі, шетелдік әлеуметтік мәдениет әлем бейнесін ұғады, қарым-қатынастағы мәдениеттер арасындағы ұқсастықтар мен ерекшеліктерді аңғарады және шиеленістерді шешуге дайын болуды меңзейтін мәдениетаралық диалог дағдыларын меңгереді, басқа лингвистикалық әлеуметтің мағыналық бағдарларын таниды, басқа мәдениеттің концептілері мен әлеуметтік коммуникация құралдарын қолданады.

Көптілді білім беруде к*өптілділік, көпмәдениетті/полимәдениетті тұлғаның қалыптасуы* тіл, мәдениет, ойлау арақатынасының тығыз байланысы арқылы жүзеге асады. Тіл мен ойлау ара қатысын зерттеу көне дәуірден бастау алды. Идеалистік ағым өкілдері ойлау сөйлеуге тәуелсіз, ал сөйлеу ойлауға бағынышты емес, себебі адам іштей ойлана отырып, біреумен сөйлеседі және дәл сол уақытта басқа бір нәрселер туралы ойлай алады деп есептеген. Яғни ойлау мен сөйлеу бір-біріне тәуелсіз бола береді. Ал бихевиористер, керісінше, ойлау мен сөйлеуді ұқсас құбылыс, өйткені адам іштей ойлап отырғанның өзінде сөйлеу мүшелерінің жасырын жұмыстары жүріп жатады деп есептеген. Олай болса, ойлау - дыбыссыз сөйлеу, сөйлеу – дыбыстап ойлау болып табылады.

Бала ойлауы мен қимыл іс-әрекетіне тілдің қаншалықты әсер ететінін туралы Д.Слобин мен Дж.Грин анықтамасы көне дәуірден бастау алған тіл мен ойлау ара қатысы мәселесін шешуде бала тілін зерттеу үлкен үлес қосатынының айғағы деуге болады.

Ал көптілді, көпмәдениетті тұлғаны қалыптастыруда шетел тілін үйретуде баланың ана тілін меңгеру үрдісін, сөйлеу әрекеті онтогенезін қолдану, яғни сөйлеу әрекеті түрлері жүйелі, әрі мазмұнды пайдалану көп тілді тұлға қалыптастыруда тиімділігін көрсетеді. Тіл жүйесін меңгеру мен қолдану адам баласы миының өзіндік құрылысы мен логикасы бар жүйе арқылы қамтамасыз етілетінін жоғарыда айтып кеттік. Тілдік жүйенің негізгі компоненттерін меңгеру мен қолдануды қамтамасыз ететін мидың функциональды құрылысын табуға бағытталған А.Р.Лурия бастамасымен жүргізілген зерттеу жұмыстары бар. «Ойлау процесіне байланысты мидағы функциялар бала туғанда даяр күйінде болмайтынын», қазақ психологі А.Темірбеков айта отырып, «…ойлау баланың дамуына, оның таным әрекетінің өрістеп кеңеюіне байланысты пайда болады. Нәрестенің дүние тануы түйсік пен қабылдаудан басталып, оның танымы айналадағы ортамен тығыз қарым-қатынаста өтіп жатады. Ой операцияларының тууы, ең алдымен, баланың қолына түскен нақты затпен әрекет жасауынан басталады. Балалық дәуірінде ойлау процесінің күшті қарқынмен дами бастауы бала тілінің шығуымен байланысты» [5], дейді. Демек, тіл дамуын тілдік белгілер мен белгілік операциялар ретінде қарастыру тілдік жүйені меңгеру мәселесі ғана емес, сонымен қатар оның жалпы психикалық дамуда қалыптасу мәселесі болып табылатыны ғалымдар пікірімен тоғысады. Сол себепті, шетел тілін үйретуде сөйлеу әрекеті онтогенезін қолдану кейбір мамандардың, шет тілін «техникалық құрал» тұрғысынан меңгеріп алуы, ал қарапайым тірі тілде сөйлесуге қиналуы, қоршаған

ортаны өзіндік мәдениет мәнмәтінде қалыптасқан түрде ғана елестететуі, әрі өз ойын шет тіліндегі сөздерді ана тіліне тән құрылыммен сәйкестендіре отырып білдіруін болдырмауға ұтымды жол көрсетеді [6]. Демек, сөйлеу әрекеті түрлері тіл үйрету барысында түгел қолданылып отырса, жағдаяттар арқылы компоненттер меңгеріліп отырса, тіл үйренушімен кәсіби немесе басқа тақырыптарда сөйлесу қиындық туындатпайды.

Сонымен, тілдік тұлға шетел тілінде өз ойын білдіру барысында мәдениетаралық алшақтықты игеру әдісін, қос сананы біріктіру қажеттілігі туындатады және осы әдіс-тәсілдерге үйрету анық мәдениетаралық диалог болып табылады. Көптілді білім берудің өзекті мәселесі, мемлекеттік тілді, ұлтаралық қарым-қатынас тілін және жаһанды экономикаға табысты интеграциялаудың тілін әр түрлі ұлт өкілдері мен әр түрлі мәдениет өкілдерінің қарым-қатынас құралы ретінде оқытудың түйіні, тіл сол тілде сөйлетін халықтың әлемі мен мәдениетінің бірлігінде оқытылуы тиіс.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Сысоев П.В. Концепция языкового поликультурного образования = Conception of foreign language polycultural education: (на материале культуроведения США). – М.: Еврошкола, 2003. – 280 с.
2. Иванова Л.В., Агранат Ю.В. Педагогические условия формирования поликультурной личности студентов в контексте обучения иностранному языку в вузе // Фундаментальные исследования. – 2013. – № 1 (часть 1). – стр. 82-84;
3. Пассов Е.И. Программа-концепция коммуникативного иноязычного образования. Концепция развития индивидуальности в диалоге культур. 5-11 классы. - М.: Просвещение, 2000. - 173 с.
4. Л.С. Выготский.Мышление и речь Глава 6 «Исследования развития научных понятий в детском возрасте» стр 226-234; 291-295
5. С. Г.Тер-Минасова Язык и межкультурная коммуникация.-М.: Слово, 2000-250 с.

Темірбеков А., Балаубаев С. Психология. – Алматы: Мектеп, 1956. -230 с

МРНТИ: 14.35.09

Дегтярева К.С.,[1] Есенаман С.Е[2], Хасанова С.А[3]
КазНПУ им. Абая
[12]преподаватели, магистры педагогических наук.
[3]КазНУ им.Аль-Фараби, преподаватель магистр педагогических наук

«ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СОВРЕМЕННЫХ ИНФОРМАЦИОННЫХ ИНТЕРНЕТ-РЕСУРСОВ В ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ С ЦЕЛЬЮ ЭФФЕКТИВНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ УЧЕБНОГО ПРОЦЕССА В УСЛОВИЯХ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ»

Аннотация

Статья затрагивает проблему возможности эффективного использования современных интерактивных технологий в процессе обучения иностранному языку.

Описываются структура и методическое содержание основных видов информационных ресурсов, таких как хотлист (hotlist), трежа хант (treasure hunt), сабджект сэмпла (subject sampler), мультимедиа скрэпбук (multimedia scrapbook), и вебквест (webquest), а также особенности их организации и применения в рамках дистанционного онлайн обучения. Определяется роль и степень эффективности данных пяти видов Интернет-ресурсов в реализации образовательной деятельности с целью развития у студентов навыков решения сложных учебных задач, критического мышления и проектной деятельности. Даны рекомендации по поиску, проверке и отбору необходимой информации из СМИ и глобальной сети Интернет для создания вышеперечисленных информационных ресурсов.

Ключевые слова: современные технологии, интерактивный подход, информационные ресурсы, дистанционное обучение, критическое мышление, проектная деятельность.

К.С. Дегтярева, С.Е.Есенаман, С.АХасанова
[12]Абай атындағыКазҰПУ
оқытушылар, педагогика ғылымдарының магистрлері
[3]Әл Фараби атындағы ҚазҰУ. оқытушы педагогика ғылымдарының магистрі

ҚАШЫҚТЫҚТАН БІЛІМ АЛУ ЖАҒДАЙЫНДА ОҚЫТУ ҮДЕРІСІН ТИІМДІ ҰЙЫМДАСТЫРУ МАҚСАТЫНДА ШЕТЕЛ ТІЛІН ҮЙРЕТУДЕ ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ АҚПАРАТТЫҚ РЕСУРСТАРДЫ ҚОЛДАНУ

Аңдатпа

Мақалада шет тілін оқыту процесінде заманауи интерактивті технологияларды тиімді қолдану мүмкіндігі мәселесі қозғалады. Ақпараттық ресурстардың жедел тізімі, тиісті ақпарат іздеу, тақырыптық іріктеме, мультимедиялық альбом және веб-квест сияқты негізгі түрлерінің құрылымы мен әдістемелік мазмұны, сондай-ақ олардың ұйымдастырылу ерекшеліктері қашықтықтан онлайн оқыту шеңберіндегі қосымшалар болып табылады. Оқушылардың білім берудің күрделі мәселелерін, сыни тұрғыдан ойлау мен жобалау әрекеттерін шешу дағдыларын дамыту мақсатында білім беру қызметін жүзеге асырудағы осы бес интернет-ресурстардың рөлі мен тиімділік дәрежесі анықталды. Жоғарыда аталған ақпараттық ресурстарды құру үшін бұқаралық ақпарат құралдарынан және ғаламдық Интернеттен қажетті ақпаратты іздеу, тексеру және таңдау бойынша ұсыныстар берілген.

Кілт сөздер: заманауи технологиялар, интерактивті тәсіл, ақпараттық ресурстар, қашықтықтан оқыту, сыни тұрғыдан ойлау, жобалық қызмет.

Degtyareva X.S. [1] Yessenaman S.Y. [2]Khassanova S.A [3]
[1 2] KazNPU named after Abay

[1 2] teachers, masters of pedagogical sciences.
[3]KazNU named after Al-Farabi, master of pedagogical sciences

"THE USE OF MODERN INFORMATION INTERNET RESOURCES IN TEACHING A FOREIGN LANGUAGE FOR THE PURPOSE OF EFFECTIVE ORGANIZATION OF THE EDUCATIONAL PROCESS IN THE CONDITIONS OF DISTANCE LEARNING"

Abstract

The article touches upon the problem of the possibility of effective use of modern interactive technologies in the process of teaching a foreign language. The structure and methodological content of the main types of information resources, such as hotlist, treasure hunt, subject sampler, multimedia scrapbook, and web quest are described, as well as the features of their organization and applications in the framework of distance online learning. The role and degree of effectiveness of these five types of Internet resources in the implementation of educational activities with the aim of developing students' skills in solving complex educational problems, critical thinking and project activities are determined. Recommendations are given for the search, verification and selection of the necessary information from the media and the Internet to create the above information resources.

Key words: modern technologies, interactive approach, information resources, distance learning, critical thinking, project activities.

Введение. Согласно постановлению правительства Республики Казахстан, одной из основополагающих целей развития образовательной и научно-исследовательской деятельности в республике является повышение глобальной конкурентоспособности отечественного образования и науки. В настоящее время в нашей стране стартовала «Государственная программа развития образования и науки в Республике Казахстан на 2020-2025 года», ориентирующаяся на масштабные перемены как в материально-техническом оснащении учебных заведений, так и в организации качественного образовательного процесса на основе лучших практик [1]. Реализация данной программы в настоящее время происходит в формате дистанционного обучения, что вносит свои коррективы и ограничения в выборе методов и форм организации учебно-познавательной деятельности. Введение дистанционного формата обучения явилось крайней мерой для обеспечения сохранности здоровья всех участников образовательного процесса, а также в целях предупреждения распространения коронавирусной инфекции в период пандемии [2]. Для эффективного и структурированного подхода в организации учебного процесса необходимо использование современных интерактивных технологии, которые дадут возможность создания качественной информационно-предметной среды. Сущность обучения, включающего в себя применение интерактивных технологий, заключается в

том, что образовательный процесс организован таким образом, что фактически все обучающиеся оказываются вовлеченными в процесс познания. Однако, если рассматривать такой подход в дистанционном формате обучения, то помимо взаимодействия между учителем и студентов, появляется еще один участник учебного процесса – интерактивная технология (это может быть компьютерная программа, онлайн-ресурс, приложение для смартфона, мультимедийная платформа и т.д.), с помощью которой учитель и студент могут общаться и поддерживать связь.

Методы. В современном мире существует огромное множество интерактивных методов и технологий, но интерактивный метод и интерактивная технология имеют полярные значения. Интерактивный метод – это современная форма активного обучения, при которой происходит взаимодействие между всеми участниками образовательного процесса, никто из студентов не может остаться пассивным или не принимать участия. Сюда мы можем выделить такие методы, как ролевая игра, дискуссия, метод проектов, мозговой штурм, тренинг, дебаты и т.д. Если рассматривать понятие интерактивных технологий со стороны компьютеризации, то к ним относятся Интернет-технологии и ресурсы, мультимедиа продукция учебного назначения (аудио, видео), компьютерные обучающие системы (электронные учебники, тренажеры), системы электронного тестирования знаний и др. В свою очередь Интернет-ресурсы подразделяются на две основные категории: формы телекоммуникации и информационные ресурсы, в которых формы телекоммуникации – это Интернет-средства для установления и поддержания общения между преподавателем и студентом [3]. Например, электронная почта, чаты в социальных сетях и мессенджерах, форумы, веб-конференции и т.п.

Наиболее популярными информационными ресурсами, по мнению профессора П.В. Сысоева, принято считать специальные учебные Интернет материалы, которые могут включать текст, аудио и видео материалы, собранных вместе в рамках одной темы и предназначенных для определенного уровня учащихся. Основным отличием форм телекоммуникации от Интернет-ресурсов является направленность применения, т.е. Интернет-ресурсы создаются и могут быть использованы только для учебных целей. В настоящее существует достаточное количество информационных ресурсов, но мы бы хотели остановиться на самых основных пяти видах, раскрыть структуру и методическое содержание каждого из них.

1. «Хотлист» (Hotlist) – это «перечень по теме» представляет из себя текстовый список веб-сайтов по изучаемой теме. Его довольно легко создать самостоятельно, и он быть может полезен в процессе обучения, так как вся информация отбирается и проверяется преподавателем на предмет качественного, правдивого и информативного содержания.
2. «Мультимедийный Скрэпбук» (Multimedia Scrapbook) представляет из себя своеобразную коллекцию мультимедийных ресурсов. В скрэпбуке содержатся ссылки на текстовые веб-сайты, фото, аудиофайлы и видеоклипы, графическую данные и чрезвычайно пользующиеся популярностью сейчас анимированные виртуальные туры.

3. «Трежа Хант» (Treasure Hunt) в переводе с английского языка означает «охота за сокровищами». Он содержит ссылки на разные веб-сайты по изучаемой теме в точности, как и хотлист. Единственное отличие состоит в том, что любая из ссылок содержит вопросы по содержанию веб-сайта. При помощи этих вопросов преподаватель направляет поисковую деятельность студентов. В конце трежа ханта студентам быть может задан один общий вопрос на проверку целостного понимания изученной темы. Подробный ответ на него будет включать ответы на предыдущие вопросы по каждому из веб-сайтов.
4. «Сабджект Сэмпла» (Subject Sampler) находится на следующей ступени сложности после трежа ханта. Тут содержатся как ссылки на текстовые, так и на мультимедийные материалы глобальной сети Интернет (фото, аудио- и видеоклипы, графические и анимационные данные). После исследования каждого нюанса темы студентам нужно дать развернутый ответ. Главной отличительной особенностью сабджект сэмпла будет то, что получение информации должно строиться на чувственном уровне. Основной целью работы с этим видом Интернет-ресурса для студентов является не просто знакомство с материалом, но и суметь выразить и обосновать своё собственное мнение по изучаемому вопросу. Активность обучающихся тут достаточно велика.
5. Вебквест (Webquest) – наиболее сложный вид из представленных в данной статье, заключительный этап. Он содержит в себе все составляющие 4 обозначенных выше Интернет-ресурсов и подразумевает проведение проекта с участием всех студентов. Прежде чем разделить учащихся на группы, все участники учебного процесса знакомятся с общими сведениями по изучаемой теме, тем самым погружаясь в проблему предстоящего проекта. Преподаватель отбирает ресурсы из сети Интернет и систематизирует их так, чтобы одна группа студентов смогла ознакомиться только с одним проблемным нюансом темы. Далее студенты перегруппировываются и обмениваются информацией друг с другом. При таком обсуждении учащиеся должны высказывать свое собственное мнение, делать выводы, прогнозировать дальнейший возможный ход действия [4].

Вполне очевидно, что каждый из пяти видов учебных Интернет-материалов вытекает из предшествующего, постепенно усложняясь и тем самым позволяя решать более сложные учебные задачи.

Результаты. Учебные Интернет-ресурсы, рассмотренные в нашей статье, позволяют разнообразить учебную деятельность, просты и удобны в применении. Учебные материалы, созданные по основе информации из глобальной сети, позволят подобрать текстовый, графический, фото-, аудио- и видеоматериал по изучаемым темам, организовать среди студентов обсуждение (дискуссию) жизненно важных культурных и общественно-острых вопросов, познакомить и внедрить в работу учащихся метод проектов как один из наиболее актуальных в иноязычном образовании на сегодняшний день, а также провести лингвистический анализ устного и письменного дискурса

носителей языка (представителей различных социальный групп, носителей диалектов и акцентов) [5]. При использовании современных информационных ресурсов на занятиях, можно добиться положительных результатов благодаря тому, что, используя приведенные в статье примеры Интернет-ресурсов, студенты могут развивать одновременно все коммуникативно-речевые навыки: чтение, говорение, письмо и аудирование. Студенты научатся выделять необходимые факты, отделять основную информацию от второстепенной, определять временную и причинно-следственную связь и прогнозировать развитие хода событий или результаты в процессе чтения. Развивая навык говорения, учащиеся смогут запрашивать и обмениваться информацией, высказывать свою точку зрения, уточнять, переспрашивать полученную информацию и не бояться брать инициативу в разговоре на себя. В письме они научатся описывать факты/явления, сообщать/запрашивать информацию, выражать собственное мнение, кратко/развернуто передавать содержание, фиксировать необходимую информацию и составлять тезисы/эссе/рефераты. Что же касается аудирования, то студенты смогут определять тему услышанного, выделять факты/аргументы в соответствии с поставленными вопросами/проблемами и определять свое отношение к услышанному.

Обсуждение. Применение Интернет-ресурсов и мультимедийных средств дает педагогам прекрасную возможность усовершенствовать управление обучением, увеличить эффективность и объективность учебного процесса, сэкономить время преподавателя, повысить мотивацию учащихся на получение знаний, заинтересовать их изучением иностранных языков, привить стойкое желание к самоконтролю и самосовершенствованию, что положительно скажется на результатах обучения. Более того, используя веб-ресурсы, учителя значительно упрощают процесс коммуникации учащихся как между собой, так и с носителями языка, так как школьники получают возможность общаться как письменно, так и устно посредством видео конференций или социальных сетей, при этом не только на школьные темы, а открывая для себя ситуации ежедневного общения, максимально приближенные к коммуникации в реальных условиях. Готовясь к уроку, учитель должен помнить, что он - не единственный источник информации. Учитель организует поиск учащимися информации. Учитель - инициатор новых форм взаимодействия, организатор дискуссий и обсуждений. А ученик - не пассивный участник учебного процесса, а активный участник исследования, обсуждения, дискуссии. Ученик осуществляет поиск необходимой информации в пределах предложенного учебного материала и демонстрирует результаты своей деятельности. Однако, следует отметить, что использование мультимедийных технологий не может обеспечить существенного педагогического эффекта без преподавателя, поскольку эти технологии только способы обучения. Компьютер в учебном процессе не механический педагог, не заместитель или аналог преподавателя, а средство, усиливающее и расширяющее возможности его обучающей деятельности.

Заключение. Таким образом, использование разнообразных современных Интернет-ресурсов и интерактивных методов обучения иностранным языкам имеет ряд преимуществ, которые помогают научить студентов активно приобретать глубокие знания, развивать их творческие и организаторские способности и обеспечивают сильное намерение изучать язык. Передовые технологии позволяют идеально сочетать теорию с практикой, формировать содержание знаний, навыков и умений [6].

Список использованной литературы

1. Государственная программа развития образования и науки Республики Казахстан на 2020-2025 годы // Постановление правительства Республики Казахстан от 27 декабря 2019 года №988
2. Об усилении мер по недопущению распространения коронавирусной инфекции COVID-19 в организациях образования, на период пандемии // Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 1 апреля 2020 года № 123 (с дополнениями от 13.04.2020 г.)
3. Сысоев П. В., Евстигнеев М. П. Учебные Интернет – ресурсы в системе языковой подготовки учащихся. // Иностранные языки в школе. – 2008-№8
4. П. В. Сысоев, М. Н. Евстигнеев Методика обучения иностранному языку с использованием новых информационно-коммуникационных Интернет-технологий: учебно-методическое пособие // - Москва: Глосса-Пресс; Ростов-на-Дону: Феникс, 2010. – 177
5. Драгунова А.А. Учебные интернет-ресурсы как средство формирования профессиональной иноязычной коммуникативной компетенции студентов // Ярославский педагогический вестник – 2011. - №1.
6. Гутарева, Н. Ю. Применение учебных интернет-ресурсов в рамках обучения английскому языку в вузе / Н. Ю. Гутарева. — Текст: непосредственный // Молодой ученый. — 2015. — № 7 (87). — С. 743-745. — URL: https://moluch.ru/archive/87/17011/ (дата обращения: 05.10.2020).

МРНТИ 14.35.09

Серікбай Мөлдір,[1] Кемелбекова З. А[2]
[1]Абай атындағы ҚазҰПУ-нің
7М0119 - «шетел тілі: екі шетел тілі»
мамандығы бойынша 2-курс магистранты
[2] ф.ғ.кандидаты
Алматы, Қазақстан

ШЕТЕЛ ТІЛІН ОҚЫТУ ҮРДЕРІСІНДЕ МӘДЕНИ-ӘЛЕУМЕТТІК ИНТЕРФЕРЕНЦИЯНЫ БОЛДЫРМАУ ТӘСІЛДЕРІ

Аңдатпа

Мақалада шетел тілін үйрену барысында тілдік және мәдени интерференцияны болдырмау тәсілдерін анықтау және интерференцияның алдын алу жолдары

қарастырылған. Шетел тілін оқыту кезінде ана тілі шет тілімен байланысқа түсетіндіктен, шет тілін игеруге қандай да болсын әсер етеді. Сол себепті шетел тілін оқытуда «ана» тілдік мәдениеттің араласуын бейтараптандыру және мәдени-әлеуметтік интерференцияны болдырмау немесе айтарлықтай азайту тиімді болу үшін көп деңгейлі интерференциялық құбылыстарды бейтараптандыруға бағытталған тілдік жаттығулар мен коммуникативті тапсырмалардың кешенді жасалуы баяндалған, сондай-ақ студенттерді оқытылатын тілдің ерекшеліктерімен жұмыс істеуге үйрету айтылған.

Кілт сөздер: интерференция, мәдени-әлеуметтік интерференция, интерференцияны болдырмау тәсілдері.

Серикбай Молдир[1], Кемелбекова З. А[2]
[1]КазНПУ им. Абая
7М0119 - «иностранный язык:два иностранных языка»
магистрант 2-курса
[2] кандидат ф.н.
Алматы,Казахстан

СПОСОБЫ ПРЕОДОЛЕНИЯ СОЦИОКУЛЬТУРНОЙ ИНТЕРФЕРЕНЦИИ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ

Аннотация

В статье рассмотрены пути предотвращения интерференции и определения способов предотвращения языковой и культурной интерференции при изучении иностранного языка. При изучении иностранного языка родной язык ассоциируется с иностранным языком и оказывает какое-либо влияние на освоение иностранного языка. Поэтому в изучении иностранного языка изложена комплексная разработка языковых упражнений и коммуникативных заданий, направленных на нейтрализацию многоуровневых интерференционных явлений для нейтрализации вмешательства «родной» языковой культуры и предотвращения или значительного снижения культурно-социальной интерференции, а также обучение студентов работе с особенностями изучаемого языка

Ключевые слова: интерференция, культурно-социальная интерференция, способы предотвращения интерференции.

Serikbay Moldir[1] Kemelbekova Z. A.[2]
[1]KazNPU named after Abay
7M0119 - "Foreign language: two foreign languages"
2nd year master student
[2] Candidate of philological Sciences
Almaty, Kazakhstan

WAYS OF OVERCOMING OF SOCIO-CULTURAL INTERFERENCE IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING

Abstract

The article discusses ways to prevent language and cultural interference in the process of foreign learning language and ways to prevent interference. Since the native language comes into contact with a foreign language when a foreign learning language, it somehow affects the assimilation of a foreign language. Therefore, in order to neutralize the interference of the "native" language culture in teaching a foreign language and effectively prevent or significantly

reduce cultural and social interference, a comprehensive development of language exercises and communication tasks aimed at neutralizing multi-level interference phenomena is described, as well as training students to work with the peculiarities of the language being studied.

Key words: interference, cultural and social interference, ways to prevent interference.

Ұлттардың құндылықтары, мінез-құлық үлгілері, дүниетанымы тілде шоғырланған деген ереже соңғы кездегі лингвистикалық зерттеулердің ең танымал бағыттарының бірі болып келеді.

Қарым-қатынас кезінде студенттердің шет тілдерін қолдануға деген сеніміне нұқсан келтіретін факторлардың бірі – ана тілінің кері әсері, интерференция. Тіл білімінде "интерференция" терминін бірыңғай түсіндірудің болмауы, бір жағынан, лингвистикалық байланыстардың көріну жағдайларының алуан түрлілігінен, сөйлеудегі психологиялық және лингвистикалық аспектілерді ажыратудың күрделілігінен, екінші жағынан, бұл мәселені эксперименталды тұрғыдан зерттеудің жеткіліксіздігінен және оны жан-жақты шешу қажеттілігінен туындайды. Алайда, соңғы онжылдықтағы диссертациялық жұмыстарда (В. В. Алимов, г. м. Вишневская, В.Д. Шевченко, М. А. Смирнова) интерференцияның түбегейлі жаңа анықтамасы берілмейді және көбінесе өткен ғасырдың ортасында У. Вайнрайх енгізген анықтамаға сайып келеді және ары қарай оның ізбасарларының еңбектерінде дамыды. У. Вайнрайх интерференцияны шет тілдерін меңгеру нәтижесінде қостілді адамның сөйлеуінде пайда болатын тілдік нормалардан ауытқу ретінде анықтайды [Вайнрайх 1979: 78-93].

Лингвистикада интерференция деп бір тілдің (ана тілінің) екінші тілге (зерттелетін) әсер етуінің салдарын айтады. Интерференция екі тілді меңгерген адамның сөйлеуінде шетел тілінің екпіні ретінде көрінеді. Бұл құбылыс ауызша және жазбаша сөйлеу кезінде де көрінуі мүмкін.

Әлемдік ғылымның, мәдениеттің, техника мен технологияның қазіргі заманғы даму шындықтарында тілдік интерференцияны зерттеудің маңыздылығы осы білімге деген практикалық сұраныстың арқасында артып келеді.

Интерференциялардың пайда болу себебі адам сөйлеу мәнерін өзінің ана тілінің немесе бірінші шет тілінің нормаларына сәйкес құруы және екінші шет тілінің жеке лингвистикалық фактілері арасында тән емес байланыстар мен қатынастар орнатуы болып табылады. Ғылыми зерттеулер көрсеткендей, көптілді оқыту мәселелері өте күрделі және тілдің барлық деңгейлерін қамтиды және тұтастай алғанда екінші шет тілін оқытуда нәтижелі және рецептивті сөйлеу әрекетіне әсер етеді [4, 285 б.].

Тілдік интерференция көптеген жылдар бойы ғалымдардың назарын аударып келеді.

Тілдік интерференцияның лингвистикалық жүйенің барлық деңгейлерінде өзектілігі артады және сөйлеушінің сана-сезіміне қарамастан сөйлеу барысында жүзеге асырылады, сондықтан соңғы кезге дейін интерференциялық зерттеулер негізінен оның **фонетикалық** (Г.В. Бершадская, Г.М. Вишневская, В.А. Корнеева, Т. А. Краснова, А. А. Метлюк, Дж1. Г. Фомиченко) және **лексикалық** (А. Е. Карлинский, И. Н. Кузнецова) аспектілерін зерттеуге бағытталған.

Шетел тілін оқыту әдістемесіндегі интерференцияның кең таралған түсіндірмесі – когнитивті-сөйлеу механизмдерінің тартысты өзара әрекеті. Ол екінші тілдік тұлғаның бір тілдік-мәдениеттің әсерінен екіншісінің тілдік, дискурсивті, мәдени -әлеуметтік нормаларынан ауытқуында байқалады [7, Б.3]. Берілген анықтама байланыстағы тілдер мен мәдениеттердің өзара әрекеттесуінің күрделі сипатын, сондай-ақ өзара әрекеттесудің қарама-қайшылығын көрсетеді, бірақ интерференцияның мәдениетаралық компонентінің маңызы тілден гөрі төмен. Шетел тілін оқыту әдістемесі үшін интерференцияның

мәдениетаралық аспектісі ерекше маңызға ие, өйткені тілдік интерференция сөйлеу кезінде тілдік қателіктер мен нормалардың бұзылуы түрінде көрінеді және ол мұғалімнің көмегімен және өзін-өзі түзетуге келеді, ал мәдениетаралық айырмашылықтардың көріністері онша айқын емес және нашар зерттелген.

В.В. Виноградов, В. В. Алимов, у. Вайнрайх, Ж. Багана, Э. Хауген, Е. М. Верещагин және т. б. интерференция мәселелерімен айналысқан, бірақ шетел тілін оқыту әдістемесінде кәсіби қарым-қатынастағы интерференцияның мәдениетаралық түрлерінің мәселелері аз дамыған.

Мәдениетаралық оқыту студенттердің басқа тілдік-мәдениетпен қарым-қатынас жасау кезінде жеке тұлғалық тәжірибесін алуға ықпал етеді. Серіктестер бір тілде сөйлесу арқылы, бірақ этно-айырқша коммуникативті стратегиялар мен қарым-қатынас нормаларына ие бола отырып, коммуникативті сәтсіздіктен құтыла ала ма? **Бұл сұрақтың жауабы мәдениетаралық интерференция құбылысын зерттеу және оны жеңуге үйрету болуы мүмкін.**

Шет тіліндегі **мәдениетаралық қарым – қатынас** екі аспектінің біртұтастығында көрінеді – **лингвистикалық** және **мәдениеттанымдық**. Шет тілдік кәсіби қарым-қатынастың сәтті болуы үшін тең дәрежеде жақсы лингвистикалық білім мен жоғары деңгейлі мәдениетаралық құзыреттілік қажет.

Біздің санамызда болып жатқан процестер, шет тілі мәдениетімен ұшырасқанда және өзара әрекеттесу кезінде пайда болатын бағалау мен интерпретациялар, өзіндік көзқарастарымыздың өзгеруі, мәдениаралық қарым-қатынас пен мәдениаралық құзіреттіліктің дамуымен бірге жүретін психологиялық түбегейлі өзгерістер мәдениетаралық оқыту тұжырымдамасын дайындау мен іске асырудың негізгі сәттерін құрайды.

Бұл тұжырымдаманы зерттеушілер (И.П. Попова, В. В. Сафонова, С. Крамш, М. Беннетт, Э. Холл және т. б.) оның әр түрлі мәдениеттердің ерекшеліктерін ғана емес, сонымен қатар олардың өзара әрекеттесу сипаты да танылатын әлеуетті мүмкіндіктерін атап өтуде.

Интерференцияның мәдени аспектісі П.В.Тимачевтің, Н.П. Федороваың, А.В. Щепилованың еңбектерінде зерттелген. Біріншісінің анықтамасы бойынша, тілдік-мәдени интерференция бір-бірімен байланысқа түсетін бір тілдің мәдени коннотацияларының басқа тілдердің мәдени коннотацияларымен толық немесе ішінара сәйкес келмеуін білдіреді. [7, 4-бет]. Мәдениетаралық интерференция, біздің ойымызша, **тілдік-мәдени** және **мәдени-әлеуметтік** интерференция түрлерінің ерекшеліктерін қамтиды және қарым-қатынас кезінде пайда болатын интерференция түрі ретінде анықталады [5, 110-бет].

Ғылыми әдебиеттерде тілдік-мәдени интерференция құбылысын зерттеушілер әртүрлі жолдармен анықтайды.. Бүгінгі таңда қазіргі лингвистикалық әдебиеттерде бұл құбылыстың әртүрлі атауларын кездестіруге болады: **мәдениетаралық интерференция** [9; 14], **тілдік-мәдени** [10; 11; 12], **мәдениеттанымдық** [13], **мәдени-әлеуметтік** [8].

Мәдени-әлеуметтік интерференция белгілі бір тілде көрінетін мәдениеттің әсерінен пайда болады. Бұл менталитеттегі, құндылық жүйелеріндегі, этикалық нормалардағы және т. б. айырмашылықтарға байланысты. Интерференция кем дегенде бір қатысушының басқа мәдениеттегі ұқсас реалийлерді, құбылыстарды, мінез-құлық нормаларын өз түсінігіндегі әлем моделінің призмасы арқылы қабылдаған кезде пайда болады. Мысалы, студенттер көбінесе " thank you " сөзіне "please" деп жауап береді немесе " How are you?" деген сөйлемге жауап ретінде өмірдегі қиындықтарын айта бастайды, ал бұл сұраққа негізінен стандартты жауап "I"m fine thanks" болып табылады, сондай-ақ "How do you do?" тіркесіне “Good” деп айтады, шын мәнінде ол бейтаныс адамға сәлемдесу болып табылады.

Біз қарастырып отырған интерференцияның мәдени-әлеуметтік түрі ана тілінің лингвистикалық және паралингвистикалық элементтерінің бір бөлігін ағылшын тілінің элементтеріне аудару ретінде анықталады, қалай дегенменде олар этномәдениеттің тілдік емес элементтерімен байланысты. Бұл әлемнің лингвистикалық және жалпы тұжырымдамалық-бағалау бейнесін білдіретін белгілерге, мағыналарға, идеяларға, бағалауға және басқа элементтерге қатысты, сонымен қатар сөйлеу әрекетінің стереотиптері де бар. Тілдік-мәдени интерференцияның бөлігі ретінде келесі компоненттер ажыратылады: **концептуалды** (тұжырымдамалық), **ассоциативті**, **бағалауыш**, **эмоционалды**, **мінез-құлықтық**, **құндылықты** (Клоков 2000: 17-18). Бұл тілден тыс элементтер ағылшын тілінің лингвистикалық бірліктерінің мәдени коннотациясында коннотациясында және жалпы мәдениетаралық қарым-қатынас процесінде көрініс табады.

Қазіргі уақытта интерференцияны зерттеудің үлкен тәжірибесі бар. Интерференция құбылысы екі әдістемелік тәсілге сүйене отырып зерттеледі: **байланыстағы екі тілдің контрасттық талдауы** және **қателіктерді талдау**. Бұл әдістердің мазмұны бойынша алдымен ықтимал интерференция өрісін анықтау үшін байланыстағы екі тілге салыстырмалы түрде типологиялық зерттеу жүргізіледі, содан кейін тәжірибе арқылы нақты интерференция жағдайлары анықталады. Бұл екі әдістің үйлесімі лингвистер арасында кеңінен танымал, себебі ол екінші тілді оқытуға маңызды материал береді.

Біріншісі, қиындықтарды күтуге болатын сәттерді немесе керісінше, шет тілін үйрену процесіндегі жеңілдетуді болжауға бағытталған. Оның негізі-оқушының тілін және ол үйренуге тырысатын тілді салыстырмалы сипаттау. Қателіктерді талдау постфактум мәселелерін қарастырады және себептерді іздеуде тілдерді салыстыруға жүгінеді. Осы саладағы зерттеулер, таза ғылыми қызығушылықтан басқа, оқытушыға оқытудың дәлме-дәл және тиімді оқыту әдістеріне негіз беруді көздейді.

Ана тілінің теріс әсерін Т1 мен меңгерілетін тілді салыстыру және контрасттық талдау арқылы азайтуға болады.

Мәдени-әлеуметтік интерференцияны жеңудің оқыту моделі шетел тілін меңгеруге және тәуелсіздікті дамытуға қажетті, лингвомәдени дағдылар мен лингвистикалық қабілеттерді мақсатты және саналы түрде қалыптастыруға бағытталған, бұл шетел тілінің кәсіби бағдарланған қарым-қатынас тәжірибесін одан әрі игеру үшін қажет.

Мәдени-әлеуметтік интерференцияны жеңу моделі құрылымдық компоненттердің жиынтығы болып табылады және төрт блокты қамтиды: мақсатты, теориялық, технологиялық, бағалаулы-нәтижелі.

Тәсілдер: құзыреттілікке негізделген, тұлғаға бағытталған, коммуникативті-танымдық, интегративті, мәдениеттанымдық, жүйелік, құрылымдық.

Қазіргі оқулықтардағы жаттығулар жүйесіне мынадай талаптар қойылады:

1. Жаттығулардың қарапайымнан күрделіге ауысуы жүйелі түрде іске асуы тиіс;

2. Шетел тілін оқытудың бастапқы, ортаңғы және жоғары сатыларының әрқайсына арналған, арнайы жаттығулары болуы қажет;

3. Жаттығуларды дайындауда, таңдауда оқушылардың ана тілін ескеру, яғни жаттығуларды таңдап алуда студенттердің ана тілінде жоқ немесе ана тіліндегі өзгеше құбылыстарға баса көңіл бөлу қажет. Бұл жаттығулардың тиімділігін арттырады;

4. Жаттығулар алғашқы сабақтан бастап-ақ балаларды бағдарламада көрсетілген көлемде сойлеуге жетелеуге тиіс.

Жаттығулар жоғарыда көрсетілген талаптарға сай болған жағдайда олар оқушылардың сөз әрекет түрлерін тез меңгеруге көмектеседі [1,62-б.].

Қорыта келе, лексика дүниетанымның этномәдени ерекшеліктерін бейнелеудің маңызды формаларының бірі болғанымен, мәдениаралық қарым-қатынаста туындайтын кедергілер көбінесе шет тілдік сөйлеудің фонетикалық немесе лексикалық жағының

бұрмалануынан ғана туындамайды. Көбінесе этномәдениеттерде ерекшеленетін дискурсивті және әлеуметтік-мәдени құбылыстар түсінбеушіліктер, кедергілер, мәдениет арасындағы қарым-қатынастағы сәтсіздіктерді тудырады, оларды шетелдік мәдени қоғамдастық өкілдерінің коммуникативті мінез-құлықтары мен фондық білімін мақсатты зерттеумен жеңуге болады.

Мәдени-әлеуметтік интерференцияны жеңу мәдени-әлеуметтік құзіреттілікті қалыптастырудың арқасында мүмкін болады, оның тиімділігі көбінесе студенттердің ағылшын тілінің лингвистикалық мәдениетінің мәдени-әлеуметтік ерекшеліктерін білуіне байланысты.

Шет тілін үйрену кезінде тілдік интерференцияны азайту, әрине, күрделі және кешенді міндет болып көрінеді, бірақ түпнұсқалық оқу материалдарын, аудиокурстарды, газеттерді, журналдарды, интернет материалдарын пайдалану, сондай-ақ оқытылатын тілдің ерекшеліктері бойынша жұмысты дұрыс ұйымдастыру оның айтарлықтай қысқаруына әкеледі.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Г. Жүнісбек: Интерференцияның алдын алу және болдырмау жолдары
2. Д.В.Гильман, В.С. Дмитриева: Проблема межъязыковой интерференции в преподавании иностранных языков в вузе.
3. Гончар Мария Сергеевна: Лингвокультурологическая интерференция в области речевого этикета: к вопросу определения понятия
4. Курбанова К.И. Межъязыковая семантическая интерференция (на материале французского, английского и русского языков) / К.И. Курбанова // Учёные записки Орловского государственного университета. – 2012. – № 1. Серия: Гуманитарные и социальные науки. – С. 284-289.
5. Полуяхтова С. В. Феномен интерференции в иноязычной профессиональной межкультурной коммуникации / С. В. Полуяхтова // Педагогическое образование в России. 2012. № 1. С. 108-111.
6. Антонова Н.В., Шмелева Ж.Н.: Интерференция при обучении иностранному языку и способы ее преодоления
7. Тимачев П. В. Лингвокультурная интерференция как коммуникативная помеха (на материале английского языка): автореф. дисс. канд. филол. наук / П. В. Тимачев. Волгоград, 2005. 17 с.
8. Любимова Н. А., Бузальская Е. В. «Картина мира»: содержание, терминологический статус и общая иерархия её составляющих // Мир русского слова. СПб., 2011. № 4. С. 13-20.
9. Волкова Л. Б. Межкультурная интерференция в процессе изучения языка. Коммуникативный и когнитивный аспекты //Мир русского слова. СПб.: МИРС, 2006. № 2. С. 74-78.
10. Пилишина Г. С. Лингвокультурная интерференция при обучении второму иностранному языку // Актуальные проблемы преподавания филологических дисциплин. Саранск: Красный Октябрь, 2001. С. 225-227.
11. Тимачев П. В. Лингвокультурная интерференция как коммуникативная помеха (на материале англ. яз.): автореф. дисс. ... к. филол. н. Волгоград, 2005. 20 с.
12. Федорова Н. П. Преодоление лингвокультурной интерференции в процессе обучения иностранному языку студентов неязыковых вузов (на материале английского языка): автореф. дисс. ... к. пед. н. Нижний Новгород, 2010. 21 с.
13. Чович Л. И. Культурологический аспект в обучении переводу с родного (сербского) языка на русский // Русское слово в мировой культуре: материалы X конгресса

Международной ассоциации преподавателей русского языка и литературы: пленарные заседания: сборник докладов: в 2-х т. СПб.: Политехника, 2003. Т. II. С. 276-280.
14. Шатилов С. Ф. Межкультурная интерференция и пути ее преодоления // Русский язык на рубеже тысячелетий: Всероссийская конференция (26-27 октября 2000 г.): материалы докладов и сообщений: в 3-х т. СПб.: СПбГУ, 2001. Т. 3.
С. 287-288.

МРНТИ 14.35.09

Sakhitzhanova Zada [1] Ergazy Daulet[2]
[1]candidate of philological sciences, Yassawi International kazakh-turkish university
[2]a teacher of school-lyceum №23, Turkistan

CRITICAL THINKING TECHNOLOGY – IN CLIL TEACHING PROCESS

Abstract

This article highlights the importance of integrated subject and language teaching. CLIL (Content and Language Integrated Learning) - learning a second language through an integrated program. Today it is the main tool for the formation and implementation of multilingualism. The term was first coined by David Marsh. It has a dual purpose: the first is to master the subject; the second is mastering a foreign language (as a second language). There are also effective ways to use the strategies of critical thinking through reading and writing, such as "Jigsaw", "Six thinking hats", "Value Line", "Snowball", "A visit to the Picture Gallery".

Сахитжанова Зада [1] Ерғазы Дәулет[2]
[1] филология ғылымдарының кандидаты, Яссауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті
[2]№23 мектеп-лицейінің мұғалімі, Түркістан

СЫН ТҰРҒЫСЫНАН ОЙЛАУ ТЕХНОЛОГИЯСЫ - ПӘН МЕН ТІЛДІ КІРІКТІРІП ОҚЫТУ ҮДЕРІСІНДЕ

Аңдатпа

Бұл мақалада пән мен тілді кіріктіріп оқытудың маңыздылығы айтылған. CLIL (Content and Language Integrated Learning) - кіріктірілген бағдарлама арқылы екінші тілді меңгеру. Қазіргі уақытта көптілділікті қалыптастыру мен оны іске асырудың негізгі құралы болып табылады. Бұл терминді ең алғаш рет Дэвид Маршем енгізген болатын. Бұл екі жақты мақсатты көздейді: біріншісі – оқу пәнін меңгеру; екіншісі – шетел тілін (екінші тіл ретінде) меңгеру. Сонымен қатар оқу мен жазу арқылы сын тұрғысынан ойлау технологиясының «Джиксо», «Ақылдың алты қалпағы», «Құндылық сызығы», «Қарлы кесек», «Галереяға саяхат» сынды стратегияларын қолданудың тиімді жолдары көрсетілген.

Сахитжанова Зада [1] Ергазы Даулет[2]
[1]Кандидат филологических наук, Международный казахско-турецкий университет им. Яссави
[2]учительница школы-лицея №23 г. Туркестан.

ТЕХНОЛОГИЯ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ - В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ CLIL

Аннотация

В этой статье подчеркивается важность интегрированного преподавания предмета и языка. CLIL (Content and Language Integrated Learning) - изучение второго языка по интегрированной программе. Сегодня это главный инструмент для формирования и реализации многоязычия. Термин был впервые введен Дэвидом Маршем. У него двойная цель: первая - овладеть предметом; второй - овладение иностранным языком (как вторым). Существуют также эффективные способы использования стратегий критического мышления через чтение и письмо, такие как «Джиксо», «Шесть мыслящих шляп», «Линия ценностей», «Снежок», «Посещение картинной галереи».

CLIL technology has gained widespread use worldwide due to its versatility and easy adaptation to all foreign languages, age categories of students and their level of language training. Features of the CLIL technology are: - simultaneous dual orientation of the learning process (professional and linguistic), i.e. a foreign language is integrated with the subject matter of the subject [1, p.31].

First of all, this method increases students' language competence, teaches them to value their own culture and respect other cultures. Do not expect students to speak a second language right away. Over time, try to navigate tasks from easy to difficult. Students should not think, "I can't speak this language." Thanks to scaffolding tasks, students gradually move from basic language communication skills (BICS) to academic language skills (CALP). Initially, students will make grammatical errors in spoken language, but do not correct all of these errors and do not distract students. If they ask the question in the first language, try to answer in the second language.

The main principle is to be able to apply the skills acquired by students in life. When developing a lesson plan, students should be introduced to the environment [2, p.5].

Also, get used to working with students in groups and in pairs, because they can quickly learn the language by teaching and guiding each other. When students often have difficulties in answering in a second language, teachers translate the words themselves. This is not right way, if students do not know the word, it can be helped by classmates, or if the student does not understand the text, the explanation of a friend next to the teacher will benefit both students. This is because the next time students memorize each word, they will remember the translation. Everyday communication in a second language brings great success. During the lesson, the teacher should talk to the students in simple language and give them more time to think. Pupils will quickly remember the translation if they show it in the form of gestures or pictures without saying it right away. Students need to be given more freedom of thought and taught to speak more.

Today many strategies can be proposed for integrated subject and language teaching. In the plan of CLIL lesson which is given below the strategies of critical thinking technology are illustrated:

Geography CLIL Lesson

Theme : Continents and countries

Brainstorming strategy

Ask students to look at the picture and answer which one is continent and which one is country, let them guess new theme.

Dividing the class into two groups by giving them flashcards where continents and counrtries are drawn. The ones who choose the picture of continents will be one group, other ones who choose the picture of countries will be the second.

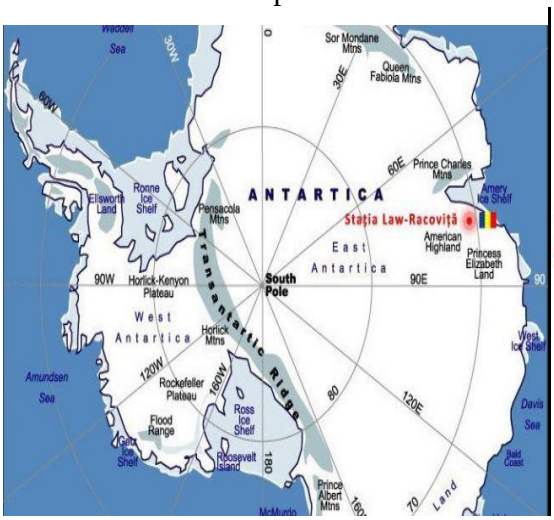

Explain new theme by giving brief information about continents and countries.Today you are going to learn what continents are and where to find them on a map or a globe.

In order to make the new terms understandable I'll stick new words with definition on the board. Then students will practice it by matching them.

- A globe is a three-dimensional scale model of Earth.
- The word "globe" comes from the Latin word *globus*, meaning round mass or sphere.
- A map is a drawing or other representation, usually on a flat surface, of all or part of the earth's surface, ordinarily showing countries, bodies of water, cities, mountains, etc.
- A continent is one of several large landmasses on Earth.
- Landmasses large areas of land.

Jigsaw reading strategy

Divide the topic about continents among students and let them exchange new information with each other

- Student A: North America is cold in the north and warm in the south
- Buffalo live in North America
- People in North America came here from many other continents
- The USA, Mexico, and Canada are the three biggest countries in North America
- Student B: South America is a warm continent
- People speak mostly Spanish there
- The biggest country is Brazil, where people love to play soccer
- The Amazon rainforest is in South America
- Student C: There are 47 countries in Europe
- People in Europe speak over 50 languages!
- The weather in Europe is similar to North America – cold in the north and warm in the south
- Student D: Asia is the biggest continent, and it has the most people – it is very crowded in some parts of Asia!
- China is one very big country in Asia
- Giant Pandas live in China and eat bamboo
- A cool place to visit in Asia is the Great Wall of China – it is the largest structure ever built by man

- Student E:Africa is a very hot continent because the equator runs through the middle of it
- Lions live in Africa
- Most people in Africa have dark skin and hair
- The Egyptian pyramids are in Africa
- Student F:Australia is an island continent
- Native people in Australia are called Aborigines
- Other people in Australia are related to criminals sent from Europe long ago
- Kangaroos, koalas, and platypuses live in Australia
- The Great Barrier Reef is in Australia
- The weather in Australia is the opposite of our weather

- Student G:Antarctica is the coldest continent
- No people live in Antarctica, but some scientists visit to study the weather or animals there
- Many kinds of penguins live in Antarctica

Six thinking hats

For each student will be given picture that describes one continent, by wearing white hat one will talk about Antarctica, by wearing green hat student will talk about North America and so on.

Cubism strategy –now let's play with cube.

Please answer my questions in turns

What is the biggest continent in the world?

What is the difference between continents and countries?

What kind of continent is the coldest one?

What is the capital of Japan?

Snowball strategy

In order to entertain students we'll play snowball;

They will throw it to each other by asking different questions.
In what country do you live in?
What is the most largest country in the world?
Can you name 5 countries that begins with B?
This strategy is useful to warm up your students.
Quality line strategy

The students stand in a line and tell few information that they learned from new lesson and move forward to each other until they get close.

At the end students are invited to visit the “Picture Gallery ” and choose one country which they want to visit in the future and they will give the reason .
In order to conclude the lesson, I'll ask to write a five minutes essay about new lesson. What did they like? What didn't they like? What kind of changes do they want? It helps to make the learning process as effective as possible.

References:

1. Williams, M (2014). Is technology a silver bullet for language teaching and learning. *The guardian.* Retrieved from:http://www.theguardian.com/teacher-network/teacher-blog/2014/may/12/technology-language-teaching-learning-pedagogy
2. Dale, J (2014). Teaching languages with technology tools that help students become fluent. *The guardian.* Retrieved from:http://www.theguardian.com/teacher-network/2014/may/13/modern-foreign-languages-technology-tools-students-fluent

МРНТИ 14.35.09

Рысбаева Назерке Сейталиевна[1], Кемелбекова З. А.[2]
КазНПУ им. Абая
[1]7М0119 - «иностранный язык:два иностранных языка»
магистрант 2-курса
[2]кандидат ф.н.
Алматы, Казахстан

ПРИМЕНЕНИЕ КОГНИТИВНОГО ПОДХОДА ПРИ ОБУЧЕНИИ ИНОЯЗЫЧНОЙ ЯЗЫКЕ

Аннотация

Люди используют язык для общения, они общаются с помощью языка. И при изучении преподавания иностранного языка невозможно не затронуть лингвистику как науку, которая занимается изучением языка. В конце концов, лингвистика - это норма языка, то есть использование языковых средств, используемых в речи, ее правила, порядок использования, стилистические приемы в языке, звуковые, морфологические, синтаксические и т. д. сторона.

Проблема правильного формирования лексических навыков - одна из важнейших в обучении иностранному языку. Знание и владение лексической структурой языковой системы позволяет учащимся создавать вербально-семантический уровень. Без него невозможно подготовить студентов к реальному взаимодействию с различными национальными и культурными общностями в процессе обучения. Согласно анализу

научных данных, использование когнитивного подхода обеспечивает успешное изучение иностранного языка (языковой системы и ее единиц, влияния среды и культуры страны, в которой изучается язык). Таким образом, влияние социальных, политических, экономических, профессиональных, психологических, педагогических и культурных факторов на систему лингвистического образования при обучении иностранному языку, особенно в сложившейся ситуации, создает объективную потребность в разработке новых методологических подходов к правилам когнитивной науки. Эффективное использование когнитивных подходов в обучении иностранным языкам формирует когнитивный подход в системе обучения языкам.

Ключевые слова: коммуникация, концепт, когнитивная лингвистика, стилистика, коммуникативная компетенция, когнитивизм

Рысбаева Назерке Сейталықызы[1], Кемелбекова З. А.[2]
[1]Абай атындағы ҚазҰПУ-нің
7М0119 - «шетел тілі: екі шетел тілі»
мамандығы бойынша 2-курс магистранты
[2] ф.ғ.кандидаты
Алматы, Қазақстан

ШЕТТІЛДІК ЛЕКСИКАНЫ ОҚЫТУДА КОГНИТИВТІ ТӘСІЛДІ ҚОЛДАНУ

Аңдатпа

Адамдар өзара қарым-қатынас жасау үшін тілді пайдаланады, тілдің көмегі арқылы коммуникация болады. Ал шетел тілін оқытуды зерттегенде, тілді зерттеумен айналысатын ғылым ретінде лингвистикаға соқпай кету мүмкін емес. Өйткені лингвистика тілдің нормасын, яғни сөйлегенде қолданылатын тілдік құралдардың пайдалануын, оның ережелерін, қолданылу тәртібін, тілдегі стилдік құралдарды дыбыстық, морфологиялық, синтаксистік т.б. жағынан қарастырады.

Лексикалық дағдыларды дұрыс қалыптастыру мәселесі шетел тілін оқытуда маңызды мәселелердің бірі болып табылады. Тіл жүйесінің лексикалық құрылымын білу және оны меңгеру оқушылардың вербалды-семантикалық деңгейін құруға мүмкіндік береді. Онсыз оқыту үрдісінде оқушыларды әр түрлі ұлттық және мәдени қауымдастықтармен шынайы қарым-қатынас жасауға дайындау мүмкін емес. Ғылыми деректердің талдауы бойынша, танымдық тәсілді қолдану шетел тілін табысты меңгеруді (тіл жүйесі және оның бірліктері, тілді үйренуде қоршаған ортаның және тілі оқытылып отырған елдің мәдениетінің ықпалы) қамтамасыз етеді. Олай болса шетел тілін оқытуда әсіресе қазіргі жағдайда, әлеуметтік, саяси, экономикалық, кәсіптік, психологиялық, педагогикалық және мәдени факторлардың лингвистикалық білім беру жүйесіне әсері оқушылардың жеке және интеллектуалдық әлеуетін актуализациялау үшін когнитивтік ғылымның ережелеріне логикалық ғылыми қызығушылық тудыратын жаңа әдіснамалық тәсілдерді әзірлеудің объективті қажеттілігін туындатып және шет тілдерін оқытуда танымдық тәсілдерді тиімді қолдану тілді үйретудегі білім беру жүйесінде танымдық көзқарасты қалыптастырады.

Тірек сөздер:, когнитивтілингвистика, дискурсивті, концепт.

тірек сөздер: коммуникация, концепт, когнитивті лингвистика, стилистика, коммуникативті құзыреттілік, когнитивизм

Rysbaeva Nazerke[1], Kemelbekova Z. A.[2]
[1]KazNPU named after Abay
7M0119 - "Foreign language: two foreign languages"
2nd year master
[2] Candidate of philological Sciences
Almaty, Kazakhstan

APPLICATION OF COGNITIVE APPROACH IN FOREIGN LANGUAGE VOCABULARY TEACHING

Abstract

People use language to communicate, they communicate through language. And when studying teaching a foreign language, it is impossible not to touch upon linguistics as a science that deals with the study of a language. In the end, linguistics is the norm of language, that is, the use of linguistic means used in speech, its rules, the order of use, stylistic devices in the language, sound, morphological, syntactic, etc. side.

The problem of the correct formation of lexical skills is one of the most important in teaching a foreign language. Knowledge and mastery of the lexical structure of the language system allows students to create a verbal-semantic level. Without it, it is impossible to prepare students for real interaction with various national and cultural communities in the learning process. According to the analysis of scientific data, the use of a cognitive approach ensures the successful study of a foreign language (the language system and its units, the influence of the environment and culture of the country in which the language is studied). Thus, the influence of social, political, economic, professional, psychological, pedagogical and cultural factors on the system of linguistic education in teaching a foreign language, especially in the current situation, creates an objective need to develop new methodological approaches to the rules of cognitive science. The effective use of cognitive approaches in teaching foreign languages forms a cognitive approach in the system of teaching languages.

Key words: communication, concept, cognitive linguistics, stylistics, communicative competence, cognitivism

Тіл білімі- адамзат өміріндегі қоғамдық –тарихи тәжірибелердің жеке адамдарға берілуі және олардың ол адамдардың ақыл –ойында сақталып қалуы. Басқаша айтқанда, тіл- қолданатын белгілі ережелері бар тілдік қатынас құралының жүйесі.

Көрнекті неміс ғалымы В.Гумбольдт «шетел тілі белгілі бір халықтың тарихының, мәдениетінің, әлеуметтік қарым-қатынас жүйесінің, салт-дәстүрінің т.б. жиынтығы» деп атап көрсетті. Рогова мен И. Верещагинаның көзқарасы бойынша тілді оқытудан бастағаннан-ақ алдымен түсінгенін қарапайым тілде айта алуы қажет [8].

Ертеректе лексика, грамматика, фонетиканы жеке-жеке үйреткен кезде оқушылар қарапайым коммуникативтік жағдайда білімін іс-жүзінде қолдана алмаған болатын. Оқышылар алған білімін белгілі бір ситуацияда өздері саналы, ережелерге сай, жүйелі түрде пайдалана алғанда ғана іс жүзінде коммуникацияға жаттығады деп пайымдайды Р.Рогова мен И. Верещагина [4].

Лексиканы қарым-қатынас құралы ретінде қолдануға байланысты зерттеулер жүргізген ғалымдар Е. Ризель мен Е.Шенделъс. Олар өз зерттеулерінде сөйлеуге қажетті лексиканы стилистикалық жағынан бейтарап және функционалды стилистикалық реңктегі сөздер деп екіге бөлді.

1) Стилистикалық жағынан бейтарап лексика сөйлеудің барлық түрлеріне негіз бола алады. Оған жалпы қолданылатын күнделікті өмірде қажетті нәрселерді, құбылыстарды білдіретін сөздер жатады.

2) Екінші топқа айтылатын ойға ерекше бір реңк беретін, көңіл- күйді, бір нәрсенің мәнді, аса қажетті екенін көрсететін сөздер жатады. Бұндай тілдік топтармен жұмыс істеу жүйелік-семантикалық жобаның оқушылардың санасында қалуына сеп болады, яғни тіл жүйесі қалыптасады [9].

Ал, Б.Ф Баев іштей сөйлеу арқылы адам дауыстап сөйлеуге дайындалатынын айтады. Оқушы сөйлегенде сөзін белгілі тыңдаушыға бағыттайды. Сөйлеу үшін адам алдымен не айтатынын біледі де сол жайында сөзбен сабақтайды деп паймдайды. Осыған орай психологтар В.А.Артемов, С.Л. Рубинштейн шетел тілін үйренуші еркін, мәнерлеп сөйлеуге қол жеткізу үшін оны алғаш күннен бастап- ақ оқу материадарына, таяныштарға сүйене отырып, өз ойын жинақы, мәнерлі, жүйелі етіп айтуға дағдыландыру керектігін ескертеді. Сөз әрекеті тілдік материалдардың бәрін оқу- тәрбие ісін жүргізу барысында іскерлік пен дағдыға мықтап айналдырғанда ғана іске асады. С.Л. Рубинштейн дағдыны саналы түрде орындалатын іс- әрекеттік жаттығулар арқылы автоматтандырылған компоненті деп қарайды [4].

Д.Г. Бурлак сөйлеуге арналған жағдайларды мынандай жолдармен жасауды қарастырған:а) «көз алдыңа елестетіп көр» және «қиялдап көр» деген тәрізді тапсырмалармен жағдайлар туғызу, ә)белгілі бір жағдайды жасайтын сурет немесе жағдайды дамыта, күшейте түсетін суреттер тізбегін қарап соның көмегімен сөйлеу, б) қоршаған күнделікті өмірде болып жатқан жағдайға ұқсас, сәйкес келетін нәрселерді сипаттау. Жағдайды бұлайша шектеу оны оқушыны ойландыратын тапсырмаларға айналдыруға мүмкіндік береді. Ал бұрынғы оқыту әдісінде оқушылардың өздерін ойланту мәселесі көбіне ұмыт қалатын. И.В. Рахманов пайымдауы бойынша «заттық жағдай» мен «қарым-қатынасқа байланыста жағдайды» бөліп қарау керек деген пікір айтады [6]. Ол осындай жағдайлардың тізімін жасауды әрі оларды тақырыптармен бірге бағдарламаға енгізуді ұсынады. Заттық жағдай оқушылар өз отбасын үй ішін т.б. өзіне жақын нәрсені суреттегенде пайда болса, қарым-қатынас жағдайлары шәкірт бір нәрсеге, біреуге өзінің жеке көзқарасын, қатысын білдіргенде жасалынады. Бұлар бір нәрсе жайында ойлап, өз ойын білдіргісі келген жағдайда құрылады. Сабақ үстінде жағдай құру, әсіресе, оның қарым-қатынас түрін пайдалану, сонымен бірге тәрбие және жалпы білім беруге мүмкіндік жасайды,өйткені олар белгілі бір проблеманы қорғауға арнайы құрылады. Психологтар дағдыларға қоса оқушы өз ойын дәл жеткізуге септігін тигізетін іс-қимыл, дауыс ырғағы т.б. да қолдау қажет деп есептейді. Ойын жүйелі түрде сөзбен жеткізе алуы үшін адамда алдымен ой туады, ал ой мен сөйлеу-бірбірімен өте тығыз процесс.

Сөйлеудің негізі ой болып табылатынын айта келе И.А.Зимняя шетел тілін үйретуде оқушыларды әуелі қызықтыру, талпындыру арқылы ойландыруға жағдай жасау керек екендігін айтады. Ол үшін түрлі таяныштар, суреттер, жағдайлар т.б. қолданылады.

Жеке сөздерді тіркестіріп сөйлеуге жеткізетін жүйені алғаш рет Л.С.Выготский көрсетті. Сөйлеу жүйесін ол мынандай кезеңдерге бөлді: талпыныс-ой-ішкі сөз-семантикалық жоспар- сыртқа шығарып сөйлеу. Осы мәселе жайында А.А. Леонтьевтің өз көзқарасы бар. Сөз әрекетінің ерекшеліктерін ол: «қандай да болмасын іс-әрекет талпыныстан және жоспардан тұрады да, белгіленген бір нәтижемен аяқталады» дейді. Ал оның ортасында мақсатқа жетуге бағыттайтын нақты іс-әрекеттердің жүйесі жатады. А.А. Леонтьев бұл жүйеде мынандай кезеңдер бар екенін көрсетеді: а)талпыныс, ә)айтылатын ойдың жоспары, бағдарламасы, б)ойдың іске асуы, в)ойдың іске асырылуын сол ойдың өзімен салыстыру [18].

Біздің білім беру жүйемізде ұзақ жылдар қазақ орта мектептеріндегі шетел тілдері пәніне жеткілікті көңіл бөлінбей келуіне байланысты арнайы бағдарламалар, оқу

әдістемелік құралдар жасалмады. Енді бүгінгі таңда тәжірибелер, зерттеулер, шетел тілінен берілетін білім мазмұны мен оқыту әдістерін жаңалау қажет екендігін алға қойып отыр. Соңғы жылдары жаңадан жазылған оқулықтар мен оқу құралдары коммуникативтік негізде жасалып, көптеген ғылыми еңбектер жарық көрді. «Коммуникативтілік деген сөздің мағынасы үлкен энциклопедиялық сөздікте «қарым-қатынас жасай алу қабілеті» көпшіл, ашық болу дегенді білдіреді екен. Қазіргі таңда ақпараттық коммуникативтік құралдарды қолдану арқылы шетел тілін үйрену өте тиімді. XXI ғасырда жаңа компьютерлік технологиялардың көмегімен, арнайы бағдарламалар мен сөздіктерді қолдануға болады.

Осы мәселе жөнінде, яғни шетел тілін оқытудағы коммуникативті біліктілік дегенді Германияның Хессен аумағының оқу бағдарламасын жасаған неміс ғалымдары Г.Нойнер,Х. Хунфельд былай түсіндіреді: «коммуникация тіл және іс қимыл (күлу, дауыс ырғағы сияқты) әрекеттері арқылы болады. Ол алдын-ала жоспарланған,дайындалған болуы немесе жоспарланбаған болуы мүмкін. Оқушылардың сабақта айтылған хабарлардың мағынасын түсінуі, олардың түпкі мақсатын танып білуі және өзінің жеке мақсатын іске асыруы - өте маңызды. Осы біліктілік коммуникативтік біліктілік деп аталады.» Бұлар коммуникативтік біліктілік төмендегідей оқу мақсаттарын қамтитынын көрсетеді:

1. Когнитивті мағыналық мақсат, яғни оқушы коммуникативтік жайттарды: әңгімелесу, сөйлесу, қарым-қатынас туындайтын жағдайларды таба білуі қажет. Ол өзінің коммуникативтік іс-әрекетінің, сөйлесуінің, қарым-қатынас жасауының барысында осы жайттарды ескеруге дағдылануы, үйренуі қажет.

2. Әлеуметтік мақсат. Мұны жүзеге асыру кезінде оқушы өзін-өзі қалай ұстайтынын біле отырып, әс-әрекетіне жауап бере алады. Алға қойған мақсатына басқалармен бірге жетуге ұмтылады, сондай-ақ қарым-қатынас жасайтын әріптесімен жеке тұлға ретінде тең жағдайда болуға тырысады.

3. Лингвистикалық біліктілік мақсаты. Бұл мақсатқа сәйкес оқушы өзінің коммуникативтілік ойларын сөйлеп жеткізе алуға ынталы болады [29].

Бұл үш компонент бір-бірімен өте тығыз байланыста дамып отырады.

Шетел тілін оқыту мына жайттарды ескергенде коммуникативтілікке ие болады.

1) коммуникативтік сипаттағы оқыту тәсілдерін пайдалану;

2) арнайы жаттығулар жасау;

3) бүкіл оқу процесін мақсатты түрде ұйымдастыру.

Ал, жалпы қазіргі таңда шетел тілін оқытуда танымдық тәсілдерді тиімді қолдану тілді үйретудегі білім беру жүйесінде үлкен маңызға ие. Кейбір зерттеушілер оны «танымдық-коммуникативті тәсіл» терминімен атап өтеді (Баграмова Н.В.) немесе «коммуникативті-когнитивті тәсіл» (А. В. Щепилова) деп те атайды [12].

Қарастырылатын тәсіл сөйлеудің лексикалық жағын меңгеру үшін өте маңызды болып табылады. Р. П. Мильруд айтқандай, "тіл ой құралы ретінде меңгеріледі". Қарым-қатынас барысында коммуникативтік мазмұны тек 1617 ғана емес, сонымен қатар оқушының сөйлеу әрекетінің нәтижесінде пайда болады. И. Л. Бим мектепте оқыту жағдайында жұмыс істеу тәжірибесі үшін коммуникативтік тәсілдің танымдық (когнитивті) байланысы қазіргі уақытта ерекше маңызға ие болады деп санайды. Оқушының санасында тіл жүйесі туралы білім қалыптасады,сөйлеудің лексикалық жағын оқыту және жалпы қарым-қатынас саласында жоспарланған нәтижеге қол жеткізу жөніндегі міндеттер табысты шешіледі. И. Л. Бимнің пікірінше, коммуникативтік-іс-әрекет және когнитивті тәсілдер, олардың бір-бірімен тығыз байланысы "шет тілдерін оқыту үшін әдіснамалық маңызы"бар. А. В. Щепилова сондай-ақ, "коммуникативтік-когнитивті тәсіл-білім беру мекемелерінің әртүрлі типтерінде шет тілдерін оқытуда" сөзсіз

қажеттілік болып табылады " деп есептейді. Оның айтуынша, когнитивтік бағыт "коммуникативтік әдістемеге жаңа серпін беруге қабілетті".

XX ғасырдың ортасындағы коммуникацияның қолданбалы моделінде тиімді коммуникативті іс- әрекеттерді болжам жасаудағы коммуникативті тізбек құратын техникалық жүйедегі жылдам қарқынмен дамып келе жатқан үдерісті түсіндіре білу қажет болды. «Коммуникативті құзыреттілік» термині білім беру үдерісінің негізгі мақсатын айқындайтын тілді үйретудің жалпы мақсатын көрсетеді. Коммуникативті құзыреттіліктің негізгі компоненттері: тілдік (лингвистикалық), сөйлесімдік (дискурсивті), әлеуметтік мәдени, компенсаторлы немесе стратегиялық болып табылады. Аталған қабілеттіліктер құзыреттіліктің коммуникативті ортасын түзеді. Когнитивті құзыреттілік – тану, оқу іскерлігі [16]. Шет тілін меңгерудің классикалық моделі С.Д. Крашеннің моделі болып табылады:

$$\text{inputoutput} \rightarrow \text{Intake} \rightarrow \text{L2 knowledge}$$

Білім алушы оған берілген материалды қабылдайды және талдайды (input). Алынған білім фильтр секілді оқушының қысқа мерзімді жадысы арқылы өтеді (intake). Қысқа мерзімді жады таңдамалы, сондықтан тек қана білімнің бір бөлігі ғана ұзақ мерзімді жадыға өтеді (L2 knowledge). Адамның ұзақ мерзімді жадыда қалған бөлігі ғана қарым-қатынаста белсенді қолданылады (output) [18]. Когнитивті лингвистика – адамның қоршаған орта, әлем тұрғысындағы білімінің, жалпы ақпараттардың санада қабылдануы, өңделуі және сақталуы механизмдерін табиғи тілдік деректерді зерттеу арқылы анықтау мақсатын көздейтін тіл білімінің бағыты. Когнитивизмнің зерттеу нысаны – адамның ақыл-ойы, танымы және солармен байланысты менталды үдерістер болып табылады. Бұл адамдардың іс-әрекеті үдерісіндегі әлемді қабылдау, тану және білу туралы ғылым болып табылады. Білім мен ақпаратпен байланысты үдерістер когнитивті немесе когниция деп аталады. Олардың синонимдары «интеллектуальды», «менталды», «парасаттылық»болып табылады. Дж. Миллер когнитивистиканың «Туылған күні» деп ХХғ. 50 ж. өткізілген ақпараттар теориясы туралы симпозиумды атайды. Дж. Миллермен Дж. Бруннер біріге отырып 1960 жылы Гарвард университетінде когнитивтік зерттеулер орталығын ұйымдастырады. XX ғасырдың ортасында баланың тілді меңгеруін бақылау барысында кейбір ойлау үдерістерін анықтауға жол ашылды: онда балалардың өз ана тілін меңгеруде біртекті әдіске сүйенетіндігі, тілді меңгеру универсалды «алгоритмі» баланың «ішкі грамматика» ережесіне жаңа қағидалар енгізуден тұратындығы түсіндіріледі [10].

Қорытындылай келе, когнитивті ойлау ықшам, кең, қысқартылған формалар мен ойлау қызметінің тәсілдерін ұсынады. Когнитивті ойлаудың үнемді формалары оқушыларға лексикалық бірліктерді жақсы есте сақтауға, ұзақ уақыт оларды жадыда сақтауға мүмкіндік береді. Когнитивті ойлау сөздің әр түрлі жақтарын меңгерумен байланысты тұтас кешенді сөйлеу есептерін шешуге ықпал етеді. Оның "лингвокреативті ойлау" (Б. А. Серебренников) сияқты түріне үлкен мән беріледі. Р. Л. Солсо: "қандай да бір тәсілмен-көзбен шолып, семантикалық немесе жіктеу арқылы ұйымдастырылған материал - ұйымдастырылмаған материалға қарағанда жақсы есте қалады"деп жазды. Лексикалық материалды есте сақтау, оны жадыда сақтау көп жағдайда оқушының оны қайта өңдеу қабілеттілігімен анықталады. Мұндай қабілет жады мен когнитивті ойлау процестерінің тығыз бірлігімен қамтамасыз етіледі.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Бим И. Л. Методика обучения иностранным языкам как наука и проблемы школьного учебника. М.: Русский язык, 1977 . - 288 с.

2. Выготский Л. С. Мышление и речь //Собрание соч. М.: Педагогика, 1982.-Т. 1.-487 е.; Т. 2.-367 с.
3. Зимняя И. А. Психология обучения иностранным языкам в школе. М.: Просвещение, 1991 . 222 с.
4. Маслова, В.А. Когнитивная лингвистика: учеб.пособие/В.А.Маслова. – 2-е изд. – Мн: Тетрасистемс, 2005. - 256с.
5. Пассов Е. И. Коммуникативной метод обучения иностранному говорению. М.: Про свещение, 2004. — 278 б.
6. Krashen S.D. Second Language Acquisition and Second Language Learning. Oxford Pergamon Press, 1981.
7. Краткий словарь когнитивных терминов / Е. С. Кубрякова [и др.] ; под общ. ред. Е. С. Кубряковой. -М., 1996. - 245 с.
8. Шамов А. Н.«Коммуникативно – когнитивный подход в обучении лексической стороне речи на уроках немецкого языка», «Иностранные языки в школе» 2008
9. Шамов А. Н.« Когнитивный подход к обучению лексике: моделирование и реализация : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02 / А. Н. Шамов. - Н. Новгород, 2005. - 537 л.

МРНТИ 14.35.09

Сакенова Анель Алмасқызы[1]
[1]КазНПУ им. Абая
Магистрант
Алматы, Қазақстан

ШЕТЕЛ ТІЛІН ОҚЫТУ ҮРДІСІНДЕ КОГНИТИВТІ-ЛИНГВИСТИКАЛЫҚ ТӘСІЛДІ ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Аңдатпа

Қазіргі уақытта шетел тілін оқыту үрдісінде когнитивті-лингвистикалық тәсілді қолдану өзекті болып табылады. Коммуникативті-лингвистикалық тәсілмен бағытталған сабақ белгілі бір білім, дағды жүйесін қалыптастыруды қамтиды және студенттерге нақты құзіреттіліктерді қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Шетел тілін оқытудағы когнитивті-лингвистикалық тәсіл жас оқушылардың назарын тақырыпқа аударады, грамматика мен тілді түсінуді күшейтеді және жеңілдетеді, оқушылардың ынтасын арттырады, сонымен қатар студенттерге жаңа лексика мен құрылымдарды есте сақтауға көмектеседі. Мақаланың мақсаты – шетел тілін оқытуда когнитивті-лингвистикалық тәсілді қолдану арқылы студенттердің өз тұжырымдарын құру кезінде лексикалық материалды болжай алуы, материалда есте сақтау үшін қажетті жалпылама белгілерді, сөздерді тақырыптық түрде байланыстыру, сөздік материалды дұрыс кодтау және декодтау болып саналуы керектігіне үйрету.

Тірек сөздер: коммуникативті құзыреттілік, когнитивтік тәсіл, коммуникативтік тәсіл, оқу үдерісі, танымдық принцип, тілдік формалар.

Сакенова Анель Алмасовна[1]
[1]КазНПУ им. Абая

магистрант
Алматы, Казахстан

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ПОЗНАВАТЕЛЬНО-ЯЗЫКОВОГО ПОДХОДА В ПРОЦЕССЕ ИЗУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

Аннотация

В настоящее время актуально использование когнитивно-лингвистического подхода в процессе обучения иностранному языку. Коммуникативно-лингвистический подход включает формирование определенной системы знаний и навыков и позволяет студентам развивать определенные компетенции.

Когнитивно-лингвистический подход к обучению иностранному языку привлекает внимание молодых студентов к теме, улучшает и облегчает понимание грамматики и языка, повышает мотивацию студентов и помогает студентам запоминать новый словарный запас и структуры. Цель статьи - научить студентов уметь прогнозировать лексический материал при формировании своих выводов с использованием когнитивно-лингвистического подхода к обучению иностранному языку, связывать в материале общие черты, тематически необходимые для запоминания слова, правильно кодировать и декодировать лексику.

Ключевые слова: коммуникативная компетенция, когнитивный подход, коммуникативный подход, процесс обучения, когнитивный принцип, языковые формы.

Sakenova Anel Almasovna[1]
[1]*KazNPU them. Abay*
Undergraduate student
Almaty, Kazakhstan

EFFICIENCY OF USING THE COGNITIVE-LANGUAGE APPROACH IN THE PROCESS OF LEARNING A FOREIGN LANGUAGE

Abstract

Currently, the use of the cognitive-linguistic approach in the process of teaching a foreign language is relevant. The communicative-linguistic approach includes the formation of a certain system of knowledge and skills and allows students to develop certain competencies.

A cognitive-linguistic approach to foreign language teaching draws the attention of young students to the topic, improves and facilitates understanding of grammar and language, increases student motivation, and helps students memorize new vocabulary and structures. The purpose of the article is to teach students to be able to predict lexical material when forming their conclusions using a cognitive-linguistic approach to teaching a foreign language, to link common features in the material that are thematically necessary for memorizing words, to correctly encode and decode vocabulary.

Key words: communicative competence, cognitive approach, communicative approach, learning process, cognitive principle, language forms.

Біздің білім беру жүйесінде болып жатқан үздіксіз модификацияларды қадағалап отыру үшін тілдерді оқыту стратегиялары үнемі өзгертіліп, жаңарып отырады. Шетел

тілін үйрену қиын және өте ұзақ процесс, көп уақыт пен күш жұмсалынады. Шетел тілін меңгеру когнитивті ғылымда ең динамикалық және перспективалық зерттеу бағыттарының біріне айналды. Студенттерде тіл жүйесі туралы түсінік қалыптастыру, сөйлеу кезінде осы жүйені қолдану қабілетін дамыту маңыздылығы еске алынды.

Шетел тілін үйрену кезінде оқушы оның қасиеттерін түсінуден оның құрылымына көшеді. Бұндай жағдайда шетел тілін оқыту үрдісінде когнитивті тәсіл туралы айтып атап өту керек.

Сонымен, когнитивтілік сөзінің мағынасы қандай? Когнитивтілік (лат. Cognitio – таным, зерттеу, хабардарлық) адамның сыртқы ақпаратты ақыл-ой арқылы қабылдау және өңдеу қабілетін білдіреді. "Когнитивтілік процестер" ұғымы, көбінесе, "есте сақтау", "назар аудару", "қабылдау", "әрекет", "шешім қабылдау" және т.б. сияқты процестерге қолданылады. **Когнитивтілік**, яғни сырттан қабылданған ақпаратты қабылдап, оны қорыта алу қабілеті жеке тұлға үшін аса маңызды болып саналады. Ауызша сөз мәдениетін дамытуда, филолог-студенттің тілдік құзыреттілігін жетілдіруде когнитивтілік үлкен рөл атқарады. Когнитивтілік когнитивті лингводидактиканың да негізіне айналып, тілді оқыту теориясында кеңінен қолданыс тауып келеді.

Тілге деген когнитивтік тәсіл – бұл тілдік форма, когнитивтік құрылымдардың, адамның санасының, ойлау және таным құрылымдарының көрінісі болып табылады. Когнитивті-лингвистика психолингвистикамен бірдей емес, өйткені психолингвистика, кем дегенде, қазіргі мағынада, тілге кез-келген теориялық көзқараспен үйлесетін, эксперименталды пән болып есептелінеді. Тілдік форманы анықтайтын когнитивті құбылыстардың ең маңыздысы - білімді бейнелеу, табиғи санатқа бөлу, ұзақ мерзімді есте сақтау, жұмыс жады, зейін жатады.

Қазіргі контекстегі когнитивтік лингвистика - лингвистикалық форма тілдің қызметінен туындайды деп қарастыратын лингвистикалық функционализмнің бір саласы болып табылады. Алайда, функционализмнің әр түрлі бағыттары функциялардың әр түрлеріне бағытталған. Мысалы, семантикалық рөлдер, мәтін бірлігі, коммуникативті қатынастар және т.б. Функционализмнің когнитивті тенденциясы когнитивтік функциялардың рөлін жоғарылатады және басқа функциялар олардан алынады немесе олармен қосылады деп болжайды.

Жоғарыда аталған когнитивті құбылыстардың тілге қатысты рөлі тұрғысынан түбегейлі айырмашылық бар. Соның бірі, on-line, тілдің жұмысында нақты уақыт режимінде қолданылуға жауапты. On-line типіндегі когнитивті құбылыстарға, атап айтқанда, жедел жад, зейін, активация жатады.

Ал когнитивті лингвистиканың басқа типі, нақты уақыт режимінде тілдің жұмысына тікелей байланысты емес, бірақ ақпаратты сақтау және реттеу құралы ретінде тілмен байланысты. Бұл off-line түріндегі құбылыстар. Екінші типтегі құбылыстарға ұзақ мерзімді есте сақтау, категориязациялау мен категориялар жүйесі, білімді ұсыну құрылымы, лексика және т. б. жатады.

Қазіргі кезде «когнитивтік лингвистика», «когнитивтік көзқарас» ұғымдары негізінен категорияларды, лексикалық семантиканы, метафораларды және т.б. зерттеу саласындағы жұмыстармен, яғни off-line типтегі құбылыстармен байланысты болатын жағдай қалыптасты. Шындығында, «когнитивтік лингвистика» айдарымен пайда болатын зерттеулердің басым көпшілігін жоғарыда тұжырымдалған когнитивті көзқарастың жалпы постулаты ғана емес, сонымен қатар Дж.Лакофф пен Р.Лангакер есімдерімен байланысты, ең танымал екі мектептің бірін ұстану арқылы біріктіреді.

Яғни, оқытушы оқыту процессінде когнитивті тәсілді қолдана отырып, студенттерге жаңа білімді өз бетінше ашу үшін проблемалық жағдайлар туғызуға міндетті. Ол когнитивті әдістерді қолданады, студенттерді белгілі бір стратегияларды

өзінің алдында тұрған мақсатқа лайықты қолдануға үйретеді. Осылайша, тіл мұғалімнің, оқушының және оның сыныптастарының өзара әрекеттесуі арқылы оқу ортасындағы тілдік практика процесінде когнитивті белсенділікке негізделген. Тілді үйрену процесі зерттеу және тәжірибелік сипатта болады. Сондай-ақ, оқытушының міндеті тек бақылау сұрақтарын қою және оқушылардың жұмысының нәтижелерін бағалау ғана емес, сонымен бірге студенттерді өзін-өзі бағалау, өзін-өзі бақылау қабілетін қалыптастыру, оны «өзінің және «басқалардың», кез-келген оқу жұмысын ашық талқылауға тарту.

Ми өзінің психикалық құрылымын жасаған кезде оқытудың сәтті болатындығын психологиялық зерттеулер мен оқыту практикасы көрсетті. Лингвистикалық білім қарым-қатынас пен өзін-өзі көрсету қажеттілігінен туындайды. Сондықтан мұндай қажеттіліктерді туғызған, оқушылардың оқуға деген қызығушылығын арттырған жөн. Тілді үйрену процесі тілді ашу процесіне, ізденушілік және эксперименттік процеске айналуы керек.

Тіл - бір жағынан қатынас құралы, екінші жағынан - білім құралы. Бұл постулат адамның коммуникативті құзыреттілігінің мәні, тіл туралы идеялар, сөйлеу әрекетіндегі қабілеттер, сөйлеу аясындағы дағдылар сияқты жалпы түсінікке сәйкес келеді. Тіл үйренудің бұл екі жағы - тіл туралы білім алу және тілдің өзі туралы білім алу, қазіргі кезде шетел тілдерінің әдістемесінде бірдей маңызды процестер ретінде қабылданады және лингвистикалық құбылыс туралы адекватты түсінік қалыптастыруға қызмет етеді, осы құбылысты нақты қарым-қатынаста қолдану дағдыларын дамыту. Сондықтан когнитивті-лингвистикалық тәсілді қолдану қазіргі жағдайда шетел тілдерін оқытудың жетекші тәсілі ретінде танылды. Бұл тәсілдің мақсаты шет тілін білу дағдыларын қалыптастыру, тілдің танымдық табиғи болмысын зерттеу болып табылады. Шетелдік мамандардың және батыс инвесторларының қатысуымен көптеген жобалар жүзеге асырылып жатыр. Сондықтан да, шетел тілде сөйлесу қажеттілігі біздің күндерімізде айқын көріне бастады. Халықаралық қарым-қатынас тілі біздің өміріміздің барлық саласына кірді, сондықтан бүгінде тіл білетін мамандар өте жоғары сұранысқа ие. Мақсатқа жету үшін, аталып кеткен талаптардың орындалуын білім беруші өз қарамағындағы білім алушылармен когнитивті-лингвистика дағдылары арқылы дамыту керек.

Сонымен, шетел тілін оқыту үрдісінде когнитивті тәсіл адамның табиғи когнитивті мінез-құлқына сәйкес келетін оқушылардың танымдық іс-әрекетін оңтайлы ұйымдастыру мәселесіне дейін азаяды. Мысал ретінде, сөйлеудің грамматикалық жағын үйретуді алайық. Шындығымен, ана тілінің грамматикасын зерттеу, тілді алғаш саналы түрде үйренетін адам үшін үнемі пайда болатын сандырақтарды, қате идеяларды жеңу арқылы баяу жүреді. Ал екінші шетел тілін оқығанда бұл парадокс тезірек жеңіледі, өйткені студент тіл ретінде жүйеге қатысты көптеген нәрселерді лингвистикалық тұрғыдан түсінеді. Бұл жерде адамның лингвистикалық және когнитивті дамуы қатар жүрмейді, өйткені адамның когнитивтік дамуы оның ана тілін меңгеру барысында бұрыннан болған. Бірақ екі процесс те өзінің мәні бойынша сөйлеуді дамыту процестерінің біртұтас класына жатады және бір-бірімен күрделі өзара әрекеттеседі.

Тілді меңгеру – бұл адамның шет тіліндегі лингвистикалық дамуы кезінде адамның танымдық іс-әрекетінің әмбебаптылығын да, осы процестің даралығын да ескеретін когнитивті стратегиялардың дәйекті жүйелерін қолданылуы. Сонымен, шетел тілін оқытудағы когнитивті тәсілдің мәнін келесі түрде көрсетуге болады. Тәрбие процесін жаңаны түсіну жолында ұйымдастыру адамның психикасына тән табиғи таным әдісімен сәйкес келуі керек. Яғни, білім алушыға танымдық стратегияларды қолдануда икемділікті дамытуға, белгілі стратегияларды қолдануды үйретуге көмектесу керек. Когнитивті тәсіл мұғалімнің оқытуды ұйымдастырушы орталығы ретінде әрекет ететін студенттік

қауымдастық шеңберіндегі тілдік қарым-қатынас процесінде студент үшін туындайтын өнім ретінде лингвистикалық білімді түсінуге негізделгендігін атап өту керек.

Сөздік қорды меңгерудің мақсаты мен міндеттеріне жету үшін, танымдық тәсіл талаптарын ескере отырып, жаттығулардың арнайы тобы ұсынылады.

Төменде лексикалық есте сақтауды дамытуға, шығармашылық ойлауға, таныс сөзжасам үлгілері негізінде жаңа сөздер шығару қабілеттеріне, лингвистикалық болжау мен болжамды дамытуға бағытталған жаттығулар мысал ретінде келтірілген.

1) Лексикалық есте сақтау қабілетін дамыту және когнитивті сөз жасауға арналған жаттығулар.
   - Дауыссыз дыбысты білдіретін қосарланған әрпі бар сөздер қандай?
     thank — think — thought
     theatre — theory — theft
2) Тілдік шығармашылық ойлауды дамытуға арналған жаттығулар.
   - Түбір сөздері бар сөйлемдерді оқып, олардың аудармасына назар аударыңыз:
     science – scientist – scientific;
     develop – developer – development;
     nucleus – nuclei – nuclear;
     apply – applied – application;
     accurate – accuracy;
     invent – inventor – invention;
     power – powerful – powerless;
     produce – product – production – productive.
   - Сөздер мен сөз тіркестерін болжауға арналған жаттығулар.
     Мақал-мәтелдердің аяқталуын табыңыз.
     Кейбір мақалалардың тақырыптарын оқып, сол мақалалардың не туралы екенін айтыңыз.
3) Әлемнің тілдік бейнесін қалыптастыруға арналған жаттығулар.
   - Мына сөздердің синонимін табыңыз.
     1. Identify
     A) bump B) throw in C) catch D) recognize
     2. Beg
     A) predict B) implore C) guess D) oblige
     3. Spell
     A) native B) period C) shade D) obligation
     4. Delight
     A) sadness B) joy C) calmness D) gloom
     5. Genuine
     A) fake B) counterfeit C) false D) authentic
     6. Damage
     A) mend B) fix C) incite D) ravage
     7. Use up
     A) consume B) stack C) draw up D) put by

Шетел тілін оқытуда когнитивті тәсіл өте қажет, өйткені ол ақыл-ойды дамытумен қатар, оқушылардың рухани және әлеуметтік дамуына ықпал етеді. Бұл тәсіл студенттердің ана тілін меңгеру барысында алған танымдық қабілеттеріне негізделгендіктен, бұл университеттерде шет тілін оқуға және ақыр соңында оқуда сәттілік жағдайын жасауға арналған аптасына екі сағаттан тұратын шет тілін меңгеру үдерісін едәуір жеделдетеді. Танымдық көзқарастың арқасында білімді жақсы, сапалы

игеруге қол жеткізуге болады. Оңтайлы танымдық стратегияларды оқыту, оқушылардың тәуелсіздігіне тезірек жетуге, оқудағы жетістік жағдайын құруға және оқушының қабілеттерін дамытуға әкеледі. "Когнитивтілік" педагогикалық әдістер оқушыны рефлексияға, олардың іс-әрекеттері туралы ойлауға үйретеді.

Когнитивті-лингвистика бізді үнемі есте сақтауға мәжбүр етеді. Оқу процесінде алдын-ала болжау мүмкін емес. Мұғалімнің де, оқушының да алдын-ала анықталған ештеңесі жоқ. Мұны түсіну оқырманды сабақтың келесі сәтінде қайта құруға, тактиканы өзгертуге дайын болуға мәжбүр етеді. Алайда, мұғалімнің таным процесінің заңдылықтарын білуі өзіне деген сенімділік сезімін береді, оқу процесін қойылған міндеттерге сәйкес модельдеу мүмкіндігін береді.

Жоғарыда келтірілген толғаулардың барлығы тұлғаның ерекше болмыс ретіндегі педагогикалық тұжырымдамасына негізделген және әдіснамадағы танымдық көзқарасқа ғана емес, жеке тұлғаға бағытталған педагогикаға да шақырады. Танымдық әдіске сәйкес жүзеге асырылатын оқыту әдістері үлкен тәрбиелік әлеуетке ие.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Соловьянова Т.А. Когнитивный подход в обучении иностранному языку [Электронный ресурс]
2. LakoffG,, Johnson M. Metaphors we live Chicago, 1980.
3. Гальская Н.Д. Шетел тілдерін оқытудың заманауи әдістері. Мәскеу, 2003
4. Выходцева Т. В. Использованию инновационных и когнитивных технологий в обучении грамматике на уроках иностранного языка // Молодой ученый. — 2017.
5. Шамов А. Н.«Коммуникативно – когнитивный подход в обучении лексической стороне речи;
6. Шепетилова А. В. «Когнитивный принцип в обучении второму иностранному языку: к вопросу о теоретическом обосновании», «Иностранные языки в школе» 2003, №2;
7. Маслова В.А. Когнитивная лингвистика: Учебное пособие /В.А. Маслова/.2-е изд.-Мн.:ТетраСистемс, 2005.
8. Попова З.Д. Введение в когнитивную лингвистику: Учебное пособие;

МРНТИ 14.35.09

Сансызбай Балнур Базаркуловна[1], Кемелбекова З. А.[2]
[1]КазНПУ им. Абая
7М0119 - «иностранный язык:два иностранных языка»
магистрант 2-курса
[2] кандидат ф.н.
Алматы,Казахстан

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ТЕХНИК НЕЙРОЛИНГВИСТИЧЕСКОГО ПРОГРАММИРОВАНИЕ В ОБУЧЕНИИ ЧТЕНИЮ

Аннотация

Выход национальной системы образования в международное образовательное пространство, интеграция и глобализация направлены на формирование компетентных

специалистов, способных свободно вступать в межкультурные отношения, уважительно относиться к ценностям представителей других культур. Новые изменения требуют разработки новых методов и приемов обучения иностранным языкам. Технология нейро-лингвистической ориентации в психологии определяется особенностью и поведением человека в восприятии информации с использованием необходимых методов и приемов, влияющих на познавательные процессы человека. Значение методов и приемов этой технологии определяется по 4 основным направлениям: - ориентированность на результат; - специфичность выполнения таких действий, как быстрое запоминание, усвоение и эффективное использование информации на основе системы» уровневого " алгоритма; - ясность с интересным и эффективным достижением результата, тратя меньше сил и времени.; -методы и приемы технологии нейро-лингвистической ориентации в зависимости от содержания и цели обучения определяются особенностями использования в любых условиях в различных формах. В настоящее время актуально изучение чтения на иностранном языке с использованием технологии нейролингвистического программирование, одно из нововведений, возникших на стыке психологии, педагогики, лингвистики и методических наук на основе когнитивной лингвокультурологической методологии иноязычного образования. Актуальность исследовательской работы является эффективным в обучении студентов через нейролингвистическое программирование чтения в процессе обучения иностранным языкам с использованием технологии нейролингвистического программирование на основе развития уровня знаний, памяти и мышления языковедов.

Ключевые слова: нейролингвистическое программирование, психология , преподавания , техника, чтение, технология, левое полушарие, правое полушарие

Сансызбай Балнұр[1], Кемелбекова З. А[2].
[1]Абай атындағы ҚазҰПУ-нің
7М0119 - «шетел тілі: екі шетел тілі»
мамандығы бойынша 2-курс магистранты
[2] ф.ғ.кандидаты
Алматы, Қазақстан

ОҚЫЛЫМДЫ ҮЙРЕТУДЕ НЕЙРОЛИНГВИСТИКАЛЫҚ БАҒДАРЛАМАЛАУДЫҢ ТЕХНИКАЛАРЫН ҚОЛДАНУ

Аңдатпа

Ұлттық білім беру жүйесінің халықаралық білім беру кеңістігіне шығуы, интеграция және жаһандану мәдениетаралық қатынастарға еркін кіруге, басқа мәдениеттер өкілдерінің құндылықтарын құрметтеуге қабілетті білікті мамандарды қалыптастыруға бағытталған. Жаңа өзгерістер шет тілдерін оқытудың жаңа әдістері мен әдістерін әзірлеуді талап етеді. Психологиядағы нейро-лингвистикалық бағдарлау технологиясы адамның танымдық процестеріне әсер ететін қажетті әдістер мен әдістерді қолдана отырып, ақпаратты қабылдаудағы адамның ерекшелігі мен мінез-құлқымен анықталады. Бұл технологияның әдістері мен әдістерінің мәні 4 негізгі бағыт бойынша анықталады: - нәтижеге бағдарлану; - "деңгейлік" алгоритм жүйесі негізінде ақпаратты жылдам есте сақтау, игеру және тиімді пайдалану сияқты іс - әрекеттерді орындау ерекшелігі; - аз уақыт пен күш жұмсай отырып, нәтижеге қызықты және тиімді қол жеткізумен айқындық.-оқытудың мазмұны мен мақсатына байланысты нейро-лингвистикалық бағдарламалау технологиясының әдістері мен тәсілдері кез келген

жағдайда әртүрлі нысандарда пайдалану ерекшеліктерімен айқындалады. Қазіргі уақытта шет тілін оқытудың когнитивті лингвомәдени әдіснамасы негізінде психология, педагогика, Лингвистика және әдістемелік ғылымдар тоғысында пайда болған жаңалықтардың бірі- нейролингвистикалық бағдарламалау технологиясын қолдана отырып, шет тілінде оқуды зерттеу өзекті болып табылады. Мақалада тіл мамандарының білім деңгейін, есте сақтау қабілетін және ойлауын дамыту негізінде нейролингвистикалық бағдарламалау технологиясын пайдалана отырып, шет тілдерін оқыту процесінде оқуды нейролингвистикалық бағдарламалау арқылы студенттерді оқытуда тиімді болып табылады.

Кілт сөздер: нейролингвистикалық бағдарламалау, психология, оқыту, техника, оқылым, технология, сол жақ жарты шар, оң жарты шар

Sansyzbay Balnur[1], Kemelbekova Z. A.[2]
[1]KazNPU named after Abay
7M0119 - "Foreign language: two foreign languages"
2nd year master
[2]Candidate of philological Sciences
Almaty, Kazakhstan

THE USE OF NEUROLINGUISTICS PROGRAMMING TECHNIQUES IN TEACHING READING

Abstract

New conditions in the development of society, in which the national education system enters the international educational space, integration and globalization are parallel, are aimed at the formation of competent specialists who can freely enter into intercultural communication and respect the values of representatives of other cultures. The emergence of new changes requires consideration of innovative methods and methods of teaching communication in a foreign language. In psychology, the technology of neuro-linguistic orientation is defined as monitoring the specifics and actions of a person in the perception of information, using the necessary methods and techniques that affect the cognitive processes of people. The importance of methods and techniques of this technology is determined by 4 main directions: - result orientation;-the ability to quickly remember and master information based on the" level " algorithm system and use it effectively; - clarity with interesting and effective achievement of results with minimal effort and time; -the specifics of the technology of neuro-linguistic orientation are determined by the fact that methods and methods of teaching are used in any situation in various forms, depending on the content and purpose of training. Based on the cognitive linguocultural methodology of foreign language education, one of the innovative directions that has emerged at the intersection of psychology, pedagogy, linguistics and methodological Sciences is the study of reading in a foreign language using neurolinguistics programming technology. The relevance of our research work is that it is effective in teaching students reading through neuro-linguistic programming in the process of learning a foreign language using neurolinguistics programming technology based on the development of the level of knowledge, memory and thinking of language learners.

Key words: neuro-linguistic programming, psychology , teaching , technique, reading, technology, left hemisphere, right hemisphere

Тіл-бұл өзара іс-қимылдың негізгі құралы, онсыз адамның әлеуметтік өмірі туындауы мүмкін емес. Ғылым мен техниканың ғажайыптары өзара түсінікті тілде ұлы күш қажеттілігін оятады. Тіл патшасы ретінде белгілі ағылшын тілі заманауи ғылыми және технологиялық білімге қол жеткізу үшін қажет. Ағылшын тілі біздің мектептерде пән ретінде және орта сатыдан оқыту құралы ретінде оқытылады. Зерттеулер қазіргі уақытта ағылшын тілін оқыту тілдік дағдыларды дамытуға мұқият назар аударуды талап ететінін көрсетті. Студенттерде қиындықтардың тыңдауды негізінен, сөйлеудің, оқудың және жазудың төрт саласымен байланысты. Сонымен қатар, студенттер ағылшын тілін үйрену кезінде идеяларды түсінуде қиындықтарға тап болады. Нейролингвистикалық бағдарламалау оқылымды дамыту үшін тілді оқытуға қолданылуы мүмкін негізгі стратегиялардың бірі болып табылады.

Оқылым ағылшын немесе кез келген басқа тілді үйренуде төрт негізгі дағдылардың бірі болып табылады, сондай-ақ шет тілін оқитын адам үшін ең қиын дағдылардың бірі болып саналады. Оқудың алғашқы анықтамасы Гудманнан алынған (1988). Оқу дегеніміз - жазушы мен оқырманның өзара әрекеті. Уилльям Грейб оқу әлемді және тақырыпты, сонымен қатар тілді тиімді білуді талап етеді деп санайды. Олар айтқандай, оқу бай тәжірибе мен мәтіндерді түсіну үшін қажет. Ребекка мен Мерлин Садоу (1985), оқу тілге байланысты және екінші тілді тиімді болуды талап етеді деп есептейді.

Оқылым - бұл жазбаша қарым-қатынасты қамтамасыз ететін сөйлеу әрекетінің дербес түрі. Е. И. Пассовтың айтуынша, оқу материалды жақсы есте сақтауға көмектеседі, сонымен қатар талқылауға ақпарат береді, өйткені кез-келген жақсы мәтін - жағдаяттар қоймасы [1].

Психологиялық тұрғыдан оқу дегеніміз - бұл жүйеге сәйкес графикалық кодталған ақпаратты қабылдау және белсенді өңдеу процесі. Сонымен, сөйлеу процесінде байланыс, екі бір-бірімен өзара байланысты бір-бірінен айырмашылығы бар: а) баспа немесе жазбаша мәтінді қабылдау процесі; б) оқуды түсіну процессі. Сөйлеу әрекетінің бір түрі ретінде оқу - бұл мәтіннен ақпарат алу. Бұл әрекет әр түрлі белгілермен сараланады, бұл әр түрлі оқу түрлеріне енеді. Кез-келген оқу орнында және мектепте соның ішінде оқылымның мақсаты - оқуға, синтетикалық, аудармаға дағдыларын дамыту [2].

Қазіргі уақытта адамдардың назарын салыстырмалы түрде Жас ғылым – нейролингвистика қызықтырады. Ол неврология, Психология және лингвистика сынды ғылыми салалардың тоғысуынан пайда болған . Бірақ осы пәндерден алыс адамдарға бұл ғылым белгілі, бірақ НЛБ терминінің (нейролингвистикалық бағдарламалау) мағынасы түсініксіз.

С. В. Коледа өзінің кітабында оны өте түсінікті түрде ашып көрсетеді: "НЛБ атауында "нейро" сөзі адам сенсорлық арналар арқылы ақпарат алады, оны жүйке жүйесінде (психикада) кодтайды және осы негізде өзінің мінез - құлқын қалыптастырады. "Лингвистикалық" ақпарат тіл арқылы, сөздерде миға кодталатынын көрсетеді. "Бағдарламалау" адамның психикасын басқаруға болады, егер онымен түсінетін және қабылдайтын тілде сөйлессе, яғни тиімді нәтижелерге қол жеткізу үшін қолданылатын белгілі бір әдістеме, техникалық тәсілдер бар " [3].

Артур Ребермен " үлкен түсіндірме психологиялық сөздікте "мынадай анықтама беріледі:" НЛБ – индивидтің мінез-құлықтары мен нанымдарын өзгерту және ықпал ету

үшін әзірленген әдістеме. Ол лингвистикалық нысандар, көз бен дененің жағдайы мен қозғалысы мен жадының арасындағы байланыстың болжамды (айтарлықтай дәрежеде расталмаған) жиынтығына негізделеді. Ең алдымен терапия түрі ретінде қолданылады. Оның тиімділігіне ешқандай сенімді дәлел жоқ " [4].

Корсини редакциясымен шығарылған " психологиялық энциклопедияда "былай делінген:" НЛБ – бұл субъективті тәжірибе құрылымын зерттеу саласы, немесе нақты адамдар әлемді қалай қабылдайды және түсінеді. НЛБ-трансформациялық грамматика элементтеріне және үйрету және өзін-өзі көрсету мақсатында қалаулы сенсорлық репрезентацияларды сәйкестендіруге негізделген тұлғааралық коммуникацияның тәсілдері мен стратегиялары жүйесінің коммерциялық атауы " [5].

Осылайша, барлық осы анықтамаларда НЛБ кез-келген адамның психикасына әсер ететін техника.

НЛБ-бұл мінез-құлық құзыреттілігі мен икемділігін дамытуды қамтитын көп өлшемді процесс,сонымен қатар мінез-құлық негізінде жатқан менталдық және когнитивтік үдерістерді стратегиялық ойлау мен түсінуді қамтиды. Ол жеке жетілу жағдайын дамыту үшін құралдар мен дағдыларды ұсынады және сенімдер мен дағдыларды нығайтатын жүйені белгілейді.Ең маңыздысы: оны қиындықсыз меңгеруге болады.

Американдық психологтар Д. Гриндер, Р.Бэндлер, Л.Кэмерон-Бэндлер, Д.Долозиер, Дж.Бейтсон және Р.Дильц нейролингвистикалық бағдарламалаудың негізін қалаушы болып саналады. Олар XX ғасырдың 70-ші жылдарында М.Эриксон, В. Сатир, Ф. Перлс және басқалары сияқты психотерапия шеберлерінің жұмыс әдістеріне, сондай-ақ нейрофизиологияның, психолингвистиканың, кибернетика мен психологияның соңғы жетістіктеріне негізделген өзіндік әдістемені құрды. Трансформациялық грамматиканың элементтерін байланыстыра отырып, жеке тұлғаның сенсорлық көріністерін және кейбір гипноз тәжірибелерін анықтай отырып, Бэндлер мен Грейдер адамдардың сенімдері мен мінез-құлқының өзгеруіне мүмкіндік беретін технология жасады. Алғаш рет олардың еңбектерінің нәтижесі 1974 жылы «Сиқырдың құрылымы» кітабы шыққан кезде жарық көрді[6].

Қазіргі педагогикада шетел тілін оқытуда нейролингвистикалық бағдарламалауды (НЛБ) қолданудың тиімділігі туралы ойларды жиі естиміз. Шет тілін үйренудің түпкілікті нәтижесі - бұл қарым-қатынас жасау қабілеті ғана емес, сонымен қатар шетел тілінде «ойлану», нейро-лингвистикалық бағдарламалау, бұл нәтижеге жетуге көмектесуі керек.
НЛБ-дың мақсаттарының бірі - әр оқушыға мұғалімнің көзқарасын жекелендіру. Бұл барлық студенттер әртүрлі және өкілдік жүйелер әртүрлі болғандықтан. НЛБ-ға сәйкес, адамдар ақпаратты қабылдау, сақтау және өңдеуде визуалды, есту және сезімтал арналарды әртүрлі тәсілдермен пайдаланады. Ауызша сөйлесуге қолданылатын НЛБ әдістері мұғалімдерге тілдік материалдарды қабылдаудың әртүрлі арналарына әсер ететіндей етіп ұсынады.

НЛБ-дың мәліметтері бойынша, адам ақпаратты ұсынудың төрт негізгі жүйесін қолдана отырып, кодтайды және сақтайды:

1. **Визуалды**, мұнда көру жетекші рөл атқарады.
2. **Аудиалды**, Есту басым болатын аудитория.
3. **Кинестетикалық,** ол жанасу, сезімталдық, қозғалыс арқылы анықталады.
4. **Аудио-дискрет**, ол өзін-өзі сөйлесу деп те атайды.

Белгілі бір оқушыда қандай презентация жүйесі басым болатынын білу мұғалімге ақпарат ағынын неғұрлым тиімді ұйымдастыруға және жаңа ақпаратты есте сақтау процесін жеңілдетуге мүмкіндік береді (бұл әсіресе шет тілін оқытуда өте маңызды, мұнда оқушыларға жаңа сөздерді есте сақтау және қайта шығару өте маңызды). Сонымен қатар, жаңа білім алу жолындағы кедергілерді алып тастаңыз, олар көбінесе мұғалім таңдаған жұмыс әдісімен және оқушының жетекшілік моделімен «сәйкес келмейді» [7].

НЛБ модальділігі терминологиясындағы өкілді жүйелер әр ми жарты шарының қызметін зерттейтін медицина саласы болып табылатын гемисферологияның жетістігіне негізделген. Гемисферологияға негізделген модель гемисфералық модель деп аталады. Әрине, бұл жаңа идея емес, бірақ бұл өте өзекті. Көптеген мұғалімдерде сол және оң жақ жарты шарлардың қызметі туралы білімдері бар, бірақ іс жүзінде оларды қолданылмайды. Сол жақ жарты шар оқуға және жазуға ассимиляциямен сипатталады, таңбалар, тіл, фонетика, әңгімелер мен жаттау, дыбыстық бірлестіктер. Оң жақ жарты шар кеңістіктік байланыстармен, математикалық есептеулермен, ән, музыка, көркемдік, сезім мен эмоциялармен сипатталады.

Гемисфералық модель мен НЛБ модальдерінің арасындағы байланыс келесі түрде көрінеді: сол жақ жарты шар - есту, сол - визуалды: оң жақ жарты шары - кинестетикалық, оң – визуалды.

Егер студент визуалды неврологиялық белгілерді және кинестетикалық мінез-құлық белгілерін көрсетсе, онда ол көбінесе **оң-жарты шар** түріне сәйкес келеді. Егер студент визуалды неврологиялық және есту мінез-құлық белгілерін байқаса, ол **сол жақ визуалды жарты шардың** өкілі[8].

Н.П.Гальцова бойынша, оқылымды үйретуде мұғалімдер тек сол жақ жарты шарды жүйелі түрде қолданады, дегенмен, соңғы ғылыми зерттеулер мидың екі жарты шарының да оқуға қатысатындығын сенімді түрде дәлелдеді: сол жақта тіл деп аталатын баспа таңбалары кодталады, ал оң жағы шешілетін мәнді табады. Мәселе мынада, оң және сол жақтағы визуалдар әртүрлі оқиды. Сол жақты визуалдар сөздерді «шабуылдағандай» бағалайды және оқиды. Бұл оқушылар үшін мұғалімдер сабақта кеңінен қолданатын бөлшектеу тәсілі өте қолайлы. Оң жақты визуалдар, керісінше, бір жағынан екінші бөлікке оқиды. Сонымен, оң жақ мидың студенттері оқуда артта қалады. Барлық оқушылар сыныпта бірдей жақсы оқуы үшін мұғалімге контекстік пернелерді қолданатын оң қолмен оқу әдісін қолданған жөн. Мысалы: оқушылардан бейтаныс мәтінді оқу сұралады. Жеке сөздерді түсінуге назар аудармай, жалпы мазмұнын түсінуге тырысады. Түсініксіз сөздерді атап өтуге болады. Одан әрі оқылғанның негізінде бейтаныс сөздердің мағынасын өз бетінше анықтауға тырысу керек. Егер студенттер мұны істей алмаса, онда мұғалім сөздің аудармасын айтпай, көмек береді [9].

Оқылым кезінде кинестетик студенттерін қателерді түзетумен кедергі келтіріп, содан кейін оны мәтінге қайтару дұрыс емес , өйткені көру қабілеті нашар кинестетик тоқтаған жерін табуға тырысып, мазасыздықты басынан кешіреді. Оқушылардың оқуға деген ынтасын оятып, процесті тиімдірек ету үшін, көрнекі аудионы, кинестетикалық оқырманға арналған мәтіндер мен тапсырмаларды әдебиеттің үш компонентінен (сюжет, жиынтық және кейіпкер) таңдағанда тек көрнекі ғана бағалауға және жиынның сипаттамасына қызығушылық таныта алатындығын есте ұстаған жөн. қоршаған орта және т.б. аудиалды студенттер диалогты ұнатады, өйткені олар әр түрлі кейіпкерлердің дауыстарын ести

алады. Кинестетиктер оқылымды іс-әрекетке бағытталған мәтіндерді оқығанды ұнатады. Ол кейіпкерлердің сипаттамалары мен ішкі мәні туралы аз ойланады. Ол олардың сыртқы әрекеттеріне ғана қызығады.

Оқылым жаттығуларының келесі кезеңдерінде (сөздерді, сөйлемдерді оқу, мәтіндерді оқу) бірқатар жаттығулар жасауға болады. Барлық жаттығулар 3 топқа бөлінеді:

І. Көру қабілетін дамытуға арналған жаттығулар:

1. Көрнекі диктант (студенттер сөзді, фразаны, сөйлемді 2 рет оқып, содан кейін жазу керек);
2. «Сөздің ішіндегі сөз» (студенттерге бір сөзден мүмкін болатын сөздердің санын құру беріледі);
3. Мәтіндегі белгілі бір дыбыстар, әріптерден тұратын сөздерді табу; нақты әріппен немесе дыбыспен; белгілі бір буынға назар аудара отырып;
4. «Сөзді емле» (Phis-ship);
5. Жеке әріптерден, сөздерден және т.б. сөздерден сөз құрау.

ІІ. Есту қабілеттерін дамытуға арналған жаттығулар:

1. Аудио диктанттар (студенттер диктант бойынша сөздерді, сөз тіркестерін, сөйлемдерді жазады)
2. «Ең ұзын сөйлем» (студенттерге бірнеше сөйлемдерді тыңдап, олардың ең ұзынын анықтау беріледі);
3. «Қарлығаш» (студенттерге белгілі бір сөз беріледі, олардың біреуі бірінші сөздің соңғы әрпінен басталатын сөзді атайды және т.б.);
4. «Шынжыр» (мұғалім екі сөзден тұратын жай сөйлемді атайды; студенттер кезекпен жалпы сөйлем алу үшін мүмкін сөздерді қосады);
5. «Сөзді тап» (мұғалім әріптердің санын алфавиттік ретпен жазады, оқушылар оны әріптермен жазады) т.б.

ІІІ. Кинестетикалық қабылдауды дамытуға арналған жаттығулар:

1. Ауада әріптер, дыбыстар, сөздер, сөз тіркестерін салу;
2. Сөздің ырғақтық үлгісін түрту;
3. Телефондағы, теледидардағы, радиодағы және т.б. «қолмен сөйлесу»;
4. Ауадағы сөздің, фразаның, сөйлемнің бейнесі;
5. Мимика мен ым-ишараны басқа физикалық және эмоционалды күйге (көңілді, қайғылы, суық, ыстық) және т.б. жеткізу міндетін орындау.

Н.П.Гальцова тесттермен жұмыс істеуге ерекше назар аударған жөн екендігін айтады, өйткені бүгінгі таңда тестке білімді меңгеруді бақылаудың бір түрі ретінде үлкен көңіл бөлінеді. Шетел тілі мұғалімдері тесттердің көп бөлігі оқушының визуалды-көру қабілетіне бағытталғандығын ескерместен, білімін тексеру үшін барлық тест түрлерін қолданады. Тестілеушіге сол жақта конфигурация ұсынылады және оң жақта үш таңдау ұсынылады, олардың бірі сол жақтағы конфигурацияға сәйкес келеді. Көбінесе жұмыс сол жақтағы визуалды студентке бағытталғандықтан, сынақтарда көрсетілген оң көру қабілеті мен оқушының үлгерімі арасындағы байланыс өте әлсіз болуы мүмкін. Бәрінен бұрын кинестетиктерге қиын болады. Кинестетикалық студенттер парақтарда жауап «иә» немесе «жоқ» болған жағдайда тесттермен жұмыс жасауда төмен бағаға ие болуы мүмкін , себебі бұл олар үшін ақпараттың «жоғалуының» максималды көрінісі, себебі кинестетиктер үшін өз жауаптарын сипаттау әлдеқайда ыңғайлы [9, 98 б].

Қорытындылай келе, жұмыс барысында НЛБ әдіснамасы нейрофизиология, психолингвистика, кибернетика және психология сияқты ғылымдардан алынған білімге негізделгені анықталды. Гипнотикалық практика элементтерімен байланысты НЛБ әдістері адам психикасында қажетті өзгерістерді алуға болатын модельдерді ұсынады.

НЛБ қолдаушылары оның қағидаларын адам өмірінің жарнама, менеджмент, саясат, білім, спорт сияқты салаларында қолдануды жақтайды.

НЛБ тұрғысынан шетел тілдерін үйренудің қарастырылған тәсілі мұғалім үшін қолжетімді, өйткені бір жағынан, ол шет тілі мұғалімінен арнайы психотерапиялық білімді қажет етпейді, екінші жағынан, практикамен тексерілген және шетел тілін үйренуге мүмкіндік беретін студенттермен жұмыс жасаудың барлық әдістерін қабылдамайды. Бұл әдңстиімдірек жеңіл және жағымды. НЛБ-дың бұл интерпретациясында бұл тәсілді студенттердің шығармашылық потенциалын дамыту үшін ынталандыру ретінде мұғалімнің оған жұмсалатын мүмкін уақыт шегіндегі инновациялық формаларының бірі ретінде қарастыру керек.НЛБ стратегиясымен білім беруді шетел тілінде жұмыс жасаудың негізгі әдісі ретінде емес, жанама ретінде қарастырамыз, сонымен қатар студенттердің өз қабілеттеріне және алға қойған мақсаттарына тез жетуге деген сенімі болып табылады.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Пассов Е. И. Коммуникативной метод обучения иностранному говорению. М.: Просве щение, 2004. — 278 б.
2. Гордеева И.В. Чтение как один из видов речевой деятельности на уроках английского языка // Молодой ученый. 2015. №19. С. 569-570.
3. Коледа, С. В. Моделирование бессознательного: практическое руководство по НЛП. - Б/м. - 1996. – 215 с.
4. Ребер, А. Большой толковый психологический словарь / А. Ребер. – М., 2000. – С 502.
5. Хейни, Н. Нейролингвистика / Н. Хейни // Р. Корсини, А. Ауэрбах. Психологическая энциклопедия. – СПб., 2003. – С. 455.
6. Бэндлер, Р. Трансформэйшн: нейролингвистическое программирование и структура гипноза / Р. Бэндлер, Дж. Гриндер. – СПб., 1995.
7. Ковалев, С. В. Основы нейролингвистического программирование: учебное пособие МПСИ. М. ; Воронеж, 2001. 157 с.
8. М.Гриндер, Л.Лойд НЛП в педагогике. М., 2001. 41с
9. Гальцова, Н. П. Взгляд на преподавание иностранных языков с позиций нейролингвистического программирования. / Н. П. Гальцова // Вестник ТГПУ. 2003. №2. С.95-98.

МРНТИ 14.35.09

Сейдалиева Г.О.[1]
[1] *«М.Мәметова атындағы орта мектебі» КММ*
Магистр
Алматы облысы, Қарасай ауданы, Қазақстан

ЛЕКСИКАЛЫҚ ДАҒДЫЛАРДЫ ЖАС ЕРЕКШЕЛІГІНЕ БАЙЛАНЫСТЫ CLIL ТЕХНОЛОГИЯСЫН ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ ДАМЫТУ

Аңдатпа

CLIL технологиясының негізі пәнаралық коммуникацияларды түпкі мақсаттарда да, мазмұны, жұмыс әдістері мен практикаларында да пайдалану болып табылады. Психологтар пән мен тілді кіріктіріп оқыту кезінде идеялар мен принциптердің жақындығы әртүрлі пәндерді оқытудан гөрі жақсы болатындығын растайды, өйткені алынған білімді бір уақытта әртүрлі салаларда қолдануға болады. Пән мен тілді кіріктіріп оқыту кезінде екі немесе одан да көп пәндерді оқып үйренуге, әлемдегі барлық нәрсенің ажырамас екенін нақты көрсетуге мүмкіндік бар.

Пән мен тілді кіріктіріп оқытуда оқышулар фактілерді, оқиғаларды мүлдем жаңа жолмен түсіне отырып, әртүрлі пәндерден ақпаратты қолдана отырып, терең және әр түрлі білім алуға мүмкіндік алады. Сабақ барысында білімді синтездеу мүмкіндігі пайда болады, білімді бір пәннен екінші пәнге ауыстыру мүмкіндігі қалыптасады. Осыған байланысты интеграцияланған сабақтар оқушыларға алған білімдерін біртұтас жүйеге біріктіруге және оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттыруға көмектеседі.

Кілт сөздер: пән мен тілді кіріктіріп оқыту, тақырыптық таңдау, үйлесімділік принципі, сөзжасамдық мағына принципі, лексика, танымдық тілдік құзыреттілік, сөйлеу стратегиясы.

Сейдалиева Г.О.[1]
[1]*Средняя школа им. М.Маметовой*
Магистр
Алматинская область, Карасайский район, Казахстан

РАЗВИТИЕ ЛЕКСИЧЕСКИХ НАВЫКОВ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ТЕХНОЛОГИИ CLIL В ЗАВИСИМОСТИ ОТ ВОЗРАСТА

Аннотация

Основой технологии CLIL является использование межпредметных коммуникаций как в конечных целях, так и в содержании, методах работы и практике. Психологи подтверждают, что близость идей и принципов при интегрированном обучении предмета и языка лучше, чем преподавание различных предметов, так как полученные знания можно использовать одновременно в различных областях. Во время интегрированного обучения предмета и языка есть возможность изучить два и более предметов, четко показать, что все в мире неотделимы.

В интегрированном обучении предмета и языка учащиеся получают глубокие и разнообразные знания, используя информацию по различным предметам, понимая факты, события совершенно новым способом. В ходе урока появляется возможность синтеза

знаний, формируется возможность перевода знаний из одного предмета в другой. В связи с этим интегрированные уроки помогут учащимся объединить полученные знания в единую систему и повысить интерес учащихся к предмету.

Ключевые слова: интегрированное обучение предмета и языка, тематический выбор, принцип гармонии, принцип словообразовательного значения, лексика, познавательная языковая компетентность, речевая стратегия.

G.O. Seidaliyeva[1]
[1]*Secondary school named after M. Mametova*
Master of Arts
Almaty region, Karasay district, Kazakhstan

DEVELOPMENT OF LEXICAL SKILLS USING CLIL TECHNOLOGY ACCORDING TO AGE

Abstract

The basis of CLIL technology is use of inter-subject communications both in ultimate goals and in content, work methods and practices. Psychologists confirm that by integrated learning propinquity of ideas and principles is observed better than in different subjects teaching, because there is a possibility to use getting knowledge simultaneously in different fields. By integrated learning there is a possibility to examine two and more subjects, to show clearly how everything in the world is inseparable.

At integrated lesson pupils have opportunity to get deep and diverse knowledge, using information from different subjects, in a whole new way grasping facts, events. At integrated lesson there is a possibility for knowledge synthesis, one forms ability to take up knowledge from one subject to another. In this regard integrated lessons help to pupils to unify getting knowledge into consistent system and activate interest of pupils to subject.

Key words: integrated teaching, thematic choice, the principle of harmony, the principle of word formation, vocabulary, cognitive language competence, speech strategy.

Introduction CLIL is an approach to teaching a foreign language integrated with teaching some subject knowledge acquired by schoolchildren in other classes in their native language. The aims of developing this approach within the European Union are to help students' cognitive development, facilitate their mobility within European educational system and motivate those learners whose interests may be related to math, biology, physics and other disciplines, which reflects the idea of multiple intelligences. It is also called a dual-focused educational approach in which a foreign language is used for the teaching of both content and language. The emphasis is greater on either content or language depending on the type of school in a given country, but the two are interwoven. So while CLIL is neither a new form of language teaching, nor a new form of teaching other subjects, it is undoubtedly an innovative fusion of both. [1, б.33].

Many parents of the current generation of children, coming to school, wonder whether their children started learning a foreign language too early. Most adults started learning a foreign language in the middle level and are now interested in what age is more suitable for learning a new language. There is no clear answer to this question yet.

Russian scholars, such as L. S. Vygotsky, S. I. Rubinstein, as well as foreign researchers – J. Bruner, V. Penfield, R. Roberts, T. Eliot claim that children can learn a foreign language much easier than an adult. Different authors characterize the duration of the sensitive period in

different ways. For example, Penfield and Roberts talk about the age of 4 to 8 years, and Eliot, in turn, indicates an earlier period, from one and a half years, to school age. [2, 250]

Analysis Main characteristics of content and language integrated learning are the following:

1. Multilateral focus:
   - learning language is supported in subject and language ;
   - mastering of subject content is supported at the lessons in language;
   - integration of subjects is realized;
2. Safeness enriching educational environment:
   - routine actions are used ;
   - studied subject content and language structures are reflected clearly;
   - language mistakes are not corrected, but teacher gives model of right use of language structure;
3. Authenticity and affinity to source:
   - pupil uses possibility to speak, write and also to pass reflection of his skills in oral and written speech;
   - pupil can take into account his interest;
   - learning material is connected with daily life of pupil;
4. Active learning:
   - at the lesson pupils speak more than teacher ;
   - pupils themselves formulate goals and tasks for mastering of subject content and development of language and educational skills;
   - pupils describe results of learning and ways of their achievement;
   - conditions for effective use of work in pairs and groups are used at the lesson;
5. Supportive structure:
   - in educational process teacher relies on experience, knowledge, skills, opinions, convictions and interests of pupils;
   - learning styles of pupils are taken into account in planning and conducting of the lesson;
6. Cooperation:
   - subject lessons, lessons in language and topics are planned by teachers together in the process of communication and cooperation;

In such a manner, use of integrated approach gives possibility to achieve from pupils not only subject understanding, but skill to use and to consolidate gained knowledge in science course subjects learning and English language and also opportunity to understand, that gained knowledge in subjects are closely interconnected and can be useful in daily activity. The most important conclusion from what has just been said: in content and language integrated learning initial position is not so much mastering of science course subjects, as target language learning.

Children of primary school age are particularly sensitive to language phenomena, and therefore this age is especially favorable for the beginning of learning a foreign language. It is during this period that children become interested in understanding their speech experience, and they are fascinated by the riddles of the language. They easily and firmly remember a small amount of language material and reproduce it well.

As you know, lexicon is the most important component of speech activity. Without it, it is impossible to understand listening, read, write, and even more so, speak. This leads to the conclusion that every lesson should pay special attention to vocabulary, and the formation of lexical skills is one of the main tasks of the teacher.

There are certain principles for selecting the lexical minimum. The selection principles are usually understood as measuring features and indicators that are used for evaluating vocabulary.

Thematic selection. Those words and expressions that are necessary for communication on any topic. These are usually special words in a very limited number.

Semantic selection. Words that express the most important concepts in accordance with the topic that is studied in both oral and written speech.

Predicting errors based on language interference. This principle helps students express their thoughts correctly and idiomatically. When expressing their thoughts, the student fully relies on the native language, its speech patterns, the meaning of words and phrases. Therefore, it is important to determine what lexical units of a foreign language can be transferred lexical units of the native language, but do not forget that some such units may differ from each other in languages by semantic structure, as well as by structural and speech models.

The principle of compatibility. In the vocabulary, it is important how some words are combined with others. Combinability implies the co-existence of words in speech, written or oral, with the condition of semantic connections between them. It is worth noting that this language property is particularly pronounced in a certain context, because it is from the context that we can understand what meaning a lexical unit should acquire.

The principle of word-formation value. The principle that words can form new ones using affixes.

There are also stages of lexical skill formation, which are called " time periods that differ from each other in their tasks and ways of learning." All stages of formation of lexical skills are a complete system. The effectiveness of forming lexical skills depends directly on the strength of associative links between lexical units. The stages of formation of lexical skills do not represent a specific, clear order. Their number usually varies from two to three.

For instance, in his work, A. N. Shchukin characterizes two stages of formation of lexical skills: introduction and activation of the development of "skills to use words and phrases to build statements, when perceiving messages, the use of vocabulary in speech communication". [3, 336]

Practical part Modern faculty prepares students for existence in contemporary society via the improvement of their competencies. In language training, the principal competence is a foreign language communicative competence in the totality of its components:

- speech competence;
- language competence;
- socio-cultural competence;
- compensatory competence;
- educational and cognitive competence.

One of the techniques for growing these abilities may also be integration items. Conducting such classes approves you to make the academic process fascinating and save time, relieves fatigue. This integration helps to structure language picture of the world of each student, helps to enforce inter-subject transfer..

Therefore, in order to implement CLIL technology in the educational process, we must provide training with authentic and relevant materials. As the hypothesis of S. Krashen says, the ability to learn a foreign language deteriorates if negative emotions are experienced, such as fear and embarrassment. [4, 30-37]

CLIL-based lesson must contain following elements:

- educational and methodical lesson objectives: introduction, consolidation, activation of English language material, final control work;

- theme of learning materials content: text, oral topic, exercises, situations, instructional techniques, language material;

- lesson equipment: use of visual aids, didactic materials, including using components of educational complex ICT;

- target setting: orientation on formation of skills and abilities of English language speech activity; orientation on pupils mastering of language aspects; comprehensive lesson;
- educational objectives of lesson: moral, aesthetic, labor education, education of civilized person, culture of thinking, communication, feelings and behavior;
- comprehensive objectives of lesson: cognitive, cross-cultural, linguistic and development of linguistic thinking;
- organizational moment: efficiency of change-over of pupils to subject "English language"; teachers talk with pupils in English; teacher's questions to class about readiness to work; message about character of work at this lesson; orientation of pupils to achievement of practical, educational, comprehensive purposes; speech exercise; establishing of teacher's contact with pupils; use of conversation of teacher with pupils; use of other pedagogical and methodological procedures for establishment of business, friendly atmosphere in class; use of materials in the process of warm-up in educational theme of lesson and orientation of warm-up to achieve objectives of lesson; find right answer to the question of number of data, to reproduce context-based on keywords, headline paragraphs, use of context as a basis for oral speech development , expedience of such use of text at this stage of learning; exercises efficiency;
- writing learning: correct use of methods and tasks; in accordance with learning goal (written narration, composition, expansion of catchwords in dialogue, writing of letters, annotations, translation, design of plan with subsequent abstracting, samples of the most significant sentences, drawing of summary in reading process on basis of plan, abstracts, keywords and word combinations) ;
- use of class work forms; balance of frontal and group work; work in pairs and individual; rational use of various forms of tasks; forms of educational interaction (pupil - teacher, pupil - book, pupil – tape recorder,pupil - slide or painting, pupil - realias of English-speaking countries, pupil - pupil);
- devices of accounting, monitoring and evaluation: degree of English material,skills of English speech mastering; effectiveness of question-answer work, fulfillment of exercises and tasks, tests, work with pictures, handouts;
- task to next lesson: control of task understanding; recommendations to its implementation, partial implementation of it in class with pupils; inclusion of different types of speech activity; right balance between formal, receptive, reproductive and productive types of tasks; consolidation of acquired material; preparation of pupils for next lesson;
- final stage of lesson: teacher’s talk with pupils; answers to questions which are not included in plan of lesson; detailed evaluation of each pupil; marking;
- observation of general didactic principles: awareness, practical orientation, transition from simple to complex, from known to unknown, from concrete to abstract. Implementation of methodological principles: communicative orientation of English language learning,oral basis, functionality;
- individualization of learning at the lesson: use of some types of presentation of educational material at the same time, taking into account personal interests in choice of tasks, different skill levels and different rate of assimilation of new material in selection of tasks for different groups of pupils; stimulation of discussion, debate; use of differentiated forms of encouragement and censure, depending on personal characteristics of pupils;

- teacher and class: general atmosphere of lesson (optimistic, active, business, friendly); contact of teacher with class; level of technical training of teacher, of English learning methodology mastering; personal qualities of teacher as educator; expressive speech of teacher, tone, stylistic ethic, absence of language mistakes, voice quality;
- class understanding of goals, performed by training activities; leadership of pupils in communication with teacher, with classmates; spontaneous character of questions, suggestions about choice of learning activities; offer of their solutions; expression of their opinions; desire to use English language; absence of fear to make mistake; assessment of teacher by pupils as a specialist, sympathy for teacher; high evaluation of teacher ‘s opinion; willingness to fulfill learning tasks;
- use of native language in speech of teacher and pupils: use of native language by teacher to explain instruction to pupils when, in his opinion, pupils don’t know certain words and word combinations, and their use is justified by situation; duplication in native language of their most difficult statements to understand; constant use of English language as a means of communication with pupils; use of native languager as basis of mental activity of pupils to encourage pupils to speak only in English; use of native language to economical semantization to explain the most difficult material, interpretation of realias, illustrations and more accessible understanding of stylistic, idiomatic language features, solutions of complex psychological and pedagogical problems, to help to pupils in preparation of self-expressions, contrast of mistake result in English speech, its impact on dealing with similar mistake in native speech; duplication of statements in their native language with English; preferred ways of encouraging or constant use by pupils of English language;
- rational use of time at the lesson: speaking time of teacher and pupils in minutes; time, spent on organizational moment, homework checking, presentation of new material, its correction, training tasks, final control, explanation of homework, final part of the lesson; speaking time in native language and English.

The taxonomy of educational cognitive goals of B. Bloom is based on the fact that the student is not able to understand the concept without memorizing it, and cannot apply the existing knowledge if he does not understand what it is about. Cognitive processes and pedagogical goals are in a hierarchy; from processes of the lower level (Low Order Thinking Skills) to processes more high level (High Order Thinking Skills). [5, 54]

Conclusion Based on this theory the teacher should start with questions, stimulating the development of lower level cognitive processes (special questions from what, when, where, which). Next you need to include questions that develop more complex analysis skills and ratings (why, how).

CLIL allows you to take into consideration different cultural topics, evaluate the features of different values and worldviews of different people. CLIL is very useful in stimulating different intelligences. According to Howard Gardner, there are at least eight kinds of intelligences and we are all intelligent - to a greater or smaller extent - in at least eight different ways: linguistic, interpersonal, intrapersonal, musical, bodily kinesthetic, logical-mathematical, visual-spatial and naturalistic. CLIL lessons cater for a broad spectrum of multiple intelligences. For example, logical reasoning and calculations will help young learners understand how high Big Ben is or how tall a giraffe is, thus appealing to their logical-mathematical intelligence. The ‘Class survey’ is an exciting activity for the students with linguistic and interpersonal intelligences. When students draw a graph and color it, they develop their visual-spatial and kinesthetic intelligences, etc.

References

1. Загрязкина Т.Ю. Речь о французском языке и проблема языкового многообразия // Вестн. Моск. ун-та. Сер. 19. Лингвистика и межкультурная коммуникация. 2013. № 2
2. М. А. Холодная. Психология интеллекта: парадоксы исследования. М.:Барс, 1995. – 250 с.
3. А. Н. Щукин. Обучение иностранным языкам. Теория и практика. – М.: Изд. ВК, 2012. – 336 с.
4. S. D. Krashen. Principles and Practice in Second Language Acquisition. – University of Southern California, 2009. – URL: http://www.sdkrashen.com/content/books/principles_and_practice.pdf– 30-37 p.
5. Anderson, L., & Krathwohl, D. R. (2001). A taxonomy for learning, teaching, and assessing: A revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives. New York: Longman. – 54 p

МРНТИ 14.35.09

Исатай Н.М[1], Букабаева Б.Е[2]
[1]7М01703мамандығы 2 курс магистранты Абай атындағы ҚазҰПУ
[2] Ғылыми жетекші: филол. ғылым. кандидаты, Абай атындағы ҚазҰПУ
Алматы қ., Қазақстан

ПӘН МЕН ТІЛДІ КІРІКТІРІП ОҚЫТУДАҒЫ CLIL ӘДІСІНІҢ ТИІМДІ ТҰСТАРЫ

Аңдатпа

Бұл мақалада пән мен тілді кіріктіріп оқыту (CLIL) әдісіне қызығушылықтың неліктен артып кеткенін білім беру саласындағы бүгінгі күн талабына сай озық тәжірибелер зерттеледі.

Бұл үрдісті әр түрлі елдерде өзіндік ерекшеліктерімен жүзеге асырылады, бірақ олардың бәрінің мақсаты: қысқа мерзім ішінде ең жақсы нәтижелерге қол жеткізу. Мұндай қажеттілік CLIL әдісін тілді меңгерудің жалпы деңгейін жоғарылатуға бейімдеу үшін қолданылады. Бұл әдіс білім берудің әртүрлі салаларында қолданылады – мектепке дейінгі дайындық кезеңінен бастап, жоғарғы оқуға дейін ұсынылады. CLIL әдісі қолданылатын сабақтар оқушыларды әртүрлі мәдениетпен байланыс орнатуға, сол арқылы мәдениетаралық дағдыларды дамытуға ыңғайланып жасап көрсетіледі. CLIL технологиясы ағылшын тілін басқа пәндерді оқыту құралы ретінде қарастыра отырып, оқушылардың басқа пәндерді оқуға деген, ғылыми терминдерді ағылшын тілінде меңгеруге деген қажеттіліктерін қалыптастырады. Қазіргі таңда білім берудің мазмұны жаңартылып отырған тұста мұғалімдер мен оқытушылар білім берудің түрлі әдістерін пайдалана отырып материалды түсіндірулері қажет, оқушылармен жеке, топпен және шығармашылық жұмыстар жасауға баса назар аударған жөн туралы анықтама беріледі. Сонымен қатар мақалада авторлар CLIL технологиясы, кәсіби құзыреттілік, графикалық органайзерді пайдалану және CLIL әдісінің гуманитарлық ғылымдармен байланысы жайлы анықтама беріледі.

Кілт сөздер: кіріктіріп оқыту, кәсіби-құзыреттілік, мәдениетпен байланыс шеттілдік білім беру, шетел тілдерін оқыту, графикалық органайзер,дидактикалық әдіс.

Исатай Н.М[1] Букабаева Б.Е [2]
[1]Магистрант 2 курса специальности 7М01703 КазНПУ имени Абая
[2]Научный руководитель: канд. Филол. наук, КазНПУ имени Абая
Алматы, Казахстан

ЭФФЕКТИВНЫЕ СТОРОНЫ МЕТОДА CLIL В ИНТЕГРИРОВАННОМ ОБУЧЕНИИ ПРЕДМЕТА И ЯЗЫКА

Аннотация

В статье рассматриваются лидирующие практики в области образования, для изучения роста интереса к методу интегрированного преподавания предмета и языка (CLIL). Этот процесс осуществляется в разных странах со своими особенностями, но цель всех - добиться наилучшего результата в кратчайшие сроки. Потребность данного метода используется для адаптации технологии CLIL для повышения общего уровня владения языком. Этот метод используется в различных сферах образования - от дошкольного до высшего. Уроки с использованием метода CLIL призваны помочь учащимся познакомиться с разными культурами, тем самым развивая межкультурные навыки. Рассматривая английский как инструмент для преподавания других предметов, технология CLIL создает необходимость для студентов изучать другие предметы и изучать научные термины на английском языке. В настоящее время, когда содержание образования обновляется, учителя и воспитатели нуждаются в объяснении материала, используя разные методы обучения, при этом необходимо уделять особое внимание индивидуальной, групповой и творческой работе с учениками. Также авторы дают определения понятиям: технология CLIL, профессиональная компетентность, использование графического органайзера и связь метода CLIL с гуманитарными науками.

Ключевые слова: интегрированное обучение, профессиональная компетентность, коммуникация культуры и иноязычного образования, обучение иностранным языкам, графический организатор, дидактический метод.

Issatay N.M[1] , Bukabayeva B.E [2]
[1]Master student of 7M01703 specialty KazNPU named after Abay
[2] Scientific supervisor: Cand. of Philol. Sciences, KazNPU named after Abay
Almaty, Kazakhstan

EFFECTIVE ASPECTS OF THE CLIL METHOD IN INTEGRATED SUBJECT AND LANGUAGE LEARNING

Abstract

The article discusses leading educational practices to explore the growing interest in the Integrated Subject and Language Teaching (CLIL) method. This process is carried out in different countries with their own characteristics, but the goal of all is to achieve the best result in the shortest possible time. The need for this method is used to adapt CLIL technology to improve overall language proficiency. This method is used in various fields of education - from preschool to higher education. Lessons using the CLIL method are designed to help students become familiar with different cultures, thereby developing intercultural skills. By viewing English as a tool for teaching other subjects, CLIL technology creates a need for students to study other subjects and learn scientific terms in English. At the present time, when the content

of education is updated, teachers and educators need to explain the material using different teaching methods, while it is necessary to pay special attention to individual, group and creative work with students. The authors also define the concepts: CLIL technology, professional competence, the use of a graphic organizer and the relationship of the CLIL method with the humanities.

Key words: integrated teaching, professional competence, communication of culture and foreign language education, teaching foreign languages, graphic organizer, didactic method.

«CLIL» терминінің пайда болғанына көп уақыт өте қойған жоқ, (1994 жылы), осыған қарамай ол мүлде жаңа пайда болған ұғым қатарына жатпайды. (Адамдар мыңдаған жылдар бұрын да көптілді қоғамда өмір сүрді. Ол адамдар үшін кейбір жағдайларда көптілділік тірі қалудың құралы іспетті болатын. Бұл әсіресе бай адамдар үшін өзекті мәселе болатын.

Бүгінгі таңда үш тілде оқыту - жас ұрпақтың білім кеңістігінде еркін самғауына жол ашатын, әлемдік ғылым құпияларына үңіліп, өз қабілетін тануына мүмкіндік беретін қажеттілік. Үш тілде оқыту - заман талабы десек, оны жүзеге асыру - ұстаздардың міндеті. Сондықтан да заманауи ұстаздарға тоқтаусыз ізденіс қажет.

CLIL (Content and Language Integrated Learning) — пәндері шет тілдерде жүргізілетін кездегі оқыту әдістемесін бейнелейтін термин. CLIL екі мақсатты көздейді, нақтырақ айтсақ — пәнді шет тілі арқылы үйрену, және шет тілін сол оқытатын пәні арқылы үйрену. CLIL білім берудің әртүрлі салаларында қолданылады — мектепке дейінгі дайындық кезеңінен бастап, жоғарғы оқуға дейін. Бұл терминді Дэвид Марш сонау 1994 жылдары ойлап тапқан (Ювяскюля университеті, Финляндия) ол былай деді: «CLIL пәндердің немесе пәндердің бір бөліктерінің шет тілде оқытылуына және олардың екі түрлі мақсатты көздейтіндіктеріне, солай бола тұра олардың шет тілін үйренетініне қатыстылығы бар» [1]. Ағылшын тілінде ол былайша тарқатылып оқылады: Content and Language Integrated Learning. Мұндағы Content — білім беру мазмұны (немесе жай ғана пән), ал Language — тіл. Сәйкесінше, орысша нұсқасында бұл термин пәндік және тілдік аралаас оқыту болып саналады. Бұл технологияны көптілді топтарда қолдану пайдалы болып келеді. Ең алдымен осы технологияны пайдаланатын сабақтың өзінің моделін, оның компоненттерін қарастыру қажет [2]. Әр сабақ 4 «С» дан тұрды, осылайша олар мыналардан тұрады: − content (мазмұн) — бұл белгілі бір пән саласы бойынша білім – дағдыларын дамыту; − communication (қарым қатынас) — оқыту кезінде, тілді қалай пайдалануды зерттей отырып, шет тілін пайдалану; − cognition (таным) — бұл жалпы түсінікті қалыптастыратын танымдық және ойлау қабілеттерін арттыру; − culture (мәдениет) —өзіңді мәдениеттің бір бөлшегі іспетті сезіну, сондай ақ балама мәдениеттердің бар екендігін сезіну (сондай ақ пәнаралық байланыс, азаматтыққа тәрбиелеу т.б.). Студенттерді CLIL сабақтармен таныстырған кезде ақпаратты біліп, оны талдау үшін тілді оқытудың барлық төрт түрі де қолданылады: жазу, тыңдау, оқу, сөйлеу. Студент тарапынан CLIL сабақ алған ақпаратты сыни ойлау арқылы талдау және бағалауды білдіреді [3]. Бұл білім алушыларға ақпаратты түсініп, жақсы меңгеруге мүмкіндік береді. Көптеген CLIL сабақтар студенттерді әртүрлі мәдениетпен байланыс орнатуға, сол арқылы мәдениетаралық дағдыларды дамытуға ыңғайланып жасалған. CLIL сабақтарда ең бастысы сол, олар тілді шынайы өмірмен байланыстырады. Осылайша студенттер ағылшын тілінің лексикасы мен грамматикасын жай қарапайым түрде шынайы өмірдегіше сұрақтар қойып, оларға жауаптар тауып, барлығын сол өз ана тілінде сабақ өткендегідей меңгереді [4]. CLIL сабақтар көптілді топтар мен арнайы тілдік топтарда бірдей табысты нәтижеге жететінін атап айту қажет. CLIL сабақтарын оқытудың мазмұнына байланысты әртүрлі етіп құруға болады. CLIL сабақтарын жоспарлауға

көмектесетін бірнеше кезеңді атап көрсету қажет: Тақырыпты қызығушылығына қарай таңдау (тіл мамандары үшін), басқа пәндер үшін ол бағдарламада қарастырылады. Оқу мен тыңдауға ерекше мән беріледі, себебі олар белгілі бір тақырыпта дайын мәтіндерді пайдалануды ұсынады: (кітаптан, журналдан, мақалалардан, интерттегі мақалалардан), оларда барлық ақпарат түгел берілген. Дәл осы мәтіндер лексикалық және грамматикалық құрылымды таңдауға мүмкіндік береді.

CLIL сабақтарының сабақ жоспарын жасаудағы тағы бір маңызды қадам ол - графикалық органайзер. Графикалық органайзер дегеніміз - графикалық, яғни көзбен көруге болатын, органайзерлер жазбаша қарым қатынас жасау құралдары, олар білімін, ұстанымын, идеяларын сондай ақ олармен ара-қатнасын көрсетуге қолданатын графикалық белгілер. Бұл құралдың тиімділігі 2003 жылы АҚШ та білім беруді зерттеуді алға тарту институтында Американың білім саласында жұмыс жасайтын ғалымдары 30 дан астам көрнекіліктердің түрлерін жариялады. Олардың басым көпшілігі Графикалық органайзерлерге арналған [5]. Графикалық органайзерлер иллюстрациялық, коммуниктаивтік және когнитивтік қызметті дидактикалық құрал ретінде атқара жүріп, ақпарат сақтаушы ғана емес, сонымен қатар білім алушылардың білім беру жобаларын жоспарлау кезінде олардың жұмысына қолдау көрсету мақсатында, мәселелерді шешуде, шешім қабылдауда, зерттеулер жүргізуде қолданылады. Графикалық органайзерлердің бірнеше түрлері бар. Олар біріншіден **дәйекті органайзерлер** (уақыт шкаласы, блоктік диаграммалар), **графикалық салыстырулар мен салғастырулар** (логикалық өзара байланысқан диаграммалар), **иерархиялық органайзерлер** (пирамидаға ұқсас диаграммалар, ағашқа ұқсаған диаграммалар т.б.), **концептуальді органайзерлер** (карта концепті). Оқытушы тарапынан мақсат алынған ақпараттарды толықтай визуализациялау, студенттер оны талдай алатындай болу керек, материалдарды қайталау кезінде, үй тапсырмасын орындаған кезде сол визуализацяға сүйене алатын болу керек. Алтыншы қадам үй тапсырмасына, немесе тапсырманы уақытына қарай сабақта орындауға тікелей қатысты. Жобалар, кейстер, эссе — мұның барлығы студенттердің ақпаратты психологиялық жағынан алғанда жақсы қабылдауға мүмкіндік береді.

Органайзер «Пайымдау» Әдетте 2 -4 бос ұяшықтары бар таблицаның бос жерлерін толтыру қажет. Пайымдауды ұйымдастырудың ең тиімді әдістері: SWOT сараптама, PEST сараптама, RAFT кесте ЗХУ (Білемін, Білгім келеді, Білдім), «Журнал кітапша», «Идеялар дөңгелегі». Бұл органайзерлер пайымдап әрекет ету нәтижелері болып саналады, дегенмен оларды жоспарлауға, зерттеуді жобалауға пайдалануға болады.

CLIL сабақтарындағы әртүрлі жұмыс формаларын және осы технологияны пайдалана отырып сабақты тиімді етіп ұйымдастыруға арналған оқыту тәсілдерін қарастырамыз. CLIL сабақтарында жұмысты ұйымдастырудың бірінші әдісі ағылшын тілінде «5 Minute Interview Activity», қазақшада «бес минуттық интервью» дегенді білдіреді. Әдетте бұл әдіс ең алғашқы сабақтарда, студенттер бір бірімен таныс емес кезінде қолданылады. Жұмысты ұйымдастырудың бұл түрі сабақта жақсы атмосфера құруға, сондай ақ студенттерді онан арғы жұмысқа дайндауға мүмкіндік береді. Бұл әдістің мәні мынада: қатысушы студенттердің әрқайсысы стикерлерге ағылшын тілінде өзінің тобындағы студенттерге немесе оқытушыға қойғысы келген сұрақтарын жазады, (жұмыс жайлы, оқу, жанұя, қызығушылықтары т.б.). Сұрақ жазылған барлық стикерлер бір қағазға салынады, немесе тактайшаға. Студенттер кезегімен стикерді ашып, сұрақтарға жауап береді. Бұл әдіс студенттерді «босатуға» көмектеседі, тыңдау мен сөйлеу дағдыларын дамытады, сондай ақ зейінді дамытады.

Биологияны оқытуда CLIL технологиясын пайдалану жөніде:

CLIL технологиясы ағылшын тілін басқа пәндерді (мысалы биология пәнін) оқыту құралы ретінде қарастыра отырып, оқушылардың басқа пәндерді оқуға деген, биологиялық терминдерді ағлшын тілінде меңгеруге деген қажеттіліктерін

қалыптастырады, өздерінің қарым - қатынас жасаудағы мүмкіндіктерін қайта ойластрыуға мүмкіндік береді. Келесі көп таралған анықтамада былай делінген: CLIL – бұл дидактикалық әдіс, ол оқушылардың лингвистикалық, коммуникативтік құзіреттіліктерінің өз ана тілінде емес, олардың жалпы оқу – білімдерінің қалыптасуы жүріп отырған тілде қалыптасуына жағдайжасайды. Қазіргі таңда білім берудің мазмұны жаңартылып отырған кезде жаратылыс тану, математика пәндерін ағылшын тілінде оқуға көшіп отыр. Сонымен қатар, CLIL технологиясының негізгі ұстанымдарын анықтаған кезде төрт түрлі «С» әдістердін атап көрсетеді, олардың әрқайсысы әртүрлі жүзеге асырылады: жас ерекшелігіне, әлеуметтік – лингвистикалық ортасына және CLIL әдісін түсінуіне қарай. Бұл келесі әдістер: 1. Content (Мазмұн) 2. Communication (Қарым-қатынас) 3. Cognition (Ойлау қабілеті) 4. Culture (Мәдентеттанудан білімі) [2, с. 2]. [1.c, 2]Бұл әдісті пайдалану оның ұтымды тұстарын айқындап береді. Әрине, алғашқы кездері CLIL технологиясын оқу үрдісіне ендіру оңай болмайтыны белгілі, бірақ жылдар өте тәжірибе жинақталып, мәселер шешімін табады. Оның ең ұтымды тұсы оқушыларды биологияны ағылшын тілінде оқуға қызықтыруы. Сондай-ақ ағылшын тілін үйрену мақсатты түрде жүргізілетін болады. Оқушылар оқып жүрген тілдерін түсініп, оның мәдениетіне мән бере бастайды, нәтижесінде оқушылар мен мұғалімдердің әлеуметтік мәдени құзіреттіліктері қалыптасады. [3, с. 8]. [2.c, 8] Пәнді ағылшын тілінде жүргізетін мұғалім ағылшын тілін жетік меігерген болуы тиіс, әсіресе, шет тілінде сөйлегенде ғылыми тіл стилін меңгерген болуы шарт. Пән мен тілді кіріктріп оқытуды қолға алмас бұрын биология пәнінің мұғалімдері мен оқытушылары білім алушыларының тілдік білім деңгейін анықтап алғаны жөн. Ол үшін ағылшын тілі сабақтарына қатысып, пән мұғалімімен пікірлескен дұрыс. Осыдан кейін ғана биологияны ағылшынша оқытуға болатынына көз жеткізіледі. Пән мен тілді кіріктіріп оқыту кезінде оқытушының міндетіне кіретіндер: әрекеті: 1. Пән мен тілді кіріктіріп оқытудағы олардың әрекетінің алгоритмін түсіндіру. 2.Тақырыптық (пәндік) материалдарды ағылшын тілінде тауып беру (ауызша әңгіме, пікірлесу,жазбаша мәтін, видеоматериалдарт.б.). 3. Физика, химия, биология№ информатикадан қажетті оқу құралдарын тауп беру: сөздктер, дидактикалық кеспе қағаздар, салыстыру схемалары,визуалды қолдау карталары т.б. 4. CLIL технологиясын пайдаланып жұмыс жасау барысында оқушыларға көмек беру. 5. Пән мен тілден жасаған жұмыстарының нәтижелерін тексеру. 6. Жұмысты қорытындылау [5, с. 259]. [3.c, 259] Практикалық иллюстрация ретінде биология сабақтарында төмендегі CLIL белсенділігін пайдалануды мысалға алуға болады: 1. Белсенділік «Сұрақтар циклы» Ағылшын тілінде сқрақтар мен жауаптар жазылған қағаздар таратылады. Қағаздың бір бетінде сұрақ, ал екінші бетінде басқа сұрақтың жауабы жазылған. Біреу сұрақты оқыған кезде барлығы зейін қоя тыңдайды, жауабын тапқан оқушы жауапты оқиды да өзінің сұрағын оқиды, солай жалғаса береді. Бұл Белсенділік зейінді және дұрыс айта білуді дамытады. 2. Белсенділік «Ағзаны тап» Оқушылар топқа бөлінеді. Әр топқа сткерлер жабыстырылған үлкен қағаздар таратылады. Стикердің астыда ағзаның суреті жасырылған. Қағказдың ортасында сұрақтар мен терминдер орналасқан.Әрбір қатысушы сұраққа жауап бередінемесе сөздің ағылшын тіліндегі мағынасын ашады, осылайша бір бірлепстикерлерді ала береді. Барлық сұрақтарға жауап берген соң оқушылар ағзаның атын айтып, оның адам организмінде атқаратын рөлін көрсетуі тиіс. 3. Белсенділік «Сыртқы және ішкі шеңбер» Оқушылар бірінші және екінші деп санайды да, ағылшын тілінен қткен сабақтар бойынша сұрақтартүзеді. Онан соң екі шеңбер жасайды: сыртқы және ішкі. Балалар бір біріне бетпе бет тұрып бір біріне сқрақ қояды. Ішкі шеңберге қатысушылар жылжи отырып, басқа жаңа жұптар құрады. Сұрақтармен жұмыс жалғаса береді [6, с. 22]. [4.c, 22] 4. Белсенділік «FLOWER» «Гүлдер» деп аталады. Үйге тапсырма гүлдің суретін салып, оның әрбір элементінің атауын ағылшынша жазып келу

болатын. Оқушылар жауқазын гүлінің суретін салып, оның әрбір элементіне ағылшынша атауын жазып келеді. Мұғалім оқушылардан: Гүлдің біз үшін қандай маңызы бар?
Біз оны не үшін пайдаланмыз? Гүлдер қайда өседі? деген сұрақтарға ағылшынша жауап алады. Оқушылар гүлдің ірбір элеметін көрсетіп, оларды ағылшын тілінде атап береді (сабақ, жапырақ, жапырақша, өзек т.б.) Мұғалім оқушыларға гүлдің муляжын көрсетіп, элементтерін атап беруді тапсырады. Оқушылар ағылшынша атап береді.
Бұл арқылы оқушылардың эстетикалық ұғымын кеңейтіп, әдемілікке және адамдарға сый құрмет жасау артық болмайтынын түсідіруге болады.
CLIL әдісі оқытуға жаңаша көзқараспен қарауды талап етеді. Әсіресе қазіргі таңда білім берудің мазмұны жаңартылып отырған тұста мұғалімдер мен оқытушылар білмі берудің түрлі әдістерін пайдаоана отырып материалды түсіндірулері қажет, оқушылармен жеке, топпен және шығармашылық жұмыстар жасауға баса назар аударған жөн.
Оқытудың келесі **тәсілі ABC dictation»** деп аталады, немесе жай ғана **«диктант».** Атауының қарапайымдылығына қарамай, диктант пен бұл тәсілге ортақ ештеңе жоқ. Бұ әдіспен жұмыс барысында қатысушыларға тақтадағы суретті көрсетіп: «Сіз мына суретті неге ұқсаттыңыз» деген сұрақ қойылады. Барлық қатысушылар тез арада біле қояды да жауап бере бастайды, мысалы «Чарли Чаплин». Әрі қарай әрбір қатысушыға әріптерден ат қояды мысалы: A, B, C и D. Әр топтан қатысушыға A, B, C и D оқытушы Чарли Чаплин мәтінінен екі сөйлемнен оқып шығады. Өз топтарына оралған оқушылар естігендерін талқылай бастайды, осы әртістің өмір деректерімен алмасады, тапсырманы берілген мәтін бойынша орындауға тырысады (сұрақтармен, түсіп қалған сөздермен, даталармен). Оқытушы сабақтың белгілі бір тақырыбы бойынша кез келген мәтіндерді және суреттерді пайдалана алады. Мұндай жұмыс түрі студенттердің лексикалық және грамматикалық дағдыларын жақсартады, материалды сауатты таңдай білген жағдайда өздері оқып (үйреніп) жатқан елдің мәдениетімен де таныстырады.
Келесі **тәсіл «Grab it!» — «Ұста!»** деп аталады. Бұл топпен жұмыс жасауға арналған түрі. Оқытушы студенттерге белгілі бір сабақ тақырыбындғы терминдер жазылған кеспе қағаздарды таратады. Барлық кеспе қағадар стол үстінде беті жоғары қарап жатыр. Топтан бір спикер шығады, оқытушы оған сол терминдердің анықтамасын береді.Спикер анықтамаларды оқиды, ал қалған қатысушылар тез арада сөздерді тауып кеспе қағаздарды алады.Топ көшбасшысы болып терминдер жазылған кеспе қағазды кім көп жинаса, сол болады.Оған мысал ретінде келесі математикалық анықтамаларды қолдануға болады: Кесте1 Терминдер мен анықтамалар Rectangle I have 4 sides and 4 right angles Rhombus My opposite sides are parallel and diagonals are perpendicular Parallelogram I have 4 sides where opposite sides are parallel Diameter Starts at one side of the circle, goes through the center and ends on the other side Triangle I am a 3 side polygon.

Қорытынды

CLIL технологияның жетістіктерінің бірі студенттерді шет тілін үйренуге құлшындыруы. Шет тілін үйрену мақсатты түрде жүретін болаады, өйткені ол қарым-қатынас мәселелерін шешуде көмектеседі.. Кәсіби контексте шет тілінде сөйлесе білу басымдылықты білдіреді. Сонымен қатар оқушылар үйреніп отырған тілінің мәдениетін түсіне бастайды, ол оқушылардың әлеуметтік мәдени құзіреттілікетрін қалыптастырады. Сонымен –ақ, әртүрлі тақырыптарда жұмыс жасау арнайы терминдерді жаттап алуға мүмкіндік береді, ол өз кезегінде оқушылардың сөздік қорының дамуына алып келеді және алған білімдерін іс жүзінде қолдана білуді үйретеді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Baïdak, N., Mínguez, M. L. G. (Coordination) & Oberheidt, S. (2005). Content and Language Integrated Learning (CLIL) at School in Europe. Brussel.
2. Baker, C. & Jones, S. P. (1998). Encyclopedia of Bilingualism and Bilingual Education. Clevendon: Multilingual Matters.
3. Усманова З. Ф., Заяц Т. В., Мукажанова Г. Ж. Реализация технологии CLIL в условиях полилингвального обучения [Текст] // Филология и лингвистика в современном мире: материалы I Междунар. науч. конф. (г. Москва, июнь 2017 г.). — М.: Буки-Веди, 2017. — С. 94-97. — URL https://moluch.ru/conf/phil/archive/235/12596/ (дата обращения: 01.11.2019).
4. Ахметова М.С. Предметно-языковое интегрированное обучение биологии //viewer_images/15684311/f/1.png
5. m.youtube.com «Видеолекция Арзиевой Алии Токтамысовны «Графические органайзеры на уроках русского языка и литературы»

МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС ЖӘНЕ АУДАРМА
МЕЖКУЛЬТУРНАЯ КОММУНИКАЦИЯ И ПЕРЕВОД
INTERCULTURAL COMMUNICATION AND TRANSLATION

МРНТИ 14.35.09

Аскербек Қ.С. [1], Аяпова Т.Т.[2]
Абай атындағы ҚазҰПУ
[1]7М01703- Шетел тілі: екі шетел тілі мамандығының 2 курс магистранты
[2] Ғылыми жетекші. профессор, ф.ғ.д.

ШЕТТІЛДІК БІЛІМ БЕРУДЕГІ МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ ҚАРЫМ- ҚАТЫНАС БІЛІКТІЛІГІНІҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Аңдатпа

Мақалада шеттілдік білім берудегі мәдениетаралық қарым-қатынастың маңызды фактор ретіндегі орны қарастырылады.

Қазіргі таңда шетел тілін оқытудың басты мақсаттарының бірі мәдениетаралық қарым қатынасқа қабілетті, білікті, шетел тілін сол тілде сөйлеуші ұлттық тілдік және әлеуметтік мәдени ерекшеліктеріне сай, дұрыс қолдана алатын, білімді де мәдениетті мамандар дайындау болып табылады.

Түйін сөздер: шетел тілі, үш тілдік білім беру, қабілеттілік, құзырет, мәдениет.

К.С.Аскербек [1], Т.Т.Аяпова[2]
КазНПУ им.Абая
[1]Магистрант 2 курса специальности 7М01703- Иностранный язык: два иностранных языка
[2] Научный руководитель, профессор, д.ф.н.

ВАЖНОСТЬ КВАЛИФИКАЦИЙ МЕЖКУЛЬТУРНЫХ КОММУНИКАЦИЙ В ЗАРУБЕЖНОМ ОБРАЗОВАНИИ

Аннотация

В данной статье рассматривается роль межкультурной коммуникации как важный фактор в обучении иностранному языку.

Сегодня одной из основных целей обучения иностранному языку является подготовка компететнтных специалистов, способных к межкультурному коммуникацию, способных использовать иностранный язык в соответствии с национальными языковыми и социокультурными особенностями носителя языка.

Ключевые слова: иностранный язык, трехъязычное образование, способность, компетентность, культура

Askerbek. K.S.[1] , Ayapova T.T. [2]
Abay KazNPU
[1]Master Degree 2 course of speciality 7M01703- Foreign language : two foreign languages

[2] *Scientific advisor: Doctor of Philology, professor*

THE IMPORTANCE OF INTERCULTURAL COMMUNICATION QUALIFICATIONS IN FOREIGN EDUCATION

Abstract

This article considers the role of intercultural communication as an important factor in teaching a foreign language.

Today, one of the main goals of teaching a foreign language is to prepare competent specialists capable of intercultural communication, able to use a foreign language in accordance with the national linguistic and sociocultural characteristics of a native speaker.

Key words: foreign language, trilingual education, ability, competence, culture.

Қазіргі таңда Қазақстан Республикасы бәсекеге қабілетті дамыған отыз мемлекеттердің қатарына қосылудағы жастардың экономикалық, құқықтық, рухани, мәдени жағынан, оның ішінде құзыретті тұлға ретінде қалыптасуы маңызды мәселелердің бірі болып отыр.

Қазақ елінің тәуелсіздігін алып, басқа елдермен саяси, экономикалық және мәдени байланысқа түсуі ағылшын тілін оқытудың маңыздылығын көрсетіп, оның мақсатын анықтап берді. Басқа тілді қоғамда, мәдениетте өз орнын таба білу үшін сол елдің тілін ғана меңгеру аз, сол тілде сөйлейтін халықтың мәдениетін де меңгеру керек. Жаңа әлеуметтік мәдени кеңістіктің пайда болуы білім беру жүйесінің алдына халықаралық мәдени–кәсіптік қарым-қатынастарды жүзеге асыра алатын, яғни мәдениетаралық құзыретті мамандар даярлауды мақсат етіп қоюда.

Мемлекет басшысы Н.Ә. Назарбаев «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты мақаласында: «Болашақта ұлттың табысты болуы оның табиғи байлығымен емес, адамдарының бәсекелік қабілетімен айқындалады. Сондықтан, әрбір қазақстандық, сол арқылы тұтас ұлт XXI ғасырға лайықты қасиеттерге ие болуы керек. Мысалы, компьютерлік сауаттылық, шет тілдерін білу, мәдени ашықтық сияқты факторлар әркімнің алға басуына сөзсіз қажетті алғышарттардың санатында.Сол себепті, «Цифрлы Қазақстан», «Үш тілде білім беру», «Мәдени және конфессияаралық келісім» сияқты бағдарламлар ұлтымызды, яғни барша қазақстандықтарды XXI ғасырдың талаптарына даярлаудың қамы», - деген болатын [1].

Заманауи жағдайда шетел тілін оқыту барысында бәсекеге қабілеттілік құрылымындағы компоненттің бірі ретінде мәдениетаралық қарым – қатынас біліктілігін оқыту мен қолдану алға қойылды.

Шетел тілінің мәдениетаралық қарым-қатынас біліктілігін оқыту мәселесі ғылымда орын алған жаңа бағыттың бірі екендігіне қарамастан әртүрлі отандық, ресей және әлем ғалымдарының Н. Хомский, Халеева И.И., Тер-Минасева С.Г., Сысоев В.П., Выготский Л.С., Құнанбаева С.С., Құдайқұлов М.А., Таубава Ш.Т.,[2] Құдайбергенова К.[3] зерттеулерінде қарастырылған.

Жалпы осы шеттілдік білім берудегі мәдениетаралық қарым-қатынастың маңызы не? деген мәселені қозғамас бұрын «шеттілдік білім берудегі түпкі мақсаттын айқындау керек. Шет тілін оқыту жүйесі Қазақстанда бұрыннан келе жатқан тарихи және мәдени дәстүрлерге ие.

С.С.Құнанбаева өзінің «Заманауи шетел тілін оқытудағы теория мен практика» атты еңбегінде шеттілдік білім берудің қазіргі жағдайына себепші болып отырған себеп-

салдарлы факторларды қарастыра отырып, мынадай қорытынды жасайды: «Заманауи қоғамдық қажеттіліктер сұранысына және шетел тілін оқытудың пәлсапасы мен парадигмаларын өзгерту, оқытуда жаңа әдіс-тәсілдер іздестіруге байланысты шетел тілін оқытуды бөлек ғылыми-практикалық білім саласы болуына әкеліп соғады» . Яғни, Салима Сағықызы «шеттілдік білім беруді» білім берудің дербес ғылыми-практикалық саласы ретінде бөліп шығаруды объективті түрде негіздейді, сонымен қатар, автордың ойынша, бұл құбылыс шеттілдік білім пәлсапасы мен парадигмасын ауыстыруға және шеттілдік білім беру сапасына деген қазіргі қоғам сұранысын қанағаттандыру үшін әдіснама қарастыруға және оның жаңа шеттілдік білім беру парадигмасынан туындайтын барлық құбылыстарға тұғырнама рөлін атқарады.

Өзінің 2005 жылы жарық көрген «Заманауи шетел тілі білімі: әдіснамалар мен теориялар» атты еңбегінде С.С.Құнанбаева «шет тілі» пәндік саласының «шеттілдік білім беру» деңгейіне шейін кеңеюін, ал ғылыми және дидактикалық зерттеу нысанының «тілден» «лингвомәдениетке» ауысуын түсіндіреді [4].

Шетел тілінен білім берудегі түпкі мақсат — екінші тілдік тұлғаны қалыптастыру, яғни, қос тілді, қос мәдениетті меңгерген білім алушыны даярлау деген тұжырымға саяды. Ал мақсаттың негізін білім, мағлұматтар, біліктер, қабілеттер және құзыреттер құрайды. Осы орайда білім беруде құзыреттілік әдісін басшылыққа алу көкейкесті мәселеге айналып отыр. Бұл мәселенің ойдағыдай шешімі шетел тілін оқыту мазмұнын анықтауда терминдер жүйесін нақтылау әрекетімен тығыз байланысты.

Осы орайда «Құзыреттілік» пен «құзырет» ұғымдарының даму генезисіне талдау жасап көрелік. Ғылыми-педагогикалық әдебиеттерді талдау көрсеткендей, «құзыреттілік» ұымы XX ғасырдың соңында педагогика лексикасына тұрақты түрде енді.

Кейбір анықтамалық және ғылыми басылымдарда, соның ішінде әдістемелік әдебиеттерде «құзыреттілік» пен «құзырет» ұғымдары бір мағыналы, синонимдес терминдер ретінде қолданылады. Дегенмен, Т.Білдебаевтың «Қазіргі заман ұғымдары мен терминдерінің қысқаша түсіндірме сөздігінде» «құзырет» (латын тілінде *competentia* — құқығы бойынша тиесілік, *competo* — лайықты болу, сәйкес келу, күш салу, орыс тілінде компетенция) — белгілі бір саладағы білімдер мен тәжірибе, қайсыбір адамның ерекше хабардар мәселелерінің ауқымы деп көрсетілген [5].

Өз кезегінде мәдениетаралық қарым-қатынас біліктілік қытысым құзыреттері: тілдік біліктілік, сөйлеу біліктілігі, оқу-танымдылық біліктілігімен жүретін негізгі құрамы. Сонымен, мәдениетаралық қарым-қатынас біліктілігі дегеніміз не? Яғни: «Мәдениетаралық қарым-қатынас біліктілігі дегеніміз-оқып жатқан тіл елінің немесе елдерінің әлеуметтік-мәдени ерекшеліктері туралы білімін кеңейту, тілдік және тілдік емес іс-әрекетті сол ерекшеліктерге сай қолдана білуін дамыту, өз елі мен оқып жатқа.н тіл елінің жалпы және жеке мәдени ерекшеліктерін айыра білу»

(Н.И.Гез., Н.Д.Гальскова) [6].

Осы себепті де, қазіргі таңда Қазақстандағы шетел тілін үйретудің негізгі міндеттерінің бірі- тілді шынайы және толыққанды қарым-қатынас құралы ретінде үйрету. Отандық әдістемедедұрыс мәдениерараліық қарым- қатынас диалогын жүргізуге қабілетті тілдік тұлға даярлау мәселесі алдыңғы орынға шықты деп айтуға болады.

«Мәдениетаралық қарым-қатынас» термині тар мағынада әдебиеттерде 1970 жылдары пайда болды. Сол кезге қарай мәдениетаралық қатынас жағдайларында коммуникативтік

сәтсіздіктер мен олардың салдарын зерттейтін ғылыми бағытта жасақтала бастады[7]. Мәдениетаралық қарым –қатынас қоғамдық феномен ретінде ғасырдан бастап «экзотикалықә аталатын мәдениеттер мен тілдерге қатысты ғылыми орта мен қоғамдық санада қалыптасқан мүддемен идиологиялық жағынан бекіген соғыстан кейінгі әлемнің практикалық сұранысынан туған.[8]

Тұлғаның, болашақ шетел тілі мұғалімінің мәдениетаралық қарым –қатынас біліктілігін қалыптастыру қажеттілігі мәдениет пен тілдің өзара тәуелдігіне байланысты. Адам өміріндегі материалдық және рухани құндылықтар олардың өмір сүру жағдайларына байланысты тілді толық меңгеру үшін тұлға әлеуметтенуі керек, яғни жаңа құндылықтарды, қарым –қатынастық жаңа нормалармен танысуы керек.[9]

Осы берілген терминнің мағынасын жан –жақты ашатын болсақ, қандай біліктілік негізінде жатқанын анықтауға болады. Әлеуметтік–мәдени құзырет (Sociocultural competence) –басқа мәдениет өкілі бола отырып, тілін үйреніп отырған халықтың мәдениет ерекшеліктерін білу, олардың салт –дәстүрлерін, мінез –құлық нормаларын, этикетін білу және олардың қарым –қатынас жағдайында дұрыс түсінік, адекватты түрде қолдана алу іскерлігі.Тұлғаның әлеуметтік –мәдени контекст элементтерімен (салт – дәстүрлер, ережелер, нормалар, әлеуметтік талаптар, елтанымдық білімдер т.б.) танысуын қамтамасыз етеді.[10]

«Тіл –ұлт –мәдениет» үштігін өзара тығыз байланыстыра қараудың, мәдениетаралық қарым –қатынасты қалыптастырудың маңызы зор. Себебі шеттілдік білім берудің бұл аспектісі тілді этностың мәдениетімен тығыз байланысты қарастыруды, соның негізінде студенттердің бойында оны қалыптастыруды талап етеді. Сонда студенттің көп мәдениетті орта жағдайында әрекет ете алуына, жағдайға сай шешім қабылдауына, шетел тілін тек тілдік нормаларға ғана емес, сонымен қатар сол тілде сөйлеуші ұлт дәрежесінде қолдануға мүмкіндік беретіні сөзсіз.[11]

Пайдаланылған әдебиет:

1. Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты мақаласы. – Астана, 2017, сәуір -12
2 .Таубаева Ш. Т. Педагогика әдіснамасы. – Алматы: Қарасай, 2013. – 432 б.
3. Құдайбергенова К.С. Құзырлылық білім сапасының критерий: әдіснамасы және ғылыми теориялық негізі. Монография. - Алматы. 2008. – 328 б.
4 . Құнанбаева С.С. Қазіргі шеттілдік білім берудің теориясы мен практикасы. – Алматы: 2010. – 324 б.
5. Білдебаев Т. Қазіргі заманғы ұғымдар мен терминдердің қысқаша түсіндірме сөздігі. — Алматы, 2001. — 134 б.
6. Гез Н.И., Гальскова Н.Д. Методика преподования иностранного языка.- М.,2003.-С.27.
7. Смагина И.П. Шетел тілін оқыту мәдениетаралық қатынасытң маңызды негізі. // Ғылыми – педагогикалық журнал Білім. 2008.№4.-73 б.
8. Назарбаев Н.Ә. «Инновациялар мен оқу –білімді жетілдіру арқылы білім экономикасына» лекция, 2011ж.
9. Сафанова В.В. Культуроведение в системе современного языкового образования. 1990.№6.- С.2.
10. Құнанбаева С.С. Қазіргі шеттілдік білім берудің теориясы мен практикасы. – Алматы: 2006. – 264 б.
11. Романова Р.З. Язык и культура.-А.1998.-С.138.

МРНТИ 14.35.09

Асылхан А.С [1] , Т.Т.Аяпова [2]
Абай атындағы ҚазҰПУ,
[1]7М01703- Шетел тілі: екі шетел тілі мамандығының 1 курс магистранты
[2] Ғылыми жетекші, ф.ғ.д., профессор

ШЕТТІЛДІК БІЛІМ БЕРУДЕГІ ШЕТЕЛ МӘДЕНИЕТІНІҢ РӨЛІ

Аңдатпа

Берілген мақалада шеттілдік білім беру жүйесіндегі шетел мәдениетінің рөлін қарастырып, соның ішінде тілін оқып, үйреніп жатқан елдің ұлттық ерекшелігін, мәдени, қоғамдық өмірін танып білу ең маңызды әрі күрделі процесс екеніне ерекше көңіл бөлінген. Шетел мәдениеті өзіне тән ерекшеліктермен сипатталып, оның шет тілін оқытудағы рөлі айқындалған. Әсіресе, сол елдің мәдениетін тану. Шет тілдік білім беру барысында мәдениетаралық қарым-қатынастың пайда болуын, қалыптасуы мен дамуын ескере отырып оқытудың маңызы қарастырылған. Демек, өзге тілді қабылдау барысында тіл үйренушілер өз мәдениетімен өзге мәдениетті салыстыра отырып қабылдайды. Шетел мәдениеті өзге ұлттың тілін меңгеруге, сол тілде қарым-қатынас жасауға, сол тілдің қыр-сырын жан-жақты зерделеуге, ой-санасына қалыптастыруына мүмкіндік береді.

Тірек сөздер:шеттілдік білім беру,мәдениет, мәдениетаралық қарым-қатынас,құзіреттілік, әлем мәдениеті

Асылхан А.С [1], Аяпова. Т.Т.[2]
КазНПУ имени Абая,
[1] Магистрант 1 курса специальности 7М01703- Иностранный язык: два иностранных языка
[2] Научный руководитель, д.ф.н.,профессор

РОЛЬ ИНОСТРАННЫЙ КУЛЬТУРЫ В ИНОЯЗЫЧНОГО ОБРАЗОВАНИИ

Аннотация

В данной статье рассматривается роль иностранный культуры в иноязычного образовании. Роль иностранной культуры характеризуется ее особенностями и ее ролью в обучении иностранному языку. Особенно, знать культуру этого народа. Важность преподавания в обучении иностранному языку с учетом возникновения, становления и развития межкультурных связей. Поэтому в процессе восприятия другого языка изучающие язык воспринимают его, сравнивая свою собственную культуру с другой культурой.

Ключевые слова: иноязычное образование, культура, межкультурное общение, компетенция, мировая культура.

Assylkhan A.S[1] , Ayapova T.T.[2]
Abay KazNPU,
[1]Master Degree 1 courses of speciality 7M01703- Foreign language : two foreign languages
[2]Scientific advisor: Doctor of Philology, professor

THE ROLE OF FOREIGN CULTURE IN FOREIGN LANGUAGE EDUCATION

Abstract

This article discusses the role of foreign culture in foreign language education. The role of foreign culture is characterized by its features and its role in teaching a foreign language. In the process of learning a foreign language, a foreign culture allows you to learn the language of another nation, communicate in this language. The importance of teaching in a foreign language, taking into account the emergence, formation and development of intercultural relations. Therefore, in the process of perceiving another language, language learners perceive it by comparing their culture with another culture.

Key words: foreign language education, culture, intercultural communication, competence, world culture.

Бүгінгі таңда шет тілін оқу тек қана сөйлеу әрекеті түрлерінің дағдыларын меңгеру ғана емес, сонымен қатар тілі оқытылатын елдің тарихы, мәдениеті және дәстүрлерімен жақынырақ танысу болып табылады. Басқа елдің тілімен, мәдениетімен таныса отырып біз жаңа өмірлік тәжірибемен, өзге қоғамдық нормалар мен құндылықтар жайында жаңа ақпарат аламыз, осылайша басқа елдің рухани байлығына қол жеткіземіз. Тілін оқып, үйреніп жатқан елдің ұлттық ерекшелігін, саяси-экономикалық, мәдени, қоғамдық өмірін танып білу ең маңызды әрі күрделі процесс. Әсіресе, сол елдің мәдениетін тану, оны түсіну аспекстісі шет тілін оқытып,үйретуде ерекше орын алады. Шетел мәдениетінің рөлі бір жағынан ел тану, екінші жағынан тіл білімімен өте тығыз байланысты. Тілді үйреткенде тілді сол халық мәдениетімен байланыстырып отыру – ең маңызды фактор.

Мәдениет – халықтың ғасырлар бойындағы шығармашылығы, онда қоғам мен жеке тұлғаның ізденісі, халықтың парасаттылығы мен адамгершілік нышандары жинақталады. Адамзаттың рухы мен келбеті, оның тарихи істері, философиялық жүйелері, өсиеттері, ауыр да қиын замандары, өмірлік сабақтары, діні мен тілі, ділі мен мұраты – осының бәрі мәдениетпен бірге жүреді. Мәдениеттің қоғамда атқаратын қызметтері сан түрлі. Соның ішінде шет тілін оқытуда ерекше орын алатын мәдениеттің негізгі қызметтері: адамды қалыптастыру қызметі, жалғастық, мұрагерлік қызметі, танымдық қызметі, реттеу қызметі, қатысымдық, қарым-қатынастық қызметі. Д.С. Лихачевтің пікірі бойынша мәдениет тек қана мәңгі жойылмайтын құндылықты құрайды. Тіл мәдениетпен тығыз байланысты, оның құрамдас бөлігі, бір жағынан мәдениетті анықтайды және оның бір бөлігі болып табылады. Бірнеше тілдерді білу адамның мәдени деңгейін сипаттайтын нақты көрсеткіш. Ана тілін бағалау және жаңадан білу мүмкіндігі туады. Оған көптеген ойшылдар назар аударды. Е.И. Пассовтың тұжырымдамасына назар аударайық, оның ойынша “қазіргі шетел тілінде білім берудің мақсатын «қазіргі шет тілді білім берудің мақсаты-мәдениеттер диалогында жеке тұлғаны дамыту» деп тұжырымдады. Осы анықтамада жеке тұлғаның, индивидумның өзге тілді білім беру үдерісіндегі рөлі айқын көрінеді. Е.И.Пассов әзірлеген шет тілді білім беру мазмұнының мәдени тұжырымдамасының бірегейлігі, онда мазмұн алғаш рет материалдық емес, рухани субстанция ретінде анықталғанынан көреміз. Осы тұжырымдамаға сәйкес шет тілді білім берудің мазмұны шет тілді мәдениет ретінде қызмет етеді. Шет тілді мәдениет деп болашақ ағылшын тілі мұғалімінің танымдық (мәдениеттану), дамытушылық (психологиялық), тәрбиелік (педагогикалық) және оқу (әлеуметтік) аспектілерінде коммуникативтік шет тілді білім беру үдерісінде меңгере алатын адамзаттың жалпы мәдениетінің бөлігі түсініледі. Қазіргі ғылымда «шет тілді білім беру» ұғымының бірнеше анықтамасы бар. С.С.Құнанбаева шетел тілдерін оқытудың

мәдениетаралыққоммуникативтік теориясы болып табылатын теориялық-әдістемелік базасы тілдік білім беруден өзгеше жеке сала ретінде негізделген.[1] И.В. Гетенің пікірі бойынша «өз тіліңді білмей, өзге тілді білу мүмкін емес». Өзге халықтың тілін меңгеру-рухани өмірін, оның психологиялық тереңдігін танудың тиімді құралы.[2]

Шетел тілін оқытудың басты мақсаттарының бірі-мәдениетаралық қарым-қатынасқа қабілетті, шетел тілін сол тілде сөйлеуші ұлттық тілдік және әлеуметтік - мәдени ерекшеліктеріне сай, дұрыс қолдана алатын, білімді де мәдениетті мамандар даярлау болып табылады. «Мәдениетаралық қарым- қатынас» терминін қарастырған ғалымдар қатарында, С.С.Құнанбаева, Д.А.Иванов, В.Д.Щадриков, А.Т.Чакликова және т.б. ғалымдардың еңбектеріндегі «құзіреттілік», «мәдениетаралық қатысым құзіреттілігі» ұғымдарын айқындайтын теориялар негізінде, Д.Н.Кулибаева, С.Савиньон, Д.Хаймс және т.б. ғалымдардың еңбектеріндегі «мәдениетаралық қатысым құзіреттілігі және оның субқұзіреттіліктері» ұғымдарын айқындайтын теориялар негізінде зерттелді.[3] Сонымен бірге мәдениеттану біліктілігі тілді нақты бір жағдайда қолдануды анықтайтын және міндеттейтін фактор ретінде оған көп көңіл беру керек деген С.В. Сенченконың пікірімен келісеміз.Жаһандануға түбегейлі бет бұрған бүгінгі қоғамда әлемдік аренадағы өзара экономикалық, қоғамдық-саяси, әлеуметтік қатынастармен қатар ұлтаралық, мәдениетаралық қатынастар да аясын кеңейтіп, нығаюда. Осы бір әлемдік үдерістен кеш қалғысы келмегендер бүгінде ел игілігіне еңбек ету мақсатында шегара асып білім алып, тіл меңгеруде. Қоғамда өз орнын тауып, өзге ұлтты тереңірек білу үшін тек оның тілін біліп, сол тілде сөйлей білу жеткіліксіз екендігін өмір өзі дәлелдеді.

«Мәдениетаралық қарым-қатынас» термині тар мағынасында әдебиетте 1970 – жылдары пайда болды. Сол кезге қарай мәдениетаралық қатынас жағдайларында коммуникативтік сәтсіздіктер мен олардың салдарын зерттейтін ғылыми бағыт та жасақталды.[4] Соңынан мәдениетаралық қарым-қатынас ұғымы аударма теориясы, шет тілдерді оқыту, салыстырмалы культурология, контрастивті прагматика және басқа салаларға тарады. Қазір мәдениетаралық қарым-қатынас саласындағы ғылыми зерттеулер тілдік қызметте мәдени шартты айырмашылықтарына және солардың салдарларына душарласқан адамдардың мінез – құлқына бағыт бұрған. Коммуниканттардың ахуалдық тілді іс - әрекеттерді айту және түсіндіру кезіндегі мәдени айырмалары сипаттау зертеу нәтижелері болды. Әуел бастан бұл зерттеулер үлкен қолданбалы мәнге ие болып, кросс - мәдени әсерлікті дамыту жөніндегі практикалық сабақтар (тренингтер) үшін сандаған жасалымдарда пайдаланылды. Мәдениетаралық қарым-қатынас қоғамдық феномен ретінде 20 – ғасырдан бастап «экзотикалық» аталатын мәдениеттер мен тілдерге қатысты ғылыми орта мен қоғамдық санада қалыптасқан мүддемен идиологиялық жағынан бекіген соғыстан кейінгі әлемнің практикалық сұраныстарынан туған.[5] Практикалық сұраныстар көптеген елдер мен аймақтардың қарқынды экономикалық дамуының, технологиядағы революциялық өзгерістердің, осыған байланысты экономикалық қызметін жаһанануының салдарынан шыққан. Нәтижесінде әлем елеулі тарыла бастады әр түрлі мәдениет өкілдерінің арасындағы ұзақ байланыстың тығыздығы мен қарқындылығы мейлінше өсіп, одан әрі ұлғаюда. Экономиканың өзімен қоса білім, туризм, ғылым, кәсіби және әлеуметтік мәдениет арқылы коммуникацияның аса маңызды аймақтарына айналды. Бұл практикалық сұраныстар қоғамдық санадағы өзгерістермен, бірінші кезекте гуманитарлық және қоғамдық ғылымдарда евроцентристік жолдан постмодернистік бас тартумен қолдау тапты. Әлем мәдениетінің саналуандылығының шексіз құндылығын мойындау, отарлаушылық мәдени саясаттан бас тарту, дәстүрлі мәдениеттер мен тілдердің басым көпшілігінің омырылуға бейімділігі мен жойылып кету қаупін сезіну тиісті пәндердің жер шары халықтарының бір – біріне қызығушылығының адамзат тарихындағы жаңа феноменіне сүйене отырып, буырқана дамуына әкелді.

Жаңа заман талаптары шетел тілін оқытушы ұстаздардың алдына жаңа міндеттер қойып отыр. Осыған орай шетел тілінде қарым - қатынасқа түсу бұрынғыдай белгілі бір пәннің, уақыттың аясында шектеліп қалмай, әртүрлі мәдениетаралық байланыстарға түсу, басқа елдердің рухани құндылықтарына құрметпен қарай отырып, елді әлемдік аренаға таныстыру мәселесіне бағытталып отыр. Бүгінгі таңда шетел тілін оқытудың басты мақсаттарының бірі-мәдениетаралық қарым-қатынасқа қабілетті, шетел тілін сол тілде сөйлеуші ұлттық тілдік және әлеуметтік - мәдени ерекшеліктеріне сай, дұрыс қолдана алатын, білімді де мәдениетті мамандар даярлау болып табылады. Бұл мақсатқа жетуде «тіл-ұлт-мәдениет» үштігін өзара тығыз байланыста қарастырудың, оқушының бойында мәдениетаралық қарым-қатынас құзыреттілігін қалыптастырудың маңызы зор.Өйткені шетел тілін оқытудың бұл аспектісі тілді этностың мәдениетімен тығыз байланысты қарастыруды, соның негізінде оқушылардың бойында тілін үйреніп отырған халықтың салт-дәстүрі, наным сенімдері, тарихы т.б. жайындағы білімді қалыптастыруды талап етеді. Біздің пікірімізше, шетел тілін оқыту барысында оқытушы тек белгілі бір оқулыққа сүйенетін болса, оқушылардың дүниетанымын кеңейту, өздігінен білімін ары қарай жетілдіруге деген қажеттілікті дамыту мүмкіншіліктері шектеулі болады. Сондықтан шетел тілін оқыту барысында қолданылған әдіс-тәсілдің көмегімен оқытушы оқушыны тілдік қарым- қатынасқа екі адамның өзара іс- әрекеті ретінде қарауға, тілді мәдениетаралық қарым- қатынас құралы ретінде қолдану біліктілігін қалыптастырып, басқа ел мәдениеті, тарихы жайлы мағлұматтар алу барысында өз елінің мәдениетін тереңірек түсінуге ықпалын тигізуі қажет.

Қорыта келе, Осы қойылған мақсаттар тіл қатынасы мен мәдениет қатынасын дамыту арқылы әлем азаматын басқа халықтарға деген толеранттылықты тәрбиелеуге, көп тілділік қоғамдастыққа жеткізеді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Құнанбаева С.С. Компетентностное моделирование профессионального иноязычного образования /монография — А.: 2011 год. - 215 с
2. Маслова В.А. Лингвомәдениеттану: Жоғары оқу орындары студенттеріне арналған оқулық.-2-басылым, стереотип. - М.: «Академия» баспа орталығы, 2004.-27б.
3. Кунанбаева С.С. Теория и практика современного иноязычного образования. – Алматы, 2010 – 344 с
4. Смагина И.П. Шетел тілін оқыту мәдениаралық қатынастың маңызды негізі.// Ғылыми-педагогикалық журнал Білім. 2008. №4. - 73 б.
5. Назарбаев Н.Ә. «Инновациялар мен оқу-білімді жетілдіру арқылы білім экономикасына»лекция, 2011ж.

МРНТИ 14.35.09

Meruyert Yergeshkhozhayevna Seitova[1] , Narkiza Yermakhankyzy Bekmakhanbetova,[2]
[1]PhD, Khoja Akhmet Yassawi International Kazakh-Turkish University
[2]Master student Khoja Akhmet Yassawi International Kazakh-Turkish University

LEARNERS' WILLINGNESS TO COMMUNICATE AT CLIL CLASSES

Abstract

The principal goal of the current study is to examine the participants' WTC at CLIL classes, with its dynamism which requires depth in research design. Therefore, a qualitative research design has been identified as appropriate with a small number of participants. As the data collection instrument an interview was used and 5, 9th grade students of the Turkistani local school participated in the study.The findings of the study state that there are some challenges in willingness to communicate at CLIL classes.

Keywords: willingness to communicate, content and language based learning, personality, grammar, pronunciation, vocabulary

Меруерт Ергешхожаевна Сейтова ,[1]Наркиза Ермаханқызы Бекмаханбетова[2]
[1]PhD, МКТУ им.Ходжи Ахмеда Яссави ,
[2]Магистрант МКТУ им.Ходжи Ахмеда Яссави

ГОТОВНОСТЬ УЧАЩИХСЯ К ОБЩЕНИЮ НА УРОКАХ CLIL

Аннотация

Основная цель настоящего исследования – определить готовность учащихся к общению на занятиях CLIL. Таким образом, качественный дизайн исследования был определен как подходящий с небольшим количеством участников. В качестве инструмента сбора данных было использовано интервью, в исследовании приняли участие 5 учеников,9-го класса местной школы Туркестана. Результаты исследования показывают, что существуют некоторые проблемы с готовностью общаться уроках CLIL.

Ключевые слова: готовность к общению, обучение на основе содержания и языка, личность, грамматика, произношение, словарный запас.

Меруерт Ергешхожаевна Сейтова,[1] Наркиза Ермаханқызы Бекмаханбетова[2]
[1]PhD, Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті
[2] Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің магистранты

ПӘН МЕН ТІЛДІ КІРІКТІРІП ОҚЫТУ САБАҚТАРЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ СӨЙЛЕУ ДАЙЫНДЫҒЫ

Аңдатпа

Зерттеудің басты мақсаты – пән мен тілді кіріктіріп оқыту сыныптарындағы оқушылардың сөйлеу дайындығын анықтау. Зерттеуде қатысушылар аз болғандықтан сапалы зерттеу әдісі қолданылды. Мәліметтер жинау құралы ретінде сұхбат қолданылды

және зерттеуге Түркістан қаласындағы бір мектептің 9-шы сыныпта оқитын 5 оқушысы қатысты. Зерттеу нәтижелері CLIL сыныптарында сөйлесуге дайын болу үшін кейбір қиындықтар болатыны анықталды

Тірек сөздер: қарым-қатынасқа дайын болу, пән мен тілді кіріктіріп оқыту, жеке тұлға, грамматика, айтылу, сөздік қор

Introduction

The early studies on WTC were in L1, as it grew out of communication studies; especially, the ones that focused on CA; therefore, it could be claimed that WTC was related to anxiety in a great deal [2]. Besides, the general methodological orientation to L1 WTC was in a quantitative manner as it was treated as a personality variable. To investigate this notion, McCroskey and Richmond (1982) developed a scale composed of four communication contexts which are; speaking in dyads, in small groups, in meeting, and publicly with three types of receivers (strangers, acquaintances, and friends). This scale can be regarded as a widely used and validated one [7]. For instance, Chan and McCroskey's study displayed that participant's WTC scores and their actual communication acts were compatible. However, later on, there are also studies to refute these results.

First of all, the notion of L2 WTC integrates psychological, linguistic, educational, and communicative aspects of L2 which are generally investigated individually, and it gives us a chance to look at the interrelationships of these variables in harmony [8]. What is different in L2 WTC from L1 WTC essentially comes from the differences between one's communication orientations in L2 from L1. One's communication orientation in L1 generally is not the same as one's communication orientation in L2. When it comes to L2, the factors that affect one's communication orientation can range in a great deal such as it may be affected from "simple lack of interest in the immediate task or lesson to deep-rooted anxieties about being able to communicate in a foreign language in front of others" [13-140].

Literature review

The studies on L2 WTC were conducted in the Western context, especially in Canada and US. The first attempts came from a group of social psychologists who were already working on anxiety, attitudes, and motivation in L2 learning. For example, MacIntyre and Charos's study (1996) [9] based on Gardner's (1985) [3] socio-educational model which could be regarded as one of the first attempts to investigate WTC in L2. The model drew attention to the importance of affective variables which are attitudes, motivation, perceived competence, and anxiety on L2 communication and the role of personality.

Besides, Riasati and Rahimi (2018) [12] focused on WTC along with the situational and individual factors in Iranian EFL context. According to the findings, the factors were found as “task type, topic (familiarity, interest, preparation, comfort, challenging), interlocutors (sex, age, familiarity, and participation), fear (negative evaluation, correctness), personality, self-confidence, perceived speaking ability, teacher, classroom atmosphere, perceived speaking opportunity, and seating location” .

MacIntyre et al. (2011) [10] conducted a study on WTC by means of focused essay technique to understand the factors that could facilitate or inhibit one's WTC.

Within this study, the participants noted the situations in which they were most willing and least willing to communicate. Their responses indicated that there could be rapid changes in one's affective state from willing to unwilling with intriguing differences in the communication contexts.

Besides, MacIntyre and Legatto (2011) [10] proposed a new method called "idiodynamic methodology" to examine the rapid changes in WTC based on dynamic systems theory. This study was conducted with six young female adults,
and the method included their personal characteristics, their recorded communication tasks, their self-ratings of fluctuations in WTC, and the reasons for
these fluctuations. According to results, there were consistency and variation in WTC even though sampling was homogeneous, and the best predictor was searching memory for vocabulary along with some other affecting factors such as
language anxiety which was quite challenging as it sometimes affected WTC positively or negatively, other times it was independent of WTC, too. All in all, each participant displayed a unique reaction to the task even though consistent patterns were also observed such as declination in WTC when they were discussing fewer familiar topics. This method was also supported and employed by other scholars [11,14].

Yashima et al. (2016) examined both state and trait WTC in EFL context with 21 participants to explain why participants show willingness at certain moments. Besides, their study tried to examine nested systems which were constructed by individual and group communication behaviors. Namely, they approached WTC as a complex dynamic system to understand "the interplay of learner characteristics and the learning environment" [4]. To gather qualitative data, they used observations, self-reflection, and interviews, to gather quantitative data they used scales. Their findings were based on the interplay of characteristics (personality and proficiency) and contextual factors. And we in our study tried to understand the learners willingness to communicate in L2 at CLIL classes.

Methodology

The principal goal of the current study is to understand the participants' WTC at CLIL classes, with its dynamism which requires depth in research design. Therefore, a qualitative research design has been identified as appropriate with a small number of participants. As the data collection instrument an interview was used and 5 9th grade students of the Turkistani local school participated in the study.

Findings and discussion

Linguistic factors behind WTC. In terms of linguistic factors, past experience, grammar, vocabulary, pronunciation, proficiency, comprehension, practice, and effort were found. Besides, memory, making mistakes and language
policing also detected as sub-factors. On account of past experience, the findings indicated that none of the participants had a proper education in terms of English, and 3 of them stated that they all started to learn English as a compulsory school subject at 4th grade even though Symbat started to learn English at 2nd grade due to the piloting implementations, and she also indicated that she did not want to seem willing because other people may label her as a nerd which is a belief that roots in her past experiences. In addition, 2 of the participants (Zhomart, Berik) indicated that they had an interest in English. Lastly, all the participants indicated that they are not so willing to speak because of the grammar-based teaching which they were exposed to in the past.

To sum up, all the participants indicated that they are not so willing because
of their past experience about learning English such as inappropriate education, grammar-based teaching, nature of university entrance exams, and particular incidents for each individual. As past experiences, in terms of English language teaching, have a role in individuals' current proficiency, the theme was labeled as a
linguistic one. In terms of the effect of proficiency there were previous studies, also. In terms of grammar, the findings indicated that 4 participants out of 5 (Zhomart, Berik, Enlik, Symbat) were having troubles while communicating because they do not feel competent enough on

account of grammar. Their general problem is to form sentences rather than the pure knowledge of the grammar.

Besides, the findings of the present study indicated that vocabulary has a crucial place when the individuals need to communicate as all the participants stated that their willingness to speak goes down due to their insufficient vocabulary. This finding also is compatible with the previous studies which emphasized the lexical knowledge is vital when the individuals are showing willingness or unwillingness to communicate. Furthermore, Darhan indicated that the reason why he did not talk could be associated with memory as he could not remember some certain words, and this situation was reducing his willingness to speak. Similarly, MacIntyre & Legatto (2011) stated that "searching memory for vocabulary was identified as a key process affecting WTC" (p. 149).Thus, memory is also an important factor which affects the individuals' WTC.

On account of pronunciation, 2 participants out of 5 (Zhomart, Berik) indicated that they feel unwilling to communicate because they do not know how to pronounce some words. This finding could be strengthened with the previous studies as there were a link between pronunciation anxiety and WTC [1]. Furthermore, as pronunciation is a part of language proficiency, this finding could be associated with the previous studies.

Conclusion

Willingness to communicate is a relatively new and trending topic in the field of second and foreign language in these days. The present study took the attention to the factors affecting L2 WTC, unlike the early studies which they investigated it closely related to personality traits. However, the findings of the study state that there are many challenges in WTC at CLIL lesson like students are not willing to communicate because of past experience, not being aware of some grammar rules, being afraid of mispronunciation of words and not having enough vocabulary. Even though the study gave promising results in terms of L2 WTC at CLIL classes, more and more studies should be done so that maybe one can get close enough to the real facts.

References

1. Baran-Łucarz, M. (2014). The link between pronunciation anxiety and willingness to communicate in the foreign-language classroom: The Polish EFL context. Canadian Modern Language Review, 70(4), 445-473.
2. Dörnyei, Z., & Ryan, S. (2015). The psychology of the language learner revisited.New York: Routledge.
3. Gardner, R. C. (1985). Social psychology and second language learning: The role of attitudes and motivation. London: Edward Arnold.
4. Dörnyei Z. (2009). The psychology of second language acquisition. Oxford: Oxford University Press.
5. McCroskey, J. C. (2006). An introduction to rhetorical communication (9th ed.).Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
6. McCroskey, J. C. (2009). Communication apprehension: What have we learned in the last four decades. Human Communication, 12(2), 157-171.
7. McCroskey, J. C., & Baer, J. E. (1985). Willingness to communicate: The construct and its measurement. Paper presented at the annual convention of the Speech Communication Association, Denver.

8. MacIntyre, P. D. (2007). Willingness to communicate in the second language:Understanding the decision to speak as a volitional process. The Modern Language Journal, 91(4), 564-576.
9. MacIntyre, P. D., & Charos, C. (1996). Personality, attitudes, and affect as predictors of second language communication. Journal of Language and Social Psychology, 15(1), 3-26.
10. MacIntyre, P. D., & Legatto, J. J. (2011). A dynamic system approach to willingness to communicate: Developing an idiodynamic method to capture rapidly changing affect. Applied Linguistics, 32(2), 149-171.
11. Pawlak, M., Mystkowska-Wiertelak, A., & Bielak, J. (2016). Investigating the nature of classroom willingness to communicate (WTC): A micro-perspective. Language Teaching Research, 20(5), 654-671.
12. Riasati, M. J., & Rahimi, F. (2018). Situational and individual factors engendering willingness to speak English in foreign language classrooms. Cogent Education, 5(1), 1-15.
13. Williams, M., Mercer, S., & Ryan, S. (2016). Exploring psychology in language learning and teaching. Oxford: Oxford University Press.
14. Yashima, T. (2012). Willingness to communicate: Momentary volition that results in L2 behaviour. In S. Mercer, S. Ryan & M. Williams (Eds.), Psychology for language learning (pp. 119-135). New York, NY: Palgrave Macmillan.

ЛИНГВИСТИКА ЖӘНЕ МӘТІН ЛИНГВИСТИКАСЫ
ЛИНГВИСТИКА И ЛИНГВИСТИКА ТЕКСТА
LINGUISTICS AND TEXT LINGUISTICS

МРНТИ 14.35.09

Ғалымова Д.К [1]
Абай атындағы ҚазҰПУ
[1] шетел тілдер кафедрасының магистранты
Алматы, Қазақстан

ШЕТЕЛ ТІЛІН ОҚЫТУДАҒЫ МӘТІНДІК ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТІҢ РӨЛІ

Аңдатпа

Бұл мақала мәтіндік құзыреттіліктің шетел тілін оқытудағы рөлін анықтауға және оның негізгі компоненттерін айқындауға арналған. Жұмыстың негізгі мақсаты: заманауи тілдік ортада мәтіндік құзыреттіліктің мәртебесін анықтау. Мәтіндік құзыреттілік ұғымын енгізудің орындылығы ақпараттық қоғамның даму ерекшеліктерімен және тіл білімінің тиісті деңгейімен анықталады.

Кілт сөздер: құзыреттілік , мәтіндік құзыреттілік, коммуникативті құзыреттілік, мәтін, мәтін шеберлігі, мәтіндік қызмет

Ғалымова Д.К [1]
КазНПУ им. Абая
[1] магистрант кафедры иностранных языков
Алматы, Казахстан

РОЛЬ ТЕКСТОВОЙ КОМПЕТЕНЦИИ В ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ

Аннотация

Данная статья посвящена для определения роли текстовой компетенции в обучении иностранному языку и выявлению ее основных компонентов. Основная цель работы: определить статус текстовой компетенции в современной языковой среде. Целесообразность введения понятия текстовой компетенции определяется спецификой развития информационного общества и соответствующим уровнем лингвистики.

Ключевые слова: компетенция, текстовая компетенция, комуникативная компетенция, текст, текстовое умение, текстовая деятельность

Galymova D.K [1]
KazNPU named after Abay
[1] Master's student of the Department of foreign languages

Almaty, Kazakhstan

THE ROLE OF TEXTUAL COMPETENCE IN TEACHING A FOREIGN LANGUAGE

Abstract

This article is devoted to determining the role of textual competence in teaching a foreign language and identifying its main components. The main goal of the work is to determine the status of textual competence in the modern language environment. The appropriateness of introducing the concept of textual competence is determined by the specifics of the development of the information society and the corresponding level of linguistics.

Key words: competence, text competence, communication competence, text, text skill, text activity

Кіріспе. Жалпыеуропалық білім беру жүйесіне кіруге бағытталған қоғамда, білім беру жүйесін дамытудың қазіргі кезеңінде шет тілін оқытудың отандық әдістемесінің негізгі міндеттерінің бірі оқушылардың сөйлеу әрекетінің әр түрлерінде коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыру болып табылады. Коммуникативтік құзыреттілік қарым-қатынастың мәдениетаралық жағдайларындағы әлеуметтік өзара іс-қимылдың нақты құралы ретінде шет тілін меңгеруге мүмкіндік береді және сонымен қатар өзге және өзінің ұлттық мәдениетін тану және ұғыну құралы болып табылады. Бұл құзыреттілік оқушыларға мәдениетаралық коммуникацияның белсенді қатысушысы болуға мүмкіндік береді. Сондықтан сөйлеу әрекетінің әр түрлерінде коммуникативтік құзыреттілікті және оның компоненттерін қалыптастыру мәселелері шетел тілін оқытудың отандық әдістемесінің басты назарында.

Сараптама. Қазіргі сапалы білім беру кезеңінде бірінші кезекке құзыреттілік білім беру парадигмасы қойылады. Оның ұстанымымен білім беру қызметінің негізгі тікелей нәтижесі оқушылардың құзыреттіліктерін қалыптастыру болып табылады. Құзыреттілік - бұл өмір бойы қалыптасқан, этникалық-мәдени тұрғыдан анықталған, іс-әрекетте, басқа адамдармен қарым-қатынаста өзекті, білімге негізделген, интеллектуалды және білім беру процесінде дамып келе жатқан адамның интегративті жеке қабілеті [1]. Қазіргі уақытта білім беру мекемесінің түлегі шет тілінің "пайдаланушысы" болып табылады, көбінесе екі және одан да көп тілдерді меңгереді, бұл қазіргі заманғы көп мәдениетті және көп тілді әлем жағдайында білім берудегі жалпы еуропалық тенденцияны көрсетеді және бұл Қазақстанның түрлі қызмет салаларындағы өзара іс-қимылы мен халықаралық ынтымақтастығының кеңеюінің көрсеткіші. Осыған байланысты шет тілінде әртүрлі ақпаратты сауатты пайдалану мәселесі өзекті болып табылады, ол оны алуды ғана емес, сонымен бірге жалпылау, түсініктеме беру, бағалау, оған жеке қарым-қатынасты білдіруді де қамтиды. Біз қазіргі ақпараттық қоғамында ерекше маңызға ие оқу негізінде қалыптасатын мәтіндік құзіреттілік туралы айтып отырмыз. Мәтіндік құзыреттілік автор мен адресаттың қарым-қатынасына негізделген коммуникативті құзіреттіліктің түрі. Коммуникативті құзіреттілік негізінен белгілі бір жағдайға, нақты мақсатқа және коммуникативті ниетке сәйкес шет тіліндегі мәлімдемелерді түсіну және қалыптастыру

қабілеті мен дайындығы ретінде түсіндіріледі, оның иелігі қарым-қатынасқа қатысушылардың өзара түсінушілігін қамтамасыз етеді [2]. Мәтінмен жұмыс барысында коммуникативті құзыреттілік сөйлеу жағдайын және қарым-қатынас мақсатын ескере отырып, өз және өзге мәтіндерді құру кезінде тиімді тілдік құралдарды таңдау қабілетін қалыптастыруды қамтиды. Мәтіндік құзыреттілік ұғымын енгізудің орындылығы ақпараттық қоғамның даму ерекшеліктерімен және тіл білімінің тиісті деңгейімен анықталады.

Оқу ақпараттары дайын нұсқасында мәтін түрінде жасалғандықтан, оны өңдеу дағдыларын біз мәтіндік деп санаймыз. Нәтижесінде, тыңдау қабілеті- ақпаратты құлақ арқылы түсіну, оқу қабілеті - жазбаша мәтіндегі ақпаратты түсіну, сөйлеу және жаза білу қабілеті - ақпаратты ауызша және жазбаша түрде жеткізу деп түсіндіріледі. Соған байланысты, мәтіндік құзыреттілік сөйлеу әрекетінің оқылым сияқты түрін меңгеру барысында ғана емес, оның ерекшеліктерін ескере отырып, сөйлеу әрекетінің әр түрлі түрлерін игеру барысында қалыптасуы мүмкін, мысалы, тыңдауды ана тілінде және шет тілінде меңгеру кезінде [3]. Мәтіндік құзыреттілікті қалыптастыру аясында сөйлеу немесе комуникативті дағды туралы емес, мәтіндік дағдылар туралы арнайы әңгімелеу қисынды болып тұр. Біз осы терминмен оқу мәтіндерін талдауға, түсіндіруге және құруға бағытталған коммуникативті-танымдық іс-әрекет саласындағы дағдылар тобын дәйекті түрде түсінеміз. Бұл дағдылар мәтіндермен егжей-тегжейлі жұмыс істеуге бағытталған: мазмұнды игеру, ақпаратты түсіну, табу және дәрежелеу, оны түсіндіру, бағалау. Өздеріңіз білетіндей, кез-келген дағдыларды қалыптастыру ортасы-бұл объектіні білуге, оның шығармашылық өзгеруіне бағытталған іс-әрекет. Тиісінше, мәтіндік дағдыларды дамытудың негізі мен шарты мәтіндік қызмет болып табылады, оның субъектісі - оқушы, объектісі – оқу мәтіндері. Іс-әрекет барысында студент мәтіндерді қабылдайды, түсінеді, есте сақтайды, түсіндіреді. Қарастырылып отырған аспектіде Н.С. Болотнованың жұмысы назар аударуға тұрарлық, онда мәтіндік құзіреттіліктің құрылымы көрсетілген,ол автормен былай сипатталады: «біріншіден, қарым-қатынас формасы ретінде мәтін туралы білімдер кешені (оның жүйелік және құрылымдық ұйымдастырылуы, семантикалық орналасуы, прагматикасы, стилистикалық және жанрлық ерекшеліктері, тақырыбы мен идеясы, нақты адресатқа бағытталуы, қарым-қатынастың нақты мақсаттары мен міндеттерінің орындалуы), екіншіден, адамның осы білімге негізделген мәтіндік іс-әрекеттерді жүзеге асыруға арналған дағдылары мен дағдыларының жиынтығы ретінде (мәтіндерді құру және оларды мағыналық интерпретация негізінде түсіну) »[4].

Біздің анықтауымызша мәтіндік құзыреттілік -лингвистикалық және сөйлеу білімдерінің жиынтығы, мәтіндік іс-әрекеттің оң тәжірибесі, жеке тұлғаның саналы сөйлеу әрекеттестігін, дайындығын қамтамасыз ететін мәтіндерді қабылдау, түсіндіру және құру қажеттілігі. Мәтіндік құзыреттілік білім беру процесін қамтамасыз ететін, оқушының құндылық-семантикалық, жалпы мәдени, білімдік, ақпараттық, коммуникативті, әлеуметтік бағытын қалыптастыруға ықпал ететін факторлардың бірі болып қала береді [5]. Қазіргі білім беру шындықтарын ескере отырып, мәтіндік құзыреттілікті біз қабылдау, түсіндіру және өз мәтіндерімізді құруға бағытталған толыққанды қызметті қамтамасыз ететін білім, білік және оң сөйлеу тәжірибесінің интегралды тұтастығы ретінде түсіндіреміз. Мәтіндік құзыреттіліктің құрамдас бөліктерінің бірі - мәтінді түсіну қабылеті, онсыз табысты оқыту мүмкін емес. Мәтінді түсіну мәселесі пәнаралық сипатқа

ие, оны талқылаумен және зерттеумен мұғалімдер, психологтар, философтар, тарихшылар, лингвистер және басқа мамандықтардың ғалымдары айналысады. Зерттеушілердің көпшілігі мәтінді қабылдау мен түсіну процестерінің күрделілігі мен жан-жақтылығына баса назар аударады, олардың тығыз байланыстарын көрсетеді. Мәтінді түсіну ойлаудың құрамдас бөлігі ретінде сипатталады және бар білімді пайдалану, арнайы техниканы қолдану негізінде проблемалық жағдайларда жасырылған сұрақтарды анықтау мен шешуден тұрады. Қазіргі уақытта мәтін есте сақталатын дайын білім көзі емес, ең алдымен танымдық тапсырмалар мен проблемалардың қайнар көзі болып табылады.

Қорытынды. Көріп отырғандай, мәтінмен жұмыс істеу, оның негізінде күрделі тапсырмаларды орындау және ақпаратты сыни тұрғыдан талдау қазіргі заманғы әлемде сәтті бейімделуге қажетті талап етілетін дағдылардың бірі болып саналады. Тек мәтін сияқты лингвокоммуникативті бірлікпен өз бетінше жұмыс істеу дағдыларын қалыптастыру қазіргі кезде мектептегі тілдік білім берудің маңызды міндеті ретінде қабылдануы кездейсоқ емес. Осылайша, мәтіндік құзіреттілік ұғымы құрылымның күрделілігімен, құрамдас бөліктерінің интеграциясымен ерекшеленеді. Көптеген құзыреттіліктердің аясында мәтіндік құзіреттілік тәуелсіз және нақты мәртебеге ие.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1) Зимняя, И. *А.* Компетенция и компетентность в контексте компетентностного подхода в образовании / И. А. Зимняя // Иностранные языки в школе. — 2012. - №6.-С. 2-10.

2) Зеер, Э. Ф. Компетентностный подход к образованию [Текст] / Э.Ф. Зеер// Образование и наука. - Известия Уральского отделения Российской академии образования. -2005. - С. 27-40.

3) Кошечкина Т.В. Формирование текстовой компетенции учащихся 5-6-х классов общеобразовательной школы // 2008. - Диссертация

4) Болотнова Н. С.Текстовая компетенция и пути ее формирования в школе // Коммуникативно-деятельностные и текстоориентирован-ные подходы к преподаванию русского языка: материалы науч.-практ. конф. (12 марта 2001 ж.). Томск: Изд-во ТГПУ, 2001. - 66–76с.

5) Салосина И. В. Текстовая компетентность: от восприятия к интерпретации // Вестник. Томскго Нац пед. унив (Tomsk State Pedagogical University Bulletin). 2007 Вып. 10 (73). с.55–59.

МРНТИ 14.35.09

Rysbekkyzy Nazerke[1] Matay Bulbul[2]
[1]Al-Farabi Kazakh National University, Almaty, Kazakhstan
Department of Linguistics and European Languages
Department of Chinese Studies
Senior teacher, Doctorial student of Henan university, China
[2]Senior Lecturer, Associate Professor of Wuchang Technological University, PhD of Hubei University

THE ROLE OF AUTHENTIC TEXTS IN THE INTEGRATED TEACHING OF DISCIPLINES IN THE EDUCATIONAL SYSTEM

Abstract

Integrated teaching of special subjects is one of the ways to make the content of the education system more flexible today. From a psychological and pedagogical point of view, the integrated lesson promotes and stimulates the cognitive activity of students, for successful learning of the subject and forms the competencies of students, including intercultural competence. The formation of these cognitive activities on the basis of authentic texts are discussed in detail in this article. Teaching methods play an important role in conducting integrated lessons, as in all lessons. CLIL classes should include all types of language skills as much as possible, however, most of the time is spent to teaching. However, the teacher plans the lesson, some material can be presented in the form of audio text, and the material can be understood through dialogue and conversation. Listening skills can be combined with writing (filling in tables, drawing diagrams, filling in gaps). When choosing educational materials, it is necessary to choose authentic texts of different styles that suit the age and level of language training of students. You can also use audio and video materials. The article also provides a brief overview of how to work with authentic texts in general, as well as the views of scholars who have studied them. Based on these authentic materials, an overview of the methods are considered using in integrated learning. Professor Do Coyle, proposes C1 models of CLIL in the field of integrated learning of subjects and languages.

Key words: CLIL, foreign language, authentic texts, special disciplines, language skills, improvement, C1 model.

Рысбекқызы Назерке[1] Матай Бұлбұл[2]
[1]Аль-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық Университеті
Тіл білімі және еуропа тілдері кафедрасы
Қытайтану кафедрасы
Аға оқытушы, Хенан университетінің докторанты, Қытай
[2]Аға оқытушы, Учань технологиялық университетінің доценті, Хубей университетінің PhD докторы

БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ ПӘНДЕРДІ КІРІКТІРУДЕ АУТЕНТТІК МӘТІНДЕРДІҢ РОЛІ

Аңдатпа

Оқыту арнайы пәндерді кіріктіре оқыту қазіргі таңда білім беру жүйесінің мазмұнының икемді болуының және түрленуінің бір жолы болып табылады. Психологиялық-педагогикалық тұрғыдан алғанда, кіріктірілген сабақ шәкірттердің танымдық әрекетін белсендіруге ықпал етеді, ынталандырады, оқу пәнін жемісті меңгеруінің шарты болып табылады және білім алушылардың құзыреттіліктерін оның ішінде мәдениетаралық құзыреттілігін қалыптастырады. Яғни, осы аталып өткен танымдық әрекеттерді аутенттік мәтіндер негізінде қалыптастыру осы мақалада кеңінен айтылмақ. Кіріктірілген сабақты өткізуде, барлық сабақты өткізу сияқты, оқыту әдістемесі маңызды орын алады. CLIL сабақтары барысында мүмкіндігінше тілдік қабілеттердің барлық түрлері болуы керек, дегенмен, оқу уақытының көп бөлігін оқыту алады. Дегенмен мұғалім сабақты жоспарлайды, кейбір материал аудио мәтін түрінде ұсынылуы

мүмкін және оқытудың іздеу әдістері арқылы диалог пен әңгіме арқылы материалды түсінуге болады. Тыңдау дағдысы жазумен біріктірілуі мүмкін (кестелерді толтыру, диаграмманы құрастыру, бос орындарды толтыру). Оқу материалдарын таңдағанда, жас ерекшеліктеріне және оқушылардың тілдік дайындық деңгейіне сәйкес келетін түрлі стильдердің аутенттік мәтіндерін таңдау керек. Сондай-ақ, аудио және бейне материалдарын пайдалануға болады. Мақалада сонымен қатар жалпы аутенттік мәтіндермен қалай жұмыс істеу керектігімен қатар, олар туралы зерттеген ғалымдардың ойларына қысқаша шолу жасалынады. Осы аутенттік материалдар негізінде кіріктіре оқытуда қолданылатын әдістерге шолу жасалынады. Еуропалық зерттеушілердің ішіндегі профессор До Койлдың пәндер және тілдерді кіріктіре оқыту саласындағы CLIL-дің C1 моделі ұсынылып отыр.

Тірек сөздер: CLIL, шет тілі, аутенттік мәтіндер, арнайы пәндер, тілдік дағдылар, жетілдіру, C1 моделі.

Рысбековна Назерке[1] Матай Булбул[2]
[1] Казахский национальный университет имени аль-Фараби
Кафедра лингвистики и европейских языков
Кафедра китаеведения
Старший преподаватель, аспирант, Хэнаньский университет, Китай
[2]Старший преподаватель, доцент Учанского технологического университета, доктор философии Университета Хубэй

РОЛЬ АУТЕНТИЧНЫХ ТЕКСТОВ В КОМПЛЕКСНОМ ПРЕПОДАВАНИИ ДИСЦИПЛИН В СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация

Комплексное преподавание специальных предметов - один из способов сделать содержание системы образования более гибким. С психолого-педагогической точки зрения интегрированное занятие способствует и стимулирует познавательную активность учащихся, является предпосылкой успешного изучения предмета и формирует компетенции учащихся, в том числе межкультурные компетенции. То есть, о формировании этих познавательных действий на основе аутентичных текстов рассматривается в данной статье. Методы обучения играют важную роль при проведении интегрированных уроков, как и при проведении всех уроков. Классы CLIL должны как можно больше включать все типы языковых навыков, однако большую часть учебного времени уходит на обучение. Тем не менее, учитель планирует урок, часть материала может быть представлена в виде аудиотекста, а материал можно понять через диалог и беседу с помощью поисковых методов обучения. Навыки аудирования можно сочетать с письмом (заполнение таблиц, рисование схем, заполнение пробелов). При выборе учебных материалов необходимо выбирать аутентичные тексты разных стилей, соответствующие возрасту и уровню языковой подготовки учащихся. Вы также можете использовать аудио и видео материалы. В статье также представлен краткий обзор того, как работать с аутентичными текстами в целом, а также взгляды исследователей. На основе этих аутентичных материалов представлен обзор методов, используемых в интегрированном обучении. Профессор До Койл, один из европейских исследователей, предлагает C1 модели CLIL в области интегрированного изучения предметов и языков.

Ключевые слова: CLIL, иностранный язык, аутентичные тексты, специальные дисциплины, языковые навыки, совершенствование, модель C1.

The application of the principle of subject-language integrated learning is due to the small amount of time allocated for learning a foreign language and the increasing requirements for the level of its mastery. This approach allows both subjects to be taught at the same time, but the focus can be on both language and non-language subjects. The method of integrated learning, as all didactics in general, is currently going through a difficult period. The goals of general secondary education, as well as higher education have changed, new curricula and new approaches are being developed to integrated teaching. Updating the content of education requires the use of non-traditional methods and forms of teaching, also integration of different disciplines. Therefore, new educational technologies are emerging, one of them is the technology of CLIL- content language integrated learning [1].

English is the "dominant" language in many European universities. In this regard, most European researchers have considered specific ways of teaching several subjects at once in the field of integrated learning of subjects and languages (CLIL). Professor Do Coyle, a researcher in the field of integrated education, identified three models of CLIL:

Example C1: Multilingual teaching. In this case, several foreign languages are used in different years when teaching different subjects. This model of training allows a student to receive professional education in several languages at the end of the entire course. In addition, this model is designed to attract smart and talented students from different countries.

Model C2: thematic and language auxiliary/additional integrated learning. This model of teaching involves the parallel teaching of subjects with a special focus on the development of knowledge and skills in the use of languages to ensure a high level of thinking processes. Language teaching is associated with special areas, so foreign language teachers, who are part of the structural units for teaching specialties, provide external support for the training of specialists. During the integrated teaching of the subject and language, students can learn a foreign language to work in their specialty.

Model C3: Integrated language teaching of subject courses. Educational programs of the specialty do not develop only with professional development, but also with language skills. In this model, teaching is conducted by subject teachers and language specialists. Even students who do not speak the language well are supported in the learning process, given the opportunity to learn a new topic and subject, to master the language. This model can be read by students of different language levels.

Model C1 is implemented in higher education in certain specialties (eg business and management), models C2 and C3 are the most common. Integrated subject and language teaching in higher education is a developing field of theoretical and practical research, and there is no common concept of how to implement such teaching in higher education. Each university has its own peculiarities, depending on the methods and techniques of teaching students in additional / English language. [2]

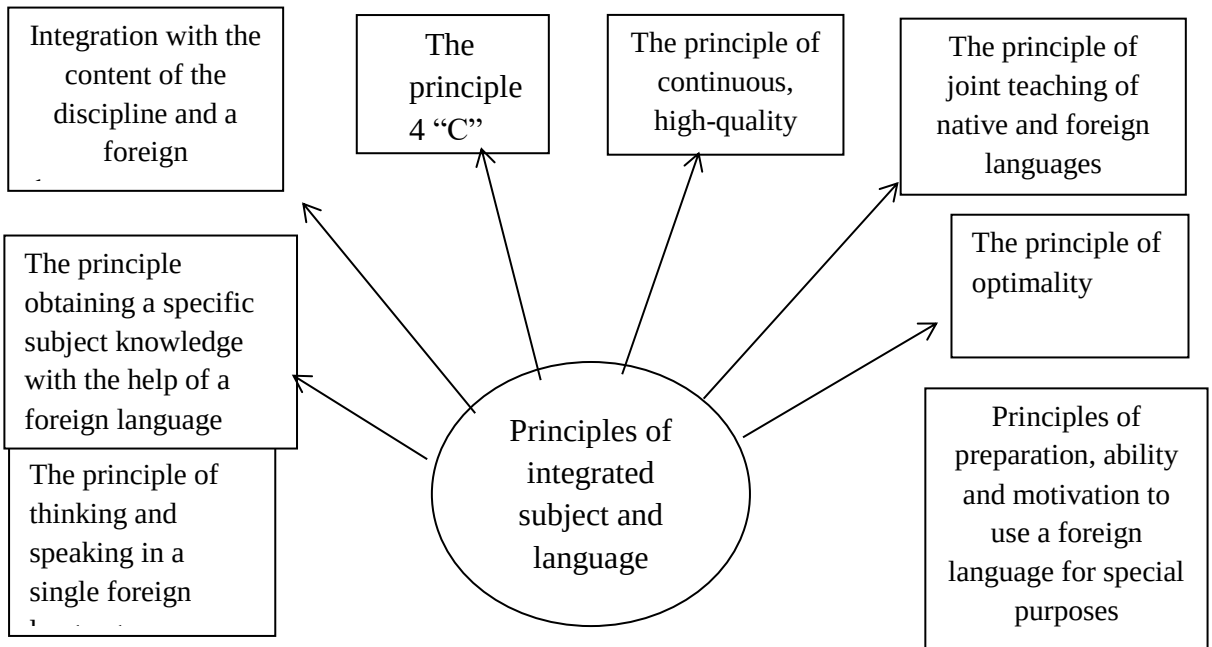

Diagram 1 - «C» model (by D. Coyle)

The use of CLIL in the learning process involves the interaction of cognitive processes, the integration of non-linguistic subject and foreign language, for example, because mathematics has a positive synergistic effect, develops students' thinking skills and motivation to learn a second language.

According to Sophie Ianu-Georgiou and Pavlos Pavlou, there are three main features of the CLIL technique [3].

a) the content of the discipline, for example, the study of foreign languages, such as science, history, geography. Students learn a foreign language through the light content of the subject.

b) CLIL is based on different socio-linguistic and political contexts and applies to any language, age and level of education: preschool, primary, vocational education. In this context, CLIL is responsible for all European educational programs for all citizens, where it is believed that the link between multilingualism and multiculturalism promotes understanding and mobility.

c) CLIL is an approach aimed at developing social, cultural, cognitive, linguistic, academic and other educational skills, which in turn contributes to the success of both the subject and the language.

CLIL technologies consider a foreign language as a necessary tool for teaching other subjects. That is, language learning is conducted through any subject area, so CLIL is not a foreign language lesson, but a subject lesson in a foreign language. At the same time, it allows students to think about the needs and opportunities of language communication in their native language. The above determines the relevance of the issue of integration in education, which requires the creation of new educational information in accordance with the content of the educational material, educational and methodological support with new technologies [4].

There were mentioned that using CLIL technology develops students` cultural, cognitive, social skills. There is an offer to use more authentic texts concerning to special disciplines. Further, the article is considered the significance of using authentic materials in teaching langauage and subject. It is really important to use authentic texts in the integrated teaching of the discipline.

In Western literature there is already a lot about the types of authenticity and the use of materials in teaching students how to communicate in a language. By the viewpoint of E. Solovova authentic materials, are “materials used in the life of those countries where they speak one or another language, and not created materials for teaching the language”[5]. The concept is complete and includes a range of materials: texts, articles, tickets, brochures, cartoons, films, and others are possible in the process. In order to master competence, vocabulary and grammar rules are not enough. Therefore, at the stage, language teachers goal: learning culture, knowledge of the countries of the language; the education of the student of the assimilation of values; mastering the language as a communication and system of the language being studied. The term “authentic” is most often used for texts in the lesson. Azimov E.G. believes that authentic is characterized by “the naturalness of the lexical and forms, the adequacy of linguistic means” [6]. D. Kost says, “which are part of written and oral information to native speakers” [7]. Morrow determines that “authentic is a language, a speaker or a writer for a message of a certain kind” [8].

Authentic linguists include: letters, newspaper articles, from adolescent diaries, advertisements, recipes, interviews, popular science and regional texts. E.N.Solovova relates to

the materials “various in language, news and television, instructions and announcements, performances of actors, interlocutors, by telephone, and films, songs, video clips”.

L. Lier develops a system of conditions necessary for an authentic educational process, and identifies three types of authenticity:

- authenticity of materials;
- pragmatic authenticity;
- personal authenticity.

The authenticity of the materials does not preclude the use of texts specially created by methodologists with a focus on language learners, but takes into account the preservation of the properties of an authentic text (such as connectivity, informative and emotional richness, taking into account the needs and interests of the intended reader, use of a natural language, etc.), as well as the authenticity of the use of teaching materials in the lesson [9].

It is difficult to overestimate the benefits of authentic materials as a learning tool. Many authors of methodological literature, both domestic and foreign (Milrud R.P., Nosonovich E.V., Zhoglina G.G., Scarcella R.C. and others) proved these advantages in their works:

1. Language in authentic materials is a means of real communication, it reflects a real-life linguistic reality, reveals the features of the functioning of the language as a tool of communication in a natural environment.

2. Using authentic materials, the risk of distorting foreign language reality is reduced, since these materials are evidence of modern civilization in the native country of the language being studied, they reflect ideas, mentality, judgments, and all the baggage of knowledge of a foreign language culture.

3. Information in authentic materials in a non-native language environment will have a high level of credibility due to the lack of didactic orientation in it. The naturalness of these materials develops a great cognitive activity, and the usual educational materials are built on fictitious situations that are very rarely seen outside of classes, this reduces students' motivation and distorts the reliability of the information presented, and in the future all this can make it difficult to understand materials from “real life”.

While using authentic materials in integrated teaching of langauge and subject, these main characteristics can be obtained as:

The main characteristics of the integrated teaching of the subject and language:

1) versatility:
- language teaching is supported by the subject and language;
- mastering the content of the subject is supported in language lessons;
- reflection on learning;

2) safety (quality) learning environment:
- anti-innovation actions and language packages are used;
- the studied subject content and language structures are visualized;
- language errors are not corrected, but the teacher gives a model of the correct use of the language structure;
- The original educational materials for conscious learning of the language are applied;
- students develop a sense of language skills;

3) authenticity and closeness to the source:
- students use the ability to speak, write, as well as reflect on their oral and written language skills;
- The student can take into account their interests;
- The study material is connected with the daily life of the student;
- actual materials of mass media and other sources are used;

4) active learning:
- Students talk more in class than the teacher;

- Students formulate goals and objectives for the development of subject content and language, as well as reading skills;
- describe the results of students' learning and ways to achieve them;
- conditions are created for effective work in pairs and groups during the lesson;
- the student and the teacher understand the essence of the subject and language material through conversations and performance of various tasks;

5) supporting structure:
- in the educational process, the teacher relies on the experience, knowledge, skills, opinions and interests of the student;
- attention is paid to the development of creative and critical thinking;

6) cooperation:
- subject lessons, language lessons and topics
- subject lessons, language lessons and topics are planned through the interaction and cooperation of teachers in the workplace;
- local communities, departments, employers and other target groups are involved in the educational process [10].

At present time, CLIL is one of the most effective methods of subject-language integrated learning. In particular, the student learns the specific terms of the subject, certain language structures, and through the subject terminology the student's vocabulary is enriched and improved.

In the process of integrated learning, a new level of thinking is formed, that is, broad-channel, integrated thinking. In such thinking there is a level that goes beyond the narrow framework of thinking, which is formed only by one subject, expands the scope of interdisciplinary communication, prevents the repetition of educational materials. In the process, students' thinking becomes more active, the range of information they receive expands, and the student's motivation to study and learn deepens.

References

1. Deller, S, and Price, C (2007) Teaching Other Subjects Through English (CLIL). - 2007. Oxford: Oxford University Press.
2. Coyle, D., Hood, P., Marsh, D.CLIL: Content and Language Integrated Learning.– 2010.Cambridge:CambridgeUniversityPress.
3. Dalton-Puffer, C. Discourse in Content and Language. – 2008.Integrated Learning, John Benjamin Publishing Company.
4. CLIL: An Interview with Professor David Marsh, International House: Journal of Education and Development; - Англ. – Режимдоступа: http://ihjournal.com/content-and- language-integrated-learning.
5. Solovova, E.N. Autonomy of students as the basis for the development of modern lifelong education of a person // Foreign languages at school. M .: Education, 2004. No. 2. S.11-17; Number 3. p. 41-44.
6. Azimov, E.G., Schukin, A.N. A new dictionary of methodological terms and concepts (theory and practice of teaching languages). M .: IKAR, 2009.34p.
7. Kost, D. Original texts and materials at an advanced stage of training / D. Kost // Questions of methods of teaching a foreign language abroad. M .: Education.
8. Morrow, K. Authentic Texts in ESP // English for Specific Purposes. London: Modern English Publications, 1977. 26p
9. Lier L.V. The Classroom and the language learner/ N.Y: Longman 1988

10. Анализ и планирование урока иностранного языка в общеобразовательной школе. http://bibliofond.ru/view.aspx?id=464865

МРНТИ 14.35.09

Мұстафаұлы Серік[1]
[1]ф.ғ.к , әл – Фараби атындағы ҚазҰУ дың Шығыстану факультеті қытайтану кафедрасы (профессор, ҚХР Санжы университеті)

ТІЛДІК ТОҒЫСУЛАРҒА ТАРИХИ ЛИНГВИСТИКАЛЫҚ ТАЛДАУ

Аңдатпа

Лингвистикалық зерттеулер саласында әрбір халықтың тілін оның өткен тарихымен ,олардың өздері жасаған қоғамдық-әлеуметтік ортасы , өзге ұлттармен өзара қарым-қатынасы сияқты факторлармен бірлестіре зерттеудің біздің тілдің даму тарихынан қажетті деректер алуымызға көптеген мүмкіндіктер беретін ең ұтымды жол екендігі қазіргі тіл ғылымында дәлелденіп отыр. Қазақ әдеби тілінің сөздік құрамын қазақтың байырғы сөздерін негіз ете отырып, олады тарихи тұрғыдан кәршілес қытай тілімен салыстыра зерттеу түркі тілдерінің өткен тарихын зерттеуге, сондай-ақ қазақ тілі сөздік қорының тарихи негізін айқындауға ауқымды мүмкіндік берері хақ.

Кілт сөздер: лингвистика, тілдік тоғысу.

Серик Мустафаулы[1]
[1]Кандидат филологических наук, кафедра китаеведения факультета востоковедения, Казахский национальный университет имени аль-Фараби (профессор, Университет Санджи, Китай)

ИСТОРИЧЕСКИЙ ЛИНГВИСТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ЯЗЫКОВ

Аннотация

В области лингвистических исследований современная лингвистика доказывает, что изучение языка каждого народа в сочетании с его прошлой историей, его социальным окружением, взаимодействием с другими народами - лучший способ получить необходимую информацию из истории развития языков. Изучение лексической структуры казахского литературного языка на основе древних казахских слов, сравнение его с исторически соседним китайским, дает прекрасную возможность изучить прошлую историю тюркских языков, а также определить историческую основу казахского словаря.

Ключевые слова: лингвистика, языковое соединение.

Serik Mustafauly[1]

[1]Candidate of Philological Sciences, Department of Chinese Studies, Faculty of Oriental Studies, Al-Farabi Kazakh National University (Professor, Sanji University, China)

HISTORICAL LINGUISTIC ANALYSIS OF LANGUAGES

Abstract

In the field of linguistic research, modern linguistics proves that the study of the language of each nation in combination with its past history, its social environment, interaction with other nations is the best way to obtain the necessary information from the history of the development of languages. Studying the lexical structure of the Kazakh literary language on the basis of ancient Kazakh words, comparing it with historically neighboring Chinese, provides an excellent opportunity to study the past history of the Turkic languages, as well as determine the historical basis of the Kazakh dictionary.

Key words: linguistics, the linguistic connection

Әрбір халықтың тілін оның өткен тарихымен ,олардың өздері жасаған географиялық, қоғамдық-әлеуметтік ортасы, рухани- мәдениеті, діни наным-сенімдері, өзге ұлттармен өзара қарым-қатынасы сияқты факторлармен бірлестіре зерттеудің біздің тілдің даму тарихынан қажетті деректер алуымызға көптеген мүмкіндіктер беретін ең ұтымды жол екендігі қазіргі тіл ғылымында дәлелденіп отыр. Лингвистикалық зерттеулер саласында қазақ әдеби тілінің сөздік құрамын қазақтың байырғы сөздерін негіз ете отырып, туысқан түркі тілдес халықтар тілімен қатар моңғол, арап , парсы тілдеріне ортақ сөздер, орыс тілі және орыс тілі арқылы өзге тілден ауысқан сөздер құрайды дейтін бір жақтылы ұстаным көбірек дәріптеліп келді. Мұндай пікірдің түркі тілдерінің өткен тарихын зерттеуге, сондай-ақ қазақ тілі сөздік қорының тарихи негізін айқындауға өзінің салқынын тигізері хақ.

Тараихи лингвистикада қазақ тілінің өткен тарихын аталған тілдер мен қатар, өзімен әр кезеңде әрқилы байланыста болып келген тарихи көршісі қытай тілі мен болған сабақтастығын қоса зерттеуге мән беруге тиісбіз. Өйткені қазақ, қытай халықтарының тарихи қарым-қатынастары сонау ертедегі қазақ ұлтын құраған тайпалар үйсін, қаңлы, хұндардан басталғандығы белгілі. Мұндай қарым-қатынас фактісін батыс өңірде дәурендеген ертедегі хұндар мен қытай хандықтары арасындағы үш жүз жылға жалғасқан соғыстан (1) әбден қалжыраған хан хандығының хұндардың шапқыншылығына бірлесе қарсы тұру мақсатында үйсіндер мен жасаған тарихи одақтастығы тіпті де дәлелдей түседі. Бұл жөнінде профессор Сұ Бихай:" ХанУди мемедекет пен ұлттың қауыпты ауыр жағдайдан құтылуы үшін, заманымыздан бұрынғы 138 жылы Жаң Чянды батыс өңірге елшілікке жіберіп хұн ақсүектеріне қарсы тұратын одақ іздестірді", - дей келе мұндай әскери одақтың дами келе екі ел арасындағы құдандалыққа дейін жеткеніне тоқталып: "Уди патша бұл пікірді қабылдайды да, үйсін күнбиі Елжау мен саяси , әскери одақ орнатады. Әрі Елжау күнбидің талабына сай, хан патшалығы өз әулетінен Ши Жүн ханшаны үйсін күнбиіне ұзатады", - дейді (2,21-24). Онан кейінгі заманымыздың 6–8 ғасырлары арасында жалғасып келген түркі империясы мен қытай патшалықтары арасындағы екі жүз жылдық соғыс (3), екі ел арасындағы тарихи байланыстарға нақты дәлел болады. Әрине, қытай және қазақ халықтары арасындағы тілдік қарым-қатынастар да дәл осы кезеңдерден бастау алғандығы шындық.

Заманымызға дейінгі VI ғасырдан V ғасырға дейінгі үйсін және қаңлы одақтары түрки тілді болған және сақтарға қарағанда едәуір мәдениетті болған. Қытайдың ежелгі

заманындағы тарихи деректерінде сол замандағы қаңлылардың жасба заңы болғанын оның хан ордасында сақталғандығы жазылған. Бұдан қаңлыларда жазу мәдениетінің болғанын білеміз. Жапон ғалымы доктор Сиратори өзінің «Соғдилар мен қаңлыларды зерттеу» атты еңбегінде, ерте замандағы қаңлылар – қазіргі қазақтар, олар түрки тілді халық, бұлар өздерінің хан ордасы тұратын астанасын «Ұлы ұтық битан» деп хандарын «Най би» деп атаған, «би» деген атау қазақтарда қазірге дейін сақталып отыр делінген.

Ежелгі үйсін елінің қытайдың ішкі өлкелерімен болған саяси, шаруашылық және мәдени қарым – қатынасы өте күшті болған. Олар батыс және шығыс хан дәуірлерінде 400 жыл бойына хан үкіметімен тығыз одақ құрып жауға бірлікте қарсы тұрған. Қытай тарихында үйсіндер жөнінде мол деректер сақталған. Үйсіндер өздерінің көсемдерін «Күнби » бас уәзірлерін «Шаңдар» деп атаған.Осы үйсіндердің титулы болған «күнби» сөзін Жапон ғалымы Сиратори, Пал – Пелло және Бартолды сияқты ғалымдар ежелгі замандағы қытай әріптерінің оқылуына негізделіп, «Күнми» немесе «Күнби» деген сөз деп дәлелдеген. Ал үйсіндердің басшыларының аттары: Нандыми, Оңгойми, Жүншіми, Сытылми болып келеді. Жапон ғалымы доктор Сиратори осы адам аттарының соңында қайталанатын «ми» әріпі өз заманында (Хан династиясы дәуірінде) «би»деп оқылатындығын дәлелдегені бәрімізге аян (4), үйсіндердің өз басшыларын « би » деп атау бергі заманға дейін болды.

Енді біз қытай тарихи деректерінде заманымызға дейінгі 1 – III ғасырларда әйгілі болған үйсін күнбилерінің аттарына тоқталайық, «Нәндіби» деген сөздегі «Нән» қазақ тілінде: асқақ, қайсар, мығым, паң деген мағынаны білдіреді. Сонда «Нәндіби » деген сөз « асқақ би, қайсар би » деген мағынада, ал қытайша Өңгөйби дегендегі «өң» - дұрыс, ұнамды сәтті деген мағанада,қазыргы қазақ тілінде әдемі, көрікті мағынасындағы «өңді адам» тіркесі қолданылады. Өңгөй дегендегі «гөй» көне түркі тілінде « хай » болуы мүмкін, өйткені қытай тілінде х дыбысы жоқ, ертедегі түркі халықтарының тілінде сөз аяғында х, г дыбыстары жиы кездеседі. «ғай» тілек райын білдіреді. (м: «жолың болғай » дегендегі «ғай».) Бұл екеуін қосқанда бұл «Оңғайби » (оңғарушы әділби) деген болады. Ал «Сыйлыби» дегеннің «сый» құрметке ие би деген сөздерден шыққандығы тайға таңба басқандай көрініп тұр. Үйсіндердің бір қолбасшысының аты «Өжет» еді. Үйсіндердің өз көсемдерінің атын «Күнби» деп аспандағы күн көзіне теңеуі олардың сол кездегі күн мен айға т.б. аспан планеталарына табынған дінни нанымдарынан туылған. Үйсіндердің кең даланы алып жатқан молларының қасына дөңгелек күн және ай формасындағы обалар үйілген. Бұл сияқты өз көсемдерін айға, күнге теңеушілік сол замандағы хұн тайпаларында да болған, қытайдың тарихи деректерінде хұндар өздерінің патшаларын" аспан мен жерден туылған, ай мен күн тарабынан таққа отырған шайнұры" деп атаған деп қабарлайды. Үйсіндердің титулы « Күнми » деген сөзі «Күнби» болғанда, қаңлылардыің титулы «Найби» деген сөзінің де «Айби» болуы ықтимал. Ежелгі заманда қытайда «аспан ұлын» тянзі деп атаған болатын. Хан патшасының үйсіндер мен одақ болуы үйсін күнбилеріне Ши Жүн ханыша мен Же Иуе ханышаны бірінен соң бірін ұзатуы сол кездегі тарихта аса ірі уақиға болған. Сол хан ханышасының жазған бір шумақ өлеңі осы дәуірге жетіп отыр.

Әкем мені ұзатты үйсін уаңына,
Қиыр қоныс шалғай ел батыс жағына.
Дауалы жоқ туырлық тұрар үйі,
Ет жеп, айран ішеді тамағына.
Туған жерді сағынып сарғаямын,
Аққу құс боп қайтсам деп ауылыма. (4 ,97-98)

Бұл өлең мазмұны және жаныры жағынан қазақтың алысқа ұзатылған қыздарының төркін жұрағатына айтатын «көрісі», «сыңсымасы» сияқты тұрмыс салт жырларын меңзейді.

Осы хан ханышасынан туылған Чаң Чыңнүй (Ұлы қорған қызы) нағашы жұрты қытайдың сол кездегі астанасы Чаңанга барып оқып, асқан музыкант болған, кейін оған Кушар ханы ғашық болып, сол Кушар ханына ұзатылған. Кейін ол Кушар ханын Чаңанге апарып оқытқан.

Хан патшасы бұдан кейін тағы бір ханшасын үйсін Күнбиіне бермек болып, жүздеген нөкерлер(күтушілері) мен арнаулы мектеп ашып, осы ханшаға үйсін тілін оқытады. Ханша ұзатылып бара жатқанда үйсін елінде бүлік туылып, ханша үйсін еліне бара алмай қалады. Ең өкініштісі жері сол хан патшалығы ордасының ханышасына оқытылған үйсін тілі біздің заманымызға жеткен жоқ!.. алайда батыс хан үкіметінің соншама мән беріп, оқулық жасатып ханшасына оқытуына қарағанда, сол кездегі үйсін тілі өз заманына жарай өресі биік тіл болса керек. Профессор Жаң Шиман өзінің «Үйсін қазақтарының ұлы істер жылнамасы» атты еңбегінде: "Мен хан динатсиясының үйсін тілі туралы деректерін оқығаннан кейін сол замандағы үйсіндердің жазуы болғандығына кәміл сенемін. Бұл жазулардың қашанда болса табылатыны даусыз", - дейді (4,5). Адамзат қоғамының арғы тарихы мен тілдердің осы бір ұзақ тарихи дамуы барысында тілдердің қалай пайда болып, қалай өзгеріп, қалай жіктелгендігі туралы қазіргі қортындылардың көбінің жорамал екендігі белгілі. әлемдегі алуан түрлі тілдердің арғы төркіні біреу ме әлде көп салалы ма ? Міне бұлардың барлығы әлі де өз шешімін күтіп отырған мәселелер. Ал түкологтардың түркі тілдері мен қытай тілінің байланысына қалай қарайтындығын , Н.А. Баскаковтың «шығыс әдебиеті» баспасының 1960 жылы Москвада басылған «түркі тілдері» атты кітабындағы мына байымдаулардан аңғаруға болады. "Бартолды атап өткендей, жаңа эраның I - IV ғасырларындағы шығыс Азия халықтарының тіл жақтағы ерекшеліктері қазірге дейін айқындалмаған мәселе, өйткені ғылым – техниканың бұл халықтарға тәуелді реаль мұраларды іздестіру ісі әлі табысқа жетпеді. Бізге Қытай транскрипциясынан белгілі болған ішінара сөздер, жалқы есімдер және мәнсап, мәртебе аттары байырғы түркі халықтарының тіл ерекшеліктерін дұрыс белгілеуге мүмкіндік бермейді. Егер П. Пеллоның айтқандары дұрыс болып, қытайдың тарихи ескерткіштерінде қытайлықтар жағынан жасалған бірнеше түрлі ұқсамаған тілдердің, сол қатарда Шянбый тілінің де сөздігі шындығында шыққан болса, онда сол сөздіктер жарыққа шыққаннан кейін түркі тілдерінің ең байырғы мұралары болып қалар еді. П.Пеллоның пікірінше, сол сөздіктерге негізделгенде Шянбыйлердің де түркі текті халық екендігі расталатын тәрізді" (5,59-61).

Қазіргі қытай ұлты өз кезінде неше жүздеген, мыңдаған рулардың, тайпалардың және ұлттардың бірігуінен пайда болғандығы, бұлардың арасында түркі тілді халықтардың болғандығы тарихи жазба деректерден бізге белгілі болып отыр. Олай болса қазіргі қытай тілі де сол әр алуан халықтардың тілдерінің бірігуінен пайда болғандығы даусыз. Чиң Шыхуаң(жауласқан бектіктер тұсында қытайды бірлікке келтірген Чин династиясының билеушісі) сонау 2200 жылдан ілгері алты бектікті біріктіріп, Қытайды бірлікке келтіргеннен бастап, бүкіл елде бір тілде сөйлеп, бір түрлі жазуды қолдануды жолға қойған.Тіл-жазуды бірлікке келтіру үрдісі қазірге дейін жалғасып келеді. Соған қарамастан,түрлі ұлттар мен ұлыстардың тілінің араласуынан пайда болған қытай тілі диалекіттері айырмашылықтарын әлсіреткенімен,бірақ өздерінің ортақ тілден өзгешеліктерін түпкілікті жоғалтқан жоқ.

Біздіңше, көне түркі тілді халықтар мен қытай халқы арасындағы тілдік қарым-қатынастарды қарастыруымызға төмендегі бірқанша тілдік фактілер негіз болып отырғандығы белгілі.

Біріншіден, қазіргі қазақ тілінің негізгі сөздік қорында дыбысталуы жағынан да, мағыналық жағынан да қытай ортақ тіліндегі немесе қытай тілінің диалектілеріндегі сөздерге ұқсас немесе жуық сөздер жиі кездеседі.

Екіншіден, қазақты құраған ру-тайпалардың шығыстағы қытай халқымен әр алуан формадағы қарым-қатынас жасап отырғандығы тарихтан белгілі, хан хандығының жылнамаларында осыдан 2200 жыл ілгері үйсін, қаңлы тайпаларының хан хандығымен тығыз қарым-қатынаста болғандығы баяндалса, Орхон ескерткіштерінде Күлтегіннің «ілгері Шандуң жазығына дейін жауладым, теңізге сәл жетпедім,түстікте тоғыз Ерсенге дейін жауладым, Тибетке сәл жетпедім,... алтынды, күмісті, дақылды, жібекті соншама шексіз беріп жатқан Табғаш халқының сөзі тәтті,бұйымы асыл еді,...», – дегенінен, біздің ата-бабаларымыздың қытай халқымен ұзақ уақыт қарым-қатынаста болғандығын, өз кезінде орта жазықты(Қытайды) көктей өтіп теңізге таяп қайтқандығын білеміз.

Үшіншіден, қытай тіл- жазуында, әсіресе байырғы тіл- жазуында, бір әріп (бір буын) бір толық мағынаны білдіретіндіктен, дыбысталудағы өзгерістерге қарамастан, сөздің ең алғашқы мағыналары біршама толық сақталған. Идеограммалық қытай иероглифтерінде мағына сақтау ерекшелігінің болатындығы даусыз. Сондықтан, қытайдың бірқатар өңірлерінде иероглифтің формасы мен мағынасы ұқсас, бірақ оқылуы басқа-басқа болу жәйттері көп кездеседі. Мысалы, қазіргі қытай тіліндегі "түзу, тік мағынасындағы" ***zhi*** сөзі Қытайдың Чау жоу өңірінде «***дің***» болып оқылады, қазақша – тік. "Үлкен, зор, дәу" мағынасындағы ***da*** сөзі қытайдың Сужоу қаласында « дәу» болып оқылады, қазақша – үлкен, зор, дәу.

Қазіргі қытай тіліндегі "көру,қарау" мағынасындағы ***kan*** сөзі Сужоуда «ко»
Деп оқылады, қазақша – көр.

Қазіргі қытай тіліндегі "ұйықтау, мызғау" мағынасындағы ***shui*** сөзі Чау жоуда«үг» деп оқылады, қазақша – ұйықтау, ұйғыр тілінде – ұқлаш
деп оқиды, қазақша – көр.

Қытай тілінен көне түркі тіліне ауысқан сөздер туралы сенімді мәлімет VII-VIII ғасырлардағы Орхон құлыптастарынан басталады. «Тунюқұқ»,
«Күлтегін» мәңгі тастарында жазылған қытай тілінің кірме сөздері табылған.

Табғаш – бұл сөз қытай тіліндегі ***tao hua shi*** деген сөзден келген. Бұл сөздің әсілгі төркіні Шянбыйлердің әулеті ***to ba shi*** дан бастау алса керек.

Қытан – Бұл сөз ертедегі халық ***qi dan*** дардың атауынан келген.Бұл сөздің орта және ежелгі замандағы оқылуы ***kie tan***.

Тінісі –қытай тарихындағы патшалардың барлығы өздерін көктің ұлы десе, түркі қағандары да өздерін тәңірден жаралған аспан еркесі деп білген. Бұл сөз қытай тіліндегі ***tian zi*** .

Тұн язі – Жер аты. Бұл жер аты Күлтегін ескерткішінің түстік жағы алтыншы жолдың аяғы мен жетінші жолдың басында кездеседі. Бұл жер атын Қahарман Мұқанұлы өз мақаласында ***zhong yuan*** (орта жазық) деп аударған (6,43). Ғалымның пікірінше ***zhong*** иероглифінің ерте замандағы оқылуы ***tiwn***, орта ғасырдағы оқылуы ***tian,*** соңында ***zhong*** сөзінің орта ғасырдағы оқылуы ***тұн.***

Сілік - Есім сөзі. Күлтегін құлыптасы шығыс жақ жетінші жолында «сілік қыз» тіркесі ұшырайды. Талайдан бері ғалымдар бұл сөзді «сұлу» деп аударып жүр. Бізше бұл сөз қытай тіліндегі жібек мағынасын беретін s***i*** **(**жібек**)** сөзінен шыққан. Бұл сөздің орта ғасырдағы оқылуы ***si***, ерте замандағы оқылуы ***siəg,*** бұндағы ерте заман IV ғасырдан бұрынғы мезгілді меңзейді. Сонда ***si*** сөзінің ерте замандағы дыбысталуы ***silk*** сөзіне жақын. Бұл Орхон ескерткішіндегі ***сілік*** сөзі IV ғасырларда қабылданғанын дәлелдейді. Таңғалдырары ағылшын тілінде де жібекті ***silk*** дейді.Қазір ғалымдар ағылшын тіліндегі бұл сөздің қытай тілінен алынғанын дәлелдеп отыр. Әрине. бұл екі тілдегі жібек деген мағынаны білдіретін екі сөздің осыншама ұқсап кетуі әсте кездейсоқ болмаса керек. Өйткені жібектің мекені – ежелден бері қытай елі болған деген тұжырымын алға тартады Мәнсұр Әбілұлы (7,43-44).Орхон ескерткішінен кейінгі кездердегі ескерткіштерде де қытайша сөздер кезігіп отырады. Тіпті өзге тілдің әсері аз болды деп есептелінген

«Оғызнамада» да мынадай екі қытай кірме сөзін кезіктіруге болады. ***Бандың*** – Бұл сөз қытай тіліндегі ***ban deng*** (орындық) сөзінен келген. ***Аң*** - Бұл қытай тіліндегі ***yang*** (түр, түс) сөзінен келген.

Бұдан сырт, «Сыдыққа сара» (дәрігерлік жайлы), «Ғазырнама» т.б. Әдеби шығармаларда: ***Тыгүй*** (***ding hui***), ***майшы*** (***da shi)***, ***гуаңмің*** (***guan min), мунга (guo yi), жан (zhan), хума (hu ma), қай (gai), үйік(zi).*** Бұлар өсімдік атаулары.

Этникалық қазақ халқын құраған ертедегі сақтар, үйсіндер, қаңлылар мен аландар өз заманында шығыстағы тарихи көршісі қытай мен арадағы әр алуан тарихи байланыстар нәтижесінде, бір қатар қытай сөздерінің түркі тілдеріне енгендігі түрколог ғалымдардың зерттеулерінен бізге белгілі болып отыр. Бұл пікірді қытай тілші ғалымдары Йү Же мен Жаң Чиңхоңның:" Бұған XI ғасырдағы түркі ғалымы Махмұт Қашқаридың Диван лұғат ат-түркке енген шамамен 240 тай қытай сөзі дәлел", - деген пікірі тіпті де дәлелдей түседі (8,52). XIII ғасырдан ілгері қабылданған түркі тіліндегі қытай кірме сөздері ретінде ғалымдар, *інжу – zhen zhu, сангун – jiang jun, бітік* немесе *бітікші– bi* (қытайша: қалам немесе жазушы*), күйін* (құйын) – *juan* т.б. сөздерін көрсетеді. *Бег* (көне ұйғыр жазбасында) – *bo* (қытайша: бек), *тоң* (бұл да сонда) – *dong* (қытайша: тоң болып қату), *шын* (бұл да сонда) – *zhen* (қытайша: шындық), *иәнчу* (көне руник жазбасында) – *zhen zhu* (қытайша: інжу), *ұлу, лоң* (көне ұйғыр жазбасында) – *long, тоғ – tou* (қытайша: тақырбас).

Қорыта келгенде ұқсамаған тілдегі халықтарлың әрқилы тарихи кезеңдердегі өзара қарым-қатынастарының нәтижесінде, яғни олар арасындағы дипломатиялық, сауда, мәдени, жаугершілік байланыстарының дамуы нәтижесінде тілдік тоғысу үрдісі туындайды. Мұндай тілдік тоғысуларды тарихи лингвискалық зерттеу тәсілдерімен зерттеу ғана бізге тіл тарихының арғы астарына терең бойлап, тілдер арасындағы қарым-қатынастардың өткеніне көз жеткізуімізге мүмкіндік береді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Суң Чау. Хан қандығы мен хұндардың үш жүз жылдық соғысы (Қытай тілінен ұйғыр тіліне аударған: Абдрейм Рахман). - Үрімжі: Шынжаң халық баспасы. 2003 ж. жалпы 265 б.
2. Сұ Бихай, Дәриға қалиқызы. Ханзу-қазақ ұлттарының екі мың жылдық ынтымағының шұғылалы фактілері . Шынжаң жоғары оқу орындары ғылыми журналы. – Үрімжі. 1998ж. №4 сан, 21– 34б.
3. Уаң Шяупу. Таң хандығы мен түріктер арасындағы соғыс (Ұйғыр тіліне аударған: Абдоллажан Керім). –Үрімжі. Шынжаң халық баспасы. 2003ж. жалпы 218б.
4. Мыңжанұлы Н. Қазақ тілі тарихына қысқаша шолу. Ғылыми мақалалар жинағы. – Үрімжі. 1981.[1] 1сан.
5. Баскаков Н.А. Түркі тілдері. – Пекин: Ұлттар баспасы. 1986ж. 59 – 61б.
6. Мұқанұлы Қ. Түн язы туралы. Шынжаң қоғамдық ғылымы. –Үрімжі.1999ж. № 2сан.
7. Әбілұлы М. Қытай тілі мен қазақ тілінің алғашқы кездегі өзара ықпалы . Шынжаң жоғары оқу орындары ғылыми журналы. –Үрімжі. 2001ж. № 2сан.
8. Иү Же. Жаң Чиңхоң.Ұйғыр тілі мен қытай тілінің өзара әсері . Тіл және аударма. 1991ж. № 4 сан, 52-56 б.

ЛИНГВОМӘДЕНИЕТТАНУ

ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЯ

LINGUA-CULTURAL LINGUISTICS

МРНТИ 14.35.09

Абдашова П.О[1].
[1]Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті
Алматы, Қазақстан

ТЕЛЕВИЗИЯЛЫҚ ТАҢҒЫ БАҒДАРЛАМАЛАРДЫ ТАРАТУ ЖӘНЕ НАСИХАТТАУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ. ҚАЗАҚСТАНДЫҚ ЖӘНЕ РЕСЕЙЛІК ТЕЛЕАРНАЛАР МЫСАЛЫНДА

Аңдатпа

Таңғы бағдарлама - әр адамның жұмыс күнінің басталуы мен күні бойы жағымды энергетика, көтеріңкі көңіл күймен жүруін қамтамасыз етеді. Таңдалған тақырыптың өзектілігі адамзаттың ұйқыдан оянған бойда қабылдайтын ақпаратты саралау, таңғы ас дайындау кезінде қосулы тұратын теледидардағы бағдарламаның адам психикасына қалай әсер ететінін анықтау. Таңертең қызықты бағдарлама табу үшін пульттың батырмасымен түрлі телеарналарды шолып шығамыз. Осы мақаланың мысалында Қазақстандағы таңғы бағдарламалар несімен ерекшеленеді және шетелдік шоулардан айырмашылығы неде екенін зерттеуге тырысамыз. Зерттеу нәтижесін республикалық және өңірлік телекорпорациялардың практикалық қызметінде, “Жаңалықтар”, “БАҚ жүйесі”, “Журналистика психологиясы”, “БАҚ техникасы мен технологиясы” және басқа да салаларда пайдалуға болады.

Кілт сөздер: журналист, телевидение, таңғы эфир, жүргізуші, интервью, формат, бағдарлама, инфотейнмент, аудитория, контент, телеканал имиджі, сюжет, тікелей эфир, кейіпкер, жарнама, праймтайм

Абдашова П.О[1].
[1] Казахский национальный университет имени аль-Фараби
Алматы, Казахстан

ОСОБЕННОСТИ РАСПРОСТРАНЕНИЯ И ПРОДВИЖЕНИЯ ТЕЛЕВИДЕНИЯ УТРО. НА ПРИМЕРЕ КАЗАХСТАНСКИХ И РОССИЙСКИХ ТЕЛЕКАНАЛОВ

Аннотация

Утренние программы – неотъемлемая часть начала рабочего дня каждого человека. Актуальность выбранной темы связана с тем, что, несмотря на то, как будет проходить наш день, после пробуждения, во время приготовления завтрака у нас всегда работает телевизор. Мы переключаем с кнопки на кнопку, чтобы найти любимую и интересную утреннюю передачу. На примере данной работы постараемся выяснить, чем же отличаются утренние программы на федеральных каналах Казахстана. Результаты исследования могут быть использованы в практической деятельности республиканских и региональных телекомпаний утренний форматов, а также в преподавательской деятельности при изучении таких дисциплин, как «Новостная журналистика», «Система СМИ», «Психология журналистики», «Техника и технология СМИ» и т. д.

Ключевые слова: журналист, телевидение, утренняя передача, ведущий, интервью, формат, программа, информационное развлечение, аудитория, контент, имидж телеканала, сюжет, прямая трансляция, персонаж, реклама, прайм-тайм

Abdashova P.O[1].
[1]*Al-Farabi University*
Almaty, Kazakhstan

FEATURES OF DISTRIBUTION AND PROMOTION OF TV MORNING. ON THE EXAMPLE OF KAZAKHSTAN AND RUSSIAN TV CHANNELS

Abstract

Morning programs are an integral part of the beginning of each person's working day. The relevance of the chosen topic is due to the fact that, despite how our day will pass, after waking up, while preparing Breakfast, we always have a TV on. We switch from button to button to find your favorite and interesting morning show. On the example of this work, we will try to find out what is the difference between morning programs on the Republican channels of Kazakhstan. The results of the research can be used in the practical activities of national and regional TV companies of morning formats, as well as in teaching activities in the study of such disciplines as "News journalism", "Media system", "Psychology of journalism", "Media Technology", etc.

Keywords: journalist, television, morning broadcast, presenter, interview, format, program, info entertainment, audience, content, TV channel image, plot, live broadcast, character, advertisement, prime time

КІРІСПЕ

Мемлекеттік арналардағы теледидар таңы әдетте таңғы шоулардан басталады. 4-5 сағаттық эфир уақыты сұхбаттан басталып, қоғамдағы өзекті тақырыпты талқылаймен, түрлі жанр мен тақырыптағы бейнесюжеттермен толтырылады. Оған қоса, жұлдызды қонақтармен қызықты әңгіме өрбітіп, көрермендерді ұйқыдан ояту мақсатында әсем әннен шашу шашылады. Жалпы, таңғы шоудың жеке форматы мен арнайы кестесі бар. Көбінесе инфотейнмент яғни танымдық ақпаратпен қоса ойын-сауық бағдарламасын біріктіретін жанр қолданылады.

Таңертеңгі шоу-бұл таңертең (5:00-ден 10:00-ге дейін) тікелей эфирде көрсетілетін және бірқатар тұрақты жанрлық және стилистикалық белгілері бар теледидарлық бағдарламалардың ерекше түрі. 1952 жылы американдық NBC телеарнасында жарық көрген The Today Show бағдарламасы осы телевизиялық форматтың негізін қалаушы болып саналады. Себебі содан кейін АҚШ-тың басқа ұлттық телеарналары таңертеңгі

бағдарламалар шығара бастады. Олардың әрқайсысы, Е.Л. Вартанова атап өткендей [1] "Тәжірибе жасап, таңертеңгілік бағдарламаның өзіндік нұсқасын ұсына отырып, аудиторияны жаулап алуға тырысты". Бұл формат Еуропаға 1980-ші жылдардың аяғы мен 1990 – шы жылдардың басында келді. Еуропада аталмыш форматқа "таңғы асқа арналған теледидар" – breakfast television деген атау берілді, ал Солтүстік Америка құрлығында мұны "таңертеңгілік шоулар " немесе "morning news shows" деп атайды. Жанрлық жіктеу тұрғысынан бұл бағдарламалар теледидар журналдары болып табылады, сондықтан оларды" таңертеңгілік журналдар " деп те атайды [2].

Ресей телеарналарында алғашқы таңғы шоу 34 жыл бұрын, 1986 жылы Кеңестік Орталық теледидардың (ЦТ) "Бірінші бағдарламасының" эфирінде шықты. Бастапқыда бағдарлама 60 минутқа жоспарланған. Кейін 120 минутқа дейін ұзартылды. 1995 жылы ол атауын "Телеутро", ал 1997 жылдың 1 қаңтарынан "Доброе утро"деп өзгертті. Бүгінгі таңда таңертеңгі ақпараттық-ойын-сауық бағдарламалары Бүкілресейлік телеарналардың он бір арнасында бар (кестені қараңыз. 1).

Кесте 1. Жалпыға қол жетімді эфирлік телеарналардағы таңертеңгі телешоулар: Ресей

Канал	**Арнайы таңертеңгілік бағдарламалар**	**Уақыт аралығы**	**Тәуліктік қамту, %**
Первый канал	Доброе утро	05:00−09:00	10,2
Россия 1	Утро России	05:00−09:00	10
НТВ	Деловое утро	07:00−09:00	3.1
Пятый канал	Утро на 5	07:00−09:00	2.4
РЕН ТВ	С добрым утром!	07:00−08:30	2.3
ТВ центр	Настроение	06:00−08:00	1.5
Пятница!	Утро на пятнице	06:30−09:30	1.1
Мир	Доброе утро, мир!	07:30−09:00	0.5
ТВ3	Удивительное утро	05:00−06:00	0.2
Звезда	Сегодня утром	06:00−08:00	1,1
МУЗ ТВ	Каждое утро	06:00−09:00	0.8

Ал Қазақстанда «Қазақстан» Ұлттық телеарнасында “Таңшолпан” таңғы көңілашар бағдарламасы алғаш рет 1992 жылы 14 желтоқсанда дүйсенбі күні, сағат 7:00-9:00 аралығында эфирге шықты. Ал-ғашқы хабарды Иманбай Жұбай және Лаура Юсупжанова жүргізді. Бағдарламаны «Таңшолпан» деп атау Шерхан Мұртазаның идеясы.

Кесте 2. Жалпыға қол жетімді эфирлік телеарналардағы таңертеңгі телешоулар:

Телеарна	**Таңғы бағдарлама**	**Уақыт аралығы**
Qazaqstan	Таңшолпан	07:00-10:00
Первый канал Евразия	Қайырлы таң, Қазақстан!	8:00-10:00
Хабар	Жаңа күн	7.50-9:50
Алматы	Таңғы студио	8:00-10:00
Көкшетау Қазақстан	Көкше Нұры	07:30-09:00
Ақтөбе Қазақстан	Qairly tan Aqtòbe	07:30-09:00
Өскемен Қазақстан	Altay tany	07:30-09:00
Mangystau	Qaiyrly tan	07:30-09:00

Әр арна арна тұжырымдамасы мен брендіне, оның нарықтағы позициясына, мақсатты аудиториясына, имиджіне байланысты таңертеңгілік шоудың өзіндік нұсқасын ұсынады.
Таңертеңгі шоудың форматын түсінудің тұжырымдамалық тәсілі Дж. Феуер (1983), Дж. Вайтен (2000, 2001) және М.Панти (2005), П. Скэнела (1996), Р. Дикинсон, А. Муркотт, Д. Элдридж, С. Лидердің (2001) еңбектерінде кездеседі. Бұл авторлар таңертеңгі шоу форматының іргелі табиғаты ретінде "күнделікті өмір"және "өміршеңдік" ұғымдарын алға тартты – бұл көрерменмен тікелей қатысуды мақсат етті. [3] Олар таңертеңгі шоу арқылы телекөрермендердің күнделікті өмірінде енуге, таңғы аудиториямен қарым-қатынас орнатуға, көңіл-күйін көтеруге [4] бағытталады.
Аудиторияның күнделікті өмірінің ырғағы теледидар қараудың "уақытша " заңдылықтарын анықтайды [5] және хабар тарату торларын бағдарламалаудың негізінде жүзеге асады. Телебағдарламаның уақыттық циклдері, атап айтқанда, үлкен уақыт блоктарын (day-parts) – таңертең, күндіз, кешке не прайм-тайм, түнде аудиторияның қажеттілігі мен шоу мақсатына байланысты бөлінеді.
Тақырыптың даму деңгейінің төмендігіне байланысты, ресейлік және қазақтандық телеарналар мысалында таңғы бағдарламалардың эмпирикалық, форматтық, аудитория

және композициялық ерекшеліктерін анықтауды мақсат еттік. Ол үшін біз Ресейдің “Первый канал” телеарнасы мен Республикалық “Алматы” телеарнасындағы “Таңғы студио” бағдарламасының мазмұнын талдадық. Себебі аталмыш бағдарламалар қазіргі таңда Ресей мен Қазастандағы жоғары рейтинге ие таңертеңгілік шоулар.

Практикалық бөлім

Таңертеңгі эфирдің аудиториясы. Таңертең теледидар аудиториясы кешке қарағанда едәуір аз. Mediascope өнеркәсіптік теледидар өлшемдеріне сәйкес, таңертең (5:00-09: 00) жұмыс күндері теледидарды халықтың үштен бір бөлігі көреді, , ал кешке жақын теледидар алдына ресейліктердің жартысынан көбі (56%) орналасады. Таңертеңгі теледидарлық шоудың сипаты да айқын ерекшеліктерге ие. Әлеуметтанулық зерттеулер таңертең теледидар көбінесе тыныштықты толтыратын" фон " ретінде қосылатындығын көрсетеді. Әлеуметтанушылар сауалнамаға қатысқан қала тұрғындарының үштен екісі (73%) жұмыс күндері таңертең телебағдарламаны басқа істермен ұштастыратынын көрсетті. Сондықтан, таңертең көрермендер күндіз немесе кешке қарағанда демпингке (арналарды ауыстыруға) бейім емес (респонденттердің 45% - ы сәйкесінше 57% және 53%). Басқаша айтқанда, таңертең теледидар радио сияқты тыңдалады, таңғы ас, жұмысқа жиналу барысында қосылады.

Сонымен қатар таңертең теледидар көру "қоғамда қалу" қажеттілігін қанағаттандырады − соңғы ақпараттардан хабардар болу, алдағы күнге дайындалу және бейімделу. Сол себепті таңертеңгі теледидар эфирінде ақпарат беру сипаты жеңіл болуы керек. Күннің осы уақытында көрермендер егжей-тегжейлі, терең аналитика мен ұзақ байыпты ойлауды күтпейді. Ақыр соңында, таңертеңгі теледидар көрермендері күнді жақсы көңіл-күймен бастау үшін жағымды эмоционалды зарядты көргісі келеді.

Теледидардың таңғы аудиториясы құрамы бойынша күндізгі және кешкі прайм-таймның аудиториясынан айтарлықтай ерекшеленеді (Mediascope компаниясының телебағдарламаларын электрондық өлшеу деректері бойынша). Таңертең теледидар экрандарында экономикалық белсенді, жұмыс істейтін халық көп.

"Доброе утро"бағдарламасының құрамы мен құрылымы.

Бағдарламаның ұзақтығы - 240 минут немесе 4 сағат (5:00-ден 9:00-ге дейін). Мазмұнды талдау барысында бағдарламада жаңалықтар мен сюжеттер тұрақты көрсетілетіні анықталды. Бағдарламаның негізгі құрылымдық бөліктері:

1. Жаңалықтар әр 30 минут сайын таратылады (бағдарлама барысында 9 рет). Бағдарламаның эфир уақытының 20% құрайды.
2. Әр түрлі тақырыптардағы сюжеттер. Бірінші сағатта түпнұсқа сюжеттер шығады. Бағдарламаның екінші жартысында қайталанып қойылады. Түпнұсқа сюжеттердің ұзақтығы әр түрлі шығарылымдарда 51 – ден 61 минутқа дейін (бағдарлама ұзақтығының 21-25%).
3. Жүргізуші диалогтары. Орташа алғанда бағдарланың 30-36 минутын алады және жалпы уақыт кестесінде 12-15% құрайды.
4. Студиядағы қонақтар: олар бағдарламаның көптеген шығарылымдарына қатысады (орта есеппен 10 шығарылымның 8-інде). Оның ішінде әртүрлі сала сарапшылары, шоу бизнес өкілдері мен спортшылар бар.
5. Жарнама бағдарламаның бір шығарылымы ішінде 38 минутты құрайды (бағдарламаның жалпы хронометражында 15,8%).
6. "Бірінші арнаның" анонстары (әдетте, концерттер, фильмдер, шоулар) бағдарламаның 4 сағатынан 7-10 минутты алады (орташа алғанда бағдарлама хронометражының 3,8% - ы).

"Таңғы студио"бағдарламасының құрамы мен құрылымы.

Бағдарламаның ұзақтығы - 120 минут немесе 2 сағат (8:00-ден 10:00-ге дейін). Мазмұнды талдау барысында бағдарламада жаңалықтар мен сюжеттер тұрақты көрсетілетіні анықталды. Бағдарламаның негізгі құрылымдық бөліктері:

1. Жүргізуші сөздері. Сәлемдесу, қызықты ақпараттар - 13 минут. Бағдарламаның 11%
2. Сұхбат. Бір бағдарламада 2 сарапшы және 2 жұлдызды қонақ болады. Қазақ және орыс тілдерінде. Ұзақтығы: 44 минут. Эфир уақытының 36%-ы.
3. Викторина. Көрерменге күн сауалын жолдап, сұраққа дұрыс жауап берген көрерменге арнайы сыйлықтар беріледі. 3 минут.
4. Түрлі тақырыптағы сюжеттер: "Талқылайық" қоғамдағы маңызды оқиғалар туралы тұрақты айдар, "Біліп жүр" қызықты ақпараттар, "Атаулы күн" туған күн иелерін құттықтау, сол күні тарихта орын алған оқиғалар туралы және "Бірінші байлық" денсаулыққа қатысты тақырыптар. Шамамен 30 минут. Бағдарламаның ¼.
5. Жарнама 30 минут.

Қорытынды

Осылайша, ғылыми жарияланымдар мен өнеркәсіптік тәжірибені талдау, сондай-ақ жүргізілген эмпирикалық зерттеулердің нәтижелері таңертеңгі шоуды құрылымдық түрде қайталанатын ақпараттық элементтерден тұратын (жаңалықтар, сюжеттер, айдарлар, қонақтармен сұхбат және т. б.) таңертең эфирге шығатын ақпараттық-ойын-сауық теледидар журналы ретінде анықтауға мүмкіндік береді. Олардың тақырыптық бағыты мен стилі таңертеңгілік аудиторияның ерекшелігіне және таңертеңгі теледидар көру үлгілеріне назар аударумен байланысты.

Қолданылған әдебиеттер

1. Попова С. Утренний коктейль // МедиаПрофи. 2010. № 10 (33). 16−20.
2. Дж. Вайтен мен М. Панти (2005: 21) 2001 жылғы 6 желтоқсандағы GMTV ITV телеарнасы, Ұлыбритания таңертеңгі телешоудың директоры Петер Макхьюмен сұхбат.
3. Feuer J. (1983) Тірі теледидар ұғымы: онтология идеология ретінде 12−22
4. Scannel P. (1996) радио, теледидар және қазіргі өмір: феноменологиялық көзқарас. Оксфорд: Блэквелл.
5. Шариков а.в. Ресейдің қалалық теледидар аудиториясының Темпоралды заңдылықтары (1994-96 жылдардағы мониторингтік зерттеулердің тәжірибесі) 1997. № 1. 79-106.

МРНТИ 14.35.09

Айтқазы Сажида[1]
[1]PhD доктор,
Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті

ҚЫТАЙ ТІЛІНДЕГІ ТҮР-ТҮС АТАУЛАРЫНЫҢ ЗЕРТТЕЛУІ

Аңдатпа

Бұл мақалада қытай тіл білімі саласында қытай тіліндегі түр-түс атауларының зерттелуі туралы баяндайды. Қытай тіліндегі түр-түс атаулары ежелгі дәуір қытай мәтіндерін түсіндіру ғылымы тұрғысынан зерттелгені, сонымен қатар қазіргі заман қытай тілі мен ежелгі дәуір қытай тіліндегі түр-түс атауларының семантикалық аспектіде зерттелгені туралы және қазіргі заман қытай тіліндегі түр-түс атауларының лексикалық, грамматикалық, прагматикалық және стилистикалық зерттелуі қарастырылды.

Тірек сөздер: қытай тілі, түр-түс атаулары, қытай ұлты, диахрондық, синхрондық, семантика.

Aitkazy Sazhida[1]
[1]*PhD doctor*
Abai Kazakh national pedagogical university

STUDYING NAMES OF COLOR IN CHINESE

Abstract

This article describes the study of species and color names in Chinese in the field of Chinese linguistics. In the context of the study of species-color names in Chinese from the point of view of the science of interpretation of ancient Chinese texts, as well as the study of species-color names in modern Chinese and ancient Chinese in semantic aspects, as well as the lexical, grammatical, pragmatic and stylistic study of species-color names in modern Chinese.

Key words: Chinese language, colour wordes, Han nationality, diachronic Synchrony, semantics

Айтказы Сажида[1]
[2]*PHD*
КазНПУ им.Абая

ИЗУЧЕНИЕ ЦВЕТОВЫХ НАЗВАНИЙ НА КИТАЙСКОМ

Аннотация

В данной статье описывается изучение названий цветов в китайском языке в области китайской лингвистики. Названия цветов на китайском языке изучались с точки зрения науки об интерпретации древнекитайских текстов, а также семантического аспекта названий цветов в современном китайском и древнем китайском, а также лексического, грамматического, прагматического и стилистического анализа названий цветов в современном китайском языке. исследование было рассмотрено.

Ключевые слова: китайский язык, названия цветов, китайская национальность, диахроника, синхронность, семантика.

Түр-түстердің зерттелуі қытай ғалымдарының назарынан да тыс қалған жоқ. 20-ғасырдың 40-жылдарында, қытай иероглифін зерттеуші (文字学家, study of characters), ежелгі дәуір қытай жазбаларын зерттеуші (训诂学家, explain and analyse ancient words or texts of chines language) Ху Пу ан (胡朴安 hu pu an) (1941) арғы ғаман қытай тіліндегі бес түр- түс атауларының (иероглифтерінің) —白 bai (white), 赤(丹、朱) chi (dan、zhu) (red), 黄 huang (yellow), 黑 hei (black), 青 qing (green) пайда болу, дамыу барысын зерттеді. 20-ғасырдың 80-жылдарынан бастап, қытай тілінің түр-түс атауларын зерттеген ғылыми жұмыстар көптеп шыға бастады. Тілші ғалымдардың (传统训诂学) дәстүрлі ежелгі дәуір мәтіндерін зерттеу, қазіргі заманғы семантика, (修辞文化) риторика мәдениеті және қытай тілін әлем тілдерімен ұқсамаған тұрғыда әр аспектіде салыстыра-салғастыра зерттеуі, қазіргі заманғы қытай тіліндегі негізгі түр-түс атауларының қалыптасуы мен дамуын, қытай тіліндегі түр-түс атауларының жасалу ерекшеліктері мен белгілі бір түр-түс атауларының лексика жүйесін, бір иероглифті түр-түс атауларының лексикалық дамуын, сондай-ақ түр-түс атауларының (文化义) "мәдени мағынасы" мен (联想义) "ассоциациятивтік мағынасы" аспектілерін зерттеуге кең ғылыми өріс ашты. Қытай тіліндегі түр-түс атауларын зерттеу түрлі деңгейде 张永言 Zhang Yong yan, 1984; 姚小平 Yao Xiao ping 1988; 符淮青 Fu Huai qing 1988, 1989; 徐朝华 Xu Zhao hua 1988; 刘云泉 Liu Yun quan 1990; 张清常 Zhang Qing chang 1991; 王逢鑫Wang Feng xin, 1991; 黎动良 Li Dong liang 1995, 许嘉璐 Xu Jia lu 1996; 詹人凤 Zhan Ren feng 1990 т.б. тілші ғалымдардың зерттеулерінде ғылыми ізденіс деңгейінде көрініс тапты. 21-ғасырда, қытай тіліндегі түр-түс атауларын зерттеу тың өріс тапты. Қытай тіліндегі түр-түс атауларын әр түрлі аспектіде, әр қырынан жүйелі зерттеген ғылыми еңбектер қытай лингвистика саласында жарық көрді. Бұл салада қытайдың тілші ғалымдарынан Ие Жүннің (叶军 Ye jun, 2001) зерттеу еңбегін атап айтамыз. Атап айтар болсақ, **Қытай тіліндегі түр-түс атаулары ежелгі дәуір қытай мәтіндерін түсіндіру ғылымы тұрғысынан зерттеді**

Бір бөлім қытай тілші ғалымдары ежелгі дәуір қытай жазбаларын түсіндіру, зерттеу (训诂学, explain and analyse ancient words or texts of chines language) және жазу ғылымы тұрғысынан, қытай тіліндегі түр-түс атауларының мағына ауысуы, иероглифтер мен сөздердің туындап көбеюі және ежелгі дәуірде қолданылуы туралы алғашқы қадамда зерттеулер жүргізді.

Ху Пу ан (胡朴安 hu pu an) (1941) ежелгі дәуір қытай иероглифтері мен ежелгі жазбаларға негізделіп, арғы ғаман қытай тіліндегі 白 bai (white), 赤 (丹、朱) chi (dan、zhu) (red), 黄 huang (yellow), 黑 hei (black), 青 qing (green) бес түрлі түс атауларының шығуы мен даму барысын дәлелдеп зерттеді. Зерттеу жұмысының кейбір тұстарында ғалым өз болжамын да батыл ортаға қойды. Ху Пу аннің зерттеулері ежелгі заман қытай халықтарының түр-түстерді парықтауы мен қытай тіліндегі негізгі түр-түс атауларының қалыптасу, даму жолдарын, себеп-қағидаларын алғашқы қадамда түсіндірді.

张永言 Zhang Yong yan (1984) арғы заман қытай тіліндегі "бес түс атауын", яғни "黑" hei (black), "白" bai (white), "赤" chi (red), "黄" huang (yellow), "青" qing (green) бес түсті білдіретін түр-түс атауларының синонимдік қатарын жинақтап зерттеді. Мысалы: қытай

тілінде қара түсті (“黑” hei) білдіретін түр-түс атауының синонимдік қатары “黑” hei, “玄” xuan, “黔” qian (古代称老百姓 ерте заманда бұқараны осылай атайды), “黎” li т.т. 98 сөзді, қытай тілінде ақ түсті (“白” bai) білдіретін түр-түс атауының синонимдік қатары “皓” hao (ақ шаш–қария адам), “缟” gao (ақ түсті жібек бұйым, қытайлардың қаралы кимі), “皎” jiao (айға байланысты), “皑” ai (ақ қарға байланысты) жалпы 85 сөзді, қытай тіліндегі қызыл түсті (“赤” chi) білдіретін түр-түс атауының синонимдік қатары “红” hong, “绛” jiang (қанық қызыл), “赫” he, “彤” tong т.т. 65 сөзді, қытай тіліндегі сары түсті білдіретін түр-түс атауының синонимдік қатары “黄 huang、华 hua” т.т. 29 сөзді, қытай тіліндегі “青” qing (green) білдіретін түр-түс атауының синонимдік қатары “绢” juan, “青” qing, “苍” cang, “绿” lü т.т. 25 сөзді қамтитындығын анықтап, қытай тілін зерттеушілер үшін мол тілдік материалдар әзірледі.

徐朝华 Xu Zhao hua (1988) қытай тіліндегі көп түсті білдіретін көп мағыналы түр-түс атауы “青” qing (green) сөзінің тарихи өзгеру барысын арнаулы зерттеп, “青” qing (green) сөзінің ежелгі дәуірдегі қытайлар үнемі қолданатын түр-түс атауы екенін, “青” qing (green) сөзінің жасыл түсті, көк түсті және қара, қара сұр түсті де білдіретіндігін атап көрсетті.

张清常 Zhang Qing chang (1991), 许嘉璐 Xu Jia lu (1996) т.б. тілші ғалымдар ғылыми еңбектерінде жеке-жеке тарихи даму аспектісі тұрғысынан қытай тіліндегі түр-түс атаулары мен арғы заман қытай тіліндегі түр-түс атауларының мән-мағынасы, қолдану ауқымы туралы зерттеді.

Келесі бір зерттеу бағыты, қазіргі заман қытай тілі мен ежелгі дәуір қытай тіліндегі түр-түс атауларының семантикалық зерттелуі

Бір бөлім ғалымдар батыстың негізгі түр-түс атауларының жалпы пайда болу теориясы мен батыстың қазіргі заман семантика теориясына негізделіп қытай тіліндегі түр-түс атауларының дамыу өзгеру, лексикалық қалыптасу және семантика жүйесіне зерттеулер жүргізді.

姚小平Yao Xiao ping (1988) (B. Berlin) мен (P. Kay) ортаға қойған негізгі түр-түс атауларының жалпы пайда болу теориясына негізделіп қытай тіліндегі түр-түс атауларының дамыу кезеңін зерттеп, Ин (殷 yin) дәуірінен (б.з.д.14-ғасыр—б.з.д.11-ғасыр) Чиң дәуірінің соңғы (1616-1911) кезіне дейінгі қытай тіліндегі “негізгі түр-түс атауларының” дамыу тарихын көрсетті.

姚小平Yao Xiao ping нің еңбегі қытай тіліндегі негізгі түр-түс атауларының жәй-жапсарын нобайлап, қытай тіліндегі түр-түс атауларының пайда болу, даму барысын айқындап көрсетті.

符淮青 Fu Huai qing (1988, 1989) қытай тіліндегі қызыл (“红” hong) түсті білдіретін түр-түс атаулары тобының жасалуы, мағынасы және мағыналық өзгерісі аспектілеріне арнаулы зерттеу жүргізді. Диахрондық және синхрондық салыстырулар арқылы қызыл (“红” hong) түсті білдіретін түр-түс атаулары тобының дамуын түсіндірді. Бастысы ол сөздіктердегі ежелгі мәтіндер мағынасының түсіндірілуіне негізделіп, ерте заманнан қазірге дейінгі қытай тіліндегі қызыл (“红” hong) түсті білдіретін сөздің семантикалық бірігу ерекшеліктері мен даму өзгеруін зерттеді. Мысалы, Ежелгі дәуірдегі қытай тілінде қызыл (“红” hong) түсті білдіретін түр-түс атауларының семантикасында жеке-жеке

“қолданылу обьекті”, “қоюлығы (қою, орташа, солғын)”, “жарықтығы (жарық, орташа, күңгірт)”, “таза түс, көп түс”, “басқа мазмұны” жағында парықтар болатынын көсетті.

贾彦德 Jia Yan de (1990) қазіргі заман қытай тіліндегі түр-түс атауларының жасалу жолдарына талдау жасап, қытай тіліндегі түр-түс атауларын екі семантикалық өріске жіктеді. Бірі тақырыптық семантикалық өріс, мысалы “红 hong (red), 白bai (white), 黑hei (black)..... ”, бірі сипаттамалы семантикалық өріс, мысалы “白花花 bai hua hua (shining white), 红彤彤hong tong tong (bright red), 黑压压 hei ya ya (dense and dark)…… ”; қытай тіліндегі түр-түс атауларына семалық талдау жасады.

詹人凤Zhan Ren feng (1990) қазіргі заман қытай тіліндегі түр-түс атауларының парадигмасы мен негізгі түске кірмейтін түр-түс атауларының семантикалық ерекшеліктеріне талдау жасады. Ол қытай тіліндегі “红 hong (red), 黄 huang (yellow), 绿lü (green), 蓝lan (blue), 白bai (white), 黑hei (black) ” түстер негізгі түр-түс атаулары, қалғандары қосымша түр-түс атаулары деп шешті. Қазіргі заман қытай тіліндегі негізгі түр-түс атауларынан үнемі “зат морфемасы + негізгі түс морфемасы ” әдісі арқылы қосымша түр-түс атаулары туындайды. Мысалы, “火红 huo hong (сөзбе-сөз: от қызыл), 血红 xue hong (сөзбе-сөз: қан қызыл), 桃红 tao hong (сөзбе-сөз: шаптол қызыл, “қызғылт”)” т.б. Қосымша түр-түс атауларын дәреже (күшейту) түр-түс атаулары (мысалы, “深红 shen hong (қанық қызыл), 浅红 qian hong (солғын қызыл), 苍白 cang bai (бозарыңқы), 漆黑 qi hei (қап-қара) ”, зат түр-түс атаулары (мысалы, “肉色 rou se (сөзбе-сөз: ет түсі) yellowish pink, 橙色 cheng se (сөзбе-сөз: апелсин түсі) orange colour” және туынды түр-түс атаулары (黑油油 hei you you (қап-қара), 红彤彤 hong tong tong (ашық қызы) bright red, 绿油油lü you you (жап-жасыл), 黑不溜秋 hei bu liu qiu (қара-қожалақ)” деп үшке бөлінеді. Кейбір қосымша түс атауларының семантикалық ерекшеліктері өзгеше болады. Мысалы, “黑压压” hei ya ya (қара құрым, қара нөпір) адамның көптігін бейнелейді, “黄澄澄” huang deng deng (сап-сары) алтынды, астықты сап-сары алтындай көз тартатын заттарды суреттейді, тура мағынасында түр-түсті парықтамайтындай көрінеді.

Қазіргі заман қытай тіліндегі түр-түс атауларының лексикалық, грамматикалық, прагматикалық және стилистикалық зерттелуі

刘云泉 Liu Yun quan (1990) грамматикалық стилистика мен литература, әлеуметтік мәдени психология салаларын бірлестіріп, қазіргі заман қытай тіліндегі түр-түс атауларына арнаулы зерттеу жүргізіп, «тілдің түр-түс көркемдігі» атты еңбегі баспадан шықты. Лю Июн чуанның зерттеу материалы мол, зерттеу ауқымы кең, түр-түс атауларының әр саласымен ұштасады. Мысалы, түр-түс атауларының тарихи дамуы, түр-түс атауларының жасалуы, грамматикалық сипаты және грамматикалық қызметі, стилистикалық ролы, мәдени мағынасы, символикасы т.б. Бұл қытай тіліндегі түр-түс атауларын жан-жақтылы терең түсінуімізге маңызы бар. Мысалы, ол әлеуметтік мәдени психологияның қытай тіліндегі түр-түс атауларының дамуына ықпалын түсіндіріп, “киім-кешек”, “жібек бұйым”, “фарфор” түстеріне арнаулы талдау жасады. Қытай тіліндегі түр-түс атауларының молдығы мен дамуында тілдің ішкі себептері бар, бұл себептер біздің зерттеп, түсіндіруімізді талап етеді. Бұдан сырт, Лю Июн чуанның зерттеуі бізді мол түр-түс атаулары материалдарымен қамдады. Ол зерттеу жұмысының

соңғы қосымшасына 1100 ден астам сөзді қамтыған “Қазіргі заман қытай тіліндегі түр-түс атаулар тізімін” кірістірген. Бұл қытай тіліндегі түр-түс атауларын зерттеуде таптырмас материал.

Ие Жүн (叶军Ye Jun, 2001) лексика, бейнелеу функциясы және прагматика аспектісі тұрғысынан қазіргі заман қытай тіліндегі түр-түс атауларына жүйелі зерттеу жүргізді. «Қазіргі заман қытай тіліндегі түр-түс атауларының зерттелуі» деген еңбегінде, Ие Жүн бастысы қазіргі заман қытай тіліндегі түр-түс атауларының өрісі (界定), типі, пайда болу себептері сондай-ақ қалыптасу барысы, түр-түс атаулары жүйесінің күрделілігі (мысалы, түр-түс атаулары мен “құрамында түр-түс атауы бар сөздер”дің қатынасын), түр-түс атауларының ерекшелігі мен функциясы, түр-түс атауларының ұлттық мәдениетпен, сондай-ақ, ойлаумен қатынасы, түр-түс атауларының прагматикалық мәселелеріне бір шама жүйелі әрі тереңдей зерттеулер жүргізді. Оның басты көзқарастарына тоқталар болсақ:

1. Қазіргі кезде қытай тіліндегі түр-түс атаулары әлі де бір ізділікке түскен жоқ, түр-түс атаулары шегарасының нақты тұжырымдалмауы, түр-түс атауларының жалпы жүйелі дұрыс қолданысы мен тікелей байланысты. Ол зерттеу арқылы, түр-түс атауларының шегарасын тыңнан ажыратып, қазіргі заман қытай тіліндегі түр-түс атаулары жүйесінің қалып-күйін және оның мәндік қасиеттерін айқындауды, сол арқылы осы лексика жүйесін сипаттайтын зерттеу обьекті мен теориялық жүйесін (体系) құруды көздеді (Ие Жүн, 2001: 25б).

2. Қытай тіліндегі түр-түс атауларының жүйелі зерттелуін баса дәріптеп, тың зерттеу бағытын ұстанды. мысалы, түр-түс атауы жүйесінің нақты динамикалық заңын, түр-түс атаулары жүйесіндегі әр елемент арасындағы парадигмалық, синтагматикалық (тіркесу) әуелі деңгейлік қатынастарын, түр-түс атаулары мен “құрамында түр-түс атауы бар сөздер” жүйесі арасындағы қатынасты байқады (Ие Жүн, 2001: 27б).

3. Дәстүрлі түр-түс атаулары шеңберін бұзып, бір қатар субьективтілігі күшті, абстракт (жалпылама мағына) мәнді “түр-түстік сөздер”, мысалы: “танытпайтын түс”, “қуаныш лебін”, “қатулы кескін”ді бейнелейтін сөздерді де қазіргі заман қытай тіліндегі түр-түс атауларының қатарына жатқызды (Ие Жүн, 2001: 26б), сонымен бірге абстракті мәнді түр-түс атауларын “түйсікке байланысты абстракті түр-түс атаулары” және “сезімді білдіретін абстракті түр-түс атаулары” деп екі топқа бөлді, алдыңғысына мысалы: “суық түс, ұнамды түс, 白茫茫 bai mang mang (аппақ), 黑沉沉 hei chen chen (қап-қараңғы), 蓝晶晶 lan jing jing (көкпеңбек),红润 hong run (нарттай қызыл), 白嫩 bai nen (аппақ сазандай)” т.б. соңғысына мысалы: “ұялу, ашулану, қуану, қайғыруды бейнелейтін түс” (“эмотивті абстракті түр-түс атаулары”) мен “көктем көркін, қыс келбетін, ымырт үйірілген шақты, таң шұғыласын сұреттейтін” “ пейзаж абстракті түр-түс атауларын”)т.б. қарастырды.

4. “Құрамында түр-түс атауы бар сөздер” ұғымын алға қойды. “Құрамында түр-түс атауы бар сөздер”—құрамында түр-түс морфемасы бар, алайда түр-түс ұғымын бермейтін сөздерді көрсетеді. Мысалы: “白糖 bai tang (ақ қант), 绿豆lü dou (көк бұршақ)”, “白匪 bai fei (ақтар), 黑帮 hei bang (кертартпа топ)”, “踏青 ta qing (көктемгі сейіл), 红颜 hong yan (қас сұлу)” т.б. Құрамында түр-түс атауы бар сөздер мен түр-түс атауларының мәндік айырмасына салыстыра талдау жасады (Ие Жүн, 2001: 90-100б).

5. Қытай тіліндегі түр-түс атауларының ерекше функциясына нақтылы талдау жасады. Мысалы: “обьектівті түр-түсті көрсету функциясы”, “эмотцияны білдіру функциясы” және “шартты белгі функциясы” (кейбір күрделі жағдайлардың нысаны функциясын) (Ие Жүн, 2001: 90-121б) айқындап көрсетті.

6. Динамикалық тұрғыдан түр-түс атауларының прагматикалық, стилистикалық жағдайына талдау жасады.

Қортындылай келгенде, мақала мазмұны қытай тіл білімі саласында қытай тіліндегі түр-түс атауларының зерттелуі туралы баяндайды. Қытай тіліндегі түр-түс атаулары ежелгі дәуір қытай мәтіндерін түсіндіру ғылымы тұрғысынан зерттелгені, сонымен қатар қазіргі заман қытай тілі мен ежелгі дәуір қытай тіліндегі түр-түс атауларының семантикалық аспектіде зерттелгені туралы және қазіргі заман қытай тіліндегі түр-түс атауларының лексикалық, грамматикалық, прагматикалық және стилистикалық зерттелуі қарастырылды.

Пайдаланған әдебиеттер

1. 汉语与中国文化/ 鲁宝元著. —北京: 华语教学出版社, 1999. -385.

2. 说文解字 / 许慎著. —北京: 中华书局， 1963.

3. 英汉词语文化语义对比研究/ 杨元刚著. —武汉: 武汉大学出版社, 2008. -324.

4. 华夏文化与汉英翻译 / 卢红梅编著. —武汉: 武汉大学出版社, 2006. 5. -290. 8. 现代汉语词汇讲义 / 钱玉莲著. —北京: 北京大学出版社, 2006.8. -218.

5.《简明英汉成语大词典》/李中和李亚舒著. (Concise English-Chinese Idioms Dictionary), —青岛: 青岛出版社, 2006。

6. 汉语色彩词的文化审视 / 骆峰著. —上海: 上海辞书出版社， 2003.12。

7. 汉英词典 (A Chinese-English Dictionary) / 姚小平编. —北京: 外语教学与研究出版社, 2009.

МРНТИ 14.35.09

Оңласбек А.Е.[1]
[1]Абай атындағыКазУПУ
Шетел тілдері:Екі шет тілі мамандығының магистранты
Алматы қ., Қазақстан

ШЕТ ТІЛДІК БІЛІМ БЕРУДЕГІ ЛИНГВОМӘДЕНИ БАҒЫТТЫҢ РӨЛІ

Аңдатпа

Соңғы жылдары шет тілдерін оқыту бағыттары өзгеріп келеді. Шет тілін оның мәдениеті арқылы оқыту лингвомәдени бағыттың негізі болып табылады. Лингвомәдени тәсіл шетел тілін оқытудың қазіргі заманғы талаптарына сай келеді және болашақ мамандарға мәдени білімнің жиынтығымен бірге тілдік білім мен коммуникативті дағдыларды игеруге мүмкіндік береді. Тіл мен мәдениеттің өзара байланысы идеясы

қазіргі білім беру парадигмасында белсенді жүзеге асырылуда. Бұл мақалада шет тілін оқыту процесінде лингвомәдени бағыттың маңызы, оның негізінде лингвомәдени құзіреттіліктікті қалыптастыру өзектілігі қарастырылады.

Кілт сөздер: лингвомәдениеттану, лингвомәдени бағыт, құзіреттілік, тұлға-мәдениет, тұлға, мәдениет пен тілдің байланысы.

Оңласбек А.Е.[1]
[1]КазНПУ им. Абая
Магистр иностранных языков; два иностранных языка
Алматы, Казахстан

РОЛЬ ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКОГО ПОДХОДА В ИНОЯЗЫЧНОМ ОБРАЗОВАНИИ

Аннотация

За последние годы подходы к преподаванию иностранных языков меняются. Преподавание иностранного языка через его культуру является основой лингвокультурной ориентации. Лингвокультурологический подход отражает современным требованиям преподавания иностранных языков и позволяет будущим специалистам приобретать сочетание культурных знаний, языковых и коммуникативных навыков. Идея взаимодействия языка и культуры активно реализуется в современной образовательной парадигме. В данной статье рассматривается важность лингвокультурного подхода в процессе изучения иностранного языка, актуальность формирования лингвокультурных компетенций на его основе.

Ключевые слова: лингвокультурология, лингвокультурологическая компетенция, лингвокультурологический подход, личность, иноязычное образование, взаимосвязь языка и культуры.

Onglasbek A.E.[1]
[1]KazNPU named after Abay
MA student of the faculty of Foreign Languages;two foreign language
Almaty, Kazakhstan

THE ROLE OF THE LINGUO-CULTURAL APPROACH IN FOREIGN LANGUAGE EDUCATION

Abstract

In recent years, approaches to teaching foreign languages have been changed. Teaching a foreign language through its culture is the basis of linguistic and cultural orientation. The linguo-cultural approach reflects the modern requirements of teaching foreign languages and allows future specialists to acquire a combination of cultural knowledge, language and communication skills.The idea of language and culture interaction is actively implemented in the modern

educational paradigm. This article considers the importance of the linguo-cultural approach in the process of studying a foreign language, the relevance of the formation of linguocultural competencies on its basis.

Keywords: linguoculturology, linguo-cultural competence, linguo-cultural approach, personality, foreign language education, the relationship of language and culture.

Кіріспе бөлімі. Қазір әрбір мемлекетте күрт өсіп келе жатқан мәдени, экономикалық жағдайларға байланысты қазіргі әлеуметтік-мәдени процестердің сипаттамасы, гуманитаризация және білім беру процесіне қызығушылық тудырады және тұлғаның дамуындағы тіл мен мәдениеттің қосарлы рөлі сияқты мәселелер сөзсіз өзекті болуда. Қазіргі уақытта лингводидактикада шет тілі мен ұлттық мәдениетті кешенді оқыту мәселесіне ерекше көңіл бөлініп, студенттердің тілдік және мәдени сауаттылығын қамтамасыз ететін пәндердің рөлі артып келеді. Болашақ шет тілі мамандарын дайындауда тілді мәдениет арқылы үйрету маңыздылығын көрсетіп келеді. Болашақ маманның бойына коммуникативтік құзіреттіліктікпен қатар шет тілдерін оқыту процесінде тілдік-мәдени құзыреттілік маңызды рөл атқарады, оның қалыптасуы туған ел мен зерттелетін тілдің мәдениеті арасындағы ұқсастықтар мен айырмашылықтарды түсінуді талап етеді. Бұған тілдерді оқытуда лингвомәдени бағыттың іске асырылуы дәлел бола алады, ол адам, тіл және мәдениеттің құндылықтар жүйесі ретінде объективті байланысын ашады және жалпы мәдени құндылықтарды игеру, мемлекеттік тілде көрініс табатын басқа лингвистикалық мәдениеттің нормаларын, дәстүрлері мен шығармашылық мұраларын түсіну арқылы оқушының жеке басын дамытуға мүмкіндік береді. Осы тұрғыда лингвомәдени құзіреттілікті игеру лингвомәдени бағыт негізінде жүзеге асырылатынын айта кету керек. Жалпы, лингвомәдениеттау дегеніміз не? Лингвомәдени бағытқа тоқталмас бұрын, біз осы лингвомәдениеттану терминіне тоқталғанымыз жөн.

Отандық және шетелдік әдістемелерде, әсіресе Кенжебеков Б.Т, Маслова В Ю.Е.ПрохоровЕ.М. Верещагин, В.Г. Костомаров, В.В. Воробьев, Ф.С. Кебекова, В.П. Конецкая, Д.Г. Мальцева, В.В. Сафонова, П.В. Сысоев; Г.Д. Томахин Р. Еңбектерінде лингвомәдени бағыт, лингвомәдени құзіреттілікке ерекше мән беріледі.

Талдау. Лингвомәдениеттану - бұл « тіл мен мәдениетті синтездейтін түрдегі күрделі ғылыми сала, оның қызмет етуіндегі мәдениет пен тілдің өзара байланысы мен өзара әрекеттесуін зерттейтін және жүйелік әдістерді қолдана отырып, олардың тілдік және тілден тыс мәдени мазмұнын біртұтастықты құрамдас бөлік ретінде көрсетіп, қазіргі заманғы басымдықтар мен мәдениетке бағдарланған нормалар мен жалпыадамзаттық құндылықтар жүйесі. Лингвомәдениеттану - бұл тіл білімі мен мәдениеттанудың тоғысында пайда болған және тілде көрініс табатын халық мәдениетінің пайда болуын зерттейтін ғылым.[1] Лингвомәдениеттанудың міндеті - тіл мен мәдениеттің дискурсында синхронды әрекет ететін тілдік бірліктерді тұтас сипаттау. Лингвокультурология семантикасы орыс немесе басқа ұлттық мәдениетті тілде бейнелейтін тілдің белгілі бір бөліктерін анықтау және ұсынумен айналысады. Қазіргі тіл білімінің кезек күттірмейтін міндеті - әлемнің топонимикалық бейнесін қалыптастыру .Лингвокультурологияны лингвистикалық және әдіснамалық мақсаттарда пайдалану тілді оқыту саласында жаңа мүмкіндіктер ұсынады, «тұлға-мәдениет» феноменін қалыптастыруға, қазіргі білім беру процесінің қажеттіліктерін барынша арттыруға мүмкіндік береді. Осы

лингвомәдениеттану ғылымының арқасында қазіргі уақытта лингвомәдени бағыт және лингвомәдени құзіреттілік терминдеріне аза назар аударылып келеді. В. А. Маслованың пікірі бойынша лингвомәдениеттанудың мақсаты - мәдениеттің тіл ұғымдарын қалыптастыруға қалай қатысатындығын немесе шын мәнінде ана тілдерінің мәдени және тілдік құзіреттілігі бар-жоғын анықтау.

А.Вежбицкая: «Каждый язык национально специфичен. При этом в языке отражаются не только особенности природных условий и культуры, но и своеобразие национального характера его носителей» [2]., айтқандай, әрбір тілдің өз мәдениеті, оған тән ерекшеліктері бар.

Тіл мен мәдениетті зерттеудің қажеттілігі тілдің әр ұлттық мәдениеттің маңызды және ерекше құрамдас бөлігі болып табылатындығымен түсіндіріледі, ал әр түрлі ұлттардың мәдениеттерінің арасындағы айырмашылықтар, яғни дәстүрлер, әдет-ғұрыптар, өмір ерекшеліктері тілінде айқын көрінеді. Тіл мен мәдениеттің көп ортақ жақтары бар: олар адамның дүниетанымын көрсететін және бір-бірімен диалогта болатын сана формаларын білдіреді; тіл мен мәдениеттің субъектісі - бұл жеке тұлға және қоғам, адам немесе қоғам. «Тіл мен мәдениет» мәселесі қазақ тіл білімінде А.Байтұрсынұлы, Қ.Жұбанов, Ә.Қайдар Е.Жанпейісов. Р.Сыздықов, О.Нақысбеков, Ш.Сарыбаев, Т.Жанұзақов, Н.Уәли, Ж.Манкеева, Қ.Рысбергенова, т.б. еңбектерінде сөз болған.

Лингвомәдени бағытын жүргізудегінегізгі проблемалары, сондай-ақ байланысты мәселелер - мәдени ұғымдарды бейнелеу тәсілдерін жіктеу және принциптерін анықтау; лингвистикалық және мәдени сипаттамалардың әдіснамалық негізделуі; сәйкестендіру әдістерінің және тіл мен мәдениетті бейнелеу құралдарының сипаттамасы.

Екінші тілдік тұлғаны қалыптастырудың сәтті құралдарының бірі - бұл шет тілі мен мәдениетін бірлесіп оқыту, тек мазмұн арқылы ғана емес, студенттер қатысатын бірқатар динамикалық процестер арқылы жүзеге асырылады. Бұл факт «екінші тілдік тұлға» терминін қолдану қажеттілігін түсіндіреді. Осы тұрғыдан алғанда оқыту практикасы лингвомәдени аспектке бағытталуы керек. Лингвомәдени бағыт - белгілі бір этникалық мәдениеттің лингвистикалық тұлғаның менталитетін көрсететін, мәдениет пен тіл бірліктерінің жиынтығын танып, жүйелі түрде қарастырады. Лингвомәдени құзіреттілік терминін алғаш рет енгізген Ю.Е. Прохоров болатын, ол тұлғаның лингвомәдени құзіреттілігі сол үйреніп жатқан тілдің мәдениетімен, мәдениеттің мынадай параметрлерімен: құндылық, түсінік, принцип, сәйкес келуі деп түсіндіреді. В.И. Телия и Е.А. Дортман сияқты зерттеушілердің айтуынша, лингвомәдени құзіреттілікті тіл үйренушілердің мәдени-ұлттық менталитетін, әлемнің лингвистикалық көрінісінің ұлттық ерекшелігін, лингвистикалық белгілердің мәдени семантикасында көрсетілген лингвистикалық бірліктер мағынасының ұлттық-мәдени компонентін түсіну қабілеті ретінде анықтайды. [3.]. Телия , лингвомәдени бағытты қазіргі тілді үйренудегі сол тілдің ұлттық-мәдени ерекшелігі мен белгілерін көрсететін , тілдің мәдениетпен өзара байланысын зерттейтін бағыт деп көрсетеді. [4].

1998 жылы Крамш тіл мен мәдениетті бір-бірімен қалай байланыстырудың үш жолын анықтайды. 1) тіл мәдени құндылықты сөздермен, фактілермен және идеялармен бейнелейді, сонымен бірге олардың көзқарастарын да көрсетеді; 2) тілде адамдар өз тәжірибелеріне қарым-қатынас арқылы мән беретін мәдени шындықты; 3) тіл мәдени

шындықты білдіреді; адамдар өздерінің тілдерін өздерінің әлеуметтік болмысының нышаны ретінде көреді. [4].

Лингвомәдени бағыт – тілде бейнеленетін және тіл арқылы көрінетін ұлттық-мәдени құндылықтарды, ұлттық-мәдени ерекшеліктердің қолданылатын жүйесін зерттей отырып, екінші тілдік тұлғаны қалыптастыруға көмектесетін бағыттардың бірі. Лингвомәдени бағыт шетел тілін оқытудың қазіргі заманғы талаптарына сай келеді және студенттерге мәдени білімнің жиынтығымен бірге тілдік білім мен коммуникативті дағдыларды игеруге мүмкіндік береді. Осы тәсіл аясында мәдениет зерттеу объектісіне айналады және тіл ақпарат алудың қосымша құралы ретінде қолданылады. Басқа елдің мәдениетін игеру коммуникативті кедергілерді жеңуге, басқа халықтардың көзқарастары мен сенімдеріне шыдамды болуға, мәдениаралық қарым-қатынастың әлеуметтік-мәдени нормалары мен негіздерін анық түсінуге көмектеседі. Лингвомәдени тәсіл - мәдениеттілік құзіреттілікті қалыптастыруды, яғни мәдениет пен білімнің белгілі бір коммуникативті жағдайда қолдану мүмкіндігі туралы білім мен дағдылардың жүйесін құруды қамтиды.

Лингвомәдени бағыт лингвомәдени құзіреттілікті қалыптастыруға ықпал етеді , бұл мәдениет пен білімнің белгілі бір коммуникативтік жағдайда қолдану қабілеті мен білімінің жүйесі. Бұл құзіреттілік, әдетте, ақпаратты сақтап, бір ұрпақтан екінші ұрпаққа өткізіп қана қоймай, сонымен бірге белгілі бір тарихи дәуірдің мұрасын сақтайды және ұлттық мәдениет пен менталитеттің өмір сүру формасы болып табылатын мәтін негізінде қалыптасады. Айта кету керек, лингвомәдени құзіреттілік - бұл шет тілдерін коммуникативтік құзіреттіліктің негізгі компоненттерінің бірі, оны қалыптастыру қазіргі кезеңдегі шет тілдерін оқытудың басты мақсаты болып табылады. Осы саланың зерттеуші-ғалымдары шет тілін оқытудың қорытынды деңгейіне жету көбінесе лингвомәдени құзіреттіліктің қалыптасу деңгейімен анықталатынын айтады. Гете И.Ф айтқандай: «Кто не знает иностранного языка, тот ничего не знает о своем собственном», яғни менің ойымша, шетел тілін үйреніп жатқан адам өзінің мәдениетін біліп, бағалай біліп қана қоймай, сонымен бірге сол меңгеріп жатқан мәдениеттің өзіне тән ерекшеліктерін құрметтеп, «мәдениеттер диалогында» мәдениетаралық байланыс орната алуы керек. Лингвомәдени құзіреттілік тек сөйлеу дағдыларын меңгеру ғана емес, сонымен қатар, мәдениеттер арасындағы сәтті қарым-қатынас пен «мәдениеттер диалогын» жүзеге асыру мақсатында зерттелетін тілдің заңдылықтарын, әдет-ғұрыптарын, мәдени дәстүрлерін, оқылатын тілдің менталитетін білуді қамтиды. Лингвомәдени құзіреттілік астарында тіл үйренушінің шет тілін үйрену кезіндегі тиімді байланыс орнату арқылы «мәдениетаралық диалог» негізінде, шет тілдік мәдениеттің әлеуметтік-мәдени орта қалыптастыру, сол мәдениетте қабылданған қағидаттар мен сөйлеу этикаларын өз бойына сіңіре алуы көрсетіледі. Қазіргі лингвомәдениеттанудың пәні лингвистикалық белгілердің мәдени семантикасын зерттеу болып табылады, «тіл және мәдениеттің» әрекеттесуінен пайда болады, өйткені әрбір тілдік тұлға бір уақытта мәдени тұлға болып табылады.

Қорытынды. Шет тілін оқытуда лингвомәдени бағыт студенттерге ағылшын тілін тек байланыс құралы ретінде ғана емес, сонымен қатар шетелдік мәдениетті үйрену құралы ретінде де қабылдауға мүмкіндік береді. Лингвомәдени бағыттағы мәтіндерді, оның ішінде халықтық-қолданбалы өнердегі көрнекілікпен бірге оқу тілді меңгеру

процесінің тиімділігіне ықпал етеді. Оқулықтардағы берілген әрбір мәтіннен лингвомәдени бағыттын ерекшелігін байқауға болады,мысалы, ұлттық құндылықтар, қарттар мен жастардың өмірі, мейрамдары, ұлттық тағамдары, киім кию ерекшеліктері, өмір- салттарын анық көруге болады. Сонымен қатар, нақыл сөздер, мақал-мәтелдер, фразеологизмдер студенттердің тілдік түйсігін дамытады, тілдік ұғымдармен ойлау дағдысын қалыптастырады. Олардың үйренушілердің ана тіліндегі баламалары бар, оларды салыстыру типологиялық сипаттағы құрылымдық айырмашылықтарды ғана емес, сонымен қатар ана тілдерінің бейнелік ойлауының терең сұрақтарына да назар аударады. Шет тілдік білім беру процесіне қойылған жаңа талаптарға байланысты, алған қойған мақсатымыз «шет тілдік мәдениетті меңгерген, мәдениетаралық байланысқа түсе алатын екінші тілдік тұлғаны қалыптастыру» болып табылады. Мұндай білім беру процесінде өзге ұлттың мәдени ерекшелігін сақтап қана қоймай, сонымен қатар басқа мәдениеттер өкілдерінің құндылықтарын түсінетін және қабылдай алатын тұлға қалыптасады ...

Осы мақалада ұсынылған шет тілін оқытудағы лингвомәдени бағыт әдіснамалық жүйенің барлық компоненттерін анықтайды. Шет тілін оқытудың мақсаты - тұлғаның бойындп екінші тілдік тұлғалық қасиеттерін қалыптастыру арқылы мәдениетаралық байланысты сәтті жүзеге асыра алатын маман дайындау. Ал шетел тілін оқытуда лингвомәдени бағытты қолдану мамандарға өз ұлтының мәдени құбылысын шетелдік мәдениеттердің көрінісінде түсіндіруге мүмкіндік береді, бұл маманның дүниетанымын қалыптастырудың қажетті шарты болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Маслова, В.А. Лингвокультурология: Учеб. пособие для студ. высш.учеб, заведений. — М.: Издательский центр «Академия», 2001. — 208с

2. Вежбицкая А. Язык, Культура. Познание, - Москва: Международные отношения, 1996. - 240 с.

3 . Дортман С.Р. Обучение лингвокультурологической компетенции учащихся средних профессиональных образовательных учреждений Текст.: дис. . канд. пед. наук / С.Р..Дортман. Пятигорск, 2012. 180с.

4. Телия В. Н. Основные постулаты лингвокультурологии [45; 16].

5. Claire Kramsch H.G.Widdowson. Language and Culture.- OUP Oxford, 1998 г.-12 p.

МРНТИ 14.35.09

Шуканова Фагила Кингановна[1]
[1]педагогика және психология кафедрасының доценті
«Алматы» университеті, Алматы қ

А.С.ПУШКИН ОРЫС ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ САБАҚТАРЫНДАҒЫ ЕРТЕГІЛЕРДЕГІ ЭПИТЕТТЕРДІ ТАЛДАУ

Аңдатпа

Бұл мақалада автор орыс әдебиеті сабақтарының А.С.Пушкин ертегілерінің көркемдік ерекшелігін, яғни эпитеттерді қолданудағы маңыздылығын көрсетеді. Мұғалім мектеп оқушыларын зейінді және ойластырылған оқумен таныстыруы керек, эпитеттердің мағынасын анықтай білу, ақын ертегілерінің формасы мен мазмұнын талдау, салыстыру, бағалау қабілеттерін дамыту керек. Ертегілер арқылы балаларды өмірлік жағдайлармен, терең адамгершілік адамгершілікпен, орыс халқының мәдениетімен, олардың құндылықтарымен, дәстүрлері мен әдет-ғұрыптарымен таныстыру өте маңызды.

Кілтті сөздер: кескіндемелік және экспрессивтік құралдар, халықтық эпитеттер, фразеологиялық формулалар, эпикалық формулалар, жанырлық ерекшеліктер.

Shukanova Fagila Kinganovna[1]
[1]docent of the Department of Pedagogy and Psychology
University "Almaty", Almaty

ANALYSIS OF EPITETES IN THE FAIRY TALES OF A.S. PUSHKIN IN THE LESSONS OF THE RUSSIAN LANGUAGE AND LITERATURE

Abstract

In this article, the author shows the significance of the lessons of Russian literature in the study of the artistic originality of A.S. Pushkin's tales, namely, the use of epithets. The teacher should familiarize schoolchildren with attentive and thoughtful reading, to form the ability to determine the meaning of epithets, analyze, compare, evaluate the form and content of the poet's tales. It is also important through fairy tales to acquaint children with life situations, deep moral morality, culture of the Russian people, their values, traditions and customs.

Key words: pictorial and expressive means, folklore epithets, phraseological formulas, epic formulas, genre features.

Шуканова Фагила Кингановна[1]
[1]доцент кафедры педагогики и психологии
университета «Алматы», г.Алматы

АНАЛИЗ ЭПИТЕТОВ В СКАЗКАХ А.С.ПУШКИНА НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

Аннотация

В статье автор показывает художественные особенности уроков русской литературы в сказках А.С. Пушкина, то есть важность использования эпитетов. Педагог должен приобщать школьников к внимательному и вдумчивому чтению, развивать умение определять значение эпитетов, анализировать, сравнивать и оценивать форму и содержание сказок поэта. Очень важно через сказки познакомить детей с жизненными ситуациями, глубокой моралью, культурой русского народа, его ценностями, традициями и обычаями.

Ключевые слова: изобразительно-выразительные средства, народные эпитеты, фразеологические формулы, эпические формулы, жанровые особенности.

Трудно представить себе роман, стихотворение или сказку, в которых не используются образные определения и другие средства художественной выразительности.

Именно поэтому в нашей речи, как устной, так и письменной, важны эпитеты. Что это такое? Именно то, что помогает сделать используемые слова и словосочетания более красочными, точнее передать их существенные особенности и выразить наше отношение к ним.

Современные школьники слабо представляют что такое эпитет, не задумываются о том, как можно сделать свою речь выразительной и красивой. Исходя из этой причины, появляется огромное желание нам уроках русского языка и литературы научить учеников работать со словом, стараться увидеть яркие строчки, неповторимые образы. Использовать эпитеты - изобразительно – выразительные средства языка в своей речи, увидеть в обыкновенном необычное, новое, приобщить школьников к внимательному и вдумчивому чтению, изучению поэзии, творчества великих русских поэтов и писателей – это главная задача современных учителей-филологов.

Например, при изучении творчества А.С.Пушкина, на уроках литературы, можно анализировать содержание, форму сказок поэта, наполненных народным духом, удивляющих красотой и яркостью стиля, уникальностью жанров.

Ученый В.П.Аникин рассмотрел жанровые особенности и признаки сказок поэта [1, с.37].

Историю развития сказочного жанра Пушкина анализируют ученые-филологи В.Я. Пропп, Л.В. Овчинникова [2, с.69-92].

Дыханова Б.С. отметила фольклорную стилизацию сказок А.С.Пушкина. [3, с. 131-133].

Более полутора десятков исследований о фольклорных сказках Пушкина имеются у филолога Д.Н.Медриш [4, с.48-58, с.125].

Особенности «Сказки о рыбаке и рыбке» А.С.Пушкина стали объектом изучения у исследователя В.С.Непомнящего. [5, с. 233].

Ученый Т.В. Зуева пишет: «Пушкин пытался повторить в своем личном творчестве универсальную закономерность мирового литературного процесса: развитие от фольклорных форм с «закодированным» в них коллективным сознанием народа к формам литературным…» [6, с.117].

По своему составу сказки Пушкина – это сложный жанр, а не простые стихи подлинных сказок. Поэт представлен в сказках как новатор.

Изучая сказки А.С. Пушкина, ученики встретятся с духом устного народного творчества, фольклорными формами стихосложения, их переосмыслением, интересными характерами героев с сатирической направленностью.

Как отмечает И.Г. Минералова, «Сказка о царе Салтане, о сыне его славном и могучем богатыре князе Гвидоне Салтановиче и о прекрасной царевне Лебеди» впитала в себя все наиболее существенные звенья народной волшебной сказки. Она прекрасный образец идеального мира, который, как ключевые ценности, утверждает идеи дома, любви, семьи [7.с.80].

«Лебедь белая плывет» – царственный, чистый божественный образ, она «дитя Океана», в устном народном творчестве. В царевне Лебедь дети видят показанный поэтом образ идеальной женщины:

Месяц под косой блестит,
А во лбу звезда горит;
А сама-то *величава,*
Выступает, будто пава;
А как речь-то говорит,
Словно реченька журчит

Князь Гвидон - это и дитя, и сын, и богатырь. Ученики находят яркие эпитеты, отражающие земные и небесные силы, природные стихии, помогающие доброму Гвидону:

Ты, волна моя, волна!
Ты *гульлива и вольна*;
Плещешь ты, куда захочешь,
Ты *морские* камни точишь,

Легко дети определяют в сказке эпитеты фольклорной поэзии:

В *синем* небе звезды блещут,
В *синем* море волны хлещут;
Туча по небу идет,
Бочка по морю плывет

Школьники называют и определяют значение фольклорных эпитетов: *славный* царь, *хмельной* гонец, Лебедь *бедняжка,* дитя-царевич покидает бочку, становится *«могучим* избавителем» *прекрасной* Лебеди. Узнают и о фольклорных эпитетах, сложившихся в глубокой древности, сохранившихся благодаря соединению эпических формул-фразеологизмов: *батюшки*-царя, лук *дубовый,* клев *кровавый*, *грусть*-тоска, душой *печальной*, *гости*-господа и др. Привлекут внимание в сказке эпические формулы со значением древних предметов, изображающих древний город: кровать *слоновой* кости, *пышный* двор, город *новый златоглавый*, пристань с *крепкою* заставой. Важно объяснить употребление в «Сказке о царе Салтане» парадигматических эпитетов: *красная* девица (молодая, красивая девушка), в *синем* небе звезды блещут, в с*инем* море волны хлещут (постоянные эпитеты в значении цвета); характерных для фольклора постоянных эпитетов: для *батюшки*-царя, г*олубушки*-сестрицы, *гости*-господа; фольклорно-песенных эпитетов: *грусть*-тоска, в лазоревой дали с их яркой образностью, многообразием живописных красок «море *синее*», «дуб *зеленый*», «лебедь *белая*», «*алы* губки», «белы ручки», «*честные* гости»; ярких литературных эпитетов: с *ободренною* душой, во мгле *печальной*, душой *страстной.*

С интересом ученики определяют значение эпитетов-пословиц, поговорок, народных суждений, которые встречаются в речи героев сказки: «жена не рукавица: с *белой* ручки не стряхнешь да за пояс не заткнешь, *красная* девица, дело *лихо,* пир *честной.*

А в «Сказке о рыбаке и рыбке используются чаще всего эпитеты: *золотая, синее,* так как эти прилагательные связаны с *золотой* рыбкой, к которой постоянно обращается старик, а ходит он к *синему м*орю.

Вот идет он к *синему* морю,
Стал он кликать *золотую* рыбку.

Анализ сказки показывает детям, что Пушкин использовал и другие качественные прилагательные, обозначающие цвет, понятия, качества, черты характера: у *синего* моря, в *ветхой з*емлянке, с травой *морской*, с непростою рыбкой, *золотая* рыбка, дам *дорогой* откуп, отпустил рыбку *золотую*, *ласковое* слово, в *синее* море, рассказал *великое* чудо, *дорогою* ценою, к *синему* морю, будет *новое* корыто, *сварливая* баба, с *кирпичною* трубою, с д*убовыми* воротами, *чёрной* крестьянкой, *столбовою* дворянкой, *высокий* терем, в д*орогой* с*обольей* душегрейке, *великое, белёною, красные, усердные, вольною, заморские, грозна, непростая* рыбка, с*варливая* баба, *грозная* царица, *старый* невежа, *усердные* слуги, *сердитые* волны.

Отвечает *золотая* рыбка:
«Не печалься, ступай себе с богом,
Будет вам *новое* корыто»…

Воротился старик ко старухе.
Что ж он видит? *Высокий* терем.

В описании старухи в образе столбовой дворянки школьники отмечают эпитеты:

На крыльце стоит его старуха
В *дорогой собольей* душегрейке,
Парчовая на маковке кичка,
На руках з*олотые* перстни,
На ногах *красные* сапожки

Эпитеты в описании последнего посещения моря подтверждают нарастающее недовольство рыбки, картины сильно волнующегося моря: «помутилося *синее* море», «неспокойно *синее* море, почернело *синее* море», «взволновалось море, почернело, стало *темным-темно*».

Вот идёт он к синему морю,
Видит, на море чёрная буря:
Так и вздулись сердитые волны,
Так и ходят, так воем и воют.

Особый акцент в обсуждении возвышенно-прекрасных эпитетов необходимо сделать на красоте женских образов: мать Гвидона, царевна Лебедь:

...царевна *молодая,*
Тихомолком расцветая,
Между тем росла, росла,
Поднялась – и расцвела,
Белолица, черноброва,
Нраву *кроткого* такого

Волшебное зеркальце утверждает: «царевна всех *милее*, всех *румяней и белее».* Дети эти строки читают наизусть, а это развивают эстетическое восприятие красоты у учащихся, формируют желание ею восхищаться.

Нанизанные друг на друга эпитеты, позволяют детям чувствовать ритм текста: «*пламенным* челом», «в *пустынной* тишине», «свадьбы день *ужасный*», «седого колдуна», «радости *младой*», «*угрюмый* край», «*томными* глазами», «Людмилы *нежной* красоты», «*воспаленного* Руслана».

Самые яркие эпитеты, на взгляд учеников, подчёркивают близость поэмы произведениям устного народного творчества.

Уже колдун под облаками;
На бороде герой висит;
Летят над *мрачными* лесами,
Летят над д*икими* горами,
Летят над бездною *морской*;
И я там был, и мед я пил;
У моря видел дуб *зеленый*;

Под ним сидел и кот *ученый*
Свои мне сказки говорил.

В «Сказке о мертвой царевне и семи богатырях» ученики обнаружат огромный кладезь восхитительных эпитетов: **гость *желанный*, д*олгожданный*; царь *бедный*; глушь *лесную*; дубравы зеленыя; зорею *утренней;* царица *высока, стройна, бела, своенравна, горда, ревнива, ломлива*; мачеха *злая*; бабой *гневной*; царевна *молодая, белолица, черноброва*; сон *пустой, вечный*; ко сну отходящую; стекло *мерзкое*; в горнице *светлой*; зависти *черной*; зверя *лесного*; пес п*роклятый*; вина *зеленого*; яблоко *душисто, свежо, румяно-золотисто*; стол д*убовый*; с лежанкой изразцовой;**

соку *спелого*; молодцы ч*естные*; братцы *родные*; братец *названный*; девица *красная*; сестрица *милая*; невеста *молодая*; гору *пустую*; пору *полуночною*; поклон *земной*; рожок *позолоченный*; во тьме *глубокой*; во мгле *печальной*; за речкой *тихоструйной*; гора *высокая*; гроб *хрустальный*; обряд *печальный*; нора *глубокая*; весной *теплою*; на цепях *чугунных*; горести *душевной*; молитвою *святой*; глазами *изумленными*.

Таким образом, на примере сказок А.С.Пушкина учитель показывает, как мастерски поэт использует эпитеты, передает народный язык, народные сюжеты, их выразительность, напевность и богатство. Простой и конкретный язык эпитетов изображает яркие сказочные образы, помогает увидеть и понять жизненно важные истины. Сказки несут оптимистичные идеи, благоприятно воздействуют на этическое и эстетическое поведение, сознание учеников, вызывают у них позитивные чувства. Сказки наполнены не только глубоким смыслом, оригинальной формой, они формируют понятия «добро» и «зло», способны повлиять на умение найти нужное решение и выход из ситуации. Через сказки школьники узнают культуру родного народа, духовные ценности, нравственный уклад, традиции и обычаи.

Список использованной литературы:

1.В.П.Аникин. Русская народная сказка: Пособие для учителя /В.П. Аникин. – М.: Просвещение, 1977. – 208 с.
2. Пропп В.Я. Фольклор и действительность: Избр. Статьи / В.Я. Пропп.– М.: Наука, 1976. – С. 69-92.
3. Дыханова Б.С. Еще раз о «намеках» и «уроках» пушкинской фольклорной стилизации («Сказка о рыбаке и рыбке») / Б.С. Дыханова // Известия ВГПУ. –№4 (265). – 2014. – С. 131-133.
4. Д.Н.Медриш. Путешествие в Лукоморье. Сказки Пушкина и народная культура / Д.Н. Медриш. – Волгоград: Перемена, 1992. – 144 с.
5. Непомнящий В.С. Пушкин. Русская картина мира. Добрым молодцам урок.//Непомнящий В.С. Пушкин. Избранные работы 1960-х-1990-х г.г.Т.1.Поэзия и судьба.-М.: «Жизнь и мысль», 2001.- 657с.

6.Т.В. Зуева. Фольклорные и литературные особенности сказок А. С. Пушкина / Т.В. Зуева // Русская речь, 1999. – № 3 . – С. 112-122 .
7.И.Г. Минералова. Детская литература: Учеб. пособие для студ. высш. учеб, заведений / И.Г. Минералова. – М: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2002. – 176 с.

МРНТИ 14.35.09

Telibayeva Lyazzat Assetovna[1], Koblanova Aiman Zhilkibaevna[2]
[1]Second year doctoral student of Abai Kazakh National pedagogical university Almaty, Kazakhstan
[2]Docent of Abai Kazakh National pedagogical university, candidate of philological sciences. Almaty, Kazakhstan

STEREOTYPE AS AN ELEMENT OF NATIONAL CULTURE

Abstract

The article deals with the stereotypes in speech in the process of communication, as an element of national culture. In them, the language is interpreted as a dynamic system of speech activity, speech behavior and is considered in the framework of the general theory of activity. In simple situations of speech behavior, a system of behavioral stereotypes is traced with minimal involvement of consciousness. Speech stereotypes, like gestures, belong to the field of unconscious sociocultural stereotypes. In the study of behavioral stereotypes, it is advisable to identify both universal factors and cultural and traditional factors specific to each society of native speakers, as well as individual ones that characterize each individual personality. Stereotypical phrases contain communicatively significant information that is present in each utterance and throughout the communicative interaction. Speech communication and speech behavior are studied by sociolinguistics and psycholinguistics in close connection with such concepts of social psychology as "norm", "custom", "ritual", "tradition". Speech stereotypes are studied by given disciplines in connection with specific national and socio-psychological manifestations or in connection with a general problem of stereotype and with the problem of reproduction of speech. Special attention is paid to sociolinguistics in relation to language and culture. The complexity of the relationship of these factors is reflected in the fact that all of them are related to the concept of accumulated social knowledge, which is expressed with the help of language.

Key words: stereotype, ethnocultural stereotypes, communication, socio-ethnic integration, intercultural communication, opinions, sociolinguistic studies, personal life experience.

Телибаева Ляззат Асетовна[1], Қобланова Айман Жылқыбайқызы[2]
[1]Абай атындағы Қазақ Ұлттық педагогикалық университетінің 2 курс докторанты
Алматы, Қазақстан
[2]Абай атындағы Қазақ Ұлттық педагогикалық университетінің доценті, ф.ғ.к.
Алматы, Қазақстан

СТЕРЕОТИП ҰЛТТЫҚ МӘДЕНИЕТТІҢ БІР ЭЛЕМЕНТІ РЕТІНДЕ

Аңдатпа

Мақала сөйлеу барысындағы стереотиптерді ұлттық мәдениеттің бір элементі ретінде қарастырады. Сөйлеу қарым-қатынасы психолингвистикалық зерттеудің пәні болып табылады. Оларда тіл сөйлеу әрекетінің, сөйлеу әрекетінің динамикалық жүйесі ретінде түсіндіріледі және іс-әрекеттің жалпы теориясы аясында қарастырылады. Сөйлеудің қарапайым жағдайларында сана-сезімнің минималды қатысуымен мінез-құлық стереотиптерінің жүйесі байқалады. Сөйлеу стереотиптері, қимылдар сияқты, бейсаналық әлеуметтік-мәдени стереотиптердің өрісіне жатады. Мінез-құлық стереотиптерін зерттеуде әр тілде сөйлейтіндердің қоғамына тән жалпыадамзаттық факторларды да, мәдени және дәстүрлі факторларды да, жеке тұлғаны сипаттайтын жеке тұлғаны да анықтаған жөн. Стереотиптік тіркестер әр сөйлемде және коммуникативті өзара әрекетте болатын коммуникативті маңызды ақпаратты қамтиды. Сөйлеу қатынасы мен вербальды мінез-құлықты әлеуметтік лингвистика және психолингвистика әлеуметтік психологияның «норма», «әдет-ғұрып», «әдет-ғұрып», «дәстүр» сияқты ұғымдарымен тығыз байланыста зерттеледі. Сөйлеу стереотиптерін бұл ғылымдар нақты ұлттық және әлеуметтік-психологиялық көріністерге байланысты немесе жалпы стереотиптер проблемасымен және сөйлеуді жаңғырту проблемасымен байланыста зерттейді. Тіл мен мәдениетке қатысты әлеуметтік лингвистикаға ерекше назар аударылады. Бұл факторлар

арасындағы қатынастардың күрделілігі олардың барлығы тіл арқылы көрінетін жинақталған әлеуметтік білім тұжырымдамасымен байланысты болуынан көрінеді.

Кілт сөздер: стереотип, этномәдени стереотиптер, қарым-қатынас, әлеуметтік-этникалық интеграция, мәдениетаралық қарым-қатынас, пікірлер, социолингвистикалық зерттеулер, жеке өмірлік тәжірибе.

Телибаева Ляззат Асетовна[1], Кобланова Айман Жилкибаевна[2]
[1]Докторант 2 курса Казахского Национального педагогического университета имени Абая, Казахстан, Алматы
[2]Доцент Казахского Национального педагогического университета имени Абая, кандидат филологических наук, Казахстан, Алматы

СТЕРЕОТИП КАК ЭЛЕМЕНТ НАЦИОНАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ

Аннотация

Статья рассматривает стереотипы в речи в процессе общения, в виде элемента национальной культуры. Речевое общение является предметом психолингвистических исследований. В них язык интерпретируется как динамическая система речевой деятельности, речевого поведения и рассматривается в рамках общей теории деятельности. В простых ситуациях речевого поведения прослеживается система поведенческих стереотипов при минимальном участии сознания. Речевые стереотипы, как и жесты, относятся к области бессознательных социокультурных стереотипов. При исследовании стереотипов поведения целесообразно выявлять как универсальные факторы, так и культурно-традиционные, специфические для каждого общества носителей языков, а также индивидуальные, характеризующие каждую отдельную личность. Стереотипные фразы содержат коммуникативно-значимую информацию, которая присутствует в каждом высказывании и на всем протяжении коммуникативного взаимодействия. Речевое общение и речевое поведение изучаются социолингвистикой и психолингвистикой в тесной связи с такими понятиями социальной психологии, как «норма», «обычай», «ритуал», «традиция». Речевые стереотипы изучаются данными дисциплинами в связи с конкретными национальными и социально-психологическими проявлениями или в связи с общей проблемой стереотипов и проблемой воспроизведения речи. Особое внимание уделяется социолингвистике применительно к языку и культуре. Сложность взаимосвязи этих факторов отражается в том, что все они связаны с концепцией накопленных социальных знаний, которая выражается с помощью языка.

Ключевые слова: стереотип, этнокультурные стереотипы, коммуникация, социо-этническая интеграция, межкультурная коммуникация, мнения, социолингвистические исследования, личный жизненный опыт.

Since the most effective source of enrichment and updating the language is spoken language, one of the main research methods should be the analysis of speech discourse, spontaneous speech production. In particular, in this case it is necessary to identify the features of the impact on the linguistic consciousness of bilinguals of non-linguistic factors (age, lifestyle, education, place of residence, etc.), as well as factors of selection and implementation of stereotypes of verbal communication. The problem of changes in the language and in the consciousness of the Kazakh people in the conditions of Kazakh-Russian bilingualism is quite relevant. This issue requires further in-depth study and is currently at the stage of posing the problem.

The interaction between partners both within the framework of their culture and in intercultural communication is based mainly on the knowledge of stereotypes. Stereotypes have a diverse sphere of their existence and have both a positive and negative impact on the implementation of intercultural communication. The positive thing is that stereotypes minimize efforts to process information coming from extralinguistic reality, since stereotypes are the essence of generalizing the experience of cognizing the world by a person. According to S.B. Gladkih, stereotypes are a kind of clue to help shape the judgments, assumptions, and evaluations of other people. The negative point may be that this generalization may be based on an insignificant sign, which leads to incorrect judgment, conclusions, hindrances and failures in intercultural business communication.

Today in the world there are about 140 states and about 2000 nationalities, each of which has its own peculiarities in language and culture, lifestyle and mores, traditions, and on the basis of these phenomena a certain image of the nation is formed about representatives of a particular nationality. In this regard, social stereotypes, communication stereotypes, mental stereotypes, cultural stereotypes, ethnocultural stereotypes, etc. are highlighted (gr. Stereos “spatial” + typos imprint) - a common pattern is followed. Manukovsky M. V. gives the following definition: “a social stereotype (gr. Stereos - solid and typos - imprint) - a stable set of ideas that form in the mind on the basis of personal life experience, and with the help of diverse sources of information [4, p.100].

One general characteristic of stereotyping is the difference claimed with respect to the qualities associated with the members of in-group and out-group. Usually, out-groups are seen as more homogeneous than one’s own group and they are perceived as possessing less desirable traits than the in-group. Cultural stereotypes, such as comparisons between us and others, are also intertwined with the concept of ethnocentricity. In cultural stereotypes ‘the other’ is usually valued negatively in comparison with “us” and our culture, which we see as ‘normal’, ‘natural’, and ‘correct’, and the customs and the ethical values of which we feel are universally valid.

Walter Lippman is the one who defines for the first time the stereotypes, giving them a similar meaning to the typographic language and considering them "pictures in our mind" [14]. He sees the stereotype as an element of the central tendency to regroup events and objects, based on a similarity. For Lippman, the stereotype is a guarantee of our own love, shield against the world, sense of our own value, of our own position and our own rights. At the same time, it is an open expression of the feelings attached to it [13].

Other authors sharpen Lippman's definition, relativizing the importance of categorization in the elaboration of the stereotype. A stereotype does not identify with a category; it is a fixed idea that accompanies a category. For example, the "black" category can be spiritually perceived as a neutral, factual, non-evaluative concept, applicable fairly to the racial area. The stereotype enters into action when, and surely if, the category is enriched with "images" and "judgments" about the black man, as being a musician, a lazy and superstitious person [12, 15].

The concept of stereotype came into scientific use with the light hand of W. Lippmann (Lippmann, 1922). The researcher himself believed that “social stereotypes” help primarily navigate in the array of social information. According to Lippmann, stereotypes are culturally determined and in a certain way ordered “pictures of the world” in the human mind, which, on the one hand, save his (man's) efforts in perceiving complex information, and on the other, fix and preserve existing values, thereby contributing to and maintaining a high self-esteem of the person himself. Lippmann explained the functioning of the stereotype through the analysis of the socio-psychological aspects of people's activities, considering the stereotype “in the system of those factors that cause its appearance and determine its functioning” [Ryzhkov, 1988]. The most important characteristics of stereotypes since the time of Lippmann are their inaccuracy, falsity and emotional-evaluative nature.

With this understanding of a stereotype, two important features are distinguished: 1) stereotypes are determined by culture and 2) stereotypes are a means of saving speech effort, and therefore language means: "If algorithms for solving mathematical problems save a person's thinking, then stereotypes

The literature refers to three theoretical approaches that explain the origin of stereotypes [17]:

- The psycho-analytical approach understands the stereotype as a defense mechanism by which negative feelings towards one's own person are assigned to the members of another group;
- The socio-cultural approach considers stereotypes as a result of conflicts between groups, following the struggle for resources. In this case, they justify the existence and perpetuation of social inequalities;
- The socio-cognitive approach regards stereotypes as mental representations of initial orientation of knowledge, with an adaptive function, simplifying the social environment by classification.

According to Ryzhkov V.A., a stereotype is defined as: A system of relatively stable (fixed), overly simplified beliefs (attitudes, relationships) relating to a particular social group of people, so the stereotype almost always has a negative connotation. The system of accepted in this culture, widespread opinions, opinions, assessments regarding the psychological characteristics of the behavior of a certain group of people, therefore, the term "stereotype" can carry both a positive and a negative connotation [7, p.187].

Stereotypes allow a person to get an idea of the world as a whole, to go beyond its narrow social, geographical and political environment. In the Oxford Dictionary, a stereotype is defined as a stable idea or image that most people have about a certain personality or subject, but often false in reality (cultural, gender, racial stereotypes). In German dictionaries, a negative component is present in the definitions of this phenomenon. Stereotype - simplified, generalized, monotonous (stereotypical), opinion (judgment); bias, solid, clichéd image.

In everyday use the concept stereotype is used in various contexts: we may label someone as stereotypical, meaning that (s)he lacks spontaneity and individuality, or we may comment on someone's statement by saying that it was very stereotypical. But usually the word stereotype is used to refer to members of particular collectives: firemen are courageous, females are less aggressive than men, Nordic people are tall and blond, Italians are noisy, rich people are highly civilized, the poor intellectually inferior, etc. When a person makes inferences about a new person or a social event (s)he is using her existing knowledge to reduce the uncertainty in the situation. The less (s)he knows about the new people or their culture the more (s)he uses stereotypical generalizations. These produce expectations about what people in that cultural group are like and how they will behave. Often one's perceptions of others are based solely on generalizations about the characteristics of the group to which they belong.

In cognitive linguistics and ethnolinguistics, the term stereotype refers to the content side of language and culture, that is, it is understood as a mental (mental) stereotype that correlates with the "naive picture of the world." V. A. Maslova considers a linguistic stereotype any stable expression consisting of several words, for example, a person of Caucasian ethnicity, a new Russian. The use of such stereotypes facilitates and simplifies communication, saving the power of communicants. In cognitive linguistics, a stereotype is a standard opinion about social groups or about individuals as representatives of these groups. In linguoculturology, the phenomenon of "stereotype" is considered as a fragment or image of a picture of the world that exists in the mind. Ethnocultural stereotypes are a generalized idea of the typical traits that characterize a people. The national (ethnic) stereotype is a schematized image of a representative of an ethnic community, which is usually a simplified, sometimes one-sided or inaccurate (distorted) knowledge about the psychological characteristics and behavior of people of another nationality [6, p.168].

The study of ethnic stereotypes originated in the framework of the sociological approach, gradually distinguishing itself in a special research field, which has now been widely mastered by ethnographers, ethnologists, cultural scientists, folklorists, and ethnolinguists. In their orientation, ethnocultural stereotypes are similar to ethnosocial ones, although, unlike them, they are more general.

Ethnic (ethnocultural) stereotype is not only an evaluation image of “alien”, fixed in the language (nominative models, paremias), but also a significant concept, which is an indispensable element of the picture of the world of a native speaker. For the concept of ethnic stereotype, not only linguistic competence (“ethnic” meaning of the word) is significant, but also pragmatic (communication) competence (knowledge of the world, external reality). This group of stereotypes, as confirmed by the results of modern ethno-linguistic and sociolinguistic studies, plays structure-forming and ethno-differentiating roles that are important for self-awareness and self-knowledge of an ethnos (ideas about “one's own” and “foreign” people, “one's own” and “foreign” value system) [1, p.5].

Ethnic stereotypes acquire the status of labels of "self-" and "hetero-" identity constructions [15]. Generally, there is a tendency that stereotypes describe their own group in positive terms (self-stereotypes) and the other groups in negative terms (hetero-stereotypes). It also demonstrated the lack of congruence between individuals' perception of their own behaviors (self-stereotypes) and the view of other groups about them (hetero-stereotypes), which led to the question "what is myth and what reality is?" [16]. Obviously, a general answer cannot be given, because both self-stereotypes and hetero-stereotypes lie between myth and reality, the distance from reality varying from case to case (and if we take into account that cultural reality is revealed to us only by comparison, we realize that we will have different realities, depending on the terms of the comparison).

Greenberg and Baron [15, p.76] list five perceptual biases which together with the human tendency of stereotyping may distort the image of the target collective or its members. These are: 1. the fundamental attribution error, 2. the Halo effect, 3. the similar-tome effect, 4. the first impression error, and 5. the phenomenon of selective perception.

Stereotypes are influenced by the level of economic and social development of a country or region, by political relations between countries, educational level, religion or dominant political ideology [18].

In most cases, the technique of questioning was used in highlighting stereotypes. In terms of ethnic stereotypes, the checklist method has been often used, in line with the "all or nothing" principle, according to the dichotomist rule promoted by the specific culture school [14, 25]. The analysis of cultural specificity for some ethnic groups recommends further this method. Another method that can be used when respondents have a higher level of education is the one of nuancing the answers (ethical approach), a method which involves the construction of intervals for possible answers [18].

Specialists in ethnic psychology, studying ethnocultural stereotypes, note that nations that are at a high level of economic development emphasize such qualities as intelligence, efficiency, enterprise, and nations with a more backward economy - kindness, warmth, hospitality. Confirmation of the foregoing can serve as a study S.G. Ter-Minasova: according to her results, professionalism, hard work, responsibility, etc. are more valued in English society, and hospitality, sociability, and justice are more valuable in Russian [9, p.255].

A new approach to the study of stereotypes proposed by N.V. Ufimtseva, is to distinguish between ethnic and cultural stereotypes. In her opinion, “ethnic stereotypes are inaccessible to self-reflection of a“ naive ”member of society and are facts of behavior and the collective unconscious, it is impossible to specifically train them, and cultural stereotypes are available to self-reflection and are facts of behavior, individual unconscious and consciousness, they can already be taught” [10, p.140].

Developing the views of N.V. Ufimtseva, the researchers note that the basis for the formation of ethnic consciousness and culture as regulators of human behavior are both innate and acquired in the process of socialization factors — cultural stereotypes that are assimilated from the moment a person begins to identify himself with a particular ethnic group, a certain culture and be aware of their element. Culture as a product of artifact and mentofact moral and moral humanization of a natural person and the world is a special system of knowledge about the world, clothed in one or another semiotic shell, including signs of a natural language, and it is thanks to its significance that culture "speaks" with a person and exists in an ongoing dialogue with him. Thus, the most important function of culture is the development of stereotypes, since they are "special forms of storing knowledge and assessments", contribute to "recognition, recognition and ultimately mutual understanding" [11, p.253], become socially developed pillars of action in certain situations. That is why stereotypes occupy a special position in the structure of culture.

In understanding the nature of the stereotype V.N. Telia adds that "the ontology of the stereotype belongs to the subject area of culture, in which it plays the role of a collective representation and serves as a cultural model for the presentation of a cultivated collective representation in one or another of its iconic forms, in particular linguistic" [8, p.88].

The fundamental thing in understanding the stereotype is that it acts as the most important tool for modeling the image of the culture media in the language. Karasik considers it possible and perspective to describe a model (modular) personality, which is a stereotype of behavior, serves as a kind of symbol of this culture [2, p.100].

The main functions of cultural stereotypes include:

- the formation of the values of a particular culture;
- fixing with the help of stereotypes of norms and rules of behavior in the form of behavioral reactions and codes of speech behavior.

Thus, we can draw the following conclusions regarding the understanding of the stereotype in science:

- a stereotype is a relatively stable, generalizing image or a series of characteristics (often false), which, according to most people, are characteristic of representatives of their own cultural and linguistic space or representatives of other nations;
- a stereotype is a person's view of the world (culturally determined view), formed under the influence of the cultural environment, existing both in the form of a mental image and in the form of a verbal shell;
- stereotype — the process and result of communication (behavior) according to certain semiotic models.

According to the analysis of ethnic stereotypes, we note that the stereotype as a concept that is significant not only for the language, but also for the culture as a whole, has in recent years become the object of cultural studies that focus on speech and mental stereotypes that form the face of national cultures and act as ethnocultural identifier. As a rule, ethnic (ethnocultural) stereotypes are built on the basis of ideas formed by folklore and myths and existing in the system of traditional culture.

The relevance of studying the stereotypicity of speech in the modern world is increasing due to an increase in the flow of information and the development of information technologies, as a result of which there is an acceleration of communication processes, which, in turn, leads to the appearance in the language "simplifications", an increase in the number of stamps, etc.

Түйін сөз: Өзіміз және басқалар туралы стереотиптер ұжымдық сәйкестіктің, біз кім екеніміз және кім емес екеніміз жөніндегі маңызды компоненттері.

Резюме: Стереотипы о себе и о других являются важными составляющими коллективной идентичности, того, кто мы есть и кем мы не являемся.

Bibliography

1. Белова, О. В. Этнические стереотипы по данным языка и народной культуры славян : автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора филологических наук : 10.02.22 / Белова О. В. — Москва, 2006. — 28 с.
2. Карасик, В. И. Аспекты языковой личности / В. И. Карасик // Проблемы речевой коммуникации : межвузовский сборник научных трудов / Ин-т рус. яз., лит. и журналистики при филол. фак-те СГУ. — Саратов : Изд-во Сарат. ун-та, 2003. — С. 100.
3. Мамонтова Е. С. Культурно-национальные стереотипы в речевом поведении носителей немецкоязычного мира // Молодой ученый. — 2017. — №10. — С. 478-481.
4. Мануковский М. В. Стереотипы сознания в коммуникации: учеб. пособие. гос. ун-т. 2015. С. 100.
5. Маслова, В. А. Лингвокультурология / В. А. Маслова. — Москва : Академия, 2001. — 208 с.
6. Маслова В. А. Лингвокультурология: Учеб. пособие: студентов вузов. М. . 2015. 168 с
7. Рыжков В. А. Национально-культурные ассоциативного значения стереотипов. 2012. 187 с.
8. Телия, В. Н. Деконструкция стереотипов окультуренного мировидения во фразеологических знаках / В. Н. Телия // Ментальные и речевые стереотипы в синхронии и диахронии. — Москва : Школа «Языки русской культуры», 1996. — С. 88.
9. Тер-Минасова, С. Г. Язык и межкультурная коммуникация : учебное пособие / С. Г. Тер-Минасова. — Москва : Слово, 2000. — 261 с.
10. Уфимцева, Н. В. Русские: опыт еще одного самопознания / Н. В. Уфимцева // Этнокультурная специфика языкового сознания. — Москва : Эксперимент, 1996. — 257 с.
11. Уфимцева, Н. В. Слово и культура / Н. В. Уфимцева // Языковое сознание: содержание и функционирование : тезисы докладов XII Международного симпозиума по психолингвистике и теории коммуникации (1–3 июня 2000 г.). — Москва, 2000. — С. 253.
12. Allport, Gordon, The Nature of Prejudice: 25th Anniversary Edition ― Cambridge ― Perseus Books, (1979/1954)
13. Bosche, Marc, Le management interculturel ― Paris, 1993 ― Nathan.
14. Chelcea, Septimiu, Un secol de cercetări psihosociologice, ― 2002 Iaşi:Polirom
15. Greenberg, Jerald & Robert A. Baron, Behavior in Organizations; Sixth edition, ― London: Prentice Hall, ― 1997
16. Stening, B. W., Everett, J. E. (1979), Direct and stereotype cultural differences. ― Journal of Cross-Cultural Psychology, 10(2), ― s.203-220, http://journals.–sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0022022179102007, ― [Accessed 9.05.2017].
17. Vincent Yzerbyt, Steve Rocher, Georges Schadron, “Stereotypes as explanations: A subjective essentialistic view of group perception”, (in Russell Spears, Penelope J. Oakes, Naomi Ellemers, S. Alexander Haslam, ― The Social Psychology of Stereotyping and Group Life), Oxford: Blackwell Publishers Ltd. 21, ― 1997
18. Zaiţ, Dumitru, Diagnostic intercultural. ― Competitivitate organizaţională prin mixare culturală şi despre creşterea performanţei manageriale prin sinergie interculturală, ― Iaşi:

Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza“, ― 2013

МРНТИ 14.07.09

Turlybekov Berdibay Duisenbekovich[1] Torekhan Aidana Nurlankyzy[2]
[1] Candidate of Sociology Science, Docent,
Khoja Akhmet Yassawi International Kazakh-Turkish University
[2]Master student, Khoja Akhmet Yassawi International Kazakh-Turkish University

LINGUOCULTUROLOGY AS A NEW DIRECTION OF CONTEMPORARY LINGUISTICS

Abstract

Cultural linguistics is the science, which arose at the intersection of linguistics and cultural studies and investigates the cultural manifestations of the people that are affected and entrenched in the language. The object of cultural linguistics is the study of the interaction of language, which is the translator of cultural information, culture with its attitudes and preferences, and the person who creates this culture using the language. The subject of the study of this science is the language units which have acquired a symbolic reference, figurative and metaphorical meaning in the culture and that summarize the results of our own human consciousness. Linguo-culture is humanitarian discipline that studies embodied in a living national language and to exercise material and spiritual culture in language processes. It allows you to install and to explain how one of the fundamental functions of language is to be an instrument of creation, development, storage, and transmission of culture. Its purpose is to study the ways in which language embodies its units, stores and transmits culture. So, culture creates the means and ways of development of the spiritual principle characteristics of man, and civilization provides its means of subsistence, it is aimed at meeting of the practical needs. Culture ennobles and uplifts the human soul and civilization provides comfort for the body.

Keywords: culture, self-awareness, anthropocentric paradigm , language, ethnicity, lingua - culturology, civilization, national spirit, components, linguistic signs, cultural personality.

Б.Д.Турлыбеков[1] А.Н.Төрехан [2]
[1] Социология ғылымдарының кандидаты, доцент, Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті
[2] Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің магистранты

ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЯ - ҚАЗІРГІ ТІЛ БІЛІМІНІҢ ЖАҢА БАҒЫТЫ

Аңдатпа

Лингвомәдениеттану-бұл лингвистика мен мәдениеттанудың тоғысында пайда болған, тілде қозғалып және бекітілген адамдардың мәдени көріністерін зерттейтін ғылым. Лингвомәдениеттанудың объектісі-мәдени ақпараттың, мәдениеттің оның көзқарастары мен қалауымен және тілдің көмегімен осы мәдениетті құратын адамның аудармашысы болып табылатын тілдің өзара әрекеттесуін зерттеу. Бұл ғылымды зерттеу пәні мәдениетте символдық референттік, бейнелі және метафоралық мағынаға ие болған өзіміздің жеке адам санамыздың нәтижелерін жинақтайтын тілдік бірліктер болып табылады. Лингвомәдениеттану-бұл ұлттық тілде оқытылатын және тілдік процестерде материалдық және рухани мәдениетті жүзеге асыратын гуманитарлық пән. Бұл тілдің негізгі функцияларының бірі мәдениетті құру, дамыту, сақтау және беру құралы болатындығын анықтауға және түсіндіруге мүмкіндік береді. Оның мақсаты-тілдің өз бірліктерін бейнелейтін, мәдениетті сақтайтын және жеткізетін жолдарын зерттеу. Сонымен, мәдениет адамның рухани және іргелі қасиеттерін дамытудың құралдары мен жолдарын жасайды, ал өркениет оны өмір сүру құралдарымен қамтамасыз етеді, ол практикалық қажеттіліктерді қанағаттандыруға бағытталған. Мәдениет адам жанын жақсартады және көтереді, ал өркениет денеге жайлылық береді.

Кілт сөздер : мәдениет, өзін-өзі тану , антропоцентрлік парадигма, әлеуметтік-мәдени құзыреттілік, этникалық, лингвомәдениеттану, өркениет, ұлттық рух, компоненттер, тілдік белгілер, мәдени тұлға.

Б.Д.Турлыбеков[1] А.Н.Төрехан[2]
[1]Кандидат социологических наук, доцент, Международного казахско-турецкого университета имени Ходжи Ахмеда Ясави
[2]Магистрант Международного казахско-турецкого университета имени Ходжи Ахмеда Ясави

ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЯ КАК НОВОЕ НАПРАВЛЕНИЕ СОВРЕМЕННОЙ ЛИНГВИСТИКИ

Аннотация

Лингвокультурология - это наука, возникшая на стыке лингвистики и культурологии и исследующая культурные проявления народа, которые затрагиваются и закрепляются в языке. Объектом лингвокультурологии является изучение взаимодействия языка, являющегося транслятором культурной информации, культуры с ее установками и предпочтениями, и человека, создающего эту культуру с помощью языка. Предметом изучения данной науки являются языковые единицы, приобретшие в культуре символическое референтное, образное и метафорическое значение и суммирующие результаты нашего собственного человеческого сознания. Лингвокультурология-это гуманитарная дисциплина, изучающая воплощенную в живом национальном языке и осуществляющая материальную и духовную культуру в языковых процессах. Она позволяет установить и объяснить, как одна из фундаментальных функций языка заключается в том, чтобы быть инструментом создания, развития, хранения и передачи культуры. Его цель-изучить способы, которыми язык воплощает свои единицы, хранит и передает культуру. Итак, культура создает средства и пути развития духовно-принципиальных свойств человека, а цивилизация обеспечивает его средствами существования, она направлена на удовлетворение практических потребностей. Культура облагораживает и возвышает человеческую душу, а цивилизация обеспечивает комфорт для тела.

Ключевые слова: культура, самосознание, антропоцентрическая парадигма , социокультурная компетентность, этничность, лингвокультурология, цивилизация, национальный дух, компоненты, языковые знаки, культурная личность.

The basic theoretical aspects of cultural linguistics. All Linguistics permeated with cultural and historical content, because its subject is a language, which is the condition and basis for the culture product. . At the end of the XX century, in the words of R.M. Frumkin "opened a kind of dead end: it turned out that in the science of man has no place principal that created the man and his intelligence is culture" [1, pp.89-92].

Since in most cases the person does not deal with the world itself, but with its representations, cognitive patterns and models, the world is presented through the prism of culture and language of the people who sees the world. The major philosophers of the XX century. P.A. Florensky, L. Wittgenstein, Niels Bohr and others have a central place in their conceptions of language. The greatest thinker of our time X. G. Gadamer asserted bluntly that "language - the only hope for liberation."

The problem of the relationship between language, culture, ethnic group is not new. The most widespread in the world idea is Humboldt's. According to W. von Humboldt, language is a "national spirit". Culture manifests itself primarily in the language. He is the true reality of the culture, it is able to enter into human culture [2, p. 187].

At the beginning of this century there was the Austrian School "Words and Things", which sent the problem of "Language and Culture" by way of a specific study of components, "bricks" of language and culture, demonstrating the importance of the cultural approach in many areas of linguistics, and above all - in the lexicon and etymology. Culture shapes and organizes the idea of linguistic identity, forms and language categories and concepts. The study of culture through language - an idea that "was in the air" in recent years: that of linguistic material is the most weighty, often self-sufficient, information about the world and man in it. Therefore, the study of culture through language - not a new idea (A. Bruckner, V.V. Ivanov and V.N. Toporov, N.I. Tolstoy and others). A great contribution to solving the problem at the turn of the III millennium brought a Polish anthropologist Jerzy Bartminsky. Culture in their work is not seen simply as adjacent to linguistics science, but as a phenomenon, without a thorough analysis of which is impossible to comprehend the mysteries of human language and the secrets of the text [3, pp.18-21].

Thus, in the end of XX century for linguistics became possible to adopt the following postulate which derives from the achievements of these scientists are both Russian and foreign language is not only connected with the culture: it grows out of it and expresses it. Language is both an instrument of creation, development, storage (as text) culture, and part of it, because using language is to create a real, objectively existing works of material and spiritual culture. Based on this idea, the Millennium, a new science –is cultural linguistics.

Cultural linguistics, as a special branch of science, originated in the 90s of XX century. Attempts to periodization of its formation on the basis of clear and consistent criteria can hardly succeed. It seems reasonable to distinguish two periods in the development of cultural linguistics:

- the first period is prerequisites for the development of science is the works of von Humboldt, A.A. Potebni, Edward Sapir, and others.
- the second period is the design of cultural linguistics as an independent field of research. The dynamics of the development of science allows to predict another is the third time, on the threshold of which we are now is the emergence of the fundamental interdisciplinary science which is cultural linguistics [4, p. 248].

Cultural linguistics is the science, which arose at the intersection of linguistics and cultural studies and investigates the cultural manifestations of the people that are affected and

entrenched in the language. Linguo-culture is humanitarian discipline that studies embodied in a living national language and to exercise material and spiritual culture in language processes (Oparin). It allows you to install and to explain how one of the fundamental functions of language is to be an instrument of creation, development, storage, and transmission of culture. Its purpose is to study the ways in which language embodies its units, stores and transmits culture [5, p. 288].

For all the differences in the existing areas of contemporary cultural linguistics is the study of the cultural semantics of linguistic signs, which is formed by the interaction of two different codes are language and culture, as each linguistic identity is both a cultural personality. Therefore, linguistic signs are capable of performing the function "language" of culture, which is reflected in the language ability to display cultural and national mentality of its speakers. In this regard, one can speak of "cultural barriers", which can occur even when subject is all about the rules of language.

The analysis of language units in the context of culture has led to the formulation of a number of new challenges for linguistics. Cultural linguistics as an independent branch of knowledge should solve their specific problems and at the same time to answer, first of all, a number of issues which in its most general form can be formulated as follows:

1) how culture participates in the formation of linguistic concepts;

2) to any part of the value of the linguistic sign attached "cultural meanings";

3) whether these meanings understood the speaker and the listener, and how they affect voice strategy;

4) whether there is in reality the cultural and linguistic competence of a native speaker, on the basis of which are embodied in the texts and recognized cultural meanings native language;

5) What are the conceptual sphere (collection of basic concepts of this culture), as well as the discourses of culture-oriented representation of a native culture, many cultures (universals); cultural semantics of linguistic signs data, which is based on the interaction of two different subject areas are language and culture;

6) how to systematize the basic concepts of this science, i.e., to create a conceptual apparatus that would allow not only to analyze the interaction between language and culture in the dynamics of the problem, but would ensure mutual understanding within a given scientific paradigm: the anthropological or anthropocentric [6, pp. 196-198].

Today it is impossible to work in linguistics, pretending that there is no cultural linguistics. Its neglect violates it with the scientific community, where one of the basic assumptions is a requirement of continuity (even if it comes in the form of a reasoned denial). It is impossible not to see that there are many things in life and the behavior of the nation, which are explained by cultural factors. Methodology and methods of cultural linguistics.

We distinguish between object and subject of study. Under the object of study, we understand a certain area of reality, which is a set of interrelated processes, phenomena. Subject of research is a certain part of the object that has specific characteristics, processes and parameters.

The object of cultural linguistics is the study of the interaction of language, which is the translator of cultural information, culture with its attitudes and preferences, and the person who creates this culture using the language. The object is placed on the "junction" more fundamental sciences are linguistic and cultural studies, ethnography and psycholinguistics.

The subject of the study of this science are the language units which have acquired a symbolic reference, figurative and metaphorical meaning in the culture and that summarize the results of our own human consciousness are the archetypal and prototypical recorded in myths, legends, rituals, ceremonies, folklore and religious discourses, poetry and prose literary texts, phraseology and metaphors, symbols and proverbs (proverbs), etc.

Against the background of the research object can allocate some of its subjects, each of which also consists of separate units of linguistic culture. We have identified many such objects, but their number may still be increased. First of all, it is the following:

1) the subject linguistic cultural studies is non-equivalent vocabulary and gaps, as well as linguistic cultural studies is an integral part of cultural linguistics, and they become its subject;

2) mythologized language units: archetypes and myths, rites and beliefs, rituals and traditions embodied in the language;

3) paremiological Language Foundation;

4) language phrasebook Fund;

5) standards, stereotypes, symbols;

6) the language of metaphor and imagery;

7) a stylistic way of languages;

8) verbal behavior;

9) area of speech etiquette.

These entities do not seem to us a homogeneous system, but rather a heterogeneous collection, but they are the most "cultural" [7, p. 240].

Language and culture as fundamental concepts of cultural linguistics. Language is a complex phenomenon. E. Benveniste few decades ago, wrote: "The language is so peculiar properties that can essentially talk about the presence of the language is not one, but several structures, each of which could serve as the basis for the emergence of an integrated linguistics". Language is a multi-dimensional phenomenon that emerged in human society: the system and anti-system, and the activity and the product of this activity, and spirit and matter, and spontaneously developing object and orderly self-regulating phenomenon, and it is arbitrary and manufactured, etc. Describing the language in all its complexity from the opposite sides, we reveal its very nature [8, p. 208].

To reflect the complicated nature of the language, S. Stepanov presented it in the form of several images, as for none of these images is not able to fully reflect all aspects of the language:

1) Language as the language of the individual;

2) Language as a member of the European family of languages;

3) Language as a structure;

4) The language of the system;

5) Language as the type and nature;

6) The language of the computer;

7) Language as a space of thought and as a "spirit house" (Heidegger), ie language as a result of a complex cognitive activity of man.

Accordingly, in the seventh position of the image, the language in the first place is the result of the activities of the people; secondly, the result of the creative person of the activities and results of operations normalizers language (state institutions, generating rules and regulations). To these images at the end of the XX was added another one: the language as a cultural product, as it is an important part of the condition and existence, as a factor of cultural codes.

From the standpoint of the anthropocentric paradigm, a person learns through self-awareness, its theoretical and substantive work in it. Numerous linguistic evidence that we see the world through the prism of a person, it is a metaphor.

No abstract theory cannot answer the question of why one may think about the sense of how the fire and talk about the flame of love, hearts about the heat, about friendship and warmth, etc. Awareness itself the measure of all things gives a person the right to create in your mind anthropocentric order of things, which you can explore not at the household and at the scientific level. This procedure, which exists in the mind, in the mind, determines its spiritual essence, the motives of his actions, and the hierarchy of values. All of this can be understood by examining

the human speech, and expression of those turnovers, which most often used to which it has shown the highest level of empathy.

In the process of forming a new scientific paradigm was proclaimed the thesis of L. Wittgenstein: "The world is the totality of facts, not of things" [9 pp. 40-44]. The language was gradually reoriented to the fact, the event, and the focus has become the identity of a speaker (language personality on N. Karaulov). The new paradigm requires new attitudes and goals of language study, key concepts and new techniques. The anthropocentric paradigm has changed the way of constructing the object of linguistic research, has changed the approach to the selection of the general principles and methods of research, there have been several competing metalanguages linguistic description.

Anthropocentric paradigm takes people first and main language is constitutive of human characteristics, its most important component. The human intellect, like the man himself, is unthinkable outside of language and language abilities as the capacity for production and perception of speech. If the language does not intrude into all mental processes, if he had not been able to create new mental space, a person would not have gone beyond the directly observed. Text generated by man, reflects the movement of the human mind, building a possible worlds, capturing a trend of thought and ways of representation through language means.

The main trends in modern linguistics, which are formed within this paradigm is a cognitive linguistic and cultural linguistics, which should be "focused on cultural factors in language and in the language factor in people". Consequently, cultural linguistics is product of anthropocentric paradigm in linguistics, which developed in the past decade.

Cultural linguistics studies language as a cultural phenomenon. This particular vision of the world through the prism of the national language as the language acts as the spokesman of a special national mentality. All Linguistics permeated with cultural and historical content, its subject is a language, which is the condition and basis for the culture product.

Status linguoculturology among other linguistic disciplines is a problem of the relationship and the relationship of language, culture, ethnic group has an interdisciplinary problem whose solution can only be the efforts of several sciences from philosophy and sociology to ethno linguistic and cultural linguistics.

Language is very closely linked to culture: growing into it, developing it and expresses it.

If cultural studies examines the human consciousness towards nature, society, history, art and other areas of its social and cultural life, and linguistics considers worldview that is displayed and recorded in the language in the form of mental models of a language picture of the world, cultural linguistics has as its subject and language and culture, which are in the dialogue interaction.

Linguaculturology is a branch of linguistics, which arose at the intersection of linguistics and cultural studies and investigates the cultural manifestations of the people that are affected and entrenched in the language. Since it is closely links ethno linguistics and sociolinguistics, V.N. Telia considered cultural linguistics section as ethno linguistics. But, nevertheless, this is a fundamentally different science.

V.A.Zvegintsev described ethno linguistics as direction, focuses on the study of the connection between language and culture, folk customs, social structure of society or the nation as a whole. Ethnicity is linguistic, traditional and cultural community of people bound by common ideas about its origin and historical destiny, common language, culture and peculiarities of the psyche, consciousness of group unity. Ethnic self-awareness is awareness of their ethnic group members of group unity and differences from other similar groups.

In the second half of the XX century in the USSR there were several research centers under the guidance of eminent scientists as V.N. Toporov, V. Ivanov, ethno linguistics school of N.I .Tolstoy, ethno-psycholinguistics school of Yuri Sorokin, N.V. Ufimtseva's and other language schools in their studies. It is treated as a "natural" culture substrate, penetrating all its

sides, a tool serving the mental ordering of the world and a means of securing ethnic worldview. With the 70-ies begins to be widely used, the term ethnicity (Greek “etnos” - tribe, people). It is defined as a group phenomenon, a form of social organization of cultural difference: "ethnicity is not selected, but will inherit" (SV Cheshko). The culture of mankind is a collection of ethnic cultures that are diverse, because the actions of different nations to meet the same needs are different. Ethnic identity is manifested in everything: in the way people work, relax, eat, as they say in different circumstances, etc.

The purpose of ethno linguistics in terms of N.I. Tolstoy is a historical retrospective, i.e. identifying people's stereotypes, the disclosure of folk picture of the world people [10, p. 19].

Sociolinguistics is just one of its aspects is the study of the relationship between language and society (language, culture, language and history, language and ethnicity, language, church, etc.), mainly as sociolinguistics has been studying the language features of different social and age groups.

Thus, ethno linguistics and sociolinguistics is fundamentally different science. If ethno linguistics operates predominantly historically significant data and seeks to discover the contemporary material historical facts of a particular ethnic group, and sociolinguistics considers only the material today, explores the cultural linguistics and history, and modern linguistic facts through the prism of spiritual culture.

Language is a means of accumulation and storage of cultural and relevant information. Some units of this information for the modern media language implicitly hidden secular transformations can be extracted only indirectly. But it was a "work" on a subconscious level.

Linguistic and cultural linguistics differ in that linguo-regional geography exploring their own national realities, as reflected in the language.

Closely with linguo-culturology related ethno-psycholinguistics, which sets as in speech activity manifested elements of behavior associated with a particular tradition, analyzes the differences in verbal and nonverbal behavior of speakers of different languages, explores speech etiquette and "color picture of the world", the lacunae in the text in the intercultural communication, studying bilingualism and multilingualism as a feature of the speech behavior of different peoples, etc.

Culture does not exist outside of human activity and social communities, because human activity has created a new "supernatural" environment, the fourth form of life which is culture (M.S. Kagan). Three forms of life - a "*nature - society - man*."

The biggest philosopher of XX century Heidegger writes about this: "... human activity is understood and organized as a culture. Culture is now, the realization of the supreme values by cultivating the higher human qualities follows from the essence of culture, that culture as such it starts to turn and cultivate themselves... , thus becoming a cultural policy ".

The world of senses is a world of products of human thought, the realm of the human mind, it is boundless and immense. Therefore, a culture that is produced by human activity, covered by the man himself as the subject of activity and ways of working, and the variety of things (material and spiritual), in which objectified activity and secondary methods activities distributing what is in the objective existence of culture, etc. Since culture is derived from human activities, its structure should be determined by the structure of its generating activities.

The term civilization (Latin “civilis” - civic, social) appeared in the XVII century. Then civilization understood as the opposite of barbarism, i.e., it was actually a synonym for culture. To distinguish these two terms first started at the end of the XIX century, in the German literature. Under the civilization began to understand the totality of material and social benefits acquired by the company through the development of social production. Culture is recognized as the spiritual content of civilization.

Developing the concept of culture, the German philosopher Oswald Spengler in his "Decline of Europe", published in 1918 (translated into Russian in 1993), writes that every

culture has its own civilization, that is, in fact, culture of death. He writes: "Culture and civilization is a living natural body and its mummy". Culture creates diversity, suggesting inequality and individual uniqueness of the individual, civilization is committed to equality, harmonization and standards. Culture is elitist, aristocratic and democratic civilization. Culture dominates the practical needs of the people, for the focus on spiritual ideals, the same civilization is utilitarian. Culture is of national, international civilization; culture associated with the cult, myth religion, atheistic civilization.

From the point of view of Mamardashvili, culture is something that can only attain their own spiritual effort, civilization is what you can use that can be taken away.

To sum up, it should be noted that the culture has developed in two directions:

1) The satisfaction of material needs of man - this trend has evolved into a civilization;

2) Satisfaction of spiritual needs, i.e., own culture, which is symbolic. And the second area cannot be considered additional to the first; it is the most important independent branch.

So, culture creates the means and ways of development of the spiritual principle characteristics of man, and civilization provides its means of subsistence, it is aimed at meeting of the practical needs. Culture ennobles and uplifts the human soul and civilization provides comfort for the body.

For lingua - culturology more interesting culture than a civilization, because civilization is material and symbolic culture. Lingua - culturology studies, especially myths, customs, habits, rites, rituals, culture, symbols, etc. These concepts belong to the culture, they are fixed in the form of domestic and ritual behavior, in language; watching them was the material for this study [11, p. 376].

References

1. Джумартова М. Н. "Язык есть исповедь народа …" лингвокультурные приоритеты современного языкознания // Вестник КазНУ. Серия филологическая. – 2008. - №6. – С. 89 – 92.
2. Карасик И. В. Языковой круг: личность, концепт, дискурс. - М., 2004. – 187 С.
3. Алимжанова Г. М. Сопоставительная лингвокультурология : национально - культурные ценности // Вестник КазНУ. Серия филологическая. – 2007. - № 3. – С. 18 - 21.
4. Баяндина С. Ж. Функции языка в контексте современного языкознания. – Алматы : КазГосЖенПИ, 2004 – 248 С.
5. Гудков Д. Б. Теория и практика межкультурной коммуникации.- М. : Гнозии, 2003. – 288 С.
6. Жумагалиева Г. Э. Особенности цветообозначающей лексики в лингво-культурологическом аспекты // Вестник КазНУ. Серия филологическая. – 2008. - №1. – С. 196 – 198.
7. Колесов В. В. Язык и ментальность. – СПб.: Петербургское Востоковедение, 2004. – 240 С.
8. Тарасов Е. Ф., Межкультурное общение - новая онтология анализа языкового сознания. - М., 2000. – 208 С.
9. Лисицына Т. А. Лингвокультурология для русистов XXI века : Проект новой социологии образования // Вестник КазНУ. Серия филологическая. – 2008. - №6. – С. 40 – 44.

10. Valerie Matarese, *Roles and Challenges in Multilingual Settings*, Supporting Research Writing, 1st Edition, Elsevier-Chandos Publishing, 6th November 2012., p.19
11. Babkov Centuries, Mokhov V. To, Kapitonov See, Komokhov P.G. Structurization and destruction of cement concrete. – Ufa, 2002. – 376 p.

ТІЛДЕРДІ ОҚЫТУДАҒЫ ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТЕРДІҢ РӨЛІ
РОЛЬ КОМПЕТЕНЦИЙ В ОБУЧЕНИЙ К ЯЗЫКАМ
THE ROLE OF COMPETENCY IN LEARNING LANGUAGES

МРНТИ 14.35.09

Акимова З.К.[1], Букабаева Б.Е[2]
[1]7М01703мамандығы 2 курс магистранты Абай атындағы ҚазҰПУ
[2] Ғылыми жетекші: филол. ғылым. кандидаты, Абай атындағы ҚазҰПУ
Алматы қ., Қазақстан

ШЕТТІЛДІК БІЛІМ БЕРУДЕ ӘЛЕУМЕТТІК-МӘДЕНИ ҚҰЗЫРЕТТІ ҚАЛЫПТАСТЫРУДА ДАРАЛАП ОҚЫТУ ТЕХНОЛОГИЯСЫН ҚОЛДАНУДЫҢ ТЕОРИЯЛЫҚ НЕГІЗІ

Аңдатпа

Бұл мақалада шетел тілдерін оқыту үрдісінде студенттердің құзыреттілігін қалыптастыру негіздері қарастырылған. Даралап оқыту әдісін қолдану формалары мен ерекшеліктері сипатталды. Қазіргі кезде шет тілдерін оқыту мультимедиялық құралдарды қолданбай елестету мүмкін емес. Осыған байланысты шетел тілі кабинетінде ақпараттық технологиялардың маңызы зор. Оқушылардың интеллектуалды құзыреттіліктерін дамытуда интернет-технологиялар және мультимедиялық технологиялар сияқты әртүрлі технологиялар қарастырылады. Заманауи технологиялар білім берудің дәстүрлі және ақпараттық формалары мен әдістерін жетілдіру барысында зияткерлік әлеуетті дамытуға мүмкіндік береді. Сондай-ақ, оқыту әдістерін пайдалана отырып өзін-өзі тәрбиелеуді жетілдіру, оқытудың жағымды эмоционалды фонын құру және басқа да көптеген мәселелерді қарастыру шетел тілін оқытуды жүзеге асырады. Әр түрлі ақпарат көздерінен

ақпараттарды табу және бейімдеу, оқыту процесінде әр түрлі құралдар мен тәсілдердің қол жетімділігі, жүйелі білім беру үдерісін дамыту өкралдары. Даралап оқыту технологиясын қолдану шетел тілдерін оқыту мотивациясында барынша жағымды және қолайлы жағдайлар жасайды. Сондай-ақ, мақалада авторлар құзыреттілік, әлеуметтік-мәдени құзыреттілік және құзыреттілікке бағытталған білім беру тұжырымдамаларына анықтама береді.

Кілт сөздер: даралап оқыту, құзыреттілік, әлеуметтік-мәдени құзыреттілік, құзыреттілікке-негізделген білім, шеттілдік білім беру, шетел тілдерін оқыту.

Акимова З.К.[1] Букабаева Б.Е [2]
[1]Магистрант 2 курса специальности 7М01703 КазНПУ имени Абая
[2]Научный руководитель: канд. Филол. наук, КазНПУ имени Абая
Алматы, Казахстан

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ПРИМЕНЕНИЯ ТЕХНОЛОГИИ ИНДИВИДУАЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ В ФОРМИРОВАНИИ СОЦИАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ В ИНОЯЗЫЧНОМ ОБРАЗОВАНИИ

Аннотация

В статье рассматриваются основы формирования компетенции студентов в обучении иностранным языкам. Описаны формы и особенности использования индивидуальных методик обучения. В настоящее время обучение иностранным языкам невозможно представить без использования мультимедийных средств обучения. В этой связи информационные технологии имеют большое значение на уроках иностранного языка. В нем рассматриваются различные технологии, такие как Интернет-технологии и мультимедийные технологии, в развитии интеллектуальных компетенций учащихся. Современные технологии позволяют развивать интеллектуальный потенциал в процессе совершенствования традиционных и информационных форм и методов обучения. Также разрабатываются методы обучения, проведение обучения, поиск и адаптация информации из разных источников, доступность различных инструментов и техник в учебном процессе. Обучаемость систематического учебного процесса, улучшение самообразования, создание положительного эмоционального фона для обучения и многие другие вопросы рассматриваются как методы в индивидуальной обучении. Использование когнитивных технологий создает самые положительные и благоприятные условия в мотивации обучения иностранным языкам. Также авторы дают определения понятиям: компетентность, социально-культурная компетентность и компетентностный подход.

Ключевые слова: индивидуальное обучения, компетентность, социально-культурная компетентность, компетентностное образование, иноязычное образование, обучение иностранным языкам.

Akimova Z.K.[1] , Bukabayeva B.E [2]
[1]Master student of 7M01703 specialty KazNPU named after Abay
[2] Scientific supervisor: Cand. of Philol. Sciences, KazNPU named after Abay
Almaty, Kazakhstan

THEORETICAL BASIS OF INDIVIDUAL LEARNING TECHNOLOGY IN THE FORMATION OF SOCIAL AND CULTURAL COMPETENCE IN FOREIGN EDUCATION

Abstract

The article discusses the foundations of the formation of students' competence in teaching foreign languages. Forms and features of the use of individual teaching methods are described. Nowadays teaching foreign languages is impossible to imagine without the use of multimedia teaching tools. In this connection, the importance of information technology in the foreign language classroom is great. It deals with different technologies like internet technology and multimedia technology in the development of learners' intellectual competencies. Modern technologies allow development of intellectual potentials in improvement process of traditional and information forms and methods of education. It also develops methods of teaching, implementation of training, finding and adaptation of information from different sources. The accessibility of different tools and techniques in teaching process, trainability of systematic education process, improvement of self-education, creation of a positive emotional background for teaching; and many other issues are considered in this article. The use of cognitive technology creates the most positive and favourable conditions in motivation of teaching foreign languages. The authors also give definitions to the concepts: competence, socio-cultural competence and competence-based approach.

Key words: individual training, competence, socio-cultural competency, competence-based education, foreign language education, teaching foreign languages

Кіріспе. XX мыңжылдықтың 20 жылында, яғни алғашқы кезеңде – бұл мектеп тәжірибесінде және педагогикалық теорияда даралап оқыту пікірін жүзеге асырудың бастамасы 1922 жылы Дальтон-план бойынша жұмыс басталады. Дальтон-планының көмегін пайдаланып оқыту үдерісіне студенттердің мүмкіндіктерін ескеретін бағдарламалар енгізілді және құрылды.

Мектеп практикасына пәндерді тереңдетіп, оқыту бойынша сыныптарды және факультативтерді енгізу ниеттерінің негізін эксперименттік тексеруге байланысты жүргізілген жұмысы 50 жылдың аяғында даралап оқыту тұжырымдамасын өңдеумен аяқталды. 1966 жылы Кеңес министрінің «орта жалпы білім беру мектептерінің жұмыстарын әрі қарай жалғастыру» қаулысы бойынша даралап оқытудың екі формасы енгізілді: тереңдетілген білім, студенттердің қабілеттерін, қызығушылықтарын, кәсіптік хабарын жан-жақты дамыту [1]. Сонымен, 60-70 жылдары мектеп тәжірибесінде оқу үдерісіндегі даралап оқытудың келесі түрлері: факультативтік сабақ, арнайы кластар және гуманитарлық пәндердің агробиология, физика, есептеу техникасы, математика пәндерін тереңдетіп оқытатын арнайы мектептер пайда болды. «дәскер ғалымдар Таубаева Ш. Т., Барсай Б. Т. оқытудың қазіргі технологиялары ретінде даралап оқытуды алға қойды [2, 54]. Сондай-ақ, Кунанбаева С.С. сынды теоретиктердің берген бағасы практикаға факультативтердің енгізілуі даралап оқытудың берілген формаларын орындауда дидактикалық және әдістемелік жағынан толық өңделмегендігін дәлелдеді [3].

Даралап оқытудың мәні - оқу бағдарламаларын күрделілік деңгейіне бөлу, нақты пән бойынша біліміне нұсқау, студенттердің жеке ерекшеліктерін қамтамасыз ету және олардың дальтон-план бойыншажұмысы даралап оқыту принципіне жауап береді. Қазіргі әлеуметтікэкономикалық жағдай мұғалімдердің алдында тұрған оқу-тәрбие жұмысын жетілдіруде. Көпуақытқа дейінбарлық оқыту және тәрбие әдістемесі студенттің орташа деңгейіне бағытталды. Студенттің өзіндік, шығармашыл ойлауын дамыту және білім деңгейін жоғарылатуды қамтамасыз ету міндеттерін маңызды күрделендірді. Мұндай құбылыстың өйткені тәрбиелей және дамыта отырып оқыту тұлғаға тікелей емес, оның дамуында «ішкі жағдай» арқылы әсер етті. Ішкі әлемнің әртүрлілігі әр баланың ерекшелігін анықтайды.Онда оқушылар сыныбы жекелеген тұлғалардан тұрады, яғни олардың әрқайсысының өзіне тән психологиялық және адамгершілік ерекшеліктері, өзінің қызығушылығы және бейімділігі, шындықты көруі болды. Әрбір студенттің ішкі

дүниесінің бірегейлігі, оның ерекше дүниетануы студенттің танымдық мүмкіндіктерінің пайда болуын қамтамасыз етеді.

Зерттеу әдістері. Даралап оқыту – бұл әр студенттің қабілетін, бейімділігін, қызығушылығын ескере отырып жеке басын дамытуды қамтамасыз ететін білім берудің жүйесі. Студенттердің оқуын ұйымдастыруда, мұндай факторларды жеткіліксіз есептеу «орташа студенттің» пайда болуына әкелді. Мектепте мұндай ерекшеліктерді ескеру оқытудың қызметтік және мотивациялық аспектілерін жоғарылатуда көрінетін әрбір студенттің дұрыс нәтижелерге жетуінде басты рөл атқарды. Оқытуда, студенттердің барлық ерекшеліктерін ескеруді жүзеге асыратын құрал – даралап оқыту болып табылады. Оқыту және білім берудегі даралап оқыту дегеніміз:

- білім берудің мазмұнын, түрін, әдісін, темпін, көлемін таңдау арқылы әр оқушыға білім меңгеруіне қолайлы жағдай жасалатын оқу іс-әрекетін ұйымдастыру.
- әр түрлі білім алу қажеттіліктерді қамтамасыз етуге арнап оқыту жүйесін бағдарлау. Даралап оқытудың мәні – оқушыларды бөлу емес, оларды біріктіруде дер кезінде даралап оқыту көмек көрсету.

Даралап оқытудың тиімділігі – мұғалім студенттердің жұмысын бақылап қана қоймай, осы уақытта жеке студенттермен жекеше жұмыс жасайды. Оқушылар үш режимде жұмыс істей алады: мұғаліммен бірігіп, жекежәне өз бетімен мұғалімніңжетекшілігімен. Мектептік білім беру пайда болғанда, мемлекеттен жеке алынған, әрбір дәуір талаптарына сәйкес даралап оқыту мәселесі де дамыды. Даралап оқыту технологиясының тарихи даму кезеңдері. Мектептің білім беру тарихы, даралап оқыту барлық жағдайда оқушыларды оқытуда қолданылғандығын дәлелдейді. Мысал ретінде біздің отандық мектептерімізде, бұл мәселесінің пайда болу жолын үш кезеңге бөлуге болады:

бірінші кезең – 1918-1930 жылдары, даралап оқытуды ұйымдастыруға жалпы амал, тәсіл іздеу;

екінші кезең – 1930-1990 жылдар, мектептік білім беруді ұйымдастыруда эгалитарлы амал контекстінде даралап оқыту пікірінің дамуы;

үшінші кезең – 1990-2000 жылдар, мектептік білім беруді бұқарашылдандыру жағдайында даралап оқытуды жүзеге асыру үшін жаңа амалдарды анықтау.

Дидактикалық көзқарас бойынша оқушыларды даралап оқыту үшін жаңа әдістемелік жүйені жасау жолымен толғағы жеткен мектеп проблемаларын шешу. Даралап оқыту түрлері.В.М.Монахов, В.А.Орлов, В.В.Фирсов даралап оқытудың келесі формасын ұсынады: Сыртқы даралап оқыту (арнайы мектептер ұйымдастыру, тереңдетіп оқыту және коррекциялық сыныптар, факультативтер, таңдау курстарын, т.б. ашу). Ішкі даралап оқыту – әдеттегі сынып көлемінде әр студенттің даралық ерекшелігін ескере отырып сабақ барысындағы жұмыстың ұтымды түрін анықтау.

Элективті даралап оқыту – бұл оқушыларға міндетті оқу пәндерімен қатар бірнеше пәндерді қосымша ретінде оқуға құқық беру. 20 жылдардың ортасына қарай өмірге енгізілген жаңа тәсіл өңделді. Сыртқы даралап оқыту – біршама тұрақты топтарды арнайы принциптер негізінде (қызығушылық, бейімділік, қабілет, жетістік нәтижелері, жобаланған мамандық) құрау болып табылады. Сонымен қоса, ол оқушылардыдеңгейлік дайындаудың қазіргі талаптарына үндес. Бірақ зерттеудің әр түрлі (әдістемелік, дидактикалық, психологиялық) аспектілерінің қарқынды жүргізілген жұмыстарының нәтижесінде даралап оқытудың аталған формаларын енгізуде жетістіктерге жетті. Кеңестік мектепте даралап оқытудың алғашқы формасы дарынды дәрежесі бойынша даралап оқыту болып табылады. Дарынды білім алушылармен жұмыстың тәжірибесінде әдебиеттер мен әдістемелер болмағандықтан даралап оқытудың аталған формасы баланың психикасына, яғни тым ашушаң, қызбалы болуына әкелді. Бірақ оның жағымды да

жақтары болды: үлгерімі нашар және даму жағынан кем білім алушыларды есіркеу және соған байланысты әдістемелер қолданылды.

Нәтижелер. Даралап оқытудың келесі формасы – еңбекке баулу курсымен үйлестіруде қабілеті бойынша даралап оқыту. Даралап оқытудың мақсаттары:

- психологиялық-педагогикалық;
- әлеуметтік;
- дидактикалық.

Біз үшін даралап оқыту мақсатының бірінші және үшінші бағыты қажет.

Бұл тәсілдің негізгі кемшілігі: жалпы білімділігін бағаламау.

Бұл кезең даралап оқытудың екі формасымен ерекшеленеді:

- дарынды дәрежесі бойынша даралап оқыту;
- еңбекке баулу курсымен үйлестіруде қабілеті бойынша даралап оқыту. 30 жылдары кеңестік үкімет барлық оқу-тәрбие үдерісінде қатаң тәртіп белгілеуді жою туралы қаулы қабылдайды.

Талдау. Барлық орта білім беру мекемелеріндегі оқушыларды жалпы білім беруге дайындауға және толық емес орта мектептер үшін бірыңғай талаптар бекітіледі. Бұл жылдарда мектеп қызметінің бірыңғай оқу жоспары бойынша оқу-тәрбие үдерісін құруға және оқу пәндерінің мазмұнын қалыптастыруға бағытталды. Бірақ ғылыми көзқараста даралап оқытудың шекарасын анықтау қажет болды. Осыған байланысты даралап оқыту пікірін өңдеу білім берудің регламенттік мазмұны негізінде жүзеге асты. Педагогика ғылымында келешек үшін даралап оқыту пікірін өңдеу жалғасты.

50 жылдың ортасында, орта мектепте даралап оқыту бойынша экспериментжүргізудің дайындық жұмысы басталады. Бұл жұмысты бастаушылар М.А.Мельников, А.М.Арсеньев, Н.К.Гончаров болды. Осы мәселеге алғаш рет 1946 жылы Н.К. Гончаров назар аударды. Ол даралап оқытудың шекарасын ғылымның екі тобы – табиғат және қоғам негізінде анықтау керек деді. Үйлесімді бағдарламалар және пәндер циклдері бойынша бөлімдер құрылғанда даралап оқыту оқыту басталды. Кеңестік мектепте даралап оқыту пікірі құрылуының екінші кезеңін, мектептік білім беруді ұйымдастыруда эголитарлық тәсіл контекстінде даралап оқыту пікірінің даму кезеңі деп атауға болады [4].

Даралап оқыту бойынша жүргізілген экспериментті жұмысты ұйымдастырудың негізгі принципі келесілер болды: «мектеп үш бірыңғай міндетті шешу керек, яғни кәсіптік, политехникалық және жалпы білім беру, даралап оқытуды жалпы білім берумен шектемеу керек». Осылайша, өз уақытында Робертстің пікірі бойынша, пәндерді тереңдетіп оқыту оқушыларға терең білім береді [5]. Жалпыбілім берудің бірыңғай көлемі сақталды, даралап оқыту жалпы білім беру пәндерімен бірге арнайы және тәжірибелі өндірістік дайындық пәндерін қамтыды. Осымен, кеңестік мектептегі даралап оқыту шет мемлекеттерінің фуркациясынан ерекшеленді, яғни мұнда даралап оқыту екі бағыт бойынша: математикалық және гуманитарлық жүргізілді. Сонымен, К Өстеміров қорытындылай келе, «факультативтер студенттерде білімнің жоғары деңгейін қалыптастыруда өзінің кең қажеттілігін және өмірлік қабілетін көрсетті», - деді. Ал, 70-жылдың басында даралап оқытудың тиімді формасы ретінде арнайы мектеп және сынып шегінде пәндерді тереңдетіп оқыту болып табылады [6, 34].

Даралап оқытудың осы формасының кеңінен таралуы үшін қиыншылықтар болды. Ол даралап оқытудың екі формасымен ерекшеленеді:

- факультативтік сабақтар;
- пәндерді тереңдетіп оқытуда арнайы кластармен мектептерге бөлу.

Осы екі форманың да мақсаты: білімді тереңдету, студенттердің қабілеттерін, қызығушылықтарын, кәсіптік хабарын жан-жақты дамыту. Даралап оқытудың барлық формаларын ұйымдастырудағы жетістіктер, олардың барлығы негізінен студенттердің

типологиялық ерекшеліктеріне ғана бағытталған еді, ал студенттердің жеке ерекшеліктері толығымен ескерілмеді.

1895 жылы білімдегі педагогикалық дағдарыс, сонымен қатар мектептік білім беру практикасындағы даралап оқытудың жағдайы, мектептегі даралап оқытуды жүзеге асыруда жаңа амалдарды іздеуге итермеледі [7, 112].

1990 жылдың басы даралап оқыту тұжырымдамасы және жаңа пікірлердің тууы, мектептік білім беруде даралап оқыту мәселесінің дамуындағы жаңа кезең деп есептеледі. Тұжырымдама авторлары даралап оқытудың қажетті шартын халықтық білім беру жүйесінде пайда болған әлеуметтік келісілген тенденция және екі объективті, яғни кеңестік мектепке бірыңғай талап және тұлғаның дамуына қолайлы жағдай жасауды атап көрсетті.

Мысалы: даралап оқыту үдерісінде студенттердің бір топтан, екінші топқа көшуі мүмкін. Өзіндік жұмыс тапсырмалары:

1. «Даралап оқыту», «Даралап оқытудың тиімділігі», «Оқыту және білім берудегі даралап оқыту» ұғымдарына педагогикалық сөздіктер, жаңашыл педагогғалымдардың берген анықтамалары бойынша сипаттама беріңіз.

2. Даралап оқыту технологиясының тарихи даму кезеңдерін саралаңыз.

3. Даралап оқытудың мақсаттарын анықтаңыз

4. Даралап оқыту түрлеріне сипаттама беріп, оны сызба түрінде кескіндеңіз.

Сыртқы даралап оқытудың мәні білім беруде оқушыларды таңдаған бағытта максимал дамыту мақсатымен олардың тұрақты қызығушылықтарын бейімділіктерінің және қабілеттерінің көлемінде мамандануға бағыттау болып табылады.

Қазіргі кезеңде мектепте 2 түрлі сыртқы даралап оқыту қолдануда: факультативті сабақтар және жеке пәндерді тереңдетіп оқыту сыныптары. Сыртқы даралап оқыту селективті жүйе көлемінде (профильді сынып және пәндерді тереңдетіп оқыту сыныбын таңдау) немесе элективті жүйе көлемінде іске асырылады. Ішкі даралап оқыту – бұл кездейсоқ белгілер арқылы жиналған студенттердің үлкен тобын әр түрлі оқыту. Бұл әр түрлі деңгеймен әр түрлі әдістер арқылы оқыту жұмысын жүзеге асыру мақсатымен сыныптағы оқушыларды әр түрлі топтарға бөлуге мүмкіндік туғызады. Бұл түр студенттердің дара және топтық ерекшелігін толық ескеруге мүмкіндігіне негізделген. Ол материалды оқыту темпін, оқу тапсырмаларының даралап оқытусын, әр түрлі іс-әрекетті таңдау, мұғалім тарапынан көмектің мазмұны мен дәрежесін мөлшерлеу вариативтілігін болжайды. Әдетте бұл топтар мобильді, икемді, жылжымалы болады. Қазіргі кездегі ішкі даралап оқытудың ерекшелігі ол тек оқуда қиындық сезген оқушыларға ғана емес, сонымен бірге дарынды білім алушыларға бағытталған. Авторлар алғаш рет ішкі даралап оқытуды оқытудың нәтижесін жоспарлауда деңгейлік даралап оқыту жүйесінің формасын да жүзеге асыру мүмкіндігін көрсетті. Ішкі даралап оқытудың мәні әдетте бағдарламалық материалды бірде-бір меңгеру деңгейіне студенттердің психологиялық-педагогикалық ерекшеліктерін ескере отырып индивидуалдық жолмен оқыту түрлері мен әдістерін қолдану болып табылады.

Ішкі даралап оқыту студенттердің даралық ерекшелігін ескере отырып дәстүрлі түрде немесе оқыту нәтижелерін жоспарлау негізіндегі деңгейлік даралап оқыту жүйесі түрінде жүзеге асады Сонымен, үшінші яғни даралап оқыту пікірін дамытудың қорытынды кезеңін мектептік білім беруді бұқарашылдандыру жағдайында даралап оқытудың жүзеге асуы үшін, жаңа амалдарды анықтау кезеңі деп атауға болады және даралап оқытудың сыртқы формасын әрі қарай жетілдіру және дамытумен сипатталадыӨңделген тұжырымдама оқу пәндерін оқытуда даралап оқытудың әдістемелік принциптер жүйесін, оқу жоспарын қалыптастыру және білім беру мазмұнын сұрыптау принципін, қазіргі кезеңде даралап оқытудың негізгі мәселесін шешуде жалпы амалды және даралап оқыту жүйесін мақсатты құруды анықтады..

Деңгейлік даралап оқыту оқушыларды бірдей бағдарламамен оқытып отырып, әр түрлі жоспарланған деңгейде меңгеру құқығы және мүмкіндігі бар (бірақ міндетті деңгейден төмен емес) оқытуды ұйымдастыруын ойластырады. Даралап оқытудың әдістемелік принциптері. Жеке қабілеттері ескерілмей, тек жас ерекшелігіне байланысты жиналған 25-30 оқушы білімді бірдей және тең меңгермейді. Даралап оқытудың әдістемелік принциптері оның формаларының жаңа типологиясын жүзеге асырумен байланысты. Барлық студенттердің оқуға қабілеттілігінің дамуы мен дайындық деңгейі бірдей болмаған жағдайда даралап оқыту технологиясы қолданылады. Студенттердің әлеуметтік-мәдени құзыреттілігін қалыптастыруда студенттердің ерекшеліктеріне мән бере отырып даралап оқыту технологиясын қолдануымыз шарт. Оның мәні мынада:

- студенттердің ерекшелігінің типологиясы негізінде тұрақты сынып немесе топ құру;

- студенттердің жеке ерекшеліктерін ескеріп, жан-жақты дайындықты жүзеге асыру [7, 56].

Кейбір студенттерде өз жасына сай ойлауға икемділігі, ширақтылығы болмайды, жинақтап қорыта білмейді, осыдан кейін оқу материалдарынан қала бастайды. Бұндай студенттердің білімге деген қызығушылығы жоғалады, оқуға деген теріс көзқарасы пайда болады. Жақсы оқитын студенттермен де жұмыс істеу қиын, өйткені, мұғалім сабақты «орташа» оқитын студенттің қабілетіне негіздейді. Ал, бұл үлгерімнің төмендеуіне әкеледі. Осылайша, әрбір студенттің жоғары үлгерімділігіне жетудің міндеті даралап оқытуда студенттің жеке ерекшелігін ескеру негізінде шешіледі. Бұл үлгермеушілікке әкеліп соғады. Олар біртіндеп оқу тапсырмаларын орындауда жеңілдіктерге үйренеді және бірінші қиындықтар өз-өзіне сенбеушілік, сасқалақтау туады. Оқыту және білім берудегі даралап оқыту туралы түсінік. Даралап оқыту топтық оқу деңгейіне байланысты бірдей салыстырмалы топты бөлу формасын ұсынады.

Топты құрылымдық талдау схемасы. Бірінші топ, жоғары оқу қабілеті бар оқушылар:

а) жоғары деңгей, даму және жұмысқа жоғары қабілеттілігі;

ә) орташа деңгей, даму және жұмысқа жоғары қабілеттілігі;

б) жоғары деңгей, даму және жұмысқа орташа қабілеттілігі. Бұл топ оқушылары оқу міндеттерін өз бетімен шешуге және белгісіз жағдайда қажетті білімді қолдануды талап ететін қиын материалдармен жұмыс жасайды.

Екінші топ, орташа қабілеттері бар оқушылар:

а) орташа деңгей, оқуға қабілеті және жұмысқа орташа қабілеттілігі;

ә) төменгі деңгей, дамыту және жұмысқа жоғары қабілеттілігі;

б) төменгі деңгей, дамыту және жұмысқа орташа қабілеттілігі. Бұл топтағыоқушылар бірінші топтың тапсырмасын, мұғалімнің және тірек схемасының көмегін пайдаланып орындайды. Үшінші топ, оқу қабілеттері төмен оқушылар: а) жоғары деңгей, дамыту және жұмысқа төмен қабілеттілігі;

ә) орташа деңгей, дамыту және жұмысқа төмен қабілеттілігі;

б) төменгі деңгей, дамыту және жұмысқа төмен қабілеттілігі. Даралап оқытуда әлсіз студенттермен жұмыста сабақтан соң қосымша дайындалуды қажет етпейді. Бұл топтағы оқушылар оқу тапсырмаларына шек қоюды, сабақта қосымша түсіндірулерді және жаттықтыратын жұмыстарды қажет етеді. Көшу немесе ауысу студенттің даму деңгейінің өзгеруінен, сабақта білім алуда қызығушылығының тууына талаптануда, оқу бағыттылығының жоғарылауы және кемшіліктерді толықтыруында қамтамасыз етіледі.

Қорытынды. Жалпы алғанда, студенттердің білім, білік, дағдыларын жетілдіру үшін, оқытудың қазіргі заманғы педагогикалық технологиясы бойынша, даралап оқыту және дербес деңгейлік принциптерінің талаптарына сәйкес өткізілетін әртүрлі сабақ түрлеріне арналған жаңа тұрпаттағы оқулықтар мен оқу құралдары қажет. Бұлар:

әңгімелесуші-оқулықтар және оларға қосымша төрт деңгейдегі тапсырмалар берілген жұмыс дәптерлері. Әңгімелесуші-оқулық бойынша оқушылар жаңа тақырыпты өз бетімен меңгеріп, анықтама, ережелерін өзі шығарады. Қарапайым жаттығу-мысалдармен оларды бекіткеннен кейін, жұмыс дәптерлеріндегі деңгейлік тапсырмаларды орындауға көшеді.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Berkimbayev K.M., Kerimbaeva B.T. Key competences of a teacher of English language/ http://www.rusnauka.com/7_NMIW_2011/Pedagogica/2_81189.doc.htm
2. Таубаева Ш. Т., Барсай Б. Т. Оқытудың қазіргі технологиялары. Алматы, 2005.
3. Кунанбаева С.С. Современное иноязычное образование: Методология и теории. - Алматы: ТОО Дом печати Эдельвейс, 2005. – С. 49-76, 200-260
4. Canale, M. and Swain, M. (1980). Theoretical bases of communicative approaches to second language teaching and testing. *Applied Linguistics 1*, 1-47.
5. Robert I. V. Modern information technologies in education. -Moscow School Press, 1994.-215p.
6. Өстеміров К. Қазіргі педагогикалық технологиялар мен оқыту құралдары. – Алматы, 20079. Педагогические технологии: Методические рекомендации /Сост. А. П. Чернявская. – Ярославль: изд-во ЯГПУ им. К. Д. Ушинского, 2002.
7. Ибраймова Г.К. Шетел тілін оқытуда әлеуметтік мәдени құзыреттіліктің мазмұны. Магистрлік Диссертация, Алматы, 2006 .стр.105.

МРНТИ 14.35.09

Накипбекова К.К[1] Букабаева Б.Е[2]
[1]7М01703мамандығы 2 курс магистранты Абай атындағы ҚазҰПУ
[2] Ғылыми жетекші: филол. ғылым. кандидаты, Абай атындағы ҚазҰПУ

ДАРАЛАУ ОҚУ ҮРДІСІНДЕ ШЕТЕЛ ТІЛІН ОҚЫТУДАҒЫ ТАНЫМДЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР АРҚЫЛЫ МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ КОММУНИКАТИВТІ ҚҰЗЫРЕТТІ ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ТЕОРИЯЛЫҚ НЕГІЗІ

Аңдатпа

Бұл мақалада даралау үдерісінде танымдық технологиялар арқылы мәдениетаралық коммуникативті құзіреттілікті қалыптастырудың негізі қарастырылады. Мақалада, сонымен қатар, даралау үрдісінің ерекшеліктері, танымдық технологиялардың түрлері және оны тиімді пайдалану әдістері, мәдениетаралық коммуникативті құзіретті қалыптастырудың жолдары мен мәдениетаралық коммуникативті құзіреттілік жайлы педагогикалық әдістеме еңбектері сыни тұрғыдан қарастырылады.

Кілт сөздер: даралап оқыту, толықтыра оқыту, танымдық (когнитивті) технология , коммуникативті құзыреттілік, коммуникативті оқыту, мәдениетаралық құзыреттілік, мәдениетаралық коммуникативті құзыреттілік, шетел тілін оқыту

Накипбекова К.К[1] Букабаева Б.Е [2]

[1] магистрант 2 курса специальности 7М01703 КазНПУ имени Абая
[2]Научный руководитель: канд. Филол. наук, КазНПУ имени Абая
Алматы, Казахстан

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЕ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ ЧЕРЕЗ КОГНИТИВНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ПРОЦЕССЕ ИНДИВИДУАЛИЗАЦИИ В ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ

Аннотация

В данной статье рассматриваются основы формирования межкультурной коммуникативной компетенции через когнитивные технологии в процессе индивидуализации. В статье рассматриваются также критически изложены особенности процесса индивидуализации, виды когнитивных технологии и методы их эффективного использования, пути формирования межкультурной коммуникативной компетенции и педагогические методические труды о межкультурной коммуникативной компетентности.

Ключевые слова: индивидуализация, процесс индивидуализаций, когнитивные технологии, межкультурная коммуникативная компетенция, коммуникативное обучение, обучение иностранному языку

Nakipbekova K.K[1] , Bukabayeva B.E [2]
[1]Master student of 7M01703 specialty KazNPU named after Abay
[2] Scientific supervisor: Cand. of Philol. Sciences, KazNPU named after Abay
Almaty, Kazakhstan

THEORETICAL BASIS OF INTERCULTURAL COMMUNICATIVE COMPETENCE THROUGH COGNITIVE TECHNOLOGIES IN THE INDIVIDUALIZATION OF FOREIGN LANGUAGE TEACHING (LEVEL B1)

Abstract

This article discusses the basics of forming intercultural communicative competence through cognitive technologies in the process of individualization. The article also deals with the features of the process of individualization , types of cognitive technologies and methods of their effective use , ways of forming intercultural communicative competence and pedagogical methodological works on intercultural communicative competence.

Key words: individualization, process of individualization, intercultural communicative competence, cognitive activity, teaching a foreign language

Кіріспе

Қазіргі білім беру жүйесі әртүрлі мәдениеттердің құндылықтарын түсінуге, қабылдауға және студенттердің мәдениаралық байланыстарын кеңейту және тереңдету үшін өзінің және өзге елдің мәдениетімен таныстыруға қабілетті толерантты маман дайындау және дамыту жолдарын іздеуде.

Шет тілін білу болашақ жастарға әлемдік мәдениетке қосылуға, өз қызметінде интернет-ресурстардың үлкен әлеуетін пайдалануға, ақпараттық-коммуникациялық технологиялармен және мультимедиялық оқулықтармен жұмыс істеуге мүмкіндік береді. Басқа тілді қоғамда, мәдениетте болсын өз орнын таба білу үшін сол елдің тілін ғана меңгеріп қоймай , сол тілде сөйлейтін халықтың мәдениетін де меңгеру керек. Танымдық технологияларды пайдалану негізінде шетел тілін оқытудың негіздерін қайта қарастырудың қажеттілігін туғызатын шетел тілдерін, оның ішінде ағылшын тілін даралап

оқыту отандық білім берудегі басым бағыттарының бірі болып табылады. Шетел тілдерін даралап оқытудың басты мақсаты тек сөйлеу іс-әрекетінің төрт түрлерімен (сөйлеу, тыңдау, оқу және жазу) байланысты тілдік құзыреттілік қана емес, сонымен қатар тіл үйренушілердің еркін қарым-қатынас жасау дағдыларын, тілдік материалды тәжірибе жүзінде пайдалану дағдыларын дамыту және танымдық ракурстарды кеңейту (елтану және мәдени реалиялармен танысу, сөйлеу этикетін білу және т.б.) мәдениетаралық коммуникативті құзыретті қалыптастыру болып табылады.

Сараптама. Негізгі құзыреттер арасында коммуникативтік құзыреттілік ерекше маңызға ие. Бұл құзыреттілік сөйлеу әрекетінің барлық түрлерін, ауызша және жазбаша сөйлеу мәдениетін, қарым-қатынастың әртүрлі салалары мен жағдайларында тілді қолдану дағдыларын игеруді білдіреді. Коммуникативті құзыреттілік - бұл қарым-қатынас қабілеті.

Ағылшын тілі сабақтарында біз коммуникативтік құзыреттілікті, яғни студенттердің шет тілінде қарым-қатынас жасауға және шет тілінде сөйлеушілермен өзара түсіністікке қол жеткізуге қабілеттілігі мен дайындығын қалыптастырамыз, сондай-ақ оқушыларды осы пән (ағылшын тілі пәні) арқылы дамытамыз және оқытамыз. Коммуникативті тәсілді толық түсіну үшін қарым-қатынасты коммуникативті оқыту принциптерін және оларды ағылшын тілі сабақтарында жүзеге асыруды қарастыру қажет. Даралау оқытудың принципі мотивацияны құрудың негізгі құралдарының бірі болып табылатын коммуникативтік өзара әрекеттесудің «жүрегі» деп санауға болады.[1] Жаңаша оқыту оқушының жеке мүмкіндігіне қарай жұмыс істеуіне, мақсат қою, оны жоспарлау, ұйымдастыра білу, өзін-өзі бақылау, өзін-өзі бағалауға үйретеді. Даралап оқыту технологиясы қазіргі уақытта жаңа технологиялардың бірі болып келеді. Даралап оқытудың негізін Ян Амос Коменский өзінің 17 ғасырда «Ұлы дидактикасында» айтып талдап берген. Содан кейін орыс ғалымдары К.Д.Ушинский, Л.С.Выготский еңбектерінде қарастырылып, 1969 жылдары Ресей ғалымдары Л.В.Занков, Д.Б.Эльконин, В.В.Давыдов көтерді. Д.Б.Эльконин мен В.В.Давыдовтың зерттеулері оқушыны «субъект» ретінде тануға бағытталды. Даралап оқыту технологиясы 1998 оқу жылынан бастап мектептің барлық сатысына, барлық пәндерге еніп, оқу үрдісін жандандыруға үлкен үлес қосып келеді.

Сонымен, даралап оқыту дегеніміз - оқу материалын саралау қиындығы және көлемі әртүрлі деңгейдегі тапсырмалар жүйесін жасау. Оқу топтарындағы оқу үрдісін ұйымдастыру, іс-шараларының жүйесін жасау, әр оқушының жеке бас ерекшелігін ескеру. Алдына қойған мақсатына жете алатын оқушы тәрбиелеу. Әр оқушы өз білім деңгейін, мүмкіндігін, іскерлігін біліп ғана қоймай оны дамытады. Оқушыны даралап, әрі саралап оқыту - оқушының физиологиялық, психологиялық ерекшеліктері негізінде оқыту үрдісі барысында өз мүмкіндігіне сай мәселелерді шешуге, дұрыс қорытындылар жасауға мүмкіндік туады. Егер, саралау-даралау технологияны ағылшын тілі сабағында тиімді пайдаланса, білім алушылардың пәнге деген қызығушылығы, танымдық белсенділігі, зерттеушілік іскерлігі, шығармашылығы артады. Әрбір оқушы оқу процесінің субъектісіне айналуы нәтижесінде оқу жүйесінің қарқыны мен білім сапасы да артады.

Даралап оқытудың басты бағытының бірі - толықтыра оқыту, яғни үлгерімі төмен оқушыларға қосымша педагогикалық күш жұмсау. Ал, толықтыра оқыту дегеніміз – үлгермеушілікті жою мақсатында өзіндік бағдарламамен оқыту. Даралап оқытуда елеулі жетістіктерге жету үшін мынандай мақсаттар қою керек: педагогикалық ұжым білім беру мен оқытуда даралаудың теориясы мен әлем педагогикасының іс – тәжірибесімен қаруланған болуы, нақтылы бағдарлама жасау материалдық базаның жеткілікті болуы керек. Даралау оқу үрдісінде шетел тілін белсенді оқыту үшін ең тиімді педагогикалық технологиялардың бірі - танымдық технология.

Танымдық қызмет саласында танымдық технологиялар адамның ақыл-ойымен, ойлауымен және онымен байланысты психикалық процестер мен жағдайлармен

айналысатын танымдық психологияның ережелеріне негізделген. Робер Солсо: «когнитивтік психология адамдардың әлем туралы ақпаратты қалай алатындығын, бұл ақпаратты адам қалай елестететінін, оның жадта қалай сақталатынын және білімге қалай өзгеретінін және бұл білім біздің назарымыз бен мінез-құлқымызға қалай әсер ететінін зерттейді.Сонымен қатар, когнитивтік психология психологиялық процестердің барлық (сезім, қабылдау, бейнелерді тану, зейін, оқыту, есте сақтау, ұғымдарды қалыптастыру, ойлау, қиял, есте сақтау, тіл, эмоциялар, және даму процестері) ауқымын қамтиды, ол мінез-құлықтың барлық түрлерін қамтиды», - деп жазды [2]. Жалпы білім алу – оқушы білімінің сандық ұлғаюы, есте сақтауы, ақпарат жинақтауы, мән –мағынасын ұғынып-анықтауы, шынайылықты өзгеше түсініп-түсіндіруі. Ал, біздің қалай білім алатынымызды түсінуге бағытталған зерттеушілердің « теориялық экспедицияларында » әдеби негізгі үш топ анықталған: әлеуметтік психологтар, мотивациялық, аффективті теоретиктер және когнитивті психологтар.

Когнитивті психологтар адам санасында болып жатқан үдерісті зерттейді. Когнитивті психология әлемінде 1960 жылы Жан Пиаженің ойлауды дамыту теориясы басымдыққа ие болды. Ол кеңістік, уақыт, сандық аспектілерді қамтитын дамудың жалпы кезеңдерін анықтады. Мотивациялық және аффективті теорияда «мен» тұжырымдамасына назар аудара отырып,түсінуді дамытуда жеке еркіндік, таңдау, ынта және сезімдердің мәнінің де зор екені айтылған. Ғалым Авраам Маслоу (1968 ж) өз зерттеуінде ынтаның бес сатылы үлгісін ұсына отырып,психологиялық қажеттіліктерді төменгі деңгейге,өзін-өзі көрсете, таныта білуді жоғарғы деңгейге орналастырды.

Когнитивтік оқыту туралы алғашқы ойлар Э.Ч. Толманның (1948) еңбектерінде пайда болды, ал, когнитивтік психология педагогика саласында да кеңінен таралды (Дж.С.Брунер, 1966, 1968, 1977; Р. Ч. Аткинсон, 1968; г. Э. Гарднер, 1983, 1993, м. с. Шехтер, 1981, 2001 және т. б.). "Танымдық оқыту" және "когнитивті оқыту" ұғымдары синоним емес. Француз зерттеушілері Э. Лоарер мен М. Юто "когнитивті оқыту" термині психологиядағы , педагогикадағы зерттеу бағыттарының бірін анықтайтынын атап өтті [3]. Зерттеушілердің пікірінше , когнитивті оқытудың негізгі мақсаты , оқу процесін және жаңа жағдайларға бейімделуді мүмкін ететін ақыл-ой қабілеттері мен стратегияларының жиынтығын дамыту болып табылады. Танымдық шеберлік жағдайында білім беру процесінің бағыты ақпаратты сіңіруге емес, зерттелетін пәндердің ішкі қатынастарын түсінуге бағытталған, студенттерді диалогқа, зерттеу ойларына итермелейді және ақыл-ой белсенділігінің арттырады. Когнитивті психология педагогикада жаңа бағыт – когнитивті оқыту технологиясын тудырды. Когнитивті педагогикалық технологиялар деп біз оқу ақпаратын модульдік ұсынуға негізделген студенттердің интеллектуалды дамуының оқу процесін түсінеміз. Когнитивті тәсіл аясында студент мұғалімнің оқу іс-әрекетінің объектісі емес, оқу процесінің белсенді және саналы қатысушысы болып саналады, яғни пән-студенттер мен мұғалім арасындағы субъективті қатынастар жүзеге асырылады, ал оқу процесі жеке және әлеуметтік тұрғыдан анықталған сипатқа ие болады. Ендігі кезекте, мәдениетаралық коммуникативті құзірет деген ұғымды анықтаймыз. Алдымен, құзірет және құзіреттілік сөздерінің айырмашылығын қарастырайық.

«Құзыреттілік» термині әдетте белгілі бір әлеуметтік-кәсіби мәртебе иесіне байланысты қолданылады және оның сол істі атқарудағы түсінігі, білімі, білігінің орындалуға тиіс мәселенің нақты өз деңгейінде шешілуімен сәйкестілігі арқылы сипатталады. «Құзыреттілік» терминін XX ғасырдың ортасында Н. Хомский енгізген болатын, алғашында ол ана тілінде нақты тілдік қызметті орындау үшін қажет қабілеттіктер ұғымын берген. Ғалым А.В. Хуторской білімнің тұлғалық әрі әлеуметтік мәні арасындағы және білім берудегі дағдарыстан шығудың бір жолы, жеке тұлғаның өзара байланысты сапаларының үйлесімі ретіндегі құзыреттіліктің маңыздылығына тоқталды [4]. Ал ғалымдар И.А. Зимняя мен Дж. Равеннің еңбектеріне сүйенсек, бұл

ұғымның мазмұны бір-біріне байланыссыз, біреулері когнитивтік, біреулері эмоционалдық салаға жататын көптеген құзыреттіліктерден тұратынын анықтайды [4-5]. Ал, Б.Т. Кенжебеков құзыреттілік жөнінде: «Құзыреттіліктің бар-жоғын адам еңбегінің нәтижесіне қарап пайымдау кажет. Кез - келген қызметкер, өз әрекетімен кәсіби іс-әрекеттің түпкі нәтижесіне сай талаптарға жауап беретін жұмыстарды орындаса ғана, кәсіби құзыретті болып саналады»-, деп, анықтама береді [6]. Н.Э.Онищенко көрсеткендей, шетелдік зерттеулерде «құзыреттілік» жеке психологиялық қасиет ретінде түсіндіріліп, оның құрамында дербестік, коммуникативтік, тәртіптілік, өзін-өзі дамыту сапалары қарастырылады (Э.Шорт, Дж.Равен, т.б.) [7]. ТМД елдері мен отандық психологиялық-педагогикалық әдебиеттерде «құзыреттілік» терминін белгілі бір қызмет түрімен жиі байланыстырады. «Құзыреттілік» белгілі бір саладағы білімдер мен біліктер тұрғысынан түсіндіріледі. Ал, «құзырет» ұғымы кез келген тұлғаның, ұйымның құқықтарын білдіреді. Отандық ғалым К.С.Құдайбергенова «құзыреттілікті» педагогиканың категориясы тұрғысынан жан-жақты зерделеген. Оның пікірі бойынша, педагогика саласындағы мұғалімнің құзыреті – нені білуін, нені түсінуін, меңгеруін немесе неге қабілетті екендігін көрсетуі, қандай да бір сұрақтар төңірегінде беделді түрде шешім шығаруы [8].Сондай-ақ, Н.И. Алмазова «құзыретті» – адам қызметінің белгілі бір саласындағы білім мен дағды деп, ал құзыреттілікті аталған құзыретті сапалы қолдану деп түсінеді [9]. Атап өткендей құзірет пен құзіреттілік ұғымдарында айырмашылықтар бар , ал, енді мәдениетаралық құзыреттілік ол тұлғаның өзін мәдениеттер диалогінде, яғни мәдениетаралық қатысым шеңберінде көрсете алу қабілеті деп анықталады. Біз барлығына ортақ келесі анықтамаға келеміз: мәдениетаралық құзыреттілік – бұл қарым-қатынастың нәтижелерінің екі жақ коммуниканттары үшін жинап келгенде позитивті болатын, ортақ мағынаға ие мәдениетаралық қатысым жайлы білім мен білікке негізделген құзыреттілік. [10] Мәдениетаралық құзыреттілік – бұл белгілі бір әлеуметтің өмірлік дағдыларын, әдеттерін, салт-дәстүрлерін, нормаларын қалыптастыратын жеке тұлғаға және топқа қатысты мотивация, мінез-құлық формалары, вербальды емес компоненттер, құндылықтар жүйесі жайлы білім.

Мәдениетаралық коммуникативті құзыреттілік – ол қалыптасқан, толыққанды (әлеуметтік, кәсіби, жағдаяттық тұрғыдан) шет тілінде мәдениетаралық қатысымға өзге мәдениет өкілімен түсе алу біліктілігі болып табылады.

Қорытынды

Шет тілді оқытудағы негізгі мақсат – шет тілді мәдениетаралық коммуникативті құзыреттілікті қалыптастыру және дамыту, және субъектісін қалыптастыру. Шет тілі – қазіргі заманның талабына сай, қоғамның әлеуметтік-экономикалық, ғылыми-техникалық және мәдениет дамуының қайнар көзі. Қазір шет тілін оқыту әдістемесінің деңгейі жоғары. Қорыта келгенде, шетел тілін даралау оқыту үрдісінде танымдық технологияны қолдану арқылы мәдениетаралық коммуникативті құзыреттілікті қалыптастыру мақсаты алға қойылса, оқытудың сапасы да, мазмұны да өзгермек.

Пайдаланған әдебиеттер

1. Махаметова, Д. Б. The formation of communicative competence during the learning process of the English language // Молодой ученый. — 2017. — № 11 (145). — С. 326-328.
2. Солсо Р. Когнитивная психология //– М.: Триволла. 1996. – 600 с
3. Лоарер Э., Юто М. Когнитивное обучение: история и методы. Когнитивное обучение: современное состояние и перспективы // Под ред. Т. Галкиной, Э. Лоарер. – М.: Изд-во ИПРАН, 1997. – С. 17–33.

4. Зимняя И.А., Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании. – М., 2004.

5. Равен Дж., Компетентность в соверменном обществе: выявление, развитие и реализация. – М.:Когито-Центр, 2002.

6. Кенжебеков Б.Т., Университет студенттерінің кәсіби құзыреттілігін қалыптастырудың теориясы мен практикасы. (Монография). – Астана, 2001. -275 б

7. Онищенко Н.Э. Педагогические условия повышения профессиональной компетентности педагогов профильных гуманитарных классов //ИзвестияРоссийского государственного педагогического университета им. А.И.Герцена.Аспирантские тетради: Научный журнал. - СПб., 2007. - №16 (40). - С. 477-180

8. Құдайбергенева К.С. Құзырлылық амалының негізгі ұгымдары. Алматы-2007.

9. Алмазова, Надежда Ивановна(2013) *Когнитивные аспекты формирования межкультурной компетентности при обучении иностранному языку в неязыковом вузе* . Санкт-Петербургский государственный политехнический Университет, Санк-Петербург,РФ

10. Елизарова Г.В. Культура и обучение иностранным языкам.СПб.: КАРО, 2005.

МРНТИ 14.35.09

Абдрахманов Д. Д.[1]
КазНПУ имени Абая,
[1]Магистр, преподаватель кафедры иностранных языков
Республклика Казахстан, город Алматы

ФОРМИРОВАНИЕ КОГНИТИВНОЙ АКАДЕМИЧЕСКОЙ ЯЗЫКОВОЙ КОМПЕТЕНЦИИ С ПОМОЩЬЮ CLIL “ТРИПТИХ ЯЗЫКА”

Аннотация

Данная научная статья рассматривает понятие CLIL, CALP/BICS и всестороннее определение концептуальной модели CLIL «Триптих языка». Конкретный предмет обсуждения – концептуальная модель CLIL «Триптих языка»– модель, которая позволит эффективно преподавать английский язык, а также некторые предметы на английском языке. В данной статье мы затронем только один ее аспект: теоретические основы CLIL и концептуальной модели CLIL «Триптих языка». Иноязычное образование как один из компонентов общей системы республиканского образования не может рассматриваться вне связи со средой, в которой оно функционирует и развивается. Также в статье представлена модель формирование Когнитивной академической языковой компетенции с использованием концептуальной модели CLIL “Триптих языка”

Ключевые слова: CLIL, CALP, BICS, Language of learning, language of learning, language through learning, концептуальная модели CLIL «Триптих языка».

Abdrakhmanov D. D.[1]
[1]KazNPU named after Abai,
Master's degree, teacher of the Department of foreign languages
Republic of Kazakhstan, Almaty

FORMATION OF COGNITIVE ACADEMIC LANGUAGE PROFICIENCY WITH THE HELP OF CLIL “LANGUAGE TRIPTYCH”

Abstract

This scientific article examines the CLIL concept, CALP/BICS and comprehensive definition of the CLIL conceptual model «Triptych of language». The specific subject of discussion is the CLIL conceptual model "Triptych of language" - a model that will effectively teach English as well as some subjects in English. In this article we will address only one aspect: the theoretical foundations of CLIL and the conceptual model of CLIL "Triptych of language". Foreign language education as one of the components of the Republican education cannot be considered out of connection with the environment in which it functions and develops. The article also presents a model for the formation of Cognitive academic language competence using the CLIL conceptual model “Triptych of language”

Keywords: CLIL, CALP, BICS, Language of learning,language of learning, language through learning, conceptual model of CLIL "Triptych of language".

Абдрахманов Д. Д[1].
Абай атындағы ҚазҰПУ,
[1]Магистр, шетел тілдер кафедрасының оқытушысы
ҚазақстанРеспубликасы, Алматы қаласы

CLIL "ТІЛ ТРИПТИХ" КӨМЕГІМЕН КОГНИТИВТІ АКАДЕМИЯЛЫҚ ТІЛДІК ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТІ ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Аңдатпа

Бұл ғылыми мақала мақсаты CLIL ұғымын, CALP/BICS және CLIL «Тіл триптих» концептуалдық үлгісін қарастыру. Талқылаудың нақты пәні – CLIL "Тілдік триптих" концептуалды моделі-ағылшын тілін, сондай-ақ ағылшын тілінде жүргізілетін пәндерді тиімді оқытуға мүмкіндік беретін модель. Бұл мақалада біз оның бір ғана аспектісін қозғаймыз: CLIL теориялық негіздері және CLIL "Тілдік триптих" тұжырымдамалық моделі. Шет тілді білім беру республикалық білім берудің жалпы жүйесінің құрамдас бөліктерінің бірі ретінде ол жұмыс істейтін және дамып жатқан ортамен байланыссыз қарастырылмайды. Сондай-ақ мақалада CLIL "Тіл триптих" тұжырымдамалық моделін пайдалана отырып, когнитивті академиялық тілдік құзыреттілікті қалыптастыру моделі ұсынылған.

Түйінді сөздер: CLIL, CALP, BICS, оқу тілі, оқуға арналған тіл, оқу арқылы тіл, CLIL "Тілдік триптих" концептуалды моделі.

One of the goals of the state program for the development of education and science in the Republic of Kazakhstan is the development of the education system, which creates conditions for a gradual transition to a competence-oriented learning model. The system of education aimed at developing competencies is becoming increasingly relevant in the use of methodological approaches to the formation of students' cognitive academic language, intercultural, intercultural communicative and other competencies. The CLIL method fulfills the requirements of the modern education system. The main reason for writing this article was the incomplete study of the 4Cs structure of the CLIL method by teachers and the lack of a theoretical and methodological basis for the conceptual model of the language triptych, in which this structure

plays an important role in the formation of cognitive academic language competence in educational institutions.

CLIL is a method of teaching any subject through language, that is, CLIL, not as a subject of English, but as a method of developing academic language competencies of students in these subjects, since they master special language units of the subject, terms, special professional words, phrases. In other words, CLIL attaches more importance to the academic language than to the everyday language. Since Cognition is one of the components of the 4Cs structure, we use Bloom's taxonomy to develop cognition in the CLIL lesson. Therefore, one of the main goals of the CLIL method is that of Cummins defined as the development of cognitive academic language competence (CALP), rather than everyday language (BICS). These two concepts will be discussed in more detail below.

Cognitive academic language competence is not a linguistic competence. In the course of training, students should master a wide range of language materials: a wide range of vocabulary, idiomatic expressions, terms and syntactic structures related to the languages of geography, mathematics, etc., the specifics of written language. Of course, this is a big task. However, this is only part of cognitive academic language competence. Cummins noted that according to this transfer of competence, its most important aspects are not directly related to language, but mainly relate to metalinguistic, textual, strategic and metacognitive skills.

It is necessary to provide for the study of a foreign language with professional orientation for students in Natural Sciences on the basis of the integration of subject content and a foreign language, consistency of teaching, the implementation of independent learning, interdisciplinary continuity, the principles of "4C" and the language triptych model [1]. This paper demonstrates the effectiveness of the language triptych model of integrated subject-language learning for the formation of students' cognitive academic language competence.

Language triptych - a conceptual model of combining content goals and language goals. Teachers are advised to define the language that is mandatory for the content (i.e., the language that is important for mastering the content) and the language that is appropriate for the content (i.e., the language that supports the content and the achievement of the linguistic cultural goals of the program) in order to strategically adjust the language and content goals in the lesson. In order for such strategic planning to take place, teachers must determine the relationship between content goals and language goals. A conceptual model of the triptych can help to create such a relationship.

In Figure 1, Coyle explains language progress in the framework of a triptych that "supports students in their use of the language through language analysis with three interrelated points of view: language of learning, language for learning and language through reading.

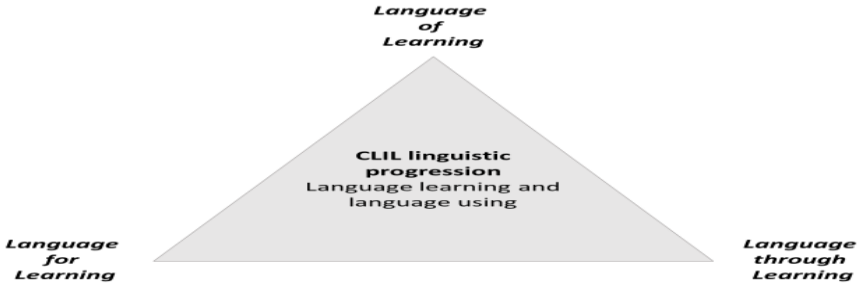

Fig. 1. conceptual model of the language triptych [1]

This conceptual representation of the language triptych components is the basis for analyzing the CLIL language from three interrelated perspectives:

Language of learning: a language necessary for mastering concepts and skills in the field of education. This requires a little more than the language requirements and vocabulary of different disciplines. This is the language that students need to master basic concepts and skills of the subject. Thanks to this, students use the right language in a useful context. The language

of instruction is subject-oriented. The language of instruction is the linguistic knowledge necessary to talk about specific content. This knowledge can apply to any subject with CLIL enabled. At the same time, the linguistic component is not limited to lexical or grammatical knowledge, but also consists in syntactic, semantic and pragmatic knowledge, knowledge of discourse, etc. Examples:

Special words (terminology).

Description, definition, interpretation, predictive language

Effective use of grammar for sentence, decision, cause and effect.

2) Language for learning: a language that allows you to be functional in a foreign language environment. This includes the classroom language, as well as the language for learning processes and speech acts. The language used during the lesson in communication between students and teachers, in the process of completing tasks and solving problems. Students should be supported in developing skills such as working together, working in groups, asking questions, discussing questions, interviewing, thinking, and so on. The language for learning depends on the subject and can vary depending on the task, subject. Language for learning is the development of linguistic skills necessary for performing cognitively complex or practical tasks necessary for mastering skills such as pair work, joint group work, asking questions, discussing, communicating, asking, thinking, memorizing, etc. [1, 37]. Examples:

o language of project work

o in pairs: ask and answer questions using arguments

o language used in arguments and disagreements

O write a simple research report

3) Language through learning: a language created in the learning process. As a new meaning is studied, a new language is required and mastered. This is due to the active use of language and thinking by students. Effective learning does not occur without the active participation of language and thinking. New settings require a new language, so this language cannot be predicted in advance. This formed language should be in the hands of the teacher, but it is difficult to predict in advance what will happen. Language through learning - requires active participation, so that students can be asked to participate in complex thought processes, which leads to greater use of the language. The "new" language, first of all, takes place in CLIL classes, which is a language that language learners use to support and promote their thought processes in order to gain new knowledge, as well as to move forward in learning their own language [1, 38]. Examples:

O recycling of high-level discussion skills

o vocabulary usage skills

O show evidence

O develop presentation skills

The structure, the purpose of which is the formation of cognitive academic language competence of the student using the 4Cs and the conceptual model Language triptych, through the acquisition of subject and language experience, in the context of intercultural communication in the space of mutual subject - service knowledge in the use of the CLIL method, is shown in Figure 1.

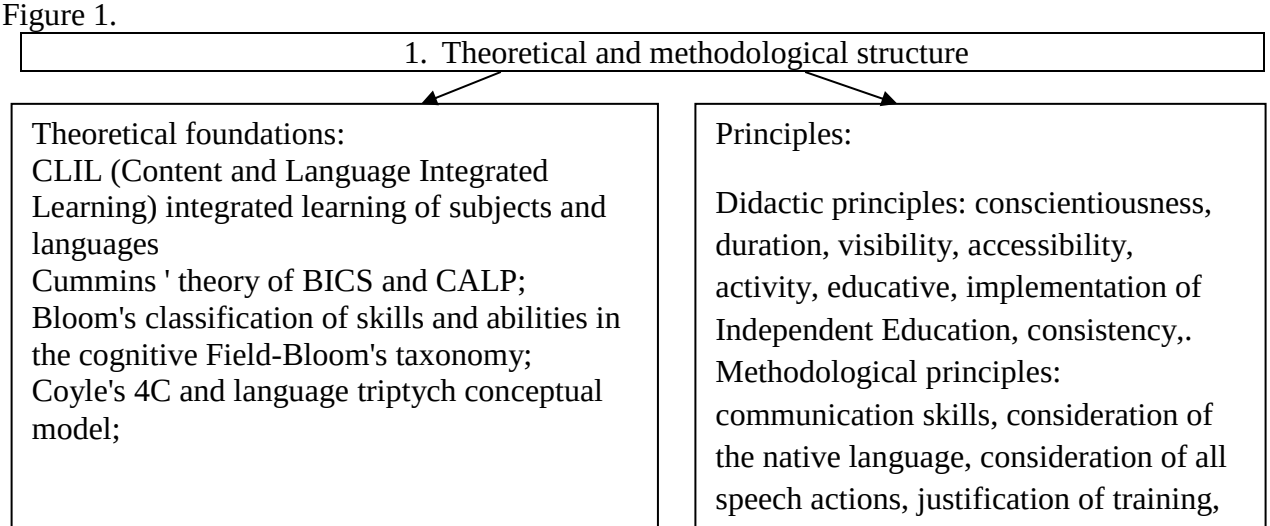

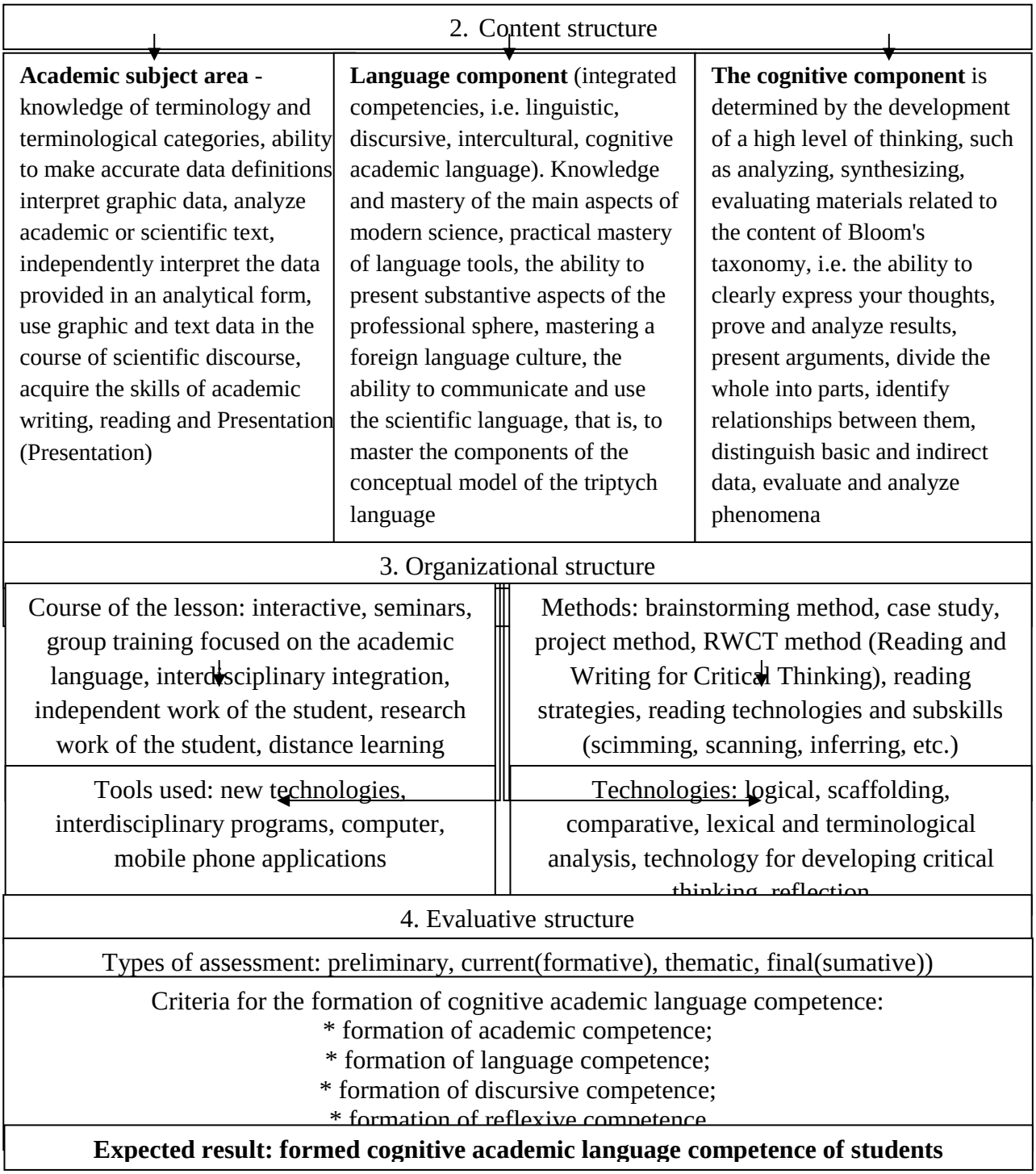

Figure 2. Model of formation of cognitive academic language competence using the conceptual model CLIL language triptych.

The purpose of subject and language training of students in the field of natural science is to form a cognitive academic language proficiency of students through the acquisition of academic and language experience, in the context of intercultural interaction in the space of mutual academic activity of knowledge.

This model consists of theoretical-methodological, content, organizational and evaluative components. Since the main goal of the CLIL method is to form CALP by integrating students' previous experience and interests in the subject area, the theoretical basis of our proposed model is the theory of BICS and CALP (Basic Interpersonal Communicative Skills)/(Cognitive/Academic Language Proficiency) by Jim Cummins, and the classification of pedagogical goals of teaching in the cognitive field proposed by Bloom - Bloom taxonomy, the structure of 4Cs by Do Coyle and the conceptual model of the triptych.

Let's take a closer look at Jim Cummins ' theory of BICS and CALP. The theory considers two aspects of foreign language competence between spoken language and academic language – "BICS" – basic interpersonal communicative skills of everyday communication language and CALP - cognitive academic language proficiency, which is outside of everyday communication situations. In his scientific work, Jim Cummins used the iceberg model to explain the differences between BICS and CALP [2, 110].

BICS, that is, the main communication patterns of everyday communication language (grammar, pronunciation, vocabulary), are located in the visible part of the iceberg, and CALP language competencies are located at the bottom. Jim Cummins uses Benjamin Bloom's cognitive skill and skill taxonomy to show the difference between basic interpersonal communication skills and cognitive academic language proficiency. At the bottom are the lower-order thinking skills, such as knowledge, understanding and use in relation to basic interpersonal communication skills, and at the top are the higher thinking skills, such as analysis, synthesis, evaluation, which are related to cognitive academic language proficiency. (Fig.2).

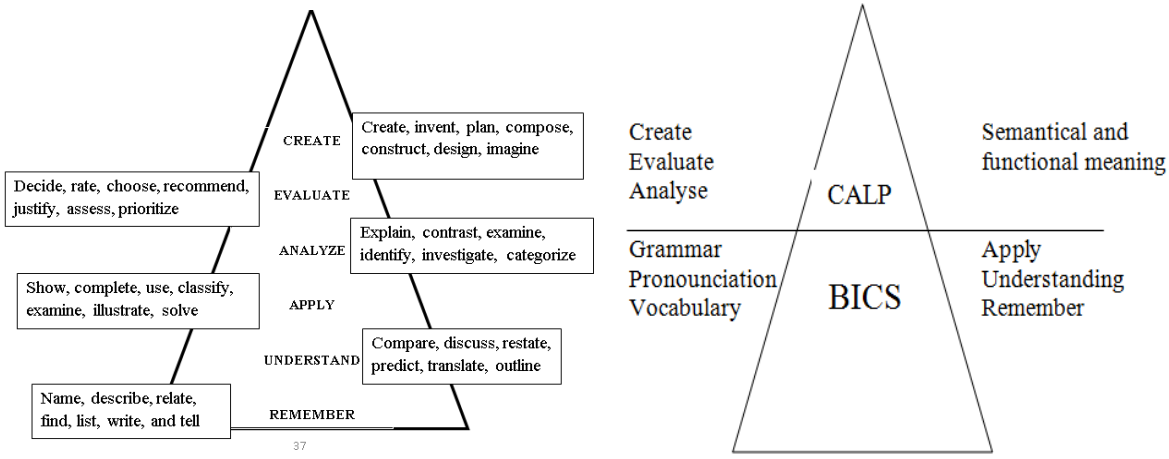

Fig. 2. Bloom's taxanomy and Cummins' iceberg theory [2, 110]

The role of do Coyle's conceptual model of language triptych, which is part of the 4Cs communication component, in the formation of cognitive academic language proficiency, is particularly important, since the units of content used in the lesson, i.e. terminology and subject phrases, the language of communication used in the lesson and the language of this communication and content are formed when combined.

In the development of the content structure of the model, studying the above-mentioned Bloom's taxonomy, Jim Cummins theories of BICS and CALP, [2, 25], Do Coyle's 4Cs and the conceptual model of the language triptych, this group is defined by the development of **cognitive component**: a high level of thinking skills: analysis, synthesis, evaluation of materials, i.e. the ability to clearly convey the game, prove and analyze the results obtained, provide arguments, convey the message, divide the whole into parts and determine the relationship between them, distinguish the main and indirect data, evaluate and analyze phenomena; **academic component**: knowledge of terminology and terminological classification, creation of accurate, informative definitions, interpretation of graphic data, analysis of academic and scientific text, self-interpretation of data in an analytical form, use of graphic and textual data in scientific discourse, mastering the skills of academic writing, reading and Presentation (Presentation); **language**

component ((integrated competencies: linguistic, discursive, intercultural) – integrated competencies, i.e. linguistic, discursive, intercultural, cognitive academic language. Knowledge and mastery of the main aspects of modern science, practical mastery of language tools, the ability to present the content aspects of the professional sphere, mastering a foreign language culture, the ability to communicate and use the scientific language, that is, to master the components of the conceptual model of the language triptych.

CLIL provides not only professional orientation of the content of the manuals, but also activities, including educational or other operations that form professional competencies. Therefore, the organizational structure consists of teaching methods, forms, strategies and learning tools. At the same time, Scaffolding technology is one of the main strategies of the CLIL method, which provides comprehensive support to students, reducing cognitive and linguistic difficulties in teaching subjects in a foreign language [3, 23]. Other technologies presented:

- Logical analysis of the text - identification of introductory/main part /conclusion / final words; restoration of the order of paragraphs, sentences within paragraphs, logic of writing a complete single text (article, chapter, book), coincidence of the text (coherence and cohesion), its style and content, identification of logical inconsistencies, deductive and inductive analysis;
- Comparative analysis - comparison of special terms, text and sample, text and glossary, different samples, texts of different authors, texts of an applied and analytical nature, terminological texts in different scientific texts;
- Lexical and terminological analysis - analysis by term description (productivity, brevity, clarity, system), analysis of the formation of a terminological series, work with a glossary;
- Critical thinking development technology — a system of strategies that train thinking skills that allow you to work effectively with data, make meaningful, reasoned decisions;

In addition, elements of well-known methods of language training , such as brainstorming, case study (analysis of real facts), project method and RWCT, will be used to solve the tasks set and implement the proposed concept for the formation of cognitive academic language proficiency.

As for the evaluation component, to prepare the criteria for the formation of cognitive academic language proficiency, a description of academic competencies and language competencies specified in the CEFR was obtained:

1. Master the strategy of solving professional problems, such as the formation of a set of academic competencies, the presentation of students as a professional based on the acquired knowledge and acquired skills, forecasting the development of situations and their actions, solving managerial tasks, creating a management team, conducting practical experiments, etc.
2. The formation of a linguistic set of competencies means that students will be able to read the text voluntarily, quickly, using the necessary information links, in connection with the purpose of reading, understand the structural lecture within the discipline, write down the basic principles, master the language of writing in standard and other formats.
3. The formation of discursive competence implies students' understanding of articles and reports, news on professional topics, the ability to read specialized articles with special terminology, express their ideas and thoughts with arguments, participate in discussions, participate in effective interviews, etc.
4. In the process of forming cognitive academic language proficiency, reflexive competence is also formed, which indicates that the student has mastered in his personal experience a set of methods for performing tasks that are part of the competence, continuous monitoring of their actions according to models and criteria of effectiveness.

Although language triptych is a sub-part of the communication component of the 4 Cs structure, it plays an important role in the formation of a scientific language, i.e. cognitive academic language competence, which is one of the most important goals of the CLIL method,

since the CLIL method is often used in teaching natural sciences. Learning a scientific language in a foreign language will be twice as difficult as in your native language. Given that cognitive academic language proficiency does not develop independently compared to basic interpersonal communication skills, the conceptual model of the language triptych facilitates the formation of a scientific language, i.e. cognitive academic language proficiency. It can be seen that the conceptual model of CLIL language triptych not only forms cognitive academic language proficiency, but also develops other skills of students - communication skills, sociocultural competence, discourse competence, intercultural and communicative competence, cognitive competence, second-language personality, all types of speech activity. This is because everyone knows that the CLIL method develops 4C components, speech actions, and uses brainstorming, the Synectics method, case study, project method, and RWCT, learning strategies. Since the goal we are considering in this paper is the formation of the cognitive academic language proficiency, the conceptual model of the language triptych belonging to the communication component of the CLIL 4 Cs structure will undoubtedly allow us to achieve this goal, since each component of the conceptual model of the language triptych is designed for the development of academic language and the integration of content and language. Cognitive academic language proficiency arises when using scientific language in communication. In order to form cognitive academic language proficiency, it is necessary to determine the composition of the triptych components of the language according to the content, first distinguish it from the interpersonal basic language competence, and use all interactive technologies. The above model plays a particularly important role in the formation of cognitive academic language competence.

References

1. Coyle Hood and Marsh, 2010; Dafouz and Guerrini, 2009; Dalton-Puffer, 2011, Lasagabaster and Ruiz de Zarobé, 2010
2. Cummins Jim. Language, power and pedagogy: Bilingual children in the crossfire — Clevedon, England: Multilingual Matters, 2000. — P. 110.
3. Eurydice Report 2006, 2012; CLIL-EMIL, 2002; Ceilink Think Tank Report, 2010
4. Eurydice Network. (2006). Content and language integrated learning (CLIL) at school in Europe. Brussels, Belgium: Retrieved from http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/thematic_studies_archives_en.php
5. Cummins, Language, power and pedagogy: Bilingual children in the crossfire — Clevedon, England: Multilingual Matters, 2000. — 161-бет
6. Pavón, Ávila, Gallego & Espejo, 2014, 2 б.
7. Halbach and Lázaro, 2015
8. Ball and Lindsay, 2010, pp. 165-166.Ball P. CLIL, English teachers and the three dimensions of content-Modern English Teacher. — 2015. — P. 47–50.
9. Bullock Report, 1975

МРНТИ 14.35.09

Альшанова Жулдуз Сериковна[1]
[1]Абай атындағы қазақ ұлттық педагогикалық университеті
Алматы қ., Қазақстан

ШЕТ ТІЛІНДЕ СӨЙЛЕУ ЭТИКЕТІН ОҚЫТУДАҒЫ КОММУНИКАТИВТІ ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТІ ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Аңдатпа

Бұл мақалада ағылшын тілінде сөйлеу этикетін оқытудағы коммуникативті құзыреттілікті қалыптастыру мәселелері қарастырылған. Сондай-ақ, мақалада сөйлеу этикетінің мазмұны ашылып, оны оқытудағы тәсілдері сипатталған. Білім алушыларда шет тілі бойынша коммуникативті құзыр

еттілікті қалыптастыру әлеуметтік қатынас жағдайында коммуникативті рөлі арқылы болашақ маманның қалыптасуына жол береді.

Кілт сөздер: тілдік қызмет, сөйлеу этикеті, коммуникативтік құзыреттілік, оқыту принциптері, оқыту әдістемесі.

Альшанова Жулдуз Сериковна[1]
[1]Казахский Национальный педагогический университет имени Абая
г., Алматы Казахстан

ФОРМИРОВАНИЕ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ ПО ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ В ОБУЧЕНИИ РЕЧЕВОМУ ЭТИКЕТУ

Аннотация

В статье рассматривается формирование коммуникативной компетенции при обучении английскому этикету. В статье также раскрывается содержание речевого этикета и описаны способы его обучения. Формирование коммуникативной компетенции на иностранном языке у студентов позволяет формировать будущего специалиста через коммуникативную роль в контексте социальных отношений.

Ключевые слова: языковая деятельность, речевой этикет, коммуникативная компетенция, принципы обучения, методы обучения.

Alshanova Zhulduz Serikovna[1]
[1]Kazakh National pedagogical university after names by Abay
Almaty, Kazakhstan

FORMATION OF COMMUNICATIVE COMPETENCE IN A FOREIGN LANGUAGE IN TEACHING SPEECH ETIQUETTE

Abstract

This article discusses the formation of communicative competence in teaching English etiquette. The article also reveals the content of speech etiquette and describes ways to teach it. The formation of communicative competence in a foreign language in students allows the formation of a future specialist through the communicative role in the context of social relations.

Keywords: language activity, speech etiquette, communicative competence, teaching principles, teaching methods.

Кіріспе. Күнделікті қарым-қатынас саласындағы елеулі өзгерістер, елдер арасындағы мәдени, экономикалық және ғылыми-техникалық алмасудың кеңеюі болашақ мұғалімдердің кәсіби дайындығы үдерісінде шет тілдерін оқыту мазмұнын қайта қарауды талап етеді. Мұндай қайта қараудың бағдары кең кәсіби және жеке мәдениеті бар, өз бетінше шешім табуға және шешім қабылдауға, білімдерін жаңартуға, ой-өрістерін

кеңейтуге және мәдениетаралық коммуникацияларды жүзеге асыруға қабілетті тілдік тұлғаны қалыптастыру болып табылады.

Шетел тілін оқыту - жоғары білімді маман даярлау процесінің ажырамас бөлігі болып табылады. Қазіргі кездегі еліміздегі білім беру жүйесінің жұмыс істеу кезеңінде шет тілдерін оқытудың басты мақсаты - коммуникативті құзыреттілікті қалыптастыру болып саналады. Жалпы коммуникативті құзыреттілік мәдениеттер арасындағы өзара әрекеттестік қабілетін қалыптастыруды көздейді.

Шет тілін білу жастарға әлемдік мәдениетке қосылуға, өз қызметінде Интернет-ресурстардың мол мүмкіндіктерін пайдалануға, ақпараттық-коммуникациялық технологиялармен және мультимедиялық оқыту құралдарымен жұмыс істеуге мүмкіндік береді. Негізгі құзыреттер арасында коммуникативті құзыреттілік ерекше маңызды болып табылады.

Шетел тілін оқытудың мақсаты - студенттің жеке тұлғасын тәрбиелеу, дамыту және қалыптастыру арқылы студенттердің шет тілдік қарым-қатынас негіздерін игеруі болып табылады. Педагогика ғылымы шетел тілдерін оқытудың қазіргі заманғы әдістерінің қарым-қатынастың нақты жағдайларына дәйекті бағытын анықтайды.

Шетелдік қарым-қатынас негіздерін меңгеру студенттердің коммуникативті құзыреттілікке жетуін көздейді, бұл оларға іс жүзінде шетел тілін салыстырмалы түрде қарым-қатынас жағдайында қолдануға мүмкіндік береді, мысалы, түпнұсқа мәтіндерді оқи алады, стандартты емес жағдайларда шет тілінде сөйлейтін адамдармен сөйлесе алады.

Коммуникативті құзыреттілікке ұмтылу, оқытудың түпкілікті нәтижесі ретінде, тиісті шетел тілінің техникасын (лингвистикалық құзыреттілік) меңгеруді ғана емес, сонымен қатар адекватты қарым-қатынас пен өзара түсіністік үшін қажетті орасан зор лингвистикалық ақпараттарды игеруді болжайды [1].

Коммуниканттардың айналадағы негізгі ақпараттың негізгі сәйкестігінсіз, аударылатын тілдің елінің ерекшеліктерін білмей қарым-қатынас пен өзара түсіністікке қол жеткізу мүмкін емес. Әрине, шетел тілін оқытудың жетекші мақсаттарының бірі коммуникативті дағдылардың белгілі бір деңгейін қамтамасыз ететін практикалық тілдесу болып қала береді.

Әр оқытушы өз сабағында практикалық, тәрбиелік, білімді және дамытушылық мақсаттар мен міндеттердің барлық кешенін шешуге тырысады. Аудиториядағы коммуникативті құзыреттілікке келесі құзыреттіліктер кіреді: лингвистикалық, социолингвистикалық, пікірталастық және стратегиялық, әлеуметтік-мәдени.

Негізгі құзыреттер арасында коммуникативті құзыреттілік маңызды болып табылады. Бұл құзыреттілік сөйлеу әрекетінің барлық түрлерін, ауызша және жазбаша сөйлеу мәдениетін, тілді қарым-қатынастың әр түрлі салаларында және жағдайларда қолдану дағдылары мен икемділіктерін меңгеруді білдіреді. Қарапайым тілмен айтқанда, коммуникативті құзыреттілік - бұл қарым-қатынас жасау мүмкіндігі дегенді білдіреді.

Коммуникативті құзыреттілік ауызша және жазбаша қарым-қатынас мақсатын қоюға және оған қол жеткізуге дайын болуды білдіреді:

- қажетті ақпаратты алу,

- позициялардың әртүрлілігін мойындау және басқа адамдардың құндылықтарын (діни, этникалық, кәсіптік, жеке және т.б.) құрметтеу негізінде диалогта және көпшілік алдында сөйлеу кезінде өз көзқарасын өркениетті түрде білдіру және қорғау, яғни бұл проблемаларды талдау және шешу мүмкіндігі, ойлау қабілеті [1].

Мемлекеттік білім беруді жүзеге асырудың қазіргі заманғы жағдайында, шет тілін үйренудегі білім беру іс-әрекеттерін меңгеру, білім беру және зерттеушілік дағдыларын қалыптастыру, студенттерді жобалық және зерттеу қызметіне қосу, бұл когнитивті зерттеудің дамуын анықтайтын әмбебап білім беру іс-әрекеттері (сұрақтар қою, жіктеу,

бақылау, қорытынды жасау және қорытынды жасау, түсіндіру, дәлелдеу, өз идеяларын қорғау) болып табылады.

Мемлекеттік білім беру стандартына көшу жағдайында біз негізгі құзыреттілікті қалыптастырудағы шет тілінің рөлі артып келеді деп сенімді түрде айта аламыз. Бұл халықаралық экономикалық байланыстардың кеңеюіне, шетелдік серіктестермен жұмыс істейтін кәсіпорындар санының көбеюіне және импорттық жабдықтар мен шетелдік технологияларды кәсіпорындарда көп қолдануға байланысты. Осылайша, қазіргі кезеңде тиімді кәсіби қызметті жүзеге асыруға қабілетті, шет тілін білетін мамандарға деген қажеттілік өсуде.

Шет тілдеріндегі мектептік білім берудің қазақстандық стандарттарында шет тілдерін оқытудың басты мақсаты - коммуникативті құзыреттілікті қалыптастыру, яғни ана тілінде сөйлейтіндермен тұлғааралық және мәдениетаралық байланысты жүзеге асыруға қабілеттілік пен дайындық болып табылады.

Осыған байланысты студенттердің арасында әлемнің тұтас бейнесін қалыптастыруды, зерттелген материалдағы жеке мағыналарды анықтауға, жеке тұлғаны әлемдік және ұлттық мәдениеттер жүйесіне интеграциялауға мүмкіндік беретін, шетел мәдениетін оқытудың жаңа тәсілі мақұлданды, бұл әр түрлі мәдени қауымдастықтар арасындағы өзара түсіністік пен ынтымақтастықты болжайды, оны жүзеге асыру тек қана мәдениеттер диалогының көмегімен мүмкін болады. Бұл мақсатқа жету прогрессивті технологиялар мен икемді ұйымдастырушылық формаларды іздеуді және енгізуді, білім беру мен тәрбиелеу мазмұнының принциптерін өзгертуді, білім алушыларға жеке көзқарастың тиімді жолдарын табуды талап етеді.

Заманауи білімнің болуы мен дамуының негізгі қағидаларының бірі - оның «мәдени сәйкестігі» (А.Дистервегтің пікірі бойынша), бұл мәдениет аясында оқытуды, білім беруді аударма тілі сөйлеушілер мәдениетінің табиғаты мен құндылықтарына, оның нормалары мен ережелеріне, «келімсектердің» жетістіктерін игеруге бағыттауды білдіреді. Мәдениет дегеніміз - бұл мінез-құлық модельдерінің жүйесі, адамдардың санасы, сонымен қатар қоғам өміріндегі заттар мен құбылыстар, ұрпақ ауысуы кезінде жаңғыртылған, бір сөзбен айтқанда тәрбиенің мазмұндық жағын болжайды. Бұл дегеніміз, адамның қалыптасуы мәдениетке ену арқылы жүзеге асады; оны иемдену арқылы ол субъект болады.

Кез-келген шетел тілін зерттеу («академиялық пән» ретінде емес, «білім беру пәні» ретінде) аударма тілі елінің мәдениетін түсінудің қуатты құралы болып табылады, өйткені кез-келген ұлттың тілі өзінің мәдениетін шоғырланған түрде көрсетеді. Мәдениет құбылысы мен оның тілмен байланысы бүкіл әлемнің лингвистері, психологтары мен мәдениеттанушыларына жаңа көзқараспен қаралады, ең алдымен ол әр түрлі әлеуметтік қабаттар мен әлеуметтік топтардың күнделікті коммуникативті қажеттіліктерін өзара байланыстыратындықтан, коммуникация мәдениетінің мәселелерін қозғайды, сонымен қатар этикалық, стилистикалық және этикеттік мәселелерді, тілдік нормаларды қарастырады.

Студенттерге ағылшын тілінде сөйлеу этикетінің формулаларын (оқу мазмұны) дұрыс қолдануға, ағылшын тілінде сөйлейтін мәдениетте өзін-өзі ұстай білуге, американдықтар мен британдықтардың әртүрлі жағдайлардағы мінез-құлқын түсінуге (білім беру мазмұны) үйрету - бұл өте маңызды міндет, өйткені этикет және оның формулалары тек қана емес, сонымен қатар күнделікті мінез-құлықтың стереотиптері, олардың қаншасы болмыстың маңызды белгілері болып саналады. Сөйлеу этикетінің формулалары сөйлеу коммуникациясының басталуын, барысын және тоқтатылуын «белгілейді»; оларсыз «бірде-бір тірі сөйлем құрылмайды» [2].

Мұның бәрі студенттерге мәдениеттер диалогында сөйлеу этикетін үйретудің жаңа әдістемесін құруды қажет етті, өйткені диалог-алмасу жағдайында ғана тыңдау және есту, басқалардың ойларын түсіну және тану, шетелдік мәдениеттің мәдени құндылықтарын өз

құндылықтарымызбен салыстыру және оларды қабылдау қабілеті қалыптасады. Қарым-қатынас бірлігі ретінде қарым-қатынастың барлық негізгі сипаттамаларына ие және сол арқылы коммуникацияның маңызды сипатының демалысын (модельдеуін) қамтамасыз ететін жағдай болып табылады (Е.И. Пассов) [2].

Педагогикалық жоғары оқу орындарында сөйлеу этикетін оқытудың қолданыстағы тәжірибесін талдау, психология, педагогика, шетел тілін оқыту әдістемесі туралы әдебиеттерге шолу жасау сөйлеу этикетінің мүмкіндіктері шет тілі мәдениетінің құрамдас бөлігі ретінде жеткілікті түрде зерттелмегендігін атап өтуге мүмкіндік берді; адамның мінез-құлқына, өмірінің эмоционалды жағына, оның психикалық қызметіне байланысты жұмыс әдістемесі жеткілікті түрде анықталмаған. Сөйлеу этикетінің грамматикалық және семантикалық-стилистикалық аспектілеріне, оның прагматикалық қызметтеріне назар аударылмады.

Әдістері. Бұл мақаланы жазуда теориялық және эмпирикалық әдістер кешені қолданылды: философиялық, дидактикалық, психологиялық, психолингвистикалық отандық және шетелдік әдебиеттерді теориялық талдау әдістері қолданылды.

Нәтижелер және талқылау. Соңғы жылдары лингвистердің, сондай-ақ басқа ғылымдарды зерттеушілердің - әлеуметтану, психология, этнография, логика, философия, мәдениеттанушылардың күш-жігері қарым-қатынас ерекшеліктерін, атап айтқанда әр түрлі мәдениеттер өкілдерінің сөйлеу тәртібінің ұлттық және мәдени ерекшеліктерін зерттеуге бағытталған. Сондай-ақ, сөйлеу қарым-қатынасын зерттеуге кеңірек көзқарастың тенденциясы бар және осыған байланысты сөйлеу этикетінің коммуникативті формулаларын меңгеру кез-келген ережелер мен заңдылықтарды игеріп қана қоймай, аударма тіліндегі сөйлеушілердің әлеуметтік-мәдени мінез-құлқын түсінуді білдіреді. Қарым-қатынас, әдетте, сөйлеу этикетінен басталатындықтан, дәл осы адам «әлеуметтік-стилистикалық тоналдылықты» кейінгі сөйлеу тәртібіне қояды, оны коммуниканттарды мәжбүр ететін этикет шеңберімен шектейді.

«Дамыған мәдениетте, көптеген ережелер мен нормалар бар» - деп атап өтті К.Касьянова. Олар өмірдің барлық салаларын қамтиды: жұмыс процестері, отбасылық қатынастар, бос уақыт, ата-ана, қыз ұзату, босану, жерлеу - бәрі бір жүйеге келтіріліп, бір-бірімен байланысты, және ол нақты мәдени кеңістікті білдіреді. Осындай «мәдени кеңістіктің» жағдайларына икемді болу үшін болашақ мұғалімдер (әдіскерлер, лингвистер) әр түрлі әлеуметтік топтарда байланыста болып, жанжалды жағдайларды оңай болдырмауы керек, сонымен қатар мәдениетаралық коммуникацияға бейімделе алуы керек.

Аударма тілінің сөйлеушілерінің сөйлеу әрекеті маңызды ақпараттық негіз болғандықтан, оқытудың тілдік мазмұны, біздің ойымызша, ағылшын тілді мәдениеттің сөйлеу этикетінің формулаларын құра алады, олар тек фондық білімді ғана емес, сонымен қатар, болмыстың белгі формулалары болып табылады, өйткені олар барлық салаларға әсер етеді адамның іс-әрекеті болып саналады. Г.Д.Томахиннің айтуынша, «ұлттық мәдениеттің өзіндік ерекшелігі мейлінше айқын көрінетін және ана тілінің оларды қалай түсінетіндігін түсінуге болмайтын тілдік бірліктерді арнайы іріктеу мен зерттеу қажеттілігі шетелдіктермен қарым-қатынастың барлық жағдайында, көркем әдебиет, журналистика оқыған кезде, фильмдер мен бейнелерді көргенде, ән тыңдағанда және т.с.с. сезіледі [3].

Шетелдіктердің сөйлеу тілінен айырмашылығы, екіншісі өз сөзін белгілі ережелер мен білімдерге сүйене отырып, оның санасында қажетті тілдік формаларды іздеуде және сонымен бірге коммуникативті конвенция (бағыт, келісім) қағидасын бұза отырып, жиі қолданылуының арқасында оған таныс болған есте сақтаушы фразалардан бұрынғы сөйлемді еркін шығарып алуымен ерекшеленетіні белгілі. «Басқа біреудің сөзін түсіну кезінде (Л.С. Выготскийдің айтуы бойынша) тек сөздерді ғана емес, әңгімелесушінің

ойларын да түсіну әрдайым жеткіліксіз. Бірақ әңгімелесушінің ойларын оның мотивін түсінбей, ол үшін осы ой айтылған деген түсінік толық түсінбеушілік болып табылады» [3].

Осыған байланысты коммуникативтілік ағылшын тілін, атап айтқанда сөйлеу этикетін оқытудың негізгі принципі ретінде алға шығады. Осы қағидаға сәйкес оқыту коммуникативті жағдаяттарды модельдеуге негізделуі керек, мұнда оқыту мазмұны шет тілі мәдениеті болып табылады, ал ағылшынның сөйлеу этикетінің формулалары тілдік мазмұнды құрайды. Ұлттық-мәдени компонентті таңдаудың бастапқы нүктесі - лингвистикалық емес, әдіснамалық критерийлер болып табылады. Мұны әр жағдайда тек әртүрліліктің ішінен педагогикалық мәні бар, тек шет тілінде сөйлесуге үйренуге ғана емес, зерттеліп жатқан тілдің мәдениетімен танысу үшін де ықпал ете алатындығымен түсіндіреді. Сонымен қатар, сөйлеу этикетінің формулалары таңдап алынады, олар қарапайым ана тілінің өзіне таныс болып қалған күнделікті санасында маңызды болып саналады.

Сөйлеу этикетінің мәдениетпен байланысы айқын, өйткені бұл сөйлеу этикеті мінез-құлық пен қарым-қатынас мәдениетін қамтамасыз етеді. «Дамыған лингвистикалық тұлға сыпайылық категориясының құралдарын қолдана отырып, құрметтеудің әлеуметтік және сөйлеу демонстрациясы ретінде сөйлеу этикетінің құралдар жиынтығына ие» деп болжануда [3].

Әдептілік вербальды мінез-құлық - бұл адамдар арасындағы байланыстарды орнатудың және дамытудың күрделі, көп қырлы процесі, бірлескен іс-шараларға қажеттіліктер, соның ішінде ақпарат алмасу; басқа адамды түсінудің, қабылдаудың және түсінудің бірыңғай стратегиясын әзірлеу болып табылады. Демек, этикет адам қызметінің барлық жақтарына әсер етеді: өндіріс жүйесі, қоғамдық қатынастар, сондай-ақ осы қатынастардың сипаты мен мазмұнын бейнелеу, бір сөзбен айтқанда, барлық экзистенциялық жағдайларда қолданылады.

А.А.Леонтьев сөйлеу әрекеті құрылымының маңыздылығын атап өтіп: «Толығымен қарым-қатынас жасау үшін адам, негізінен, бірқатар дағдыларға ие болуы керек. Ол, біріншіден, қарым-қатынас жағдайында жылдам әрі дұрыс бағдарлай білуі керек; екіншіден, өз сөзін дұрыс жоспарлай білуі, қарым-қатынас актісінің мазмұнын дұрыс таңдай білуі керек; үшіншіден, осы мазмұнды жеткізу үшін барабар құралдарды табу; төртіншіден, кері байланыс жасай білуі керек. Егер актінің кез-келген сілтемесі бұзылса, сөйлеуші қарым-қатынастың күткен нәтижелеріне қол жеткізе алмайды - бұл тиімсіз болады» [2].

Сонымен, қарым-қатынас жағдайында бағдарлау дегеніміз - оның стиль қалыптастыратын ерекшеліктерін бөліп көрсету, оның стилистикалық маңызды компоненттері арасында байланыс орнату және оларды қорытындылай келе, болашақ мәлімдеме стилі туралы қорытынды жасауболып табылады. Үш негізгі стиль бар: а) бейтарап; б) жоғары (кітап түрінде); в) төменгі, ауызекі. Сонымен қатар, этикеттік қарым-қатынас стилі тыңдаушының ойлау процесіне назар аударуымен, эмпатиясымен (өзін тыңдаушының орнына қоя білуімен), қайырымдылық, қызығушылық; рефлексиямен (сіздің мінез-құлқыңызды талдау мүмкіндігі) ерекшеленеді. Дайын мәтіндік диалогты қабылдай отырып (көбінесе сөйлеу этикетінің формулалары мәтіндер-диалогтарда кездеседі), үйренуші жағдайды әлі күнге дейін бөлінбеген қабылдау негізінде ойша қалпына келтіруі керек. Ол этикет формуласын нені, кімге, не үшін және қай жерде қолдануға болатындығын, олардың қай стиль үшін - жалпы сөйлеу әрекетін болжау қолайлы болатынын өзі анықтауы керек.

Этикалық қарым-қатынас пен адам қызметінің бірлігін бекітуге сүйене отырып, бұл жан-жақты қарастыруды қажет ететін күрделі психологиялық процестің формасы ретінде әрекет ететін вербальды қарым-қатынас деп болжауға болады. Алайда, бұл мәлімдеме бұл

құбылыстар арасындағы байланыс сипатын бірмәнді түсіндіруді білдірмейді. Оларды адамның әлеуметтік болмысының аспектілері ретінде қарастыруға болады, бұл түрге - түрге байланысты құбылыстар, яғни қарым-қатынас - бұл қызмет түрі. Бұл жеке және / немесе ұжымдық қызмет болуы мүмкін. Сөйлеу этикетіне үйрету кезінде бұл жағдайды ескеру керек, өйткені ұжым үшін норма деп саналатын нәрсе жеке тұлға үшін норма болмауы мүмкін.

Сөйлеу этикетін оқыту мақсатты тіл елінің мәдениетінің құрамдас бөлігі ретінде бірқатар аспектілерді қамтиды, олардың әрқайсысы іс жүзінде маңызды: когнитивті аспект мотивацияға әсер етеді, дамытушы аспект шеберлікті жеңілдетеді, тәрбиелік аспект екеуіне де ықпал етеді. Тек кешенде барлық аспектілер шет тілі мәдениеті деп аталатын нәрсеге біріктірілген, ол білім беру мазмұны бола отырып, сонымен бірге білім беру мақсатына жету құралы ретінде мәдениеттер диалогында рухани адамды тәрбиелеу және дамытуда қызмет етеді [2]. Осы мақсатқа жету үшін және шетел тіліндегі білім берудің жоспарланған мазмұнын қамтамасыз ету үшін білім беру процесінің негізі мен механизмі ретінде қызмет ететін белгілі бір жағдайларды жасау қажет.

Осыған байланысты ағылшын тілі сабағында сөйлеу этикетіне басым орын берілетін коммуникативті атмосфераны құруға үлкен көңіл бөлінеді. Әдептіліктің күші біздің өзара қарым-қатынасымызға есік ашатындығында. Тілдік жүйені білгенімен, бірақ көптеген күнделікті жағдайларда дәрменсіз сезінуге болады. Бұл әсіресе сөйлеу этикеті эмоционалды стрессті жұмсартып, байланыстыратын көпір рөлін атқаратын және әрі қарайғы әңгімеге мүмкіндік беретін сөйлеу этикеті сияқты жылдам қарқынмен дамыған заманда өте маңызды.

Коммуникативті сөйлеу ситуациясы «коммуникаторлар арасындағы өзара байланыстың динамикалық жүйесі» ретінде қарастырылады және сыртқы экстремалды тілдік шарттардағы сөйлеу мен когитативті мәселелерді шешу барысында субъектінің сыртқы дүние заттары, оқиғалары мен құбылыстарын бейнелеуге негізделген. Е.И.Пассов өзінің (жағдайдың) сезімін қалыптастырушы компонент ретінде субъектілердің өзара қарым-қатынасын атайды [2]. Дәл осы адамдар жеке сипатқа ие болады, сөйлеу мотивін анықтайды және қоршаған шындықпен белсенді қарым-қатынас жасауға мәжбүр етеді. Тәрбиеші бұл жағдайда шет тілдік қатынасты ұйымдастыра отырып, оқулықтар тұжырымдамасын жүзеге асыратын және оларды коммуникативтік материалдармен толықтыратын стратег болады.

Сөйлеу ситуацияларының жаңалығы - пікірталас, проблема, сөйлесу серіктесі, қарым-қатынас жағдайының өзгеруі, әр түрлі дидактикалық материалды қолдану, сабақты ұйымдастыру және әртүрлі жұмыс техникасы - жаңа сөйлеу бірліктерін еріксіз жаттауға себеп болады.

Қарым-қатынастың тұлғалық-бағдарлануы тыңдаушылардың мотивациясын күшейтеді, өйткені кез-келген адам басқалардан өзінің қабілеті мен оқу және сөйлеу қызметін жүзеге асыра алу қабілетімен және екі жеке сипаттамасымен ерекшеленеді. Әркімнің өз тәжірибесі, іс-әрекеттің жиынтығы, белгілі бір сезімдері мен эмоциялары, қызығушылықтары мен мәртебесі бар (топтағы орны). Ұжымдық өзара әрекеттесу жағдайында аударма тіліндегі сөйлеушілердің сөйлеу және сөйлеуге жатпайтын мінез-құлық нормалары тезірек игеріледі.

Мәдени негізін шет тіл мәдениеті ұсынатын білім беру процесінің мазмұндық жағы студенттерді дамытуға, олардың үздіксіз диалог барысында әр түрлі мәдениеттер туралы өзіндік көзқарас әлемін қалыптастыруға бағытталған. Білім алушылар тілдік және сөйлеу құралдарын саналы және өз бетінше қолданады, бұл оқытуды шынымен де нәтижелі және қызықты етеді. Сөйлеу ниеттерін жүзеге асыру табиғи және босаңсыған сипат алады. Тыңдаушылар өз қалауын, пікірін, сезімін білдіре алады, талапты қояды, сұрайды, рөлдік ойындарға қатысады және т.б. Табиғи жағдайда сөйлеу болжанып, бағдарламаланып,

ситуация негізінде жүзеге асырылады. Бұл сөйлеу дағдыларын беру тұжырымдамасына байланысты. Көбінесе үйренуші дайындық жаттығулары деп аталатын кез-келген тілдік материалмен мінсіз жұмыс істейді, бірақ оны коммуникация процесінде қолдану қажет болған жағдайда дәрменсіз болып шығады. Сондықтан тренингтің жетістігі ауыспалы дағдылардың қаншалықты тиімді қолданылуына байланысты. Е.И.Пассов шет тілін оқытудағы шеберлікті қалыптастыру үшін арнайы жаттығулар - шартты сөйлеу бар, онда лексикалық бірліктердің бірдей типі қабылданады және қайта айту, сипаттау, түсіндіру жүктемесін көтеретін сөйлеу бар екенін атап өтеді.

Шетелдік сөйлеу әрекетіндегі кез-келген жаттығу тілдік қатынасқа қосылуға мәжбүр болған объективті және субъективті жоспардың өзара әрекеттесетін нақты факторларының динамикалық жүйесін ұсынатын болса, коммуникативті оқытуда сөйлеу жағдаяттық сана-сезіміне ие болады. Қарым-қатынас жағдайы мен ойды тұжырымдау әдісі арасындағы байланысты орнату іс-әрекеттің жағдайын зерттеуге, іс-әрекеттің тақырыбын бөліп көрсетуге, оның қасиеттерін ашуға, қызмет құралдарын тартуға және т.с.с бағытталған сөйлеу тудыру процесінде бағдарлау-зерттеу (аналитикалық-синтетикалық) буын деңгейінде болады. Айтудың жасалуы - бұл коммуникативті ниеттердің дәйекті делдалдық процесі, алдымен ішкі сөйлеу арқылы («ішкі сөзде»), содан кейін сыртқы сөздердің мағынасында, және, ақырында, осы сөздердің өзінде жатыр. Мәлімдеме шындықты бақылау негізінде құрылады; сонымен қатар, шындық тұжырымдамасына мазмұн жағы ғана еніп қоймайды, сонымен қатар коммуникациялық жағдай, сөйлеу шарттары. Тұтасымен алынған әр сөйлеу айтылымы белгілі бір мағынаға ие және оны құраушы құралдар осы мағынаны олардың мағыналары мен функциялары арқылы жобалауға ықпал етеді.

Сонымен, айтылым жасау процесінің нәтижесі оны басқа адамдар қабылдау сипатымен анықталады. Дайын тұжырымды талдау негізінде оның стилі, өзектілігі және мәнерлілігі туралы қорытынды жасалады. «Сәйкестік» немесе «адекваттылық» ұғымы мәдениеттің ажырамас бөлігі болып табылады. Кәсіби қызметіне қарамастан, ана тілінің маманы тілдің стильдерге: кітаптық және ауызекі сөйлеу тілдеріне деген ең жалпы бөлуін игеруі керек, бұл оған қолданылатын тілдік құралдар тұрғысынан жеткілікті түрде ресми және ресми емес жағдайларда, яғни жағдаяттарға қатысуға мүмкіндік береді. Онда әр мәдениетті адам міндетті түрде өзін табады. Бұл стильдерді иемдену белгілі бір минималды, сондықтан мәдени сөйлеу деп санауға болады. Ағылшын тілі үшін бейресми стильді («casual style»), қолдану өте кең таралған, ол жеңілдік, бейресми атмосфераны құруға бағытталған.

Психологтардың бақылаулары бойынша сөйлеу әрекеті іске асырудың күрделі механизмімен сипатталады, оның әр буыны басқаларымен байланысты (материалды қабылдау, түсіну, игеру, жинақтау және меңгеру). Сөйлеу процесінің табиғатын аша отырып, Л.С.Выготский атап көрсеткендей, «ой бұл бүкіл процесстегі соңғы инстанция емес. Ойдың өзі басқа ойдан емес, біздің тартымдылығымыз бен қажеттіліктерімізді, қызығушылықтарымыз бен мотивтерімізді, аффекттеріміз бен эмоцияларымызды қамтитын біздің санамыздың қозғаушы сферасынан туады» [4].

Қызметтің мотивациялық-ынталандыру фазасы, оның мотиві, сол арқылы сөйлеу әрекетінің ішкі құрылымына еніп, оны анықтап, бағыттап отырады. Мотивтер жағдаяттардан туындайтындықтан, коммуникативті ситуацияларды құру сөйлеу әрекетін дамыту әдістемесіне енеді.

Қорытынды. Осылайша, таңдау принциптері мен өлшемдеріне сәйкес таңдалған сөйлеу этикетінің формулалары оқытудың құнарлы өрісін құрайды, өйткені бұл сөйлеу этикеті адам қызметінің барлық салаларына сіңіп, зерттелген мәдениеттің маңызды тереңдігін жинақтайды және біздің ойымызша, ең маңыздысы жоғары интеллектуалды тұлғаны дамытудың ақпараттық негізі болып табылады.

Сөйлеу этикетін коммуникативті оқытуда проблемалар мен барлық онымен байланысты оқу материалдарын таңдаудан басқа типтік коммуникативті-сөйлеу жағдайларын таңдап, олардың қайталануын қамтамасыз ету қажет болады.

Қарым-қатынастың әр түрлі салаларын ескере отырып, коммуникативтік қауымдастық болған кезде байланыс контексті туралы айту керек немесе байланыс серіктестері арасындағы міндетті ақпараттық байланыстар сияқты жасалуы керек. Осыған байланысты оқу процесін контексттік шарттау маңызды болады.

Контекст пен жағдай жүйеге тек сыртқы жағдайларды ғана емес, сонымен қатар басқа субъектілермен қарым-қатынаста және тұлға аралық өзара әрекеттестікте әрекет етуші субъектінің өзін де қосатындай етіп байланысады. Сонымен, В.Л.Скалкиннің пікірінше [4], оқытудың мәнмәтініне осы жүйенің әр элементінің диалогтылығы сақталған жағдайда, ұжымдық қарым-қатынас шеңберіндегі жаттығулар мен коммуникативті-танымдық тапсырмалар жүйесінің көмегімен дидактикалық тұрғыдан ұйымдастырылған мәтіндер жүйесінің көмегімен қол жеткізуге болады.

Қолданылған әдебиеттер

1. Ефремова Н.Ф. Формирование и оценивание компетенций в образовании. Ростов-на-Дону: Аркол, 2010. – 20с.

2. Мезенцева М.И. Теоретико-методологические основы обучения студентов технических специальностей речевому этикету иноязычного общения // Вестник ДГУ. – 2012. - №5 (66). – С. 103-109.

3. Азнабаева Л.А. Значение речевого этикета в вербальной коммуникации // Материалы межрегиональной конференции. Актуальные проблемы сопоставительного языкознания и межкультурные коммуникации. Изд-е Башкирск. Ун-та. - Уфа, 1999. -С. 61-69.

4. Скалкин В.Л. Структура иноязычной коммуникации и вопросы обучения устной речи на иностранном языке. В кн.: Общая методика обучения иностранным языкам. Хрестоматия. М.: «Рус.яз.» 1991.

МРНТИ 14.35.09

А.А. Дарменова,[1] Т.Т. Аяпова[2]
[1]Абай атындағы Қазақ Ұлттық Педагогикалық Университеті магистрант
[2]Филология ғылымдарының докторы, профессор

ШЕТЕЛ ТІЛДІК БІЛІМ БЕРУДЕГІ СӨЙЛЕСІМ ӘРЕКЕТІ ҮДЕРІСІНДЕГІ ҚҰЗЫРЕТТЕРДІҢ РӨЛІ

Аңдатпа

Шетел тілін меңгеруде сөйлесім үдерісі құзыреттері маңызды қызмет атқарады, себебі шетел тілі білімінің ең басты мақсаты - сол тілде сөйлеу. Ал сөйлесім әрекетінің оқылым әрекетімен тығыз байланысы шетел тілін меңгеру процессін жақсартады, яғни оқылым әрекеті сөйлесім құралы ретінде. Бұл мақалада автор оқылым және сөйлесім

әркеттері үдерісін сөйлеу әрекеті ретіндешет тілдік біліміндегі рөлдерін сипаттап, құзыреттерін атайды.

Кілт сөздер: шетел тілі, шетел тілі білімі, сөйлесім үдерісі, оқылым үдерісі, құзырет.

А.А. Дарменова[1], Т.Т. Аяпова[2]
[1]Казахский Национальный Педагогический университет имени Абая, магистрант
[2]Доктор филологических наук, профессор

РОЛЬ КОМПЕТЕНЦИИ В ПРОЦЕССЕ ГОВОРЕНИЯ В ИНОЯЗЫЧНОМ ОБРАЗОВАНИИ

Аннотация

В овладении иностранным языком важную роль играют компетенции процесса говорения, так как основная цель иноязычного образования – говорить на этом языке. И есть неразрывная связь между процессом чтения и говорения для основной цели, то есть процеесс чтения как средство обучения процессу говорения. В данной статье автор описывает процессы чтения и говорения как речевую деятельность, их компетенциии роль в иноязычном образовании.

Ключевые слова: иностранный язык, иноязычое образование, процесс говорения, процесс чтения, компетенция.

Darmenova A.A,[1]. Ayapova T.T.[2]
[1]Abay Kazakh National Pedagogical University
[2]Doctor of philological sciences, professor

THE ROLE OF COMPETENCIES IN THE PROCESS OF SPEAKING IN FOREIGN LANGUAGE EDUCATION

Abstract

To master a foreign language, the competence of the speaking process plays an important role, because the main goal of foreign language education is to speak the foreign language. There is a connection between the processes of reading and speaking, that is, the process of reading as a means of teaching the process of speaking. In this article, the author describes the processes of reading and speaking as speech activities, competencies and their role in foreign language education.

Key words: foreign language, foreign language education, process of speaking, process of reading, competency.

Шетел тілін оқыту методикасында сөйлеу дағдасының құрылуына және игерілуіне ерекше мән беріледі.Шет тілінде сөйлеу үшін және оны игеру үшін тиісті жағдай жасау ажырамас бөлігі болып табылады. Алайда сөйлеу әрекеті үдерісін оның ерекшеліктерін ескермей жүргізу мүмкін емес. Қазіргі таңда шетел тілі білімінде төрт сөйлеу әрекеті түрін ажыратуға болады: сөйлесім, тыңдалым, оқылым және жазылым.

Адамзат тарихында оқылым әрекеті ауызекі сөйлеуден кейін және оның негізінде пайда болды. Ол қарым-қатынас пен танымның автономды құралы болды. Оқылғанды

түсіну іскерлігі мәтінде графикалық түрде жазылған ақпаратты қарапайым декодтау дегенді білдірмейді, адамның қиялын, эмоциясын, тәжірибесі мен білімін қамтитын белсенді ойлау іс-әрекетін білдіреді. Оқырманның қайталанбас даралығы мен белсенді рөлі оқылғанның мағынасын қайта құруға ықпал етеді, мазмұнның жеке түсіндірілуін анықтайды.

Оқылым тілді оқытудың негізгі факторларының бірі болып табылады. Оқу және сөйлеу дағдыларын дамытудың маңызды құралы - тілді оқыту үшін де, қарым-қатынас үшін де пайдалану болып табылады. Оқылым әрекеті тілді табысты меңгеруде үлкен рөл атқара алады, ол сөйлеу дағдыларын дамытады. Айта кету керек, сөйлеу шет тілін үйренуде өте маңызды орын алады, себебі сөйлеу арқылы айтылған хабар жіберіледі.

Оқусыз тілді меңгеру қиын. Оқулым - түсінудің бір тәсілі мен әрекеті. Жақсы оқырман жазбаша мәтіннің сөйлемдерімен мен оның құрылымын түсіне алады.Оқу сөйлеу әрекетінің рецептивті түрлеріне жатады, өйткені ол графикалық белгілермен кодталған ақпаратты қабылдау және түсінумен байланысты.

Энн Лазаратон ауызша коммуникация төрт құзыреттілікке негізделген:

- грамматикалық құзыреттілік (фонология, лексика, сөзжасам және сөйлемдерді құрастыру);
- әлеуметтік-лингвистикалық құзыреттілік (қарым-қатынас ережелері, әлеуметтік нормалар);
- дискурстық құзыреттілік (ұйымшылдық және ұсыныстар қалай үйлеседі);
- стратегиялық құзыреттілік (күрделі стратегияларда пайдалану үшін). [1]

Лексика мен грамматиканы білу шетел тілін оқытудың екі маңызды факторы болып табылады және екеуі де тіл үйренушінің сөйлеу қызметіне әсер етеді. Грамматиканы жақсы білу шет тілінде табысқа жету үшін маңызды аспект ретінде қарастырылады. Грамматика тілдің табиғатын үйрену үшін өте маңызды. Грамматика оқушыларға ауызекі сөйлеуде түсінікті ұсыныстар жасауға көмектеседі. Тіл қалай жұмыс істейтінін түсіну үшін оқушылар грамматикаға көңіл бөлуі керек. Ал грамматика мен лексиканың меңгерілуіне оқылым әрекеті көмектеседі.

Оқылым арқылы тіл үйренуші сөздің бір-бірімен қалай құрылуын көреді. Оқушылар үнемі оқылыммен айналысып жүріп, олар шетел тілін меңгере бастайды.

Лексика қарым-қатынас құруда маңызды рөл атқарады, яғни сөзсіз коммуникация құру мүмкін емес. Ал лексиканы оқылым әрекеті арқылы дамытуға болады. Көп оқитын адам лексиканы, контекстіні түсіну, белгісіз сөздердің мағынасын болжау дағдысын дамытады, ал олар сөйлесім әрекетінжоғары деңгейге жеткізу мүмкіндігін береді.

Оқылым мен сөйлесім әрекеттері арасында тығыз байланыс бар. Оқулық материалдары арқылы сөйлесім әрекеті көрініс табады. Оларға кітаптағы тексттер, диалогтар, пьесалар, т.б жатады, себебі олар бір адамның екінші адаммен белгілі бір жағдайжа қарым қатынас құруын сипаттайды.

Сөйлесім ауызша қарым-қатынасты жүзеге асыратын сөйлеу қызметінің түрі болып табылады. Ол қарапайым сөздерді білдіруден, затты атаудан, сұраққа жауап беруден бастап және дербес толық пікірмен ұштастыра отырып, әр түрлі күрделілікке ие бола алады.

Шетел тілі оқытудың басты мақсаты –оны нақты жағдайларда қолдана білу және әртүрлі жағдайларда дұрыс әрекет ету. Г.В. Колшанский бойынша, "…тілдің жекелеген элементтерін білу: жеке сөздер, жеке сөйлемдер, жеке дыбыстар тілді меңгерудегі қарым – қатынас құралы ретінде қарастырылмайды...тілді білу нақты қарым – қатынасқа қатысу қабілеті тұрғысынан қарастырылуы тиіс". [2] Сонда сөйлесім – сөйлеушінің шынайы ортада және белгілі бір уақытта жоспарсыз қарым –қатынас құрудың бір тәсілі болып саналады.

Ф. Кайнцтің пікірі бойынша, мінсіз сөйлесім – ой мен сөздің тұтас жоғары деңгейде жүзеге асырылуы. [3]

Е.С. Пассовқа сәйкес, сөйлеу әрекеті «сөйлеу дағдысы» мен «сөйлеу қабілеті» ұғымдарымен тығыз байланысты, яғни бұл қабілет қарым-қатынас ықпалымен дамиды. Сөйлеу қабілетін дамыту – әдістемелік міндеттердің бірі болып табылады. [4]

Сөйлесімнің пәні адамның санасында нақты әлемнің байланыстары мен қарым-қатынасының көрінісі ретінде ойы болып табылады. Демек, сөйлеу процесінде ой білдіру жүзеге асырылады. Сөйлеу әрекетінің нәтижесі – ауыз-екі сөйлеу.

Н.Д. Гальская бойынша, сөйлесімнің сөйлеу әрекеті ретіндегі құрылымы келесі кезеңдерге бөлінеді:

1. Мотивациялық-ынталандыру (Мотивационно – побудительная). Ойды жеткізу қажеттілігі тек тіл арқылы сөйлесімге әкеледі. Осы кезеңде тыңдаушы мәліметті өндеп, сөйлеу ниетін және ынтасын қалыптастырады, яғни хабарлама мәнін қабылдау үдерісі жүреді. (Не үшін? Не мақсатпен? Не туралы сөйлеу керек?)
2. Аналитикалық-синтетикалық (Аналитико-синтетическая). Бұл кезеңде сөйлеу ойы жүзеге асырылады. Тілдік құралдарды таңдау, салыстыру, біріктіру жүреді. Жадыда қалған сөздердің синтагматикалық байланыстарын (аяқтау, құрастыру, түрлендіру, комбинациялау) жүзеге асырылады.
3. Бақылау-орындаушылық (Контрольно – исполнительская). Бұл кезеңде сөйлеудің ойға сәйкес логикалық құрылымы, сөйлеудің эмоциялық – мәнерлі бояуы жүзеге асырылады.[5]

Сөйлесімнің сөйлеу әрекеті ретінде өзіндік ерекшеліктері бар. Олар:

- Сөйлесім әрқашан себепті. Адамда, әдетте, сөйлеуге ішкі себебі бар және ол іс әрекетке итермелейді. Шетел тілін оқыту әдістемесінде коммуникативтік мотивация туралы атып кеткен жөн (себебі мотивация кез келген басқа қызметке тән).

- Сөйлесім әрқашан мақсатты, өйткені пікір қандай да бір мақсаттарды көздейді.

- Сөйлесім-бұл әрдайым белсенді процесс,онда сөйлеушілердің қоршаған ортаға деген қатынасы көрінеді. Олардың сөйлеу ынтасын мен мінез-құлқын дәл осы белсенділік қамтамасыз етеді. Бұл қарым-қатынас мақсатына жету үшін маңызды.

- Сөйлесім адам қызметінің барлық басқа түрлеріне "қызмет көрсетеді". Бұл процес ойлау іс-әрекетімен тығыз байланысты.

- Сөйлеу жеке тұлғамен тығыз байланысты. Қоғамдық қарым-қатынасқа қосылған тұлға өзінің өмірлік позициясында белсенділік танытады.

- Күтпеген жағдайда дайын сөз тіркестерімен сөйлеу мүмкін емес, яғни сөйлесімнің сөйлеу әрекеті ретінде алгоритмі болмайды,себебі сөйлесім автордың өзімен жүзеге асырылады. Сондықтан, сөйлеудің маңызды ерекшеліктерінің бірі - оның дербестігі.

- Сөйлесім әрдайым белгілі бір қарқынмен сипатталады, ол қарым-қатынаста рұқсат етілген нормалардан төмен және жоғары болмауы тиіс.[6]

Сонымен, сөйлесім -адам өмірінде қарым-қатынас құралы және адам қызметінің бір түрі болып табылатын күрделі құбылыс. Қызмет ретінде сөйлеу белгілі бір ерекшеліктерге ие.

О.Г. Стародубцеваға сәйкес, «Говорение как продуктивный процесс требует от студента больших временных затрат и усилий, поскольку требует также включения языковой, речевой икоммуникативной компетенций. Говорение как вид коммуникативной деятельности должен быть неотъемлемой частью каждого занятия» [7]

Өзге тілде білім беру жаңа жүйесінің дәстүрлі әдіс-тәсілдерінен айырмашылығы құзыреттілікке, оның технологиялық негізіне, тұлғаға, коммуникативтіккежәне мәдениетаралыққа бағытталған.

Бүгінгі таңда «құзыреттілік» танымдық әрекет пен білім беру тәжірибесінің нәтижесінде дербес дамыған, тұлғаның алған біліміне, зияткерлік, өмірлік тәжірибесіне, құндылықтары мен бейімділігіне негізделген қабілет ретінде қарастырылады. «Құзыреттілік» адамның білімі мен практикалық қызметі арасындағы қатынасына жатады, және адамның жеке қасиеттер тұтастығын, соның ішінде когнитивті, мотивациялық, әлеуметтік, этикалық, мінез-құлық қамтиды.

«Құзырет» шет тілін оқыту процесінде қалыптасатын білім, дағды жиынтығы болып табылады. Тіл – адамды қоршаған әлем ғана емес, оның менталитеті, ұлттық сипаты, өмір салты, салт-дәстүрі мен әлем көрінісі.

Шетел тілін оқытудың мақсаттарының бірі –коммуникативтік құзыреттілік дамыту, демек, коммуникативті құзыреттілік қалыптастырудан тұрады, яғни өзге тілде тұлғааралық және мәдениетаралық қарым-қатынасты жүзеге асыру қабілеті мен дайындықтан тұрады.

Коммуникативтік құзыреттілік концепциясы студенттердің этномәдени құндылықтарға ие болуға мүмкіндік беретін білім, дағды мен іскерлікті қалыптастыруды көздейді және мәдениетаралық өзара түсіністік пен таным жағдайында шет тілін іс жүзінде қолдануды жүзеге асырады. Мұндай білімдер, дағдылар мен іскерліктер жиынтығы білім алушылардың коммуникативтік құзыреттілігін құрайды.

Ендеше, сөйлесім үдерісін қалыптастыру үшін тұлғаға қандай құзыреттерді дамыту қажет?

Ең басты құзыреттің бірі – лингвистикалық құзырет. Лингвистикалық құзырет адамның нақты тіл нормаларына сәйкес грамматикалық формалар мен синтаксистік құрылымдарды дұрыс құрастыру қабілеті деп түсініледі. Лингвистикалық құзырет екіге бөлінеді. Олар: тіл (языковая компетенция) және сөйлеу (речевая компетенция) құзыреттері.

Тіл құзыреті - тіл жүйесі саласындағы іріктелген тақырыптарға сәйкес тіл құралдарын меңгеру, қолданылатын лексикалық бірліктердің көлемін ұлғайту, тіл бірліктерімен жұмыс жасау дағдыларын дамыту.

Сөйлеу құзыреті – сөйлеу әрекетінің төрт түрінде (сөйлесім, тыңдалым, оқылым, жазылым) коммуникативтік қабілетін жетілдіру, өз сөйлесімін жоспарлай білу.

Тілдік және сөйлеу құзыреттерін дамытуда маңызды рөлді оқу құзыреттігі атқарады. Оқу құзыреті - пән ретінде шетел тілін меңгеру кезінде адамның оқу іс – әрекетін тиімді жүзеге асыруға қабілеттілігі мен дайындығы. Оқу құзыреті оқушылардың өз бетімен жұмыс істеуін ұйымдастырады және оңтайландырады, шетел тілін меңгеру кезінде уақытты, физикалық және ақыл-ой шығындарын қысқартады, шетел тілінде қарым-қатынасын сапалы меңгеруге ықпал етеді, тілге деген қызығушылықты арттырады. Осы құзыретті қалыптастыру процесі оқу еңбегін ұтымды орындау тәсілдерін білуді, берілген алгоритм болмаған кезде оқу әрекетінің нұсқаларынорындауды, жеке тұлғалық ерекшеліктеріне сәйкес келетін оқу іс-әрекетінің тәсілін таңдай білуді, жеке оқу іс-әрекетінің жиынтығын қалыптастыруды және оны белсенді түрде меңгеруді, осы таңдаудың дұрыстығын өз бетінше бақылауды болжайды.

Демек, шетел тілін меңгеру бойынша оқу қызметін жетілдіруге, оның көмегімен білімнің басқа салаларындағы танымдық мүдделерін қанағаттандыруға мүмкіндік беретін жалпы және арнайы оқу іскерліктерін дамыту оқу құзыретін қалыптастырады.

Сөйлесімді дамытуда әлеуметтік-мәдени құзыреттілік шетел тілде сөйлейтін социумның нормаларын ескере отырып, сөйлеу мінез-құлықты құра білу маңызды. Әлеуметтік-мәдени құзыреттілік ұлттық менталитетті, әлем суретін білуді, мәдениеттанулық қиындықтарды алып тастауды, өзінің дүниетанымын кеңейтуді, өзге әлеуметтік-мәдени қауымдастық туралы түсініктерді көздейд, яғни туған елінің және

шетел тілі елінің мәдениетінде жалпы және ерекше сипаттамаларды ажырату қабілетін дамытады.

П.Б. Гурвич, «…главную причину неуспеха в обучении иностранному языку следуетискать в отсутствии реальных стимулов к иноязычной коммуникации. Поэтому учебные действия (упражнения) по возможности должны носить характер естественно стимулированного речевого общения на иностранном языке или же конкретно и непосредственно готовить учащихся к такому общению». [8]

Демек, шетел тілін оқытуда белгілі бір жағдайлар жасау арқылы ғана тұлғада сөйлесім үдерісінің құзыреттерін қалыптастыруға болады. Шетел тілі сабағында жағдаяттық тапсырмалар, сөйлеуге бағытталған оқу түрлері (пікір алмасу, пікірталастар, рөлдік ойындар, импровизация) сөйлеу әрекетінің ажырамас бөлігі болып табылады және сөйлеу қабілетін жетілдіруге көмектеседі. Осы міндетін жүзеге асыру үшін оқытушы түрлі тапсырмалар ойластырып, қолайлы психологиялық климат әзірлеп, тілдік орта құру керек.

Шетел тілінде сөйлеуді меңгеру үшін аталған шарттармен бірге келесі нәрсеге назар аударған жөн. Сөйлесім құзыретін қалыптастыруда өзара қарама-қайшылық орын алу мүмкін. Ол бір нәрсеге өз қозқарасын білдіру ниетімен және оны білдіруге арналған құралдардың жоқтығынан пайда болады, яғни ой білдіруді «қалаймын» және ой білдіре «аламын» деген құбылыстардың арасында. Әрине, бұл табиғи түрде пікір білдіруге мүмкіндік бермейді және қарым-қатынас құралы ретінде шетел тіліне деген қызығушлығын жоғалтуға әкеледі.

Сяо Фу (Xiao Fu) атап өткендей, "шетел тілдерін тиімді және табысты игерудегі бірден-бір фактор студенттердің осы аспектіні оқуға уәждемесі (мотивациясы) болып табылады" [9]. Қарым-қатынас жасауға ынталандыратын тапсырмаларды қолдану оқу үдерісін айтарлықтай жақсартады және студенттерге шетел тілінде сөйлеу дағдысын тез дамытуға мүмкіндік береді.

Қорытындылай келе, Сөйлесім үдерісі -адам өмірінде қарым-қатынас құралы функциясын атқаратын және адам қызметінің бір түрі болып табылатын күрделі құбылыс. Оның оқылым әрекетімен тығыз байланысы шетел тілінде сөйлеуді үйренуді жеңілдетеді. Оқылым арқылы тіл үйренуші лексикасын, грамматикасын, оқу дағдысын дамытып, әрі қарай сөйлеуге ұластырады. Сөйлеу әрекеті ретінде шетел тілін меңгеруге арналған белгілі бір құзыреттері бар. Сол құзыреттер өзара байланысқа түсіп, шетел тілін меңгеруге және сөйлеу қабілеті дамутуға көмектеседі

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Lazaraton, A. Teaching Oral Skills. In M. Celce-Murcia (Ed.), Teaching English as a second foreign language. Boston: Heinle and Heinle. – 2001. – p.104.
2. Колшанский, Г. В. Лингвокоммуникативные аспекты речевого общения [Текст] /Г. В. Колшанский // Иностранные языки в школе. – 1985. – № 1. – с. 10–14.
3. Леонтьев А.А. Язык и речевая деятельность в общей педагогике, М.: ”Воронеж”, 2001, с. 447.
4. Пассов, Е. И. Основы коммуникативной методики [Текст] / О. Г. Стародубцева. – М.: Русский язык, 1989. – 239 с.
5. Гальскова Н. Д. Цели и содержание обучения говорению // Иностранные языки в школе .- 2005. - № 2.- 8-16 с.
6. Каменская О. Л. Текст и коммуникация.- М.: Академия, 2006. –154с.

7. Стародубцева, О. Г. Типы упражнений для формирования лексических навыков устной речи в неязыковом вузе [Текст] / О. Г. Стародубцева // Научно-педагогическое обозрение. – 2013. – Вып. 2 (2). –45–48 с.
8. Гурвич, П. Б. К вопросу о специфике методики преподавания иностранных языков как науки [Текст] / П. Б. Гурвич // Иностранные языки в школе. – 2013. №4. – 3–9 с.
9. Fu, Xiao. Motivational strategies in teaching English as foreign language [Text] / XiaoFu // International journal of humanities and social science. – 2013. – Vol. 3. – P.257–262.

МРНТИ 14.35.09

Ibrokhim Irismatovich Sagdullaev[1] Ergeshbayeva Shohsanam Sherakikyzy[2]
[1]PhD, Khoja Akhmet Yassawi International Kazakh-Turkish University
[2]Master student, Khoja Akhmet Yassawi International Kazakh-Turkish University

THE ROLE OF EMOTIONAL INTELLIGENCE IN INCREASING THE PROFESSIONAL COMPETENCE OF TEACHERS

Abstract

In today's society, dominated by knowledge and information, the teacher requires not only flexibility to adapt to changing living conditions, but also the need for continuous professional development, using knowledge, skills, experience. Therefore, enhancing the professional competence of teachers in the new paradigm of modern education is a pressing problem caused by today's demand. The authors describe the XXI century as the age of information and human capital in detail reveal the new paradigm of education, the concept of lifelong learning "(Life Long Learning), its importance, versatility, specific features of lifelong education for creative enrichment of a person throughout life. In accordance with the topic analyzed the main reasons for the transition of modern education to the competence-based approach, based on the concept of lifelong learning are analyzed, based on a comprehensive analysis of foreign and domestic scientists, attempted to clarify the concept of "emotional intelligence". Also considering emotional intelligence as a component of professional competence of a modern teacher, they claim that self-realization of a person in development, professional sphere directly depends not only on his life experience, knowledge, skills, abilities, but also on the level of emotional intelligence.

Keywords: educational paradigm, competence-based approach in education, teacher, psychology, the concept of lifelong learning, continuing education, professional competence, professionally significant qualities, intelligence, emotional intelligence.

И.И Сагдуллаев[1] Ш.Ш Ергешбаева [2]
[1]Доктор (PhD), аға оқытушы, Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті
[2] Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің магистранты

ПЕДАГОГТАРДЫҢ КӘСІБИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН АРТТЫРУДАҒЫ ЭМОЦИОНАЛДЫ ИНТЕЛЛЕКТІНІҢ РӨЛІ

Аңдатпа

Қазіргі білім мен ақпарат үстемдік еткен қоғамда педагогтың білім, білік, дағды, тәжірибесін пайдалана отырып, өзгермелі өмір жағдайына бейімделу икемділігін ғана емес, үнемі кәсіби біліктілігін арттыру қажеттілігін талап етуде. Сол себепті бүгінгі білім берудің жаңа парадигмасы жағдайында педагогтардың эмоционалды интеллектісін дамыту күн сұранысынан туындап отырған өзекті мәселе. Ғалымдар XXI ғасырдың ақпараттар мен адами капитал ғасырына сипаттама бере отырып, білім берудің жаңа парадигмасы, өмір бойы білім алу» (Life Long Learning) тұжырымдамасы, оның өзіндік мәні, көпқырлы жақтарын, үздіксіз берудің тұлғаның шығармашылық әлеуетін өмір бойы байыту мақсатын көздеудегі өзіне тән ерекшелігін жете ашқан. Тақырыпқа сәйкес бүгінгі білім берудің өмір бойы білім алу тұжырымдамасына негізделіп, құзыреттілік тұрғысынан қарастырылуының басты негізгі себептері сарапталып, «эмоционалды интеллекті» ұғымына берілген шетелдік, отандық ғалымдардың берген анықтамаларына талдау жасалған. Эмоционалды интеллектіні қазіргі педагогтың кәсіби біліктілігінің бір компоненті ретінде қарастыра отырып, авторлар жеке тұлғаның дамуында, кәсіби салада өзін жүзеге асыруы тек педагогтың өмір тәжірибесіне, біліміне, дағды, қабілеттеріне ғана емес, сонымен қатар эмоционалды интеллект деңгейіне тікелей байланысты деп тұжырымдайды.

Кілт сөздер: білім беру парадигмасы, білім берудегі құзыреттілік тәсілі, мұғалім, психология, өмір бойы білім беру тұжырымдамасы, өмір бойы білім беру, кәсіби құзыреттілік, кәсіби маңызды қасиеттер, ақылдылық, эмоционалды интеллект.

И.И Сагдуллаев[1] Ш.Ш Ергешбаева [2]

[1]Доктор (PhD), старший преподаватель Международного казахско-турецкого университета имени Ходжи Ахмеда Ясави

[2]Магистрант Международного казахско-турецкого университета имени Ходжи Ахмеда Ясави

РОЛЬ ЭМОЦИОНАЛЬНОГО ИНТЕЛЛЕКТА В ПОВЫШЕНИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ УЧИТЕЛЕЙ

Аннотация

В современном обществе, где доминируют знания и информация, от педагога требуется не только гибкости адаптации к изменяющимся условиям жизни, но и необходимости постоянного повышения профессиональной квалификации, используя знания, умения, навыки, опыт. Поэтому развитие эмоционального интеллекта педагогов в условиях новой парадигмы современного образования является актуальной проблемой, вызванной запросом сегодняшнего дня. Ученые описывая XXI век как век информации и человеческого капитала подробно раскрывают новую парадигму образования, концепцию обучение в течение всей жизни " (Life Long Learning), ее значимость, многогранность, специфические особенности непрерывного образования в целях творческого обогащения личности на протяжении всей жизни. В соответствии с темой проанализированы основные причины перехода современного образования на компетентностный подход, основанные на концепции обучения в течение всей жизни, на основе всестороннего анализа зарубежных и отечественных ученых сделан анализ понятия «эмоциональный интеллект». Также авторы рассматривая эмоциональный интеллект как компонент профессиональной компетентности современного педагога, утверждают, что самореализация личности в развитии, профессиональной сфере напрямую зависит не только от его жизненного опыта, знаний, навыков, способностей, но и от уровня эмоционального интеллекта.

Ключевые слова: парадигма образования, компетентностный подход в образовании, педагог, психология, концепция непрерывного обучения, непрерывное образование, профессиональная компетентность, профессионально значимые качества, интеллект, эмоциональный интеллект.

According to the description of the XXI century, the information age, the age of a person, education is a key factor in the formation of a person and an information base. Thus, the essence of education in the new century is characterized by its significance in the fate of a person, ensuring the security of a separate state through social, spiritual, cultural progress and contributing to the prosperity of humanity as a whole.

Lifelong learning is a conceptual paradigm that is now widespread throughout the world. This is a universally recognized norm of international law, adopted in 1965 at the UNESCO Forum on the recommendation of Paul Langrad, which covers all forms, types and levels of education as a continuous process throughout life. According to this interpretation, lifelong education is intended for people of all ages and is aimed at using the entire educational potential of society, all situations in the comprehensive development of the individual. That is, in the environment of lifelong education, the main emphasis is on a person, his personality, dreams and abilities and their all-round development.

The main goal of lifelong education is to enrich a person's creative potential throughout life. In this regard, according to Russian scientists, lifelong learning is a holistic process that ensures the accelerated development of a person's creative potential and the comprehensive enrichment of his spiritual world. It consists of a series of stages of specially organized training that helps a person to change their social status in a positive way [1].

One of the key issues of today's paradigm of competence is the development of professional competence of teachers. In general, the problem of improving the qualifications of teachers is primarily aimed at teaching and developing students. Therefore, it is an important socio-pedagogical problem that is intertwined in several disciplines such as pedagogy, psychology, acmeology, andragogy, professional psychology, since it consists of cognitive, operational and technological components, as well as motivational, ethical, social and behavioral. Although the concept of "professional competence" was used in the 80s of the twentieth century as a qualitative characteristic of pedagogical work, the elements that make up this concept were manifested in the research work of teachers in different historical periods as assessments of pedagogical activity.

As a proof of this, we can mention the criteria given by kazakh scientist N.N .Nurakhmetov to a good teacher, “first of all, a person who loves children; secondly, a person who knows the science that forms the basis of the subject he teaches; thirdly, a person who knows psychology and pedagogy; fourthly, he is a master of his craft, well-versed in the skills necessary for any work ... The deeper the knowledge, the broader the worldview of the teacher, the more comprehensive the scientific knowledge, and in many cases he is not only a teacher but also an educator.

According to the Kazakh scientist S.Z. Baikhonova, the teacher's professional competence includes scientific-theoretical, methodological and pedagogical-psychological training, as well as a comprehensive description of professional and creative activities and the development of professionally significant personal qualities. Also, important professional qualities of a person include reflexivity, flexibility, empathy, sociability, the ability to cooperate, emotional attractiveness, sensitivity to the needs of students, introspection, mobility, i.e. competitiveness [1].

In this regard, we fully support the conclusion of the Russian scientist M.I. Lukyanova that a person's professional qualities play the role of internal conditions, and external characteristics

and the requirements of action through them become the teacher's competence. It is obvious that the essential qualities of a person underlie any activity in a social environment. Therefore, today in the development of the teacher's professional competence, special attention is paid to the inner qualities of a person, his emotional intelligence.

It is obvious that a person's professional achievements are primarily associated with his knowledge, abilities, skills, versatility and ability to think broadly, that is, with the general level of intelligence. However, according to studies by foreign scientists, IQ indicators prove to us that they are not the main factor in achieving success in life. For example, according to the latest data on personality assessment, it was found that 34% of people have all types of work - intellectual intelligence and 66% - emotional intelligence. That is, there is a discrepancy between the success of a person between his level of intelligence and the establishment of effective interaction in the social environment. Therefore, today emotions are in the center of attention. Emotional ability is a meta-ability that determines how well a person can use their skills, including intelligence [2].

Emotional intelligence is the ability to understand one's own and other people's emotions, as well as the ability to emotionally adapt to a changing environment and changing demands. People with a high level of emotional intelligence have a better understanding of other people's emotions and feelings, are able to control their emotional field, so their behavior in society is more appropriate, flexible, and easily achieves their goals in relationships with others.

In our point of view, the relevance of considering emotional intelligence as a component of the professional competence of a modern teacher is, first of all, in the fact that in the modern rapidly developing information age, the teacher's professional duty in no situation creates a negative situation for him. Secondly, this is due to the fact that today's emotional intelligence satisfies society's need for highly competitive competent specialists.

Teacher is a creative thinker. Teachers often have to solve various problems in a short time. Here you have a unique opportunity to answer difficult questions, resolve conflicts, create new lesson plans, use classroom games, and solve other personal problems between students and colleagues. Educator is a profession with a high level of emotional intelligence. In real life, this emotional intelligence is very valuable. Aids in self-understanding, composure, purposefulness, empathy and effective interaction with others. Obviously, this is a valuable skill not only in business but also in pedagogy. No matter how angry or hurt you want to be, you need to control your emotions and not let them overwhelm you.

The concept of "emotional intelligence" is ambiguous and insufficiently defined in modern psychology.This term was first introduced in 1990 by American psychologists P. Salovey and J. Mayer to designate a special complex of mental properties, such as the ability to understand one's own feelings, empathy, and the ability to regulate one's own emotions.[3]

There are different views on the concept of "emotional intelligence".In foreign psychology P. Saloway, J. Meyer, and D. According to Caruso: "Emotional intelligence is a component of social intelligence, the ability to track their feelings and the feelings of others, to distinguish them and use this information to control their thoughts and actions, the development of emotional intelligence has a positive impact on harmonious, personal development [4]. In particular, emotional intelligence is a type of intelligence associated with the processing, interpretation and use of emotional information.

Emotional intelligence is an integral personal component of pedagogical skills, since only an established, mature personality can bring up another full-fledged and mature personality. The main pedagogical task of the teacher is not so much the transfer of knowledge, the formation of skills and abilities, but the awakening of the cognitive activity of children, the creation of educational and cognitive activities through pedagogical communication and dialogue with students. The result of pedagogical activity is the formation of high-quality mental neoplasms of the student, which is achieved only through emotionally colored, personal interaction with

students, mediated by the unity of the will of thinking and emotions - the emotional intelligence of the teacher.[5]

Summarizing the above, the emotional intelligence of a teacher when interacting with students and other subjects of the educational space, when realizing personal views on personal development and learning, creates a humanistic orientation of the teacher's self-perception and his personal development. The goal of highly qualified teachers is the harmonious development of the child's personality, the disclosure of his creative potential, the formation of the need for knowledge and self-development, readiness for an independent life, personal and professional self-realization. Teachers with high emotional intelligence can motivate their students better and understand their students' behavioral and psychological well being. This, in turn, requires an intensification of research to consider emotional intelligence as a key component of the professional competence of a modern teacher.

References

1. Baykhonova S.Z. Organizational and pedagogical conditions for the development of professional competence of teachers in the process of professional development. : abstract. on sois. scientific degree of candidate of pedagogical sciences. - Astana, 208.- 24 p.
2. Ed. A.M. Kim. Diagnostics and development of emotional intelligence of a university teacher. Almaty, 2016.- p. 181.
3. Manoilova M.A. Development of the emotional intelligence of future teachers (Monog raph). - Pskov: PSPI, 2004 .-- 60 p.
4. Kuzovkin V.V., Barannikova S.A. Conceptualization of the concept of "emotional intelligence" in psychological science // Psychology and school. No. 2/2014.
5. Daniel Goleman, Emotional Intelligence, Bloomsbury,2012

МРНТИ: 09.10.2020

Күзембай М.Д.[1] Балмуханова С.Н.[2]
[1]ҚазҰПУ 2 курс магистранты
[2]ф.ғ.к., доцент , ҚазҰПУ.

.

ШЕТЕЛ ТІЛІ САБАҒЫНДА ПӘН МЕН ТІЛДІ КІРІКТІРЕ ОҚЫТУ НЕГІЗІНДЕ ТАНЫМДЫҚ – АКАДЕМИЯЛЫҚ ҚҰЗІРЕТТІЛІКТІ ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Аңдатпа

Берілген ғылыми мақалада шетел тілі сабағында пән мен тілді кіріктіре оқыту барысында білім алушының танымдық – академиялық құзіреттілігі тиімділігі қарастырылады. Қазіргі уақытта CLIL тәсілінің теориялық негіздеріне , сонымен қатар екі немесе көп тілдік оқытуға баса назар аударылуда.Заман талабына сай көпмәдени әлем танымы жағдайында тіл академиялық, кәсіби және де әлеуметтік табыс құралы болып табылады. Пәндік-тілдік немесе контекстік-тілдік кіріктірілген оқыту әдістемесі (CLIL) лингвистикалық емес мамандықтар студенттерінің шет тілдерін оқытудың ең перспективалық әдістерінің бірі болып саналады. Бұл әдістіі меңгеру шетел тілі мәдениетін және шет тілдік қарым-қатынасқа түсу сапасын арттырудың қайнар көзі болып табылады.

Тірек сөздер: тілді түсіну , контекстік – тілдік кіріктірілген оқыту әдістемесі , танымдық – академиялық құзіреттілік және көптілдік оқыту.

Кузембай М.Д.[1] Балмуханова С.Н..[2]
[1] магистрант 2 курса КазНПУ
[2]Кандидат филологических наук, доцент КазНПУ.

ФОРМИРОВАНИЕ КОГНИТИВНО – АКАДЕМИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНЦИИ НА ОСНОВЕ ИНТЕГРИРОВАННОГО ОБУЧЕНИЯ ПРЕДМЕТУ И ЯЗЫКУ НА УРОКЕ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА .

Аннотация

В данной статье рассматривается эффективность когнетивно – академических компетенций обучающихся при интегрированном обучении предмета и языка на уроках иностранного языка. В настоящее время большое внимание уделяется теоретическим основам метода CLIL , а также двум или многоязычному обучению.В условиях поликультурного мира, отвечающего современным требованиям, язык является инструментом академического, профессионального и социального успеха. Предметно-языковая или контекстно-языковая интегрированная методика обучения (CLIL) является одним из наиболее перспективных методов обучения иностранным языкам студентов нелингвистических специальностей. Овладение данной методикой является источником повышения культуры иностранного языка и качества владения иностранным языком.

Ключевые слова: понимание языка, предметно-языковая интегрированная методика обучения, когнетивно-академическая компетенция и полиязычное обучение.

Kuzembay MD.[1] Balmukhanova SN.[2]
[1]KazNPU 2nd year undergraduate
[2]Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, KazNPU.

FORMATION OF COGNITIVE – ACADEMIC COMPETENCE BASED ON INTEGRATION OF CONTENT AND LANGUAGE AT A FOREIGN LANGUAGE LESSON

Abstract

This article deals the effectiveness of students ' cognitive and academic competencies in integrated teaching of a subject and language in foreign language lessons. Currently, a lot of attention is paid to the theoretical foundations of the CLIL method, as well as two or multi-language learning.In a multicultural world that meets modern requirements, language is an instrument of academic, professional and social success. Subject-language or context-language integrated teaching methodology (CLIL) is one of the most promising methods of teaching foreign languages to students of non-linguistic specialties. Mastering this technique is a source of improving the culture of a foreign language and the quality of foreign language proficiency.

Keywords: language comprehension, subject-language integrated teaching methods, cognitive-academic competence, and multilingual learning.

Бүгінгі таңда жаңартылған білім беру мазмұнының енгізілуімен педагогикалық кадрларды даярлауға және түлектердің білім дәрежесіне қойылатын талаптар түбегейлі өзгеруде. Жұмыс берушілер мамандардан жаңа кәсіби және жеке қасиеттерін – жүйелі

ойлауын, құқықтық, ақпараттық, байланысқа бейімділік мәдениетін және тілдерді білуін талап етеді. Курстарда бәсекелестікке қабілетті дүниетанымы кең, құзіретті маман, білікті педагог кадрларды дайындау барысында кәсіпкерлік дағдыларын дамытып отыруда жаңашыл инновациялық әдістерді түрлендіре алып отырады. Міне, жедел қарқынмен жүріп жатқан біліктілік арттыру курстарында көптеген инновациялық әдіс-тәсілдер алынып, тәжірибеге енгізілуге ықпалын тигізіп жатса, сондай жаңашыл әдістердің бірі ретінде – кіріктіре білім беруді — үштілділікке оқытуды жүзеге асырудың тиімді әдісі ретінде алып қарастырсақ болады. ***Кіріктіріп оқыту*** **(CLIL)** дегенде ең алдымен сабақтарда пәнаралық байланыстарды қалыптастыруды қарастыру маңызды екені ескеріледі, яғни CLIL технологиясы шетел тілін басқа пәндерді оқытудың қажетті құралы ретінде қарастырылады. Егер дәстүрлі сабақ оқушыларды біліммен қаруландыруға және негізінен түсіндіру-көрнекілік жұмыстарын жүргізу арқылы құрылатын жалпы білім беру міндеттерін шешуге бағытталған болса, ал кіріктірілген сабақтар оқытудың түрлі әдістерінің және құралдарының үйлесуі негізінде құрылып, сонымен қатар ғылыми-жаратылыстану бағыты пәндері мен ағылшын тілі пәнінің көптеген міндеттерін шешуге ықпал етеді.

Кіріктіру барысында түсіндіру-көрнекілік, іздеу, зерттеу әдістері, пікірталас, білімнің түрлі дереккөздері, теледидар бағдарламалары, кино үзінділері, мультимедиа курстары, интернет-технологиялары, оқыту мен бақылаудың басқада техникалық құралдары қолданылады. Сонымен қатар жеке, топтық, жұптық, ұжымдық жұмыс түрлері кеңінен қолданылады. Бұндай сабақтарда танымдық міндеттер жүзеге асырылып, оқушылардың шығармашылық әлеуетін жүзеге асыруға көп мүмкіндік беріліп, жағдай жасалады [3].Тіл мен пәнді кіріктіріп оқытудың тағы бір ұтымды тұсы — тілдік іс-әрекеттің төрт түрін де(тыңдалым, айтылым, оқылым, жазылым) меңгеруге бағытталған. Ғылыми-жаратылыстану бағытындағы пәндерді оқыту контексінде Қазақстандағы мақсатты тіл – ағалшын тілі болып саналатынын ескере келсек, кіріктіріп оқытуда негізгі орынды ағылшын тілі сабақтары алады, яғни қандай пәндерді болмасын кіріктіре оқыту барысында ағылшын тілі маңызды болып саналады. Тілді үйрену кез келген пән саласы арқылы жүргізіледі деген ұғымды ескерсек, CLIL шетел тілі сабағы емес, шетел тілінде өтетін пән сабағы, яғни кәсіби бағытталған шетел тілі/ ағылшын тілі. Жалпы, тіл мен пәнді үйлестіре отырып, пәнаралық байланысты жүзеге асырып оқыту когнитивтік дамуды жүзеге асыруға көп жағдай жасайды. Ал үйренушінің білімді меңгеруге ұмтылудың алғашқы қадамы танымдық қабылетін қалыптастырудан бастау алады.

Оқыту үрдісіне кіріктіре оқытуды енгізу — ең алдымен, оқушының сабақ үстінде дамуы мен оның психологиялық жағдайын ескере отырып, оқытуды нығайту мүмкіншіліктеріне бағытталған [2]. Ағылшын тілін жаратылыстану бағытындағы пәндермен кіріктіріп оқыту арқылы оқушыларды білім алуға қызығушылықтарын арттыруға, оларды ғылыми тіл дағдыларын дамытуға, терминдерді ана тілінде ғана емес, ағылшын тіліндегі баламасын қолдануға және олардың ағылшын тілінде сауатты түрде «Үштілділік» ұлттық жоба аясында білімін дамытуға болады. Сонымен бұл әдіс оқушылардың тіларалық қарым-қатынас қажеттілігі мен мүмкіндіктерін ана тілінде ойлануларына жағдай жасап қана қоймай, бір мезгілде екі пәнді бірдей оқытуды жүзеге асыруға мүмкіндік береді.

Ағылшын тілін жаратылыстану бағыты пәндерімен кіріктіріп оқыту барысында қолданылатын жұмыс түрлерін атап көрсетер болсақ, олар:

- психологиялық атмосфера» қалыптастыру — кез келген сабақта, үйренушілердің жаңа тақырыпты меңгеріп, сабақта белсенділік танытып отыруларына оңды ықпал ететін жағдай – олардың көңіл-күйлеріне позитивті әсер етіп, ынталарын арттыратын жаттығу түрлерін алу.

- жеке немесе топтық жоба арқылы студенттердің бір-бірімен тілдесуін дамыту бойынша жаттығулар орындау;
- жаңа мәтіндермен жұмыстар жасау;
- түрлі жарыс түрлерін ұйымдастырып отыру

Ағылшын тілін кіріктіре оқыту әдісі арқылы үйренудің және үйретудің басты артықшылығы, тілді тіларалық және мәдениетаралық қарым-қатынас құралы ретінде ғана емес, кәсіби бағытталған тіл ретінде меңгеруде маңызы зор болып отыр [1].

Бұл оқушылардың немесе студенттердің халықаралық жобаларға қатысуын қалыптастырып, кеңейтуге, шетелдік әріптестермен ғылыми байланыстар жасап,оларды нығайтуға,шетел тілдеріндегі ақпарат көздеріне қол жеткізіп қана қоймай, оларды еркін пайдалана алатындай жағдайға қол жеткізулеріне мүмкіндік береді. Кіріктіріп оқыту әдісі жалпы барлық дидактика тәрізді, қазіргі кезде қиын кезеңнен өтуде. Жалпы орта білім берудің мақсаттары өзгерді, жаңа оқу жоспарлары және пәндерді кіріктіріп оқытудың жаңа тәсілдері әзірленуде. Ал білім беру мазмұнын жаңарту оқытуды ұйымдастырудың дәстүрлі емес әдістері мен түрлерін, сондай-ақ түрлі пәндерді кіріктіріп оқыту сабақтарын қолдануды талап етеді. Сол себепті де білім берудің жаңа технологиялары пайда болуда, олардың бірі – CLIL пәндік-тілдік кіріктіріп оқыту технологиясы.

CLIL әдістемесі – пән мен тілді кіріктіре оқытуға үйрету. Пән мен тілді кіріктіре оқыту әдістемесімен айналысатын мұғалімдер әр түрлі сараптамаларды жасауға дайын болуы тиіс: пәннің мазмұнын, тілін, сабақ берудің және оқытудың үздік тәжірибесін, пәннің, тілдің және әдістемелік тәсілдің бірігуін, оқу орнында CLIL енгізуді және т.б. CLIL мәні мазмұндық пәндер білім алушылардың ана тілі емес тілде оқытылады және оқытылады. Тілді білу оқыту мазмұнының құралы болып табылады, Тіл кең оқу бағдарламасына біріктіріледі, оқыту мотивацияны арттыру және табиғи контекстуалданған тілді оқыту есебінен жетілдіріледі, ал тілді меңгеру принципі орталық болып табылады. Кең мағынада CLIL тілдің мазмұнына, сондай-ақ үйренуге практикалық және ақылға қонымды көзқарасты қамтамасыз етеді, сондай-ақ мәдениетаралық түсінуді жақсартады, қазіргі уақытта ол түрлі білім беру контекстінде екі тілді білім беруге ұқсас бірқатар тәсілдерді қамтитын ортақ термин ретінде қабылданды. CLIL эволюциясы батыру бағдарламалары (Солтүстік Америка), азшылық тілінде немесе ұлттық тілде білім беру (Испания, Уэльс, Франция) және "шетел" тілінде білім берудің көптеген нұсқалары сияқты прецеденттерді қамтиды[5] .

Үздіксіз білім беру жүйесінде анықталған құзыреттер негізгі білім, біліктерді және қарым-қатынасты сипаттайды , олар сыни ойлауға, ынтаға, мәселелерді шешуге, тәуекелдерді бағалауға, шешімдер қабылдауға және сезімдерді сындарлы басқаруға назар аудартады. Еуропалық сегіз негізгі құзыреттілік мыналарды қамтиды: ана тілінде тілдесу, шетел тілдерінде қарым-қатынас жасау, ғылым мен техникадағы математикалық және базалық құзыреттер, АКТ-құзыреттілігі, жалпы оқу дағдылары, әлеуметтік және азаматтық құзыреттіліктер, ынталылық және іскерлік сезімі, басқа халықтардың мәдениеті мен дәстүрлерін құрметтеу және өз мәдениетін білдіру. Көптілді білім беруде педагогтарды даярлаудың шетелдік тәжірибесін зерделей отырып, көптілділікті іске асырудың бастапқы кезеңінде эксперимент ретінде *CLIL teaching methods* жүйесін енгізу ұсынылады. Бұл – оқытудың ең озық әдістемесін, сондай-ақ озық мультимедиялық оқыту, бағдарламалық қамтамасыз етуді және жаңа педагогикалық ресурстарды қамтитын шет тілін кешенді оқытудың кіріктірілген жүйесі. Басты мақсаты оқытушылар мен студенттерге оқу үдерісінде аса маңызды нәтижелерге қол жеткізуге мүмкіндік беретін қазіргі заманғы оқу материалдарының, технологиялардың кең ауқымын ұсыну болып табылады.

Аудиториялық және зертханалық сабақтардан басқа студенттер қашықтық режиміндегі мультимедиялық бағдарламамен өзіндік жұмысқа елеулі уақыттарын бөледі. CLIL тек пәндік және тілдік оқытуға көзқарас ретінде ғана емес, сонымен қатар түсіну мен түсінудің құралы ретінде кең білім беру және тіпті саяси контекстерде қарастырылғандықтан, CLIL жақтастары оның екі тілділікке қол жеткізу тұрғысынан да, сондай-ақ мәдениаралық түсіністікті жақсарту тұрғысынан да артықшылықтарын көрсетеді. CLIL мазмұны тұрғысынан әртүрлі көзқараспен зерттеуге, мақсатты тілдің пәндік терминологиясына қол жеткізуге, демек, болашақ оқуға және / немесе еңбек өміріне дайындалуға мүмкіндік береді.

Білім беру жоспарында CLIL аудиториялық практиканың қазіргі әдістері мен формаларына әртүрлі және икемділігін қоса отырып, жекелеген оқушыларды оқыту стратегияларының кең спектрін толықтырады. CLIL әдістемесінің маңыздылығы студенттердің одан әрі тілді пайдалану үшін емес, үйрену үшін пайдаланылатынында. Сонымен, пәндік тілді біріктірілген оқыту төрт компонентке негізделеді: мазмұн, яғни пәннің өзі; байланыс танымдық қабілет, яғни оқыту арқылы ойлау қабілеттерін дамыту; туған елге және мәдениетке деген сүйіспеншілік сезімін дамыту, сонымен қатар оның маңыздылығы мен басқа мәдениеттермен өзара әрекеттесуі туралы мәдени компонент.

Осы саладағы зерттеушілердің пікірі бойынша О.Б. Бурдакова, А.А. Джамайлова және Н.П. Рауд, оқытудың 3 моделін ұсынады:

1) пән мен тілді қосымша кешенді оқыту;

2) көптілді білім беру;

3) тілдік қолдауды ескере отырып, пәндік курстар;

CLIL (content and language integrated learning) - бұл мектеп пәндері екінші (үшінші/төртінші) тілде оқытылып, оқытылып, үйреніп жатқан оқыту мен оқытуға деген көзқарас. CLIL-да "шет тілі мен пән бірлескен рөл атқаратын тілдік емес пәнді оқытудың құралы ретінде қолданылады" (Marsh 2002) [4]. Осылайша, CLIL шет тілін оқытудан ерекшеленеді, өйткені CLIL-да шет тілі пәндік оқыту нысаны үшін құрал болып табылады. Басқаша айтқанда, тіл және пәндік оқыту CLIL екі мақсат болып табылады, ал, оқытудың негізгі бағыты тіл емес, пән.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Самойлова Е. В. Актуальные проблемы и перспективы преподавания иностранного языка студентам неязыковых специальностей вузов в рамках интегрированного подхода / Е.В. Самойлова, О.В. Назарова, Н.С Корнилецкая // Интеграция образования. – 2014. – №2. – С.117-123.

2. Яроцкая Л. В. Иностранный язык и становление профессиональной личности (неязыковой вуз) / Л.В. Яроцкая // Монография. – М.: Издательство ТРИУМФ, 2016. – С. 258.

3. Coyle D. CLIL: Content and Language Integrated Learning / D. Coyle, Ph. Hood, D. Marsch // Cambridge University Press, 2010. – P. 182.

4. Marsh, D. CLTL / EMILE – the European Dimension: Actions, Trends and Foresights Potential [Electronic resource] / D. Marsh // Brussels: The European Union. – 2002.

5. Воног В. В. Компетентностный подход в обучении иностранным языкам в аспирантуре / В. В. Воног, О. А. Прохорова // Вестник ТГПУ. – 2015. – № 12 (165). – С. 25-29.

МРНТИ 14.35.09

Қымбат Рахымберді[1]
[1]КазНПУ им. Абая
Магистрант
Алматы, Қазақстан

КОММУНИКАТИВТІК ТӘСІЛ КОНТЕКСТІНДЕ ШЕТТІЛДІК ЛИНГВИСТИКАЛЫҚ ҚҰЗІРЕТТІ ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ТЕОРИЯЛЫҚ НЕГІЗІ

Аңдатпа

Мақалада лингвистикалық құзіреттілікті қалыптастыру үрдісі шет тілін үйретудегі лексикалық, грамматикалық, семантикалық, фонологиялық құзіреттіліктің қалыптастырумен өзара тығыз байланысты екендігі туралы айтыла келіп, олардың кезеңдік сипат алатыны айтылған. Шет тілін үйретудегі лингвистикалық құзіреттілікті қалыптастыру деңгейі мақалада оқу танымдық іс-әрекеттердің коммуникативтік тәсіл контекстінде шеттілдік лингвистикалық құзіретті қалыптастырудағы ролі жөнінде қарастырылады. Сонымен қатар тіл үйренушінің шет тілін үйренудегі лингвистикалық құзіреттілігін қалыптастыру әдістері мен тәсілдері олардың туған тілдері мен шет тілін үйренудің жалпы әдістемелік, педагогикалық-психологиялық ұстанымдары мен тіл үйренушілік қабілеттеріне байланысты болатыны жөнінде жан-жақты қарастырылады. Лингвистикалық құзіреттілікті қалыптастыратын түсінікті коммуникативтік әдіс проблемалық әдістермен өте тығыз байланысты болатыны, сонымен бірге коммуникативтік жағдаяттарды толықтай терең түсініп іріктеуді, лингвистикалық құзіреттіліктің құрылымдық компоненттерін оқытушы тарапынан талдауды, мақсаттың нақтылығы мен оның реттілігін, әдістер мен тәсілдерді рационалды таңдай білуді, педагогикалық үрдістің түсініктілігі мен коммуникативтілігі жөнінде мәселелер кеңінен талданады. Мақалада лингвистикалық құзіреттілікті қалыптастыруда шет тілді үйренуші фонологиялық, лексикалық, грамматикалық құбылыстарды игеріп, тілдік құралдармен оқып жатқан елдің тілін жүйелі меңгеретіні, грамматикалық сөйлемдерді дұрыс құрай білуді үйренетіні, сөйтіп лингвистикалық талдау жасауға біртіндеп төселетіні жайында айтыла келіп, түрлі тақырыптар бойынша массивтік кешенді мәтіндерді де түсініп, сөйлемнің жасырын мәнді түсіне білуге үйренетіні жан-жақты сөз болады. Қорыта айтатын болсақ, шет тіліндегі сөздерді және тіркестерді таңдауда қиындықсыз, кез келген шет тілінде өздігінен тез сөйлеуге жаттығатыны жан-жақты сипатталып қарастырылады.

Тірек сөздер: лингвистикалық құзіреттілік, шеттілдік лингвистикалық құзірет, кәсіби құзіреттілік, коммуникативтік тәсіл, құзіреттілік моделі, тілдік тұлға, дискуссиялық әдіс, проблемалық оқыту әдісі, вербальды практикалық қолданыс, лексикалық құзірет, грамматикалық құзірет, микромәтіндік бірлік.

Кымбат Рахимберди[1]
[1]КазНПУ им. Абая
магистрант
Алматы, Казахстан

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ ИНОСТРАННОЙ ЯЗЫКОВОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ В КОНТЕКСТЕ КОММУНИКАТИВНОГО ПОДХОДА

Аннотация

В статье отмечается, что процесс формирования языковой компетенции тесно связан с формированием лексической, грамматической, семантической, фонологической компетенции при обучении иностранному языку, и они носят периодический характер. В статье рассматривается уровень сформированности лингвистической компетенции при обучении иностранному языку, о роли иностранного языка в формировании языковой компетенции в контексте коммуникативного подхода к обучению и познавательной деятельности. Кроме того, будут подробно рассмотрены методы и подходы к формированию языковой компетенции изучающих иностранный язык в зависимости от их родного языка и общих методологических, педагогических и психологических принципов изучения языка и языковых навыков. Четкий коммуникативный метод формирования языковой компетенции тесно связан с проблемными методами, а также умение полностью понимать подбор коммуникативных ситуаций, анализ структурных компонентов языковой компетенции учителем, точность цели и ее последовательность. . широко проанализированы. В статье подчеркивается, что в процессе формирования лингвистической компетенции изучающий иностранный язык изучает фонологические, лексические, грамматические явления, изучает язык страны, в которой он изучается, с помощью языковых средств, учится правильно составлять грамматические предложения и т. Д. . учится понимать скрытый смысл предложения. В заключение, выбор слов и словосочетаний на иностранном языке легко описывается, детально считается, что они учатся быстро говорить на любом иностранном языке самостоятельно.

Ключевые слова: лингвистическая компетенция, иноязычная лингвистическая компетенция, профессиональная компетенция, коммуникативный подход, модель компетенций, языковая личность, дискуссионный метод, проблемный метод, проблемный метод обучения.

Kymbat Rakhimberdi[1]
[1]*КазНПУ им. Abaya*
Master student
Almaty, Kazakhstan

THEORETICAL BASIS OF FORMATION OF FOREIGN LINGUISTIC COMPETENCE IN THE CONTEXT OF THE COMMUNICATIVE APPROACH

Abstract

The article notes that the process of formation of linguistic competence is closely linked with the formation of lexical, grammatical, semantic, phonological competence in foreign language teaching, and they are periodic. The level of formation of linguistic competence in foreign language teaching is considered in the article on the role of foreign language in the formation of linguistic competence in the context of the communicative approach to learning and cognitive activities. In addition, the methods and approaches to the formation of linguistic competence of language learners in learning a foreign language will be considered in detail, depending on their native language and general methodological, pedagogical and psychological principles of language learning and language learning skills. The clear communicative method of forming linguistic competence is closely related to problem methods, as well as the ability to fully understand the selection of communicative situations, the analysis of the structural components of linguistic competence by the teacher, the accuracy of the purpose and its sequence. widely analyzed. The article emphasizes that in the formation of linguistic competence, a foreign language learner learns phonological, lexical, grammatical phenomena,

learns the language of the country where he is studying with the help of language tools, learns to compose grammatical sentences correctly, and so on. learns to understand the hidden meaning of a sentence. In conclusion, the choice of words and phrases in a foreign language is easily described, it is considered in detail that they learn to speak quickly in any foreign language on their own.

Keywords: linguistic competence, foreign linguistic competence, professional competence, communicative approach, competency model, linguistic personality, discussion method, practical method, problem-based learning method, grammatical method of teaching

Кіріспе бөлім

Қазіргі кезде білім беруді ақпараттандыру жетілгендігімен, ақпараттық технологиялардың кеңінен таратылуымен оқытушылар мен білім алушылардың өзара әрекетін қамтамасыз ету үшін кеңінен қолданыс тауып отыр. Ақпараттық қоғамның сәйкесінше талаптарын қанағаттандыратын жаңа типті ойлайтын мамандарды даярлаудың сапасын арттыру қажеттілігі –білім беру жүйесінде жаңа технологияларды тиімді пайдалануды – бүгінгі күннің заман талабы етіп қойды.

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың Қазақстан халқына Жолдаған 2020 жылғы 1 қыркүйектегі Жолдауында: «Азаматтардың сауаттылығы мен цифрлы біліктілігін арттыру мақсатында Үкіметке Үздіксіз білім беру тұжырымдамасын әзірлеуді тапсырамын. Бұл құжатта бейресми білім берудің баламалы нұсқаларын көптеп енгізу, өз бетінше оқу нәтижелерін мойындау, кәсіби дағдыларды сертификаттау мәселелерін қарастыру қажет. Сонымен бірге біз кәсіби білім берудің бүкіл жүйесін еңбек нарығында сұранысқа ие білікті мамандар қалыптастыруға бағыттағанымыз жөн» деген болатын [1].

Білім саласында инновациялық оқыту технологиялары бүгінгі күні үлкен өзектілікке ие болып отыр. Білімді дамыту үшін білім берудің үйреншікті әдісінен оқыту процесінде білім алушылардың жаңа белсенді әдісіне көшу негізгі мақсатқа айналды.

Тіл үйренушінің құзіреттілік моделі «білім беру нәтижесі» бірнеше деңгейлік құзіреттілік жиынтықтарынан тұрады. Пәндік білім беру бүгінгі таңдағы толассыз ақпараттық ағымды електен өтізуді және қоғамның әлеуметтік сұранысын қамтамасыз ете алмайды.

Білім берудің жаңа парадимасы білімін толықтырып жаңартып отыру үшін үнемі тіл үйренушілердің тұлғалық-психологиялық қабілетін дамытып отыруды, тәжірибелерін талдап, базалық білімдерін үзбей қолданып отыруды қажет етеді.

Талдау.

Коммуникативтік тәсіл контекстінде шеттілдік лингвистикалық құзіретті қалыптастыруда білім алушылар өздері мен оқытушы арасындағы қашықтықтың жоқтығын сезіне бастағанда, олармен қарым-қатынас жеңіл, қарапайым, ыңғайлы болса, өзге тілде сөйлей бастау да оңайға түседі. Шет тілін үйретуде ойын элементтерін пайдалану сабақты тиімді ете түседі, студенттерді өздерін еркін сезініп, тіл үйренушілік қабілеттері ашыла түседі. Тіл үйренушілердің өздеріне таныс, қызықты тақырыптардағы дискуссияларға қатысуы олардың тұлғалық ерекшеліктерін ескеруге, сабақтағы шығармашылық қабілеттерін тануға септігін тигізеді. Сонымен қатар оқытушы мен тіл үйренушілерге сырттай бақылау жүргізуге мүмкіндік беретін коммуникативті тәсілдің алатын орны ерекше [2].

Тіл оқытумен байланыстағы коммуникативтік термині тілдің семантикалық аспектісімен белгіленген қатынасын білдіреді.

Тіл үйренушінің шет тілін үйренудегі лингвистикалық құзіреттілігін қалыптастыру әдістері мен тәсілдері олардың туған тілдері мен шет тілін үйренудің жалпы әдістемелік, педагогикалық-психологиялық ұстанымдары мен тіл үйренушілік қабілеттеріне сөзсіз

байланысты болатынын И.Л. Бим, И.И. Зимняя, В.И. Кондухов, Е.И. Пассов және басқа ғалымдар айтып кеткен.

Лингвистикалық құзіреттіліктің мәселелері В.И. Байденко, К. Бринкер, В. Блум, С.Г. Тер-Минасова және басқа шетелдік ғалымдарды қызықтырып олардың тікелей ғылыми-зерттеу жұмыстарына айналды.

В.И. Байденко кез келген істің талаптарына сәйкес орынды әрекет етуге дайын болу, міндеттер мен мәселелерді өз бетімен және әдістемелік тұрғыдан дұрыс шешу, сонымен қатар қызметінің нәтижелерін өз бетімен бағалау қабілеттері кәсіби құзіреттерді құрайтын түрлі қызмет салаларына тән біліктер, әдістемелік және техникалық амалдар деп түсіндіреді [3].

Тіл үйретуші оқытушының құзіреттілігі тіл үйренушілердің құзіреттілігімен өзара байланысты біртұтас ұғым болып табылады. Оқу үдерісінде оқытушы оқушылармен өзара сыйластықта, әріптестік негізде жұмыс жасағанда екі жақты құзіреттіліктің шынайы мәні ашылады. Демек, білім берудегі қарым-қатынас барысында оқытушы құзіреттілігі оқушы құзіреттілігін қалыптастыра отырып, коммуникативтік құзірет арқылы түйіседі.

Тіл үйренуші оқыту барысында проблемалық және жобалық деңгейдегі тапсырмаларды орындау үшін лексикалық-грамматикалық белгілі бір лингвистикалық құзіреттіліктерді меңгеруі тиіс.

Шет тілін үйретуде лингвистикалық құзіреттілік педагогикалық үрдістің түсініктілігі мен коммуникативтілігін бағамдайтын түсінікті-коммуникативтік әдісті қолдануды ұсынады. Бұл әдістің тиімділігін зерттеген лингвист-ғалымдар И.Л. Бим, Н.Д. Гальскова, Я.М. Колкер болды. Ал осы әдісті практикалық тұрғыдан зерттеген В.В. Беляев болса, салыстырмалы түсініктілік әдісті енгізген А.А. Миролюбов пен Л.В.Щербаны атауға болады.

Аталған екі әдіс те жаттығу, танысу және сөйлеу дағдылары мен біліктерін қалыптастыру практикасын бірлікте қарастырады.

Я.М. Колкердің айтуынша түсінікті коммуникативтік әдіс «расширяет содержание базисного принципа сознательности. Помимо языковых правил-инструкций, предшествующих тренировке, осмыслению со стороны учащихся подлежат: структура речевых умений; особенности коммуникативной ситуации; конечные, промежуточные и непосредственные цели обучения; роль каждого типа заданий и способы его правильного и экономного выполнения; результаты, достигнутые на занятии; логика построения занятия» [4, 20 б.].

Жобалау әдісі негізінде мәселені зерттеу, оны шешу жолдары, мәліметтер базасын, дәйектерді, жүйелеу, талдау, практика жүзінде іске асыруды қалыптастыру жатады.

Жобалау әдісі тіл үйренушілер сәйкес белсенділік танытқанда, мотивациялары мен рефлекциялары болғанда, сезініп қабылдағанда тиімдірек болады. Шет тілін оқытқанда жобалау әдістемесі бірнеше әдіс-тәсілдерді меңгеруді талап етеді. Түрлі жанрдағы мәтіндердің қолдана білу И.Л. Бимның проблемалық оқыту бірлігі жөніндегі лексикалық-теориялық толықтыру, вербальды практикалық қолданыс теориясы шет тілін үйренудің негізгі міндеттері ретінде қарастырылады [5, 7 б.].

Тіл үйренушілердің қоғамда түрлі топтарда немесе басқа адаммен диалог және полилог түрінде қарым қатынас жасағанда, өзі не оқытушымен бірлесе жұмыс жасағанда жобалау әдістерімен дисскуссия әдісі де тығыз байланыста болады.

Дискуссиялық әдіс шет тілін үйретудегі төрт түрлі іс-әрекетте ғана емес, қызығушылықты қалыптастырады, мәселені түсіне отырып шешуді үйренеді, тіл мәдениеті мен рефлекциясын, өз бетімен шешім іздеп, оны қабылдауды, танымдық белсенділікті байытады.

Оқу үрдісінде және жобалау әдісінде рөлдік ойындар әдісі де өзалдына дербес бір әдіс ретінде қолданылады.

Сонымен, лингвистикалық құзіреттілікті қалыптастыратын түсінікті коммуникативтік әдіс проблемалық әдістермен тығыз байланысты, сонымен бірге коммуникативтік жағдаяттарды тәптіштеп іріктеуді, лингвистикалық құзіреттіліктің құрылымдық компоненттерін оқытушы тарапынан талдауды, мақсаттың реттілігін, әдістер мен тәсілдерді рационалды таңдай білуді, педагогикалық үрдістің түсініктілігі мен коммуникативтілігін қарастырады.

Лингвистикалық құзіреттілікті қалыптастыруда шет тілді үйренуші фонологиялық, лексикалық, грамматикалық құбылыстарды игеріп, тілдік құралдармен оқып жатқан елдің тілдің жүйелі меңгереді, грамматикалық дұрыс сөйлемдерді продукциялай білуді меңгереді, лингвистикалық талдау жасауға төселеді.

Түрлі тақырыптар бойынша массивтік кешенді мәтіндерді түсініп, жасырын мәнді тани білуге үйренеді. Сөздерді және өрнектерді таңдауда қиындықсыз, өздігінен тез сөйлеуге жаттығады.

Ғылыми және кәсіби қызметтегі қарым-қатынас тілін икемді және тиімді пайдалану да лингвистикалық құзіреттілікке жатады.

Лингвистикалық құзіреттілікті қалыптастыруда күрделі тақырыптар бойынша нақты, егжей-тегжейлі, жақсы қалыптасқан хабарламаны құру, мәтінді ұйымдастыру модельдеріне меншік көрсету, байланыс құралдары және оның элементтерін біріктіру маңызды орын алады.

Әсіресе жалпы, кәсіби және күнделікті түрлі тақырыптарда тиісті стилде ой-пікірлерін еркін және анық айтуға мүмкіндік беретін лингвистикалық құзіреттіліктердің кең ауқымды тілдік құралдарын иелену тіл үйренуші үшін ең қажетті нәрсе.

Шетел тілін оқытуда лингвистикалық құзіреттілік әдісін іске асыруда төмендегідей білім беру технологиялары қолданылады:

- жобалау әдісі;
- жеке-бағдарлы оқыту әдісі;
- модульдік оқыту әдісі;
- проблемалық оқыту әдісі;
- кейс-стади (жағдаяттық талдау) әдісі;
- ынтымақтастық негізде оқыту;
- сын тұрғысынан ойлау әдісі.

Оқытушының немесе тіл үйренушінің құзіреттілігін талдап бағалау кезінде әңгіме-сұхбаттың немесе диалог тік сөйлеудің маңызы зор, себебі бұл кезде екі жақтың да игерген білім біліктері, тәжірибесі, өзіндік бағалауы, кәсіби даму бағдары, бір біріне деген сыни көзқарасы айқындалады. Осылайша, әңгіме-сұхбаттардың материалдарының негізінде оқытушы мен тіл үйренушінің құзіреттілігі туралы белгілі бір ой-тұжырым жасауға болады.

Оқу материалдарын меңгеруде тіл үйренуші білімі мен идеяларын ортаға салып алмасатындықтан жеке, жұптық, топтық зерттеу жобалары, рөлдік ойындар, шығармашылық жұмыстар, пікірсайыстар ұйымдастырудың маңызы зор. Бұл шет тілін үйренушінің шеңбері өте кең мазмұнына тек кәсіптік бағдар ғана емес, жалпы адамзаттық құндылықтар, мәдениетанымдық мазмұндар тұлға ретінде лингвистикалық және мәдениетаралық қатысым құзіреттілігін қалыптастырады. Сонымен лингвистикалық құзіреттілікті дамыту үшін төмендегідей өлшемдер қажет болады:

- шет тілінің терминдері мен қарым-қатынас стилін меңгерген;
- мәдениетанымдық құндылықтарды меңгерген;
- өз білімін, ақпарат көздерін кәсіби жағдайда шешуге қабілетті, белсенді;
- лингвистикалық құзіреттілікті меңгерген;
- мәдениетаралық қатысым құзіреттілігі қалыптасқан субъект – ауызша және жазбаша сөйлеуді еркін меңгерген маман.

Лингвистикалық құзіреттілікті қалыптастыруда жалпы коммуникативтік және мәдениетаралық қарым-қатынасты дамытуда отандық ғалымдар С.С. Құнанбаева, К.М. Абишева т.б. ғылыми еңбектер мен оқу құралдарын жазып жан-жақты зерттеді. Ғалым С.С. Құнанбаева шетел тілін меңгеруде тұлғаның бойында мәдениетаралық қатысым деңгейін қалыптастыруда мәдениетаралық коммуникативтік компоненттерін: коммуникативтік, әлеуметтік, жеке тұлғаға бағдарланған, стратегиялық, лингвомәдени, концептуалдық, когнитивтік деп бөліп көрсетеді [6-7].

Лингвистикалық құзіреттіліктің лексикалық, грамматикалық, семантикалық, фонологиялық құзіреттері микромәтіндік бірлікті құруда қайталану арқылы шешімін табады және мәтін теориясындағы маңызды міндеттердің бірі болып табылады.

Коммуникативтік құзіреттілік концептісін, оның ішінде лингвистикалық құзіреттілік ұғымын алғаш рет Дейл Хаймс 1960 жылы енгізді. Оның пікірінше, коммуникативтік құзіреттілік құрамына лингвистикалық, социолингвистикалық, социомәдени, дискурстық, әлеуметтік, стратегиялық құзіреттіліктер құрайды [8].

Коммуникативтік құзіретті қалыптастыратын лингвистикалық құзіреттіліктер қарым-қатынас жасаудың тілдік әдіс-тәсілдерін тәжірибе жүзінде игеруді, ал дискурсивтік құзіреттіліктер әр түрлі типті, стильді, жанрдағы мәтіндерді еркін құра алудың коммуникативтік біліктерін анықтайды. Прагматикалық құзіреттіліктер сөйлеу әрекетінің мақсатына қол жеткізу және сөйлеу амалдары арқылы қажетті нәтижені алудың коммуникативтік біліктерін қалыптастыру тұрады. Стратегиялық құзіреттіліктер тілдік және зияткерлік кедергілерді жою арқылы толық түсіністікті қамтамасыз ете отырып, оң нәтижеге қол жеткізудің тиімді төте жолдарын іріктеу біліктерін, мәдени құзіреттіліктер төл мәдениет пен мәдени көзқарас жөнінде ақпарат беру, әлеуметтік тану әдіс-тәсілдері арқылы өзге мәдениетті қабылдай алу, мәдениеттер арасында дәнекер рөлін атқару білігін қалыптастырады.

Қорытынды.

Жалпы алғанда шет тілінен білім берудегі алға қойылатын негізгі мақсат – бұл ана тілінен басқа екінші тілдік тұлғаны қалыптастыру, немесе оны қос тілді, қос мәдениетті меңгерген жеке тұлғаны даярлау болып табылады. Осы мақсатқа жету үшін тұлғаға белгілі бір білім-біліктерді меңгерту, олардың бойында белгілі бір қабілеттерді ашып, бірнеше құзіреттерді меңгерту тұрады.

Осылайша, лингвистикалық құзіретті қалыптастыруда ауызша және жазбаша түсіндіру, сауалнама, түйіндеме, хат, құттықтау хат жаза алу; өз елін мәдениетаралық тілдесу жағдаятында елестете алу; айналадағы мен алыстағы адамдармен және оқиғалармен өзара әрекеттесу тәсілдерін меңгеру; ауызша хабарлама айту, сұрақ қоя білу, диалогты құра алу; монолог, диалог, оқу секілді түрлі сөйлеу іскерліктерін, лингвистикалық және тілдік құзіреттіктерді меңгеру; топта бірлескен іскерлік тәсілдерін, тілдесу жағдаятында әрекет негіздерін меңгеру; ортақ келісімдерге келу мәселелеріне көңіл аудару қажет екендігі көп жылдық тәжірибе жүзінде анықталып отыр [9-10].

Мәдениетаралық коммуникативтік құзіреттілік өзге мәдениет өкілдерімен шынайы қарым-қатынас орнату мақсатында өзге мәдениет ерекшеліктерін және де өз мәдениетімізді құрметтей отырып, тілдік терең түсіністік негізінде өзара ақпарат беру, ақпарат қабылдау екені белгілі. Сонымен қатар, өзара түсіністік қабілетін қалыптастыру негізінде оны мақсатқа бағытталған түрде қолдана отырып, өзара нәтижелі қарым-қатынас орната алу қабілеті болып табылады.

Қортындылай келе, тіл үйретудің әрбір кезеңінде болашақ мамандардың кәсіби-коммуникативтік іс-әрекеттері аясындағы өзін-өзі толыққанды жетілдіре түсуді қамтамасыз ететін лингвистикалық құзіреттіліктің лексикалық, грамматикалық, семантикалық және фонологиялық құзіреттерінің сатылап дамуы мен қалыптасуы орын алады.

Шетел тілін оқыту барысындағы коммуникативтік тәсіл контекстінде шеттілдік лингвистикалық құзіретті қалыптастыру мәселесі – өте маңызды мәселе, сондықтан да әлі де болса теориялық, әдістемелік және тәжірибе жүзінде зерттеле бермек.

Әдебиеттер:

1. Тоқаев Қ-Ж. Қазақстан халқына Жолдауы. «Жаңа жағдайдағы Қазақстан: іс-қимыл кезеңі». 2020 жылғы 1 қыркүйек.

2. Гончарова, Н. Л. Категория «компетентность» и «компетенция» в современной образовательной парадигме [Текст] / Н. Л. Гончарова // Сборник научных трудов СевКавГТУ. Сер. «Гуманитарные науки». 2007. № 5. - С. 16-23.

3. Байденко В.А. Компетенции в профессиональном образовании // Высшее образование в России. 2004. № 11. - С. 3-13.

4. Колкер Я.М. Практическая методика обучения иностранному языку [Текст]: учебное пособие / Я.М. Колкер, Е.С. Устинова, Т.М. Устинова. - М.: Академия, 2000. - 264 с

5. Бим И.Л. О преподавании иностранных языков на современном этапе [Текст] / И.Л. Бим, Н.И. Каменецкая, А.А. Миролюбов // Иностранные языки в школе. 1995. № 3. - С. 7.

6. Кунанбаева С.С. Современная теория и практика иноязычного образования (на казахском языке). - Алматы: ҚазХҚ және Абылай хан атындағы ӘТУ, 2010. - 324 б.

7. Абишева К.М. Основы теории межкультурной коммуникации. Монография. - Астана, 2008.

8. Hymes On Communicative Competence. In J.B.Pride and J.Holmes(eds), Sociolinguistics, Hardmondsworth: Penguin, 1972.

9. Хухлаева О.В. Психология развития: молодость, зрелость, старость. Учебное пособие. - М.: Педагогика, 2002.

10. Бим И.Л. Некоторые проблемы обучения диалогической речи // Иностранные языки в школе. 1979. №5. - С. 20.

МРНТИ 14.35.09

Мазжан Ақерке Серікқызы[1] ,Аяпова Т.Т[2]
[1]Филология және көптілді білім беру институтының 2 курс магистранты
[2]Филология ғылымының докторы, профессор
Абай атындағы Қазақ Ұлттық Педагогикалық Университеті, Алматы қ.

ШЕТЕЛ ТІЛІН ОҚЫТУДАҒЫ ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТІҢ РӨЛІ

Аңдатпа

Білім беру мазмұнындағы құзіреттілікке негізделген Қазақстанда білім беру жүйесінің бағыты тұлғаның мәдениетаралық деңгейде шет тілдік қарым-қатынасқа тиімді қатысу қабілетін қалыптастырудың көрсеткіші ретінде шет тілдерін оқыту саласында маңызды көрініс табады. Мәдениетаралық парадигма контекстіндегі шет тілін оқытудың мақсатты және мазмұндық аспектілерінің ерекшелігі оқушы деңгейлік модельдің орталық

элементі ретінде оқу процесінің субьектісі және мәдениаралық қарым-қатынас субъектісі ретінде әрекет ететіндігіне байланысты.

Тірек сөздер: құзыреттілік, әлеуметтік-мәдени құзыреттілік, коммуникативтік құзыреттілік, әлеуметтік-лингвистикалық құзыреттілік, мәдениаралық қатынас.

Мазжан Акерке Сериковна[1], Аяпова Т.Т[2]
[1] магистрант Института филологии и многоязычного образования.
[2]Доктор филологических наук, профессор
Казахский национальный педагогический университет имени Абая, Алматы

РОЛЬ КОМПЕТЕНЦИЙ В ИНОЯЗЫЧНОМ ОБРАЗОВАНИЕ

Аннотация

Ориентация Казахстанской образовательной системы на компетентностный подход в содержании образования находит свое выражение в области обучения иностранным языкам в формировании межкультурной компетенции как показателя сформированности способности человека эффективно участвовать в иноязычном общении на межкультурном уровне. Специфика целевых и содержательных аспектов иноязычного образования в контексте межкультурной парадигмы обусловлена тем, что в качестве центрального элемента уровневой модели выступает обучаемый как субъект учебного процесса и как субъект межкультурной коммуникации.

Ключевые слова: компетенция, социокультурная компетенция, коммуникативная компетенция, социолингвистическая компетенция, межкультурная коммуникация.

Mazzhan Akerke Serikovna[1], Ayapova T.T[2]
[1]2nd year undergraduate of the Institute of Philology and Multilingual Education
[2]Doctor of philological sciences, professor
Kazakh National Pedagogical University named after Abai, Almaty

THE ROLE OF COMPETENCES IN FOREIGN LANGUAGE EDUCATION

Abstract

The orientation of the Kazakhstan educational system on a competency-based approach in the content of education finds expression in the field of teaching foreign languages in the formation of intercultural competence as an indicator of the formation of a person’s ability to effectively participate in foreign language communication at an intercultural level. The specifics of the target and content aspects of foreign language education in the context of an intercultural paradigm is due to the fact that the learner acts as the central element of the level model as a subject of the educational process and as a subject of intercultural communication.

Key words: competence, sociocultural competence, communicative competence, sociolinguistic competence, intercultural communication.

Бүгінде шетел тілі мұғалімдерінің алдында тек тілді жетік меңгеру талабы ғана емес, сонымен қатар, сол тілде сөйлейтін халықтардың мәдениетін, салт-дәстүрлері мен әдет-ғұрыптарын, өмір сүру салтымен мінез- құлық нормалары ережелерін білу және оны болашақ ұрпаққа оқыту міндеті тұр. Сондықтан оқып үйреніп жүрген тілдің, сол тілде сөйлейтін елдің мәдениетін білмей, оны меңгермей тұрып, сол тілде құзыреттілік біліктілікке қол жеткізу мүмкін емес. Шетел азаматтарымен коммуникативтік қарым-қатынасқа түсе білетін шетел тілінің маманы мәдениетаралық қарым-қатынастарды да нығайтатыны анық**.**

Құзіреттілікке негізделген көзқарас тұрғысынан нақтылау негізінде «шет тілінде білім беру» терминінің анықтамасын білу қажет. Құнанбаеваның С.С монографиясында «языкового образования» теоретико-методологическую базу, основой которой является межкультурнокоммуникативная теория обучения иностранным языкам»[1,40].

Мәдениетаралық қатынас тақырыбы теорияның және шет тілдерін оқыту әдістерінің назарына айналды. Осылайша, қазіргі кезеңде шет тілдері мұғалімдерін даярлау және қайта даярлау орналасқан білімнің әртүрлі салаларында жетілдіру мәселелері көптеген ғалымдардың назарын аударады. Ғалымдар ең алдымен жақсарту қажет екендігіне бірауыздан болашақ шетел тілдерінің оқытушысы үшін университеттік дайындық жүйесі, білім беру процесін құзыреттілікке негізделген, когнитивті-коммуникативті, жеке тұлғаға бағытталған, жүйелік-белсенділік, тұжырымдамалық ережелермен байланысты жаңа ғылыми парадигма пайдаланды. Дәстүрлі дидактикалық жүйе өзінің ғаламдық міндетін қарастырады студенттерді жалпыланған және жүйелі түрде таныстыру адам тәжірибесі. Бұл өз кезегінде зияткерлікке, теорияны практикадан, педагогикалық дәстүр алмастыратындығынан ажырату Педагогиялық практикаға қол қою жүйесі - білім туралы ақпарат. Оқушылар басқалар жинаған білім туралы ақпараттар жиынтығы арқылы адамзаттың әлеуметтік-тарихи тәжірибесінің нәтижесі арқылы оқиды, олар әлеуметтік тәжірибе жинақтайды..

Білім беруді дамытудың заманауи кезеңі қоғам, социум, жалпы өркениетте кездесетін проблемалармен тығыз байланысты. Индивидтің мұндай әлеуметтік экономикалық, әлеуметтік-статустық және әлеуметтік-психологиялық құзыреттіліктерді игеруді қалыптастыру, жеке тұлғаның еркін деңгейін көтерудің бір құралы болуға қабілетті коммуникация негізінде тіршілік әрекетінің тәсілдері мен нысандарын икемді ауыстыруға әлеуметтік жауапкершілік сезінуге шетел тілін үйретудегі құзыреттіліктің орны еркеше.

Шетел тілін үйретудегі құзыреттілікті таңдау кездейсоқ емес – ол бірқатар артықшылықтарға ие, басқа ғылыми тәсілдермен салыстырғанда, атап айтқанда субъектіге фундаменталды білімді интериоризациялау, жүйелі және құзыретті субъектіні мақсатты түрде қалыптастыру үздіксіз білім беру қызметіне орнату маңызды.

Құзыреттілік білім беру жағдайында студенттің өзіндік білім беру қызметін қалыптастыру мәселелерін зерттеу қажеттілігі мақсатты шығару негізінде қажеттілік тудырады және (Кунанбаева С.С. Павлов И.В.Гершунский, И. А. Зимняя, В. В. Сериков, В. В. Краевский, А. П. Тряпицына, Д. И. Фельдштейн, А. В. Хуторской және т. б.) құзыреттілік білімге көшу жүйесі туралы ғылыми түсінік, атап айтқанда, әдістеме, технология, мазмұн және т. б. мәселелері көрінеді . Білім беру процесі көптеген дамыған елдерде қабылданған талаптарға сәйкес келеді, білім беру стандартының жалпы концепциясы мен білім беру мен жүйелердің мазмұнын құрастырудағы құзыреттілік жүйесі оның сапасын бақылау.

Шет тілі мұғалімі дегеніміз - мазмұнына сай адам кәсіби қызмет сапалардың жиынтығын қамтуы керек: оқу процесін жобалау, әр түрлі тәсілдерді біріктіре білу оқыту технологиялары, оқытудың инновациялық жүйелерін қолдану, педагогикалық рефлексия

жүргізу, яғни проблемалық мәселелерді шешу, ситуациялық талдау әдісіне негізделген ситуациялық есептер кәсіби оқытушылық қызмет оқыту үдерісінде қамтылуы тиіс.

Педагогика саласында шет тілін білім берудің ерекшелік жүйесін қарастырады, және бұл ерекшеліктер білім алушының өз бетінше білім алуына мүмкіндік береді.Аңықталған ерекшеліктердің бірі:

-білім берудің жеке тұлғаның қызығушылығына бағытталуы,

-білім берудің жас ерекшеліктері мен дамытушылық сипатын сай болуы,

-жеке тұлға ретінде әлеумет ушін маңызды мәселелрді өз бетінше шешуі,

- жәнеде сол мәселелрді шешуде ізденімпаздығы мен шығармашылығы қалыптасуымен танылуы,

-өз-өзін шығармашылық дамытуға бағытталуы және т.б.

Шеттілдік білім беруде негізгі компетенция болып «мәдениетаралық қатысым» субъектін қалыптастыратын «мәдениетаралық –қатысымдық компетенция» танылады. «Мәдениетаралық компетенцияның» мағынасы кең, шетел тілін оқыту саласындағы қалыптастыру нысаны ретінде түсіндіріледі. Түрлі мәдениет өкілдері арасында қарым – қатынасты түсіндіретін мәдениеттану мен мәдениетаралық қатысым саласында мәдениетаралық қатысымды басқару қабілеті ретінде қолданылады.

Шеттілдік білім берудегі тұлғаның «мәдениетаралық қатысым субъекті» ретінде қалыптастыру заңдылықтарын аңықтауда ана тілі мен шетел тілін меңгерудегі өзгешіліктерін маңызға ала отырып, дербес «шеттілдік білім беруді» ғылыми тұрғыда қарастырылады.

Шетел тілін негізгі құзыреттіліктің құрылымы мен мазмұнына бойынша оқытуда: кәсіби лексикалық бірліктерінің эквиваленттілігі мен эквиваленттілік емес қатынастары туралы, лексикограмматикалық құрылымдар, ана тілі мен шет тілінде тілдік және тілдік емес стереотиптері, зерттеп танылған қоғамдағы түрлі әлеуметтік топтар өкілдері және сол әлеуметтік топтардың дәстүрі ,тарихи құндылықтары, шетел тілінің және шетел тілі мәдениетінің қабылдау және соған бейімделу. Студенттердің шетел тілін әлеуметтік-мәдени және тағы да басқа құзыреттілігін қалыптастыруға қажетті барлық мәденитанымдық мәселелер мен тапсырмалар кәсіби бағытталған сипатта болады және танымдық, ізденімпаздық, зерттеушілік түрде жүреді.

Шетел тілін оқытудағы құзыреттіліктердін маңызы ерекше екені белгілі. Құзыреттелілк қатарында, коммуникативтік құзыреттілікті қалыптастыру шет тілін оқытудың мақсаты болып тұр. Бұл өзге мәдениет өкілдері мен тілдік әрекеттестікке қабілеттің болуын меңдейді. Оқушылар да ұлттық – мәденик омпонентті қалыптастыру тілін үйреніп жатқан елдің атақты адамдарымен, тарихымен, салт-дәстүрімен таныстықтан ғана тұрмайды. Біріншіден, қарым-қатынас жағдайында оқушы қажетіне жарайтын білім беру болып табылатын болса, екіншіден, өзге мідениетті біліп, өзге мәдениетпен өз мәдениетін салыстыра отырып танымдық , коммуникативтік, мәдениет құрылымын дамытып отырады.

Әлеуметтік-мәдени құзыреттілік үш компоненттен тұрады: лингво елтанымдық білім, әлеуметтік-психологиялық білім және мәдениет танымдық білім. *Лингвоелтанымдық білімдер* ұлттық-мәдени-семантикалық лексикалық бірліктер білімі және оларды мәдениетаралық қатынас жағдайларында пайдалана білу дағдылары. Тілін үйреніпжатқан елхалқының менталитетінің көрінісі ұлттық мақал-мәтелдер. Олар студенттерге халық қатынасы ұстанымдары мен ережелері туралы, құндылықтары туралы, сөзге беріктігі туралы жорамалдауға мүмкіндік береді. *Әлеуметтік-психологиялық білім*-берілген мәдениетте қалыптасқан коммуникативті лексиканы пайдалана отырып жүріс-тұрыстың әлеуметтік-мәдени белгіленген сценарийін, ұлттық өзгеше үлгісін игеру. Мәдени танымдық білімдер әлеуметтік-мәдени, тарихи-мәдени, этномәдени ортаның білім

және сол мәдениет иелерімен өзара түсіністікке жету үшін оларды қолдану шеберлігі. Әлеуметтік-лингвистикалық құзыреттілік тілдің әлеуметтік-мәдени жағдай шарттарын пайдалануды көрсетеді.

Құнанбаева С.С. тілдік құзыреттілікке байланысты үш негізгі құзыреттіліктерді ұсынады: «Диалог құзыреттілігі», «Қатысымдық құзыреттілік» және «тұлғааралық құзыреттілік». [4] Басқа жіктеу, тіл құзыреті сияқты үш негізгі құзыреттілікті қамтитындығын айтады: «Интерактивті құзыреттілік», «интерпретациялық құзыреттілік» және «өнімді құзыреттілік». Біздің көзқарасымызша, қатысымдық құзыреттілік қарым-қатынастың тиімділігін анықтайтын білім, икемділік пен құндылықтық бағыт-бағдардың қосындысы ретінде ұсынылады.

Тұлғаралық құзыреттілік - ауызша және жазбаша, логикалық, тиісті және мағыналы хабарларды жеткізе білу қабілеті. Ол сондай-ақ ой мен идеяларды ұйымдастыру және оларды тиімді жеткізу қабілеті болып табылады. Аталған құзіреттіліктерді дамыту мақсатында, студенттер қолдаушы құзыреттіліктерді дамыту қажет..

Тілдік құзыреттілік мәдени құзіреттілікпен өзара тығыз байланысты. Қатысым мен қарым-қатынастың үдерісі мен негізі әр түрлі жағдайларда,әр түрлі мәдени және әлеуметтік орталарда орын алады, яғни, тұлға мәдениетаралық қатысымға түсу үшін тілдік құзіреттіліктерден басқа да құзыреттіліктерді қажет етеді. Сондықтан құзыреттілік әдісте тұлғаның эмоциялық және мәдени білімділігі маңызды орынға шығады және бұл «мәдениетаралық құзыреттіліктің» маңыздылығын айқындай түседі. Өз кезегінде, мәдениетаралық құзыреттілік - басқа этникалық, мәдени, саяси, экономикалық және діни топ өкілімен еркін қарым-қатынасқа түсе алу қабілеті.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Кунанбаева С.С. Современное иноязычное образование: методология и теории. - Алматы, 2005.-264с.

2. Пассов Е.И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению, 2-е изд. - М.: Просвещение, 1991.

3. Қамбарова З.Ж.Шетел тілін оқытуда тілдік университеттегі төменгі курс студенттерінің әлеуметтік – мәдени біліктілігін қалыптастыру .МагистрлікДиссертация, А,2010

4. Құнанбаева С.С Қазіргі шет тілдік білім берудің теориясы мен практикасы. –Алматы: ҚазХҚ КТУ,2010

МРНТИ 14.35.09

Ақмырзаева Ақбөпе Қайнарқызы,[1] Аяпова Т.Т [2]
[1] 7М01703 Шет тілі: екі шет тілі 2-курс магистранты , Абай атындағы ҚазҰПУ,
[2]ф.ғ.д. профессор

ШЕТ ТІЛДІК БІЛІМ БЕРУДЕГІ ЛИНГВО-МӘДЕНИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТІҢ ОРНЫ.

Аңдатпа

Бұл мақала ағылшын тілін оқытуда лингво-мәдени құзыреттіліктің маңызды тұстарына талдау жасауға арналған. Студенттер лингвомәдени білімді көптеген лингво-мәдени бірлестіктерден тұратын түпнұсқалық мәтіндер арқылы ала алады. Бұл тілдік-мәдени бірліктердің күнделікті өмірде ерекше қолданылуын көрсетеді. Оқырман лингво-мәдени бірлестіктердің берілген мысалдарын талдап, олардың сөйлеген сөзінде болашақта қалай қолдану керектігі туралы ойлана алады.

Кілт сөздер: білім, мәдениет, құзыреттілік, шет тілі, тіл, тәрбие, студент.

Акмырзаева Акбопе Кайнаровна,[1] Аяпова Т.Т[2]
[1]7М01703 Иностранный язык: два иностранных языка магистрант 2 курса, КазНПУ им.
[2]Доктор наук, профессор

РОЛЬ ЛИНГВОКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ В ОБРАЗОВАНИИ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА.

Аннотация

Данная статья посвящена анализу важных аспектов языковой и культурной компетенции в преподавании английского языка. Студенты могут приобрести лингвокультурные знания через оригинальные тексты многих лингвокультурных ассоциаций. Это показывает особенное использование языковых и культурных единиц в повседневной жизни. Читатель может проанализировать приведенные примеры языковых и культурных ассоциаций и подумать о том, как использовать их в своей речи в будущем.

Ключевые слова: образование, культура, компетенция, иностранный язык, язык, воспитание, студент.

Akmyrzayeva Akbope Kaynarovna,[2] Ayapova T.T.[2]
[1]7M01703 Foreign language: two foreign languages 1-year master student, KazNPU named after. Abay
[2]Doctor of Sciences, Professor

THE ROLE OF LINGUOCULTURAL COMPETENCE IN FOREIGN LANGUAGE EDUCATION.

Abstract

This article analyzes important aspects of linguistic and cultural competence in teaching English. Students can acquire linguistic and cultural knowledge through the original texts of many linguistic and cultural associations. This shows the particular use of linguistic and cultural units in everyday life. The reader can analyze the examples of linguistic and cultural associations and think about how to use them in his speech in the future.

Key words: education, culture, competence, foreign language, language, education, student.

Жаһандану дәуіріне аяқ басқан қазіргі қоғам ондағы болып жатқан коммуникациялық процестерді түсінуге өте мұқтаж. Бір жағынан өркениеттердің, халықтар мен мәдениеттердің бірігуіне әсер ететін тенденцияларды зерттеу керек, екінші жағынан мәдениеттердің олардың өзара әрекеттесуі жағдайында ұлттық бірегейліктің сақталуын анықтайтын фактілерді түсіну қажет. Қоғамда, мәдениетте және тілде екі тенденция бірдей байқалады - оқшаулануға және бірігуге - және олардың екеуі де зерттеу үшін бірдей маңызды болып табылады. Қазіргі заманғы гуманитарлық білім үшін тағы бір маңызды мәселе - бұл оның әртүрлі көріністеріндегі мультикультурализм проблемасы. Дүние жүзі елдерінің көпшілігі қазір көпмәдениетті болып келеді, және олардың көпмәдениеттілік дәрежесі үнемі -өсіп отырады, бұл күн тәртібіне бұл құбылысты мәдениеттану шеңберінде ғылыми түсінуді, сонымен қатар оның лингвомәдени салдарын зерттеуді қояды. Әлемдегі коммуникативті процестердің көп бөлігі мәдениетаралық қатынасқа түседі, бұл оған қатысушы тараптар үшін айтарлықтай қиындықтарға алып келеді. Бұл жағдай мәдениет пен коммуникация саласындағы зерттеулердің маңыздылығын да көрсетеді.

Соңғы кезде зерттеушілердің мәдениетаралық қарым-қатынас, мәдени лингвистика, ұлттық менталитет пен коммуникативті мінез-құлық мәселелеріне және «тіл мен мәдениеттің» басқа аспектілеріне қызығушылығы арта түсті. «. Тіл мәдениеттен алшақ өмір сүрмейді. Адам іс-әрекетінің бір түрі ретінде тіл мәдениеттің ажырамас бөлігі болып шығады, адам өмірінің әртүрлі салаларында: өндірістік, әлеуметтік, рухани салаларда адам қызметінің нәтижелерінің жиынтығы ретінде анықталады »(Тер-Минасова, 2000, 15-бет). Тіл мәдениеттің ажырамас бөлігі болғандықтан, лингвистикалық қарым-қатынастың мәдени тұрғыдан анықталған заңдылықтарына қатысты мәселелер мәдени лингвистика саласына енеді, бұл өз кезегінде мәдениеттанудың бір бөлігі болып табылады.

Айта кетсек, лингвомәдени құзыреттілік - бұл тек тілді (тілдік, коммуникативті, лингвистикалық құзыреттілікті қалыптастыру) және лингвистикалық аспектілерді зерттеу ғана емес, сонымен қатар тілді мәдени құбылыстар ретінде қарастырады. Мәдени-тарихи орта мен әлемдік тілдің ұлттық сипатының айырмашылығын түсіну, сондай-ақ мәдени компонент ретіндегі тілдік бірліктердің мағынасын түсіну. Лингвомәдени құзыреттілікке тиесілі:

-Тарихи және мәдени негіз, бұл тек тарих туралы білімді ғана емес, сонымен қатар тілдік қоғамдастықтың мәдени даму процесін оның мәдениетін білуді қамтиды;

-Әлеуметтік-мәдени фон - қоғамдағы қарым-қатынас ерекшеліктері, әлеуметтік мінез-құлық, әлеуметтік құндылықтар, сұхбат формулалары, вербальды емес қарым-қатынас;

- өмір салты, дәстүрлер, мерекелер және т.б. туралы ақпаратты қамтитын этномәдени фон;

-Семиотикалық фон, онда символдар, коннотациялар, реалиялар және басқа ұлттық колорит бар басқа тілдік бірліктер туралы ақпарат бар.

Лингвомәдени білім - бұл тілдік форма ретінде тұжырымдалатын және есте қалатын (сөздер, сөз тіркестері, фразалық етістіктер, тілді өзгерту және көркем мәтін түрінде) тәжірибе. Лингвомәдени білімге мыналар кіреді: елдің тарихы, мәдениеті, дәстүрі, азаматтардың коммуникативтік тілінің ерекшеліктері және адамдардың әлеуметтік өмірі туралы білімдер. Тілдік-мәдени қабілеттер - тілдік белгілерде қалыптасатын лингвомәдени ақпараттарды, сонымен қатар лингвомәдени білімдерді шығармашылықпен қолдану, оқушылардың теориялық білімі мен дағдыларын қолдана отырып талдау жасай алады. В.В. Сафонова бойынша лингвистикалық (лингвистикалық) құзыреттілік келесі компоненттерден тұрады:

1. оқытылатын формаларда сөз тіркестерін құрудың ережелері туралы тілдік білім мәтіндер; айтылатын нормалар; интонациялық-синтаксистік нормалар зерттелген сөз тіркестерінің орналасуы;

2. лексикалық және грамматикалық тұрғыдан сәйкестендірудің тілдік дағдылары шетел тіліндегі қолайлы ережелер; тілдің декодталуы тұжырымдамалар және оларды шет тілінде іске асыру; бейнелі-схемалық сөз тіркестерін құру және пішімдеу ережелері туралы лингвистикалық ақпаратты ұсыну шет тілінде;
3. тілдік бақылау және жалпылау үшін тілдік қабілет оның нәтижелері ережелер түрінде болады [3, б. 100].

Біздің «құзыреттілік» және «Мәдени лингвистика» келесі тұжырым жасауға мүмкіндік берді:
- құзыреттілік қасиет ретінде қарастырылады (сапалық сипаттама), және
құзыреттілік - осы қасиетке иелік ету ретінде (қызмет сипаттамасы);
- біреуінің құзыреті мен құзыреттілігінің әр түрлі түсіндірілуіне қарамастан олардың элементтерінің маңызды сипаттамалары белсенділік пен тиімділік болып табылады қолда бар білім мен тәжірибе, әлеуеттің болуы (қажеттілік, уәж, мақсат, аспаптық негіз) және іске асырылған құрылым (ішкі және сыртқы қызмет);
- біз үшін ең ығайлы - бұл мәдени лингвистиканың түсіндірмесі тікелей байланысты синтездейтін типтегі күрделі ғылыми пән арнайы таңдалған және зерттейтін мәдениетті зерттеу мәдени құндылықтардың ұйымдасқан органы, тіршілік етуді зерттейді сөйлеуді қалыптастыру мен қабылдаудың коммуникативті процестері, лингвистикалық тұлғаның тәжірибесі және ұлттық менталитет, лингвистикалық «әлем картинасына» жүйелі сипаттама береді және тәрбиелік, тәрбиелік және интеллектуалды міндеттердің орындалуын қамтамасыз етеді оқу;
- лингвомәдени құзыреттілік дегенде интегративті сапаны айтамыз таңдау, ассимиляцияға байланысты білім мен дағдыларды қоса жеке тұлға өндеу, түрлендіру және тәжірибеде қолдану лингвомәдениет туралы ақпарат, мәдениетаралық қарым-қатынас тәжірибесі және жеке оны басқаша сәтті жүзеге асыру үшін қажетті қасиеттер лингвомәдениет.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Гальскова Н.Д. Современная методика обучения иностранным языкам. Пособие для учителя, М., 2000
2. Соловова Е. Н. Шет тілдерін оқыту әдістемесі: негізгі курс. М .: АСТ: Astrel: Полиграф баспасы, 2010. 10-бет.
3. Азимов Е.Г., Щукин А.И. Әдістемелік терминдер мен ұғымдардың жаңа сөздігі (тілдерді оқытудың теориясы мен практикасы). М .: IKAR, 2009. 362-бет.
4. Шамов Л. Н. Шет тілдерін оқыту әдістемесі: теориялық курс. 67-бет.
5. 1. Городецкая, Л.А. Лингвомәдени құзыреттілік және лингвомәдениет
6. коммуникативті құзыреттілік: ұғымдарды саралау / Л.А.Городецкая //
7. Мәдениеттанудың сұрақтары. 2009. № 1. С. 48–51.
8. 2. Нелюбин Л. Л. Аударманың түсіндірме сөздігі / Л.Л. Нелюбин. - 3-ші
9. ред., рев. - М.: Флинта: Наука, 2003. - 320 б.
10. 3. Сафонова В.В. Халықаралық қатынас тілдерін контексте оқып үйрену

МРНТИ 14.35.09

Нусупова Т.Т[1] , Букабаева Б.Е[2]
[1]7М01703мамандығы 2 курс магистранты Абай атындағы ҚазҰПУ
[2] Ғылыми жетекші: филол. ғылым. кандидаты, Абай атындағы ҚазҰПУ
Алматы қ., Қазақстан

БІЛІМ БЕРУ МАЗМҰНЫН ЖАҢАРТУ ЖАҒДАЙЫНДА МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ КОММУНИКАТИВТІ ҚҰЗІРЕТТІ КЛАСТЕР ӘДІСІ НЕГІЗІНДЕ ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ТЕОРИЯЛЫҚ НЕГІЗІ

Аңдатпа

Бұл мақалада білім беру мазмұнын жаңарту жағдайында мәдениетаралық коммуникативті құзыретті кластер әдісі негізінде қалыптастыру жайлы қарастырылады. Сонымен қатар, мақалада, сыни тұрғыда ойлау технологиясының әдіс-тәсілдері, кластер әдісі жайлы жәнеде мәдениетаралық коммуникативті құзыреттіліктің маңызы жайлы педагогикалық әдістеме еңбектері қарастырылып, баяндалады.

Кілт сөздер: сыни тұрғыда ойлау, құзырет, кластер әдісі, мәдениетаралық құзыреттілік, мәдениетаралық коммуникативті құзырет

Нусупова Т.Т[1] Букабаева Б.Е [2]
[1] магистрант 2 курса специальности 7М01703 КазНПУ имени Абая
[2]Научный руководитель: канд. Филол. наук, КазНПУ имени Абая
Алматы, Казахстан

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ НА ОСНОВЕ КЛАСТЕРНОЙ МЕТОДИКИ В ОБНОВЛЕННОМ СОДЕРЖАНИИ ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация

В статье рассматривается формирование межкультурной коммуникативной компетенции на основе кластерной методики в обновленном содержании образования. А также , в данной статье рассматриваются методы и технологии критического мышления, кластерный метод , педагогические методические труды и важность межкультурной коммуникативной компетенции**.**

Ключевые слова: критическое мышление, компетентность, кластерный метод, межкультурная компетентность, межкультурная коммуникативная компетентность

Nussupova T.T[1] , Bukabayeva B.E [2]
[1]Master student of 7M01703 specialty KazNPU named after Abay
[2] Scientific supervisor: Cand. of Philol. Sciences, KazNPU named after Abay
Almaty, Kazakhstan

THEORETICAL BASIS OF FORMATION OF INTERCULTURAL COMMUNICATIVE COMPETENCE ON THE BASIS OF CLUSTERING METHOD IN THE PROCESS OF UPDATING EDUCATIONAL CONTENT

Abstract

The article discusses the formation of intercultural communicative competence based on the cluster method in the updated content of education. In addition, the article discusses the methods of critical thinking technology, the cluster method , pedagogical methodological works and the importance of intercultural communicative competence.

Key words: critical thinking, competence, cluster method, intercultural competence, intercultural communicative competence

Кіріспе.

XXI ғасырда Қазақстан Республикасында білім беру жүйесін реформалаудағы стратегиялық міндеті – экономиканың қарқынды дамуы үшін білімнің бәсекеге қабілеттілігін арттыру және білімді жеке тұлғаға бағыттау, Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында жаңа идеялар мен жаңа білім беру жүйесін жаңғыртудың бағыттары негіз болды. Қазақстан дамуындағы жаңа серпіліс қарсаңында әлемнің бәсекеге қабілетті елу ел қатарына қосылу стратегиясында , білім реформасы – ең маңызды құралдардың бірі болып табылады. Қазіргі таңда ағылшын тілін меңгеру өзекті мәселелердің бірі. Себебі, елімізде «Үш тұғырлы тіл» мәдени жобасын дамыту басымдыққа айналып, соның ішінде жаһандану жағдайында әлемдік инеграцияға кірігу тілі ретінде ағылшын тіліне ерекше мән берілуде. Тіл үйрену ол өте күрделі процесс болып табылады , себебі тіл үйренгенде тек қана сол тілдегі сөздерді және ережелерді ғана үйреніп қою емес, сонымен қатар сол елдің мәдениетінде толық игеру қажет. Тіл- мәдениетті жүзеге асырушы құрал, тіл белгілі бір тілде сөйлейтін халықтың мәдениетінің негізін қалайтын тарихи қалыптасқан белгілер жүйесі. Осыдан келіп тіл мен мәдениеттің байланысынан мәдениетаралық коммуникативті құзыреттілік ұғымына анықтама беру міндеті туындайды. Жалпы , лингвистикалық білімнің қазіргі жүйесінің жаңғыртулары негізін мәдениетаралық амал құрайды. Ал оның басты мақсаты мәдениетаралық коммуникативті құзыреттілікті қалыптасыру болып табылады. Сонымен қатар XXI ғасыр — озық технологиялар ғасыры. Сондықтан білім беру жүйесінде жаңа технологияларды тиімді пайдалану заман талабы. Әсіресе шет тілін үйренуде мұның пайдасы өте зор. Танымал ғалым, педагог, философ, профессор Джон Дьюидің: «Егер біз бүгін балаларымызды кешегідегідей оқытатын болсақ, онда біз оның ертеңін ұрлаймыз» деген ойына негізделе отырып, оқушы бойындағы қабілетті жетілдіріп, оқушыларды болашаққа жетелеп, жақсы істі бастап отырмыз. Білім берудің мазмұны жаңарып, жаңаша көзқарас пайда болды. Осыған орай мұғалім алдында оқытудың әдіс-тәсілдерін үнемі жаңартып отыру және технологияларды, тілдерді меңгеру, оларды тиімді қолдану міндеті тұр. Мұғалімдерді толғандыратын негізгі мәселе: оқушыларды қалай біз өзгермелі өмірге дайындай аламыз. Ол үшін еркін, өзіндік ой-пікірі бар, сенімді, сыни пікір - көзқарастары дамыған тұлғаны қалыптастыру керекпіз. Ал оқушылар үшін басты мәселе – сыни тұрғыдан ойлауды үйрену, яғни оқушы жаңа ақпаратты қабылдап, оны

саналы түрде зерттеп, сын елегінен өткізуі қажет. Оқушылар ақпаратты және идеяларды өз бетімен түсініп қабылдап қоймай, өзіне пайдалысын алу керек. Сыни тұрғыдан ойлау- Қазақстандағы білім беруді дамыту үшін маңызды болып табылатын қазіргі ең басты педагогикалық түсінік. Сыни тұрғыдан ойлау көбінесе қарсы пікір айтуға, баламалы шешімдерді қабылдауға, ойлау және іс-әрекетімізге жаңа немесе түрлендірілген тәсілдерді енгізуге дайын болуға, ұйымдастырылған қоғамдық әрекеттерге және басқаларды сыни тұрғыдан ойлауға баулуды білдіреді. Осы арада мәдениетаралық коммуникативті құзыретті сыни тұрғыда ойлау арқылы қалыптастыру. Сыни тұрғыдан ойлауды дамытудың технолгияларының біршама әдістемелік тәсілдері бар : Инсерт, Миға шабуыл, Топтық пікірталас , Блум сұрақтары , Кластерлер, Синквейн, Рөлді ойын, Эссе, Шатастырылған логикалық баулар ,т.б. Осы әдістемелік тәсілдердің ішінде кластер әдісіне тоқтала кетсек. Кластер құрастыру - қандай да бір тақырыпты ұғынуда ой үрдісін көрнекті ететін графикалық ұйымдастыру тәсілі. Яғни білім беру мазмұнын жаңарту жағдайында мәдениетаралық коммуникативті құзыретті кластер әдісі негізінде қалыптастыру.

Сараптама.

Қазіргі таңда әр ұстаздың алдына қойып отырған басты міндеттерінің бірі – оқытудың әдіс-тәсілдерін үнемі жетілдіріп отыру және жаңа педагогикалық технологияларды меңгеру. Оқыту процесінде пайдаланылып отырған әртүрлі әдіс-тәсілдер мен жаңа технологиялар өз нәтижелерін беруде. Сыни тұрғыда ойлауға келер болсақ , Дэвид Клустер, АҚШ профессоры, сыни ойлауды былай деп анықтайды

- Сыни тұрғыдан ойлау бұл – өзіндік, жеке ойлау;
- Сыни тұрғыдан ойлауда ақпарат тұйықталушы емес аттандырушы пункт болып табылады;
- Сыни тұрғыдан ойлау сұрақтар мен шешетін проблемаларды айқындаудан басталады;
- Сыни тұрғыдан ойлау адам өзіндік шешім табатын және оны негізделген мысалдармен бекітетін нақты аргументтерге ұмтылады;
- Сыни тұрғыдан ойлау – әлеуметтік ойлау.

Осы арада сыни тұрғыда ойлауды дамытуда қолданылатын кластер әдісіне тоқталсақ. Кластер дегеніміз - белгілі бір ассоциацияларды тудыратын негізгі семантикалық бірліктерді бөлектеуді, содан кейін пайда болған ассоциативті тізбектерді олардың арасындағы барлық байланыстармен диаграмма түрінде бекітуді қамтитын оқу материалын ұсынудың графикалық түрі. Кластер - Л.С.Выготскийдің мағыналы оқыту теориясына негізделген сыни ойлауды дамытудың әдістемелік әдістерінің бірі. Кластерді пайдаланудың артықшылықтары:

- студенттердің қолымен жасалады
- студенттерге ойын жинақтауға, саралауға көмектеседі
-мұғалімге оқушылардың тақырыпты түсінуін бақылауға мүмкіндік береді

- бұл пәндік материалды жалпылау мен құрылымдау және идеялар мен тұжырымдамалар арасындағы байланысты көру мүмкіндігі

- кластер студенттердің әрқайсысы құратын ассоциациялар мен байланыстарға қосылуға мүмкіндік беретін топтық идеялардың негізі ретінде қызмет етеді.

Ланган бойынша кластерлеу әдістемесі диаграмма немесе картаға түсіру деп те аталады, бұл жазбаша түрде ой тудыру үшін қолданылатын әдіс. Бұл әдіс көрнекі түрде ойлауға пайдалы. Кластерлеу техникасында идеялар мен бөлшектер арасындағы қатынастарға арналған сызықтар, жәшіктер, көрсеткілер және шеңберлер бар. Фарр және Санти (2005) кластер құру кезінде студенттер тақырыпты қағаздың ортасына жазады, содан кейін тақырып бойынша ұсынылған идеяларды жазады, оларды тақырыпқа сызықтармен байланыстырады, сол процедураларды тақырыпшалардың көмегімен орындайды. Осы әдісті мәдениетаралық коммуникативті құзыретті қалыптастыруда қолдану. Жалпы мәдениетаралық коммуникативті құзыреттілікке келер болсақ. Зерттеулер негізінде Е.М. Верещагин, Н. Гальскова, В.Г. Костомарова, О.А. Леонтович, И.Л. Плужник, А.П. Садохина, В.В. Сафонова, Э. Холл және басқалар [40; 47; 109; 128; 187; 203; 209; 243], мәдениетаралық коммуникация деп біз белгілі бір контексте әртүрлі этностық мәдениеттердің немесе субмәдениеттердің, елдердің өкілдері арасындағы тікелей немесе жанама, жанама немесе тікелей өзара әрекеттесуді түсінеміз. Мәдениетаралық қарым-қатынас саласындағы құзыреттілікті біз құзыреттер жиынтығы ретінде қарастырамыз, оны игеру студенттің білім, білік және дағдылардың қажетті көлемін алуға мүмкіндік береді, сонымен қатар оларды қазіргі заманғы талаптарды ескере отырып, кәсіби іс-әрекетті ойдағыдай жүзеге асыру үшін оларды мәдениетаралық коммуникация саласында одан әрі қолдану тәжірибесін алуға мүмкіндік береді. Мәдениетаралық құзыреттілік – бұл белгілі бір әлеуметтің өмірлік дағдыларын , әдеттерін, салт-дәстүрлерін, нормаларын қалыптастыратын жеке тұлғаға және топқа қатысты мотивация , мінез құлық формалары, вербальды емес компоненттер, құндылықтар жүйесі жайлы білім. Зерттеушілердің «мәдениетаралық коммуникация» ұғымының анықтамасына деген көзқарастарын қорыта келе, келесілерді бөліп көрсетейік: 1. «символдық жүйелерді мәдени қабылдауы әртүрлі адамдар арасындағы қарым-қатынас» (Л.А. Самовар, Р.Е. Портер) ; 2. әр түрлі этникалық мәдениеттерді білдіретін коммуникативті актінің екі респонденті арасындағы сындарлы диалог (Е.М. Верещагин, В.Г. Костомаров) . С.Г. Тер-Минасова [228] және Н.Д. Гальскова [47]; 3. әр түрлі лингво-этномәдени бірлестіктердің өкілдері болып табылатын респонденттердің қарым-қатынасқа ерекше өзара әсерінің симбиозы (И.И. Халеева) [242]. Ол осы көзқараспен келіседі Н.Д. Гальскова [47]; 32 4. кәсіби-пәндік, әлеуметтік-мәдени және мәдени тұрғыдан шартталған білім мен өмірлік стратегиялардың симбиозы (О.В. Сыромясов) [224]; 5. барлық респонденттерге бірдей, өзара түсіністікке жету үшін құзыреттер конгломераты (А.П. Садохин) [203]. Біз берген анықтамалар әртүрлі ғылыми дереккөздерде жиі кездеседі және жиі қолданылады. Бір жағынан, олар мәдениетаралық коммуникацияның даму жолын генеалогия ретінде көрсетсе, екінші жағынан, олар мәдениеттер арасындағы қатынастың әртүрлі векторлары мен аспектілерін дәлелдейді.

Қорытынды.

Сыни тұрғыда кластер әдісін қолдану өте тиімді болып табылады, себебі кілт сөздер, диаграммалар және де басқа байланыстар , студенттерге жол сілтеуші бола алады. Кластер әдісін қолдану арқылы студент өз ойын жинақтап , саралап толық жеткізе алады. Яғни, сыни тұрғыдан ойлау дегеніміз ақпараттың тиімді, құнды, әлсіз тұстарын нақты ажыратып таңдай алу қабілеті. Көп ақпараттың ішінен өзіне қажетін саралап ала білу. Бұл өз алдына мәдениетаралық коммуникативті құзыреттілікті қалыптастыруда тиімді болып табылады.

Пайдаланған әдебиеттер

1. «Оқушылардың сыни тұрғыдан ойлауын дамыту нысандары мен әдістері » С. Мирсеитова, 2011 жыл.

2. «Қазіргі кездегі оқытудың педагогикалық технологиялары», Н. Қошқарбаев, 2010 жыл.

3. Писаренко, А.Н. Формирование межкультурной профессиональной

компетентности студентов педвуза посредством участия в программах международного обмена / А.Н. Писаренко // Продуктивное образование : альманах. 19 Саратов : Изд-во «Научная книга», 2005. - Вып. 4 : Проектное обучение в профессиональном и допрофессиональном образовании. - С. 320-323.

4. Конышева А.В. Современные методы обучения английскому языку, 2005

5. Hough D.A. Global issues in intercultural communication,2001

МРНТИ 14.35.09

Ordabayev Ch.K.[1]
[1]*Kazakh National Pedagogical University named after Abai, Almaty, Kazakhstan*

MAIN FEATURES OF USING CLIL APPROACH IN FORMING INTERCULTURAL COMMUNICATIVE COMPETENCE OF A STUDENT

Abstract

Nowadays, English is of great importance in the system of intercultural communication of various peoples of the world - it is directly involved in the formation and development of cultural, educational, political and socio-economic ties in the international arena. Recently, the role of English in the process of integration of Kazakhstani educational and scientific organizations into the world community has noticeably increased. In this regard, it becomes necessary to use modern forms and methods of teaching a foreign language, which ensure the most effective implementation of the training program.

Content and Language Integrated Learning (CLIL) seems to be an effective method of forming a foreign language communicative competence, because among the functions of a foreign language, within the framework of CLIL, is the solution of specific communication

problems. In this article we will try to analyze main features of using CLIL approach in formation of intercultural communicative competence of a student.

Keywords: CLIL, teaching approach, intercultural communicative competence, foreign language, teaching methodology, competence based learning, teaching technology.

Ордабаев Ч.К.[1]
[1]Казахский Национальный Педагогический Университет имени Абая, г. Алматы, Казахстан

ОСНОВНЫЕ ОСОБЕННОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ CLIL ПОДХОДА В ФОРМИРОВАНИИ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ СТУДЕНТА

Аннотация

В наши дни английский язык имеет большое значение в системе межкультурного общения различных народов мира - он принимает непосредственное участие в формировании и развитии культурных, образовательных, политических и социально-экономических связей на международной арене. В последнее время роль английского языка в процессе интеграции казахстанских образовательных и научных организаций в мировое сообщество заметно возросла. В связи с этим возникает необходимость использования современных форм и методов обучения иностранному языку. Контентно-языковое интегрированное обучение (CLIL) представляется эффективным методом формирования межкультурной коммуникативной компетенции на иностранном языке, поскольку среди функций иностранного языка в рамках CLIL стоит решение конкретных коммуникативных проблем. В данной статье мы попытаемся проанализировать основные особенности использования подхода CLIL в формировании межкультурной коммуникативной компетенции студента.

Ключевые слова: CLIL, подход к обучению, межкультурная коммуникативная компетентность, иностранный язык, методика обучения, компетентностное обучение, технология обучения.

Ордабаев Ч.К.[1]
[1]Абай атындағы Қазақ Ұлттық Педагогикалық Университеті, Алматы қаласы, Қазақстан

СТУДЕНТТІҢ МЕДЕНИЕТАРАЛЫҚ КОММУНИКАТИВТІК ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДА КЛИЛДІК ТӘСІЛДІ ПАЙДАЛАНУДЫҢ НЕГІЗГІ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Аңдатпа

Қазіргі уақытта ағылшын тілі әлемнің түрлі халықтарының мәдениетаралық қарым-қатынас жүйесінде үлкен маңызға ие - ол халықаралық аренадағы мәдени, білім беру, саяси және әлеуметтік-экономикалық байланыстарды қалыптастыру мен дамытуға тікелей қатысады. Жақында қазақстандық білім беру және ғылыми ұйымдардың әлемдік қоғамдастыққа интеграциялану процесінде ағылшын тілінің рөлі айтарлықтай өсті. Осыған байланысты шетел тілін оқытудың заманауи формалары мен әдістерін қолдану қажет болады. Мазмұндық-тілдік кіріктірілген оқыту (CLIL) шетел тіліндегі мәдениаралық коммуникативті құзыреттілікті қалыптастырудың тиімді әдісі болып көрінеді, өйткені CLIL шеңберінде шет тілінің функциялары арасында белгілі бір

коммуникация мәселелерін шешу бар. Бұл мақалада біз студенттің мәдениаралық коммуникативті құзыреттілігін қалыптастыруда CLIL тәсілін қолданудың негізгі ерекшеліктерін талдауға тырысамыз.

Түйін сөздер: CLIL, оқыту тәсілдері, мәдениаралық коммуникативті құзыреттілік, шет тілі, оқыту әдістемесі, құзыреттілікке негізделген оқыту, оқыту технологиясы.

In the modern world, where everything is aimed at constant development and lends itself to globalization, new requirements and conditions become important motives for updating methods and approaches in teaching. Such improvements relate to all aspects of human life, the essential of which is production activity. The modern employer is interested in "modern" personnel who keep up with all the latest adopted innovations that ensure promotion in the labor market. A modern employer sees a suitable employee as a specialist with the ability for intercultural communication, because participation in the dialogue of cultures is a way to a new level and bright prospects. Based on this, educational institutions become interested in high-quality language training of students. In modern society, the issues of socialization of a modern person in the interethnic and intercultural space are becoming top-priority, while proficiency in a foreign language is considered as one of the tools for expanding professional knowledge and opportunities.

Today, the role of the "Foreign language" discipline in the development of a student's professional consciousness and the formation on this basis of a modern professional personality "as a person fully realized in a profession, through a profession that creates the values of this profession" has been largely rethought [1]. Modern requirements for the training of a graduate of a higher educational institution - a future specialist - include not only a number of specific competencies, including: the ability to self-education, mastery of innovative technologies, understanding the prospects and opportunities for their use, the ability to make decisions independently, adaptability to new social and professional conditions, teamwork skills, ability to cope with stress [2, p. 44], but also proficiency in one or more foreign languages at a high professional level.

In most higher educational institutions, according to the curriculum, intensive teaching of a foreign language (most often English) to students of non-linguistic specialties ends in the second year, but it is worth noting that, due to the lack of constant speech practice in subsequent years of study, there is a gradual loss of communication skills. Therefore, there is a need to integrate a foreign language and professional disciplines throughout the entire period of study at the university, both for undergraduate and graduate students.

Nowadays, English is of great importance in the system of intercultural communication of various peoples of the world - it is directly involved in the formation and development of cultural, educational, political and socio-economic ties in the international arena. Recently, the role of English in the process of integration of Kazakhstani educational and scientific organizations into the world community has noticeably increased [3, p. 117]. In this regard, it becomes necessary to use modern forms and methods of teaching a foreign language, which ensure the most effective implementation of the training program [4, p. 25].

Teaching a foreign language sets itself many goals, which, when combined, are recreated in one common and most important goal - the formation of foreign language communicative competence. This competence is an essential component of professional competence. The structure of foreign language communicative competence is based on several sub-competencies, which includes discursive competence. It is defined as knowledge of various types of discourses and the rules for their construction, as well as the ability to create and understand them, taking into account the situation of communication. The formation of discursive thinking ensures the development of linguistic reflection at the level of the usual internal action. In other words, the

student forms a second linguistic personality in himself, which does not just perceive a speech work, but reason based on situational conditions.

A high level of formation of foreign language communicative competence presupposes a high level of ability to apply adequate behavioral communication strategies in the course of the implementation of intercultural communication with the maximum consideration of certain forms of interaction between the subjects of the communicative act; ability to actively implement certain skills in organizing a coherent text [1, p. 75]. The process of forming a foreign language communicative competence requires the wide involvement of innovative information and communication technologies in the process of teaching a language, with the organization of which, within the framework of modern scientific dynamics, there are no significant problems.

Content and Language Integrated Learning (CLIL) seems to be an effective method of forming a foreign language communicative competence, because among the functions of a foreign language, within the framework of CLIL, is the solution of specific communication problems. The term Content and Language Integrated Learning was coined in 1994 by multilingual education researcher David Marsh as he coordinated research on the state of language education in Europe [5]. This led to an all-European discussion with experts from Finland and the Netherlands. There was discussion on how to use the experience of advanced foreign language teaching that has been found in certain types of private schools in the curriculum of public schools and colleges.

The main tenets of the CLIL approach are due to the twofold orientation of the language, which is used in CLIL classes both for academic purposes and for everyday communication. The foregoing allows us to confirm the fact that the structure of subject-integrated learning leads to mastering the ability to use a specific communication strategy and tactics for the construction and interpretation of coherent texts. CLIL as a means of forming a communicative component makes this process more successful due to immersion in the language, in the sphere of communication.

The 4C system, which is at the heart of CLIL, is necessary when designing a course according to this method [7, p. 75-77]:

1C - Content. According to the Integrated Curriculum, developed on the basis of a bilingual teaching model, a language is learned not for the sake of the language itself, but for the sake of obtaining specific knowledge. That is, language skills are developed not only in language disciplines, but also through other subject areas. The process of mastering knowledge, skills and abilities within the taught subject. CLIL allows you to develop interdisciplinary connections. For example, students can study history, philosophy, art within one topic.

2C - Communication. Language is an instrument of communication. Language, being a communication tool, develops conscious communication in language learning across subject areas. By implementing foreign language teaching in the classroom, teachers develop four types of speech activity, both in linguistic and non-linguistic disciplines, creating an active communicative environment.

3C - Cognition. The development of thinking is an integral part of the process of language acquisition. Assignments for analytical or critical reading and writing will help students develop fluent thinking, that is, the rapid movement of thoughts or words between the consciousness of one participant in the interaction with another. While listening another person, the listener's consciousness sets the task of recognizing speech, and at the same time starting to build a response.

4C - Culture. Culture is the core of subject-language learning. The role of culture, understanding the value of one's own culture and respecting the culture of other people, is an integral part of content-language learning. Cultural knowledge, which defines one's place and role in culture, forms a positive attitude towards other cultures and is an important component of CLIL.

The specificity of CLIL is that knowledge of the language becomes a tool for learning the content of a subject. At the same time, attention is focused both on the content of the texts and on the necessary subject terminology. At the same time, the language is integrated into the curriculum, and the need to immerse in the language environment for the possibility of teaching thematic material subconsciously leads the student to the formation of a foreign language communicative competence, the motivation for using the language, as well as understanding speech, increases. In view of this, the educational material should be carefully selected taking into account the opportunity to study both the subject and the language - lexical and grammatical structures, all types of speech activity (reading, speaking, writing and listening).

A foreign language is used in all classes, except for the mother tongue lesson. Thus, language becomes a teaching tool, not an object.

Although language and lesson content are key to this methodology, lessons are structured around the content itself. For example, telling students about the life cycle of a butterfly, the teacher uses not only the new vocabulary of the target language, but also the Present Simple Tense, various circumstances of the time.

Based on the analysis of the methodology, with the correct organization of the course, CLIL will allow you to solve the following educational goals and objectives:

- development of intercultural communication skills;
- preparation for international communication;
- improving the general competence of the target language;
- development of oral communication skills [5].

Despite the large number of advantages of CLIL, a number of problems may arise when it is introduced into the educational process:

- low level of interaction between subject teachers and foreign language teachers;
- inactive development of methodological courses for teachers who implement CLIL;
- possible reluctance of the teaching staff to master new approaches, methods and technologies;
- at an early stage of CLIL implementation, teaching subjects in a foreign language can adversely affect the process of mastering the subject itself;
- a low level of proficiency in a foreign language by the students themselves, which leads to a number of psychological problems associated with the assimilation of material in a foreign language [6].

Undoubtedly, the above difficulties can be solved by competent and careful organization of the CLIL course. It is necessary to be able to recognize all the nuances in the implementation of this method in order to develop a perfect course based on it, the implementation of which will solve a wide range of educational problems.

The study of a subject in a foreign language cannot replace its study in the native language, however, it can significantly complement it. In a modern developing society, serious processes of modernization of education are taking place, which entails the need for changes in the requirements for the qualifications of a teacher. This fact also requires an updated approach to improving the qualifications of teachers

Numerous foreign studies show the priority of the CLIL approach in language teaching, its positive impact on the language and communicative competencies of students, in comparison with standard language programs. The student is able to assimilate a fairly large amount of language material, which is a full immersion in the natural language environment.

So, this method is currently gaining more and more popularity in teaching professional communication in the target language, realizing the goals of specialized training. Content-language integrated learning contributes to cultural awareness, the formation of appropriate interpersonal skills in students and the improvement of intercultural communication and language competencies, which is one of the most in-demand skills among employers today.

It should also be noted that work on various topics allows you to master specific terms, certain linguistic constructions, which contributes to the replenishment of the student's vocabulary with subject terminology and prepares him for a professional dialogue in the future.

List of used literature

1. Яроцкая Л. В. Иностранный язык и становление профессиональной личности (неязыковой вуз) / Л.В. Яроцкая // Монография. – М.: Издательство ТРИУМФ, 2016. – С. 258.

2. Литвишко О. М. Компетентностно-ориентированная модель обучения: преимущества методики CLIL в преподавании профессионально-ориентированного английского языка / О. М. Литвишко, Ю. А. Черноусова // Материалы научно-методических чтений ПГЛУ. – 2015. – С. 44 – 47.

3. Самойлова Е. В. Актуальные проблемы и перспективы преподавания иностранного языка студентам неязыковых специальностей вузов в рамках интегрированного подхода / Е.В. Самойлова, О.В. Назарова, Н.С Корнилецкая // Интеграция образования. – 2014. – №2. – С.117-123.

4. Воног В. В. Компетентностный подход в обучении иностранным языкам в аспирантуре / В. В. Воног, О. А. Прохорова // Вестник ТГПУ. – 2015. – № 12 (165). – С. 25-29.

5. Coyle D. CLIL: Content and Language Integrated Learning / D. Coyle, Ph. Hood, D. Marsch // Cambridge University Press, 2010. – P. 182.

6. Hung Y.-J., Good R. L. English textbook use in discipline-specific courses: A survey of university freshmen in Taiwan. Asian ESP Journal. 2016; 12.2.: P. 111–143.

7. Cimerman E. A., Almazova N. I. English language guide with CLIL elements for management students. Voprosy metodiki prepodavanija v vuze = Teaching Methodology in Higher Education. 2017; 6.20: P. 72–80.

МРНТИ 14.35.09

Орынбасарова С.А[1] , Букабаева Б.Е[2]
[1]7М01703мамандығы 2 курс магистранты Абай атындағы ҚазҰПУ
[2] Ғылыми жетекші: филол. ғылым. кандидаты, Абай атындағы ҚазҰПУ
Алматы қ., Қазақстан

ДАРАЛАУ ОҚУ ҮРДІСІНДЕ ШЕТЕЛ ТІЛІН ОҚЫТУДАҒЫ ӘЛЕУМЕТТІК-МӘДЕНИ ҚҰЗЫРЕТТІ ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ТЕОРИЯЛЫҚ НЕГІЗІ

Аңдатпа

Бұл мақалада даралау үдерісінде коллаборативті технологиялар арқылы әлеуметтік-мәдени құзіреттілікті қалыптастырудың теориялық негізі қарастырылады. Мақалада,сонымен қатар,даралау үрдісінің ерекшеліктері , коллаборативті технологияның мазмұны мен қағидалары және әлеуметтік-мәдени құзіретің мазмұны және шетел тілін үйретудегі маңыздылығы, теориялық базасы және әлеуметтік-мәдени құзіреттілік жайлы педагогикалық әдістеме еңбектері қарастырылып баяндалды.

Кілт сөздер: даралау,даралау үрдісі, темперамент , құзірет, әлеуметтік мәдени құзірет, коллаборативті технологиялар.

Орынбасарова С.А[1] Букабаева Б.Е [2]
[1] магистрант 2 курса специальности 7М01703 КазНПУ имени Абая
[2]Научный руководитель: канд. Филол. наук, КазНПУ имени Абая
Алматы, Казахстан

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ СОЦИАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ В ПРЕПОДАВАНИИ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА В ПРОЦЕССЕ ИНДИВИДУАЛИЗАЦИИ

Аннотация

В данной статье рассматриваются теоретические основы формирования социально-культурной компетенции через коллабаративные технологии в процессе индивидуализации. В статье также были изложены особенности процесса индивидуализации , содержание и принципы коллабаративной технологии, содержание социально-культурных компетенций и значимость преподавания иностранного языка, теоретическая база и педагогические методические труды по социально-культурным компетенциям.

Ключевые слова: индивидуализация, процесс индивидуализаций, темперамент, компетенция, социокультурное компетенция, коллаборативные технологии

Orynbassarova S. A[1] , Bukabayeva B.E [2]
[1]Master student of 7M01703 specialty KazNPU named after Abay
[2] Scientific supervisor: Cand. of Philol. Sciences, KazNPU named after Abay
Almaty, Kazakhstan

THEORETICAL BASIS OF FORMATION OF SOCIO-CULTURAL COMPETENCE THROUGH COLLABORATIVE TECHNOLOGIES IN THE INDIVIDUALIZATION OF FOREIGHN LANGUAGE TEACHING

Abstract

This article discusses the theoretical basis for the formation of socio-cultural competence through collaborative technologies in the process of individualization. The article also describes the features of the process of individualization , the content and principles of collaborative technology, the content of socio-cultural competencies and the importance of teaching a foreign language, the theoretical basis and pedagogical methodological works on socio-cultural competencies.

Key words: individualization, process of individualization, temperament, competence, socio-cultural competence, collaborative technologies

Кіріспе.

Бүгінгі таңда, Қазақстан республикасы экономикалық тұрғыдан қарқанды дамып келе жатқан мемлекетердің бірі болып табылады. 2012 жылдың желтоқсанында Ел басымыз халыққа жолдауында 2050 стратегиясын аныстарды, бұл стратегиясының басты мақсаты –Қазақстанды эконимикалық дамыған 30 елдің қатарына қосылу және де ортақ еңбек негізінде берекелі қоғам құру болды. Сонымен қатар, ел басымыз өз жолдауына білім беру саласының қоғам дамуында аса маңызды рөл атқаратынын және білім берудегі бағдарламаның жаңарту керектігіне тоқталды. Соның ішінде тілдерді оқытудағы

мәселелерге айқындап, ол мәселелерді шешуге бағыт-бағдар берді. Қазақстанда ана тілін, орыс тілін және жахандық тіл ағылшын тілін оқытуда, заманауи әдістемерді стандарттау және де жетілдіру керектігі шешілді.Соның ішінде , шетел тілдер оқытуышалар мамандарын даярлау аса маңызды рөл атқаратыны қарастырылды,себебі кез-келген білімнің қайнар көзі мұғалімнің құзіретті мен біліміне байланысты,сол себепті де Қазақстан Республикасында жаңартылған бағдарлама қабылданғаннан бері тілдерді үйретуде,әсіресе шет тілдерін оқыту әдістемесіне аса көңіл бөлуде. Дәстүрлі білім беру бағдарламасында баланы ақпаратты қабылдаушы деп есептеу баланың оқытылып отырған тілдің мәдениеті және әлеуметі жайлы білімін тереңдету және дамытуын тежеді.Бұған себеп дәстүрлі білім беру бағдарламасында баланың грамматикалық және лексикалық білімі бірінші орынға қойылды.Сәйкесінше, қазіргі таңда, оқыушыны тек қана ақпарат қабылдаушы деп емес оны жеке дара индивид ретінде қабылдау, оның жеке дара ерекешеліктері білу оның білімін жетілдіруге, және жаңа бір құзіреттіліктерді қалыптастыруға көмек береді

Г.М Сергеваның пікірінше, білім алушының жеке ерекшеліктерін ескерместен, шынайы дамытушы оқыту мүмкін еместігімен түсіндіріледі,ал ол мектептегі біздің пәніміздің мақсаттарының бірі болып табылады. Шет тілін қандай да бір пәннен үлкен дәрежеде оқыту жеке тәсілді талап етеді. т. к. "...шет тілін оқыту кезінде тек қана меңгеру процесі ғана емес, сонымен қатар меңгеру объектісі - ойды тіл құралдарымен білдіру тәсілі ретінде адамның сөзі.…», осыдан шығатын ой шетел тілін оқытуда,расымен, даралау процессінің рөлі өте жоғары деген сөз. [1;60]

Сараптама.Индивидуализация ұйымдастыруда, психологиялық баланың темпераментіне де байланысты кейде, ұстаздар ұйымдастырады.Айзенканың шеңбері бойынша темпераментті,яғни оқушының туа біткен қабілетін, екі типке бөледі.Олар: белсенді және беслсенді емес типтері.Белсенділік типтерге холерик, сангвиник деген секілді типтер болса,белсенді еместер меланхолик, флегматик.[2;28] Оқытушы оқушылардың темпераментін ескере отырып, белсенді емес баланың белсенділігн арттыру жолдарын, ал белсенді балалыардың өзіндік ішкі эгосын,ортақ ұжымдық эгога айналдырудың жолын таба алады.

Осылайша, біз индивидуализация процессі және оны қандай жолмен ұйымдастыра алатынын көрсетілді. Ендігі кезекте,әлеуметтік мәдени құзірет деген ұғымды анықтаймыз. Жалпы, құзірет дегеніміз жіне оның құзіреттілік сөзінен айырмашылығын қарастырайық.

Н.Э.Онищенко көрсеткендей, шетелдік зерттеулерде «құзыреттілік» жекепсихологиялық қасиет ретінде түсіндіріліп, оның құрамында дербестік,коммуникативтік, тәртіптілік, өзін-өзі дамыту сапалары қарастырылады(Э.Шорт, Дж.Равен, т.б.) [3;181].ТМД елдері мен отандық психологиялық-педагогикалық әдебиеттерде«құзыреттілік» терминін белгілі бір қызмет түрімен жиі байланыстырады.«Құзыреттілік» белгілі бір саладағы білімдер мен біліктер тұрғысынантүсіндіріледі. Ал,«құзырет» ұғымы кез келген тұлғаның, ұйымның құқықтарын білдіреді Отандық ғалым К.С.Құдайбергенева «құзыреттілікті» педагогиканыңкатегориясы тұрғысынан жан-жақты зерделеген. Оның пікірі бойынша,педагогика саласындағы мұғалімнің құзыреті – нені білуін, нені түсінуін,меңгеруін немесе неге қабілетті екендігін көрсетуі, қандай да бір сұрақтартөңірегінде беделді түрде шешім шығаруы [4].Сондай-ақ, Н.И.Алмазова құзыретті – адам қызметінің белгілі бір саласындағы білім мен дағды деп, ал құзыреттілікті аталған құзыретті сапалы қолдану деп түсінеді [5;40]. Атап өткендей құзірет пен құзіреттілкі ұғымда айырмашылықтар бар , ал енді «Әлеуметтік-мәдени құзірет денегіміз не ?»-,деген сұраққа жауап берсек. Әлемеуттік-мәдени құзірет дегеніміз оқытылып отырған елдің мәдениетін, қоғамының ерекшеліктерінің білімін,қасиеттерін,

ерекшеліктерін меңгеру және оны кәсіби деңгейде дағдыландыру болып табылады. Әлеуметтік-мәдени құзіреттілікті меңгеруге жатады;

-мінез-құлық паттерлері, әдет-ғұрыптар, дәстүрлер, тілдік және мәдени жетістіктер

-әлеуметтік-мәдени білім беру шеңберінде болып жатқан нақты қоғам және оның ерекшеліктері

-және оқыту, яғни тұлғаны мәдени және ұлттық құндылықтарға тарту процесінде.

-Оқытылатын тіл елінің дәстүрлері,сана-сезімі, реалиялары, тарихы, сөздік этимологиясы оқыту.[6;21]

Кез-келген тілді үйреніде әлеуметтік-мәдени құзіретті қалыптастыру үшін сөйлесу,оқыған тілдегі ақпаратты басқа адаммен бөлісу арқылы жүзеге асады. Әрбір ақпаратты шет тілі сабағында бөлісу бірінші дағдының қалыптасуына,содан соң құзіреттің қалыптасуына әсер етеді. Әлеуметтік-мәдені құзіретті қалыптастырудың технологияларың бірі ,ол коллобаративті технологиялар. «Collaborative»- сөзі ағылшын тілінен аударғанда ортақ, ұжымдық деген мағынаны білдіреді.Дәл осы себепті шет тілдерін оқытудығы коллабартивті технологиялар оқушылардың біріге жұмыс жасауына бағытталған технология

Ең алдымен индивидуализация процессі студенттің жеке қабілеттерінің дамуына көмек береді. Даралау үдерсінде негіізгі бірінші баланың әр-түрлі салаларын ескеру оны әрі-қарай дамуына және алға жылжуына көмектеседі. Жалпы,даму салалары:

1. Зияткерлік.
2. Мотивациялық. Мотивациялық дегеніміз оны алдыға жылжытатын мотивациясы,ішкі түткісінің болуы болмауы
3. Эмоциялық . Эмоционалдық сала тек эмоциялар мен сезімдермен ғана емес, сонымен қатар үрей мен өзін-өзі бағалаумен сипатталаса, ал ерік саласы адамның саналы мақсат қоюымен сипатталады.
4. Ерік.Баланың сыртқы жіне ішкі мотивацияларына байланысты, оның белгілі бір саға деген қызығушылқтарын оята алуы
5. Пәндік-практикалық. Пәндік-практикалық сала оқушылардың әртүрлі іс-әрекет пен қарым-қатынас түрлеріндегі қабілеттерін, іс-әрекеттерін, іскерліктерін қамтиды: танымдық іс-әрекет (сұрақ қою, мәселені шешу және тұжырымдау, гипотеза қою, оны дәлелдеу, қорытынды жасау, білім қолдану
6. Өзін-өзі реттеу. Білім алушының жауапкершілігімен сипатталады.
7. Экзистенциалды .Экзистенциалды сала адамның өзіне және басқаларға қатысты өмірлік ұстанымынан көрінетін сезімдер мен қылықтар, сөздер мен істер, сезімдер мен қарым-қатынас үйлесімімен сипатталады [7;34].Ал әлеуметтік-мәдени құзіреттілік білім алушының оқытылп отырған тілге деген қызығушылын оның мәдениеті,тарихы,әдет-ғұрыптары,дәстүрлері,сана-сезімі, реалиялары, тарихы, сөздік этимологиясын оқыту арқылы арттыру және сана-сезімін,дүнетанымын кеңейту. Коллобаративті технологиялар баланың қарым-қатынас жасауына,яғни топтық,жұптық жұмыста белгілі бір мәдениетке,тарихқа қатынсаты ақпараттармен жұмыс істеу арқылы, әлеуметтік-мәдени білімді,өзіндік ерекшеліктерін ескере алып,өзіндік тұлғаны қалыптастыруға көмек береді.

Қорытынды. Білім алушылардың жеке дара қабілет саласына байланысты және оның темпераменттілік ерекшелігінң ескерілуі білім алу және оқу процессін жылдамдаты. Білім алушыіың қабілеттерінің ескеріліп білім берілуі оның әлеумет және мәдениет, дүнетаным туралы ақпаратты қабылдауын жыне оны дағдыға айналуына көмектеседі.Ал,ұжымдық,яғни коллобаративті технологиялардың шетел тілі сабағын кеңінен қолданылуы,мотивацияның білім алушының бойында жоғарлануына және білім мен дағдының қарқынды игерілуіне көмектеседі. Берілген тақырыптаңы мәселенің бірі шетел тілін білетін мамандарды ғана дайындап қоймай, сонымен бірге оның әлеуметтік-

мәдени құзіретінің қалыптасуына көмек беру болып табылатын. Осылайша, коллабаративті технологияларды даралау үрдісінде қолданылуы, болашақ мамандардың,білім алушылардың оқу үдерісін және білім беру сапасының жоғарлауына әсер етеді.

Пайдаланған әдебиеттер

11. Сергеева Г. М. Индивидуализация в обучении иностранным языкам // Научно-методический электронный журнал «Концепт». – 2017. – Т. 30. – С. 60–61http://e-koncept.ru/2017/770966.htm1

12. Г.Айзенк, Г.Вильсон. Как измерить личность.М: Лондон.2000 (80)

13. Онищенко Н.Э. Педагогические условия повышения профессиональной компетентности педагогов профильных гуманитарных классов //ИзвестияРоссийского государственного педагогического университета им. А.И.Герцена.Аспирантские тетради: Научный журнал. - СПб., 2007. - №16 (40). - С. 477-180.

14. Құдайбергенева К.С. Құзырлылық амалының негізгі ұғымдары. Алматы-2007.

15. Алмазова, Надежда Ивановна(2013) *Когнитивные аспекты формирования межкультурной компетентности при обучении иностранному языку в неязыковом вузе* . Санкт-Петербургский государственный политехнический Университет, Санк-Петербург,РФ

16. Safonova, V. (2009). Socio-cultural approach to teaching foreign languages. Moscow: HigherSchool, Amskort International.(p 87)

17. Мельник С.Н. Психология личности. Владивосток: ТИДОТ ДВГУ, 2004. - 96 с.

МРНТИ*:* 16.01.45.

З.А.Кемелбекова[1], Г.Е.Кемелбекова[2]
[1]Филология ғылымдарының кандидаты
Филология және көптілді білім беру институты
Абай атындағы ҚазҰПУ
[2]№ 55 С.Қожанов атындағы орта мектебінің оқытушысы

CLIL-ПЕДАГОГЫНЫҢ МОДЕЛІ: ФУНКЦИЯЛАРЫ МЕН КӘСІБИ ҚҰЗЫРЕТТЕРІ

Аңдатпа

Бұл мақала пәндік-тілдік интеграцияланған оқыту педагогының негізгі функцияларын анықтауға және оның кәсіби моделін қалыптастыруға қажетті құзыреттерін анықтауға арналған.

Тірек сөздер: пән мен тілді кіріктіріп оқыту, CLIL-педагогының моделі, CLIL-оқытушыларды даярлау және қайта даярлау орталығы, CLIL- педагогының функциялары мен кәсіби құзыреттері

З.А.Кемелбекова,[1] Г.Е.Кемелбекова [2]
[1]кандидат филологических наук
Институт филологии и полиязычного образования
КазНПУ имени Абая
[2]Учитель средней школы №55 имени С.Кожанова

МОДЕЛЬ CLIL-ПЕДАГОГА: ФУНКЦИИ И ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЕ КОМПЕТЕНЦИИ

Аннотация

Данная статья посвящена выявлению основных функций, выполняемых педагогом предметно-языкового интегрированного обучения, определению его ключевых компетенций для формирования профессионального моделя педагога предметно-языкового интегрированного обучения.

Ключевые слова: предметно-языковое интегрированное обучение, модель CLIL–педагога, Центр по подготовке и переподготовке CLIL-преподавателей, функции и профессиональные компетенции CLIL– педагога.

Z.A. Kemelbekova[1] , G.E Kemelbekova [2]
[1]candidate of philological sciences, senior lecturer of the Institute of Philology and Multilingual Education at Abai KazNPU
[2]Teacher of S.Kozhanov school №55

CLIL TEACHER'S MODEL: FUNCTIONS AND PROFESSIONAL COMPETENCIES

Abstract

This article is devoted to eliciting the main functions of a CLIL teacher, identifying their major competences in order to create *CLIL teachers' professional* model.

Keywords: Content and *Language Integrated Learning***,** Training and retraining CLIL teacher's innovative center, model of a CLIL teacher, functions and professional competencies of a CLIL teacher.

На сегодняшний день предметно-языковое интегрированное обучение приобретает большую популярность не только в Европе, но и в Казахстане. Качественное внедрение данной технологии зависит от профессиональной подготовки CLIL – преподавателей. Следует отметить, что анализ мирового опыта использования CLIL –технологии, а также внедрение данной технологии в контексте Казахстана показывает наличие определенных трудностей в подготовке уже действующих CLIL – преподавателей. К таким проблемам можно отнести: недостаточность владения иностранным языком преподавателей-предметников, также их владения методикой преподавания предмета на иностранным языке. Одной из нерешенных пока проблем во внедрении предметно-языкового интегрированного обучения является подготовка педагогов, владеющих не только специальностью, но и профессиональным иностранным языком и его компетентность.

Одним из способов решения этих проблем является создания Центра по повышению квалификации CLIL – преподавателей, включающей в себя курсы по

языковой и методической подготовке уже действующих преподавателей предметников университета. Положительной стороной Центра подготовки и переподготовки преподавателей - предметников является комплексная подготовка преподавателей предметников с использованием CLIL - технологии. Мы постарались выявить основные функций педагогов предметно-языкового интегрированного обучения, определить профессиональные компетенций педагога предметно-языкового интегрированного обучения.

Функции CLIL – педагога. Мы определили основные функции CLIL- педагога на основании Европейского стандарта по обучению преподавателей предметно-языкового интегрированного обучения, изученной научной литературы по актуальным проблемам CLIL [1] и обучающего контента учебного курса Центра.

В результате обучения в Центре *слушатели* освоят следующие базовые *функции* CLIL- педагога:

Функции	*Умения,знания и навыки CLIL- педагога*
Планирование	- планирует учебный процесс по принципу 4С До Койл; -определяет ожидаемые цели и результаты обучения; -осуществляет предметное содержание, выбирая релевантный контент урока, исходя из индивидуальных потребностей студентов; -создает благоприятную среду обучения, вовлекая и мотивируя студента к учебе.
Применение иностранного языка	-владеет необходимым уровнем по общеевропейской шкале языковых компетенций – B2 CEFR; -владеет тематическим тезаурусом.
Обучение иностранному языку	- владеет коммуникативными и интегрированными методиками преподавания иностранного языка через предметное содержание.
Обучение предметному содержанию	-владеет учебным материалом и методами его подачи на иностранном языке; -применяет метод обучающей поддержки (scaffolding) ; -обеспечивает студентов доступным и понятным материалом; -создает языковую поддержку для студента с недостаточным уровнем знания иностранного языка для эффективного изучения предмета.
Поддержание дисциплины и создание благоприятной обучающей атмосферы на CLIL-занятии	-работает в сотрудничестве со студентами, вместе создавая новое знание и развивая новые умения и навыки в ходе учебно-познавательной деятельности.
Создание и проектирование учебных материалов	-осуществляет поиск аутентичного материала по предметному содержанию, а также умеет его адаптировать и интегрировать с лингвистическим

	компонентом; -включает студентов в прямое аутентичное обучение на иностранном языке, соотнося занятия в учебной аудитории с реалиями, потребностями и вызовами общества; -умеет строить обучение исходя из индивидуальных стилей обучения студентов, их предшествующего знания и опыта; - использует многообразные методы на основе таксономии Блюма.
Оценивание результатов обучения предметно-языкового интегрированного обучения по двум направлениям	-владеет языковой компетенцией, предметными знаниями; -использует как формирующее, так и итоговое оценивание, помогая студентам проходить обучение, оценивая его ход и прогресс для его оптимизации.
Работа в команде и рефлексия действий	- осуществляет междисциплинарное сотрудничество и совместное преподавание для оптимизации результатов обучения студентов; - разрабатывает рабочие программы интегрированных курсов.
Внедрение инноваций в методологию	- определяет трудности в освоении контента на иностранном языке, находит способы их преодоления; - внедряет методов обучающей поддержки, способы соблюдения двойного фокуса на предметном содержании и иностранном языке; -использует интерактивные технологии обучения, такие как техника мозгового штурма, графические средства организации материала, (интеллект - карта), технология проектного обучения, игровые технологии и ИКТ.

Ключевые профессиональные компетенции CLIL – педагога. Данная таблица детально описывает ключевые профессиональные компетенции CLIL – педагога:

Компетенции	Индикаторы компетенции
ЯЗЫК/ КОММУНИКАЦИЯ	✓ Способен применять Общеевропейские компетенции владения иностранным языком (CEFR) как инструмент самоконтроля. ✓ Способен идентифицировать слова, термины, идиомы новые для студентов в тексте, аудио и аудио-визуальных материалах и помогать их восприятию. ✓ Способен идентифицировать языковые компоненты, необходимые учащимся для устного или письменного восприятия и производить дополнительный материал. ✓ Способен идентифицировать языковые компоненты необходимые учащимся для комплексного устного или письменного производства и производить адаптированные ресурсы (например, словарь, предложение или типы текстов). ✓ Способен применять стратегии для развития BICS и CALP. ✓ Способен помочь учащимся в ориентации и изучении

	новых слов, терминов, идиом и структур дискурса. ✓ умеет интегрировать знания, умения и навыки, относящиеся к предмету и к владению языком на каждом занятии.
ТЕОРИЯ	- понимает различий и сходств между концепциями изучения языка и овладения языком. - знает фундаментальных принципов предметно-языкового интегрированного обучения, CLIL как подход с двумя равноценными целями и двойным фокусом, принципы 4C – содержание, коммуникация, познание, культура .
МЕТОДОЛОГИЯ	✓ Способен осознанно создать возможность для произвольного обучения предметному содержанию, объяснения материала, языку и учебным навыкам. ✓ Управляет взаимодействием (работа с классом, совместная работа) ✓ Развивает у студентов критическое, творческое мышление и уровень металингвистической компетенции. ✓ Способен создать групповую работу для студентов. Способен извлекать знания студентов, пути организации знаний, способы мышления, и интересы, и помогать студентам изучать и использовать целевой язык.
УСЛОВИЯ ОБУЧЕНИЯ	✓ Способен выбрать и адаптировать аутентичный материал ✓ Способен сформулировать ключевые культурные параметры, связанные с языком CLIL ✓ Способен направлять студентов в воспитании уважения к культуре и традициям других народов ✓ Способен возбуждать любопытство учащихся в отношении культуры, имеющей отношение к языку CLIL
РАЗРАБОТКА МАТЕРИАЛОВ	✓ Способен разрабатывать задания, вовлекающие студентов в применение различных способов познания. ✓ Способен находить и адаптировать аутентичные материалы, отвечающие интересам студентов и потребностям. ✓ Способен отбирать, разрабатывать и целесообразно использовать аудио- визуальные материалы. ✓ Способен сделать предметное содержание и язык доступными. ✓ Способен адаптировать содержание курса к языковым и предметным программам . ✓ Способен направлять студентов на систематическое развитие BICS и CALP. ✓ Способен помогать студентам развивать мета-когнитивную осведомленность. ✓ Способен помогать студентам применять мышление более высокого порядка по отношению к

	предметному содержанию, языку и учебным навыкам.
ОЦЕНКА	✓ Способен различать и ориентироваться в специфических оценочных характеристиках CLIL включая: -язык для различных целей, -работу с аутентичным материалом , -развитие всех языковых навыков, -различение предметных и языковых ошибок, -выполнение оценивания на целевом языке.

Многие ведущие специалисты в области CLIL отмечают, несмотря на проводимые исследования, наличие готовых рамочных документов, определяющих необходимые компетенции CLIL-педагога, данная сфера остается до конца не изученной и не регламентированной [2]. В нашем исследовании при определении профессиональных компетенции CLIL-педагога мы ориентировались на теорию билингвизма J.Cummins, так как именно эта теория является теоретическим базисом интегрированого изучения. Мы целесообразно считаем, что ключевой компетенции CLIL-педагога, это - *когнитивная /академическая языковая компетенция.*

Теоретические основы интегрированного предметно-языкового метода CLIL (Content and Language Integrated), базируются на теории взаимосвязи мышления и речи Л.С. Выготского, теории BICS/CALP J.Cummins [3] и таксономии умений и навыков в когнитивной области Блума. J.Cummins, выделяет два аспекта иноязычной компетенции – “BICS” (basic interpersonal communicative skills) – базовые коммуникативные навыки повседневного общения и “CALP” (cognitive/academic language proficiency) – когнитивная/академическая языковая компетенция для различия между разговорным и академическим языками. В результате изучения работ Л.С. Выготского, J.Cummins и таксономии Блума учеными был сделан вывод, что CALP – это когнитивная/академическая языковая компетенция, направленная на синтез мыслительных навыков высшего порядка и средств их вербализации на втором языке. Когнитивная/академическая языковая компетенция обозначает готовность личности к реализации учебно-познавательной деятельности с использованием иностранного языка.

Когнитивная языковая компетенция [4,5] включает 3 составляющих:
-когнитивная, которая оценивается степенью сформированности мыслительных навыков по изучаемой дисциплине, то есть умениями синтезировать полученную информацию, определять уровень ее значимости, проводить анализ полученных результатов, приводить доводы, выражать своё отношение, разъяснять и оценивать явления, четко формулировать свое мнение;
- академическая, которая характеризуется навыками извлечения усвоенных слов из памяти, их применением и пониманием, а также умениями комментировать решение задач на родном и иностранном языках, знаниями терминологического минимума, типичных для изучаемой дисциплины языковых формул;
- языковая, которая определяется навыками владения изучаемым языком и знаниями о его системе.

Сопоставление мнений ведущих ученых о структуре и специфике когнитивной/академической языковой компетенции позволило нам выделить следующие ее компоненты: *аналитико-синтетическую, прогностическую, оценочную и креативную* компетенции.

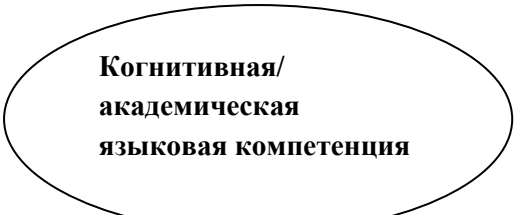

Аналитико-синтетическая

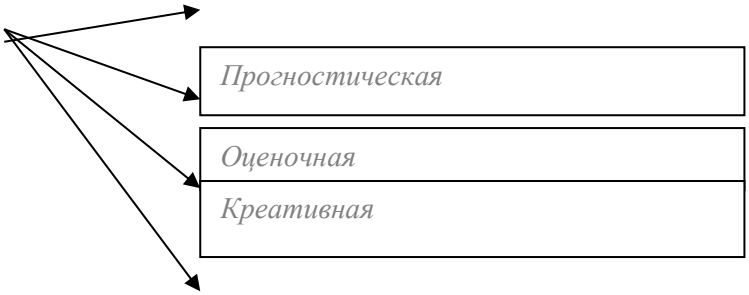

Структура когнитивной/академической языковой компетенции

Аналитико-синтетическая компетенция - способность проводить систематический анализ проблемы (предмета) ситуации, владение мыслительными операциями анализ, обобщение, сравнение и т. д.
Прогностическая компетенция - способность сделать гипотезы, чтобы предсказать течение процесса.
Оценочная компетенция - способность оценивать факты, суждения, действия, гипотезы и результаты процесса
Креативная компетенция - способность генерировать оригинальные идеи и решения проблемных ситуаций.

Таким образом, основополагающими умениями, которыми должен обладать CLIL специалист, являются:

- умение поддержать обучение по шкале заданий от более низкого до более высокого мыслительного уровня, напр., *запоминание, понимание, применение, анализ, оценивание, создание;*
- умение определить, адаптировать и разработать материалы, соответствующие действительному уровню когнитивного развития учащегося;
- умение определить синтаксические структуры и другие языковые формы для высокого мыслительного уровня;
- умение развить мышление высшего порядка в языковых, предметных и учебных умениях;
- умение создать основы для анализа предметного содержания с разных точек зрения;
- умение применить предметную составляющую для расширения мыслительных процессов и т.д.

CLIL специалист способен:

- читать предметный материал и теоретические тексты;
- применять терминологию и синтаксические конструкции, характерные для данного предмета;
- объяснять с помощью понятий на целевом языке;
- выстроить обучение от низкоуровневого до высокоуровневого процесса мышления, например, запоминание, понимание, применение, анализ, оценивание, создание;
- идентифицировать, адаптировать и разрабатывать материал, соответствующий настоящему уровню познавательного развития студентов;
- идентифицировать синтаксические структуры и прочие языковые явления, необходимые для высокоуровневого мышления;
- стимулировать высокоуровневое мышление о языке, предметном содержании и учебных навыках;
- стимулировать процесс мышления о взаимоотношениях между языком, предметным содержанием и учебными навыками;

- обеспечить возможность анализа предметного содержания с различных точек зрения использовать элементы предметного содержания как плацдарм для длительного мышления;
- использовать языковое сходство и различие для развития металингвистической компетенции.

Выводы. Предметно-языковое интегрированное обучение – двусторонний подход, при котором, дополнительный язык используется для преподавания и изучения и содержания учебного предмета и языка. Проблема языковой и методической подготовки и переподготовки CLIL-преподавателей в условиях полиязычного образования приобретает особую актуальность. Поскольку CLIL подразумевает преподавание содержания предмета на изучаемом языке, преподаватель-предметник должен быть не только копметентным специалистом по предмету, но и по иностранному языку.

Как отмечает В. Павон, если преподаватель предметник уже вовлечен в интегрированное обучение, но при этом его языковые умения и навыки все еще остаются на низком уровне, тогда ему должна быть предоставлена возможность посещать занятия по языку для быстрого поднятия уровня своей языковой компетенции [6].

Профессор Д.Вольф указывает на то, что CLIL-педагог должен понимать особенности овладения иностранным языком, понимать механизмы того, как обучающиеся получают навыки владения иностранным языком через предметное содержание, быть в курсе определенных стадий в изучении иностранного языка, знать основные теории, посвященные этому и факторы, влияющие на данный процесс [7].

При планировании обучения в центре, с целью повышения уровня профессиональной иноязычной компетенции CLIL-педагогов, членами проекта разработан четкий алгоритм организации и планирования тренингов для CLIL-педагогов:

1) Определение целевой аудиторией;
2) Проведение входного тестирование владения иностранным языком;
3) Распределение преподавателей, на группы учитывая их опыта преподавательской деятельности в целом и опыта предметно-языковой интеграции в частности (начинающий педагог, опытный педагог, педагог, практикующий CLIL);
4) Разработка курса для эффективной интеграции языкового материала и предметного содержания в рамках одного занятия(теоретические и методологические аспекты);
5) Определение функции и ключевых профессиональных компетенций, которые планируется развить у CLIL- педагогов;
6) Формирование конкретных компетенций в каждой из выбранных модулей;
7) Подбор для каждой компетенции наиболее четко определяющий ее индикатор сформированности;
8) Разделение материала курса на модули от теории к практике, связав освоение этих модулей с формированием конкретных CLIL-компетенций;
9) Организация возможности практического применения полученных знаний, предоставив возможность спланировать и провести CLIL-занятие с последующей оценкой как со стороны обучающихся, так и со стороны экспертов, бинарных курсов совместного преподавания (предметник и преподаватель иностранного языка);
10) Организация процесса самообразования CLIL-педагога на основе дистанционного обучения и предоставление доступа к различным модулям CLIL- обучения, и обмена опытом с коллегами из других вузов и регионов РК.

Содержание курса подготовки CLIL-преподавателей в Центре включает теоретические и методологические аспекты, необходимые для эффективной интеграции нового языкового материала и предметного содержания в рамках одного занятия, а также является практико-ориентированным при этом преподаватель выступает в роли

организатора совместной деятельности и обсуждений, создавая условия для активного участия слушателя курса в ходе занятий.

Таким образом, данная модель Центра приведет к повышению общего уровня профессиональной иноязычной компетенции CLIL-преподавателей.

Литература:

1. Сергеева М. Г. К вопросу о формировании социального интеллекта в контексте профессионального образования. Проблемы современного педагогического образования. 2019.с.301-304
2. D.Marsh, P.Mehisto. European Framework for CLIL Teacher Education. A framework for the professional development of CLIL teachers, 2011
3. Cummins, J. Interdependence of first and second language proficiency in bilingual children / J. Cummins // Language Processing in Bilingual Children / ed. E. Bialystok. – Cambridge, 1991. – P. 70-89.
4. Зарипова Р.Р. К вопросу о взаимосвязи билингвального обучения и интеллектуального развития учащихся (по материалам зарубежной педагогической литературы) / Л.Л. Салехова // Филология и культура. – Казань, 2012. - №1(27).
5. Салехова Л.Л. Дидактическая модель билингвального обучения математике в высшей педагогической школе: дис.на соиск.уч.степ.доктора пед. наук. – Казань, 2007. – 411 с.
6. Pavón V. The introduction of multilingual teaching in Andalusia: heading towards a newly proposed methodology // Journal of Border Educational Research, Vol. 8/1, 2010. C. 31-42.
7. Wolff D. The European Framework for CLIL Teacher Education. Synergies, Vol. 8, 2012. C. 105-116.

МРНТИ 14.35.09

Сыдық М.С.,[1] Баданбекқызы З.[2]
[1]Абай атындағы Қазақ Ұлттық Педагогикалық Университеті, магистрант
[2]Филология ғылымдарының докторы, профессор

ЭЛЕКТРОНДЫҚ ОҚУЛЫҚТАР АРҚЫЛЫ СТУДЕНТТЕРДІҢ МӘДЕНИ-ӘЛЕУМЕТТІК ҚҰЗІРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Аңдатпа

Электрондық оқулықтарды шетел тілін оқытуда қолдану маңызды қызмет атқарады, себебі ақпараттық технологиялардың дамуымен қатар, білім беру технологиялары да даму үстінде. Ал электрондық оқулықтар студенттердің әлеуметтік-құзіреттілігін қалыптастыруда бірден-бір тиімді құрал. Электрондық кітаптар оқушыларға, мұғалімдерге және мектептерге оқу үдерісін жақсартатын қосымша құрал немесе нұсқаулық құралын ретінде ұсынылады. Бұл мақалада автор электрондық

оқулықтардың шет тілдік біліміндегі рөлдерін сипаттап, сол арқылы студенттердің мәдени-әлеуметтік құзіреттілігін қалыптастыру жайында айтады.

Кілт сөздер: шетел тілі, шетел тілі білімі, электрондық оқулықтар, мәдени-әлеуметтік құзіреттілік.

Сыдық М.С[1]., Баданбекқызы З.[2]
[1]Казахский Национальный Педагогический университет имени Абая, магистрант
[2]Доктор филологических наук, профессор

ФОРМИРОВАНИЕ СОЦИО-КУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ СТУДЕНТОВ НА ОСНОВЕ ЭЛЕКТРОННЫХ УЧЕБНИКОВ

Аннотация

Использование электронных учебников в обучении иностранным языкам играет важную роль, потому что вместе с развитием информационных технологий развиваются и образовательные технологии. И электронные учебники - один из эффективных инструментов формирования социо-культурной компетенции. Электронные книги - это дополнительный учебный инструмент для учащихся, учителей и школ, помогающий поддерживать процесс обучения. В данной статье автор описывает роль электронных учебников в обучении иностранным языкам, формировании социо-культурной компетенции студентов.

Ключевые слова: иностранный язык, иноязычое образование, электронные учебники, социо-культурная компетенция.

Sydyk M.S.[1], Badanbekkyzy Z.[2]
[1]Abay Kazakh National
Pedagogical University
[2]Doctor of philological sciences, professor

FORMATION OF SOCIO-CULTURAL COMPETENCE OF STUDENTS THROUGH ELECTRONIC TEXTBOOKS

Abstract

The use of electronic textbooks in teaching foreign languages plays an important role, because along with the development of information technologies, educational technologies are also developing. therefore, electronic textbooks are one of the effective tools for the formation of sociocultural competence. E-books are an additional and instructional tool for students, teachers and schools to maintain the learning process. In this article, the author describes the role of electronic textbooks in teaching foreign languages, the formation of socio-cultural competence of students.

Key words: foreign language, foreign language education, electronic textbooks, socio-cultural competence.

Қазіргі кезде жаңа ақпараттық технологиялардың дамуымен қатар білім беру мазмұны мен оқыту технологиясы да дамып келеді. Заманауи компьютерлік технологияларды қолдану білім беру жүйесінде озық болып табылады. Ақпараттық білім беру технологияларын білім беру процесінде қолдану оқу процесін қызықты, креативті,

пайдалы және тиімді болуына ықпалын тигізе отырып, білім алушылардың қызығушылығын арттырады, шығармашылық, есте сақтау, сыни тұрғыда ойлау қабілетін дамытуға және танымдық белсенділігін арттыруға септігін тигізеді. Ақпараттық білім беру технологияларында білім беру процесін қолдаудың электрондық құралдары үлкен маңызға ие. Білім беру мақсатында электронды оқыту бағдарламалық өнімдерінің саны өте көп: электрондық оқулықтар, веб-сайттар, тестілер, компьютерлік бағдарламалар және т.б. Соның ішінде электрондық оқулықтарға тоқтала кетсек, себебі ол – пән бойынша ақпарат мәтін, сурет, видео, аудио, анимация және басқа графикалық құралдар түрінде ұсынылған кешенді және жүйелі бағдарламалық қамтамасыз ету жүйесі болып табылады.

Электрондық оқулықтардың маңыздылығын Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаев халыққа жолдауынан байқаймыз: "Электрондық үкімет» жүйесін шұғыл енгізу қажеттілігі және «жоғары білім сапасы ең жоғары халықаралық талаптарға жауап беруі тиіс" [1], — деп нақты атап көрсетті. Біз электрондық үкіметпен ел басқарамыз, мемлекеттік органдарды тиімді пайдаланамыз.

Электрондық оқытудың мақсаты — оқыту процесін үздіксіз ету, оқу процесін толықтай бақылау және де ақпараттық ізденіс қабілетін дамыту болып табылады. Оқулықтың мазмұны мен оқушылардың білім алуы арасындағы тығыз байланыс білім беру бағдарламасының болашақтағы жетістігі үшін оқулықтарды бағалауды өте маңызды міндетке айналдырады.Қолданылатын мәтінді мұқият тексеру студенттердің қажеттіліктері мен бағдарламадан не күтетінін қанағаттандыру үшін өте қажет. Сонымен қатар, электрондық оқулықтардың негізгі функцияларының бірі - материалдарды оқушыларға таңдаулы, жеңіл және ұйымдасқан түрде қол жетімді және айқын етіп ұсыну.

Электрондық оқулықтардың артықшылығы неде?

Электрондық оқулықтар оқу және зерттеу материалдарын толықтыратын, қосымша қолдануға толық жарайтын қажетті құрал болып есептеледі. Электрондық оқулықтарды мына мақсаттарға пайдалануға болады: электрондық анықтама, электрондық есеп, иллюстративтік материал, оқулық ретінде. Келешекте электрондық оқулықтар өздерінің артықшылықтарымен білім берудің ажырамас бөлігіне айналады. Олар оқу процесінде ақпаратты қабылдаудың әртүрлі арналарын пайдалануға мүмкіндік береді. Бала ақпаратты тыңдау арқылы қабылдап қана қоймай, сонымен қоса визуалды түрде видео мен анимациялар түрінде көре алады. Сарапшылар электрондық оқулықтардың басқа да артықшылықтарын атап өткен:

кез-келген уақытта және кез-келген құрылғыдан қол жетімділік;

- ақпаратты іздеу мүмкіндігі;
- интерактивтілік;
- балл қоюдағы объективтілік;
- әр түрлі деңгейлердегі тапсырмалар;
- алдын-ала оқу мүмкіндігі;
- өтілген материалды қайталау мүмкіндігі.

Электрондық оқулықтарды жалпы білім беру жүйесінде қолдану өте тиімді екенін атап өттік, соның ішінде шетел тілін оқытуда білім алушылардың әлеуметтік-құзіреттілігін дамытудағы тиімділігіне көшсек.

Шетел тілін оқытудың заманауи моделі мәдени контекстке бағытталған. Қазіргі кезде ұлтаралық ортада мәдениетті ұрпақтан ұрпаққа жеткізу, сондай-ақ мәдениаралық қарым-қатынасқа ашық және дайын тұлғаларды тәрбиелеу қажеттілігі туындайды. Нәтижесінде білім беруді мәдениеттендірудің айтарлықтай дәрежесі қажет, яғни білім мен тәрбиенің барлық деңгейлеріне мәдени білім элементтерін енгізу қажет. Педагогикада «әлеуметтік-мәдени қарым-қатынас», «әлеуметтік-мәдени білім», «әлеуметтік-мәдени білім» ұғымдары жиі кездеседі. Электрондық анықтамаға сүйенетін болсақ, "Әлеуметтік-мәдени құзыреттілік – тіл халық мәдениетінің құрамдас бөлігі, мәдениетті тасымалдаушы

құрал деп түсініп, үйреніп жатқан тілде сөйлейтін халықтың әдет-ғұрпын, этикетін, әлеуметтік стереотиптерін, тарихын, мәдениетін қоса меңгеріп, қарым-қатынас барысында оларды қолдана білу қабілеті".[2]

Әлеуметтік-мәдени білім өмірдің мәдени және әлеуметтік аспектілері туралы білімді, ана тілі және шетел тілдерін білуді, түрлі мәдениеттер жайында білім мен тәжірибені, мәдениаралық жағдайды тану және талдау, және сол жағдайлардың маңыздылығын барабар бағалау, мәселелерді шешудің дұрыс жолдарын табу және алға қойған мақсатқа жету қабілеттерін қамтиды. ... Дәл осы әлеуметтік-мәдени білім тұлғаның өзін-өзі халықаралық мәдениетті, тілді білетін, сөйлеу қабілеті және білімі бар мәдени және тілдік тұлға ретінде қалыптасуға ықпал етеді. Әлеуметтік-мәдени білім білім алушыларға әлеуметтік-мәдени білімнің иесі болуға мүмкіндік береді, елдер мен олардың халықтары арасындағы өзара түсіністіктегі рөлін ұғына отырып, ұлттық және мәдени құндылықтарға ие тұлға қалыптастырады. Осыған байланысты шетел тілдері мәдениетаралық қарым-қатынас құралы рөлін атқарады.

Шетел тілін оқытуда негізгі назар әлеуметтік-мәдени білімге, яғни әлеуметтік-мәдени қоғамда өмір сүру қабілетіне аударылады. Білім берудің бұл түрі басқа мәдениеттерді тану, мәдениеттердегі айырмашылықтар мен ұқсастықтарды зерттеу, қалыптасқан мәдени айырмашылықтарға толерантты түрде қарау арқылы өзін-өзі тануды көздейді.[3].

В.В. Сафонова өзінің назарын студенттің жеке басының дамуы үшін әлеуметтік-мәдени құзыреттіліктің маңыздылығына аударды. В соответствии с данным подходом, обучающийся, обладающий сформированной социокультурной компетенцией, должен не просто владеть знаниями и умениями, но и ориентироваться в разных видах культур и цивилизаций и соотносимых с ними коммуникативных нормах общения, адекватно интерпретировать явления и факты культуры и использовать эти ориентиры для выбора стратегий взаимодействия при решении личностно и профессионально значимых задач в различных типах современного межкультурного общения [4].

Әлеуметтік-мәдени құзыреттіліктің төрт компоненті бар:

1) әлеуметтік мәдени білім, оның ішінде ел, оның тарихы, рухани құндылықтары, дәстүрлері және ана тілділердің ұлттық менталитетінің ерекшеліктері туралы білімдер;

2) ана тілінде сөйлейтіндермен қарым-қатынас стилін дұрыс таңдау тәжірибесі

3) қарым-қатынас процесінде әлеуметтік-мәдени қайшылықтарды шешу мүмкіндігін қоса алғанда, шет тілі мәдениеті мен оның компоненттеріне жеке көзқарас;

4) ана тілінде сөйлейтіндермен сөйлесу кезінде әртүрлі лингвистикалық құралдарды дұрыс қолдана білу, сондай-ақ ана тілі мен шет тілдерін жеткілікті түрде салыстыра білу - олардың арасындағы ұқсастықтар мен айырмашылықтарды таба білу. [5]

Әлеуметтік-мәдени құзыреттілік шетел тілінің коммуникативтік құзыреттілігінің бөлігі болғандықтан, оны лингвистикалық ортада ең тиімді дамытуға болады, яғни шет тілінің әлеуметтік-мәдени құзыреттілігін қалыптастырудың ең тиімді құралдарының бірі – үйреніліп жатқан тілдің елінде болу немесе ана тілінде сөйлейтіндермен қарым-қатынас болып табылады. Шетел тілін үйренушілер ағылшын тілін көбінесе мақсатты тілде сөйлеу немесе оны қолдану мүмкіндігіне ие бола алмайды, өйткені оқу тек сынып жағдайымен шектеледі және олар ағылшындармен немесе ағылшын тілінде сөйлейтіндермен аз қарым-қатынаста болады.Нәтижесінде білім материалдары мен мәтіндердің білім алушыларға үйреніп жатқан тіл және тіл мәдениетін мүмкіндігінше дәл және объективті түрде беруін қамтамасыз ету өте маңызды болып табылады. Көптеген студенттер үшін әлеуметтік-мәдени құзыреттілік компоненттерін дамытуға жағдайлар қажет. Компьютерлік бағдарламалар мен электрондық оқулықтарды осындай құралдардың бірі деп санауға болады.

Әлеуметтік-мәдени құзыреттілікті дамыту үшін материалды іріктеуге қойылатын талаптар туралы айта кететін болсақ, материал түпнұсқалы, ақпаратқа бай, адресаттарға арналған жаңа ақпараттармен, сонымен қатар заманауи немесе тарихи тұрғыдан маңызды болуы керек екенін ескерген жөн. Материалды таңдау кезінде тақырыптық және күрделене түсетін принциптерге сәйкес оқушылардың қызығушылықтарын, қажеттіліктерін, хоббиі мен бейімділігін ескеру қажет. Әлеуметтік-мәдени құзыреттілікті әртүрлі тәсілдермен қалыптастыруға болатыны жайында Латухина М. В. Атап өткен "Сформировать социо-культурную компетенцию можно различными способами, но всегда целесообразно помнить о наличии четкой установки на осуществление именно тех действий и операций, которые подлежат формированию, и учитывать принцип контрастивности, помогающий преодолеть барьер между культурой родной страны и страны изучаемого языка и дающий возможность изучать язык и культуру, сопоставляя их с родной". [6]. Оның ойынша, әлеуметтік-мәдени құзыреттіліктілікті қалыптастыру үшін әрдайым қалыптасуы керек іс-қимылдар мен операцияларды жүзеге асыруға нақты бағдар бар екенін есте ұстаған жөн және және контрасттылық қағидатын ескерген жөн, бұл туған елдің мәдениеті мен оқылатын тілдің елі арасындағы кедергілерді жеңуге көмектеседі және тіл мен мәдениетті салыстыра отырып зерттеуге мүмкіндік береді. Сонымен қатар қазіргі заманғы зерттеушілердің әлеуметтік-құзыреттілікті қалыптастыру туралы көптеген еңбектерінде әртүрлі дәстүрлі және жаңа құралдарды: мәтіндерді, иллюстрациялық материалдарды, аудиоматериалдарды, мультимедия, интернетті қолдану ұсынылады.

Электрондық оқулықтар үлгіге сәйкестілігімен мен жоғары мобильділігімен, оқуға үйренуге икемділігімен ерекше болып табылады. Электрондық оқулықтарды қолдану мынадай үлкен артықшылықтар береді:

1. Заманауи гаджеттердің көмегімен материалдар көрнекі түрде ұсынылуы арқылы білім алушылар үшін қызықты және тартымды көрініс табады.
2. Үлкен көлемдегі ақпараттарды бір тасымалдаушыға біріктіруі білім алушылар үшін физикалық тұрғыда жеңілдетеді.
3. Материалды зерделеу үшін қосымша білім беру жолын құру мүмкіндігі іске асырылды.
4. Оқу материалын жүйелі түрде оқу үдерісін бақылауға және түзетуге мүмкіндік береді, сол арқылы «мұғалім - оқушы» кері байланысын қамтамасыз етеді.
5. Оқулық мәтінінде әр оқу тақырыбына арналған қосымша материалға сілтемелер бар.

Тілдерді оқытуда оқулықтарды бағалау оқулықтың бір жағынан ресми оқу жоспарына немесе жоспарланған тіл бағдарламасына сәйкес келетіндігін және екінші жағынан оқушылардың әртүрлі қажеттіліктерін қанағаттандыратындығын түсіну үшін жүргізіледі.Оқулықтар ағылшын тілін оқытудың кез-келген бағдарламасындағы маңызды рөл атқаратындығын Хатчинсон мен Торресса, "Textbooks play a prominent role in any English language teaching program and are a universal element of teaching and learning process".[7] атап өткен . Томлинсон айта кеткендей, "Proponents of the course book argue that it is the most convenient form of presenting materials, it helps to achieve consistency and continuation, it gives learners a sense of system, cohesion and progress and it helps teachers prepare and learners revise. Opponents counter that a course book is inevitably superficial and reductionist, in its coverage of language points and in its provision of language experience, it cannot cater for the diverse needs of its users, it imposes the uniformity of syllabus and approach, and it removes initiative and power from teachers" [8], оның мәлімдеуінше электрондық кітаптардың жақтаушылары бұл – мәліметтерді ұсынудың ең ыңғайлы, біртекті және жүйелі түрі, мұғалімдерге дайындалып, оқушыларға қайта қарауға көмектеседі деп санаса, ал қарсыластары электрондық кітап – үстірт және тілдік тәжірибе бере алмайды, пайдаланушылардың алуан түрлі қажеттіліктерін қанағаттандыра алмайды,

оқу жоспары мен тәсілін біртекті болуын қажет етеді де, мұғалімнің бастамасы мен күшін жояды деп санайды.

Рейманн мәдени мазмұндағы оқулықтарды ұсынуда оқулықтардың тиімділігін бағалау кезінде келесі факторларды ескеру керек деп тұжырымдайды:

- Міндеттері мен нәтижелері, мәдени білімді арттыру үшін немесе мақсатты тіл мен мүдделі қоғамдастықтар туралы қызығушылық пен жағымды түсінуге ықпал ететін тәсілмен оқушылардың қызығушылығын арттыру үшін қолданылатын дәреже.
- Көрсетілім, яғни мәдени ақпараттарды қосу, алып тастау немесе жеңілдету тәсілі.
- Тәжірибелілік, яғни Мәдени мазмұнның оқуға, бәсекеге қабілеттілікке және қысқа мерзімді мәселелерге қаншалықты теңдестірілгендігін анықтайтын фактор.

Қазіргі әлемде ақпараттандыру жоғары деңгейде. Ақпараттық технологиялар адам өмірінің барлық салаларына, соның ішінде білім беру жүйесіне де енді. Заманауи білім ақпараттың қанықтылығының жоғары деңгейімен ерекшеленеді. Бұл шет тілдерін оқытуда ақпараттық технологияларды қолданудың өзектілігін түсіндіреді. Оқытудың жаңа әдістерінің қажеттілігі теориялық ақпаратты, практикалық тапсырмаларды, фото және аудио материалдарды қамтитын бірегей электрондық басылымдардың пайда болуына әкеледі.

Электрондық оқулықты қолдану әр оқушының белсенділігін арттырады, оның шет тілдерін үйренуге деген қызығушылығын арттырады. Электрондық оқулықты білім беру процесінде қолдану білім сапасын жақсартады, ақпарат алу процесін жеңілдете отырып жеделдетеді. Ағылшын тілін оқып-үйренуде электронды білім беру құралдарын ұтымды пайдалану сөздік қорының артуына ықпал етеді, оқушылардың тілдік құзыреттіліктерін қалыптастыруға мүмкіндік береді және жаңа дағдыларды алуға деген ынталарын арттырады.

Қазіргі кезде мектептің қоғамдағы рөлі, демек, оқушының мектептегі білімге деген көзқарасы өзгеріп отырғанын атап өткен жөн. Көптеген студенттерде оқу уақытын қысқартып үнемдеуге деген ұмтылысы күннен күнге артуда, білім беруді сапасын кәсіпқойландыруға деген ұмтылыс артып келеді, сондықтан электронды оқулық, мұндай жағдайда пәнді өз бетінше оқып үйрену және болашақ мамандыққа дайын болу үшін ең жақсы нұсқасы болып табылады. Сонымен қатар, білім беруде компьютерлік технологияларды пайдалану мұғалім болмаған кезде жеке оқыту мүмкіндігін қамтамасыз етеді. Компьютердің өзі балалар үшін сөзсіз тартымды болғандықтан оқуға деген қызығушылық артады деп үміттенуге болады.

Мақсатты тілдің ел тарихын, дәстүрін, мәдениетін зерттеу әлеуметтік-мәдени құзыреттіліктің мәні болып табылады және білім берудің маңызды элементіне айналады. Шет тілі сабағында әр түрлі елдердің әдебиеті, мақал-мәтелдері, тіл ерекшеліктері, этикеті зерттеледі. Әлеуметтік-мәдени құзыреттілік шетел тілінің коммуникативті құзыреттілігінің бөлігі болғандықтан, оны лингвистикалық ортада барынша тиімді дамытуға болады. Көптеген студенттер үшін мұндай мүмкіндіктің жоқтығын ескере отырып, әлеуметтік-мәдени құзыреттілік компоненттерін дамытуға басқа жол керек. Осындай құралдардың бірін электронды оқулық деп санауға болады.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. *Назарбаев Н.Ә.* Жаңа онжылдық — жаңа экономикалық өрлеу — Қазақстанның жаңа мүмкіндіктері: Қазақстан Республикасы Президентінің Қазақстан халқына жолдауы / Егемен Қазақстан. — 2010. — 30 қаңт. — № 33–35.

2. Электрондық ресурс URL: https://thelib.info/pedagogika/2925029-leumettik-m-1241-deni-1179-1201-zyrettilik/

3. Роговская Н. И. Областной фонетический конкурс на английском языке как эффективное средство формирования и развития коммуникативной и социокультурной компетенций и познавательного интереса к иностранному языку у будущих педагогов и учащихся // Электронный научно-образовательный журнал ВГСПУ «Грани познания». – 2017. – № 4(51). – URL: http://www.grani.vspu.ru/files/publics/1501090452.pdf.

4. Сафонова В.В. Содержание и формы контроля уровня сформированности иноязычной коммуникативной компетенции у учащихся 10–11 классов школ с углубленным изучением иностранного языка: дис. … на д-ра пед. наук. М., 1992.

5. Азимов Э. Г., Щукин А. Н. Новый словарь методологических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам). – М.: Икар, 2009. – С. 301

6. Латухина М. В. Понятие социокультурной компетенции в обучении английскому языку // Молодой ученый. – 2014. – № 20. – С. 725–727.

7. Hutchinson, T and &Torres, E (1994). The Textbook as an Agent of Change. ELT Journal 48,4

8. Tomlinson, B., Dat, B., Masuhara, H. & Rubdy, R. (2001). EFL Courses for Adults. ELT Journal, 55(1), 80-101

МРНТИ 14.35.09

Тусупова А.К[1]., Морев Н.О. [2], Мухитов А.З[3]., Извеков В.С. [4]
[1234] Орталық Азия Университеті, Алматы, Қазақстан

ТІЛ ОҚЫТПАЙТЫН УНИВЕРСИТЕТ СТУДЕНТТЕРІНІҢ ТІЛДІК ҚҰЗЫРЕТІ

Аңдатпа

Бұл мақалада студенттердің лингвистикалық құзіреттілігін қалыптастырудың педагогикалық шарттары негізінде тақырыптың репродуктивті мәнін синтездейтін өзара байланысы бар және өзара байланысты әдістемелік тұжырымдардың нақты жүйелік материалын қарастырып талдайды және бірнеше ұсыныстарды ұсынады, мысалы: театрлизацияны және оның құралдарын тілдік емес университеттерде шет тілін оқытудың дәстүрлі формаларымен қатар, тілдік емес ЖОО студенттерінде шет тілін үйренуге танымдық мотивтер мен қызығушылықты, сондай-ақ білім беру процесіндегі жаңалық жағдайын құру үшін аудиториялық оқытудың дәстүрлі формаларына қосу. Сондай-ақ, коммуникативтік қағидат негізінде таңдалған және тілдік емес ЖОО-да шет тілін оқыту бағдарламасымен үндестіретін оқу жұмысын жаттығудың әзірленген жүйесі арқылы тілдік және сөйлеу материалын іріктеу және одан әрі енгізіп бекіту үшін студенттердің мүдделерімен байланысқан спектакльдің шет тіліндегі сценарийді пайдалану, шет тілі материалын жандандыру, студенттерді шет тілін үйренуге және жүзеге асыруға ынталандыру, шығармашылық процестің бөлігі ретінде шет тілін оқыту процесі үшін оқу лингвистикалық театрында шет тіліндегі қойылымды көруді қарастырады.

Түйін сөздер: интеграция, қазақстандық жоғары білім, білім беру ұйымдары, жоғары кәсіби мамандар, театрландыру, педагогикалық технология, авторлық немесе дәстүрлі әдістер

[1234]Центрально-Азиатский Университет, Алматы, Казахстан

ЛИНГВИСТИЧЕСКАЯ КОМПЕТЕНЦИЯ СТУДЕНТОВ НЕЯЗЫКОВОГО ВУЗА СРЕДСТВАМИ ТЕАТРАЛИЗАЦИИ

Аннотация

Данная статья рассматривает и анализируется конкретный системный материал взаимосвязанных и взаимообусловленных методических утверждений синтезирующих суть репродуктивности темы на основе педагогического условия формирования лингвистической компетенции студентов в неязыковом вузе средствами театрализации, и предполагает несколько рекомендаций, такие как: включение театрализации и ее средств в аудиторный процесс обучения иностранному языку в неязыковых вузах параллельно с традиционными формами аудиторного обучения с целью создания познавательных мотивов и интереса в изучении иностранного языка у студентов неязыкового вуза, а также ситуации новизны в образовательном процессе; также как использование сценария спектакля на иностранном языке, выбранного на основе принципа коммуникативности и соотнесенного с интересами студентов для отбора и последующего введения и закрепления языкового и речевого материала через разработанную систему упражнения синхронизирующую учебную работу с программой обучения иностранному языку в неязыковом вузе; просмотр спектакля на иностранном языке в учебном лингвистическом театре для активизации изученного иноязычного материала, мотивации студентов к изучению иностранного языка и реализации, процесса обучения иностранному языку как части творческого процесса.

Ключевые слова: интеграция, казахстанское высшее образование, образовательные организации, высокопрофессиональные специалисты, театрализация, педагогической технологии, авторские или традиционные методики

Tusupova A.K[1]., Morev N.O. [2,] Mukhitov A.Z[3]., Izvekov V.S. [4]
[1234]Central Asian University, Almaty, Kazakhstan

LINGUISTIC COMPETENCE OF STUDENTS OF A NON-LANGUAGE UNIVERSITY BY THE MEANS OF THEATERIZATION

Abstract

This article examines and analyzes the specific system material of interrelated and interdependent methodological statements synthesizing the essence of the topic's reproductivity on the basis of the pedagogical condition for the formation of students' linguistic competence in a non-linguistic University by means of theatricalization, and suggests several recommendations, such as: inclusion of theatricalization and its means in the classroom process of teaching a foreign language in non-linguistic universities in parallel with traditional forms of classroom training in order to create cognitive motives and interest in learning a foreign language among students of a non-linguistic University, as well as a situation of novelty in the educational process; as well as using the script of a performance in a foreign language, selected on the basis of the principle of communication and correlated with the interests of students for the selection and subsequent introduction and consolidation of language and speech material through a

developed system that synchronizes educational work with the program of teaching a foreign language in a non-linguistic University; viewing a performance in a foreign language in the educational linguistic theater to activate the studied foreign language material, motivate students to learn a foreign language and implement the process of learning a foreign language as part of the creative process.

Keywords: integration, Kazakhstani higher education, educational organizations, highly professional specialists, theatricalization, pedagogical technology, author's or traditional methods

Введение

В современных условиях интеграции казахстанского высшего образования в единое европейское образовательное пространство и активной модернизации казахстанского образования перед образовательными организациями стоит задача подготовки высокопрофессиональных специалистов, обладающих качественно новым уровнем знаний, навыков и умений. Данные изменения коснулись и языкового образования в высшей школе. Обучение иностранному языку в неязыковом вузе связано с необходимостью обеспечения современного общества специалистами в разных областях, которые изучают иностранный язык для применения в практической деятельности и способны общаться на иностранном языке с зарубежными партнерами.

Несмотря на накопленный опыт в теории и практике лингвистического образования, не все педагогические условия формирования лингвистической компетенции изучены или используемы. В процессе обучения иноязычной речевой деятельности вводятся новые приемы и технологии, касающиеся общеобразовательных школ или вузов гуманитарного профиля.

Театрализация - это технология обучения на основе комплексного использования определенных средств театра: сценария спектакля, системы упражнений, включающих коммуникативные задания, учебного лингвистического театра, - и совокупности приемов введения, закрепления и активизации иноязычного материала, обеспечивающих развитие продуктивной деятельности обучающегося и его личностное развитие как субъекта образовательного процесса.

Следовательно, для эффективного формирования лингвистической компетенции студентов неязыкового вуза используется театрализация, которая представляет собой технологию обучения на основе комплексного использования определенных средств театра: сценария, системы упражнений, включающих коммуникативные задания, учебного лингвистического театра — и совокупности приемов введения, закрепления и активизации иноязычного материала, обеспечивающую развитие продуктивной деятельности учащегося и его личностное развитие как субъекта образовательного процесса. при этом учебный лингвистический театр включен в аудиторный учебный процесс наряду с традиционными формами аудиторного обучения, а сценарий используется для выбора, введения, закрепления и активизации лингвистического материала, представленного несколькими видами упражнений, включающих коммуникативные задания.

Полагаем, что с реализацией коммуникативного подхода может быть связана театрализация, представленная как интегрированная педагогическая технология обучения, динамичная и вариативная организация учебно- воспитательного процесса, направленная на обучение, развитие способностей студента при изучении любого предмета, а иностранного языка в особенности [1]. Под педагогической технологией понимается система способов, принципов и регулятивов, применяемых в обучении, а также реальный способ обучения. Ценность театрализации для студента заключается в возможности творить, упражняться в решении задач, требующих творческого воображения, а для

образования — в возможности повышения мотивации обучающихся к образовательной деятельности, в достижении результативности усвоения учебной информации, в совершенствовании коммуникативных умений, в развитии личности, способной к культурному самоопределению, самоидентификации. Однако несмотря на богатый методический материал, связанный с использованием театрализации в языковом образовании, практика использования театрализации в процессе подготовки студентов неязыкового вуза до настоящего времени не получила системного характера.

Анализ

Педагогические условия формирования лингвистической компетенции студентов в неязыковом вузе средствами театрализации, предполагаются: 1) включение театрализации и ее средств в аудиторный процесс обучения иностранному языку в неязыковых вузах параллельно с традиционными формами аудиторного обучения с целью создания познавательных мотивов и интереса в изучении иностранного языка у студентов неязыкового вуза, а также ситуации новизны в образовательном процессе; 2) использование сценария спектакля на иностранном языке, выбранного на основе принципа коммуникативности и соотнесенного с интересами студентов для отбора и последующего введения и закрепления языкового и речевого материала через разработанную систему упражненя синхронизирующую учебную работу с программой обучения иностранному языку в неязыковом вузе; 3) просмотр спектакля на иностранном языке в учебном лингвистическом театре для активизации изученного иноязычного материала, мотивации студентов к изучению иностранного языка и реализации, процесса обучения иностранному языку как творческого процесса.

Разработана методика формирования лингвистической компетенции у студентов неязыкового вуза на основе использования в процессе обучения: английскому языку театрализации, представленная следующими компонентами этапами (ознакомительный, продуктивный, творческий) и методами обучения его содержанием и критериями отбора учебного материала с использованием предложенных принципов (наглядность, минимизация родного языка, сознательность, активность, творческий процесс, тематичность, коммуникативная направленность, учет родного языка, комплексность, поэтапность, системность, мотивация, функциональность); учебно-методическим комплексом (диагностические тесты, анкеты, система упражнений и заданий, аудиозаписи, спектакль, учебно-методические пособия, раздаточный материал, словари, учебный лингвистический театр как аудиторная организационная форма, используемая для более глубокого усвоения учебного материала).

Сегодня специалисты разных областей используют иностранный язык с целью общения и изучают его для применения в практической деятельности. Согласно докладу «Казахстанское образование – 2020» , модель образования, основанной на знаниях», новая модель обучения предполагает самостоятельную и коллективную работу студента, вовлечение его в реальные проекты, причем безусловным требованием является «освоение иностранного: языка на уровне, достаточном для свободной коммуникации, обучения, участия в совместных исследовательских и образовательных проектах» [2]. Исходя из этого, ставится вопрос разработки новой концепции обучения, то есть такой методики обучения языку, которая была бы направлена не на обучение языку и речи в отдельности, а на формирование умений и навыков общения на иностранном языке и применения его в интеллектуальной и практической деятельности. Это объяснимо, поскольку социальная, экономическая и культурная интеграция различных стран на современном этапе развития не может происходить без распространения и обмена информацией, что, в свою очередь, подразумевает возможность активной коммуникации на иностранном языке.

Многие вузы до сих пор продолжают ориентироваться на традиционный состав

знаний и умений, подготавливаемых ими специалистов, несмотря на внедряемые государственные стандарты образования нового поколения, и лишь немногие готовы обновлять состав знаний и умений в соответствии с требованиями рынка труда. Обучение иностранному языку в неязыковом вузе носит специфический характер. Программа вузовского обучения предполагает опору на знания, навыки и умения, приобретенные студентами в школе. Практика показывает, что многие школьники приходят в неязыковые вузы с очень слабой языковой подготовкой. При небольшом количестве часов, отводимых на аудиторные занятия, преподавателю приходится прилагать усилия на рациональное использование отведенного времени и организацию самостоятельной работы студента. При загруженности студентов занятиями по профильным дисциплинам, овладение навыками, особенно устным общением, становится проблемой для студента и снижает его интерес к предмету «Иностранный язык». В отличие от языкового вуза, где основная цель обучения — знание иностранного языка, его теоретических основ и практическое владение им, иностранный язык на факультетах неязыковых вузов является одной из общеобразовательных дисциплин, и его изучение носит вспомогательный характер, способствует личному и профессиональному становлению специалиста. Поэтому обучение должно строиться таким образом, чтобы дать студентам не только умения и навыки практического владения иностранным языком, но также заинтересовать его в результате, способствовать специальной подготовке, целенаправленно формировать отдельные умения и навыки управленческой культуры, культуры делового и повседневного общения которые будут влиять на успешность и эффективность профессиональной деятельности выпускников.

В рамках определенной педагогической технологии преподаватель использует авторские или традиционные методики. Методика формирования лингвистической компетенции студентов неязыкового вуза средствами театрализации в процессе языкового образования: 1) представляет собой теорию обучения иностранному языку; 2) определяет педагогические условия, обеспечивающие эффективное формирование лингвистической компетенции, 3) реализуется посредством комплексного диагностического и учебно--методического обеспечения. Считаем целесообразным рассматривать методику формирования лингвистической компетенции студентов неязыкового вуза средствами театрализации частной дидактикой, которая включает в себя совокупность целей, содержания, средств обучения, принципов и методов обучения иностранному языку. Таким образом, методика формирования лингвистической компетенции студентов неязыкового вуза включает: 1) содержательный; 2) мотивационный; 3) диагностический; 4) организационный компоненты.

Заключение

Методика формирования лингвистической компетенции осуществляется на основе деятельностного, личностно-ориентированного, аксиологического и коммуникативного подходов. Данные подходы предполагают организацию материала по принципу коммуникативности с соотнесением с деятельностью в соответствии с интересами и культурой студента.

Рекомендуемое сочетание элементов коммуникативных, прямых и сознательных методов с целью формирования лингвистической компетенции средствами театрализации используется для организации и осуществления учебнопознавательной деятельности студентов для стимулирования и мотивации учебно-познавательной деятельности для контроля и самоконтроля учебнопознавательной деятельности. Таким образом эффективность методики можно отследить и проанализировать во время проведения опытно-поисковой работы.

Театрализация как технология обучения иностранному языку может быть результативной при соблюдении следующих условий: 1) включение театрализации ее

средств в аудиторный процесс обучения иностранному языку в неязыковых вузах параллельно с градационными формами аудиторного обучения с целью создания познавательных мотивов и интереса н изучении иностранного языка у студентов неязыкового акта, а также ситуации новизны н образовательном процессе; 2) использование сценария спектакля на иностранном языке, выбранного на основе принципа коммуникативности и соотнесенного с интересами студентов для отбора и последующего введения и закрепления языкового и речевого материала через разработанную систему упражнений, синхронизирующую учебную работу с программой обучения иностранному языку в неязыковом вузе; 3) просмотр спектакля на иностранном языке в учебном лингвистическом театре для активизации изученного иноязычного материала, мотивации студентов к изучению иностранного языка и реализации процесса обучения иностранному языку как творческого процесса; 4) определенную последовательность в работе с материалом для обучения иностранному языку и в процессе формирования лингвистической компетенции студентов неязыкового вуза средствами театрализации при условии взаимосвязи всех видов речевой деятельности.

Перспективы исследования могут быть связаны с применением разработанного учебно-методического пособия при подготовке специалистов других профессий, а также с реализацией обучения в виде отдельного курса / модуля или в рамках самостоятельной работы студентов неязыкового вуза.

Список литературы:

1. Евреинов, Н.Н. Театрализация жизни (текст) / Н.Н.Евреинов, // Демон театральности. – Москва; Санкт Петербург, 2017.

2. Андреев, А.Л. Компетентностная парадигма в образовании: опыт философско-методологического анализа (текст) / А.Л.Андреев, //Педагогика. – 2015. №4.

МРНТИ 14.35.09

Ualihanuly A.[1]
[1]*Master of pedagogical Sciences, senior teacher*
KazNPU named after Abai
Institute of Philology and multilingual education
Almaty, Kazakhstan

KEY COMPETENCIES OF CLIL TEACHERS

Abstract

Using CLIL approach allows us to solve a significant range of educational tasks. Learning a non-native (foreign) language and a non-linguistic subject simultaneously is an effective means of achieving the expected learning goals and developing a wide range of skills. To avoid possible risks while implementing CLIL in the educational practice of secondary schools, it is necessary to further develop multilingual education in the University system for the professional training of teachers of integrated subject and language training. Here, the task of determining the content of the teacher's CLIL competencies is of paramount importance.

In case of integrated subject and language teaching, lessons should be taught by teachers who have knowledge of both non-native (foreign) language and the content of the subject, which will

contribute to the development of basic communication skills and academic, i.e. "subject", language skills. At the same time, the teacher, using a variety of didactic techniques and educational tools, as well as modern technologies, simultaneously with teaching the subject expands and deepens the language competence of students. It imposes teachers with new professional responsibilities - to teach not only the subject, but also the language (through the subject) and assumes a good command of the teacher's necessary methodological knowledge and skills. Classes require the use of various communication forms of material presentation and organization of work, selection of educational material and development of tasks for it. The teacher who will work according to the CLIL methodology must have certain competencies that should be included in the content of the system of targeted training of teachers.

Key words: Content and Language Integrated Learning, competencies, professional competence, CLIL teacher, CLIL, language, content, communicative skills, integrated learning, language support, professional and language competence of CLIL-teachers

Уалиханулы А[1].
[1]Магистр педогагических наук, старший преподаватель
КазНПУ имени Абая
Институт филологии и полиязычного образования
Алматы, Казакстан

КЛЮЧЕВЫЕ КОМПЕТЕНЦИИ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ CLIL

Аннотация

Использование CLIL-подхода позволяет решать значительный круг образовательных задач. Изучение неродного (иностранного) языка и неязыкового предмета одновременно является эффективным средством достижения ожидаемых целей обучения и формирования навыков широкого спектра. Чтобы избежать возможных рисков при внедрении CLIL в образовательную практику средних школ, необходимо дальнейшее развитие полиязычного образования в вузовской системе по профессиональной подготовке педагогов интегрированного обучения предмету и языку. Здесь первостепенно важной представляется задача по определению содержания компетенций CLIL педагога.
При интегрированном обучении предмету и языку уроки должны проводить учителя, имеющие знания как об освоении неродного (иностранного) языка, так и о содержании предмета, что будет способствовать развитию основных коммуникативных навыков и академических, т.е. «предметных», языковых навыков. При этом учитель, используя разнообразные дидактические приемы и учебные средства, а также современные технологии, одновременно с обучением предмету расширяет и углубляет языковые компетенции обучающихся. Все сказанное накладывает на преподавателя новые профессиональные обязанности — обучать не только предмету, но и языку (посредством предмета) — и предполагает хорошее владение преподавателем необходимыми для этого методическими знаниями и умениями. Занятия требуют использования разнообразных коммуникационных форм подачи материала и организации работы, подбора учебного материала и разработки заданий к нему. У преподавателя, который будет работать по методике CLIL, должны быть сформированы определенные компетенции, что должно быть включено в содержание системы целенаправленной подготовки педагогических кадров.

Ключевые слова: предметно-языковое интегрированное обучение, компетенции, профессиональная компетентность, CLIL преподаватель, CLIL, язык, содержание, коммуникативные навыки, интегрированное обучение, языковая поддержка, профессиональные и языковые компетенции CLIL-преподавателей

Уалиханұлы А.[1]
[1]Абай атындағы ҚазҰПУ
Педагогика ғылымдарының магистрі, аға оқытушы
Филология және көптілді білім беру институты
Алматы, Қазақстан

CLIL ОҚЫТУШЫЛАРЫНЫҢ НЕГІЗГІ ҚҰЗЫРЕТТЕРІ

Аңдатпа

CLIL-тәсілін пайдалану білім беру міндеттерінің айтарлықтай мәселелерін шешуге мүмкіндік береді. Ана тілі емес (шет) тілді және тілдік емес пәнді бір мезгілде оқыту күтілетін мақсаттарына қол жеткізудің және кең ауқымды дағдыларды қалыптастырудың тиімді құралы болып табылады. Орта мектептердің білім беру практикасына CLIL енгізу кезінде болуы мүмкін қатерлерді болдырмау үшін жоғары оқу орындары жүйесінде пән мен тілді интеграцияланған оқыту педагогтерін кәсіптік даярлау бойынша көптілді білім беруді одан әрі дамыту қажет. Мұнда мұғалімнің CLIL құзіреттілігінің мазмұнын анықтау міндеті маңызды болып табылады.

Пән мен тілді біріктірілген түрде оқыту кезінде сабақты негізгі коммуникативтік дағдылар мен академиялық, яғни "пәндік" тілді дағдыларды дамытуға ықпал ететін пәннің мазмұны туралы білімі бар мұғалімдер жүргізуі тиіс. Бұл ретте мұғалім түрлі дидактикалық тәсілдер мен оқу құралдарын, сондай-ақ заманауи технологияларды пайдалана отырып, пәнді оқытумен қатар білім алушылардың тілдік құзыреттіліктерін кеңейтеді және тереңдетеді. Айтылғандардың барлығы оқытушыға жаңа кәсіби міндеттерді жүктейді - тек пәнді ғана емес, тілді де (пән арқылы) оқыту - және оқытушының осыған қажетті әдістемелік білім мен дағдыларды жақсы меңгеруін қажет етеді. Сабақтарда материалды ұсынудың және жұмысты ұйымдастырудың, оқу материалын таңдаудың және оған тапсырмаларды әзірлеудің әртүрлі коммуникациялық формаларын қолдануды талап етеді. CLIL әдістемесі бойынша жұмыс істейтін оқытушыда белгілі бір құзыреттер қалыптастырылуы тиіс, бұл педагог кадрларды мақсатты даярлау жүйесінің мазмұнына енгізілуі тиіс.

Түйінді сөздер: пән мен тілді кіріктіріп оқыту, құзыреттілік, кәсіби құзыреттілік, CLIL оқытушы, CLIL, тіл, мазмұны, коммуникативтік дағдылар,интеграцияланған оқыту,тілдік қолдау, CLIL-оқытушылардың кәсіби және тілдік құзыреттері

Introduction. Language skills, along with entrepreneurship and digital literacy, are now one of the main competencies needed in life. In order to improve the language skills of people, the state and the education system must ensure the unity, stability and consistency of the language education policy. Ensuring the need for teaching staff, along with the need to develop a modern educational, methodological, scientific and pedagogical base, is the primary task of implementing trilingual education. At the present time, 1202 teachers (2.4 %) teach non-linguistic subject in English at Kazakhstani schools. [1, p.65].

One of the most common and effective approaches to multilingual teaching of non-linguistic subjects is integrated subject and language teaching.

In case of integrated subject and language teaching, lessons should be taught by teachers who have knowledge of both the development of non-native (foreign) language and the content of the subject which will contribute to the development of basic communication skills. At the same time, the teacher, using a variety of didactic methods of educational tools, as well as modern technologies, simultaneously with teaching the subject expands and deepens the language competence of students. All this imposes on the teacher new professional responsibilities - to

teach not only the subject, but also the language (through the subject) - and assumes a good command of the teacher's necessary methodological knowledge and skills. Classes require the use of various communication forms of material presentation and organization of work, selection of educational material and development of tasks for it. The teacher who will work according to the CLIL methodology must have certain competencies that should be included in the content of the system of targeted training of teachers [2, p.368].

The European standard for teacher training CLIL can serve as a starting point for determining the competencies of teachers for integrated subject and language training.

The three modules of the Standard list twelve components of target professional competencies for teachers of integrated subject and language learning:

Personal reflection. A commitment to specific cognitive, social, and emotional development is the Foundation for helping students' cognitive, social, and emotional development.

Basics of subject-language training. The most important thing in the approach to subject-language integrated learning is to understand the main characteristics of CLIL and their relationship to the most advanced teaching methods that help build constructive relationships with students and other stakeholders [3, p.343].

Subject and language competence. In CLIL, successful learning of subject content is primarily related to language acquisition, and advanced language learning depends on the subject content. The research approach to the knowledge of the interdependence of languages (native, non-native, foreign) and the development of cognitive abilities contribute to the study of both the subject content and the language.

Methodology. In integrated subject and language teaching, the principles of traditional pedagogy are applied in a new way. Due to the task of learning using a non-native (foreign) language, many aspects of traditional pedagogy require a thorough review. A range of knowledge and skills related to methodology and assessment are combined to create a meaningful and useful learning experience for students.

The formation of educational competence. CLIL teachers should be able to support students in developing their self-learning competence and make self-assessment so that they become more independent; give, receive and accept constructive assessment/feedback from the teacher and classmates.

Development of directions and priorities. While using CLIL approach, the learning process is individualized and differentiated, which involves determining together with students their educational needs and implementing key concepts of the subject content at the level which is accessible to them by modifying teaching and taking into account the difference in language competencies and needs of students.

Development of full-fledged subject-based learning experience. Support students in their efforts to manage the emotional side of the learning process through a non-native (foreign) language, organization of pair and group work of students to actively discuss the content of the subject.

Assessment. While using the CLIL approach, clear, precise learning goals should be formulated in the form of expected learning outcomes, with a focus on evaluating. First of all, the content and skills of the subject, and then on evaluating language skills in a non - native (foreign) language. The results of teaching non-native (foreign) language can be divided into three groups: speech skills, linguistic knowledge, and cultural understanding (forming an understanding of the value of one's own culture and cultural diversity) [4, p.30].

Let's clarify the content of the subject and language competence of CLIL teachers in the form of expected results. A CLIL teacher can:

- determine necessary content of training and obstacles to its implementation;
- use strategies to support language learning (language scaffold) in subject-based lessons;
- to create opportunities for mastering the subject content in language lessons;
- use strategies for developing critical thinking about subject content and language;

- use strategies to develop students' skills to combine new subject knowledge with their personal experience (for example, with language, other school subjects, the personal world, and the world outside of school);
- use strategies that take into account critical discourse, cause-and-effect relationships, basic interpersonal skills, and cognitive academic competence to support language and subject learning, as well as to develop General academic skills [5, p.11].

Conclusion. To conclude, it can be used for reflection and suggests the possibility of discussions and additional research on CLIL which will contribute to the further normative design of this approach, strengthen its development and turn an innovative project into a real educational practice.

Список литературы:

1. Coyle D., Hood P., Marsh D. Content and language integrated leaning. — London: Cambridge University Press, 2010. – p. 184
2. Выготский Л.С. К вопросу о многоязычии в детском возрасте // Собр. соч.: В 6 т. - Т.3. Проблемы развития психики / Под ред. А. М. Матюшкина. - М.: Педагогика, 1983. — 368 с.
3. Жетписбаева Б.А. Полиязычное образование: теория и методология: моногр. - Алматы: Білім, - 343 с.
4. Marsh, D., Marsland, B. Learning with Languages. A professional Development Programme for Introducing Content and Language Integrated Learning. Finland: University of Jyväskylä1999, p.30–48
5. Meyer O. Towards Quality-CLIL: Successful Planning and Teaching Strategies. 2010. No 33. P. 11-29.

КӨПТІЛДІ БІЛІМ БЕРУ ЖӘНЕ ТІЛ ҮЙРЕТУДЕГІ ИННОВАЦИЯЛАР

ПОЛИЯЗЫЧНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ И ИННОВАЦИЙ В ОБУЧЕНИЙ К ЯЗЫКАМ

MULTILINGUAL EGUCATION AND INNOVATIONS IN LEARNING LANGUAGES

МРНТИ 14.35.09

Nurlan Ilnar[1] Кемелбекова З.А[2].
[1]Абай атындағы ҚазҰПУ-нің 7М0119-«Шетел тілі: екі шетел тілі» мамандығы бойынша 2 курс магистранты
[2]Ғылыми жетекші - қауымдастырылған профессор, филология ғылымдарының кандидаты, Алматы, Казахстан

ШЕТЕЛ ТІЛІН ОҚЫТУДА ОЙЫН ОҚЫТУ ӘДІСІН ҚОЛДАНУ БОЙЫНША ЗЕРТТЕУЛЕР

Аңдатпа

Ойынды оқыту әдісі - бұл көріністер, тапсырмалар, эмоциялар және білім сияқты ойын элементтерін білімді білдіру, білім беру және дағдыларды үнсіз беру үшін ақылды түрде біріктіре алатын білім беру жүйесі.Шетел тілін үйренушілерге шетел тілдерін тиімді үйренуге қалай мүмкіндік беру керек, бұл әрқашан шетел тілін оқытудағы күрделі мәселе болып келген. Ойынға оқыту әдістерін енгізе отырып, студенттер бай және қызықты ойындар арқылы еркін тілде шет тілдерін үйрене алады.Бұл мақалада соңғы жылдардағы Қытайдағы ойын педагогикасын зерттеу саласындағы өзекті әдебиеттер жинақталған және сұрыпталған, шет тілдерін оқытудағы ойын педагогикасының қазіргі жағдайы талданып, қорытылған, сыныпта оқытудағы ойын ойынының принциптері мен ерекшеліктері атап көрсетілген. Сонымен бірге, ойындардың шет тілі екендігіне баса назар аударады. Аудиторияны оқытудың маңызды бөлігі - шет тілін оқытуды зерттеудің бір бағыты.

Кілт сөздер:Ойындық оқыту әдісі, шет тілін оқыту, қазіргі жағдайы, ұстанымдары мен сипаттамалары

Nurlan Ilnar [1]Kemelbekova Zada [2]
[1]Master student of 2 course of 7M0119-«Foreign language: two foreign languages» Kazakh National Pedagogical University named after Abai, Ili, Republic of China [2]Scientific supervisor - associate professor, candidate of philological sciences, department of Foreign Languages, Kazakh National pedagogical university named after Abai, Almaty, Republic of Kazakhstan

RESEARCH ON THE APPLICATION OF GAME TEACHING METHOD IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING

Abstract

Game teaching method is an education system that can cleverly integrate game elements such as scenes, tasks, emotions, and knowledge to express knowledge, transfer knowledge, and impart skills in a tacit manner.How to enable foreign language learners to effectively learn foreign languages has always been a difficult problem in foreign language teaching. With the introduction of game teaching methods, students can learn foreign languages in a relaxed environment through rich and interesting games.This article collects and sorts out relevant literature in the field of game pedagogy research in China in recent years, analyzes and summarizes the current situation of game pedagogy in foreign language teaching, and emphasizes the principles and characteristics of gameplay in classroom teaching. At the same time, it emphasizes that games are foreign languages. An important part of classroom teaching is one of the focuses of foreign language learning research.

Key words: Game education method, foreign language teaching, the current state , principles and characteristics

伊丽娜尔·努尔兰

7M0119双课程硕士生-《外语：两种外语》

哈萨克国立师范大学，伊犁哈萨克自治州，中国 n.lexka@bl.ru

扎达·凯麦别克娃

哈萨克国立教育大学外语系科学主管-副教授，语言科学候选人，哈萨克国立师范大学，阿拉木图，哈萨克斯坦

游戏教学法在外语教学中的应用研究

内容摘要

游戏教学法是一种教育系统，可以巧妙地整合诸如场景，任务，情感和知识之类的游戏元素，从而以隐性方式表达知识，转移知识并传授技能。如何让外语学习者有效学习外语一直是外语教学中的一个难题，随着游戏教学法的引入，学生可以通过丰富有趣的游戏在轻松的环境中进行外语学习。本文通过对近几年中国游戏教学法研究领域中的相关文献进行收集整理,从游戏教学法在外语教学中的现状分析与综述,课堂教学游戏性的原则和特点的同时,强调了游戏是外语课堂教学的重要组成部分，是外语学习研究的焦点之一。

关键词：游戏教育法、外语教学、现状、原则和特点

（一）游戏教学法在外语教学中现状

各种外语的广泛使用使得外语教学越来越重要。它受到的重视程度给外语老师带来了压力，如何让学生在轻松的环境中有效地学习外语成为教师探讨的重要 课题。游戏教学法最基本的特点是创造轻松愉快的课堂氛围，并通过轻松的教学方式提高学生学习外语的兴趣，该模型广泛用于外语教学。教师根据教学目标、教学内容以及学生的身心发

展特点，设计合理的教学游戏，减轻学生学习的负担，简化教学内容，使抽象的知识具体化，为学生创造轻松愉悦的学习氛围。

游戏教学法是为了学习而玩。 在课堂上，外语教师根据特定的教学目标创造一个真实的学习环境，参考教学内容，遵循教学游戏设计的原则，并将教学任务与学生的学习兴趣相结合，以提高外语学习的质量。 外语教学中的游戏不仅是一种教育观念，而且是一种教学策略。 游戏教学法旨在让学生根据他们的好奇心和热情在真实的学习环境中学习，并将教学内容，教学目标和教学方法有机地整合在一起。

通过参加角色扮演游戏中的外语课程，学生建议他们在某些情况下是其他人，并根据游戏规则表现正常。 社会（医生，卖家），人际关系（朋友，同学）和心理学（中立，利弊），以了解学生的角色，为事实做贡献，他们学习如何交流和讨论，理解和欣赏他人的感受，来解决问题。 在任何角色扮演游戏中，外语课程的最终目标都是获得知识并发展新技能。

1．设计游戏，开展口语交际

注意学习对象的情绪和兴趣，精心设计游戏和活动以克服困难，巩固重点，并让学生愉快地用外语口语进行交流。 它的具体要求是：（1）深刻理解新课程的教学内容和教学目标，针对新的教学重点和难点设计游戏和活动。 （2）有必要对学生的处境有深刻的了解，并从学生的角度设计感兴趣的游戏和活动。 （3）注意游戏和活动的有效性，不要盲目地满足学生的游戏要求，而忽视对学生实际语言能力的训练。

2．布置任务，进行口语交际

基于任务的教学法是一种以应用为驱动力，以应用为目的，以应用为核心的教学方法。 用外行的话来说，这是一种学习方法。它使用中学，在学习中使用它，然后在学习后使用它。学生的明确目标是完成老师分配的任务，在完成任务中运用他们的外语知识，并提高与他人交流时的外语水平。

（二）课堂教学游戏性的原则和特点

（1）课堂教学游戏性的原则

在设计外语教学游戏时应遵循某些原则，以提高课堂学习效率。首先，好玩的原则。培养学生的学习兴趣是课堂教学的关键。游戏活动辅助教学，创造一个愉快的学习环境。第二，目的原则。游戏的设计应根据课程教学的要求，合理安排教学内容，明确教学的重点和难点，在多大程度上反映教学任务，以确保游戏的顺利完成。教学任务。第三，参与原则。由于教室环境的限制，游戏的设计不应太大。必须考虑到每个学生都参加游戏活动。在课程中它可以分为几组。在老师的指导下，几个小组可以同时参加比赛和活动，这不仅节省了时间，而且有助于提高学生的比赛意识。最后，根据动机原则，英语课堂教学应培养学生的学习兴趣。教师可以根据学生的表现来积累积分，奖励学生的表现并提供及时的反馈。

(2)课堂教学游戏性的特点

首先，选择性。游戏的设计是游戏教学方法的前提，游戏类型很多，教师可以根据教学内容和教学目标选择不同的游戏。在单词和句子教学链接中，他们可以玩猜谜游戏和表演游戏。第二，控制性。根据小学生人格发展特点设计游戏，合理分配游戏学习时间和语言知识。第三，启发性。游戏教学应注重学生能力的培养和智力的发展。教师根据学生的最新发展领域设计适合学生知识水平的游戏。在小学，初中和高年级教授外语时，可以安排一些启发式作业，以促进学生的智力发展。最后，很有趣。课堂教学设计应根据教学内容不断更新，并根据学生的反馈及时调整。游戏应新颖独特，以免学生对游戏感到无聊。

通常，游戏是外语课堂教学的重要组成部分。游戏的使用不仅可以增强学生对新知识的吸收，巩固所学知识，还可以激发学生对外语学习的兴趣，并积极参与教学过程。在设计游戏时，教师应考虑学生的发展特征，注意游戏设计的原理，并考虑游戏本身的特征。 三者的统一组合可以设计出高效且有价值的游戏。

游戏教学方法在外语课堂上是不可避免的。 合理的游戏设计可以提高学生的学习兴趣，提高学习效果。 游戏设计应考虑学生的参与度，加强师生之间的互动，及时鼓励学生，增强他们的学习自信心。 游戏教学法将游戏融入课堂教学，提高了教师的课堂教学设计能力，更有效地实现了教学目标。 因此，在外语教学中，教师应合理设计游戏，以使学生在轻松的氛围中有效地学习外语，增强自信心，并培养对外语学习的兴趣。

参考文献：

[1]项莉，柞平．小学英语游戏教学法探究[J]．教学与管理，2011，(06).
[2]□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□.
[3]李兰．小学英语语感培养的策略［J］．教育科学:全文版，2017(1):00009.
[4]蔡宁；浅谈初中英语教学中的趣味教学［A］；中华教育理论与实践科研论文成果选编（第2卷）［C］；２０１０年.
[5]□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

[1]доцент, кандидат химических наук, Южно-Казахстанский государственный педагогический университет, г. Шымкент
[2]Студент ЮКГПУ
№13 А. Школа им. Навои Сайрамского района Туркестанской области

МЕТОДОЛОГИЯ ПРЕПОДАВАНИЯ ХИМИИ НА ТРЕХ ЯЗЫКАХ В ОБЛАСТИ ОБНОВЛЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация

В статье рассматриваются эффективные методы преподавания химии на трех языках в 10 классе по обновленной учебной программе. Наша цель - предоставить инновационные методы, которые помогут вам освоить сложную и захватывающую химию не только на русском, но и на английском языке. Одним из таких методов является метод «Найди лишнего». Этот метод можно использовать на разных этапах урока. Здесь студенты изучают и анализируют информацию посредством критического мышления в письменной форме.

Ключевые слова: методика преподавания химии, преподавание химии на английском языке.

Bitemirova Aliya Erkegulovna[1] Abdikayumova Nodira Abdirahimovna[2]
[1] Associate Professor, Candidate of Chemical Sciences, South Kazakhstan State Pedagogical University, Shymkent
[2]Student of SKSPU
№13 A. School named after Navoi, Sairam district of Turkestan region

METHODOLOGY OF TEACHING CHEMISTRY IN THREE LANGUAGES IN THE FIELD OF UPDATED EDUCATION

Abstract

The article discusses the effective methods of teaching Chemistry in three languages in Grade 10 under the updated curriculum. Our goal is to provide innovative methods that will help you to master a difficult and exciting chemistry not only in Russian but also in English. One such method is the "Find the superfluous." method. This method can be used at different stages of the lesson. Here students learn and analyze information through critical thinking in writing.

Keywords: chemistry teaching methods, chemistry teaching in english.

Тіл меңгерген халық пен ұлт әрқашан алдыңғы қатарлы елдің бірі болып келе жатқаны баршамызға мәлім. Заманауи білім беру жүйесінде көп тілді, әсіресе халықаралық тілдерді меңгерудің маңызы зор. Өйткені, заман талабына сай, бәсекеге қабілетті маман - бірнеше тілде өз пікірін ашық жеткізе алуы , жаза білуі керек.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңының 8 - бабында «Білім беру жүйесінің басты міндеті - оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық коммуникациялық желілерге шығу, ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке тұлғаны қалыптастыруға, дамытуға және кәсіби шыңдауға бағытталған білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау» - деп атап көрсеткендей, қазіргі кезеңде әрбір мұғалімнің алдына қойып отырған басты міндеттерінің бірі - оқытудың әдіс - тәсілдерін үнемі жетілдіріп отыру және жаңа педагогикалық технологияны меңгеру болып табылады.

Сондай-ақ, Қазақстан халқына Жолдауындағы білім беру жүйесінде үш тілдің – мемлекеттік тіл ретінде қазақ тілін, ұлтаралық қатынас тілі ретінде орыс тілін және әлемдік экономикаға үйлесімді кірігу тілі ретінде ағылшын тілін меңгерген, бәсекеге қабілетті маман даярлау міндетін атап көрсеткенін білеміз. [1]

ЮНЕСКО XXI ғасырды «полилингвизм ғасыры» деп атады. Еліміздің болашағы – жас ұрпағымыз тек өз ана тілін меңгеріп қана қоймай , бірнеше шетел тілін меңгеруі керек. Ал шет тілдерін меңгеруде оқыту-тәрбие үдерісін қызықты, ыңғайлы және ұтымды ету үшін бірнеше тілдегі (қазақ, орыс,ағылшын) әдіс – тәсілдерді қолдануымыз қажет.[3]

Қазіргі кездегі жаңа білім саласына қойылатын талап инновациялық технологиялар мен әдістемелерді көптеп қолдану болып табылады. Жаңартылған білім беру бағдарламасы қарапайымнан күрделіге қарай спиральді білім беру бағдарламасы арқылы жүзеге асырылады. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыруда көп ізденіп, жаңа ақпараттық технологияларды қолдану, әр - түрлі әдіс-тәсілдерді тәжірібеде пайдалану қажет екендігін білгендіктен сабақтарымды түрлендіріп өтуге тырысамын.

Үш тілді химияны оқыту әдістері әртүрлі ауызша, визуалдық, практикалық әдістерде қолданылады. Әр әдіс бес негізгі кезеңнен тұрады: дайындық, бағдарлау, аналитикалық, қолданбалы және қорытынды. Әр кезеңде бір әдісті немесе басқа әдісті қолдануға болады. [5]

Үш тілділік білім беруді оқытуда лингафондық құрал-жабдықтар, аудио, видео кешені – оқушылардың ауызша және жазбаша аударудағы білімін жетілдіру, сабақта пайдаланылатын сөздік қорын қосымша жаңа сөздермен байыту, толықтыру, функционалдық сауаттылығын дамыту мақсатында қолданылады. Сондай-ақ, оқыту үдерісінде мультимедиялық бағдарламаларының көмегімен, ғаламтор желісінен алынған әлемдік жағдайлар, жаңаша педагогикалық технологиялардың түрлі әдіс – тәсілдері, комуникативтік бағыттағы оқыту элементтері кең қолданылады. Ақпараттық коммуникативті құралдарын тиімділігі білім алушылардың сабаққа деген қызығушылығын арттырады, дәл, тиянақты оқу-материалдарын алдын-ала дайындап, оқушыға берілгенде уақытты үнемдеуге болады . Сонымен қатар мұғалім қазіргі мектептегі ақпараттық құралдарды жетік меңгеру, Power Point, Active Studio бағдарламаларымен жұмыс істеп қана қоймай үнемі интернет жүйесіндегі жаңалықтар мен өзгерістерді өзінің кәсіби шеберлігіне қолдана білу, білім кеңістігін кеңейту, ашу бағытындағы өзгерістер мен әлемдік білім беру кеңістігіне кіруге талпыну керек. Мен де әр сабағымда ақпараттық құралдарды пайдалану арқылы химия пәнін үш тілде оқытуды жақсартуға әрекет жасаудамын. Әр сабақта әдіс – тәсілдерді тақырыпқа немесе сабақтың кезеңіне байланысты түрлендіруге болады.

Химия сабағын оқушылар үшін қызықты етіп ұйымдастыру үшін білім беру құралдарының түрлерінен дұрыс пайланған жөн. Білім алушылардың жаңа тақырыпты үш тілде меңгеруіне қол жеткізуде ақпаратты берудің тиімді құралдарын таңдау өздігінен білім алуға мүмкіншілік береді . Төменде біз оқыту құралдарының түрлерін қарастырамыз.

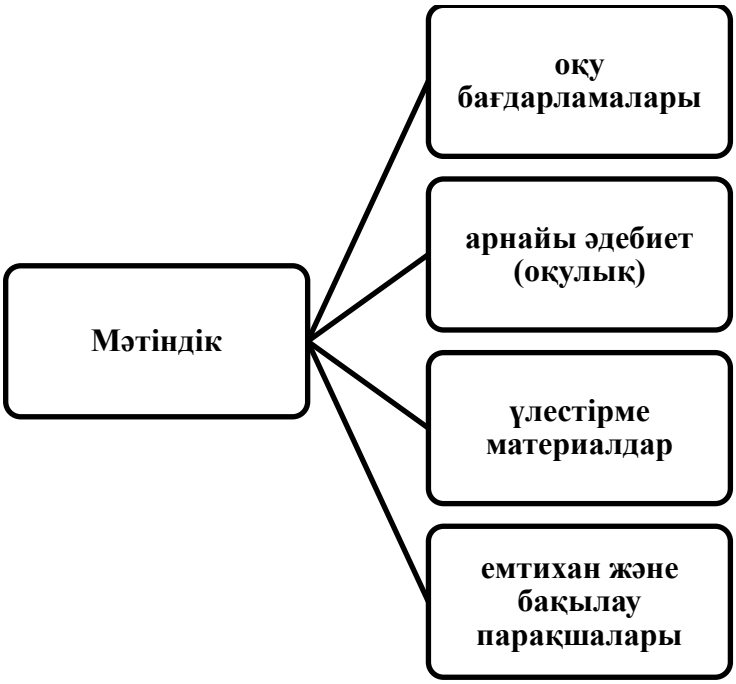

Бүгінгі таңда химияны оқыту үдерісінде визуальды ақпарат беру оң нәтиже беріп жүргені барлығымыздың тәжірибемізде дәлелденуде.

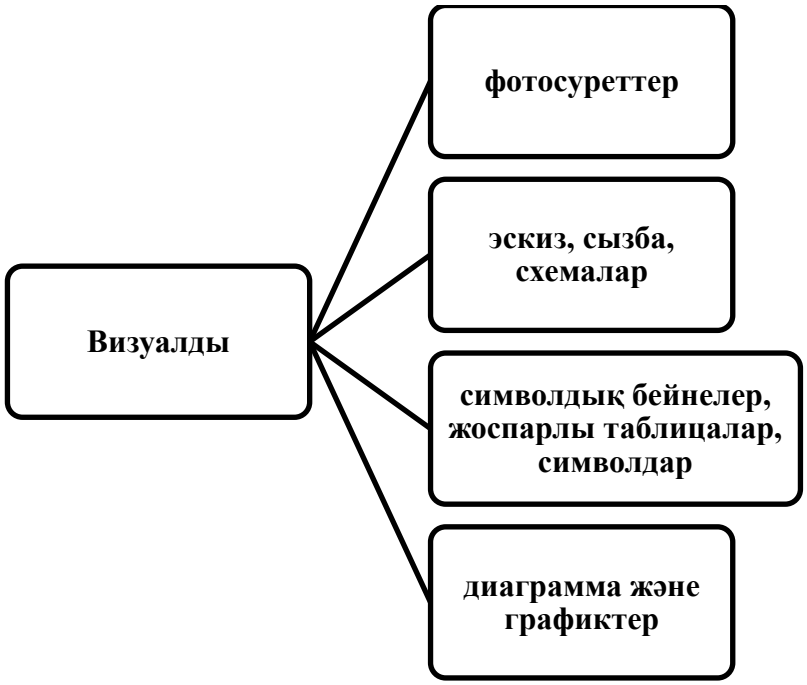

Жоғарыда келтірілген білім беру құралдарына сүйене отырып оқушылардың сабақтарымды үш тілде меңгеруін ұымдастыруда пайдаланып жүрген әдіс- тәсілдерімнен бірнешесін көріп шығайық.

«Артығын тап» әдісі . Оқушылардың жаңа тақырып бойынша үштілде алған білімдерін жүйелеуге қол жеткізу үшін мынадай тапсырма беруге болады. Берілген заттардың қасиеттерін салыстырып, артығын табу арқылы.

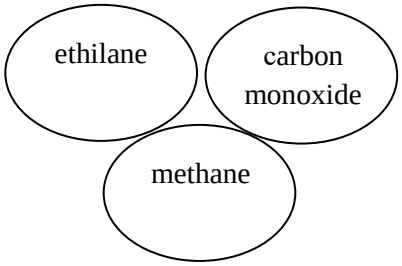	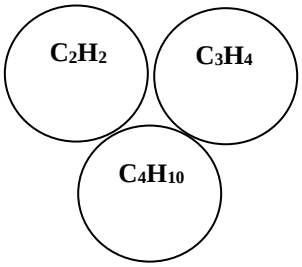
Жауабы : CO Carbon monoxide **моноксид углерода** иіс газы	Жауабы: **C_4H_{10}** **бутан** butane

Химиялық баспалдақ қа шығу жолы – спирттер және оларға сәйкес молекулулалық формулалар.

Путь к вершине химической пирамиды - это одноосновные насыщенные карбоновые кислоты и соответствующие им молекулярние формулы.

The way to the top of the chemical pyramid is the single saturated carbon acids and their corresponding molecular formulas.

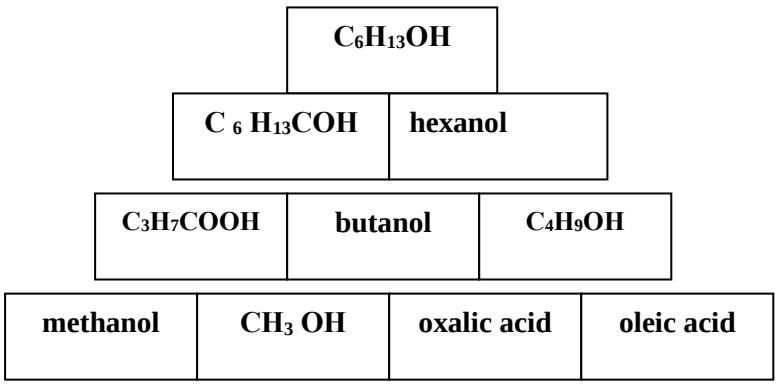

Жоғарыда үлгі ретінде келтірілген әдістерді химияны үштілде оқытатын сыныптарда орынды пайдалану арқылы функционалды сауаттылығы дамыған, ақпаратты үш тілде түсініп, талдай алатын және қажетті қортынды жасай білетін жеке тұлғаны қалыптастырудағы баспалдақтардың бірін аттап өтуге болады деп сенемін.

Әдебиеттер тізімі:

1. ҚР Президенті Н. Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауы.
2. ҚР «Білім туралы» Заңы
3. «Образование в многоязычном мире». Установочный документ ЮНЕСКО.
4. Формирование и развитие языковой личности в условиях реформирования системы образования РК № 5 (2007 стр. 23-24)
5. Жетписбаева Б. А. Полиязычное образование: теория и методология.- Алматы: Білім, 2000- 343с

6. Мұғалімге арналған нұсқаулық Үшінші (негізгі) деңгей. «Назарбаев зияткерлік мектебі» ДББҰ, 2012.
7. Қазақстан Республикасы 12 жылдық орта білім берудің жалпыға міндетті стандарты. Нормативтік құжаттар, Астана 2006ж.

МРНТИ 14.35.09

Абилдаева Қарлығаш Нұржанқызы[1]
[1]Қазақ Ұлттық Қыздар Педагогикалық Университеті
2 курс докторанты

ӘДЕБИЕТ САБАҒЫН ОҚЫТУДА (CLIL) БЕЛЕСЕНДІ ӘДІСТЕРІН ҚОЛДАНУ

Аңдатпа

Кіріктіре оқыту - оқытудың қазіргі кезеңдегі ең көп қолданылатын үрдістерінің бірі. Ол пәндер арасындағы заңды байланыстылықты реттейді, оқушылардың алған білімдерінің бір-бірімен сабақтастығын бір жүйеге келтіреді. Кіріктіре оқыту студенттердің меңгерген білімін кешенді түрде пайдалана білуге жол ашады.

Кіріктіре оқыту арқылы студенттердің танымдық қызығушылығымен қатар мазмұндық, іс-әрекеттік, ұйымдастырушылық – әдістемелік, практикалық өндірістік т.б. қызметтерде жан – жақты белсенділік көрсетуі күшейеді. Кіріктіре оқыту ең алдымен студенттердің сабаққа қызығушылығын арттырудың себебіне айналады. Студенттердің іс - әрекетке танымдық, кәсіптік дербестігін пәнаралық байланыстар негізінде дамыту жеке тұлғаның дүниетанымдық, құндылық бағдарын қалыптастырумен өзара тығыз байланыста өтеді.

Кіріктіре оқытудың алдына қоятын мақсаты сан алуан. Бірі кіріктіре оқыту бойынша білімнің теориялық негізін күшейтуді көздесе, екіншісі, кіріктіре оқыту арқылы студенттердің дүниетанымын қалыптастыруды, үшіншісі осы мәселе негізінде студенттердің практикалық дағдылары мен шеберліктерін дамытуды тағы басқа сол сияқты түрлі- түрлі мақсаттарды көздейді. Сонымен қатар, кіріктіре оқыту арқылы студенттердің оқу-танымдық қызметі мен оқытушының оқыту қызметінің өзара байланысын күшейту мәселесі де қарастырылуы мүмкін.

Кіріктіре оқыту арқылы оқушылардың танымдық қызығушылығымен қатар мазмұндық, іс-әрекеттік, ұйымдастырушылық – әдістемелік, практикалық өндірістік т.б. қызметтерде жан – жақты белсенділік көрсетуі күшейеді. Кіріктіре оқыту ең алдымен студенттердің сабаққа қызығушылығын арттырудың себебіне айналады. Студенттердің іс - әрекетке танымдық, кәсіптік дербестігін пәнаралық байланыстар негізінде дамыту жеке тұлғаның дүниетанымдық, құндылық бағдарын қалыптастырумен өзара тығыз байланыста өтеді.

Тірек сөздер: CLIL, шет тілі, таным, белсенді әдіс, тілдік дағдылар, жетілдіру, құзіреттілік.

Abildaeva Karlygash Nurzhanovna[1]
[1]*Kazakh National Women's Teacher Trainig University*
2nd year doctoral student

APPLICATION OF ACTIVE METHODS IN TEACHING LITERATURE LESSONS (CLIL)

Abstract

Integrated learning is one of the most common learning trends at the present stage. It regulates the relationship between subjects, systematizes the continuity of the acquired knowledge among themselves. Integrated learning allows students to use their knowledge in a comprehensive way. The cognitive interests of students through integrated training, comprehensive activity in content, activity, organizational and methodological, practical production and other activities is enhanced. Integrated learning, becomes the reason for increasing students' interest in classes. The development of students' cognitive and professional independence in activities based on interdisciplinary connections takes place in close cooperation with the formation of a person's worldview and value orientation.

The goal of integrated learning is diverse. To strengthen the theoretical foundations of knowledge on integrated learning, to form students' worldview through integrated learning, the third is to develop practical skills and abilities of students based on their problem, etc. Strengthening the relationship between students' educational and cognitive activities and the teacher's educational activities through integrated learning can also be considered.

Students' cognitive and professional independence in activities based on interdisciplinary connections takes place in close cooperation with the formation of a person's worldview and value orientation.

Keywords: CLIL, foreign language, cognition, active method, language skills, improvement, competence.

Абильдаева Карлыгаш Нуржановна[1]
[1]Казахский национальный женский педагогический университет
Докторант 2 курса

ПРИМЕНЕНИЕ АКТИВНЫХ МЕТОДОВ В ПРОВЕДЕНИИ УРОКОВ ЛИТЕРАТУРЫ (CLIL)

Аннотация

Интегрированное обучение-один из самых распространенных тенденций обучения на современном этапе. Он регулирует связь между предметами, систематизирует преемственность полученных знаний между собой. Интегрированное обучение дает возможность студентам использовать полученные знания в комплексе.

Наряду с познавательными интересами студентов через интегрированное обучение усиливается всесторонняя активность в содержательной, деятельностной, организационно-методической, практической производственной и др. деятельности. Интегрированное обучение, прежде всего, становится причиной повышения интереса студентов к занятиям. Развитие познавательной, профессиональной самостоятельности студентов в деятельности на основе междисциплинарных связей происходит в тесном взаимодействии с формированием мировоззренческой, ценностной ориентации личности.

Цель интегрированного обучения разнообразна. Одна из задач-усиление теоретических основ знаний по интегрированному обучению, вторая-формирование мировоззрения студентов через интегрированное обучение, третья-развитие практических навыков и умений студентов на основе

этой проблемы и др. Также может быть рассмотрен вопрос усиления взаимосвязи учебно-познавательной деятельности студентов и учебной деятельности преподавателя через интегрированное обучение.

Посредством интегрированного обучения наряду с познавательными интересами учащихся усиливается всесторонняя активность в содержательной, деятельностной, организационно-методической, практической производственной деятельности и др. Интегрированное обучение, прежде всего, становится причиной повышения интереса студентов к занятиям. Развитие познавательной, профессиональной самостоятельности студентов в деятельности на основе междисциплинарных связей происходит в тесном взаимодействии с формированием мировоззренческой, ценностной ориентации личности.

Ключевые слова: CLIL, иностранный язык, познание, активный метод, языковые навыки, совершенствование, компетентность.

Бүгінгі таңда ұстазға қойылатын басты талаптың, бірі дүниетанымы кең, жан-жақты білімді, тәрбиелі шәкірт тәрбиелеу. Қазіргі кезде маман даярлау барысында ұтқыр ойлау икемділігі қалыптасқан, өздігінен білім алу қабілеті бар, инновациялық технологияларды меңгерген, оларды пайдалану перспективалары мен мүмкіндіктерін түсінетін, өз бетінше шешім қабылдай алатын, жаңа әлеуметтік және кәсіби жағдайларға бейімделе алатын, топта жұмыс істей алатын, стрессті жеңе білетін - міне осы тізім ЖОО түлегі меңгеруі тиіс құзыреттер. Пәндік-тілдік кіріктірілген оқыту әдістемесі (Content-

Language Integrated Learning – CLIL) шеңберіндегі білім беру қызметі нақ осындай құзыреттерді қалыптастыруға бағытталған.

Сонымен қатар жоғарыда көрсетілген құзыреттіліктермен қатар пәндік-тілдік кіріктірілген (CLIL) оқыту лингвистикалық құзыреттілікті қалыптастыруды көздейді, бұл болашақ маман иесі өз мамандығы шеңберінде еркін ойын жеткізе алуды білдіреді. CLIL әдісінің ең негізгі оң тұстарының бірі екінші тілді меңгеруге білім алушының талпынысы болып табылады.

CLIL технологиясы пән мазмұны мен тілді бірлесе оқыту технологиясы 1994 жылы Девид Марш ғылыми айналысқа енгізді, мұнда тіл оқу объектісі ретінде емес, басқа пәндерді білу құралы ретінде қарастырылады. [1].

CLIL әдісі 4 бағытта жүзеге асады. Олар: Content (мазмұн) пәннің мазмұны түсіндіріледі, Commuication (қарым-қатынас) тілдік қарым-қатынас жүзеге асырылады, Cognition (ойлау қабілеттері) пәнді игеруде тілді қолдану, Culture (мәдениеттанымдық) сөйлеу, өз іс-әрекетіне баға беру, игеріліп отырған тіл тарихы және оны қолданатын ұлттың мәдениетімен танысу. CLIL әдісі арқылы білім сапасын көтерумен қатар екінші немесе үшінші тілді уақытты үнемдеу арқылы үйреніп, білім сапасын көтеруге мүмкін болады.

CLIL әдісі арқылы оқытуда күтілетін нәтижелер:

- полимәдени тұлға тәрбиеленеді;
- тілдік құзыреттілік дамиды;
- білім сапасын арттыруға ықпал жасалады;
- функционалдық сауаттылық дамиды;
- пәнаралық қоғамдастық қалыптасады.

Кіріктірілген білім беру бағдарламасының ерекшеліктері:

- Білім алушыларға алған білімдерін оқудағы және өмірдегі мәселелерді шешуде пайдалануды үйретуге бағдарлау;
- Тілдерді деңгейлік үйретуді ұйымдастыру;
- Пәндерді кіріктіру;
- Жаңа пәндерді енгізу;
- Тереңдетіп және стандартты оқуға арналған пәндерді жоғары мектепте таңдау құқығы;
- Жоғары оқу орындарына түсуге мақсатты түрде дайындалу
- Бағалаудың критерийлік жүйесі;
- Осы бағдарлама негізінде білім алушылардың дағдыларын дамыту:
- Сын тұрғысынан ойлау;
- Білімдерді шығармашылықпен пайдалана білу;
- Зерттеушілік дағдыларды қалыптастыру;

Дағдылары:

- Топта және жеке жұмыс істей білу;
- Коммуникациялық дағдылар тілдік дағдыларды қоса алғанда міндеттер мен мәселелерді шеше білу;
- Кіріктірілген білім беру ісін ұйымдастыру ерекшеліктері:
- Үш тілді білім беру ортасы;
- Тәрбие мен оқытуды кіріктіру;
- Заманауи педагогикалық әдістер мен тәсілдер қолдана білу;

Кіріктіру өзін-өзі танытуға, өз ойын білдіруге, оқытушы шығармашылығын жүзеге асыруға, студенттердің қабілеттерін ашуға мүмкіндік береді. Кіріктіру студенттердің түрлі пәндерден жүргізген бақылаулары бойынша жасаған қорытындыларын нақтылаудың және тереңдетудің, жаңа фактілер табудың қайнар көзі болып табылады. Егер дәстүрлі сабақ білім алушыларды біліммен қаруландыруға және негізінен түсіндіру-көрнекілік әдісінде

құрылатын жалпы білім беру міндеттерін шешуге бағытталған болса, ал кіріктірілген сабақтар оқытудың түрлі әдістерінің және құралдарының үйлесуі негізінде құрылып, сонымен қатар басқа бағыты пәндері мен ағылшын тілі пәнінің көптеген міндеттерін шешеді. Кіріктіру барысында түсіндіру-көрнекілік, іздеу, зерттеу әдістері, пікірталас, білімнің түрлі дереккөздері, теледидар бағдарламалары, кино үзінділері, мультимедиа курстары, интернет-технологиялары, оқыту мен бақылаудың басқада техникалық құралдары қолданылады [2].

Сонымен қатар топтық, ұжымдық, жұптық, жеке жұмыс түрлері кеңінен қолданылады. Бұндай сабақтарда танымдық міндеттерді, ұсыныстар жасауды, білім алушының шығармашылық әлеуетін жүзеге асыруға көп жағдай жасалады. Тіл мен пәнді кіріктіріп оқыту ең алдымен тілдік іс-әрекеттің төрт түрін (тыңдалым, айтылым, оқылым, жазылым) меңгеруге бағытталған.

Басқа бағытындағы пәндерді оқыту контексінде Қазақстандағы мақсатты тіл – ағалшын тілі болып саналады. Сондықтан да кіріктіріп оқытуда негізгі орынды ағылшын тілі сабақтары алады. Шетел тілі сабақтарының өзіне тән ерекшеліктері бар.

Қазіргі кезде басқа мәдениеттердің әңгімесіне араласу және олардың мәдениетіне араласу шетел тілін меңгерудің жаһандық мақсаты болып саналады. Мәдениетаралық коммуникация қабілетін қалыптастыру арқылы бұл мақсатқа жетуге болады. Басқа тілді коммуникацияға оқыту арналған коммуникативтік сипаттағы тапсырмалар негізінде ұйымдастырылған оқыту, шет тілінің заманауи сабағының ерекше өзгешелігі болып табылады. Басқа тілді коммуникация тілдік іс-әрекет теориясына негізделеді. [3].

Шет тіліне коммуникативтік оқыту іс-әрекеттік сипатқа ие, себебі тілдесу «тілдік қызмет» арқылы жүзеге асырылады, ол өз кезегінде «өзара әлеуметтік қарымқатынас» жағдайындағы адамның табысты іс-әрекетінің міндеттерін шешу үшін қажет. Басқа тілді коммуникацияда тілдесуге қатысушылар шет тілінің көмегімен бірлескен іс-әрекеттің міндеттерін шешеді. Сол себепті де студенттердің өзара қарым-қатынастарының және ынтымақтастықтарының, сонымен қатар тілдің коммуникативтік шартын ұйымдастыруға арналған тілдік тапсырманың маңыздылығын атап өту қажет.

Ағылшын тілін әдебиет пәнімен кіріктіріп оқыту барысында қолданылатын формаларға тоқталайық.

1. *Сөздер мен сөйлемдерді өзара тексеру.* Ағылшын тілін зерделеу барысында қолданылатын ынтымақтастықтың ең кең тараған түрі – бұл студенттердің жекелеген сөздер мен сөйлемдерді білу бойынша бірін-бірі тексеруі. Бірін-бірі тексерудің әдістемелік жағы ерекше маңыздылыққа ие болады. Білім алушылардың бұл жұмысы алуан түрлі болуы мүмкін. Мысалы, бір студент оқылатын пән бойынша терминді айтады, ал екінші студент бұл терминді ағылшын тілінде айтады. Терминдерді аудару қарсы тәртіпте де орындалуы мүмкін: бір студент оқылатын мәтінде кездесетін жекелеген сөздер мен сөйлемдерді айтады, ал келесі студент олардың мағынасын бірден ана тілінде айтады. Есте сақтауға тиіс сөздер мен жекелеген сөйлемдерді білім алушылар дәптерлеріне немесе сөздіктеріне жазып алады. сабаққа дайындалу барысында олар дәптерлеріне немесе сөздіктеріне жазып алған сөздер мен сөйлемдерді қайталайды және мүмкін болған жағдайда бірін-бірі тексереді.

2.Жаңа мәтін бойынша біріккен жұмыс. Жаңа мәтіндермен жұмыс әр түрлі жүргізілуі мүмкін. Оқытушы уақыттың бір бөлігінде білім алушыларды жаңа мәтіннің және оның ана тіліндегі аудармасымен таныстырады. Бұдан әрі білім алушылар жаңа мәтіндер алады және тұрақты немес ауыспалы жұпта оларды аудару жұмысын жүргізеді. Әдетте жұптағы бір студент мәтінді оқиды және екінші студентті араластыра отырып әр сөзді аударады.

Егер жаңа сөз немесе сөйлем кездессе, онда екінші студент оның мағынасын сөздіктен іздейді. Жұптың әр студенті жаңа сөзді және оның мағынасын өзінің жұмыс дәптеріне немесе сөздігіне жазып алады[4].

Егер мәтін шағын болса, онда оны бір студент аударады.

Егер мәтін үлкен болса, онда мәтін бірнеше бөлікке бөлінеді (азат жолдар бойынша бөлінуі мүмкін) және оны бірнеше студент кезектесе отырып аударады.

Монологтік және диалогтік тілдесуді дамыту бойынша жаттығулар орындау. Білім алушылар диалогтік тілдесуге жаттығу бойынша сауалнама текше картасын толтырады, содан кейін берілген проблема немесе тақырып бойынша монологтік сөйлесуді (мазмұндауды) орындайды.

«Ми шабуылы»,«ми штурмы» («дельфи» әдісі) – бұл әдіс, берілген сұраққа кез-келген оқушы жауап бере алатын әдіс. Маңыздысы айтылған көзқарасқа бірден баға қоймау керек, барлығын қабылдау қажет және әрқайсысының пікірін тақтаға немесе парақ қағазға жазған дұрыс. Қатысушылар олардан негіздеме немесе сұраққа түсініктеме талап етілмейтінін түсінулері керек.

«Ми шабуылы» хабарландыруды анықтау керек болғанда және/немесе қатысушылардың белгілі сұраққа қатынасы кезінде қолданылады. Жұмыстың бұл нысанын кері байланыс алу үшін қолдануға болады.

Өткізу алгоритмі:

1. Қатысушыларға талқылау үшін белгілі бір тақырып немесе сұрақ беру.

2. осы мәселе бойынша өзінің ойын айтуға ұсыныс жасау.

3. Айтылғандардың барлығын жазу (олардың бәрін қарсылықсыз қабылдау керек). Егер сізге ол түсініксіз болатын болса, айтылғандарды қайталап анықтауға жол беріледі (кез-келген жағдайда идея қатысушының аузынан қалай шықса, солай жазылады).

4. Барлық идеялар мен талқылаулар айтылып біткеннен кейін, берілген тапсырма қандай болғанын қайталау керек, және қатысушылардың сөзінен сіз не жазып алдыңыз соның барлығын тізіп шығу керек.

Шағын топтардағы жұмыс

Алдын ала сақтандыру оқуы процесін оқушыларға шамамен жобалап құру қажет. Аталған жағдайда ең тиімдісі топтарда жұмыс істеу. Мұндай жағдайда оқытушы диагностика мен мониторингті қамтамасыз етеді, оқу-жаттығу ортасын ұйымдастырады, алғашқыда басқа ресурстар болмаса қолдау (кеңес, нұсқаулар береді) көрсетеді.

Ұқсастығын немесе белгілі бір құбылыстардың айырмасын жариялау қажет болса, жұмыстың мұндай нысаны қолданылады, қатысушылардың әр түрлі топтарының бір және сол мәселеге қатынасын анықтайды.

Білім процесінің субъектісі ретінде топтың интерактивті режимін енгізу не береді? Бұл, ең алдымен:

- Қарым-қатынас жасау және өзара әрекет ету машығын дамытады.
- Топтың бағалық-бағыттаушылық бірлігін қалыптастырады.
- Жағдайға байланысты әлеуметтік рөлдер сменасының икемділігін кеңейтеді.

Рөлдік ойын - бұл өмірлік жағдайлардың белгілі бір мінез-құлық немесе эмоционалдық жақтарын меңгеру ниетінде алдын-ала бөлінген рөлдер арқылы қатысушы топтардың сахналап ойнауы.

Рөлдік ойындар шағын топтарда (3-5 қатысушы) жүргізіледі. Қатысушылар карточка арқылы (тақтада, қағаз парақтарда және т.б.) тапсырма алады, рөлдерді бөледі, жағдайды ойнайды және барлық топқа ұсынады (көрсетеді). Оқытушы балалардың мінез-құлқын ескере отырып рөлді өздері бөледі.

Бұл әдістің артықшылығы сол, әрбір қатысушы өзін ұсынылған рөл жағдайында көрсетеді, сол не басқа жағдайды айтарлықтай шынайы байқайды, сол не басқа әрекеттердің салдарларын сезінеді және шешім қабылдайды.

Жұмыстың аталған нысаны ойын жағдайларын құрастыру жолымен, тапсырылған шарттармен алдын ала белгіленген мінез-құлқын, сол немесе басқа жағдайларда адамдардың мінез-құлқы мен эмоционалдық реакциясын бейнелеу үшін қолданылады.

Психологтар оқу қарым-қатынасы жағдайында дәл қабылдаудың жоғарылайтынын қадағалаған, жаднама жұмыстарының нәтижелері артады, жеке тұлғаның – назар аудару тұрақтылығы, оны тарата білу сияқты интеллектуалдық және эмоционалдық өзіндік ерекшелігі дамиды; қабылдау кезінде қырағылығы; әріптесінің іс-әрекетін оның дәлелдері мен мақсаттарын талдау қабілеті артады. [5].

Мысалы, қазіргі білім беру үрдісінде еніп жатқан инновациялық технологияларды басшылыққа ала отырып, практика жүзінде ауызша сөйлеуді іске асыруға болады. Яғни, біз деңгейлеп саралап оқыту технологиясында білім алушыларға деңгейлік тапсырма беру арқылы әр студентті ауызша сөйлеуге үйретеміз.

Білім алушылар сөйлеу арқылы өз ойындағысын жеткізеді. Ұжымдық, топтық білім беру технологиясы түрінде ауызша сөйлеуге үйрету оқушылар мен мұғалімдер, оқушы мен оқушы арасында іске асырылады. Біріншіден, олар бір бірімен ауызша тілдесу арқылы қарым қатынаста болса, екіншіден, ұжым арасында еңбек етуге үйренеді.

Пәнді кіріктіре оқытуда жаңа сабақтың тақырыбын оқудың алдына оқушылар негізгі түсініктермен тақырыптың мағыналық белгілерін талдау нәтижелерін ұсынамыз. Коллаж ауызша сөйлеудің тірегі болып саналады яғни негізгі сөзден басқа коллажға түрлі суреттер, жинақталып жүйеленген суреттер тағы басқа жатады. Аталған негізгі сөздерден бөлек коллаж фрагментіне тірек сөздер енгізілген. Мәтін негізінде монолог түрінде сөйлеуді дамыту мынандай жаттығудан тұрады:

– мәтінді оқып және сұрақтарға жауап беру;
– дұрыс және қате сөйлемдерді табу;
– мәтінді абзацтарға бөлу және оларға ат қою;
– берілген сұрақтардың ішінен 3-4 сөйлеммен айтып беру;
– мәтінді қысқаша мазмұндау;
– мәтін мазмұнын өз сөздерімен толықтыру;
– өз қиялымен жазушы ретінде мәтінге өзгеріс енгізу.

Басқа пәндерді ағылшын тілімен кіріктіре оқыту диолог, монолог, ойын элементтері, бейне- диктант, сұхбат, сауалнама, сұрақ- жауап, әңгіме, бақылау, тағыда басқа әдістерді қолдану арқылы жүзеге асырылды.

Бүгінгі күні CLIL пәндік-тілдік кіріктірілген оқыту білім беру әдістемесінің ең жемістісі болып саналады. Бұл әдіс екі пәнді, оның бірі шет тілін, кіріктіре оқытуға мүмкіндік береді. Ерекше, осы пәнге тән терминдерді, белгілі бір тілдік құрылымдарды, оқып-біледі, пәндік терминология арқылы оқушының сөздік қоры да байып, дамиды [6].

Кіріктіре оқыту алған білімге сын көзбен қарау, іздену, оның ақиқатын дәлелдеу, яғни, білімді саналы түрде алу. Пәнаралық байланыстың тиімділігі – оқушының құзыреттілігін арттырып ғана қоймайды, сонымен қатар:

1. Жеке тұлғаның жетілуіне, дамуына бағытталады.
2. Оқушының өздігінен жан-жақты білім алуына жағдай жасалады.
3. Білімді сапалы түрде алу.
4. Студенттің ойын ашық айта алуға, пікір айтуға, алмасуға үйренеді.
5. Мәселенің ең негізгі түйінін табуға дағдыланады.
6. Студенттің шығармашылық белсенділігінің артуы.
7. Білім алушы кез келген тілдік ортада өзін еркін ұстай алады.

Қорытындылай келе, CLIL әдісінің мазмұны мен құрылымы ғылыми-педагогикалық зерттеулерді қажет етеді. “Ғылымды жүйелеу мен ғылымдардың жіктелуі – ғылымдардың өзара байланысы, олардың ғылыми білімдер жүйесіндегі, ең алдымен, әр түрлі

ғылымдардың зерттелетін белгілі бір ұстанымдарға байланысты туындайтын өзара орналасу тәртібі, сондай-ақ оларды зерттеу әдісі”- деп аяқтағым келеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Библер, В.С. Диалог культур Текст. / В. С. Библер //Вопросы философии. 1993. - № 5. - С. 75-93.
2. Каган, М. С. Мир общения: Проблема межсубъектных отношений Текст. / М. С. Каган. М.: Политиздат, 1998. - 319 с.
3. Чакликова А.Т. Научно-теоретические основы формирования межкультурно-коммуникативной компетенции в условиях информатизации иноязычного образования: автореф. ... докт. пед. наук. - Алматы, 2009.- С. 40
4. Нарымбетова Ж.С. Формирование лингвокультурологической компетенции будущего учителя иностранных языков в контексте его подготовки к межкультурной коммуникации: автор. … канд. пед. наук. - Алматы, 2009. – 25 с.
5. Жусупова Р.Ф. Методика формирования коммуникативной компетенции у студентов агроинженерных специальностей: автореф. … канд. пед. наук. - Алматы, 2003. – 24 с.
6. Рахимбекова Г.О. Контроль сформированности коммуникативной компетенции студентов неязыкового вуза: дисс. … канд. пед. наук:. 13.00. 02. – Алматы, 2005. – 169 с.
7. Цветкова Т.К. Билингвизм и межкультурная коммуникация// Современная коммуникативистика.-2013. №1.-С34-38.
8. Леонтьев, А. Н. Педагогическое общение Текст. / А. II. Леонтьев. М. : Знание, 1979. - 47 с.
9. Кенжебеков Б.Т. Университет студенттерінің кәсіби құзыреттілігін қалыптастырудың теориясы мен практикасы. —Астана: Л.Н.Гумилев атындағы 13. Еуразия ұлттық ун-ті, 2001. — 275 б.
10. Менлибекова Г.Ж. Социальная компетентность, сущность, структура, содержание // Высшая школа Казахстана. — 2001. — № 4–5.

МРНТИ 14.35.09

Оразбай Кенжекул Құрманбекқызы[1], Нурекешова Гульсим Рахметбековна[2]
[1]Абай атындағы ҚазҰПУ-нің 7М0119-«Шетел тілі: екі шетел тілі» мамандығы бойынша 2 курс магистранты
[2]Ғылыми жетекші - қауымдастырылған профессор, филология ғылымдарының кандидаты, Алматы

АҒЫЛШЫН ТІЛІ ГРАММАТИКАСЫН ОҚЫТУДАҒЫ ИНТЕРАКТИВТІ ТЕХНОЛОГИЯЛАР

Аңдатпа

Мақалада Ағылшын тілінің грамматикасын оқытуда интерактивті технологияларды қолдану мәселесі қарастырылады. Қазіргі таңда, оқыту процесінің дамуына байланысты,

тұлғаны қалыптастыру мен дамытудың жаңа тәсілдері оқытудың жаңа әдістерін қамтуы керек. Шет тілін үйренудің бірнеше бөлімдері бар. Осындай бөлімдердің бірі - грамматика. Шет тілін оқытуда грамматика ерекше орын алады, бұл сөйлемнің дұрыс құрылуына, айтылуына себеп болатын маңызды бөлігі. Грамматиканы оқыту ,сөйлеу мен жазуда грамматикалық формаларды тану, грамматикалық дағдыларды қалыптастыру арқылы жүзеге асады. Интерактивті технологиялар арқылы оқытудың мақсаты - ағылшын тілінің грамматикалық дағдыларын қалыптастырудағы интерактивті әдістің рөлін теориялық тұрғыдан негіздеу және іс жүзінде дәлелдеу, сондай-ақ оқыту барысында оқушылардың белсенді іс-әрекетте болып, өз беттерінше ізденуге үйретеді. Сондай-ақ, мақалада интерактивті технологиялардың тиімділігі және түрлері берілген.

Кілт сөздер: Интерактивті технология, интерактивті оқыту, миға шабуыл, рөлдік ойындар, грамматика, тәсілдер.

Оразбай Кенжекул,[1] Нурекешова Гульсим Рахметбековна[2]
[1]Магистрант 2 курса по специальности 7М0119-«Иностранный язык; два иностранных языка» Казахского национального педагогического университета имени Абая, Алматы, Республика Казахстан
[2]Научный руководитель – ассоциированный профессор, кандидат филологических наук кафедры Иностранных языков, Казахского национального педагогического университета имени Абая, Алматы, Республика Казахстан

ИНТЕРАКТИВНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ОБУЧЕНИИ ГРАММАТИКЕ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Аннотация

В статье рассматривается использование интерактивных технологий в обучении грамматике английского языка. Сегодня в связи с развитием процесса обучения новые подходы к формированию и развитию личности должны включать новые методы обучения. Есть несколько разделов по изучению иностранного языка. Один из таких разделов - грамматика. Грамматика занимает особое место в обучении иностранному языку, это важная часть предложения, которая способствует правильной структуре и произношению. Грамматика преподается через распознавание грамматических форм в устной и письменной речи, формирование грамматических навыков, учит искать самостоятельно. В статье также представлены эффективность и виды интерактивных технологий.

Ключевые слова: Интерактивные технологии, интерактивное обучение, мозговой штурм, ролевые игры, грамматика, подходы.

Orazbay Kenzhekul[1], Nurekeshova Gulsim Rakhmetbekovna[2]
[1]Master student of 2 course of 7M0119-«Foreign language: two foreign languages» Kazakh National Pedagogical University named after Abai, Almaty, Republic of Kazakhstan
[2]Scientific supervisor - associate professor, candidate of philological sciences, department of Foreign Languages, Kazakh National pedagogical university named after Abai, Almaty, Republic of Kazakhstan

INTERACTIVE TECHNOLOGIES IN TEACHING GRAMMAR OF ENGLISH LANGUAGE

Abstract

The article considers the use of interactive technologies in teaching English grammar. Today, in connection with the development of the learning process, new approaches to the formation and development of personality should include new teaching methods. There are several sections for learning a foreign language. One such section is grammar. Grammar has a special place in teaching a foreign language, it is an important part of the sentence, which contributes to the correct structure and pronunciation. Grammar is taught through the recognition of grammatical forms in oral and written speech, the formation of grammatical skills, teaches you to search for yourself. The article also presents the effectiveness and types of interactive technologies.

Key words: Interactive technologies, interactive learning, brainstorming, role-playing games, grammar, approaches.

Шет тілін үйрену әр уақытта заман талабынан қалмай кале жатыр. Уақыт өткен сайын тіл үйрету, әсіресе ағылшын тілін оқыту әдіс-тәсілдері жаңарып, қосылуда. Сондықтан, ағылшын тілін оқытуда дәстүрлі әдістер орнына, интерактивті әдістерді қолдану кең таралған. Шет тілін үйренудің бірнеше бөлімдері бар. Осындай бөлімдердің бірі - грамматика. Шет тілін оқытуда грамматика ерекше орын алады, бұл сөйлемнің дұрыс құрылуына, айтылуына себеп болатын маңызды бөлігі. Грамматиканы оқыту, сөйлеу мен жазуда грамматикалық формаларды тану, грамматикалық дағдыларды қалыптастыру арқылы жүзеге асады.

Оқытудың интерактивті тәсілі - бұл білім беруді жетілдірудің жаңа құралы. Интерактивті тәсілдің мақсаты - студенттер арасындағы белсенді өзара әрекеттесуге ықпал ететін қолайлы оқу ортасын құру. Интерактивті технологиялар - оқытудың бір-бірімен өзара әрекеттесуіне мүмкіндік беретін технологиялар; және интерактивті оқыту - бұл барлық оқушылардың, оның ішінде мұғалімнің өзара қарым-қатынасына негізделген оқыту. Шетел тілін оқыту процесі «біржақты» және «көпжақты» болуы мүмкін. Бірінші жағдайда мұғалім оқушыны сөйлеу әрекетіне итермелегенде, фронтальды жұмыс түрлерінің басым болуымен оқу процесін ұйымдастыруды айтамыз - оқушы жауап береді. «Көпжақты» қарым-қатынасқа келетін болсақ, ол үшін типтік жұмыс формалары әр студенттің белгілі бір іс-әрекеттің дербес және толыққанды қатысушысы ретінде өзін көрсетуге мүмкіндігі болатын топтық және ұжымдық болып табылады. Дәл осы «көпжақты» қарым-қатынасты ұйымдастыру барысында шет тілі сабағында барлық білім беру процесінің қатысушылары өзара әрекеттеседі, әр оқушының жеке қызығушылығын ашуға мүмкіндіктер жасалады. Оқу тобындағы өзара экспресс-сауалнамалар мен сұхбаттар, ақпарат алмасу, топтық шешімдер қабылдау, бірлескен іс-әрекеттерді үйлестіру, «ережелер бойынша» пікірталас және басқа да тапсырмалар студенттерге іс жүзінде шет тілін қолдануға үйретеді. Алайда, соңғы жағдайда өзара әрекеттесу сипаты өзгереді: мұғалімнің іс-әрекеті оқушылардың іс-әрекетіне жол ашады. Шет тілдерін оқытуда интерактивті әдістер мен тәсілдерді қолданудағы мақсат - оқушылардың әлеуметтік қарым-қатынасы, тұлға аралық қатынас, оның ең маңызды ерекшелігі - адамның «өзгенің рөлін алу» қабілеті, оны қалай қабылдағанын елестету. коммуникациялық серіктес, жағдайды түсіндіріп, өзіндік іс-әрекетін жобалау. Шет тілін оқыту барысында - оқушыға бірінші кезекте сол тілдің грамматикасын үйрету маңызды. М.В.Кларинаның айтуы бойынша, «интерактивті оқыту» - бұл жаңа тәжірибе жинақтау мақсатында оқушылардың оқу ортасымен тікелей өзара әрекеттесуіне негізделген оқыту. В.К.Дьяченконың көзқарасы бойынша, «интерактивті оқыту» - бұл білім беру процесіне қатысушылардың өзара әрекеттесуінің диалогтық формаларына негізделген таным әдісі, олар бірлескен іс-әрекет дағдыларын қалыптастырады. Бұл тәсіл «барлығы бәрін үйретеді және бәрі бәрін үйретеді» деген қағидаға негізделген. Т.С.Панина «интерактивті оқытуға»

келесі анықтама береді - бұл оқушылардың бірлескен іс-әрекетінде жүзеге асырылатын таным әдісі: білім беру процесінің барлық қатысушылары бір-бірімен өзара әрекеттеседі, ақпарат алмасады, мәселелерді бірлесіп шешеді, жағдаяттарды модельдейді, бір-бірінің іс-әрекеті мен өзіндік мінез-құлқын бағалайды. Мұғалімнің бұл тәсілдегі рөлі барынша азайтылады және оқушылардың бірлескен іс-әрекетін ұйымдастырудан тұрады, соның арқасында студенттер оқу процесіне даралықты енгізеді.

Қазіргі кезде педагогикада интерактивті оқытудың көптеген формалары белгілі:

• шығармашылық тапсырмалар;

• топтық жұмыс;

• рөлдік ойындар;

• жобаны әзірлеу;

• бейнежазбаларды қарау және талқылау;

• проблемаларды шешу әдісі («ми шабуылы»);

• тренингтер;

• күрделі және даулы мәселелерді талқылау (позиция ұстану), пікірлер масштабы, ПОП-формула);

• білім беру талқылауы (пікірталас дөңгелек үстел);

• «кейс-стади» (нақты, практикалық жағдайларды талдау).

Рөлдік ойын әдісі қатысушылардың нақты практикалық іс-әрекеттерін шартты түрде көбейту ретінде нақты қарым-қатынасқа жағдай жасайды. Мұнда оқытудың тиімділігі ең алдымен пәнге деген ынтасы мен қызығушылығының артуымен байланысты. Студенттер бірдеңе айту, сұрау, дәлелдеу, әңгімелесушімен бір нәрсе бөлісу жағдайына тап болған кезде, Рөлдік ойын - сөйлеу әрекетіне түрткілейді. Рөлдік ойын кезінде барлық уақытта қатысушының сөйлеу білімі мен дағдыларын дамытуға сонымен қатар сөйлеушіге ғана емес, тыңдаушыға да барынша белсенді назар аудару керек ,өйткені ол серіктестің ескертпесін түсінуі және есте сақтауы, оны өзара жағдаймен байланыстыруы керек. Ойындар оқушылардың танымдық қызығушылықтарын қалыптастыруға оң әсер етеді, шет тілін саналы түрде меңгеруге ықпал етеді.

Миға шабуыл әдісі - студенттердің топтық және жеке қарым-қатынас жасау дағдыларын дамытуға ықпал етеді, басқа адам пікіріне деген саналы және құрметті қатынасты, басқа адамдармен диалог жүргізуге дайындық пен қабілеттілікті қалыптастыруға ықпал етеді.Өзара түсіністік, өз көзқарасын білдіру және басқа адамдардың көзқарасын түсіну, талдау, бағалау дағдыларын қалыптастыру, сонымен қатар өз бетінше және шағын топтарда жұмыс істеу дағдыларын қалыптастыруға, сабақ тақырыбы бойынша сөздік қорын кеңейтуге оң ықпалын тигізеді.

Интерактивті тәсіл шығармашылық мәселелерді шешуге қолайлы жағдайлар жасайды, сонымен қатар жан-жақты ойлауды дамытуға ықпал етеді. Оқушылар өз көзқарасын білдіреді және өз пікірін қорғауға үйренеді. Интерактивті тәсілге негізделген бүкіл оқу процесі бүкіл сабақ бойында оқушылардың белсенділігімен сипатталады. Оқушылар алынған ақпаратты тез қабылдайды және игереді. Сабақтың басында мұғалім оқушылардың психологиялық дайындығына көңіл бөлуі керекСондықтан сабақ жылынудан және оқушыларды белсенді әрекетке дайындаудан басталуы керек. Интерактивті оқыту әдістерінің міндеттері дербес ақпаратты іздеу дағдыларын дамытуға бағытталған. Студенттер алынған ақпаратты талдауға және алынған шешімдердің нәтижелерімен бөлісуге мүмкіндік алады. Интерактивті әдістер тек өз бетімен ғана емес, командада жұмыс жасауды үйретеді. Оқушылар бір-бірінің пікірін құрметтеуге үйренеді.

References

1. Муравьева Л.М. «Русская классическая школа № 7», г. Рязань.

2. Панина Т.С., Вавилова Л.Н. Современные способы активизации обучения. М.: Издательский центр «Академия», 2008

3. Кларин М.В. Интерактивное обучение - инструмент освоения нового опыта / М.В. Кларин // Педагогика. - 2000. - № 7. - С. 21-28

4. Ваграмова Н.В. Коммуникативно-интерактивный подход как способ повышения овладения иностранным языком [Текст] / Н.В.Ваграмова // Приложение для изучения английского языка. Материалы XXXI Всероссийской научно-методической конференции преподователей и аспирантов. − 2001. – Вып. 18. С.3-6.

5. Витлин Ж.А. Современные проблемы обучения грамматике иноязычных языков [Текст] / Ж.А.Витлин // Иностранные языки в школе. – 2000, № 5, 22 с.

5. Richards J. C. Approaches and methods in Language Teaching [Text] / J.C.Richards, T.C.Rogers. − Cambridge University Press, 1993, 121 p.

6. Lier L.V. Classroom and the Language Learner [Text] / L.V.Lier, K.Y.Renko. – Longman; New York, 1988, 76 p.

7. Кашлев С.С. Интерактивные методы обучения педагогике [Текст]: учеб. пособие / С.С.Кашлев. – Минск : Изд-во: Выш. школа, 2004. - 176 с.

8. Кашлев С.С. Технология интерактивного обучения. - Мн.: Белорусский верасень, 2005.176 с.

9. Архипова Ж.Ю. Интерактивные методы обучения на уроках английского языка как средство развития коммуникативной компетентности учащихся. [Электронный ресурс]. / Режим доступа: http://rudocs.exdat.com/docs/index-152177.html (дата обращения:13.04.2016)

МРНТИ 14.35.09

Кишкенебаева Анар Пиржанқызы[1], Кемелбеков З.А.[2]
[1]Абай атындағы қазақ ұлттық педагогикалық университеті. Филология жане көптілді білім беру институты. Шетел тілі: екі шетел тілі мамандығынын 2-курс магистрі.
[2]филология гылымдарынын кандидаты, доцент

ШЕТЕЛ ТІЛІ САБАҒЫНДАҒЫ «ОЙЛАУ ДИЗАЙНЫ» ТЕХНОЛОГИЯСЫН ҚОЛДАНУ

Аңдатпа

Бұл мақалада шетел тілі сабағында Ойлау дизайны технологиясын қолдану арқылы оқушыға бағытталған әдісті дамыту қарастырылады. Қазақстанның білім беру жүйесінде енді ғана пайда болған бұл әдістің әр этапы шетел тілі сабығында қолдануға тиімді екені айтылады және жаңартылған білім беру бағдарламасында Ойлау дизайны технологиясын қолдану ұсынылады.

Кілт сөздер: Ойлау дизайны, шығармашылық ойлау, сыни ойлау, эмпатия, анықтау, ойлану, прототип, тест.

Кишкенебаева Анар Пиржанқызы[1], Кемельбеков З.А.[2]
[1]Казахский национальный педагогический университет имени Абая. Институт филологии и многоязычного образования. Иностранный язык:два иностранных языка, 2-й курс магистратуры.
[2]кандидат филологических наук, доцент

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ «ДИЗАЙН-МЫШЛЕНИЯ» НА УРОКЕ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

Аннотация

В этой статье обсуждается развитие подхода, ориентированного на учащегося, посредством использования технологии Дизайн-мышления на уроках иностранного языка. Говорят, что каждый этап этого метода, который недавно появился в системе образования Казахстана, эффективен для использования на уроках иностранного языка, и рекомендуется использовать технологию дизайна мышления в обновленной образовательной программе.

Ключевые слова: мышление, творческое мышление, критическое мышление, эмпатия, определение, мышление, прототип, тест.

Kishkenebaeva Anar[1], Kemelbekova Zada[2]
[1]Abai Kazakh National Pedagogical University. Institute of Philology and Multilingual Education. Foreign language: two foreign languages, 2nd year master's degree.
[2] the candidate of philological sciences, Associate Professor

THE USE OF «DESIGN THINKING» IN A FOREIGN LANGUAGE LESSON

Abstract

This article discusses the development of a student-centered approach using thought design technology in a foreign language lesson. It is said that each stage of this method, which has recently appeared in the education system of Kazakhstan, is effective for use in foreign language lessons, and the updated educational program recommends the use of Thinking Design technology.

Keywords: Thinking design, creative thinking, critical thinking, empathy, definition, thinking, prototype, test.

Кіріспе

Біз инновацияларды құруға мүмкіндік беретін, таныс процестерге көзқарасты өзгерте алатын және бұрыннан бар білімді педагогикалық тәжірибеде жаңаша жобалау іс-әрекеттеріне айналдыруға мүмкіндік берген заманда өмір сүріп жатырмыз. Мұндай

жобалық іс-шаралар тек мектептің ғана емес, сонымен қатар мектепке дейінгі білім берудің күнделікті өміріне айналды. Осы ретте ойлау дизайны құралдары білім беру практикасына толық сәйкес келеді және жаңа, креативті және тиімді білім беру форматтарын ұсынуға көмектеседі.

«Дизайн ойлау» үрдісін алғаш рет білім беру мен ғылым салаларына енгізу Стэнфорд университетінің Дизайн мектебінде қолданысқа ие болды. Оқушылардың белсенді іс-әрекеті мен позитивті ойлануы, мәселеге сыни тұрғыда баға беруге үйренуі, шығармашылық дағдыны күшейтуге жетелейтін оң нәтижелері алғаш рет осы Стэнфорд университетінің қабырғасында айқындалғаннан кейін, бұл бағдарламаны білім беру саласына белсенді түрде кіріктіру жұмыстары жүргізіле бастады. Оқушыларға сабақ беруде аталған бағдарламаның көптеген әдістерін қолдану арқылы шығармашылық дағдыны дамытудың маңызы зор. Білім беру жүйесіндегі басым бағыттардың бірі - оқыту үрдісін өзгерте отырып, мұғалім шығармашылықпен жұмыстануы керек. Өйткені бұрын оқушы білімді қабылдаушы, жинақтаушы, өзіне сіңіруші рөлдерін ғана атқарса, ал қазіргі жаңа талап бойынша өздігімен білім алушы, үйрене білуші ретінде танылады. Сондықтан жеке тұлғаны осы рөлдерді атқаруға лайықтау үшін оның жаңа бейнесін заман талабына сай дайындауымыз қажет. Жаңа технологияның басты мақсаттарының бірі оқушыны оқыта отырып, оның еркіндігін, белсенділігін қалыптастыру, өз бетінше шешім қабылдауға дағдыландыру. Бүгінде Дизайн ойлау – оқыту мен білім берудегі жаңа әдіс.

Мектепте “Дизайн ойлау” әдісін қолдану арқылы оқушыларды үздік жобалар мен жаңа инновациялық шешімдерге жетелеу, шығармашылық дағдыны арттыру арқылы ғылыми жаңалық ашуға деген құштарлық пен ғылымға деген қызығушылығын арттыру алға қойылады.

Қоғамның қазіргі жағдайы мұғалімдерге балалардағы «21-ғасыр дағдыларын» дамытуды қамтитын оқытудың жалпы сипатын қайта құру міндетін қойды. XXI ғасырдың маңызды дағдыларының бірі - шығармашылық ойлау, қарым-қатынас жасау, ұжымда жұмыс істеу қабілеті.

Педагогикалық тәжірибе көрсеткендей, көптеген балаларда дарындылықтың жасырын мүмкіндігі бар, ал егер дамуға және қолдауға қажетті жағдайлар болса, олар белгілі бір салада өздерін ашады, көрсетеді. Технологияны жаңа бағдарламалық материалды зерделеу немесе бекіту кезеңінде, қажет емес ақпаратпен танысу кезінде, тәрбиешінің балалармен білім беру саласының мәселелерін шешуде бірлескен іс-әрекетін ұйымдастыру үшін пайдалануға болады.

«Ойлау дизайны» технологиясы

Дизайн ойлау идеясын алғаш рет 1969 жылы Герберт Саймон «Жасандылық туралы ғылым» кітабында тұжырымдалған. 1980 жылы дизайнерлік ойлау тұжырымдамасын сәулет профессоры Брайан Лоусон «Дизайнерлер қалай ойлайды» деген еңбегінде жинақтады. Стэнфорд университетінің ғалымдары кейінірек бұл идеяны қайта қарастырып, Дизайн ойлау идеясын алға тартатын Стэнфорд дизайн институтын құрды және білім берудің әдіснамасымен таныстырды. 1980 - 90 жылдары Рольф Фаст дизайн ойлауды шығармашылық әрекеттің әдісі ретінде үйретті. Оның әріптесі Дэвид Келли бұл әдісті бизнеспен тоғыстырды.

Стэнфорд университетінің Жоғары білім беру мектебінде RedLab K-12 және жоғары білім беруде дизайнерлік ойлау бойынша зерттеу жүргізді. Енді, FSI (Foreign Service Institute) -де яғни Испаниядағы Шетелдік қызмет көрсету институтында оны тілдік оқу жоспарында қайта құру үшін қабылдады. Және дизайн ойлау ұғымы әртүрлі жолдармен

түсіндіріледі. Бірақ бұл құбылыстың ең ұғымды сипаттамасы Интерактивті дизайн қорында (Interaction Design Foundation) берілді. Онда дизайн ойлауды біз пайдаланушыны түсінуге, болжамдарды жоққа шығаруға және түсініксіз балама шешімдерді табу үшін мәселені қайта қарастыруға тырысатын бірнеше процесс ретінде анықталған.

Дизайн ойлау (ағыл. design thinking) - бұл пайдаланушының мүдделеріне бағытталған мәселелердің стандартты емес шешімдерін табуға көмектесетін әдіс. Және адами тұрғыдан зерттеудің бұл әдістемесі мәселелердің шығармашылық шешімдерін жасауға бағытталған. Оның тәсілдері қолданыстағы процесстің кішігірім, біртіндеп өзгеруін жасаудың кең таралған тәсіліне қарағанда, түбегейлі және инновациялық шешімдердің дамуына ықпал етеді. Бұл әдіс антропоцентризм принципіне негізделген. Осы қағиданы қолданатын кез-келген адам өз зерттеулері мен жұмыстарын компанияның, бастықтың, жоба менеджерінің немесе бюрократияның мүдделеріне емес, адамның мүдделеріне сай ұсынады. Дизайн ойлаудың негізгі мақсаты - қалыптасқан стереотиптер мен мәселені шешудің таныс тәсілдерінен шығу. Түпнұсқада бұл thinking outside the box деп аталады - сөзбе-сөз «қораптың сыртында ойлау», яғни, стандартты ойлау шеңберінен шығу деген мағынаны білдіреді.

Орыс методисті Елена Бритвина айтуынша дизайн ойлау - бұл қолмен ойлау. Және бұл ойлау тәсілінің қағидасы: «көрсет, сөйлеме». Бұл дегеніміз- егер идея туындаса, оны дереу қағаз түріне аудару және көрсету.

Дизайн ойлау әдетте эксперимент жасау, модельдер құру және прототип жасау, пікірлер жинау және қайта жобалау мүмкіндіктеріне қатысатын аналитикалық және шығармашылық процесс ретінде анықталады және бұл өнімді жобалау әдісі ретінде басталса да, ойлау принциптері оқу процестерін жақсарта алады. Технология үлкен ресурстарды, кеңістікті қажет етпейтін іске асыру кезеңдерін қамтиды, тек стикерлер, маркерлер, қайшылар, пластилин және импровизацияланған құралдарды қажет етеді.

2009 және 2010 жылдары Дизайн институты алты модельдің орнына бес фазаны ұсынатын бұрын жасалған схемаларын бейімдеді, олар режимдер деп аталады. Олар: 1) эмпатия; 2) анықтау; 3) ойлану; 4) прототип; 5) тест. Бұл опцияда эмпатия дизайн процесінің бастауы болып табылады және үш әрекетті қамтиды: 1) пайдаланушының әрекетін бақылау; 2) келісім - пайдаланушылардың өзара әрекеттесуі және сауалнамасы; 3) шоғырлану - қолданушылар тәжірибесі. Анықтау режимі мәселенің тиімді тұжырымдалуымен байланысты. Идеялық режим - біз идеяларды қалыптастыруға шоғырланған сәт. Бұл «кеңейту» процесі. Прототиптеу физикалық әлемде идеялар мен зерттеулерді құруды білдіреді, ал тестілеу біздің шешімдерімізді жетілдіруді білдіреді. [1]

1. Эмпатия - бұл дизайнды ойлау процесінің негізі және жүрегі. Қалғанының бәрі соған негізделген. Эмпатия - бұл басқалардың қажеттіліктерін түсінудегі күшті құрал, ол бізден өзгелерден тыс өмір сүруді және біреудің көзқарасы бойынша әлемді көруді талап етеді. Күн сайын біз мектептерде, сыныптарда, спорт алаңдарында немесе тіпті асханада тәжірибе жасаймыз. Біздің пайдаланушылар (студенттер, ата-аналар, мұғалімдер және біздің кампуста байланысқа түсетін кез-келген адам) осы тәжірибені қалай қабылдап жатқанын ойлауды қаншалықты жиі тоқтатамыз? Қызметкерлер ретінде біз қолданушыларымыздың барлық қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін, біз үйрететін сабақтардан бастап, тұрақтарымыздағы көлік ағымына дейін, кампустағы келушілерге деген жауаптарымызға дейін назар аударамыз. Мектептер көбінесе оқушыларға өздерінің көзқарастарына ұқсамайтын көзқарастар туралы түсінік қалыптастыруға үйреткенімен, неге біз оқушыларымызға, әріптестерімізге немесе біз үйрететін ата-аналарға осындай түсінікті көрсетуге тырыспаймыз? Олардың жағдайын түсінуге шынайы ұмтылу біздің қабылдауымызды олардың қажеттіліктерін қанағаттандыруға дайын болғандай етіп өзгерте алады.

2. Анықтау. Біздің мектептерде проблемалар туындаған кезде, көбімізге оны қалай шешу керектігі туралы екі центімізді беру оңай. Өйткені, біз жоғары білімді, зиялы адамдармыз, олар қалай жасалуы керек екендігі туралы жиі пікір алады. Алайда, шынымен проблемасы бар адамдардың пікірін қаншалықты жиі сұраймыз? Сондықтан жаңа тәртіп саясаты жұмыс істемегенде немесе ата-аналардың жиналуы тұрақты түрде жасалады, егер біз барлық қатысушылардың пікірін сұрамасақ, бізде жақсы шешім табу мүмкіндігі жоқ. Дизайн ойлауда қазіргі кездегі проблеманың нақты анықтамасын анықтау тікелей әсер етушілерді іздеуді талап етеді. Бұл ата-аналарды, студенттерді немесе оқытушыларды олардың көзқарастарын түсіну үшін тыңдауды, сонымен қатар оларды шешімді жобалау процесіне қосуды немесе, кем дегенде, бұл туралы пікір білдіруді білдіреді. Мәселені нақты анықтау сізге нақты шешім қабылдауға жақсы мүмкіндік береді.

3. Ойлану. Пайдаланушының бұл мәліметі тек оларға әсер ететін мәселелерді анықтауға көмектесіп қана қоймай, сонымен қатар осы мәселелерді шешудің жолдарын табуға көмектеседі. Біз олардың қажеттіліктерін түсінгеннен кейін, біз оларды қанағаттандыруға дайын боламыз. Идеялау (немесе ми шабуылы) процесінде біз көбінесе барлық қызметкерлерімізді (мұғалімдер, қамқоршылар, бухгалтерлер және т.с.с.) ұсынатын топтарда жұмыс істейміз, олар біз шешетін мәселелерге тезірек шешім шығарады. Біз олардан «көгілдір аспанды ойлау» тәсілін ұстануды және аспанның шегі мен ақшасы ешнәрсе болмайтын идеяларды ұсынуды жиі сұраймыз. Көбінесе бұл ойлар біздің қалыпты ойлау қорабымыздан тыс жерде инновациялық шешімдер береді. Ең тиімді шешімдерді анықтағаннан кейін біз оларды сынақтан өткізуге болатын прототиптерге бөліп аламыз.

4. Прототип. Біз әрқашан жаңа идеяны немесе саясатты енгізгенде, оқу бағдарламасындағы өзгерісті немесе автобустарды тиеу-түсіру процедурасын болсын, біз оны тасқа жазылған жарлықтың орнына қайта қарау керек болатын прототип деп санаймыз. Прототиптердің соңғы өнім шығарылғанға дейін бірнеше қайталанулардан өтуі мүмкін екенін түсіну икемді, епті және жақсы нәтиже алғанға дейін мәселені шешуге дайын. Егер мұғалімдердің, студенттердің және ата-аналардың пікірлері жаңа киім кодында кемшіліктер бар екенін көрсетсе, біз оларды азайтудың орнына, біз олардың шешімдері негізінде ең күшті шешім шыққанша өзгертеміз және қайта қарастырамыз. Мүдделі тараптарды тарту тек күшті сатып алуды ғана емес, сонымен қатар күшті идеяларды да тудыруы мүмкін.

5. Тест. Дизайн ойлау процесінің соңғы кезеңі қандай жұмыс істейтінін және нені жақсартуға болатындығын анықтау үшін прототипіңізді тексеруді қамтиды. Жоғарыда айтылғандай, біз кез-келген жаңа бастаманы икемді етуге тырысамыз. Жиі, егер жаңа идея қақпаның сыртында мінсіз жұмыс істемесе, тез сәтсіздікке ұшырайды. Бұл болған кезде (және болады), оны жай сәтсіздік деп ойламаңыз, оны алға ұмтылыңыз деп ойлаңыз - егер сіз берілмесеңіз, жіберілген қателіктерден сабақ алсаңыз, сіз « келесі жолы неғұрлым күшті шешім жасау үшін жақсырақ орналасу керек. Бақылау мен кері байланыс негізінде курстың түзетулерін жасаңыз, содан кейін Екінші нұсқа толтырыңыз.

«Ойлау дизайнін» шеттілдік білім беруде қолдану

Дизайн ойлау жобалау мен инженерлік саланың, сонымен қатар бизнестің ажырамас бөлігі болғанына қарамастан, ол XXI ғасырда барлық пәндер бойынша білімге оң әсер етуі мүмкін, өйткені ол проблемаларды шешуде шығармашылық ойлауды қамтиды. Яғни, академиялық ортада студенттер сыни тұрғыдан оқып, логикалық тұрғыдан ойланып,

күрделі мәселелерді шешуі керек. [2] Осылайша, XXI ғасырда студенттерге біз өмір сүріп жатқан осы өзара байланысты цифрлық әлемде сәттілікке жету үшін оларды колледжге және мансапқа дайындауда шешім қабылдауға жетілдіретін дағдыларды (дизайн ойлау, жүйелік ойлау және топта жұмыс істеу дағдыларын) дамытуға және білуге көмектеседі.

Ағылшын тілі сабақтарында дизайнерлік ойлауды қолдану XXI ғасырдың дағдыларын оқытудың ең жақсы құралдарының бірі болып табылады, өйткені қатысушылар ақпаратты іздеу және сұрыптау арқылы мәселелерді шешуі керек, бұл өз кезегінде тілдік құзіреттілікті дамытуға мүмкіндік береді, өйткені бүкіл процесс ағылшын тілінде жүргізілуі керек. Осындай мәселелерді шешу кезінде студенттер ынтымақтастық және сыйластық сияқты негізгі құндылықтар туралы біледі, білімдерін біріктіре бастайды, нақты білімге немесе тәжірибеге сүйене отырып шешім қабылдайды, кері байланыс орнатуды үйренеді. [3]

Шет тілі мектеп пәні ретінде шеберлікке бағытталған. Осылайша, оған қолданылатын ***проблемаларды шешудің*** тәсілдері білімге бағытталған пәндерден гөрі әртүрлі компоненттерге қолданылған.

Шет тілін оқытудағы мәселені шешу дегеніміз:

- процесте дайын жауаптар бермеу, жаңа грамматика мен лексиканың анықтамасын, студенттердің грамматикалық ережелерді қалыптастыруға қатысуы және келтірілген мысалдардан лексикалық мағыналарды анықтауы,
- студенттердің қарым-қатынас барысында туындайтын тілдік мәселелерді өз бетінше жеңе білу;
- шет тіліндегі қарым-қатынас арқылы күнделікті өмірдегі кәсіби емес мәселелерді талқылау / шешу,
- проблемаларға қатысты мәтіндерді талқылау,
- шет тіліндегі қарым-қатынас арқылы кәсіби мәселелерді талқылау / шешу. [4]

Шетел тілінде дизайн ойлауды заттарды ойлау / түсінудіру тәсілі ретінде қарастырсақ, бұл дегеніміз сабақта мәселелерді шешу үшін дедуктивті немесе индуктивті ойлауды қолдану болып табылады. [5] Яғни шетел тілінде дизайн ойлауды қолдану оқушыларды топтық жұмысқа және шығармашылыққа үйретететін болғандықтан сабақта тіл үйретудің әртүрлі тиімді әдістері қолданылады деген сөз. Мысал ретінде дедуктивті және индуктивті әдіс.

Бәрімізге таныс, дедуктивті тәсіл - бұл дәстүрлі оқыту стилі. Себебі грамматикалық құрылымдар немесе ережелер студенттерге бірінші кезекте қойылады. Осылайша, студенттер ережені оқып, оны ережеге енгізгеннен кейін ғана қолданады. Мысалы, модальды етістіктердің құрылымы ұсынылса, мұғалім сабақты келесі сөздермен бастайды: «Бүгін біз модальды етістіктердің құрылымын қолдануды үйренеміз». Содан кейін модальды етістіктердің құрылымы туралы ережелер айтылып, құрылымға сәйкес оқушылар құрылымды қолдана отырып жаттығулар жасау үшін жаттығуларды, кеңістікті бірнеше тәсілмен орындайды. Бұл негізінен ережеге негізделген сынып, өйткені мұғалім сыныптың орталығы болып табылады және жаңа материалды таныстыру мен түсіндіруге жауап береді. Әрине, бұл мұғалімге бағытталған сынып деп айта аламыз. Екінші жағынан, оқулықты оқытуда мұғалім әр сөзді, сөз тіркестерін ағылшын тілінен ана тіліне аударады немесе студенттер ана тілінен сөйлемдерді ағылшын тіліне аударуы қажет. Мұндай аударма жаттығулары мақсатты тілдің грамматикасын қамтитын әртүрлі элементтерге негізделген. Оның үстіне, мұғалім оқушылардың оның үйреткенін білген-білмегенін оңай бағалай алады. Тіпті ағылшын тілін білмейтін мұғалімдер де осы әдісті қолдана отырып, ағылшын тілін үйрете алады, өйткені жаңа тақырыпты түсіндірген кезде ана тіліне ауыса алады. Сөйлеу еленбейді, грамматика мен лексика контексте емес, оқшауланған түрде оқытылады. [6]

Дедуктивті тәсілден айырмашылығы, индуктивті тәсіл оқытудың әр түрлі стилін білдіреді, онда жаңа грамматикалық құрылымдар немесе ережелер студенттерге нақты тіл контекстінде ұсынылады. Студенттер құрылымды қолдануды тілдік практика арқылы контексте үйренеді, кейінірек ережелерді практикалық мысалдардан түсінеді. Бұл нақтыдан жалпыға дейін. Мысалы, егер ұсынылатын құрылым алдын-ала дайын болса, мұғалім сабақты пәтердің суретін көрсетумен бастайды және «бұл менің бөлмем, бұл өте ыңғайлы. Үстелде кітап бар, үстелдің жанында алты орындық бар. Мұнан кейін мұғалім құрылымды пайдалану туралы түсінік қалыптастыру үшін оқушылар мен сыныптан, қонақүйлерден, қонақ бөлмелерден немесе студенттердің күнделікті өміріндегі заттардан көптеген мысалдар келтіреді. Әр түрлі мысалдардан кейін студенттер құрылымдарды кішігірім топтарда немесе жұпта қолданады. Дәлдіктен гөрі еркін сөйлеуге мән беріледі.

Егер біз оқушымызды әртүрлі әдіс-тәсілдер түрлері арқылы тілді үйренуге жұмылдырсақ, олар үлкен қызығушылықпен үйренеді. Және осы тәжірибелер оқушыларды зерек етеді. Сонымен қатар, бұл оқушылардың сабаққа белсенді қатысуына және сыныпта мақсатты тілді практикалық тұрғыда қолдануға көмектеседі. Индуктивті тәсілді қолдану оның бүкіл әлем бойынша аудиториялардағы жетістіктері үшін атап өтілді, бірақ оның кемшілігі - кейде қиын немесе студенттерге дәстүрлі оқыту стилін ұзақ ережелерді контекстен алшақтатуға және одан көп уақытты талап ететіндігіне байланысты. Сонымен қатар, студенттер осы әдісті қолдана отырып, нақты өмірлік жағдайдағы қолданатын ауысымдық қабілеттерін жетілдіреді, мысалы:

- коммуникативті шеберлік ↓
- проблемаларды шешу дағдылары; ↓
- шешім қабылдау дағдылары; ↓
- уақытты басқару шеберлігі ↓
- автономия ↓
- сыни ойлау қабілеттері ↓
- презентациялар ↓
- көшбасшылық қабілеттер.

Дэвид Келли өзінің «Шығармашылық сенім» кітабында дизайн - ойлау адамның табиғи (және дамыған) интуитивті болуына, үлгіні таба білуге және эмоционалды тартымды ғана емес, сонымен қатар функционалды болып табылатын идеяларды ойлап табуға негізделген, сондықтан дизайн ойлауды ойластырады дейді. [7] Және дизайн ойлау орта және жоғары басшылық студенттері үшін шығармашылық потенциал мен ойлау қабілетін дамытудың тиімді құралы бола алады, өйткені бұл әдіс арқылы тілді оқытуды сыныпта қалай жүзеге асыруға болатындығын, нақтырақ айтсақ, шет тіліндегі стихиялық өзара әрекеттесу мүмкіндігі студенттерге шынайы өмірде шетел тілінің қолданыстағы лингвистикалық ресурстарын да қалай іске қосуға болатындығын қарастыруға болады.

Қорытынды

Шетел тілі сабағы сыни тұрғыдан ойлауды жүзеге асырудың тиімді жолдарын талап етеді. Сол себепті мұғалім оқыту мен оқудың әр түрлі аспектілеріне, соның ішінде нұсқаулық әдістеріне, бағалау стратегияларына және оқу материалдарына тиісті контексттер біріктіруі қажет.

Оқушылардың ойлау түрін дамытудың идеалды әдісі – дизайн ойлау моделін шетел тілі сабағында қолдану еліміздің білім беру саласына оңтайлы жақтарын әкеледі деп күтіледі . Өйткені сыныптағы дизайн - ойлаудың жағымды жақтары студенттердің зерттеу, талдау, синтез дағдыларын дамытып қана қоймай, сонымен қатар дұрыс сөйлесе білуге, сұхбат жүргізуге үйренеді. Мұндай жұмыс студенттерге жағымды эмоциялар

сыйлайды, олардың өзін көрсетуге мүмкіндік береді, даралық пен шығармашылық, сонымен қатар команданы біртұтас етеді.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. The process of Design Thinking: Plattner, Meinel, & Weinberg, 2009, p. 114.
2. 21st Century Skills: The Challenges Ahead: Andrew J. Rotherham and Daniel Willingham, 2009, p. 16
3. Кротова А. С.1, Баркова А. А.2 (Республика Казахстан) ө Дизайн – мышление как средство развития креативности учащихся
4. Gorgiladze, G. (2005). Problem Approach to Teaching a Foreign Language in the Process of Professional Education (EFL). Unpublished doctoral dissertation. Ilia Chavchavadze Language and Culture University. Tbilisi. (In Georgian)
5. The core of ‘design thinking’ and its application: Kees Dorst, 2011, p. 525
6. **Design Thinking.** *Frederik G. Pferdt,* New York City, April 2009
7. Том Келли, Дэвид Келли. Креативная уверенность. Как высвободить и реализовать свои творческие силы / пер. с англ. Т. Землянской / – М.: Азбука Бизнес, Азбука – Аттикус, 2015. – 288с.

МРНТИ 14.35.09

Kurmanbekova KA.[1], Kerimbaeva K.Z.[2]
[12]South Kazakhstan State Pedagogical University, Shymkent, Kazakhstan

USE OF CLIL METHOD IN TEACHING CHEMISTRY ON THE THEME OF «COMPLEX COMPOUNDS» AT SCHOOL

Abstract

The development in the modern world of global or world citizenship allows the human community to go beyond political boundaries. Despite the geographical location of the place of residence, people strive for communication, communication, finding the necessary information about a particular fact, event, and so on. In educational institutions, disciplines taught in English appear in the program. The question arises about the technology of teaching these disciplines. One of these technologies is CLIL (Content and Language Integrated Learning).

This article also shows that the introduction of the CLIL method in chemistry classes on the topic "Complex compounds" will be successful and effective with the use of new methods, innovative technologies in the educational process. Thus, touching upon the current research areas of modern education, this is an area associated with the development of effective methods of trilingual education and teaching technologies at school.When using CLIL in chemistry classes on the topic "Complex compounds", students develop critical thinking, which should contribute to a better assimilation of the studied material on the topic. For language subject-integrated learning, it is important to activate not only thinking, but also language skills. Teaching chemistry using CLIL should lead to fluent communication on the topic being studied, both in the native language and in English.

Keywords: chemistry, modern education, complex compounds, subject-integrated learning, critical thinking, innovative technologies, modernization, secondary education

Курманбекова К.А..[1], Керимбаева К.З.[2]
[12]Южно-Казахстанский государственный педагогический университет, Шымкент, Казахстан

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ CLIL МЕТОДА В ПРЕПОДАВАНИИ ХИМИИ НА ТЕМУ «КОМПЛЕКСНЫЕ СОЕДИНЕНИЯ» В ШКОЛЕ

Аннотация

Развитие в современном мире глобальной или мировой гражданственности позволяет человеческому сообществу выйти за рамки политических границ. Несмотря на географическое расположение места проживания люди стремятся к общению, коммуникации, нахождению необходимой информации о том или ином факте, событии и так далее. В организациях образования в программе появляются дисциплины, преподаваемые на английском языке. Возникает вопрос о технологии преподавания данных дисциплин. Одной из таких технологий является CLIL (Content and Language Integrated Learning).

Также эта статья показывает, что внедрение метода CLIL на занятиях химии по теме «Комплексные соединения» будет успешным и эффективным с использованием новых методов, инновационных технологий в учебном процессе. Таким образом, затрагивая актуальное направления исследований современного образования – это область, связанная с развитием эффективных методов трехъязычного обучения и технологий обучения в школе.

При использовании CLIL на занятиях химии по теме «Комплексные соединения» у обучающихся происходит развитие критического мышления, что должно способствовать лучшему усвоению изучаемого материала по теме. Для языкового предметно-интегрированного обучения важно активизировать не только мышление, но и языковые навыки. Преподавание химии с использованием CLIL должно привести к свободному общению по изучаемой теме как на родном языке, так и на английском языке.

Ключевые слова: химия, современное обучение, комплексные соединения, предметно-интегрированного обучения, критическое мышления, инновационные технологии, модернизация, среднее образование

Құрманбекова К.А.[1], Керімбаева К.З.[2]
[12]Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік педагогикалық университеті, Шымкент, Қазақстан

МЕКТЕП ХИМИЯСЫН ОҚЫТУДА «КОМПЛЕКСТІ ҚОСЫЛЫСТАР» ТАҚЫРЫБЫ БОЙЫНША КЛИЛ ӘДІСІН ПАЙДАЛАНУ

Аңдатпа

Заманауи әлемдегі жаһандық немесе әлемдік азаматтықтың дамуы адамзат қоғамдастығына саяси шекараны елемеуге мүмкіндік береді. Географиялық тұрғыдан алғанда қай жерде тұратындығына қарамастан, адамдар қарым-қатынасқа ұмтылады, белгілі бір факт, оқиға және т.б. туралы қажетті ақпаратты табуға тырысады. Білім беру ұйымдарының бағдарламаларында ағылшын тілінде оқытылатын пәндер пайда бола бастады. Бұл пәндерді оқыту технологиялары бойынша мәселелер туындайды. Осындай технологиялардың бірі - CLIL (Content and Language Integrated Learning).

Сондай-ақ, бұл мақала химия пәніндегі "Кешенді қосылыстар" тақырыбы бойынша сабақтарда жаңа әдістерді, инновациялық технологияларды қолдана отырып, оқу үдерісіне CLIL әдісін енгізу сәтті және тиімді болатындығын көрсетеді. Осылайша, заманауи білім беруді зерттеудің өзекті бағыттарына тоқталатын болсақ - үш тілде оқытудың тиімді әдістері мен мектепте оқыту технологияларын дамытумен тығыз байланысты сала болып табылады.

Химия пәніндегі "Кешенді қосылыстар" тақырыбы бойынша сабақтарда CLIL әдісін қолданған кезде оқушылардың сыни тұрғыдан ойлау қабілетін дамытады, бұл өз кезегінде тақырып бойынша зерттелетін материалды жақсы игеруге ықпал етеді. Тілдік пәндік-интеграцияланған оқыту барысында ойлау қабілетін ғана емес, тілдік дағдыларды да белсендендіру өте маңызды болып табылады. CLIL әдісінің көмегімен химияны оқыту барысында оқушылардың зерттелетін тақырып бойынша ана тілінде де, ағылшын тілінде де еркін сөйлесуіне әкелуі керек.

Түйінді сөздер: химия, заманауи оқыту, кешенді қосылыстар, пәндік-интеграцияланған оқыту, сыни ойлау, инновациялық технологиялар, жаңғырту, орта білім беру

Chemistry has a special place among school subjects. Fundamentals of chemistry - general knowledge about elements, substances, processes of their transformation and methods of their cognition, based on the leading ideas, theories and achievements of chemical science

In accordance with the principles of didactics, the general goals of teaching chemistry are formulated, methods and means of solving educational problems are selected. An important feature of teaching chemistry in a modern school is its interpretation as a general cultural value of knowing the world around us and oneself. Modern teaching in its idea provides for a significant strengthening of independent cognitive and learners using active teaching methods.

Therefore, the modern educational process is unthinkable without the search for new, more effective technologies that contribute to the development of the creative abilities of students. The modern new standard is focused on multicultural education, as a system, which is a general direction to achieve the desired result through interdisciplinary integration of subjects [1].

Teaching chemistry using CLIL should lead to fluent communication on the topic being studied, both in the native language and in English. For this, it is necessary that the teaching is sustainable, and the teacher himself meets certain requirements. To further advance students in the educational space, the teacher should know the needs of the students and, based on them, plan and organize the educational process.

Teaching chemistry students in English on the topic "Complex compounds" occurs through the use of writing, listening, reading, speaking. Since the topic "Complex compounds" is in itself difficult to study, the teachers, together with the students, discuss the material being studied, analyze it, and carry out correctional work. When using CLIL in the classroom, students develop critical thinking, which should contribute to a better assimilation of the studied material on the topic.

At the beginning of the lesson, students should be notified of the learning goals, together with the teacher, determine the assessment criteria and have descriptors for each task performed to help its implementation. The use of spiral learning contributes to the transition of students to a new, higher level of development at each stage of learning. The learning process should be learner-centered, not teacher-centered. Getting new information doesn't always have to come from the teacher. Autonomous learning should be promoted and a digital platform that everyone

has access to for learning should be promoted. However, he must ensure that when performing group work, each of its members contributes to the solution of the task. The use of a bilingual approach in the learning process will allow to develop English with the help of the native language [2].

In the lessons on the integration of chemistry and the English language, we, subject teachers, should not only stimulate the mental activity of students in studying a new topic, but also motivation for the educational process. This includes engaging students in the topic of the lesson, helping them gain access to the knowledge that they already have, so that they can connect existing knowledge with new material. For language subject-integrated learning, it is important to activate not only thinking, but also language skills [3].

It is very important for a CLIL teacher to encourage the activation of the system of knowledge, experience and language skills among students in the classroom, which can serve as an effective assimilation of the subject through language skills. Activation allows you to stimulate active interaction not only between students, but also between subject teachers, to encourage students to actively use the language in oral and written forms, to activate the necessary, relevant lesson vocabulary. When conducting lessons within the framework of CLIL at this level, we believe that an important step is to provide teachers with lesson material at the appropriate content and language level for students to further master the lesson. For a better assimilation of the lesson material, subject teachers within the CLIL use a variety of ways to work with texts on chemistry and terminological vocabulary [4].

For the development of language subject skills of students and support for students who have difficulties in studying chemistry in English on the topic "Complex compounds", a system of activities is needed, which includes:

1) the use of the training texts "Complex connections" adapted to the IEP;

2) a set of CLIL techniques aimed at developing 4 skills: reading, speaking, writing, listening;

3) assignments aimed at developing critical thinking skills in English

4) create opportunities for students to assimilate the material outside the lesson, as well as the use of visual materials on "Complex compounds".

In conclusion, I believe that for the successful assimilation of the educational material, students should: study the lexical material of the lesson through its active application not only in the lesson, but also outside the lesson; create a thematic glossary or dictionary for students in English; select and compose educational texts on chemistry containing no more than 20–25 terms; create opportunities for students to assimilate material outside the lesson, as well as the use of visual materials; create assignments taking into account CEFR to assess the level of the language of the material.

Literature

1. Transition to teaching chemistry in English in secondary school / AB Zhapanova - Text: direct // URL: http: //chemistry-edu.ru/index.php/metod/bilingvalnoe-obuchenie

2. The introduction of subject-language integration in physics lessons in grade 8 / V. V. Golovintseva, B. B. Ermanov, A. S. Panevin [and others]. - Text: direct // Young scientist. - 2017. - No. 18.1 (152.1). - S. 12-16. - URL: https://moluch.ru/archive/152/42920/

3. Babich, IM How to improve the efficiency of studying chemistry in English in grade 8 / IM Babich, Greg Dich. - Text: direct // Young scientist. - 2015. - No. 15 (95). - S. 563-567. - URL: https://moluch.ru/archive/95/21366/

4. Krasheninnikova A. E. On the use of subject-language integrated learning CLIL file: /// C: /Users/user/DesktopB8.htm

МРНТИ 14.35.09

Amanbekova N.[1], Moldassanova A.[2], Kurmangaliyeva D.[3]
[1]lecturer, master of pedagogical sciences IITU
[2]assistant professor, candidate of philological sciences IITU
[3]senior lecturer, master of linguistic sciences IITU

SCAFFOLDING IN TEACHING FOREIGN LANGUAGES

Abstract

The article considers the concept of scaffolding in teaching foreign language, its history, benefits, strategies and application in methodology, as well as the main characteristics for the successful use of this technique.

Key words: scaffolding, prior knowledge, pre-teach, visual aids.

Аманбекова Н[1]. Молдассанова А[2]. Курмангалиева Д.[3]
[1]лектор, магистр педагогических наук МУИТ
[2]доцент ,кандидат филологических наук МУИТ
[3]сеньор-лектор, магистр лингвистических наук МУИТ

СКАФФОЛДИНГ В ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКАМ

Аннотация

В статье рассматривается понятие скаффолдинга в обучении иностранному языку, его история, преимущества, стратегии и применение в методике, а также основные характеристики для успешного использования данной методики.

Ключевые слова: скаффолдинг, предварительные знания, предварительное обучение, наглядные пособия.

Аманбекова Н.[1] Молдасанова А.[2] Курмангалиева Д[3]
[1]лектор, педагогика ғылымдарының магистрі ХАТУ
[2]доцент, филология ғылымдарының кандидаты ХАТУ
[3]сеньор-лектор, лингвистикалық ғылымдарының магистрі ХАТУ

ШЕТЕЛДІК ТІЛДЕРДІ ОҚЫТУДА СКАФФОЛДИНГ ӘДІСІ

Аңдатпа

Мақалада шет тілін оқытудағы скаффолдинг ұғымы, оның тарихы, артықшылықтары, әдістеме стратегиялары мен қолданылуы, сондай-ақ осы техниканы сәтті қолданудың негізі сипаттамалары қарастырылады.

Тірек сөздер: скаффолдинг, алдын ала білім, алдын ала оқыту, көрнекі құралдар.

Nowadays we have a lot of different methods in teaching, and one of this modern methods it is “Scaffolding.” ‘Scaffolding’ in teaching is a term used in education to describe the way teachers can support a student’s learning in the classroom. It is a way to think about how we introduce new concepts to our learners or students to help them develop their thinking. Moreover, “Scaffolding” is the process by which teachers use particular conceptual, material and linguistic tools and technologies to support student learning which is used at any point of interaction between teachers and students – at the point of providing inputs and explanations, through to modelling, interacting and assessing.

Scaffolding might include:

• explaining a new concept through a concept map;
• making deliberate comparisons with the first language and culture;
• focusing on particular words to develop a metalanguage;
• providing and explicating fruitful examples; asking students to notice particular aspects/features;
• highlighting patterns, choices;
• elaborating on an initial explanation;
• using questions to probe students’ conceptions and prompt them to describe their interpretations and challenge their opinions;
• using various ways of representing ideas and concepts (eg visuals, diagrams, organisers, highlighting, various media and technologies);
• feedback that relates to improvement.

Through interactive talk, ongoing dialogue, rich, formative questioning, and careful listening and reading, teachers constantly judge what kinds of scaffolds are appropriate and how much scaffolding is appropriate for individual learners. Teachers monitor student responses and find ways to ensure that students make personal meaning of their experiences and develop a fuller understanding. This dialogue and questioning not only involves teacher-to-students and students-to-teacher interaction, but also peer discussion. The teacher’s role is to encourage students to try to answer questions, ask more of their own and listen carefully to and build upon the responses of peers, and of course we should have noticed that knowing your subject well will also help you identify the need for scaffolding. Scaffolding is also an important aspect of diagnostic assessment. By providing assistance through scaffolding, teachers are able to gauge what it is that students can do independently and what they can do with particular kinds of assistance.

As for the history of Scaffolding theory was first introduced in the late 1950s by Jerome Bruner, a cognitive psychologist. He used the term to describe young children’s oral language acquisition. As young children are first learning to speak a language, their parents and caregivers provide informal frameworks that facilitate the children’s learning. Scaffolding in the classroom consists of helpful interactions between the teacher and the student that enable the student to do something beyond what he could do independently. A scaffold is a temporary framework that is put up for support and access to meaning and is taken away when the student feels success and masters’ tasks, concepts, and, in this case, language acquisition. Scaffolding techniques when used strategically and correctly does take time, but it is well worth it! Through scaffolding,

English Language Learners are given the opportunity and the necessary support to acquire language while meeting rigorous academic standards.

Here are some benefits of scaffolded instruction:

- Students experience a supportive learning environment
- Students feel free to ask questions, provide feedback, and support their peers
- Teachers become facilitators of knowledge rather than content "experts"
- Students take a more active role in learning
- Students are able to take ownership of the learning and their classroom as a community of learners.

Scaffolding Strategies

There are many strategies that can be employed in scaffolding, and some work better for some subjects, students, or teachers. All teachers need a little time to find their rhythm and figure out what they like.

Prior Knowledge: This is many teachers' favorite way to support student learning. If you can connect a lesson to what students already know, it will help them understand in a big, big way. Many teachers have had huge success in working with students who are having a hard time understanding fractions by utilizing money. A lot of children think they can't understand the concept until they realize they already know the basics!

Pre-Teach: If you're dealing with a lesson you know will have lots of tricky concepts or vocabulary, this can be really helpful. Go over the words or concepts, supporting them with some other scaffolding strategies, before diving into the main lesson. This reduces student confusion, and the repetition helps them remember the subject matter.

Visual Aids: Alright, we're not exactly reinventing the wheel with this one, but it really does help a lot of learners to have something to visually connect to the material. In fact, if you can bring in other senses (as in touching, tasting, and smelling), this can help increase the retention of the information with your students. Be very careful with this one, since you don't want your students licking everything they're trying to remember.

Show Instead of Tell: You might have heard this idea from friends who were in writing or acting classes. The idea is that your audience/students connect more with what they are shown. It's the difference between reading a play and seeing it acted out. This can involve all sorts of activities, from visual aids to role playing to costumes. Have fun with it!

Think Aloud: Have your students - with your support, of course - talk through their thought process. Not only does this help them employ critical thinking skills, you can help them out in the process by prompting them or guiding their thinking. Though you have to be careful, since you don't want to just straight up give them the answer.

And here we have some examples of using scaffolding:

1. **Show and tell** Try a *fishbowl activity*, where a small group in the center is circled by the rest of the class; the group in the middle, or fishbowl, engages in an activity, modeling how it's done for the larger group.
2. Always show students the outcome or product before they do it. If a teacher assigns a persuasive essay or inquiry-based science project, a model should be presented side-by-side with a criteria chart or rubric. You can guide students through each step of the process with the model of the finished product in hand.
3. Use *think aloud*, which will allow you to model your thought process as you read a text, solve a problem, or design a project. Remember that children's cognitive abilities are still in development, so opportunities for them to see developed, critical thinking are essential.

2. Tap into prior knowledge

Ask students to share their own experiences, hunches, and ideas about the content or concept of study and have them relate and connect it to their own lives. Sometimes you

may have to offer hints and suggestions, leading them to the connections a bit, but once they get there, they will grasp the content as their own.

Launching the learning in your classroom from the prior knowledge of your students and using this as a framework for future lessons is not only a scaffolding technique—many would agree it's just plain good teaching

4. **Give time to talk**

All learners need time to process new ideas and information. They also need time to verbally make sense of and articulate their learning with the community of learners who are engaged in the same experience and journey. As we all know, structured discussions really work best with children regardless of their level of maturation.

If you aren't weaving in think-pair-share, turn-and-talk, triad teams, or some other structured talking time throughout the lesson, you should begin including this crucial strategy on a regular basis.

Pre-teach vocabulary

Sometimes referred to as front-loading vocabulary, this is a strategy that we teachers don't use enough. Many of us, myself included, are guilty of sending students all alone down the bumpy, muddy path known as Challenging Text—a road booby-trapped with difficult vocabulary. We send them ill-prepared and then are often shocked when they lose interest, create a ruckus, or fall asleep.

Pre-teaching vocabulary doesn't mean pulling a dozen words from the chapter and having kids look up definitions and write them out—we all know how that will go. Instead, introduce the words to kids in photos or in context with things they know and are interested in. Use analogies and metaphors, and invite students to create a symbol or drawing for each word. Give time for small-group and whole-class discussion of the words. Not until they've done all this should the dictionaries come out. And the dictionaries will be used only to compare with those definitions they've already discovered on their own. With the dozen or so words front-loaded, students are ready, with you as their guide, to tackle that challenging text.

5. **Use visual aids** Graphic organizers, pictures, and charts can all serve as scaffolding tools. Graphic organizers are very specific in that they help kids visually represent their ideas, organize information, and grasp concepts such as sequencing and cause and effect.

A graphic organizer shouldn't be The Product but rather a scaffolding tool that helps guide and shape students' thinking. Some students can dive right into discussing, or writing an essay, or synthesizing several different hypotheses, without using a graphic organizer of some sort, but many of our students benefit from using one with a difficult reading or challenging new information. Think of graphic organizers as training wheels—they're temporary and meant to be removed.

6. Pause, ask questions, review

This is a wonderful way to check for understanding while students read a chunk of difficult text or learn a new concept or content. Here's how this strategy works: Share a new idea from discussion or the reading, then pause (providing think time), and then ask a strategic question, pausing again.

You need to design the questions ahead of time, making sure they're specific, guiding, and open-ended. (Even great questions fail if we don't give think time for responses, so hold out during that Uncomfortable Silence.) Keep kids engaged as active listeners by calling on someone to give the gist of what was just discussed, discovered, or questioned. If the class seems stuck on the questions, provide an opportunity for students to discuss in pairs.

With all the diverse learners in our classrooms, there is a strong need for teachers to learn and experiment with new scaffolding strategies. I often say to teachers I support that they have to slow down in order to go quickly. Scaffolding a lesson may, in fact, mean that it takes longer to teach, but the end product is of far greater quality and the experience much more rewarding for all involved.

Scaffolding has been praised for its ability to engage most learners. When the learning is scaffolded students are constantly building on prior knowledge and forming associations among new information, concepts, and language acquisition. Additionally, scaffolding presents opportunities for students to be successful before they move into unfamiliar territory. This type of instruction minimizes failure, which decreases frustration, especially for students acquiring a new language. When supporting English Language Learners during instruction we must consider that the instruction is two-fold. Teachers are supporting content and language acquisition simultaneously. This is not easy task!

References:

1. Alibali, M (2006). Does visual scaffolding facilitate students' mathematics learning? Evidence from early algebra.
2. Hogan, K., and Pressley, M. (1997). Scaffolding student learning: Instructional approaches and issues. Cambridge, MA: Brookline Books.
3. Piper, C. Teaching with Technology (2005). What is scaffolding?
4. Dalton, J., and Smith, D. (1986). Extending children's special abilities: Strategies for primary classrooms.
5. Dennen, V. P. (2004). Cognitive apprenticeship in educational practice: Research on scaffolding, modeling, mentoring, and coaching as instructional strategies. In D. H. Jonassen (Ed.), Handbook of Research on Educational Communications and Technology (2nd ed.), (p. 815). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

МРНТИ 14.35.09

Сырлан Диана Нұржанқызы[1], З.Баданбеккызы[2]
[1]Абай атындағы қазақ ұлттық педагогикалық университеті. Филология жане көптілді білім беру институты. Шетел тілі: екі шетел тілі мамандығынын 2-курс магистрі.
[2]филология гылымдарынын кандидаты, доцент.

САНДЫҚ БАҒДАРЛАМАЛАРДЫ ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫҒА БАҒЫТТАЛҒАН ӘДІСТІ ДАМЫТУ

Аңдатпа

Бұл мақалада сандық бағдарламаларды қолдану арқылы оқушыға бағытталған әдісті дамыту қарастырылады. Қазақстандағы сандық бағдарламаларды қолдану арқылы оқушыға бағытталған әдісті қолдану талданды. Ағылшын сабағында оқушыларға бағытталған әдістердің түрлері ұсынылды.

Мақалада білім беруді сандық бағдарламаға көшіру мәселелеріне, атап айтқанда қазіргі заманғы цифрлық технологиялардың мүмкіндіктерін зерттеуге, оларды қолданудың орындылығын және әзірлеу мен пайдаланудың бағыттарын сипаттауға арналған. Білім беру қызметінде сандық технологияларды практикалық қолдану және электронды оқытудың әртүрлі формаларын жүзеге асырылуын көрсету. Ағылшын тілі сабағында қолдануға болатын сандық бағдарламаларға тоқталып, оны қолданудың маңызыдылығын түсіндіру.

Кілт сөздер: сандық бағдарлама, білім беру, дамыту, әдіс-тәсілдер, педагог, оқушы, мектеп, интернет, платформа, ағылшын тілі сабағы, компьютер, уақыт.

Сырлан Диана Нуржановна[1], З.Баданбеккызы[2]
[1]Казахский национальный педагогический университет им. Абая. Институт филологии и многоязычного образования. Иностранный язык: 2-й курс магистратуры по двум иностранным языкам.
[2] кандидат филологических наук, доцент.

РАЗРАБОТКА МЕТОДА ДЛЯ СТУДЕНТОВ С ПОМОЩЬЮ ЦИФРОВЫХ ПРОГРАММ

Аннотация

В данной статье рассматривается развитие методов, ориентированных на ученика с использованием цифровых программ. Проанализировано использование метода, ориентированного на ученика, с использованием цифровых программ в Казахстане. Были предложены виды методов ориентированных на уроках английского языка.

Статья посвящена вопросам перевода образования в цифровую программу, в частности, изучению возможностей современных цифровых технологий, описанию целесообразности их применения и направлений разработки и использования. Практическое применение цифровых технологий в образовательной деятельности и демонстрация реализации различных форм электронного обучения. Цель познакомить с

количественными программами, которые можно использовать на уроках английского языка, объяснить важность его применения.

Ключевые слова: цифровая программа, образование, развитие, методы и приемы, педагог, ученик, школа, интернет, платформа, урок английского языка, компьютер, время.

Syrlan Diana Nurzhanovna[1], Z.Badanbekkyzy[2]
[1]Abay Kazakh National Pedagogical University. Institute of Philology and Multilingual Education. Foreign language: 2nd year master's degree in two foreign languages.
[2] Candidate of Philological Sciences, Associate Professor.

DEVELOPING A STUDENT-FOCUSED METHOD THROUGH DIGITAL PROGRAMS

Abstract

This article discusses the development of a student-oriented approach using digital programs. The use of the student-oriented approach using digital programs in Kazakhstan was analyzed. In the English lesson, the types of methods aimed at students were presented.

The article is devoted to the issues of transferring education to a digital program, in particular to studying the possibilities of modern digital technologies, describing the feasibility of their use and directions of development and use. Demonstration of the practical use of digital technologies in educational activities and the implementation of various forms of e-learning. To explain the importance of using digital programs that can be used in English lessons.

Keywords: digital program, education, development, methods, teacher, student, school, internet, platform, English lesson, computer, time.

Kipicne.

Қазақстан Республикасының Үкіметінің № 827 қаулысы бойынша 2017 жылдың 12 желтоқсан күні «Цифровой Казахстан» атты бағдарламасы қабылданған. Бұл бағдарлама негізінен 2018-2022 жылдарда жүргізіледі. Аталған бағдарлама Қазақстан «Стратегия-2050», «100 нақты қадам» Ұлт жоспары, «Нұрлы жол» және басқа да салалық бағдарламалар аясында алға қойып отырған барлық мақсаттарға жетуде драйвер болып табылады[1]. Сондай-ақ білім беру жүйесінде де өз орнын тауып, көптеген өзгерістер енгізуде. Сандық бағдарламалар мен электрондық оқу материалдарын пайдалана отырып, оқытуды ұйымдастыру және оқу процесін басқару үшін ақпараттық технологиялық платформалар әзірленді. Платформа – бұл оқытудың білім беру, басқару және коммуникативті функционалдығын қамтамасыз ететін бағдарламалық кешен. Сандық бағдарламаларды енгізу арқылы оқушылардың кез келген жерде және қолайлы уақытта оқуға көшуге, жеке білім беру бағытын жобалауға, сол арқылы білім алушы тұлғасының білім беру қажеттіліктерін қанағаттандыруға, білім алушыларды электрондық ресурстардың белсенді тұтынушыларына ғана емес, жаңа ресурстарды жасаушыларға да айналдыруға мүмкіндік береді.

Білім беру процесіне сандық бағдарламаларды енгізу жалпы педагогикалық білім беру жүйесіне жаңа талаптар қояды. Орта мектепте электронды күнделіктер, интерактивті тақталар және басқа да электронды оқыту құралдары қолданылады. Жаңа технологиялар дәстүрлі оқыту жүйесін де, жалпы білім беру ортасын да өзгертетіні анық. Олар сондай-

ақ, педагогт**ың** кәсіби құзыреттілігіне де, тұлғасына да жаңа талаптар қояды. Жаңа буынның мемлекеттік білім беру стандарттарында электрондық білім беру ресурстары мен цифрлық технологияларды пайдалану оқу курсын мазмұнды толықтырудың міндетті талабы болып табылады.

Ақпараттық жүйелер өмірдің барлық салаларына кірді, соның ішінде оқуға бағытталған әдіс-тәсілдерге. Сандық бағдарламалардың дамуы көптеген мүмкіндіктерге жол ашады. Білім беру саласына жаңа технологияны енгізумен ғана шектелмейді, оқушының жан-жақты дамуына септігін тигізеді. Ғылым мен өнеркәсіптің барлық салаларындағы жаһандану үлкен қарқынмен жүріп жатыр, және өз дамуын тоқтатпайды. Сондай-ақ, Сандық бағдарламалар қысқа уақыт аралығында көптеген алуан түрлі міндеттерді орындауға мүмкіндік береді. Бұл IT-технологияларды сұранысқа ие еткен жылдамдық пен әмбебаптылық.

Тадау. Сандық мектеп – бұл білім беру процесінде сандық жабдықты, бағдарламалық жасақтаманы саналы және тиімді қолданатын және сол арқылы әр оқушының бәсекеге қабілеттілігін арттыратын білім беру мекемесінің ерекше түрі. Сандық мектептерді ерекше және жаңа құбылыс ретінде қарастырмайды, өйткені ақпараттық технологиялар жай мектептерде де белсенді қолданылады. Оқытудың сандық бағдарламаларына көшетін мектептер техникалық және ақпараттық жабдықталуы, педагогтердің жаңа жағдайларда жұмысқа дайындығы, білім беру ортасының басқару деңгейі бойынша түбегейлі ерекшеленеді. Әдістемелік тұрғыдан алғанда, "сандық мектеп" құзыреттілік көп деңгейлі тәсілді қолдана отырып, жаңа білім беру стандарттарына сүйенеді [1].

Жалпы сандық бағдарламалар туралы Отандық және ресейлік әдебиеттерде журнал-газеттерде көптеген мақалалар, шығарылымдар жарияланған. «Егемен Қазақстан», «Жетісу» және көптеген Республика бойынша шығын газеттерде сандық бағдарлама туралы ақпараттар кеңінен тараған. Манфред Шпитцердің «Антимозг: цифровые технологии и мозг» жұмысында сандық бағдарламаны зерттеген. Сол секілді А.К. Коптелов, А. Чеботарев зерттеулерінде сандық бағдарламаны жан-жақты қарастырып, үлкен еңбек қосқан. Сандық бағдарламалардың дамуы көптеген мүмкіндіктерге жол ашады, ғылым мен өнеркәсіптің барлық салаларындағы, сондай-ақ, оқу жүйесінде де жаһандану үлкен қарқынмен жүріп жатқаны және дамуы соның ішінде білім беру жүйесінде үлкен орын алатыны еліміздің болашағының жарқын кепілі.

Бүгінгі сандық бағдарламалар дегеніміз:

- білім алушыларға ақпарат пен білімді тиімді жеткізу құралы;
- оқу материалдарын жасау;
- оқытудың тиімді тәсілі;
- бұл жаңа білім беру ортасын құру құралы: дамушы және технологиялық.

Заманауи сандық бағдарламалар - бұл:

- Мұғалім мен оқушының бірлескен эксперименттік зерттеулерінің технологиясы.
- "Виртуалды шындық" технологиясы.
- "Панорамалық бейнелер" технологиясы.
- "3D модельдеу" технологиясы.
- "Білім беру робототехникасы" технологиясы.
- БАМ технологиясы (ақпараттандырудың шағын құралдарын пайдалану).
- Мультимедиялық оқу мазмұны.
- Интерактивті электрондық мазмұн [2].

Сандық бағдарлама енгізілгелі білім жүйесінде өз нәтижесін көрсетуде. Жаһанданған әлемге сай, бәсекелестікке қабілетті болудың бірден бір жолы осы. Оқушының ғана емес, ұстаздардың да дамуына септігін тигіуде.

Ағылшын тілін оқытудағы сандық бағдарламаларды қолдану

Ағылшын тілін оқытуда жаңа ақпараттық технологияларды қолдану оқу процесін жетілдіру мен оңтайландырудың, жұмыс формаларын әртараптандыруға және сабақты қызықты және есте қаларлық етуге мүмкіндік беретін әдістемелік құралдар мен әдістерді дамытудың маңызды аспектілерінің бірі болып табылады.

Бүгінгі таңда сапалы заманауи білім берудің қажетті шарты-алдыңғы қатарлы технологияларды қолдана отырып, дәстүрлі оқытудың үйлесімі. Заманауи білім берудің мақсаты – белсенді, саналы, жауапты, сындарлы тұлғаны дамыту [2]. Компьютерлердің, электронды материалдардың, оқулықтардың, энциклопедиялардың болуы оқу процесін жаңа деңгейге көтеруге мүмкіндік береді. Қазіргі жағдайда мұғалімдерден адамның мінез-құлқының ерекшеліктерін түсінуді, оқушылардың жеке ерекшеліктерін ескеруге негізделген әдістерді қолдануды талап етеді. Өзімнің өткен тәжірибемде қолданған әдіс-тәсілдерге тоқталсам, ағылшын тілі сабақтарындағы ақпараттық және коммуникациялық технологиялар (АКТ):

- Power Point презентациялары;
- мәтіндік редакторлар;
- электрондық кестелер;
- тесттер;
- интернет ресурстары;
- электрондық оқулықтар.

Ақпараттық технологиялардың қарқынды дамуы оқу процесін ұйымдастырудың жаңа тәсілдерін іздеу қажеттілігін анықтайды. Қазіргі мұғалім оқу процесінде ақпараттық және коммуникациялық технологияларды тиімді қолдануы керек. Кейбір технологияларды барлық мұғалімдер қолданады. Мысалы, презентацияларды қолдану кең таралды. Мектепте өткен іс-тәжірибемде сабақта жиі қолдандым. Себебі ол тек көрнекілік үшін емес, өзіме ыңғайлы көмекші ретінде болатын. Презентацияға мәтіннен басқа суреттер, графиктер, кестелер, бейнелер және музыкалық сүйемелдеу кіруі мүмкін. Сол арқылы оқушылардың назарын өзіңе аударасың, сабақ тез әрі қызықты өтіп кететін. Бірақ презентация жасау мұғалімге материалды таңдау, презентация құрылымын ойластыру, дизайнды таңдау және т.б. бойынша үлкен дайындықты қажет етеді. Білімді бақылаудың бұл әдісінің кемшіліктері бар, бірақ қысқа уақыт ішінде көптеген адамдарды бағалау және оны объективті түрде жасау мүмкіндігі осы технологияның кең танымалдылығын қамтамасыз етеді [3].

Ең тиімді технология бұл – электронды оқулықтарды сабақта қолдану, бірақ бүгінгі таңда мұғалімдердің шектеулі тобы әр түрлі сапалы электронды оқулықтардың үлкен таңдауына қарамастан технологияны қолдана бермейді. Оқу объектілерінің өзара байланыс жиынтығын білдіреді:

- символдық нысандар (белгілер, символдар, мәтіндер, графиктер);
- бейнелі нысандар (фото, суреттер);
- аудио ақпарат (ауызша мәтіндер, диалогтар, музыка);
- бейне нысандар (анимациялар, модельдер, бейне сюжеттер);
- "виртуалды шындық" объектілері (тренажерлер, интерактивті модельдер, конструкторлар).

Нысандардың әрқайсысы өзіндік құндылыққа ие және оны өздігінен оқытуда қолдануға болады. Кейбір оқу нысандары қолдануда айқын басымдыққа ие (бұл нақты ұйымдастырушылық формасына байланысты). Мұғалім әр түрлі сабақтарда (сабақтарда, дәрістерде, элективті курс сабақтарында, практикалық сабақтарда және т.б.) сандық білім беру ресурстарын ұтымды пайдалануы керек [4].

Сандық бағдарламаларды пайдалану мүмкіндік береді:

1. білім берудің тиімділігі мен сапасын жақсартуға;
2. оқытудың заманауи мақсаттарына назар аударуға;
3. оқушылардың оқуға деген ынтасын арттыруға;
4. әр түрлі қызмет түрлеріне байланысты өзара оқытуды қолдануға;
5. елтану аспектісін ескеру;
6. сабақтарды эмоционалды және есте қаларлық ету;
7. жеке тәсілді іске асыру;
8. оқушылардың дербестігін күшейту;
9. мұғалім мен оқушының өзара әрекеттесу сипатын өзгерту;
10. оқушылардың білімін объективті бағалау;
11. көрнекілік сапасын жақсарту;
12. мұғалімнің жұмысын жеңілдету.

Сандық бағдарламаны пайдалану аз уақыт жұмсау арқылы көрнекі құралдар жасауға мүмкіндік береді, нәтижесінде сабақтың көрнекілігі мен қызықтылығын арттырады, сабақты мультимедиялық элементтердің көмегімен визуализациялауға мүмкіндік береді, оларды плакаттардан айырмашылығы қажет болған жағдайда түзетуге болады. Сондай-ақ, мұндай көрнекі құралдардың электронды түрде сақталатындығы және зертханалық үй-жайларда көп орын қажет етпейтіндігі маңызды. Сонымен қатар, сабақты тек арнайы жабдықталған сыныпта ғана емес, сонымен қатар экран мен бейнепроекциялық жабдықты компьютермен немесе ноутбукпен орналастыруға болатын кез келген бөлмеде өткізуге болады [5].

Шет тілдерін үйрену кезінде сандық бағдарламаларды қолданудың тиімділігі жаңа білімді қалыптастыру, білімді практикада қолдану болып табылады. Ағылшын тілі сабақтарында дискілермен жұмыс істеу кезеңдеріне келсек:

1. Диск тақырыбы бойынша мұғалімнің кіріспе сөзі.
2. Лексикамен алдын-ала жұмыс.
3. Дискімен өзіндік жұмыс.
4. Өткен материалды талқылау (сөйлесу практикасы).

Бірінші кезеңде мұғалім дискінің тақырыбымен, оның құрылымымен және мазмұнымен таныстырады, жұмыстың реттілігін түсіндіреді. Екінші кезеңде негізгі сөздер мен өрнектерді пысықтауға бағытталған тапсырмалар орындалады, мысалы, түйінді сөздер түсіндіріледі, синонимдер мен антонимдер тыңдалады. Ағылшын тіліне аударма беріледі. Бейімделген шағын мәтіндермен жұмыс жасау оларды оқу, ана тіліне аудару, сұрақтарға жауаптар, жетіспейтін сөздерді қою және тағы басқада жұмыс жүргізіледі. Сөзжасам бойынша тапсырмалар орындалады сөйлеудің әр түрлі бөліктерін, күрделі сөздерді қалыптастыру, сөздер қатарында туыстық сөздерді табу және т.б. Үшінші кезеңде оқушылар дискімен өз бетінше жұмыс істейді. Төртінші кезеңде дискінің материалы, оның мазмұны, онда қарастырылған негізгі мәселелер талқыланады, тақырыптар бойынша шағын пікірталастар ұйымдастырылады [6]. Осылайша, мультимедиялық материалдармен жұмыс оқушылардың ағылшын тілін тереңірек меңгеруіне ықпал етеді. Өйткені ықшам дискілер шынайы, өзекті, көрнекіліктің барлық түрлерін қолданады, компьютерлік сыныпта өз бетінше жұмыс істеуге мүмкіндік береді, монологиялық және диалогтік сөйлеуді дамытуға көмектеседі. Өз тәжірибемде бұл әдіс-тәсілдердің барлығын қолдандым. Ол мұғалімнің оқыту, үйретуіне өте көп көмек береді. Себебі, сандық бағдарлама сол үшін қолайлы жағдайлар жасайды. Білім беру қай заманда да оңай емес, ал сандық бағдарлама оның жаңаша бастамасы. Болашақта түгелдей ауысып, күнделікті пайдалану қалпына енеді деп білеміз.

Қорытынды

Қорытындыласақ бұл мақалада сандық бағдарламаларды сабақта қолданудың тиімділігін қарастырдық. Жоғарыда айтылғандардың негізінде сандық бағдарламаны енгізу оқушылардың білім беру жүйесін дамыту үшін өте маңызды екенін атап өтілді. Бірақ сонымен бірге оларды енгізуге ғылыми негізделген көзқарасты қалыптастыру қажет. Мәдениеттанулық тәсілге негізделген даярлықты жетілдіру сандық бағдарламаны енгізуге мүмкіндік береді, бұл қазіргі заманғы білім беру ұйымдарын дамыту стратегиясының негізі болып отыр. Инновациялық кадрларды даярлау үшін ғылыми, білім беру және оқыту ұйымдардың өзара іс-қимылының желілік нысандарын дамыту үшін жағдайлар жасалған. Ол үшін мемлекет бар күшін салады. Оқытуды дамыту үшін мұғалімдерді курсқа, семинарларға қатыстырып отырады. Сандық бағдарламаны жетік меңгеру, ол болашақтың негізі болып тұр.

Біздің елімізге жоғары білікті кадрлар қажет, сондықтан отандық ғылымның міндеті тек үздік шетелдік тәжірибелерді біздің жағдайымызға көшіру ғана емес, сонымен қатар үздік отандық ғылыми мектептер мен озық сандық бағдарламаға сүйенетін ғылыми негізделген озық білім беру стратегиясын әзірлеу болып табылады.

Білім беру стандарттары оқу процесін ұйымдастыруды қайта құруға бағыттайды. Басында мұғалім бақылауды ұйымдастырады және демонстрациялық тәжірибелер қояды, фактілерді алады, соның негізінде білім алушылармен бірге белгілі бір тақырыпты ашады, оны талқылау бойынша қорытынды жасалады. Бұл мақаланың көлемінің кіші болуына байланысты тақырыпты түгел қамтымауы мүмкін. Болашақта үлкен көлемде зерттеліп жалғасын табады деген ойдамыз.

Пайдаланған әдебиеттер:

1.https://www.inform.kz/kz/sandyk-kazakstan-bagdarlamasy.
2.Шаронин Ю.В. ЦИФРОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ВЫСШЕМ И ПРОФЕССИОНАЛЬНОМ ОБРАЗОВАНИИ: ОТ ЛИЧНОСТНО ОРИЕНТИРОВАННОЙ SMART-ДИДАКТИКИ К БЛОКЧЕЙНУ В ЦЕЛЕВОЙ ПОДГОТОВКЕ СПЕЦИАЛИСТОВ // Современные проблемы науки и образования. – 2019. – № 1.;
3.Иашвили М.В., Макарова О.Б. Использование цифровых лабораторий в школьном и вузовском образовании // Вестник педагогических инноваций. 2014. - № 3(35). - С. 82-85.
4.Шпитцер М. Антимозг: цифровые технологии и мозг. - М.: АСТ, 2012. - 276
5.https://eng.1sept.ru/article.php
6. Сергеева И.В. Цифровой педагог в онлайн образовании // Научные труды Института непрерывного профессионального образования. 2016. - № 6 (6). - С. 117-122.
7. Seaman J. E., Allen I. E. Grade Increase: Tracking Distance Education in the United States // Babson Survey Research Group. 2018.
8. Kentnor H. Distance Education and the Evolution of Online Learning in the United States // Curriculum and Teaching Dialogue. 2015. Vol. 17. № 1-2. P. 28-29.

МАЗМҰНЫ \ СОДЕРЖАНИЕ\CONTENTS

ШЕТЕЛ ТІЛІНДЕ БІЛІМ БЕРУ
ИНОЯЗЫЧНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ
FOREIGN LANGUAGE EDUCATION

Florinela Şerbănică l'enseignement du français aux etudiants non-philologues. Une experience roumaine.....**5**
Букабаева Б.Е, Токсеркеева А.Ж Модуль языковой подготовки CLIL- педагога...**9**
Әшір Д.Ж. Уматова Ж.М. Ағылшын тілін оқытудың бастапқы кезеңіндегі артикуляцияны қалыптастыру кезіндегі фонетикалық интерференциясы.....**15**
Қайранов М.А. Досанова А.М. Шетел тілдерін оқытуда қалыптастырушы және жиынтық бағалауды қолданудың тиімділігі.....**21**
Сартаева К.Д. Алдашева К.С. Веб-квест технологиясы және оның білім беру үрдісіндегі қолданылуы.....**28**
Turlybekov Berdibay Duysenbekovich, Patullayev Shukurjon Muroduly Cognitive-pragmatic and formal characteristics of the English oral academic discourse.....**35**
Абдрахим Н.Н , Аяпова Т.Т. Шет тілді оқытудағы бағалаудың маңызы.....**48**
Aydoskyzy Indıra Psychological and pedagogical aspects of student motivation in FLT..**53**
А.А.Абдуллаева Қазақстандағы шет тілдік білім беру жүйесінің орны.....**59**
Айнабек Ж.А. , Т.Т.Аяпова Заманауи шеттілдік білм беру аясы мәнінде.....**63**
Badanbekkyzy Zaure Implementing CLIL approach at the English lessons **68**
Зейнехан Күзекова Қазақ тіліндегі динамикалық кеңістіктік қатынастың берілуі.....**77**
Karakulova Ulbosyn Erzhanovna, Seitova Gunaz Madikhanovna Integrated teaching of foreign languages as a pedagogicalproblem.....**84**
Kashkinbayeva Kulmarash, Yessenaliyeva Makhpal The effectiveness of CLIL method in teaching English to future aviation specialists.....**90**
Б.Е.Букабаева Көптілді білім берудегі көпмәдениетті тұлғаны қалыптастырудың негіздері.....**97**
Дегтярева К.С., Есенаман С.Е, Хасанова С «Использование современных информационных интернет-ресурсов в обучении иностранному языку с целью эффективной организации учебного процесса в условиях дистанционного

обучения»....**102**
Серікбай Мөлдір, Кемелбекова З. А Шетел тілін оқыту үрдерісінде мәдени-әлеуметтік интерференцияны болдырмау тәсілдері....**108**
Sakhitzhanova Zada Ergazy Daulet Critical thinking technology – in CLIL teaching process....**114**
Рысбаева Назерке Сейталиевна, Кемелбекова З. А. Применение когнитивного подхода при обучении иноязычной языке....**118**
Сакенова Анель Алмасқызы Шетел тілін оқыту үрдісінде когнитивті-лингвистикалық тәсілді қолданудың тиімділігі....**124**
Сансызбай Балнур Базаркуловна, Кемелбекова З. А. Использование техник нейролингвистического программирование в обучении чтению....**129**
Сейдалиева Г.О. Лексикалық дағдыларды жас ерекшелігіне байланысты CLIL технологиясын қолдану арқылы дамыту....**137**
Исатай Нургуль Пәндерді кіріктіріп оқытудағы CLIL әдісінің тиімді тұстары....**143**

МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС ЖӘНЕ АУДАРМА
МЕЖКУЛЬТУРНАЯ КОММУНИКАЦИЯ И ПЕРЕВОД
INTERCULTURAL COMMUNICATION AND TRANSLATION

Аскербек Қ.С. , Аяпова Т.Т. Шеттілдік білім берудегі мәдениетаралық қарым-қатынас біліктілігінің маңыздылығы....**150**
Асылхан А.С ,Т.Т.Аяпова Шеттілдік білім берудегі шетел мәдениетінің рөлі **154**
Meruyert Yergeshkhozhayevna Seitova , Narkiza Yermakhankyzy Bekmakhanbetova Learners' willingness to communicate at CLIL classes....**157**

ЛИНГВИСТИКА ЖӘНЕ МӘТІН ЛИНГВИСТИКАСЫ
ЛИНГВИСТИКА И ЛИНГВИСТИКА ТЕКСТА
LINGUISTICS AND TEXT LINGUISTICS

Ғалымова Д.К Шетел тілін оқытудағы мәтіндік құзыреттіліктің рөлі **163**
Rysbekkyzy Nazerke Matay Bulbul The role of authentic texts in the integrated teaching of disciplines in the educational system....**167**
Мұстафаұлы Серік Тілдік тоғысуларға тарихи лингвистикалық талдау....**173**

ЛИНГВОМӘДЕНИЕТТАНУ
ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЯ
LINGUA-CULTURAL LINGUISTICS

Абдашова П.О Телевизиялық таңғы бағдарламаларды тарату және насихаттау

ерекшеліктері. Қазақстандық және ресейлік телеарналар мысалында.....**179**
Айтқазы Сажида Қытай тіліндегі түр-түс атауларының зерттелуі.....**184**
Оңласбек А.Е Шет тілдік білім берудегі лингвомәдени бағыттың рөлі.....**190**
Шуканова Фагила Кингановна А.С.пушкин орыс тілі мен әдебиетісабақтарындағы ертегілердегі эпитеттерді талдау.....**195**
Telibayeva Lyazzat Assetovna, Koblanova Aiman Zhilkibaevna Stereotype as an element of national culture.....**200**
Turlybekov Berdibay Duisenbekovich Torekhan Aidana Nurlankyzy Linguoculturology as a new direction of contemporary linguistics.....**207**

ТІЛДЕРДІ ОҚЫТУДАҒЫ ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТЕРДІҢ РӨЛІ
РОЛЬ КОМПЕТЕНЦИЙ В ОБУЧЕНИЙ К ЯЗЫКАМ
THE ROLE OF COMPETENCY IN LEARNING LANGUAGES

Акимова З.К., Букабаева Б.Е Шеттілдік білім беруде әлеуметтік-мәдени құзыретті қалыптастыруда даралап оқыту технологиясын қолданудың теориялық негізі.....**216**
Накипбекова К.К Букабаева Б.Е Даралау оқу үрдісінде шетел тілін оқытудағы танымдық технологиялар арқылы мәдениетаралық коммуникативті құзыретті қалыптастырудың теориялық негізі.....**223**
Абдрахманов Д. Д Формирование когнитивной академической языковой компетенции с помощью CLIL “триптих языка”.....**228**
Альшанова Жулдуз Сериковна Шет тілінде сөйлеу этикетін оқытудағы коммуникативті құзыреттілікті қалыптастыру.....**235**
А.А. Дарменова, Т.Т. Аяпова Шетел тілдік білім берудегі сөйлесім әрекеті үдерісіндегі құзыреттердің рөлі.....**243**
Ibrokhim Irismatovich Sagdullaev Ergeshbayeva Shohsanam Sherakikyzy The role of emotional intelligence in increasing the professional competence of teachers.....**248**
Күзембай М.Д. Балмуханова С.Н. Шетел тілі сабағында пән мен тілді кіріктіре оқыту негізінде танымдық – академиялық құзіреттілікті қалыптастыру.....**253**
Қымбат Рахымберді Коммуникативтік тәсіл контекстінде шеттілдік лингвистикалық құзіретті қалыптастырудың теориялық негізі.....**257**
Мазжан Ақерке Серікқызы ,Аяпова Т.Т Шетел тілін оқытудағы құзыреттіліктің рөлі.....**264**
Ақмырзаева Ақбөпе Қайнарқызы, Аяпова Т.Т Шет тілдік білім берудегі лингво-мәдени құзыреттіліктің орны.....**268**
Нусупова Т.Т , Букабаева Б.Е Білім беру мазмұнын жаңарту жағдайында мәдениетаралық коммуникативті құзіретті кластер әдісі негізінде қалыптастырудың теориялық негізі.....**271**
Ordabayev Ch.K Main features of using CLIL approach in forming intercultural communicative competence of a student.....**276**
Орынбасарова С.А, Букабаева Б.Е Даралау оқу үрдісінде шетел тілін оқытудағы әлеуметтік-мәдени құзыретті қалыптастырудың теориялық негізі.....**281**
З.А.Кемелбекова, Г.Е.Кемелбекова CLIL-педагогының моделі: функциялары мен кәсіби құзыреттері.....**285**

Сыдық М.С., Баданбекқызы З. Электрондық оқулықтар арқылы студенттердің мәдени-әлеуметтік құзіреттілігін қалыптастыру.....**293**
Тусупова А.К., Морев Н.О. , Мухитов А.З., Извеков В.С. Лингвистическая компетенция студентов неязыкового вуза средствами театрализации.....**299**
Ualihanuly A Key competencies of CLIL teachers.....**304**

КӨПТІЛДІ БІЛІМ БЕРУ ЖӘНЕ ТІЛ ҮЙРЕТУДЕГІ ИННОВАЦИЯЛАР ПОЛИЯЗЫЧНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ И ИННОВАЦИЙ В ОБУЧЕНИЙ К ЯЗЫКАМ MULTILINGUAL EGUCATION AND INNOVATIONS IN LEARNING LANGUAGES

Nurlan Ilnar Кемелбекова З.А Шетел тілін оқытуда ойын оқыту әдісін қолдану бойынша зерттеулер **309**
Битемирова Алия Еркегуловна Абдикаюмова Нодира Абдирахимовна Жаңартылған білім беру аясында химияны үш тілде оқытудың әдістемесі.....**312**
Абилдаева Қарлығаш Нұржанқызы Әдебиет сабағын оқытуда (CLIL) белесенді әдістерін қолдану.....**317**

Оразбай Кенжекул Құрманбекқызы, Нурекешова Гульсим Рахметбековна Ағылшын тілі грамматикасын оқытудағы интерактивті технологиялар.....**324**

Кишкенебаева Анар Пиржанқызы, Кемелбеков З.А. Шетел тілі сабағындағы «ойлау дизайны» технологиясын қолдану.....**328**

Kurmanbekova KA., Kerimbaeva K.Z. Use of CLIL method in teaching chemistry on the theme of «complex compounds» at school.....**335**

Amanbekova N., Moldassanova A., Kurmangaliyeva D. Scaffolding in teaching foreign languages.....**339**

Сырлан Диана Нұржанқызы, З.Баданбеккызы Сандық бағдарламаларды қолдану арқылы оқушыға бағытталған әдісті дамыту.....**343**

«ХАБАРШЫ» ЖУРНАЛЫНЫНЫҢ
«КӨПТІЛДІ БІЛІМ БЕРУ ЖӘНЕ ШЕТЕЛ ТІЛДЕРІ ФИЛОЛОГИЯСЫ» СЕРИЯСЫНДА БАСЫЛАТЫН МАҚАЛАЛАРДЫ БЕЗЕНДІРІЛУГЕ

ҚОЙЫЛАТЫН ТАЛАПТАР:

I. Қажетті материалдар

1.1. Парақтардың төменгі орта жағы қарындашпен нөмірленген мақала көшірмесі мен оның электрондық нұсқасы.

1.2. Аңдатпа 200 сөзден және тірек сөздер 10-12 сөзден тұрады және олар қазақ, орыс және ағылшын тілдерінде болуы тиіс.

1.3. Мақаланың мазмұны: а) кіріспе бөлім; ә) талдау; б) тәжірибе (егер болса); в) қорытынды; г) әдебиеттер тізімі және түйін сөз (екі тілде: егер де мақала қазақ тілінен болса, түйін сөз (15 сөз) - орысша және ағылшынша, ал егер де орыс тілінде болса, түйін сөз (15 сөз) қазақша және ағылшынша болуы тиіс және т.б.) керек.

1.4. Автор (авторлар) жайында берілетін мәліметтер: аты-жөні толық, жұмыс орны (ұжым аты, жоғары оқу орнының толық аты және қысқартылған аты), атқаратын қызметі, ғылыми дәрежесі мен атағы, жұмыс және үй телефоны, электронды поштасы.

II. Мақаланы безендіру ережесі

2.1. Мақала мәтіні терілуі: Word стандартты формат А4, Times New Roman, кегль №12, бір интервал арқылы, парақтың жоғарғы және төменгі бос өрістері-2,5см; оң жақтағы-1,5 см; сол жақтағы-3 см. болуы керек;

2.2. ӘОК - сол жақ жоғарғы бұрышта бас әріптермен (кегль №13);

2.3. Автордың (авторлардың) аты-жөні - жартылай қарайтылған кіші әріптермен ортада және келесі жолға жұмыс істейтін ұжым мен қала, мемлекет аты (кегль №13);

2.4. Мақала аты - бір бос жолдан кейін жартылай қарайтылған бас әріптермен (кегль №13);

2.5. Аңдатпа және тірек сөздер – мақала жазылған тілде (кегль №12);

2.6. Мақала мәтіні - бір бос жолдан кейін (кегль №14);
2.7. Әдебиеттер тізімі (кегль №13);
2.8. Әдебиеттерге сілтемелер квадраттық жақшада беріледі, *мысалы*, [1], [2, 315б.], [4-7].

III. Мақалаларды жариялау тілдері – қазақ, орыс, ағылшын, қытай тілдері және т.б.

Редакцияға түскен мақалаларға сала бойынша мамандардың пікірлері беріледі. Пікір негізінде редакция алқасы авторға мақаланы толықтыруға (түзетуге) ұсыныс жасауы, не мүлдем қайтарып беруі мүмкін.Әр автор өз мақаласының мазмұнына, грамматикалық, стилистикалық және орфографиялық жіберілген қателеріне жауапты.

Мекен-жайы: Алматы қаласы, Жамбыл көшесі, 25, Абай атындағы ҚазҰПУ, жұмыс телефоны - **8(727) -2 91-40-87,** эл.пошта:**saule.yessenaman@mail.ru**

Редакция алқасы

ТРЕБОВАНИЯ
К ОФОРМЛЕНИЮ СТАТЕЙ В ЖУРНАЛЕ «ХАБАРШЫ/ВЕСТНИК»,
серия: *ПОЛИЯЗЫЧНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ И ИНОСТРАННАЯ ФИЛОЛОГИЯ*

I. Необходимые материалы

1.1. Статья в распечатанном и электронном варианте: нумерация страниц внизу по центру.
1.2. Аннотация (200 слов) и ключевые слова (10-12 слов) на трех языках (на казахском, русском и английском).
1.3. Содержание статьи: а) введение, б) анализ, в) практическая часть (если есть), г) заключение, д) список литературы, е) резюме из 15 слов: если статья на казахском языке – резюме на русском и английском языках, если на русском языке – на казахском и английском.
1.4. Сведения об авторе (соавторе): Ф.И.О. полностью, место работы (название организации, вуза полное и сокращенное название), должность, учёная степень, звание, контактный телефон, e-mail.

II. Оформление статьи.

2.1. Набор текста статьи: Word стандартного формата А4, Times New Roman, кегль №12, через 1 интервал, поля: верхнее, нижнее – 2,5 см, правое – 1,5см, левое – 3см;
2.3. УДК - в левом верхнем углу прописными буквами (кегль №13);
2.4. Фамилия, инициалы автора (соавтора) - по центру полужирным строчным шрифтом, (кегль №13), следующая строка - место работы, город, страна;
2.5. Название статьи - через интервал полужирным прописным шрифтом (кегль №13);
2.6. Аннотация и ключевые слова - на языке оригинала (кегль №12);
2.7. Текст статьи - через интервал (кегль №14);
2.8.Список литературы (кегль №13);
2.9. Ссылки в тексте на литературу даются в квадратных скобках, *например,* [1], [2, с. 315],[4-7].

III. Язык издания статьи – казахский, русский, английский,китайский и др.

Поступившие в редакцию статьи рецензируются ведущими специалистами и учеными по отраслям знаний. Статья, на основании редактирования, может быть возвращена для ее корректирования и

доработки. Статьи, не соответствующие требованиям, возвращаются. Каждый автор несет ответственность за содержание, грамматические, стилистические и орфографические ошибки.

Адрес:г.Алматы, ул. Жамбыла, 25, КазНПУ им. Абая контактный телефон- **8(727) -2 91-40-87,** электронный адрес: saule.yessenaman@mail.ru

Редакционный совет

REQUIREMENTS
TO THE ARTICLES IN THE JOURNAL "KHABARSHY/VESTNIK"
SERIES: MULTILINGUAL EDUCATION AND FOREIGN LANGUAGES

I. Required materials.

1.1. An article in the printed and electronic version: page numbers at the bottom center.

1.2. Abstract (200 words) and key words (10-12 words) in the original language.

1.3. Article content: a) introduction b) analysis c) the practical part (if there isone),

d) conclusion, e) references, e) summary/resume consists of 15 words (article in the Kazakh language: a summary in Russian and English languages, in Russian: in Kazakh and English).

1.4. About the author (co-author): full name, work place (name of organization, full and abbreviated name of the university), position, academic degree and title, telephone number,

e-mail.

II. Designing articles.

2.1. Typesetting articles: Word standard A4, Times New Roman, type size 12, 1 interval, margins: top, bottom - 2.5 cm, right - 1,5 cm, left - 3 cm;

2.2. UDC - at the top left corner in capital letters (type size 13);

2.3. Author's name and initials (co-author) - centered in bold lower case letters (type size 13), the following line - work place, city, country;

2.4. Title of the article - in the interval in bold uppercase letters (type size 13);

2.5. Abstract and keywords – in the original language (type size 12);

2.6. Text of the article – a line after, (type size 14);

2.7. References (type size 13);

2.8. References cited in the text are given in square brackets, for example [1], [2, p .315], [4-7].

III. Publishing language of articles - Kazakh, Russian, English, Chinese, etc.

Submitted articles are reviewed by leading experts and scholars on the definite spheres. The article based on the editing can be returned to its correction and refinement. Articles that do not meet the requirement will be returned.The author of an article is responsible for the content, grammatical, stylistic and orthographic errors.

Address: 25 Jambyl Str. Abai KazNPU, AlmatyTel: **8 (727) -2 91-40-87**, e-mail: saule.yessenaman@mail.ru

Editorial Board

Келесі басылымның негізгі бөлімдері/Рубрики следующего выпуска/ Rubrics of the next issue:

ШЕТЕЛ ТІЛІНДЕ БІЛІМ БЕРУ
ИНОЯЗЫЧНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ
FOREIGN LANGUAGE EDUCATION

МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС ЖӘНЕ АУДАРМА
МЕЖКУЛЬТУРНАЯ КОММУНИКАЦИЯ И ПЕРЕВОД
INTERCULTURAL COMMUNICATION AND TRANSLATION

ЛИНГВИСТИКА ЖӘНЕ МӘТІН ЛИНГВИСТИКАСЫ
ЛИНГВИСТИКА И ЛИНГВИСТИКА ТЕКСТА
LINGUISTICS AND TEXT LINGUISTICS

ЛИНГВОМӘДЕНИЕТТАНУ
ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЯ
LINGUA-CULTURAL LINGUISTICS

ТІЛДЕРДІ ОҚЫТУДАҒЫ ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТЕРДІҢ РӨЛІ
РОЛЬКОМПЕТЕНЦИЙВОБУЧЕНИЙКЯЗЫКАМ
THE ROLE OF COMPETENCY IN LEARNING LANGUAGES

КӨПТІЛДІ БІЛІМ БЕРУ ЖӘНЕ ТІЛ ҮЙРЕТУДЕГІ ИННОВАЦИЯЛАР
ПОЛИЯЗЫЧНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ И ИННОВАЦИЙ В ОБУЧЕНИЙ К ЯЗЫКАМ
MULTILINGUAL EGUCATION AND INNOVATIONS IN LEARNING LANGUAGES

«Көптілді білім беру және шетел тілдері филологиясы» сериясы
Серия «Полиязычное образование и иностранная филология»
Series «Multilingual Education and Philology of Foreign Languages»

№3(31) 2020

Пішімі 60Х84 1/8.
Қаріп түрі «Тип Таймс» Сыктывкар қағазы.
Көлемі 14,25. Таралымы 300 дана. Тапсырыс №84

050010, Алматы қаласы, Достық даңғылы, 13.
Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің
«Ұлағат» баспасының баспаханасында басылды